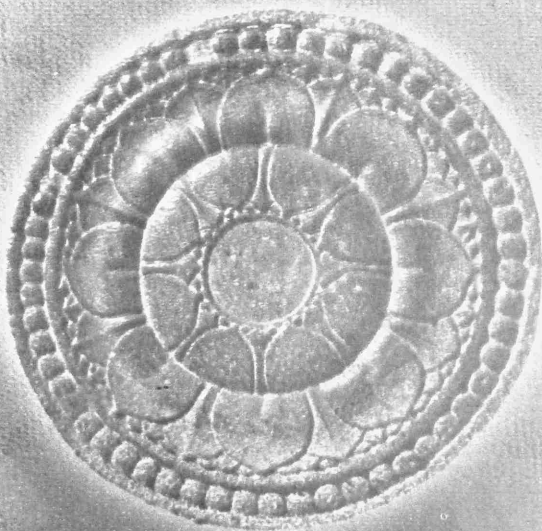

ත්‍රිපිටකය

මෙතන Click(ක්ලික්) කර පටුනට පිවිසෙන්න

දීඝනිකාය අටුවාව - 1

ධර්මවිනය දහත් පණ්ඩිත මහාසථවිරයන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතුළු

ආචාර්ය

ඒ. ජී. ද කොයිසා

විසිතු සිංහලේ පරිවර්තනය කරන ලදී

දීඝනිකාය අටුවාව

1

ධම්මිකය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ
ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය අධිනිතිඥ
ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා
විසින්
සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

අනුශාසක මණ්ඩලය

පැලියගොඩ විද්‍යාලංකාර පරිවෙණාධිපති ගරු කිරිවත්තුඩුවේ
පඤ්ඤාසාර නායක මාහිමියන්වහන්සේ
මාලිගාකන්දේ විද්‍යාදය පිරිවෙනේ B.A., PH.D. උපාධිධාරී පණ්ඩිත
ගරු දෙහිගස්සේ පඤ්ඤාසාර නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
කළුතර පුලිනතලාරාමාධිපති ගරු බේරුවල ශ්‍රීසුමංගල
ශ්‍රීනිවාසාභිධාන මහානායක මාහිමියන්වහන්සේ
අම්බලම්ගොඩ සුනන්දාරාම මහා විහාරස්ථ විද්‍යාලොක
විද්‍යාලයාධිපති ශ්‍රී සද්ධර්ම භාරතීශ්වර ධර්මකීර්ති ශ්‍රී පණ්ඩිතාවාර්ය
විලේගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද අමරපුර නිකායේ අධිකරණ නායක
මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ
බලන්ගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද පරිවෙණාධිපති ගරු ආනන්ද මෙමත්‍රෙය
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බෙල්ලන ධර්මපාල පරිවෙණාධිපති පණ්ඩිත බෙල්ලන ඤාණවිමල
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
රන්දොඹේ මහාවේනිය පරිවෙණාධිපති ගරු වලගෙදර පණ්ඩිත
සොමාලොක නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
වැලිතර අභිගහපිටියේ සුගත ශාසනොදය පරිවෙණාධිපති අනුංගල්ලේ
පණ්ඩිත විමලකිත්ති නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
අම්බලන්ගොඩ අග්ගාරාමාධිපති අග්ග මහා පණ්ඩිත ගරු
පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
ගාල්ලේ ගල්වඩුගොඩ විද්‍යාරාජ පරිවෙණාධිපති පණ්ඩිත සුමංගල
නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බම්බලපිටියේ වජිරාරාමවාසී ගරු නාරද මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මාදම්පේ සුනන්දොදය පරිවෙණාධිපති ගල්පොත්තාවෙල ශ්‍රී
පඤ්ඤානන්ද ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මරදානේ ශ්‍රීලංකා විද්‍යාලයාධිපති ගරු බද්දේගම පණ්ඩිත විමලවංශ
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
පණ්ඩිත එච්. නන්දසාර මහතා
ආවායඹී ආයඨිරත්න රේරුකාන මහතා

දීක්ෂිකාය අටුවාව

1

ධම්මිකය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ

ආධාර ඇතුළු

ආචාර්ය අධිනිතිඥ
ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා
වසින්
සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

සීමාසහිත

ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 1958
දෙවැනි මුද්‍රණය - 2015

ත්‍රිපිටකය

දීඝනිකාය අටුවාව 1

© කුමාරි ජයවර්ධන

ISBN 978-955-30-3647-6

පිටුවැසුම සැකසුම :
පාලිත සේනානායක

අක්ෂර සංයෝජනය:
නෙල්කා අබේවික්‍රම

ප්‍රකාශනය:
සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම
661,665,675, පී. ද ඇස්. කුලරත්න මාවත, කොළඹ 10.

මුද්‍රණය:
චතුර මුද්‍රණාලය
69, කුමාරදාස පෙදෙස, වැල්ලම්පිටිය.

14871/2097/500

ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙසූ ධර්මය මුලින්ම සඳහන් වූයේ මාගධි භාෂාවෙන් හෙවත් පසුකලක 'පාළි' නමින් හැඳින්වූ භාෂාවෙනි. ප්‍රථම ද්විතීය හා තෘතීය ධර්ම සංගායනාවලින් සංගෘහිත වූයේත් ශ්‍රී ලංකාවේදී ග්‍රන්ථාරූඪ වූයේත් මෙම පාළි ත්‍රිපිටකයමය. පසුකාලවලදී එම ත්‍රිපිටකයට අට්ඨකථා හා ටීකා ඉතා වැඩි කොටසක් ලියවුණේ එම පාළි භාෂාවෙන් මය, ශ්‍රී ලංකාවේ දී මය. සිංහල හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ප්‍රමුඛත්වයෙනි. මේ නිසා මූලික ලෙස බුදුදහම හදාළ හැකිව පැවැතුණේ පාළි භාෂාවෙන් මය. සන්න සහ පිටපොත් වශයෙන් සමහර පාළි පොත්වල කොටස් සිංහල භාෂාවට නගා ලියා තිබුණ නමුත් සම්පූර්ණ පරිවර්තනයක් සිදුවී නොතිබිණ. ජාතකට්ඨ කථාව හා විනය පොත්වල කොටස් බොහෝ දුරට සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනයව පැවැතිණ. ශ්‍රී ලංකාවේ මුද්‍රණ ශිල්පය පටන්ගැනුනේ මේ තත්ත්වය මතය. වටිනා ඥාණ සම්භාරයක් ඇතුළත්වන සිංහල ජාතිය සන්නකයැයි කිව හැකි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල පාඨකයන්ට කියවා තේරුම් ගත හැකි තත්ත්වයේ වැඩ පිළිවෙළක අවශ්‍යතාව බෙහෙවින් දැනෙන්නට විය.

මේ අවස්ථාවේ නොයෙක් විෂයයන් කෙරෙහි මනස යොමු කළ පඬිවරයෙක් මෙදෙසට යොමු විය. එනම් ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාය. නීතිය, දර්ශනය, විවිධ භාෂා ආදිය ප්‍රගුණ කොට දේශපාලනයට පිවිසි ඒ මහතා දකුණු කොළඹ ආසනයෙන් රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවට තේරුණේය. එක්වරකින්ම එම මග අත්හල එතුමා යොමුවූයේ ධර්ම ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වෙතටය. එහි ඵලයක් වූයේ පාළි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීමය.

සිංහලයන් සතුව පැවැතුණද ඉතා සුළු පිරිසකට තේරුම් ගත හැකිව තුබූ පාළි ත්‍රිපිටකය හා ඒ සඳහා ලියැවුණ අට්ඨකතා ද ඒවා සඳහා ලියැවුණ ටීකා ග්‍රන්ථද ගත් කල විශාල පොත් සමූහයකි. එම පොත් සමූහය තනිවම සිංහල භාෂාවට නැගීමට කෙනෙකු සිතීම පවා ආශ්චර්යයකි. එම අසිරිමත් කාර්යයට සිතත් අතත් යොමු

කළ විරයා වූයේ ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා ශ්‍රීමතය. එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ ටික දෙනෙකුට ලැබිය හැකිව තුබූ එංගලන්තයට ගොස් පශ්චාත් උපාධියක් ලැබීමට වරම් ලත් එතුමා ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ පිය තැබූ නීති වෘත්තීය මෙන්ම දෙවන වරට යොමු වූ දේශපාලනය ද සිත් නොගත් නිසාදෝ ඒවා වෙනුවට ග්‍රන්ථ රචනයට බැස්සේ තමාගේම තෝරාගැනීමක් ලෙසය.

විසිවන සියවසේ මැද භාගය වනවිට එංගලන්තයේ පාළි පොත් සමාගම පාළි ත්‍රිපිටකයෙන් බොහෝ කොටසක් ඉංග්‍රීසි භාෂාවට පෙරළා මුද්‍රණය කර තිබිණ. ඉංග්‍රීසි භාෂාව පිළිබඳ ප්‍රවීණ බවක් ලබා සිටි ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා බෞද්ධ සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ සිංහලට නැගීමේදී ඉංග්‍රීසි පරිවර්තන උපයෝගී කරගත්තේ ඇත. ඒ සමග එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ සිටි ධර්මවිනයධර මහතෙරවරුන්ගේ උපදෙස් ද ලබා ගත් බව එතුමාම පවසා ඇත. මුද්‍රණ පහසුකම් අඩුවෙන් පැවැති එම කාලයේ නිරවුල්ව ස්වකීය ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශනය කිරීමට සිතූ එතුමා ධර්මසමය නමින් මුද්‍රණාලයක් ද පටන්ගත්තේය. පාළි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථවල සිංහල පරිවර්තනයේ සමහර තැන් වියතුන්ගේ විවේචනයටද භාජනද විය.

පාළි භාෂාවෙන් සඳහන් වී ඇති කරුණු පැහැදිලි කිරීමේදී අට්ඨකථාවල පවා මතභේද සහිත තැන් දක්නට ඇත. මේ සෑම ආගමකම දක්නා දෙයකි. බුදුසසුනද වෙන වෙන නිකායවලට බෙදුනේ බුද්ධ දේශනාවන් විවිධව තේරුම් කිරීම නිසාය. විශේෂයෙන් සූත්‍ර පිටකයේ ඇතුළත් වෙන ගැඹුරු අදහස් වෙනත් භාෂාවකින් පැවැසීම සුළුපටු කාර්යයක් නොවේ. ඒ ගැන සලකන විට ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාට ලොකු සම්මානයක් හිමිය. අධිසියවසකින් පැරැණි වූ එම ග්‍රන්ථ මේ වන විට වෙළඳපොළේ දක්නට නැති බව සලකා ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා සූරින් පළ කළ සිංහල ත්‍රිපිටකය නැවත මුද්‍රණය කිරීමෙන් එම අඩුව පිරවීමට 'සිරිසුමන ගොඩගේ සිරිමතාණන්' ගත් පියවර ප්‍රශංසනීයය. ඇතැම් පොත් සොයා ගැනීමත් දුෂ්කරය. අපහසුකම් නොසලකා ගත් මෙම පියවර නොපමාව නිම කිරීමට එතුමාට හැකිවේවායි මම ප්‍රාර්ථනා කරමි.

බෙල්ලන ඤාණවිමල මහානායක ස්ථවිර

පෙරවදන

බෞද්ධ ග්‍රන්ථ අතර මුද්‍රාණ්ටකඩ ත්‍රිපිටකයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය මුළුමනින්ම ග්‍රන්ථාරූඪ කර ඇති ත්‍රිපිටකය පළ වී ඇත්තේ පාළි භාෂාවෙනි. එනිසාම වැඩිදෙනෙකුට ත්‍රිපිටකය කියවා අවබෝධ කර ගැනීම බලවත් ගැටලුවක් විය. 2500 බුද්ධ ජයන්තිය වෙනුවෙන් සංස්කරණය කරන ලද ත්‍රිපිටකය බොහෝවිට උගතුන්ට පමණක් සීමා විය. පසුකාලයේ බොහෝ වියතුන් ත්‍රිපිටකය සිංහලට නැගුවද එම පරිවර්තන ද ඒකරම් ලිහිල් බසින් පළ නොවිනි.

මෙරට විසූ ප්‍රකට බුද්ධිමතකු මෙන්ම සිංහල, පාළි හා ඉංග්‍රීසි භාෂාත්‍රයෙහි මනා ප්‍රවීණත්වයක් ලද විද්වතකු ද වූ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එවක මෙරට විසූ ධර්ම චිත්‍ය උගත් පණ්ඩිත මහස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතිව ත්‍රිපිටකය සරල බසින් සිංහලට නැගුවේ එබැවිනි. ත්‍රිපිටකයේ දැනට පළ වී ඇති සිංහල පරිවර්තන අතුරෙන් කියවා පහසුවෙන් අවබෝධ කරගත හැකි, කාටත් වැටහෙන බසින් ලියැවුණ පොත් පෙළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ මෙම පොත් පෙළ බව අපගේ වැටහීමයි. ත්‍රිපිටකය මෙතරම් සරල සිංහලෙන් ලියැවුණ වෙනත් ග්‍රන්ථ මාලාවක් බිහිවී නැත. එබැවින් බොහෝ දෙනා අපෙන් කළ ඉල්ලීම් ද සලකා බලා ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව නැවත මුද්‍රණය කර ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට අප අදහස් කළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය සරල සිංහලෙන් කියවා අවබෝධ කරගනු රිසි පාඨකයන් වෙනුවෙනි.

මෙම බැරෑරුම් කටයුත්තේදී අප මුහුණ දුන් බලවත් ගැටලුව වූයේ පනහ දශකයේ මුල් භාගයේ කාණ්ඩ 48 කින් පළවූ එම සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථ මාලාව සොයා ගන්නේ කෙසේද යන්නයි. ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එම පොත් පෙළ සංස්කරණය කරන සමයෙහි එම කාර්යය සඳහා ඒ මහතාට මග පෙන්වූ

මහතෙරුන් වහන්සේලා අතුරෙන් අද ජීවතුන් අතර වැඩසිටින එකම නික්මුණ් වහන්සේ වන කොල්ලුපිටියේ වාලුකාරාමාධිපති අතිපූජ්‍ය බෙල්ලන ඥාණවිමල මහනායක ස්වාමිපාදයාණන් වහන්සේගේ මඟ පෙන්වීම මෙහිදී අපට විශාල ශක්තියක් විය.

ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ක්‍රිපිටකය සරල සිංහල පොත් පෙළ අප වෙත ලබාදීමට කටයුතු කළ විද්‍යෝදය පරිවෙණාධිපති බලන්ගොඩ සෝහිත නාහිමිපාණන් වහන්සේටත්, දොඩන්දුව පූජ්‍ය පණ්ඩිත ගංතලාවේ ගුණානන්ද නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, පූජ්‍ය විද්‍යානිධි අම්බලන්ගොඩ සුමේධානන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, අරිසෙන් අනුමුදු මහත්මියටත්, ශ්‍රීනාත් ගනේවත්ත මහතාටත්, ජනාධිපති ජ්‍යෙෂ්ඨ උපදේශක මිලින්ද මොරගොඩ මහතාට සහ එස්. අයි. ගමගේ මහතාටත් අපගේ කෘතගුණපූර්වක ස්තූතිය හිමිවේ.

මෙම ග්‍රන්ථ මාලාව යළි මුද්‍රණය කිරීමට අනුමැතිය පළ කළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාගේ දියණිය වන ආචාර්ය කුමාරි ජයවර්ධන මහත්මියටත්, පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය කළ නෙල්කා අබේවික්‍රම මහත්මියටත්, මුද්‍රණ සම්බන්ධීකරණයෙන් දායක වුණු පාලිත සේනානායක මහතාටත්, සෝදුපත් කියැවූ මිල්ටන් මද්දමගේ මහතාටත් අපගේ ස්තූතිය හිමිවිය යුතුය.

සිරිසුමන ගොඩගේ

2015 මැයි

සංඥාපනය

බුද්ධ ධර්මය පිරිසිදු ලෙස අවබෝධ කර ගැනීමට අටුවා කථා අවශ්‍ය වෙත්.

මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේගේ කාලයේදී ලංකාවට ලැබුණාවූ පාළි අටුවා කථා සිංහලට පෙරළා ලියා තිබුණ නමුත් අටුවා කථා නැවත පාලියට පෙරළීම බුද්ධසෞභ ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් කරන ලදී. එකල මහා විහාරයෙන් ආධාර ලැබුණ බව උන්වහන්සේ සඳහන් කර තිබේ.

අටුවා පොත්වලින් ධර්මයේ ගැඹුරු තැන් පැහැදිලි කිරීමද, යම් යම් පදවල තේරුම් ලිවීමද, සැලකිය යුතු ඉතිහාස කරුණු විස්තර කිරීමද නොයෙක් තැන්වල ව්‍යාකරණ යෙදුම් කියාදීමද කර තිබෙන බැවින් අටුවාවලින් ලැබෙන ප්‍රයෝජනය මහත් බව සැලකිය යුතුයි.

අටුවා පොත්වලට මුල් පොතක් මෙන් සැලකිය යුතු විසුද්ධි මාර්ගය සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමට පසු සුමංගල විලාසිතිය නම් දීඝනිකා අටුවාවෙන් මේ පොත පටන් ගතිමි. මෙහි දීඝ නිකායේ මූල සිට සූත්‍ර දහයක් අන්තර්ගත කළෙමි.

සෞඛ්‍ය ඇමති ඒ. පී. ජයසූරිය මහතා පරලොව සැපත් ඔහුගේ පිය භාර්යාව වූ මාලිනී ජයසූරිය මැතිණිය සිහි කර පින් ලබාදීම පිණිස මේ පොත ප්‍රසිද්ධ කිරීමට කඩදාසි ලබාදීමෙන් ආධාර කළ බව කරුණාවෙන් සඳහන් කරමි.

මේ පොත පරිවර්තනය කිරීමට තලල්ලේ පණ්ඩිත ධම්මානන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේද, පණ්ඩිත පින්කන්දේ පඤ්ඤාචාස ස්ථවිරයන් වහන්සේද, පණ්ඩිත ඇල්. එච්. ඡයසේන මහතාද ආධාර කළ බව ගෞරවයෙන් මතක් කරමි.

මේ පොත් ලිවීමට නොයෙක් උපදෙස් සහිත ලියුම් එවා තිබෙන උගත් හික්මුන් වහන්සේලාටත් බෞද්ධ උපාසක පින්වතුන්ටත් සාමාජිකයින් වශයෙන් පොත් ගැනීමෙන් ආධාර කරන පින්වතුන්ටත් අපේ ස්තූතිය පිරිනමමු.

මීට,

ඒ. පී. ද සොයිසා

මෙහි පටුන PDF පිටු අංක 11 හි ඇති බව මතකතබා ගන්න.
මාතෘකා හෝ පිටු අංක Click(ක්ලික්) කිරීමෙන් ක්ෂණිකව අදාළ තැනට යොමු වේ.
(ඇතමි දුරකථන වලින් මෙය කියවීමේදී මෙහි සෑම පිටුවකම ඇති 'පටුන' යන වචන Click කර පටුනට පිවිසිය නොහැක)
📌 මබ,අප සෑමව තෙරුවන් සරණයි!.

පටුන

	පිටුව
ගන්ථාරම්භ කථා	1
දීඝනිකායට්ඨ කථාවේ නිදාන කථාව	2
1. බ්‍රහ්මජාල සූත්‍ර වර්ණනාව	31
2. සාමඤ්ඤඵල සූත්‍ර වර්ණනාව	152
3. අම්බට්ඨ සූත්‍ර වර්ණනාව	270
4. සොණ දණ්ඩ සූත්‍ර වර්ණනාව	317
5. කුටදන්ත සූත්‍ර වර්ණනාව	334
6. මහාලී සූත්‍ර වර්ණනාව	350
7. ජාලිය සූත්‍ර වර්ණනාව	358
8. කස්සප සිහනාද වර්ණනාව	362
9. පොට්ඨපාද සූත්‍ර වර්ණනාව	379
10. සුභ සූත්‍ර වර්ණනාව	400

සුමංගල විලාසිනී
නම්වූ
දීඝනිකාය අටුවාව.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

1 කරුණාවෙන් සිසිල්වූ හදවතක් ඇති නුවණ නමැති එළියෙන් මෝහ නමැති අදුර දුරුකළ දෙව් මිනිසුන් සහිත සෑම සතුන්ගේ උතුම් ගුරුවූ ගතිවිමුක්ත ඒ සුගතයන් වහන්සේ මම වදිමි.

2 බුදුරජ පවා යම් ධර්මයක් වඩා මනාලෙස ඇතිසැටියෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙන හැම කෙලෙස් නසා යම් ධර්මයක් වඩා බුදු වීද ඒ අති උත්තම ධර්මය මම වදිමි.

3 සුගතයන් වහන්සේගේ ඔරස පුත්‍ර මාරසේනාව මර්දනය කිරීමෙහි යෙදුන, ඒ අෂ්ටාර්ය පුද්ගල සංඝයා මම වදිමි.

4 මෙසේ තෙරුවන් වැඳීමෙන් ලත් පින් බෙලෙන් පැහැදුන සිත් ඇති මා පිළිබඳ හැම උපද්‍රවම නසා ඒ ආනුභාවයෙන් ශක්තිය ලැබ-සියලු සිත් තැවුල් දුරු කර-

5 බුද්ධානුබුද්ධ මහෝත්තමයන් වහන්සේලා වර්ණනා කළ ශ්‍රද්ධාගුණය ඵලවන සියුම් දිග සූත්‍රයන්ගෙන් හෙබුන මේ උතුම් දීඝනිකායට ඇතුළත්,

6 අර්ථය ප්‍රකාශ කරනු පිණිස පළමුවෙන්ම පන්සියයක් රහතුන් විසින් අටුවාව සංගායනා කරන ලදහ. එය පසුවද අනුසංගීතියට පමුණුවන ලදහ.

7 රහත් මහ මිහිඳු හිමියන් සිංහල දීපයට ගෙන ආ ඒ අටුවා සිංහල බෞද්ධයන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා හෙළබසට නගා තිබුනේය.

8 මම ඒ සිංහල භාෂාවෙන් පැවති අටුවා මනරම්වූ පාළි භාෂාවට නගා පිරිසිදු සේ දොසින් ඉවත්කොට තබමි.

9 ථෙර වංශයට ප්‍රදීපයක් බඳු මහා විහාර වැසි තෙරුන්ගේ ඉතා සියුම් නිපුණ විනිශ්චයට එකඟව ධර්ම ව්‍යවහාරයටද පටහැනි නොවී,

10 නැවත නැවත (අලුතෙන් එන) අදහස් හැරදමා පිරිසිදු අර්ථය ප්‍රකාශ කරමි. සජ්ජනයන්ගේ සතුටුවීම පිණිසත් ධර්මය බොහෝකල් පැවතීම සඳහාත් එසේ කරමි.

11 සීල කතා, ධූත ධර්ම, කමටහන්, සියලු සිරිත් විරිත්, ධ්‍යාන සමාපත්ති විස්තර සියල්ලද,

12 සියලු අභිඥා නුවණ, සංඛලන විනිශ්චය, ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, ඉන්ද්‍රිය, චතුරාර්ය සත්‍ය යන මේවාද,

13 ප්‍රත්‍යයාකාර දේශනා, පිරිසිදු සියුම් නයකුම, විමුක්ති, විදර්ශනා භාවනා ක්‍රමද පාළි පෙළෙහි ආ ක්‍රමය නොවරදවා දැක්වීම,

14 යන මේ සියල්ල මෙසේ මා විසින් විසුද්ධිමාර්ගය නම් පොතෙහි පිරිසිදුවත් නිවැරදිවත් දක්වන ලදී. එහෙයින් ඒවා ගැන බොහෝ විස්තර මෙහි නොදක්වමි.

15 දීඝ මජ්ඣිම ආදී සතර ආගම (නිකාය) මැද මේ විසුද්ධිමාර්ගය වේ. එහි වර්ණනා කළ අර්ථ අත්හැර මෙය පවසමි (පවසයි)

16 මෙසේ කළ හෙයින් මෙය හා විසුද්ධිමාර්ගයද ගෙන දීඝාගම (දීඝනිකාය) ආශ්‍රිත තේරුම් අටුවා නයින්ම දැනගනිවි (විසුද්ධිමාර්ගයත් දීඝනිකාය අටුවාවත් දෙකම බලා දීඝනිකායේ නිවැරදි පැහැදිළි තේරුම දැනගත යුතුය.)

දීඝනිකායටිඨ කථාවේ නිදාන කථාව

එහි දීඝාගම නම් සීලක්ඛන්ධවර්ගය මහාවර්ගය පාටික වර්ගය කියා වර්ගයන්ගේ වශයෙන් වර්ග තුනකි. සූත්‍ර සංඛ්‍යා වශයෙන් සූත්‍ර කිස්තනරක් සංග්‍රහ කොට ඇත. එහි වර්ග අතුරෙහි සීලක්ඛන්ධ වර්ගය පළමුව යෙදී ඇත. සූත්‍රයන් අතුරෙන් බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය පළමුව යෙදී ඇත. එම බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයෙහිද 'ඒවං මේ සූතං' යන්න මුල්කොට ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන්

විසින් පළමුවන මහා සංගායනා අවස්ථාවේදී කියන ලද නිදානය පළමුව දැක්වේ.

මේ පළමුවන මහා සංගීතිය හුදෙක් විනය පිටකයේද පෙළට ඇතුළත් කරනලදී. නිදානයෙහි මනා ප්‍රවීණභාවය ඇතිකර ගැනීම සඳහා මෙහිදී ද මෙසේ දැනුතු.

දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රය මුල්කරගෙන පටන්ගෙන සුභද්‍ර නම් පරිබ්‍රාජකයා හික්මවීම අවසන්කොට ඇති මේ අතර කාලය තුළ කරුණලද බුද්ධකෘත්‍යයෙන් පසු කුසිණාරා නුවරදී මල්ලයන්ගේ උපවත්තන සල් වනයේ යමක සාලාභ්‍යන්තරයෙහි වෙසක් පුණ්‍ය පොහෝදාක අලුයම් වේලෙහි භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුපාදීශේෂ පරිනිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පෑහ. ඒ ලෝකනාථ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රීදේහය ආදාහන කිරීමෙන් පසු ධාතු බෙදන දිනයේ රැස්වූ සන්ලක්ෂයක් පමණවූ හික්ෂුන්ගේ සංඝස්ථවිර වූයේ ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප මහතෙරුන් වහන්සේය. එසේ බුදුන් පිරිනිවීමෙන් සන්දිනක් ගතවීමෙන් සුභද්‍ර නම් මහලු පැවිද්දා විසින් "ඇවැත්නි සෝක කිරීමෙන් කම් නැත. සෝක නො කරව්, නොහඬව්, ඒ මහා ශ්‍රමණයා වෙතින් අපි මිදුනෙමු. මෙය තොපට කැපය මෙය නොකැපය ආදී ලෙසින් නොයෙක් නියමයන් වලින් අපි උපද්‍රව සහිතව සිටියෙමු. දැන් අපි යමක් කැමති නම් ඒ ඒ දෑ සිතේ පරිදි කරගනිමු. නොමනාප දේ නොකරමු" යනුවෙන් කියන ලද වචන සිහිකරන්නාවූ ඒ කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ මෙතරම් විශාල හික්ෂු සමූහයකගේ රැස්වීම ඉතා දුර්ලභ කරුණක් බවත් සලකමින් මෙනම් කරුණ විද්‍යමානවෙයි. පවිටු හික්ෂුහු මෙය අතීත ශාස්තෘක බුද්ධ ධර්මයකැයි, සලකන්නාහු පක්ෂබල ඉඩ ප්‍රස්ථා ලැබ නොබෝ කලකින්ම සද්ධර්මය අන්තර්ධාන කරන්නාහුය. ධර්ම විනය යම්තාක්කල් පවතීද ඒතාක් කල්ම බුද්ධධර්මය අතීත ශාස්තෘක ධර්මයක් නොවේ. බුදුන් විසිනුදු මෙය වදාරණ ලදහ. 'ආනන්දය, මා විසින් තොපට යම් ධර්මයක්ද විනයයක්ද දේශනාකරණ ලද්දේ පනවන ලද්දේද එය මගේ ඇවෑමෙන් තොපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ වෙයි" යනුයි. ඉදින් මම ධර්මයක් විනයක් සංගායනා කරවන්නෙමි නම් එය බුදු සසුන බොහෝකල් පැවතීමට හේතුවන්නේය.

බුදුහුන් මා ගැන මෙසේ වදාළහ- 'කාශ්‍යපය, ඔබ හේතූකෙදි වස්ත්‍ර පාංඣුකුල වස්ත්‍ර පරණ වස්ත්‍ර දරන්නෙහි' යනු කියා සිටීරු සාධාරණ පරිදි පරිභෝග කිරීමෙන්ද "මහණෙනි, මම යම් තාක් කල් කැමති වෙමිද කාමයන්ගෙන් තොරව -පෙ-පළමුවන ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරමිද මහණෙනි, කාශ්‍යප තෙරහුද යම්තාක් කල් කාමයන්ගෙන් තොරව කැමතිවෙති - පෙ- පළමුවන ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කර"යි යන මේ ආදී කියමන් වලින්ද නවවිධ අනුපූර්ව විභරණ සමාපත්ති ඡටි අභිඥා ප්‍රභේද සහිත උත්තරි මනුෂ්‍ය ධර්මයෙහි තමන් වහන්සේ හා සමතැන්හි තැබීමෙන්ද අනුග්‍රහ කරණ ලද්දේය. එසේම අත සොළවා නොලැගෙන සිත් ඇති බැවින් වන්දොපම ප්‍රතිපදාවෙන් ප්‍රශංසා කරණ ලද්දේය. ඔහු පිළිබඳව ණය නැති බවට අන් කුමක් වන්නේද? "බුදුහු රජෙකු මෙන් ස්වකීය ගරු සන්නාහ නම්වූ චෛශ්වර්යයෙන් ප්‍රදානය කිරීමෙන් තමාගේ කුලපරපුර පවත්වන පුතෙකුට මෙන් මාගේ සද්ධර්මවංශ පරපුර පවත්වන තැනැත්තා මොහු නොවන්නේදැයි සලකා මේ අසාධාරණ අනුග්‍රහයෙන් අනුග්‍රහ කළහ. "මේ අතිමහත් පැසසුමෙන්ද පැවසූහ. යනු සිතමින් ධර්ම- විනය සංගායනාව සඳහා හික්ෂුන්ට උත්සාහ දැන්විය. ඒ මෙසේයි "ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේ හික්ෂුන් ඇමතුහ. ඇවැත්නි, මම එක් සමයක මහත් හික්ෂුසංඝයා සමග පවා කුසිණාරා නගරයන් අතර දීර්ඝ මාර්ගයට පිළිපන්නේ පන්සියක් පමණ හික්ෂුන්" ඇ නයින් දක්වනලද සියලු සුභද්‍ර කාණ්ඩය මෙහිදී විස්තර වශයෙන් දැක්වුය.

මෙහි තේරුම මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රාවසානයෙහි ආනන්තිම කියන්නෙමු. එයින් මතු කිය. "ඇවැත්නි, අපි ඒකාන්තයෙන්ම ධර්මයන් විනයයන් සංගායනා කරමු. ඉදිරියේදී අධර්මය බබලයි, ධර්මය වළකයි. (යටපත්වෙයි.) අවිනය බබලයි- විනය වළකයි. අධර්මවාදීහු දුර්වලයෝ වෙති. අවිනයවාදීහු බලවත්තු වෙති. විනයවාදීහු බලවත්තුවෙති. ධර්මවාදීහු දුර්වලයෝ වෙති" යනුයි හික්ෂුහු පැවසූහ- එසේනම් වහන්ස, ඔබවහන්සේ හික්ෂුන් තෝරන්නවා" යනුයි.

එකල තෙරුන් වහන්සේ මුලු නවාංග ශාස්තෘ සාසන පරියත්තිධර පෘථග්ජන සෝවාන් සකාදාගාමී අනාගාමී ශුෂ්කවිදර්ශක රහත් භික්ෂූන් නොයෙක් සියගණන් නොයෙක් දහස් ගණන් අත්හැර (දුරුකොට) ත්‍රිපිටකධර සර්ව පර්යායාප්ති ප්‍රභේදගත ප්‍රතිසම්භිදා ප්‍රාප්ත මහානුභාව සම්පන්නවූ බෙහෙවින්ම භාග්‍යවතුන් විසින් ඒතදග්‍රයෙහි තැබූ ත්‍රිවිධාදියට පත් ක්ෂිණශ්‍රව භික්ෂූන්ගෙන්ම එක් නමක් අඩු පන්සිය නමක් අනුදැන වදාළහ. යමෙක් සඳහා මෙය කියන ලදද- ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙර එකක් අඩු රහතුන් පන්සියයක් තේරුවේය" යනුයි. කුමක් හෙයින් තෙරුන් වහන්සේ එක් නමක් අඩුවෙන් තේරුවේද? ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන්හට ඉඩදීම සඳහායි. ඒ ආනන්ද ආයුෂ්මතුන් සමගද නැතිවද ධර්මසංගීතිය කරන්නට නොහැකිය. එම ආයුෂ්මතුන් ගෛකෂය' සකරණියය (තමා විසින් ඉටුකළ යුතු වැඩ පැමිණිය යුතු සකාදාගාමී ආදී මගපල ඇත්තේය) එහෙයින් ඔහු සමග සංගායනා කළ නොහැක. යම් හෙයකින් මුත්තවහන්සේට ප්‍රත්‍යක්ෂ නොවූ බුද්ධ දේශිත සූත්‍රගෙයා ආදී දේශනා කොටසක් නම් නැත. එය මෙසේ කිය.

"බුද්ධදේශනා අසුදෙදහසක් ඇතුළත් භික්ෂූන්ගෙන් දෙදහසක්ද ඇතුළත්වූ අසුභාරදහසක් වූ යම් මේ ධර්මස්කන්ධ සමූහයක් පවතිද්ද ඒ සියල්ලම අනදතෙර දන්නේය"

එහෙයින් උත්තවහන්සේ හැර ධර්මසංගායනාව කළ නොහැක. එසේනම් ගෛකෂයා සමානවූයේ ධර්මසංගායනාවට බොහෝ උපකාර බැවින් තෙරුන් විසින් තෝරාගතයුතු වන්නේ නම් කුමක් හෙයින් නොතෝරන ලද්දේද? අනුන්ගේ දෝෂාරෝපණ වලින් නිදහස්වීම සඳහාය. කාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේ ආනන්ද තෙරුන් කෙරෙහි ඉතාම විශ්වාස ඇත්තෝය. ඒ එසේමය. මොහුගේ හිස පැසුන කල්හිද "මොහු නවකයෙක, කුමාරනාම මාත්‍රයම ව්‍යවහාරකරන්නේය" (මහලු වුවද කුමාර නාමව වහරන්නාසේ) කුමාරක වාදයෙන්ම අවවාද කරයි. ශාක්‍යකුලයෙහි උපන් මේ (ආනන්ද) ආයුෂ්මතුන් වහන්සේද තථාගතයන් වහන්සේගේ සහෝදරයෙක සුලු පියාගේ පුතුය.

එහිදී ඇතැම් භික්ෂූහු ඡන්දාගතියෙන් ඡන්දාගමනයෙන් පැමිණියෙකු මෙන් සලකමින් "බොහෝ අශෛල්ෂ ප්‍රතිසම්භිදාපත් භික්ෂූන් සිටියදී ඔවුන් හැර ශෛල්ෂ වූ ආනන්දයා තෙරුන්වහන්සේ තේරූහ" යනුවෙන් දෝෂාරෝපණය කරන්නාහුය. එම අනුන්ගෙන් පැමිණෙන දෝෂාරෝපණය දුරුකරමින් "ආනන්දයා හැර සංගායනාව කළ නොහැක. භික්ෂූන්ගේම කැමැත්තෙන් ඔහුද ඇතුළත් කර ගන්නෙමි"යි එවෙලේ නොතේරූහ යන අදහසයි. ඉක්බිති භික්ෂූහු තමන්ම අනද තෙරුන් සංගායනාවට ඇතුළත්කර ගැනීම සඳහා කසුප්තෙරුන්හට යාඥා කළහ. ඒ මෙසේයි-

භික්ෂූහු ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙරුන්ට මෙය පැවසූහ "වහන්ස, මේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙර හුදෙක් ශෛල්ෂය, අභබ්බය (අසම්ප්පාදය) ඡන්ද දෝෂ හය මෝහ යන සතර අගතියට යන්ට හැකිය. එහෙත් භාග්‍යවතුන් සම්පයේදී මොහු විසින් බොහෝ ධර්මයන් විනයන් දක්ෂ ලෙස ප්‍රගුණකරන ලදී. එහෙයින් වහන්ස, තෙරුන්වහන්සේ ආයුෂ්මත් ආනන්දයන්ද තෝරාගනිත්වා" කියායි. ඊට අනතුරුව ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙර ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් තෝරාගත්තේය. මෙසේ තෙරවරුන්ගේ කැමැත්තෙන් තෝරාගත්තේය. මේ කරුණ නිසා ඒ ආයුෂ්මතුන් සමග තෙරවරු පන්සිය නමක් වූහ.

ඉක්බිතිව ස්ථවිර භික්ෂූන්ට මෙබඳු අදහසක් විය. "අපි කොතැනකදී ධර්මයන් විනයන් සංගායනා කරමුද" කියායි. ඊට අනතුරුව ස්ථවිර භික්ෂූන්ට මෙබඳු අදහසක් විය. "රජගහනුවර නම් මහ ගොදුරු ගමකි. සෑහෙන සෙනසුනකි, අපි රජගහනුවර වස් වසමින් ධර්මයන් විනයන් සංගායනා කරමු නම් එය ඉතා යෝග්‍යය. වෙනත් භික්ෂූහු රජගහ නුවර වස් නොවසති" යනුයි. කුමක් හෙයින් ඔවුන්ට මෙබඳු අදහසක් විද? "මේ අපගේ ස්ථිර කර්මය යම්කිසි විසභාග පුද්ගලයෙක් සගමැදට පැමිණ යුක්තිය යටපත් කොට තීරණය කළ යමක් නැවත අවුල් කළොත් යන හැඟීම නිසාය. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහකසුප් තෙර ඤාත්තිදුතිය කර්මයෙන් ඇස්විය. (ප්‍රකාශ කෙළේය) "ඇවැත් සංඝතෙමේ මෙය අසාවා, ඉදින් සංඝයාහට

පැමිණිකල් ඇත්තේ නම් රජගහනුවර වස්වසමින් ධර්මයත් විනයත් සංගායනා කිරීමට සංඝ තෙමේ මේ භික්ෂූන් පන්සියය සම්මත කරන්නේය."

අනික් භික්ෂූන් සමග රජගහනුවර වස් නොවිසිය යුතුය. මෙය ඤාත්තියයි (ප්‍රකාථනයයි-දැනුම්දීමයි) "ආයුෂ්මත් සංඝ තෙමේ මාගේ මේ කීම අසාවා, රජගහනුවර වස්වසමින් ධර්මයත් විනයත් සංගායනා කිරීමට සංඝයා මේ පන්සියයක් භික්ෂූන් සම්මත කරයි. අනික් භික්ෂූන් සමග රජගහනුවර වස් නොවිසිය යුතුය. ආයුෂ්මතුන්ගේ යම් ඉවසීමක් වෙයිද, රජගහ නුවර වස් වසමින් ධර්මයත් විනයයත් සංගායනා කිරීම සඳහා මේ පන්සියයක් භික්ෂූන්ගේ සම්මුතියක් සෙසු භික්ෂූන් සමග රජගහ නුවර වස් නොවිසිය යුතුය යන සම්මුතියත් ඉවසයිද ඔහු නිශ්ශබ්ද වේවා. යමෙක් ඊට විරුද්ධ වන්නේ නම් ඔහු කියාවා" (මෙහිදී) සංඝයා විසින් මේ පන්සියයක් භික්ෂූන් රජගහ නුවර වස්වසමින් ධර්මයත් විනයත් සංගායනා කිරීම සඳහාත්, අනික් භික්ෂූන් සමග රජගහ නුවර වස් නොවිසීම සඳහාත් සම්මත කරණ ලදී. සංඝයාගේ ඉවසීම ඒ ගැන වූයෙන් නිශ්ශබ්දවිය, යනුවෙන් "මේ කාරණය මෙසේ දරමි- සලකමි" යනුයි.

මේ කර්ම වාක්‍ය කීම (භික්ෂූන්ගේ විනය කර්මය සිදු කිරීම සඳහා කීමට නියමිත වාක්‍යය) බුදුන් පිරිනිවීමෙන් විසිඑක්වනදා සිදුකරණ ලදී. බුදුහු වෙසක් පුණ්‍ය පොහොදාක අලුයම පිරිනිවී වදාළහ. අනතුරුව සන්දිනක් මුලුල්ලෙහි ඒ රන්වන් ශ්‍රී දේහය ගඳමල් ආදියෙන් පූජාකළහ. මෙසේ ඒ සන්දවස "සාධුකීලන දවස්" නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. ඊට අනතුරුව සන්දිනක් විතකයේ ගින්නෙන් දැවීය. සන්දිනක් ඇටසැකිල්ල පිළියෙළ කර සන්ථාගාර ශාලාවෙහි තබා ධාතු පූජා පැවැත්වූහ. මෙසේ මේ සඳහා විසිඑක් දවසක් ගතවිය. පොසොන් මස ශුක්ල පක්ෂයේ පස්වනදා ධාතු බෙදූහ. එක් ධාතු බෙදූ දිනක රැස්වූ මහා භික්ෂූ සංඝයාට පූහදු නම් මහලු පැවිද්දා විසින් කරණලද අනාවාරය ක්‍රියාව දන්වා මුල්කී පරිදිම භික්ෂූන් තෝරාගෙන මේ කර්ම වාක්‍යය කීය. මේ කර්ම වාක්‍යය කොට

තෙර භික්ෂූන් ඇමතිය. "ඇවැත්නි, තොපට දැන් සතළිස් දිනක් අවකාසය. එයින් පසු අපට මෙනම් පළිබෝධයක් ඇතැයි කීමට ඉඩ නොලැබෙන්නේය. එහෙයින් මේ අතර යමෙකුට රෝග පළිබෝධය (කරදරයක්) හෝ ආචාර්යය උපාධ්‍යාය පළිබෝධයක් හෝ මව්පිය පළිබෝධයක් හෝ ඇද්ද, පාත්‍රය හෝ පිසන්ට ඇද්ද සිව්‍රක් කරන්ට හෝ ඇද්ද ඒ භික්ෂුව ඒ කරදරය දුරුකරගෙන කර අවශ්‍ය දේ ඉටුකර ගනිවා" යනුයි. මෙසේද පවසා කසුප්තෙර තමාගේ පන්සියයක් පිරිස පිරිවරාගෙන රජගහ නුවරට වැඩියේය. සෙසු මහතෙරවරුද තම තමන්ගේ පිරිවර රැගෙන සෝක නමැති හුල ඇනුන මහජනයා සනසවමින් ඒ ඒ දිශාවන්ට පැමිණියාහුය. පුණ්ණතෙර වනාහි සත්සියයක් භික්ෂූන් පිරිවරාගෙන "තථාගතයන්ගේ පිරිනිව් තැනට ආගිය මහා ජනකාය සනසන්නෙමි"යි සිතා කුසිණා පුරම සිටියේය. ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙමේ යම් පරිද්දකින් පිරිනිවන් නොපැවැවූම එහෙත් මෙසේ පිරිනිවන් පෑ බුදුන්ගේ පා සිව්‍රු මෙසේ තමාම රැගෙන පන්සියයක් භික්ෂූන් සමග සැවැත් නුවර වාරිකාවෙහි හැසිරුනේය. මෙසේ, ගමන් කරන උන්වහන්සේගේ පිරිවර භික්ෂු සංඛ්‍යාවේ ගණන් ප්‍රමාණය ඉක්ම විය. එම ආයුෂ්මතුන් ගිය ගිය තැන මහත් හඬා වැළපීම් ඇතිවිය. කුමයෙන් සැවැත් පුරයට පැමිණි කල සැවැත්නුවර වැස්සෝ 'තෙරුන් වහන්සේ පැමිණියහ'යි අසා ගදමල් ගත් අත් ඇතිව පෙර ගමන් කොට "වහන්ස, ආනන්දය, පෙර ඔබවහන්සේ බුදුන් සමග වැඩියහ. අද බුදුන් කොහි තබා වැඩියහුද" යනාදිය කියමින් හැඬූහ. බුදුන්ගේ පිරිනිව්දා මෙන් විසාලා හැඬීම් වැළපීම් ඇතිවිය. එහිදී ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙමේ අතිත්‍ය ප්‍රතිසංයුක්ත දැහැමි කථාවෙන් ඒ මහාජනයා සිහිගන්වා ජේතවනාරාමයට පිවිස දසබලයන් වසනලද ගදකිළියට වැදදොර හැර ඇද පුටු ඉවත් කොට ගසා පවිත්‍රකර ගදකිළිය හැමද මැලව් ගිය මල්දම් කසල ඉවත්කොට ඇද පුටු මනාව පවිත්‍රකර තබා නැවත ඒ ඒ දේ තිබුන තැන්වලම තබා බුදුන් ජීවමානව වැඩසිටිය කල කළයුතු සියලු වත පිළිවෙත කෙළේය. ඒ වත පිළිවෙත කරමින් නහන කොටුව හැමදන පැත් එල්වන

ආදී කාලයන්හි ගඳකිළිය වැද "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මේ ඔබවහන්සේගේ නහන කාලය නොවේද මේ දහම් දෙසන කාලය නොවේද, මේ හික්ෂුන්ට අවවාද දෙන කාලය නොවේද, මේ සිංහ ශය්‍යාවෙන් නිදන කාලය නොවේද, මේ මුව දෝනාකාලය නොවේද" යන මේ ආදී තයින් කියමින් හඬමින් ඒ ඒ වත් කෙළේය. එසේ ශෝක වූයේ භාග්‍යවතුන්ගේ ගුණස්කන්ධය නමැති අමාරස දන්නා බැව්නුත් තමා තුළ පිහිටි ප්‍රේමවන්ත භාවය නිසාත් රහතෙක් නොවූ නිසාත් නොයෙක් ජාති සියදහස් ගණන්වල ඔවුනොවුන්ට උපකාර කරමින් පිහිටවීමෙන් හටගත් සිතේ බලවත් මෘදුභාවය නිසාත් යන මේ හේතූන්හි නිසාය. මෙසේ ශෝක වන උන්වහන්සේ දුටු එක් දේවතාවෙක් "වහන්ස, ආනන්දය, ඔබවහන්සේ ඔය පරිද්දෙන් හඬා වැලපෙමින් අනුන් අස්වසන්නේ කෙසේද" යනුවෙන් සංවේග දැන්වීය. තෙරුන් වහන්සේ ඒ දේවතාවාගේ වචනයෙන් සංවේගයට පත් සිත් ඇත්තේ තැතිගෙන දිවිය ගැන කලකිරී බුදුන්ගේ පිරිනිවීමේ පටන් සිටීම හිදීම් බහුල බැවින් උත්සන්නවූ ධාතු සහිත කය (වාපිත් ඇ දොස් කිපුන කය) සංසිදුවීමට එයින් දෙවනදා කිරි විරේවන වළඳ වෙහෙරෙහිම සිටියේය. යමක් සඳහා සුභමානවකයා විසින් යවනලද මානවකයාට මෙය පැවසීය. "මානවකය, මේ යාම සඳහා නොකල්ය. අද මා බෙහෙත් පානය කෙළේය. හෙට එළඹෙන්නෙමු නම් ඉතා යෙහෙක යනුයි. දෙවනදා වේතක තෙරුන් දෙවන ග්‍රමණයන් කරගෙන ගොස් සුභ මානවකයා විසින් විචාරණ ලද්දේ මේ දීඝනිකායෙහිම සුභ සූත්‍රය නමින් හැඳින්වෙන දසවන සූත්‍රය දේශනා කෙළේය. අනතුරුව තෙරුන්වහන්සේ දෙවරම් වෙහෙර කැඩුන පැලුන තැන් ප්‍රතිසංස්කරණය කරවා වස් එළඹීමට ළංව සිටියේ හික්ෂු සමූහයා හැරදමා රජගහ නගරයට වැඩියහ. අනික් ධර්මසංග්‍රාහක හික්ෂුහුද එසේම සංගායනාව සඳහා වැඩියහ. මෙසේ ඔවුන් පැමිණි කල ඔවුන් සඳහා මෙසේ කිය- "ඉක්බිති ස්ථවිර හික්ෂුහු" ධර්ම- විනය සංගායනාව සඳහා රජගහනුවරට පැමිණියහ." යනුයි. ඔව්හු ඇසළ පුණුපොහෝදා පොහොය කොට පසළොස්වකට පසුදා රැස්ව වස් එළඹියාහුය.

එසමයෙහි චනාහි රජගහ නුවර පිරිවරාගෙන අටළොස් මහා විහාරයෝ වෙති. ඒ සියලු විහාරයෝම ඉවත් කළ දිරා වැටුන කුණුකසල ඇත්තේය. බුදුන්ගේ පිරිනිවීමේදී සියලු භික්ෂුහුම තම තමන්ගේ පා සිව් රැ ගෙන විහාරයන්ද පිරිවෙන්ද හැරදමා ගියාහුය. අනතුරුව කතිකාවත් ඉටුකරන තෙරවරු භාග්‍යවතුන්ගේ වචනයන්ට පිදීම පිණිසත් තීර්ථකයන්ගේ අපවාදයන්ගෙන් දුරුවීම සඳහාත් පළමුවන මස තුළ කැඩුන බිඳුන ඉරිතැලුන වෙහෙර විහාර ප්‍රතිසංස්කරණය කරමු, යයි සිතූහ. තීර්ථකයෝ මෙසේ කියන්නේය. "ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවකයෝ ශාස්තෘන් ජීවමාන කල්හි පමණක් විහාර පිළිදැගම් කළහ. පිරිනිවන් පෑ කල්හි ඒවා හැරදැමූහ. (මේ නිසා) කුලවලින් පිදූ බොහෝ දේ මහා ධන පරිත්‍යාග වැනසී යන්නේය" යනු ඔවුන්ගේ වාදයන්ගෙන් මිදීම සඳහා සිතූහයි, කියන ලද්දේ වේ.

මෙසේ සිතා කතිකාවක් අනුව කටයුතු කළහ. යමක් සඳහා කියන ලදද, ඉක්බිති ස්ථවිර භික්ෂූන්ට මෙබඳු සිතක් විය- 'ඇවැත්නි, කැඩුන බිඳුන විහාර ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම භාග්‍යවතුන් විසින් වර්ණනා කරන ලදී. ඒකාන්තයෙන් ඇවැත්නි, අපි පළමු මාසය තුළ කැඩුන බිඳුන විහාර ප්‍රතිසංස්කරණය කරමු' මධ්‍යම මාසය තුළ එක්රැස්වී ධර්මයත් විනයත් සංගායනා කරමු" යනුයි. ඔව්හු දෙවනදා ගොස් රාජද්වාරය අසල සිටියහ. රජ අවුත් වැඳ "වහන්ස, කුමක් සඳහා පැමිණියහුදැ"යි තමා විසින් කළයුතු දේ කුමක්දැ"යි විචාළේය. ස්ථවිරවරු අටළොස් මහා විහාරයන් ප්‍රතිසංස්කරණය කරනු සඳහා විස්තකර්මාන්ත ගැන දැනුම් දුන්හ. රජ අත්වැලු දත් ශිල්පී මනුෂ්‍යයන් දුන්නේය. ස්ථවිරවරු පළමු මස තුළ හැම විහාරයන්ම ප්‍රතිසංස්කරණය කරවා රජුට දැන් වූහ. "මහරජතුමනි, විහාර ප්‍රතිසංස්කරණය නිමවන ලදී. දැන් ධර්ම-විනය සංගායනාව කරමු" යනුයි. "යහපති, වහන්ස, සැක නැතිව එය කරණ සේක්වා. මාගේ ආඥාවක්‍රය වේවා, ඔබවහන්සේලාගේ ධර්ම වක්‍රය වේවා. වහන්ස, කුමක් කරම් දැයි අණකරණ සේක්වා" "මහරජ, සංගායනා කරන භික්ෂූන්ට හිඳිනා ස්ථානයක් ඕනෑ කෙරේය."

"වහන්ස, එය කිනම් තැනක කරවමිද?" "මහරජතුමනි, වේහාර පර්වත පාර්ශ්වයේ සප්ත පර්ණිගුහාද්වාරයේ කිරීමට සුදුසුය. 'යහපති' 'වහන්ස' කියා අජාසත් රජ එය පිළිගෙන විස්කම් දෙවිපුත්‍ර විසින් මවන ලද්දක් මෙන් මනාව බෙදන ලද බිත්ති ටැම් පඩිපේළි මාලා කර්ම ලතාකර්ම වලින් විසිතුරුකොට රාජභවනයක ශෝභාව මැඩපවත්වමින් දිව්‍යවිමානයන්ට අපහාසකරමින් මෙන් ශ්‍රී සම්පත්තියට එකම ස්ථානයක් බඳවූ එකම නිපාතන තීර්ථයක් බඳවූ දෙවිමිනිසුන්ගේ ඇස් නමැති විහඟුත් සතුටුකරණ සුලු ලොවම සිත් අලවන එකම ස්ථානයක් බඳ සියලුම සැරසිලි අලංකාරයන්ගෙන් පරිපූර්ණ මණ්ඩපයක් කරවිය. එහි නානාප්‍රකාර මල්දම්ද එල්ලෙන භානික්ෂී බබලන මනෝඥ වියන් බඳනාලදී. රත්නයන්ගෙන් විසිතුරු මැණික්වලින් කුඩා අයුරින් කොටා තනනලද බිමක් ඇත්තේය. එය නොයෙක් පුෂ්පහාරයන්ගෙන් විසිතුරු මනාව නිමවනලද භූමිකර්ම ඇත්තේය. මෙසේ බඹවිමනක් සෙයින් අලංකාර කොට ඒ මහා මණ්ඩපයෙහි සත්සියයක් හික්ෂුන්ට අනර්ඝවූ කැපසරූප් ආස්තරණ පන්සියයක් පනවා දකුණු භාගය ඇසුරෙන් උතුරුදෙසට මුහුණ ලා ථේරාසනයද එම මණ්ඩපය මැද ඉදිරියට මුහුණලා භාග්‍යවත් බුදුරදන්ට සුදුසු පරිද්දෙන් මාහැඟි ධර්මාසනයද පනවා ඇත්දිනි විසිතුරු කරනලද විජ්ජි පතද එහි තබා 'වහන්ස, මාගේ වැඩකටයුතු නිමකරන ලද්දේය'යි හික්ෂු සංඝයා හට දැන්වීය.

එසමයෙහි සමහර හික්ෂුහු ආයුෂ්මත් අතද තෙරුන් සඳහා මෙසේ පැවසූහ. 'මේ හික්ෂු සමූහයා අතර එක් හික්ෂුවක් පිළිගඳ පතුරුවමින් හැසිරෙයි.' යනුයි. ස්ථවිර තෙමේ එය අසා මේ හික්ෂු සංඝයා අතර පිළිගඳ පතුරුවන හික්ෂුවක් නම් නැත. ඒකාන්තයෙන් මොව්හු මා සඳහා කියති' යනුවෙන් සංවේගයට පැමිණියේය. තවත් කෙනෙක් ඔහුට මෙසේ කීය. 'ඇවැත්නි, සන්නිපාතය (සංගිතියට රැස්වීම) හෙටයි. ඔහුද ශෛක්ෂය, සකරණියය (ඉටුකළයුතු කටයුතු මගපල ඇත) එහෙයින් ඔහු විසින් එම සංඝසන්නිපාතයට යෑමට යුතු නොවේ. අප්‍රමාදවෙව' යනුයි. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙර 'හෙට

සංඝසන්නිපාතයයි. මා එම සංඝ රැස්වීමට යාමටත් නුසුදුසුය' යනුවෙන් සිතා බොහෝ ගණනක් කායගතාසනියෙන් කල්යවා රාත්‍රියගේ අලුයම් වේලෙහි සක්මණට බැස වෙහෙරට ඇතුල්ව නිදන්තෙමි යි ශරීරය ගැන සිහි කෙළේය. දෙපය බිමෙන් මිදුනේය' නිස කොට්ටයටද නොපැමිණියේය. මේ අතරතුර නැවත ඉපදීම රහිතව සිත ආශ්‍රවයන් (කෙලෙසුන්ගෙන්) ගෙන් මිදුනේය.

මේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙම සක්මණෙන් බැහැරව කල් ගෙවා විශේෂාධිගමයක් ලබන්ට නොහැක්කේ මෙසේ සිතිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මා ගැන මෙය වදාළේ නොවේද, ආනන්දය, ඔබ කළ පින් ඇත්තෙක, ප්‍රධන්වීර්යය වැඩිමෙහි යෙදෙව ඉක්මන් වෙව, ආශ්‍රවයන්ගෙන් වහා දුරුවෙව' යනුයි. බුදුවරයන්ගේ කථාවේද දොසක් නම් නැත. මාගේද අතිශයින් වඩනලද වීර්යය ඇත්තේය. එහෙයින් මගේ සිත උද්ධව්වය සඳහා පවතියි. ඒකාන්තයෙන් මම වීර්යය සමථයෙහි යෙදෙමි. යන මෙය සලකා සක්මණින් බැස පා දෝනා තන්හි හිඳ පා සෝදා වෙහෙරට පිවිස ඇඳෙහි හිඳ, මඳක් කල් විඩා හරින්නෙමි' යි කය ඇඳෙහි පහතට හැරවීය. දෙපය බිමෙන් මිදුනේය. නිස කොට්ටයට නොපැමිණියේය. මේ අතරෙහි කෙලෙසුන් යලිත් නූපදනා පරිද්දෙන් සිත කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුනේය. තෙරුන්ගේ රහත්බව සතර ඉරියව් වලින් තොරවය. එහෙයින් 'මේ සසුනෙහි නොනිදා නොහිඳ නොසිට සක්මන් නොකර කවර භික්ෂුවක් රහත් බවට පත්වූයේද, ඇසූ කල 'අනඳතෙරුන්' යයි කියන්ට වටනේය.

ඉක්බිති ස්ථවිර භික්ෂුහු පක්ෂයේ පස්වනතිටියෙහි- දෙවනදා කරනලද ආහාර කෘත්‍ය ඇත්තෝ පාසිවිරු තැන්පත් කරගෙන ධර්ම සභාවට රැස්වූහ. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙමේ රහතෙක් වූයේ සමාන- සභාගත්වයට පැමිණියේ එම රැස්වීමට පැමිණියේය. කෙසේ පැමිණියේද යත්- 'දැන් රැස්වීම් සභා මැදට පැමිණිය යුතු වේලාවය' යි දැන තුටුපහටු වූ සිත් ඇත්තේ සිව්ව ඒකංසකොට පොරවා ගෙන බන්ධනයෙන් මිදුන ඉදිහිය තල්ගෙඩියක් සෙයින් ද පඬුවන් කම්බිලියක හරනලද

දැරගමිණිරුවනක් සෙයින්ද වලාකුළුවලින් තොරවූ නුබකුස උදාවූන පුන්සඳ සෙයින්ද ළහිරුරැස් හෙයින් වැනිගිය රන්වන් රේණුසහිත ගැබින් යුතු පියුමක් සෙයින් ද පිරිසිදු ඉතා සුදු ප්‍රභේද සහිත ශ්‍රියෙන් සමාර්ධමත් උතුම් මුහුණින් තමාගේ රහත් බවට පැමිණීම දැනුම් දෙමින් මෙන්ද එම සංගායනා සභා මණ්ඩපයට පැමිණියේය.

අනතුරුව ඔහු දුටු ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුන්හට මෙය සිතීනි. "පින්වත්නි, ඒකාන්තයෙන් දැන් රහත් බවට පත් ආනන්ද තෙමේ බබළයි. ඉදින් අද ශාස්තෘන් වහන්සේ ජීවත්වූයේ නම් ඒකාන්තයෙන් ආනන්දයන් ගැන සාධුකාර දෙන්නාහ. එහෙයින් මම දැන් මොහුට ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින් දියයුතු සාධුකාරය දෙමි" යනු සලකා තුන්විටක් සාධුකාර දුන්නේය. මජ්ඣිමනිකායෙහි කියත්- 'ආනන්ද තෙර තමන්ගේ රහත් බවට පත්වීම දන්වනු කැමැත්තෙන් හික්ෂුන් සමග නොපැමිණියේය. හික්ෂුහු වැඩිමහලු පිළිවෙළින් තම තමාට හිමි අසුන්වල හිඳගත්තාහු අනඳ තෙරුන්හට ආසනයක් තබා හිඳගත්තාහුය. එහි කෙනෙක් 'මේ ආසනය කාටද?' යි ඇසූකල 'ආනන්ද හටය' යි කියති. 'ආනන්ද කොහි ගියේද?' යන මේ අවස්ථාවෙහි අනඳ තෙර මෙසේ සිතීය. 'දැන් මා යා යුතු කාලයයි' යනුවෙනි. එයින් තමාගේ ආනුභාවය ප්‍රකාශ කරනු වස් පොළොව ගැළී කිමිදී තමාට හිමි අසුනෙහිම තමන් සිටිනු දැක්වීය. අහසෙන් පැමිණ හිඳ ගත්තේය' කියාත් සමහරු කියති. එසේ හෝ මෙසේ හෝ වේවා. එය දැක ආයුෂ්මත් මහකසුප් තෙරුන්ගේ සාධුකාර දීම නම් සර්වප්‍රකාරයෙන්ම ඉතා සුදුසුය. මෙසේ ඒ ආයුෂ්මතුන් එහි පැමිණි කල්හි ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙර හික්ෂුන් ඇමතීය. 'ඇවැත්නි, පළමුව කුමක් සංගායනා කරමුද, ධර්මයද? විනයද? යනුයි. හික්ෂුහු කීහ. 'වහන්ස, මහා කාශ්‍යපය, විනය නම් බුද්ධ ශාසනයේ ආයුෂ්මකි. විනය පවතිතොත් ශාසනය පැවතුනේ වේ. එහෙයින් පළමුව විනයය සංගායනා කරමු' කවරෙකු ප්‍රධාන තනතුරෙහි තබාද? ආයුෂ්මත් උපාලිතෙර, කිම ආනන්ද තෙර නොපොහොනේද? යත්. නොපොහොනේ නොවෙයි.

තවද බුදුහු ජීවත්ව සිටියදීම විනයෙහි දක්ෂභාවය නිසා ආයුෂ්මත් උපාලි තෙර එතදග්‍රයෙහි තැබූහ. 'මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවක විනයධර හික්මුන් අතුරෙන් මේ උපාලි නම් හික්මුව ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨය- අග්‍රය, යනුවෙනි. ඒ නිසා උපාලි තෙරුන් විමසා විනය සංගායනා කරමු කියායි. අනතුරුව කසුප් තෙරුන් වහන්සේ විනය විචාරනු පිණිස තමා විසින්ම තමන් තේරීය. උපාලි තෙරුන් වහන්සේ විසඳනු සඳහා තේරීය එහි මෙය පෙළයි.- "අට්ඨෝ ආයස්මා මහා කස්සපෝ සංඝං ඤාපේසි. සුණාතු මේ ආවුසෝ සංඝෝ, යදි සංඝස්ස පත්තකල්ලං අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යාං" යනුයි. ආයස්මාපි උපාලි සංඝං ඤාපේසි. සුණාතු මේ හන්තේ සංඝෝ යදි සංඝස්ස පත්තකල්ලං අහං ආයස්මනා මහා කස්සපේන විනයං පුච්ඡෝ විස්සජ්ජේය්‍යාං" යනුයි. (මේ තෙරවරු කියූ පාලි භාෂාමය වාක්‍ය දෙකොටසයි) මෙසේ තමන් තෝරා ආයුෂ්මත් උපාලිතෙර ආසනයෙන් නැගිට සිව්ව ඒකාංශ කර ගෙන ස්ථවිර හික්මුන් වැද ඇත්දැනින් විසිතුරු කණ ලද විජිතිපත ගෙන ධර්මාසනයෙහි හිඳගත්තේය.

ඊට අනතුරුව මහා කාශ්‍යප තෙර ථේරාසනයෙහි හිඳ ගෙන ආයුෂ්මත් උපාලි තෙරුන්ගෙන් විනය විචාළේය. පළමුව "ඇවැත් උපාලි ස්ථවිරයෙනි, පාරාජිකාව කොහිදී පනවන ලදද?" වහන්ස, වේසාලියෙහිදීය. 'කවරෙකු අරභයාද?' සුදින්න කලන්ද පුත්‍රයන් අරභයාය. "කිනම් වස්තුවකදීද?" "මෙමුන ධර්ම වස්තුවක් අරභයාය" 'ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහ කාශ්‍යප තෙර ආයුෂ්මත් උපාලිගෙන් පළමු පාරාජිකාවේ' වස්තුවක් විචාළේය. නිදානයන් විචාළේය. පුද්ගලයන් විචාළේය. ප්‍රඥප්තියන් විචාළේය. අනුප්‍රඥප්තියන් විචාළේය. ආපත්තියන් විචාළේය. අනාපත්තියන් විචාළේය. අසන අසන ප්‍රශ්නයන් උපාලි තෙර විසඳීය.

පළමු පාරාජිකාව සංගායනාවට නැගුන කල පන්සියයක් රහත්හු සංගායනාවට නැගුන පරිදිම ගණසජ්ක්ඛායන කළහ. "තේන සමයේන බුද්ධෝ භගවා චේරඤ්ජායං විහරති" එසමයෙහි භාග්‍යවත් බුදුරජ චේරඤ්ජාවෙහි වසයි. යනුද ඇතුළත් වෙයි. ඔවුන්ගේ ඒ සජ්ක්ඛානාවගේ පටන් ගන්නා

අවස්ථාවේදීම සාධුකාර දෙන්නියක මෙන් මහපොළොව ජලය කෙළවර දක්වා කම්පාවිය. ඔව්හු මෙපරිද්දෙන්ම අනික් පාරාජිකාද සංග්‍රහයට නගා 'මෙය පාරාජික කාණ්ඩය නමැයි, නම් තැබූහ. තෙළෙස් සඟවෙසෙස් 'තේරසක නමින් නියම කළහ. ශික්ෂාපද දෙක 'අනියත, නමින්ද නිස්නිසගිහු 'නිස්සග්ගිය පාවිත්තිය' නමින්ද දෙයානු ශික්ෂාපද 'පාවිත්තිය' නමින්ද සතර සිකපද පාට්දේශනිය නමින්ද පන්සැත්තෑ සිකපද සේබියා නමින්ද සත්වැදෑරුම් ධර්ම 'අධිකරණ සමථ' නමින්ද නියම කළහ. මෙසේ ශික්ෂාපද දෙසිය විස්සක් 'මහාවිභංගය' නමින් වර්ණනාකොට තැබූහ. මහාවිභංග අවසානයෙහිද පළමු පරිද්දෙන්ම මහ පොළොව කම්පාවිය.

ඊට අනතුරුව භික්ෂුණී විභංගයෙහි ශික්ෂාපද අට පාරාජිකකණ්ඩ යනුවෙන්ද තැබූහ. සත්තරස සිකපද 'සත්තරසක' නමින්ද තිස් සිකපද 'නිස්සග්ගියපාවිත්ති' නමින්ද එකසිය සැටක් සිකපද 'පාවිත්තිය' නමින්ද අෂ්ට ශික්ෂාපද පාට්දේශනිය' නමින්ද පන්සැත්තෑ සිකපද 'සේබියා' නමින්ද සත්වැදෑරුම් ධර්ම 'අධිකරණ සමථ' නමින්ද සංගායනා කළහ. මෙසේ තුන්සියසතරක්වූ සිකපද 'භික්ෂුණී විභංගය' නමින් වර්ණනා කර 'මේ උභතෝ විභංගය නම් බණවර සිව්සැටකින් යුතුය'යි නියම කළහ. උභතෝ විභංගයාගේ අවසානෙහිද කියන ලද නයින්ම මහපොළොව කම්පාවිය.

මෙම ක්‍රමයෙන්ම ප්‍රමාණයෙන් අසූබණ වරක් පමණ වූ බන්ධකයද ප්‍රමාණයෙන් පස්විසිබණ වරක් පමණ වූ පරිවාරයද සංග්‍රහවට නගා මෙය විනය පිටකය'යි නම් තැබූහ. විනය පිටකය සංගායනාවසානයෙහිද මුල් කී පරිදි මේ මහපොළොව කම්පාවිය. ඇවැත්නි, මෙය ඔහුගේ ආශ්‍රයෙහි කීවෙහි'යි ඒ ආයුෂ්මත් උපාලිතෙර සංගායක භික්ෂුහු පිළිගත්තෝය. විනය පිටක සංගායනාවගේ අවසානයේදී උපාලි ස්ථවිර තෙමේ විජ්නිපත තබා ධර්මාසනයෙන් බැස ස්ථවිර භික්ෂූන් වැද තමන්ට පැමිණි ආසනයෙහි හිඳගත්තේය.

විනය සංගායනා කොට නිමවා ධර්මය සංගායනා කරනු කැමති ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යපතෙර භික්ෂූන් විචාළේය. ධර්මය

සංගායනා කරන්නවුන් විසින් කවර පුද්ගලයෙකු ප්‍රධාන තනතුරෙහි තබා ධර්මය සංගායනා කටයුතුද? හික්ෂුහු 'අනඳ තෙරුන් ප්‍රධාන තනතුරෙහි තබා' යයි පැවසූහ. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙර සංඝයාට දැන්වීය. 'ඇවැත් සංඝ තෙමේ මෙය අසාවා, ඉදින් සංඝයාට පැමිණි කල් ඇත්තේ නම් මම ආනන්දයන්ගෙන් ධර්මය අසන්නෙමි' යනුයි අනතුරුව ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙර සංඝයාට දැන්වීය 'වහන්ස, සංඝතෙමේ මෙය අසාවා, ඉදින් සංඝයාට පැමිණිකල් ඇත්තේ නම් ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප තෙරුන් විසින් ධර්මය විචාරණ ලද්දේ විසඳන්නෙමි' යනුයි. අනතුරුව ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙර ආසනයෙන් නැගිට සිව්වර ඒකාංසකොට ස්ථවිර හික්ෂුන් වැඳ විජිනිපත රැගෙන ධර්මාසනයෙහි හිඳ ගත්තේය.

අනතුරුව ආයුෂ්මත් මහකසුප් තෙර හික්ෂුන් විචාළේය. "ඇවැත්නි, කවර නම් පිටකයක් පළමුව සංගායනා කරමුද?" 'වහන්ස, සූත්‍රපිටකය'යි, 'සූත්‍ර පිටකයේ සංගීති සතරෙක ඒවායින් පළමුව ගන්නේ කිනම් සංගීතයද?' 'වහන්ස, දීඝ සංගීතියයි. දීඝ සංගීතියේ සූත්‍ර තිස්හතරකි. වර්ග තුනකි. ඒවායින් කිනම් වර්ගයක් පළමුව ගනිමුද?' 'වහන්ස, සීලක්ඛන්ධ වර්ගයයි.' සීලක්ඛන්ධ වර්ගයේ සූත්‍ර දහතුනකි. ඒවායින් කිනම් සූත්‍රයක් පළමුව ගනිමුද?" 'වහන්ස, බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයයි ත්‍රිවිධ සීලයෙන් අලංකාරවුන නොයෙක් ආකාර වැරදි සහිත ජීවිකාක්‍රම ඇතුළත් කුහනාලපනාදිය වනසන දෙසැට දෘෂ්ටි නමැති දැලින් වෙලි අවුල්වූ කරුණු සඳහන් දස දහසක් ලෝකධාතු කම්පා කිරීමට සමත් ඒ (බ්‍රහ්මජාලය) පළමුව සංගායනා කරමු' කියායි.

අනතුරුව ආයුෂ්මත් අනන්දයන්හට මෙය දැන්වීය 'ඇවැත් ආනන්දය, බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය කොතැනකදී දේශනා කරන ලදද?" 'වහන්ස, රජගහ නගරයටත් නාලන්දාවටත් අතරවූ අම්බලට්ඨිකා නම් උයනේ රාජාගාරයේ (රජශාලාවේ) දීය" කවරෙකු අරඹයාද? 'සුප්පිය පරිබ්‍රාජකයාත් බ්‍රහ්මදත්ත මාණවකයාත් අරඹයාය.' කිනම් වස්තුවකදීද? ගුණාගුණ කීමේදීය. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහකසුප් තෙර බ්‍රහ්මජාලයේ නිදානයද ආනන්දයන් විචාළේය, පුද්ගලයාද විචාළේය. වස්තුවද

විවාළේය. ආයුෂ්මත් ආනන්ද විසඳීය. එම විසඳීම් කෙළවර පන්සියයක් රහත්හු සප්තධායනා කළහ. මුල් කී පරිදි මෙහිදීද පොළොව කම්පාවිය.

මෙසේ බ්‍රහ්මජාලය සංගායනාකොට එයින් පසු ආයුෂ්මත් ආනන්දය, සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රය කොතැනකදී දෙසන ලදද? යනාදී නයින් ප්‍රශ්න කිරීම් හා විසඳීම් පිළිවෙළින් බ්‍රහ්ම ජාලය සමග සියලු තෙළෙස් (13) සූත්‍රයන් සංගායනා කොට 'මේ සීලක්ඛන්ධ වර්ගයයි. නියමකොට පසසා තැබූහ. ඊළඟට මහාවර්ගයත්, ඊළඟට පාටිකා වර්ගයත් යන මේ වර්ග තුනෙන් සංග්‍රහ කරනලද සූතියේ සූත්‍රයකින් සැරසුන සුසැට (64 බණ වරකින් ප්‍රමාණ කරනලද පෙළ සංගායනාකර මේ දීඝනිකාය නම්, යි පවසා ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් සම්මතයෙන් පිළිගත්හ. 'ඇවැත්නි, මෙය තොපගේ ඇසුරෙහි කියවුයෙහිය' යනුයි,

ඊට අනතුරුව අසුබණවරකින් පරිමිත මජ්ඣිම නිකාය සංගායනාකොට දම්සෙනෙවි සැරියුත් තෙරුන්ගේ ඇසුරෙහි සම්මතයෙන් පිළිගත්හ. 'මෙය තෙපි පරිහරණය කරව්' යනුයි. ඊට අනතුරුව බණවර සියයකින් පරිමිත සංයුත්ත නිකාය සංගායනාකොට මහකසුප් තෙරුන් සම්මතයෙන් පිළිගත්හ. "වහන්ස, මෙය ඔබවහන්සේ ඇසුරෙහි කියවව්" යනුයි ඊට අනතුරුව බණවර එකසියවිස්සකින් පරිමිත අංගුත්තර නිකාය සංගායනාකොට අනුරුද්ධ තෙරුන් සම්මතයෙන් පිළිගත්හ. 'මෙය ඔබවහන්සේ ඇසුරෙහි කියවව්' යනුයි ඊට අනතුරුව-

'දම්සඟුණු විඞ්ගද - කතාවත් හා පුගුලද

දායමක පටහන් යන - මොහුවේ විජම් පිටකය,

මෙසේ වර්ණනා කරනලද සියුම් නුවණට ගොදුරුවන පෙළ සංගායනාකොට 'මෙය අභිධර්ම පිටක නමැයි' කියා සම්මත කොට පන්සියයක් රහත්හු සප්තධායනා කළහ. එහිදී ද කියනලද පරිදිම පොළොව කම්පා විය.

එයින් පසු ජාතක, නිද්දෙස, පටිසම්භිදාමග්ග, සූත්ත නිපාත, ධම්මපද, උදාන, ඉතිවුත්තක, විමානවත්ථු, ජේත වත්ථු, ථෙර-ථෙරීගාථා, යන මෙසේ මේ කොටස්ද සංගායනාවට නගා 'මෙය බුද්දක ග්‍රන්ථය- (බුද්දක නිකාය නම්'යි නම් තබා "අභිධර්ම

පිටකයෙහිම සංග්‍රහයට නැගූහ"යි දීඝභාණකයෝ පවසති. මජ්ඣිම භාණකයෝ "වරියා පිටක, අපදාන, බුද්ධවංස, යන මේවාත් සමග ඒ මුලු කුදු ගොත් සහියම සූත්‍රපිටකයෙහි ඇතුළත් වෙතැයි" කියති.

මෙසේ මුලු මහත් බුද්ධවචනය රස වශයෙන් එක් වැදෑරුම්හ, ධර්ම-විනය වශයෙන් දෙවැදෑරුම්ය, ප්‍රථම මධ්‍යම පශ්චිම වශයෙන් තුන්වැදෑරුම්ය, නිකාය වශයෙන් පස්වැදෑරුම්ය, අංගවශයෙන් නවවැදෑරුම්ය, ධර්මස්කන්ධ වශයෙන් අසූසාරදහස් වැදෑරුම්ය, යි දතයුතුය.

රස වශයෙන් එක්වැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? යම්භෙයකින් බුදුහු නිරුත්තර සමාස්සමිබෝධිය අවබෝධ කොට යම් කලෙක අනුපාදිශේෂ පරිනිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පාදද ඒ තාක් කාලය අතරතුර පන්සාළිස් වසක් මුලුල්ලෙහි දිව්‍ය මනුෂ්‍ය නාග යක්ෂ ආදීන්ට අනුශාසනා කරන්නාහුද ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නාහුද දෙසනලද සිතනලද ඒ සියලු ධර්මය එකම රසයවූ විමුක්ති රසයෙන්ම යුතුවූයේ වෙයි. මෙසේ රස වශයෙන් එක් වැදෑරුම් වේ.

ධර්ම-විනය වශයෙන් දෙවැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? (බුදුන් දෙසූ) සියල්ලම ධර්මය- විනයය යනුවෙන් දෙකොටසකට බෙදේ. එහි විනය නම් විනය පිටකයයි, සෙසු බුද්ධවචනය ධර්මයයි. එහෙයින්ම කිය. ඉදින් අපි ධර්මයත් විනයත් සංගායනා කරමු නම් ඉතායෙහෙක' මම උපාලි වෙතින් විනය විමසමි. ආනන්ද වෙතින් ධර්මය විමසන්නෙමි, යිද දැක්වූ පරිදි මෙසේ ධර්මවිනය වශයෙන් දෙපරිදි වේ.

ප්‍රථම මධ්‍යම පශ්චිම වශයෙන් තුන් වැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? මේ සියල්ලම ප්‍රථම බුද්ධවචනය මධ්‍යම බුද්ධවචනය පශ්චිම බුද්ධවචනය කියා තුන් ප්‍රභේදයක් වෙති එහි:-

"අනේකජාති සංසාරං- සන්ධා විස්සං අනිබ්බිසං
ගහකාරක දිට්ඨෝසි- පුනගේහං න කාහසි-
සබ්බා තේ ඵාසුකා භග්ගා- ගහකුටං විසංඛිතං
විසංඛාරගතං චිත්තං- තණ්හානං බයමජ්ඣකං"

යන මෙය පළමුවන බුද්ධවචනයයි. "යදා භවේ පාතු භවන්ති ධම්මා" ඒකාන්තයෙන් ධර්මයෝ යම්කලෙක පහළ

වෙද්ද, යනු සමහරෙක් බන්ධකයෙහි එන උදානගාථාව කියති. මෙය චූකලී චන්ද්‍රමාසයේ පළමුවනදා සර්වඥබවට පැමිණි බුදුරදුන්ගේ සොම්නස් සහිත නුවණින් ප්‍රත්‍යයන්ගේ ආකාරය සිහිකිරීමේදී උපන් උදාන ගාථාවකැයි දතයුතුය. පිරිනිවන් පානා අවස්ථාවේදී යමක් වදාළේද එනම් "හන්දදානී භික්ඛවේ ආමන්තයාමී වෝ, වයධම්මා සංඛාරා, අප්පමාදේන සම්පාදේථ" "මහණෙනි, දැන් තොපට අමතම්, සංස්කාරයෝ විනාශවන සුලුය. ප්‍රමාද නොවීමෙන් වහා සම්පාදනය කරගනිව්" යන මෙය පශ්චිම බුද්ධවචනයයි. මෙකී ප්‍රථම- පශ්චිම බුද්ධවචනයන් දෙක අතර දෙසනලද ධර්ම සමූහය මධ්‍යම බුද්ධවචනයයි. මෙසේ ප්‍රථම මධ්‍යම පශ්චිම වශයෙන් ත්‍රිවිධ වේ.

පිටක වශයෙන් තුන්වැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? මේ සියල්ලම විනය පිටකය සූත්‍රපිටකය අභිධර්ම පිටකය යනුවෙන් තුන්වැදෑරුම් වේ. එහි පළමු සංගායනාවේදී ඇතුළත් කරනලද හා ඇතුළත් නොකරණ ලද සියලු විනය කොටස් එක්කර ගලපා උභය ප්‍රාතිමෝක්ෂ, උභයවිභංග දෙවිසි බන්ධක, සොළොස් පරිවාර, යන මේ සියල්ල විනයපිටකය නම්.

බ්‍රහ්මජාල ආදී සූතිස් සූත්‍රයන් ඇතුළත් දීඝනිකායද මූල පරියාය සූත්‍රය ආදී කොට ඇති සූත්‍ර එකසියපණස් දෙකකින් යුතු මජ්ඣිම නිකායද, ඕසතරණ සූත්‍රය ආදී හන්දාස් හත්සිය හැටක් සූත්‍ර ඇතුළත් සංයුත්ත නිකායද චිත්ත පරියාදාන සූත්‍රය ආදී සූත්‍ර නවදාස් පන්සිය සත්පණසක් ඇතුළත් අංගුත්තර නිකායද බුද්දක පාඨ, ධම්මපද, උදාන, ඉතිවුත්තක සුත්තනිපාත, විමානවත්ථු, ජේතවත්ථු ථේර- ථේරී ගාථා, ජාතක, නිද්දේස, පටිසම්භිදා, අපදාන බුද්ධවංස චරියා පිටක යන මොවුන්ගේ වශයෙන් කොටස් පසළොස්කින් යුතු බුද්දක නිකායද කියා මෙසේ සූත්‍ර පිටකය වේ. ධම්ම සංගහ, විභංග ධාතුකථා, පුග්ගල පඤ්ඤත්ති, කථාවත්ථු, යමක, පටිඨාන යන මේ අභිධර්ම පිටකයයි.

"නෙක වෙසෙස් විනයෙන්- කය බස භික්ෂුබ්‍රහ්මයෙන් විනයරුත් දත් පඬුවෝ- විනය මේයයි දක්වති,

විවිධවූ මෙහි පස්වැදෑරුම් පාතිමොක්ඛද්දේස පාරාජිකා සත්ත ආපත්තිස්සත්තං මානික විභංග ආදී ලෙසින් නොයෙක් ප්‍රභේද කියයි. විසේසවූ යන්නෙන්ද දළ්භකම්මයක් ලිහිල් කිරීමේ ප්‍රයෝජන සහිත අනුප්‍රඥප්තික්‍රම ගැන කියයි. කායික හා වාචසිකවූ වැරදි හැසිරීම් ක්‍රම වලක්වනුයෙන් මෙය කයද වචනයද හික්මවතියි කියයි. ඒ නිසා විවිධනය ඇති බැවින්ද විශේෂ නය ඇතිබැවින්ද කය වචන හික්මවන බැවින්ද, විනයයි කියන ලදී. එහෙයින්ම මෙයට වචනාර්ථයන්හි දක්ෂ බව දක්වනුයේ මෙය කිය-

"විවිධ විසේසනයත්ත- විනයනතෝ වේවකායවාචානං
විනයත්ථ විදුහි අයං - විනයෝ විනයෝති අක්ඛාතෝ"

අනික වනාහි-

අරුත් පැවසී ම ද

මහඟු ලෙස එය කීම ද

අසා පල ලැබුම ද

මනා රැකුමක් එයින් සිදුවෙ ද

නිරවුල් හයක් මෙ නි

සුතුරු පිටකය රම නි

මෙකී ගුණ රැඳු නි

සුතුර යනු ඒ නිසා යෙදු නි

එය වනාහි ආත්මාර්ථ පරාර්ථ ආදී කොටස්වලින් යුතු අර්ථයන් (ප්‍රයෝජන) ප්‍රකාශ කරයි- කියයි. මනාව කියනලද හෙයින්ද මෙහි අර්ථයන් විනේජනයන්ගේ අදහස් අනුව- ගැලපෙන පරිදි කියනලද බැවිනි. එලවයි සේයි සඟයයන්ගෙන් එල එලවන්නා මෙන් මෙය යහපත් එල එලවයි, හෙවත් උපදවා දෙයි යන තේරුම දෙයි. දෙන කිරි සපයන්නාසේ මෙයින් යහපත් සපයයි. මනාලෙස මෙයින් ආරක්ෂාවද සලසා දෙයි. හුයක්-නූලක් බඳුය. ඒ මෙසේය. වඩුවාගේ මිණුම් නූල නිරවුල්ව ප්‍රමාණවත් වන්නාසේ මෙයද නැණවතුන්ගේ අදහස් සපුරාලයි යම්සේ නූලක ඇමිනු මල් නොවිසිරී නොවිහිදී නිරවුල්ව පවතිද්ද එසේම මෙයින් සංග්‍රහකැරුණ අර්ථයෝ නිවැරදිව පවතිත්. එහෙයින් මෙය දැක්විය.

"අත්ථානං සුවකෝ සුචුත්තතෝ සවණතෝථ සුදනතෝ
සුත්තානා සුත්ත සභාගතෝ ච- සුත්තං සුත්තන්ති
අක්කානං යනුයි. අනික වනාහි-

'දියුණුවද සලකුණු- පිදුම් බෙදුමෙන් වැඩිහිටි

දහම්කද අබ්දම්යි - පවසයි මේ කරුණු දැක, යනුයි.

මේ අභි ශබ්දය වුද්ධි, සලක්ඛණ, පූජිත, පරිච්ඡින්න, අධික
යන මේ අරුත්හි යෙදෙයි එහි විස්තර මෙසේය- බාලභා මේ
ආවුසෝ දුක්ඛා වේදනා අභික්කමන්ති" යනු බොහෝ බැවිහි-
වුද්ධියෙහිය. 'යානා රත්තියෝ අභිඤ්ඤානා අභිලක්ඛිතා මෙහි
සලක්ඛණයෙහිය, 'රාජාභිරාජා මනුජන්දෝ' මෙහි පිදීමෙහිය,
'පටිබලෝ විනේතුං අභිධම්මේ අභිවිනයෝ' යන මෙහි
පිරිසිදීමෙහිය ඔවුනොවුන් පිළිබඳ සංකරබවෙන් තොරවූ
ධර්මයෙහිද විනයෙහිද යනු කියන ලද්දේ වේ. 'අභික්කන්තේන
වණ්ණේන' යනු අධිකයෙහිය. මෙහිද රූප ඉපදවීම අරබයා
මාර්ග වඩයි. මෙමත්‍රීසභගත සිතින් එක් දිසාවක පතුරුවා වාසය
කරයි' යනාදී නයින් කියනලද සේ දියුණුව පිළිබඳ ධර්මයෝ
කියන ලදහ. 'රූපාරම්මණයක් හෝ ශබ්දාරම්මණයක් හෝ
යනාදී ක්‍රමයෙන් ආරම්මණාදිය කරණකොටගෙන විශේෂ
විභාගය සිදුකරණ බැවින් 'සලක්ඛණ' යි කියයි 'ශෛක්ෂ්‍ය
ධර්ම අශෛක්ෂ ධර්ම ලෝකෝත්තර ධර්ම, යන මේ ආදී
නයින් පුදනලද බැවින් පිදීමට සුදුසු බැවින් යන අදහසයි.
එස්සය වෙයි වේදනාව වෙයි, යනාදී නයින් ස්වභාව පිරිසිදිනලද
හෙයින් 'පරිච්ඡිත, යයි කියයි 'මහග්ගත ධර්ම අප්පමාදධර්ම
අනුත්තර ධර්ම, යනාදී නයින් අධික ධර්ම කියන ලදී. එහෙයින්
ඒ සඳහා මෙය කියයි.

"යං එත්ථ වුද්ධිමන්තෝ- සලක්ඛණාපූජිතාපරිච්ඡින්නා
චුත්තාධිකාචාධම්මා-අභිධම්මො තේන අක්කාතෝ"

මෙහි ඉතිරිවූ තවත් කරුණකි.

පිටකාර්ථ දත් පඬුවෝ පර්යාප්තිධර්මයට භාජනයක් බඳු
වූ බැවින් බෙදීමට කියන නමක්වූ බැවින් මීට පිටක'යයි
කිහ. එහෙයින් විනයාදී පිටක තුනම එක්කොට ගළපා දැන
ගතයුතුය'

‘දහම් කඳ බෙදුයෙන්- බඳුනක් වැනිද වූයෙන්
විනයැ කොටස් තුනටම - පිටක යනු යෙති පඬුවෝ”

පර්යායාප්ති ධර්මයද පිටක සම්පදානෙන්’ යනාදී තැන්වල
‘පිටක’ යනුවෙන් හඳුන්වයි. ‘අථ පුරිසෝ ආගච්ඡෙය්‍යා කුද්දාල
පිටකං ආදාය’ අනතුරුව පුරුෂයා උදැල්ල හා කුඩය රැගෙන
එන්නේය, යන තැන යම්කිසි භාජනයක්ද පිටක, යන්නෙන්
කියයි. එනිසා මෙහි කී පිටක ශබ්දය එහි අරුත් දන්
නුවණැත්තෝ පර්යායාප්ති ධර්මය බෙදීමට බඳුනක් වැනි
වනුයෙන් එසේ පැවසූහ. දැන් එයින් විනයාදී කොටස් තුනම
ඇතුළත් කොට ‘දතයුතුය. එහෙයින් මෙසේ තේරුම් දෙකක්
ඇති පිටක ශබ්දය සමග සමාස කොට විනය දී එම පිටකයද
වර්යායායුතියේ ඒ ඒ කොටස්වලට බඳුනක්ද වන බැවින් ‘විනය
පිටකය’ නම්වේ. මුල් කී පරිදිම සූත්‍රවූයේද එම පිටකය වූයේද
‘සූත්‍රපිටකය නම්. අභිධර්මයද එම පිටකයද ‘අභිධර්ම පිටකය’
නම්. මෙසේ මේ විනයාදී තුන දතයුතු. මෙසේ වටහාගෙන
යලින් එම තුන් පිටකයෙහිම ප්‍රභේදකාර දැනුම ලබනු සඳහා-

‘ඔවුන් අතුරෙහි පුදුසු පරිදි දේශනා කථා, යන ප්‍රභේද
සහිතවූ ශික්ෂා ප්‍රභාණ ගම්භීර භාවයන්ද දක්වන්නේය, ඉදින්
එම පර්යායාප්ති ප්‍රභේද සංඛ්‍යාත ත්‍රිපිටකයෙහි සම්පත්තියටද
විපත්තියටද පැමිණෙයිද මහණනෙමේ ඒ සියල්ලද පැහැදිළි
කරන්නේය’ යනුයි.

(විස්තරය) එහි මේ දැක්වීමත් පැහැදිළි කිරීමත්ය, මේ
තුන් පිටකය පිළිවෙළින් i ආණා දේශන ii වෝහාර දේසනා iii
පරමත්ථ දේශනා යනුවෙන්ද i යථාපරාධ සාසන ii යථානුලෝම
සාසන iii යථාධර්ම සාසන යනුවෙන්ද i සංවරාසංවරකථා ii
දිට්ඨිවිනිවේදන කථා iii නාමරූප පරිච්ඡේද කථා යනුවෙන්ද
කියති. මෙහි විනය පිටකය අණ කිරීමට යෝග්‍ය භාග්‍යවතුන්
විසින් ආඥා බහුල වශයෙන් දේශනා කරණ ලද බැවින්
‘ආණාදේශනා යි මීට කියති. සූත්‍ර පිටකය ව්‍යවහාරයෙහි දක්ෂවූ
භාග්‍යවතුන් විසින් ව්‍යවහාර බහුලත්වයෙන් දේශනා කරන ලද
බැවින් ‘වෝහාර දේසනා’ යයි කියති. අභිධර්ම පිටකය
පරමාර්ථයෙහි දක්ෂවූ භාග්‍යවතුන් විසින් පරමාර්ථ

බහුලත්වයෙන් දේශනාකරන ලද බැවින් 'පරමාර්ථ දේශනා' යයි කියති. එසේම පළමුව තමන් කරණලද බොහෝවූ අපරාධ ඇත්තෝ වෙද්ද, ඔවුන්ගේ ඒ අපරාධයන්ට සුදුසු පරිදි මෙහි අනුශාසනා කෙරේනුයි. යථාපරාධ සාසන නම්, දෙවනුව නොයෙක් අදහස් අනුසය (අප්‍රකටව පවතින රාගාදිය) වර්ත අධිමුක්ති (අධිෂ්ඨාන-ස්වභාව) යන මේ දේ සහිත සත්වයෝ මෙහි ක්‍රමානුකූල පරිදි අනුශාසනා ලබන්නුයි 'යථානුලෝමසාසන' නම්. තෙවනුව (සංස්කාර) ධර්මරාශිය කෙරෙහි 'මෙය, මාගේය.' හැඟීමෙන් යුතු සත්වයෝ මෙහිදී ඇති සැටියෙන් අනුශාසනා ලබන්නුයි' යථා ධර්ම සාසන' නම්. එසේ පළමුව වැරදි හැසිරීමට විරුද්ධවූ සංවර හා අසංවර කතා මෙහි ඇතුළත්නුයි. 'සංවරාසංවරකථා' නම්. සංවරාසංවර යන්නෙන් කුඩාවූද මහත්වූද සංවර ගැන කියයි. කම්මා කම්ම යනු මෙන්ද එලාඑල යනු මෙන්ද වෙයි. දෙවනුව දෙසැට දෘෂ්ටියට විරුද්ධවූ දෘෂ්ටික බැති වෙලිම් හැරීම්-ලිහිම මෙහි දෙසනලද බැවින් 'දිට්ඨිවිනිවේදනකථා'යි කියති, තෙවනුව රාගාදියට ප්‍රතිවිරුද්ධවූ නාමරූප පරිච්ඡේදය මෙහි දෙසන ලද්දේනුයි 'නාමරූප පරිච්ඡේද කථා'යි කියති.

ත්‍රිවිධ සිත්හි ත්‍රිවිධ ශික්ෂා, ත්‍රිවිධ ප්‍රභාණ, සතර ආකාර ගැඹුරුබැව්, යන මේවා දතයුතු ඒ එසේ මැයි විනය පිටකයේ විශේෂයන් අධිසීල ශික්ෂාව කියන ලදී. සූත්‍ර පිටකයෙහි අධිචිත්තශික්ෂාව කියනලදී. අභිධර්ම පිටකයේ අධිප්‍රඥාශික්ෂාව කියන ලදී. කෙලෙසුන්ගේ ඉක්මවීම සීලයට ප්‍රතිවිරුද්ධ බැවින් විනය පිටකයේදී විනික්‍රම ප්‍රභාණය කියන ලදී. මැඩගෙන නැගීසිටීම සමාධියට ප්‍රතිවිරුද්ධ බැවින් සූත්‍රපිටකයේ පරිසුට්ඨාන ප්‍රභාණය කියන ලදී. සිත්හි අප්‍රකටව පවත්නා රාගාදියට ප්‍රඥාව ප්‍රතිවිරුද්ධ බැවින් අභිධර්ම පිටකයේ අනුසය ප්‍රභාණය කියන ලදී. පළමුවැන්නෙහි කෙලෙසුන්ගේ තදංග ප්‍රභාණයත් සෙසු දෙකේදී විෂ්කම්භන හා සමුච්ඡේද යන ප්‍රභාණයන්ද කියන ලදී. පළමුවැන්නේදී දුස්චරිත සංක්ලේස ප්‍රභාණයත් සෙසු දෙකේදී තෘෂ්ණා හා දෘෂ්ටි සංක්ලේශයන්ගේ ප්‍රභාණයත් කියන ලදී. මේ එකක් පාසා ධර්ම, අර්ථ, දේශනා,

ප්‍රතිවේද, යන සතරාකාර ගැඹුරුභාවයන් දතයුතුය. එහි ධර්ම' යන්නෙන් පාලිය දක්වයි. අර්ථ නම් පාලියේ තේරුමයි. දේශනා නම් එහි සිතින් ව්‍යවස්ථාපිත (නියමකළ- වෙන්කළ) පාලිය දේශනාවයි. ප්‍රතිවේදය නම් පාලියේ පෙළ අර්ථ ඇතිසැටියෙන් අවබෝධ කර ගැනීමයි. මේ තුනෙහි මෙකී ධර්ම අර්ථ දේශනා ප්‍රතිවේද යන මොව්හු යම්හෙයකින් භාවා මහමුහුද ඉසීමට ඉදිරිපත්වුවාසේ මදනුවණ ඇත්තන් විසින් දුකසේ වටහා ගතයුතුය. බැසගත යුතුය. ප්‍රතිෂ්ඨා රහිතය එහෙයින් ඉතා ගැඹුරුය. එහෙයින් මේ එකක් එකෙක බහා සතරාකාර ගැඹුරුභාවයන් තේරුම් ගතයුතුය.

තවත් ක්‍රමයක්- ධර්ම නම් හේතුවයි. එය මෙසේ කිය, හේතුවේ ඤාණං ධර්මපටිසම්භිදා' - හේතුවේ නුවණ ධර්ම ප්‍රතිසම්භිදා නම්. අර්ථ නම් හේතුවලයයි. එය මෙසේ කිය, "හේතුවලේ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා" හේතුවලයෙහි නුවණ අර්ථප්‍රතිසම්භිදාවයි. දේශනා නම් ප්‍රඥප්තියයි. ධර්මය පරිදි කීම යන අදහසයි. අනුලෝම, ප්‍රතිලෝම, සංක්ෂේප, විස්තර යන මේ විදියකින් හෝ කීමයි. ප්‍රතිවේදය නම් අවබෝධ යයි එයද ලොකික, ලෝකෝත්තර, විෂය වශයෙන්, මූළා නොවීම් වශයෙන්, අර්ථානුරූප, ධර්මයන්හි ධර්මානුරූපව අර්ථයන්හි ප්‍රඥප්තිමාර්ගයට ගැළපෙන පරිදි, ප්‍රඥප්තින්හි අවබෝධයයි. ඔවුනොවුන්ගේ හෝ ඒ ඒ තන්හි කියනලද ධර්මයන්ගේ අවබෝධ කරගතයුතු ලක්ෂණ සංඛ්‍යාත අවිපරිත ස්වභාවයයි. දැන් යම්හෙයකින් මේ තුන් පිටකයෙහි යම් ඒ ධර්ම ජානයක් හෝ අර්ථජානයක් හෝ අවබෝධකරවිය යුතු අදහස් අසන්නන්ගේ නුවණට ඉදිරිපත් වෙයිද එසේ මේ අදහස් පැහැදිළි කරන දෙසුමිය. මෙයින්ද අදහස් කරන්නේ අවිපරිත අවබෝධ සංඛ්‍යාත ප්‍රතිවේදයයි. නොහොත් ඒ ඒ ධර්මයන්ගේ අවබෝධ කළයුතු සලක්ඛණ සංඛ්‍යාත නිවැරදි ආකාරයයි. මේ සියල්ලම රැස්කරනලද කුසලසම්භාර සහිතවූ මද නුවණ ඇත්තන් විසින් සස (හා) ආදීන් විසින් මහ මුහුද ඉසීමට ඵලමුනාසේ දුකසේ බැසගත යුතු වන්නේය නොලැබිය යුතු පිහිට- ආධාර ඇත්තේය. එහෙයින් මෙසේ එකක් එකෙක යන වශයෙන් මෙහි සතරාකාර ගැඹුරු බැව් දතයුතුය.

මෙපමණකින්-

"දේශනා ශාසන කා පිළිබඳ ප්‍රභේදයන් අතර ශික්ෂා-ප්‍රභාණයන් පිළිබඳ ගැඹුරුබවද සුදුසු බවද පැහැදිළි කර දක්වන්නේය"

මෙසේ මේ ගාථාව කියන ලද්දේ වෙයි. "පරියත්ති ප්‍රභේදගත යම් සම්පත්තියක්ද විපත්තියක්ද යම්සේ පැමිණෙයිද, මහණෙනි ඒ සියල්ලද ඇතිසැටියෙන් පැහැදිළි කරන්නේය"

මෙසේ මෙහි තුන් පිටකයෙහි තුන් වැදෑරුම් පරියත්ති භේදයන් දැක්වුණුය. (i) අලගද්දුපම පරියත්ති (ii) නිස්සරණත්ථ පරියත්ති (iii) භාණ්ඩාගාරික පරියත්ති යනු ඒ තුන් ආකාර පරියත්තිහුය.

එහි වරදවා තේරුම්ගත් දෝෂාරෝපණයදී හේතුන් පුත්‍රණකිරීම අලගද්දුපමා (සර්පයෙකු අල්ලාගැනීමේ උපමාව) නම්. එය සඳහා මේ වදාළ පරිදියි- "මහණෙනි, යම්සේ වනාහි කිසියම් පුරුෂයෙක් සර්පයෙකු කැමතිවන්නේය -පෙ- ඔහු විශාල සර්පයෙකු දකින්නේය. පුරුෂයා උගේ දරණ වැලෙන් හෝ නඟුටෙන් අල්වාගනියි. එවිට සර්පයා ආපසු පෙරලී අවුත් ඒ මිනිසාගේ අත්ල හෝ බාහුව හෝ යම් කිසි අඟපසඟක් දෂ්ටකරන්නේය. ඉන් ඔහු මරණයට හෝ එබඳු දුකකට පැමිණෙන්නේය.

ඊට හේතුකවරේද? 'මහණෙනි, සර්පයා වරදවා අල්වාගත් බැවිනි. මෙපරිද්දෙන්ම මහණෙනි, මෙලොව සමහර මෝඩ පුරුෂයෝ ධර්මය හදාරත්, සූත්‍ර -පෙ- වේදල්ල, ඔව්හු ඒ ධර්මය හදාරා එහි යථාර්ථය නුවණින් විමසා නොබලති. ඔවුන්ගේ ඒ ධර්මයෝ නුවණින් තේරුම් නොසොයා ගැනීම කරණකොටගෙන අවබෝධය නොඉවසත්. නොලබත්. ඔව්හු දෝෂාරෝපණයෙන් මිදීමට පමණක්ම ධර්මය හදාරත්. මෙසේ වාදයෙන් මිදීමට පමණක්ම හදාරත්, යමක් සඳහා ධර්මය හදාරද්ද එහි යථාර්ථරසය නොවිඳිත්. ඔවුන්ගේ ඒ ධර්මයෝ නපුරුකොට උද්ග්‍රහණධාරණ කළාහු බොහෝ කලක් අහිත පිණිස දුක් පිණිස පවතිත්, ඊට හේතු කවරේද? "මහණෙනි, ඒ ධර්මයන්ගේ නපුරුකොට උද්ග්‍රහණධාරණ කිරීමේ හේතුව නිසාය.

සීලස්කන්ධාදි යමක් මනාසේ උද්ග්‍රහණධාරණ කරද්ද එය කැමතිවන්නහු විසින් දෝෂාරෝපණ හේතු ආදී යමක් නිසා නොව නික්මයාම-සසරින් ගැළවී යාම සඳහාම මනාලෙස හදාරණු ලැබේ. ඒ සඳහා මෙසේද කිය. 'ඒ ධර්මයෝ ඔවුන්ගේ මනාව හැදෑරීම නිසා බොහෝ කලක් හිත- සුව පිණිස පවතින' ඊටහේතු කවරේද? මහණෙනි, ධර්මයන්ගේ මනාව උද්ග්‍රහණධාරණ කිරීමේ හේතුව නිසයි. අවබෝධකළ ස්කන්ධ ඇති ප්‍රභීණ කළ කෙලෙස් ඇති වඩනලද මාර්ග ඇති දැනගත් ස්ථිර ස්වභාව ඇති ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ නිරෝධය ඇති කෙලෙස් සුන්කළ තැනැත්තා (බිණසව) හුදෙක් ප්‍රවේණිය පාලනය කරණු සඳහා වංශපරපුර රකිනු සඳහා පුරුදු පුහුණු කරයි. මේ කීවේ භාණ්ඩාගාරික පරියන්තියයි.

විනයෙහි මනාව පළිපත් මහණතෙමේ සීලසම්පත්තිය ඇසුරුකොට ත්‍රිවිද්‍යාවන්ට පැමිණෙයි. ඔවුන්ගේම එහි ඇති ප්‍රභේදයන්ගේ ආකාර වශයෙනි, සූත්‍රපිටකයෙහි මනාව පිළිපැදීමෙන් සමාධිසම්පත්තිය නිසා සයවැදෑරුම් අභිඥාවන්ට පැමිණෙයි. ඔවුන්ගේම එහි ප්‍රභේදයන්ගේ ආකාර වශයෙනි. අභිධර්මයෙහි මනාව පිළිපන්නේ ප්‍රඥාසම්පත්තිය නිසා සතර පටිසම්භිදාවන්ට පැමිණෙයි. ඔවුන්ගේ එහි ප්‍රභේද ආකාර වශයෙනි, මෙසේ මේ තුන් පිටකයෙහි පිළිපන්නේ ක්‍රමයෙන් මේ ත්‍රිවිදය, ෂඩ්භිඥා සතර පටිසම්භිදා යන මේ ප්‍රභේද ගත සම්පත්තින්ට පැමිණෙයි.

විනයෙහි නපුරුකොට- වැරදිලෙස පිළිපන්නේ නොදත් සැප ස්පර්ශ අත්ථරණ පාපුරණ ආදි ස්පර්ශයන් ශ්‍රමණ බවෙන් හරණා ලද්දේ වේ. තෘෂ්ණාදියෙන් ගන්නාලද ස්පර්ශාදියෙහි නිවැරදිය යන හැඟීම් ඇත්තේ වෙයි. ඒ සඳහා මෙය කිය. 'භාග්‍යවතුන් විසින් එසේ ධර්මය දේශනාකරණ ලදැයි මම මනාසේ දැනගනිමි, භාග්‍යවතුන් විසින් යම් මේ අත්තරාය කරවූ ධර්මයෝ දෙසන ලද්දාහුද, ඔව්හු සේවනය කිරීමෙන් අනතුරට සුදුසුවෙයි, යනුයි. එයින් දුසිල්බවට පැමිණෙයි, සූත්‍ර විෂයෙහි නපුරුසේ පිළිපන්නෝ 'මහණෙනි, මේ පුද්ගලයෝ සතරදෙන ලොව විද්‍යමාන වෙති. යනාදී කියුම්වල අදහස

නොදන්නේ නපුරුකොටගනියි. ඒ සඳහා මෙය කිය- 'තමා නපුරුකොට වැරදිසේ ගැනීමේ හේතුවෙන් අපටද අසත්‍ය දෙයින් දොස් නගයි, තෙමේද සාරයි. බොහෝසේ අකුසල්ද රැස්කර ගනියි' යනුයි. එයින් මිථ්‍යාදෘෂ්ටික බවට පමුණුවයි. අභිධර්මයෙහි නපුරු සේ පිළිපන්නේ දහම් සිත පමණ ඉක්මවා දුවයි, නොසිතිය යුතු දේ පවා සිතයි, එයින් චිත්තචික්ෂෙපයටද පැමිණෙයි. ඒබව මෙසේ කිය, මහණෙනි, මේ නොසිතිය යුතු කරුණු සතර ගැන නොසිතිය යුතුය. යමක් ගැන සිතන්නේ උමතුව, සිතේ කරදරබව, යන මේවා ඇතිකරන්නේය, යනුයි. මෙසේ ත්‍රිපිටකයෙහි නපුරු සේ පිළිපැදීමෙන් පිළිවෙළින්, i දුස්සීලභාවය ii මිත්ථාදෘෂ්ටිය iii චිත්තචික්ෂෙපය යන මේ විපත්තිවලට පැමිණෙයි, යනුයි. එහෙයින් මේ ගාථාව වදාළේය-

"පරියත්ති හෙදං සම්පත්ති - විපත්තිඤ්චාපි යං යතිං

පාපුණාති යථාසික්ඛු - තම්පි සබ්බං විභාවයේ" යනුයි.

මෙහි තේරුම මූලදී දැක්විය, මෙසේ නානාප්‍රකාර වශයෙන් පිටකයන් දැන ඔවුන්ගේ වශයෙන් මේ බුද්ධවචනය තුන්වැදෑරුම් යයි දතයුතුය.

නිකාය වශයෙන් පස්වැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? මේ සියල්ලම i දීඝ නිකාය ii මජ්ඣිම නිකාය iii සංයුත්ත නිකාය iv අංගුත්තර නිකාය v බුද්දක නිකාය කියා පස් වැදෑරුම් වේ.

එහි දීඝනිකාය කෙබඳුද? වර්ග තුනකින් සංග්‍රහ කරණලද බ්‍රහ්මජාලාදී සුතිස් සූත්‍රයෝය.

"සූත්‍ර නිස්භතරක ඇතුළත් වර්ග තුනකින් සංග්‍රහකරුණ සුදුසු පරිදි පළමුව සංගායික මෙය දීඝනිකාය නම්"

කුමක් හෙයින් මෙය දීඝනිකාය නමින් හඳුන්වයිද? ඉතා දීර්ඝ ප්‍රමාණ සූත්‍රයන්ගේ සමූහයක් බැවින් ඔවුන්ට නිවාස ස්ථානයක් බැවින්හෝ. සමූහයකට නිවාසවූ බැවින් නිකායයි කියති.

"මහණෙනි, මම අන් එකදු නිකායකුත් නොදකිමි. සිත මෙසේය, මහණෙනි, යම්සේ වනාහි තිරිසන්ගත ප්‍රාණිහු පෝෂිකි නිකාය, චිත්තලික නිකාය' යන මේ ආදියද මෙහි සාධක වශයෙන් ශාසනපක්ෂයෙනුත් ලෝකපක්ෂයෙනුත් යෙදෙන

අයුරු දතයුතුය. මෙසේ සෙස්සන්ගේද නිකාය භාවයේ වචනාර්ථය දතයුතුය.

මජ්ඣිම නිකාය කෙබඳුද? මධ්‍ය ප්‍රමාණවූ පසළොස් වර්ගයකින් සංග්‍රහ කරනලද මූලපරියාය සූත්‍රාදී සූත්‍ර එකසියපණස් දෙකකින් යුතුවේ.

"දියඬිපතසුත්තන- ද්විසුත්තනානි යත්ථ සෝ නිකායෝ මජ්ඣිමෝ පඤ්ච- දසවග්ග පරිග්ගහෝ"

යනුවෙන් ද එම අදහසම කියයි. සංයුත්ත නිකායය කෙබඳුද? දේවතා සංයුත්තාදී වශයෙන් සංගෘහිත ඕසතරණාදී සත්දහස් සත්සිය සැටදෙකක්, සූත්‍ර ඇතුළත් වන්නේය. එය මෙසේද කිය.

'සත්තසුත්ත සහස්සානි- සත්තසුත්ත සතානිව

ද්වාසට්ඨිවේව සුත්තන්තා- ඒසෝ සංයුත්ත සංගහෝ" යනුයි.

අංගුත්තර නිකාය කෙබඳුද? එක් එක් අංගය බැගින් අතිරේක වශයෙන් සංගෘහිත විත්ත පරියාදානාදිවූ සූත්‍ර නවදාස් පන්සිය පණස් සතක් ඇතුළත් වෙයි. එය මෙසේද කියයි.

"නවසුත්ත සහස්සානි- පඤ්ච සුත්තසතානි ව

සත්තපඤ්ඤාස සුත්තානි- සංඛා අංගුතරේ අයං" යනුයි.

බුද්ධක නිකාය යනු කෙබඳුද? මුළු විනයපිටකයත් අභිධර්ම පිටකයත් බුද්දක පාඨාදියද පෙර දක්වනලද පසළොස් ප්‍රභේදයන්ද හැර නිකාය සතරෙහි නොසඳහන් ඉතිරි බුද්ධ වචනයයි. එය මෙසේද කියයි-

"ඨපෙත්වා චතුරෝපේතේ- නිකායේ දීඝ ආදිකේ

තදඤ්ඤං බුද්ධවචනං- නිකායෝ බුද්දකෝමතෝ" යනුයි.

මෙසේ නිකාය වශයෙන් පස්වැදෑරුම්ය, අංගවශයෙන් නවවැදෑරුම් වන්නේ කෙසේද? මේ සියල්ලම සූත්‍ර ගෙයා වෙය්‍යාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අබ්භුත ධම්ම, වේදල්ල, යනුවෙන් කොටස් නවයක් වෙයි. එහි සූත්‍ර යනු උභතෝ විභංග, නිද්දේස, ඛන්ධක, පරිවාර, සුත්ත නිපාත, මංගල සුත්ත, රතන සුත්ත, නාලක සුත්ත, තුවටක සුත්ත, යන මොව්හු ගැනෙකි. තවද 'සුත්ත- සූත්‍ර, යන මේ වචනය බුද්ධභාෂිතයටද

ව්‍යවහාර කරති. සියලුම සගාථක 'ගෙය්‍ය' නම් විශේෂයෙන් දක්වතොත් සංයුත්තයෙහි මුල සගාථක වර්ග 'ගෙය්‍ය' යන්නෙන් හඳුන්වති. මුල අභිධර්ම පිටකයන් ගාථාරහිත සූත්‍රත් තවද අෂ්ට අංගයන්ගෙන් සංග්‍රහ නොවූ බුද්ධ දේශනාවත් 'වෙය්‍යාකරණ' නමැයි දතයුතුය. ධම්මපද, පේර, පේරිගාථා සූත්ත නිපාතයේ එනම් ගාථාද 'ගාථා නමින් දතයුතුය. සොම්නස් සහගත නුවණින් යුතුව දෙසූ ගාථාවෙන් දෙසනලද අසුදෙකක්වූ සූත්‍ර කොටස 'උදාන'යි දතයුතු 'චුත්ත' හේතං භගවතා-' (භාග්‍යවතුන් විසින් මෙය දෙසන ලදී.) යනාදී නයින් ඇරඹෙන සූත්‍ර 112 කින් යුතු කොටස 'ඉතිචුත්තක' නම්, අපණ්ණකජාතකය ආදීවූ පන්සියපණස් ජාතකයෝ 'ජාතක' නම්. 'චන්තාරෝ' මේ හික්බවේ අච්ඡරියා අඛිභුතා ධම්මා ආනන්දේ" (මහණෙනි ආශ්චර්ය අද්භූතධර්මයෝ සතරදෙන) යනාදී ක්‍රමයෙන් පවත්නා පුදුම සහගත සියලුම දේශනා 'අඛිභුතධම්ම' නම්, චුල්ලවේදල්ල, මහාවේදල්ල, සම්මාදිට්ඨි, සක්කපඤ්ඤ, සංඛාරභාජනීය, මහාපුණ්ණ ආදී සූත්‍ර දේශනාද නුවණ හා සතුව ලබමින් දනවමත් අසනලද සූත්‍ර 'වෙදල්ල' නම්, මෙසේ අංග වශයෙන් නව ආකාර වේ.

ධර්මස්කන්ධ වශයෙන් අසුසාරදහසක්වන්නේ කෙසේද? මේ මුළු මහත් බුද්ධ දේශනාව- 'දහම් කඳු අසුදෙදහසක් බුදුන් වෙතින් ගනිමි. තවත් දහම් කඳු දෙදහසක් හික්ෂුන් වෙතින් ගනිමි. මෙසේ ඒ මේ ධර්මස්කන්ධ සියල්ල අසුසතර දහසකැයි දතයුතු' යනුවෙන්,

මෙසේ දක්වනලද දහම් කඳු වශයෙන් අසුහාරදහසක් ප්‍රභේද පවතියි. ඒකානු සන්ධික සූත්‍රය එක ධර්මස්කන්ධ යකි. මෙසේ අනුසන්ධි කිහිපයකින් යුතු දේශනාව දහම් කඳු එපමණකින්ම යුතුවේ. ගාථා බන්ධනවල ප්‍රශ්න ඇසීම එක් දහම් කඳකි. එය විසඳීම එක දහම් කඳකි. අඛි දහම් විෂයෙහි තික දුක ආදී වශයෙන් බෙදීම් එක එකක් ගානේද එක එක විත්තවාරයක් බෙදීම් ගානේද එක එක ධර්මස්කන්ධය බැගින් වේ. විනයෙහි දැක්වෙන වත්ථු, මාතිකා, පදභාජනීය: ආපත්ති, අනාපත්ති, තික සිද්ධි, යන මේ ආදී එක එක කොටසක් එක

එක දහම් කඳක් බව තේරුම්ගත යුතු: මේ දක්වන ලද්දේ දහම් කඳු වශයෙන් අසුසාර දහසක් වන අයුරුයි.

මෙසේ මෙය ප්‍රභේද රහිතව රස වශයෙන් එක්වැදැරුම් වේ, කොටස් වශයෙන් ධර්ම විනයාදී ලෙස බෙදූ පරිදි දැක්විය. මේ දැක්වූ බුද්ධ භාෂිතය මහාකාශ්‍යප හිමි ප්‍රධාන රහතුන් විසින් 'මේ ධර්මයයි. මේ විනයයයි. මේ පළමුවන බුද්ධ චරිතයයි. මේ මධ්‍යම බුද්ධ චරිතයයි. මේ පශ්චිම බුද්ධ චරිතයයි, මේ විනය පිටකයයි. මේ සූත්‍ර පිටකයයි' මේ අභිධර්ම පිටකයයි, මේ දීඝ නිකායයි -පෙ- මේ බුද්දක නිකායයි මොව්හු සුත්තාදී නවාංගයෝය.' මොව්හු අසුසාරදහසක් ධර්මස්කන්ධයෝය, යනුවෙන් මෙසේ ව්‍යවස්ථාපනය කොට සංගායනාවට නගන ලදී.

මෙපමණෙක්ද නොවේ. තවත් උද්දානසංගහ, වග්ගසංගහ පෙය්‍යාල සංගහ, දුක, ආදී නිපාත සංගහ, සංයුත්ත සංගහ පණ්ණාසක සංගහ, යන අනේකප්‍රකාර වශයෙන් තුන් පිටකයෙහි හමුවන සංග්‍රහ කොටස් ව්‍යවස්ථාපනය කර හත්මසකින් සංගායනාවට නගන ලදී. මේ සංගායනාවගේ කෙළවර "මහකසුප් තෙරුන් විසින් දසබලවත් වහන්සේගේ මේ බුදු සසුන වර්ෂ පන්දහසක් කල් පැවතීමට සමර්ථවූවක් කරන ලදී." යනුවෙන් හටගත් සන්තෝෂ ඇතිව සාධුකාර දෙන්නාක් 'මෙන් මේ මහ පොළොව තුලසීමාව කෙළවර කොට නොයෙක් ආකාරයෙන් කම්පා විය. වේගයෙන් කම්පාවිය. මනාව වෙව්ලා ගියේය. නොයෙකුත් පුදුම ඵලවන සිදුවීම්ද ඇතිවිය, යනුයි.

මේ පළමුවන සංගායනාවයි.

නිදාන කථාව නිමි.

සුමංගල විලාසිනී නම්වූ

දීඝනිකට්ඨ කතාවේ

පළමුවන බ්‍රහ්මජාල සූත්‍ර වර්ණනාව-1

"ලොව පත්සියයක් දෙනා විසින් කරන ලද හෙයින් 'පඤ්චසතික' යිද ස්ථවිරවරුන් විසින්ම කරනලද බැවින් පෙරික' යිද කියන ලදී."

මේ පළමු මහා සංගායනාව පවත්නා කල විනය පිටක සංගායනාව කෙළවර සූත්‍ර පිටකයෙහි මුල්ම නිකායෙහි මුල්ම සූත්‍රයවූ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය විචාරන්නාවූ ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුන් විසින් "ඇවැත් ආනන්දය, බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය කොහිදී දෙසන ලදද" යනුවෙන් ඇසීමේදී යම්තැනකදී දෙසන ලදද, යමෙකු අරබයා දෙසන ලදද. ඒ සියල්ල දක්වන අනඳ තෙරුන් විසින් 'ඒවං මේ සුතං'- මාගේ ඇසීම මෙසේය" යනු දක්වයි. මේ නිසා බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේදීද 'ඒවං මේ සුතං' යන්න මුල් කොටගෙන ආයුෂ්මත් අනඳ තෙරුන් විසින් පළමුවන මහා සංගීති කාලයේදී දක්වන ලද නිදානාදිය මෙසේය,

ඒවං- නිපාත පදයකි. 'මේ' යනාදිය නාමපදයි. 'පටිපන්නෝ' යන මෙහි 'පටි' යනු උපසර්ග පදයි. 'හෝති' යනු ක්‍රියාපදයි පළමුකොට මේ ක්‍රමයෙන් පද විභාගය තේරුම් ගත යුතුය.

ඒවං- ශබ්දය උපදේශ සම්පහංසනගරහන වචන සම්පටිග්ගහ ආකාර නිදර්ශන අවධාරණ ආදී නොයෙක් අර්ථයන්හි යෙදේ. උදාහරණ:- ඒවං ජාතේන මව්වෙන් කන්තබ්බං කුසලං බහුං යනු උපමාවෙහි ඒවං යනු යෙදුන සැටියි. ඒවං තේ අභික්කම් තබ්බං ඒවං පටික්කම්තබ්බං, යනු උපදේශයෙහි වෙයි. 'ඒවමේතං භගවා ඒවමේතං සුගත' යනු සම්පහංසනයෙහිය. ඒවමේවං පහායම වසථි යස්මිං වා තස්මිං තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණස්ස වණ්ණං භාසති, යනු ගැරහීමෙහිය. ඒවං භන්තේති ඛො තේ හික්ඛු භගවතෝ

පව්වස්සෝ සුං, යනු වචන පිළිගැනීමෙනි. ඒවං වා බෝ අනං
 හන්තේ හගවතා ධම්මං දේශිතං ආජානාමි, යනු ආකාරයෙනිය.
 ඒහි ත්වං මානවක යෙන සමණෝ ආනන්දො තේනුපංසකම්
 උපසංකම්ත්වා මම වචනේන සමණං ආනන්දං අප්පාඛාධං
 අප්පාතංකං ලුහුට්ඨානං බලං ඵාසු විහාරං පුච්ඡ, සුභෝ බෝ
 මාණවෝ තෝදෙය්‍ය පුත්තෝ හවන්තං ආනන්දං අප්පාඛාධං
 -පෙ- ඵාසු විහාරං පුච්ඡතිති, ඒවං ච පනවෙදේහි සාධු කීර හවං
 ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තෝදෙය්‍ය පුත්තස්ස
 නිවේසනං තේනුපසංකමතු අනුකම්පං උපාදාය, යනු
 නිදර්ශනයෙනිය. තං කිං මඤ්ඤප් කාලා මා ඉමේ ධම්මා කුසලා
 වා අකුසලාවාති? අකුසලා හන්තේ සාවජ්ජා වා අනවජ්ජාවාති?
 සාවජ්ජා හන්තේ, විඤ්ඤාප්පසත්ථාවාති? විඤ්ඤාගරහිතා
 හන්තේ, සමත්තා සමාදින්නා අභිතාය දුක්ඛය සංවත්තන්ති
 නෝ වා කථංවා එතථ හෝතිති? සමත්තා හන්තේ සමාදින්නා
 අභිතාය දුක්ඛය සංවත්තන්ති, ඒවං නෝ එතථ හෝති' යන්නෙහි
 අවධාරණයෙනිය. එයම මෙහි ආකාර නිදර්ශන
 අවධාරණයන්හිද දත යුතුය.

එහි ආකාරාර්ථයෙන් 'ඒවං' ශබ්දයෙන් මෙම අදහස දක්වයි
 නානානය නිපුණ නොයෙක් අදහස් උපදවන අර්ථ ව්‍යඤ්ජන
 සම්පන්නවූ විවිධ ප්‍රාතිහාර්ය පෑමෙහි සමත් ධර්මාර්ථ දේශනා
 ප්‍රතිවේද ගම්භීර හැමසතුන්ගේ සිය භාෂාවන්ට ගැළපෙන පරිදි
 ශ්‍රවණ මාර්ගයට පැමිණෙන ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ
 වචනය පූර්වප්‍රකාරයෙන්ම දැනගැනීමට කවරෙක් නම් සමර්ථද?
 මුළු ශක්ති පමණින් ඇසීමේ අභිරුචිය උපදවා 'ඒවං මේ සුතං'
 මා විසිනුදු එක් අයුරකින් අසනලදැයි කිය. නිදර්ශනාර්ථයෙන්
 වනාහි- 'මම ශාක්ෂාත් කෙළේ නොවෙමි. මෙය මා ප්‍රත්‍යක්ෂ
 කළ දෙයක් නොවේ. තම නිදහස දක්වමින් ඒවං මේ සුතං- මා
 විසින් මෙසේ අසනලදී. යනු කිය. දැන් කියයුතු මුලු සූත්‍රයම
 පැහැදිළිකර දක්වයි. අවධාරණාර්ථයෙන් වනාහි "මහණෙනි,
 මාගේ ශ්‍රාවකවූ බහුශ්‍රැත භික්ෂූන් අතුරෙන්ද ගතිමත්ත සතිමත්ත
 ධිතිමත්ත යන මොවුන් අතුරෙන්ද උපස්ථායකයන් අතුරෙන්ද
 යම් මේ ආනන්ද නම් භික්ෂුවක් වෙයිද, ඔහු ඉතා අග්‍රය කියා
 මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්ද ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙමේ

අර්ථ කුශලය ධර්ම කුශලය ව්‍යාඤ්ජන කුශලය නිරුක්ති කුශලය සූර්වාපර කුශලය ය" කියා මෙසේ දම්සෙනෙවි සැරියුත් තෙරුන් විසින්ද පසස්නාලද වට ගැළපෙන පරිදි සිය ධාරණ බලය දක්වමින් සත්වයන්ට ඇසීමේ රුචියකරභාවය උපදවයි. 'ඒවං මේ සුතං' යන්නෙහි ඒවං යන්න අර්ථ වශයෙන් හෝ ව්‍යාඤ්ජන වශයෙන් හෝ අඩු වැඩි නැතිව ඇතිසැටියෙන්ම දක්වනලදැයි තේරුම්ගත යුතුය.

මේ - ශබ්දය අර්ථ තුනෙක යෙදේ. ඒ මෙසේයි - "ගාථාහිගිතං මේ අභෝජනෙය්‍යං" ආදියෙහි මා විසින් යන අර්ථයෙහි යෙදේ. "සාධු මේ භන්තේ භගවා සංඛින්නේන ධම්මං දේසේතු" යනාදියෙහි මට යන අර්ථයෙහි යෙදේ. "ධම්මදායාදා මේ හික්ඛවේ භවට" යනාදියෙහි මාගේ යන අර්ථයෙහි යෙදේ. මෙහි වනාහි i මා විසින් අසන ලදී. ii මාගේ ඇසීම මෙසේය යන අර්ථ දෙකම යෙදෙයි.

සුතං - මේ ශබ්දය සඋපසග්ග අනුපසග්ගමන විස්සුත කිලින්න උපචිත අනුයෝග සෝතවිඤ්ඤෙය්‍ය සෝතද්වාර අනුසාරවිඤ්ඤාත ආදී නොයෙක් අර්ථයන්හි යෙදේ. ඒ මෙසේයි 'සේනාය පසුතෝ' යන තැන යන්නේ යන තේරුම් දෙයි 'සුතධම්මස්ස පස්සතෝ' යන තැන විශ්‍රූත ධර්මයේ යන අර්ථයෙහි ය. "අවස්සුතාවස්සුතස්ස" යනාදීන්හි තෙත්වූ යනාර්ථයෙහි ය "තුම්මේහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං" යනාදීන්හි රැස්කිරීම් අරුත්හි ය. "යේ ක්ඛාන පසුතාධිරා යනාදීන්හි ධ්‍යානයෙහි යෙදුනේය යන අරුත්හි ය. "දිට්ඨ සුතං මුතං" යනාදීන්හි කණින් දතයුතුය යන අරුත්හි ය. "සුතධරෝ සුතසන්නිවයෝ" යනාදීන්හි සෝතද්වාරයේ පිහිටෙන් දැනගත් දෙය ධාරණය කරගත් තැනැත්තා යන තේරුමයි. මෙහි කී සුත යන්නෙන් 'කණින් අසා දැනගත් දේ' යන තේරුම දෙයි. 'මේ' ශබ්දයෙන් 'මා විසින්' යන තේරුම ගත් කල්හි 'මා විසින් මෙසේ අසන ලදී' - සෝත ද්වාරානුසාරයෙන් සොයා දැනගන්නා ලදී. යනු යෙදෙයි. 'මාගේ ඇසීම මෙසේය' කියා ගත් කල්හි සෝතද්වාරානුසාරයෙන් සොයා දැනගැනීම' යනු යෙදෙයි.

මෙපරිද්දෙන් මේ පද තුන අතුරෙහි 'ඒවං' යන පදය කණින් දැනගැනීමාදී දැනගැනීමේ කෘත්‍යය සිදුකිරීම දැක්වීමයි. 'මේ' යන්නෙන් කියනලද්දේ අසා දැනගත් පුද්ගලයා දැක්වීමයි. 'සුතං' යන්නෙන් නොඇසීම වැළැක්වීමයි හෙවත් ඇසීම සිදුකරලීම දැක්වීමයි. එසේ දැක්වූවිට අඩුවැඩි නැතිව ඇති සැටියෙන් ගැනීම දැක්වීමයි. ඒවං යන්නෙන් ඒ සෝත ද්වාරානුසාරයෙන් පවත්නා විඤ්ඤාණවිච්චියේ නානාප්‍රකාර විදියෙන් අරමුණු පවතින බව දැක්වීමයි. 'මේ' යන්නෙන් අර්ථය පැහැදිලි කිරීමයි. සුතං යන්නෙන් ධර්මය පැහැදිලි කිරීමයි. මේ මෙහි කෙටි ක්‍රමයයි. "නානාප්‍රකාර අයුරින් අරමුණු පවතින විඤ්ඤාණවිච්චියෙහිදී මා විසින් අනිකක් නොකරන ලදී. කරන ලද්දේ මෙයයි. එනම් මේ ධර්මය අසන ලද්දේය." යන අදහසයි.

ඒවං යන්නෙන් පැහැදිලිකොට දැක්විය යුත්ත දක්වන ලදී. මේ යන්නෙන් පුද්ගලයා ප්‍රකාශකරන ලදී. සුතං, යන්නෙන් ඒ පුද්ගලයාගේ කටයුත්ත දක්වන ලදී. දැක්විය යුතු යම් සූත්‍රයක් වේද එය මා විසින් මෙසේ අසන ලදී, යන මෙය කියනලද්දේ වේ.

තවද ඒවං යන්නෙන් යම් චිත්තසන්තානයක නානාප්‍රකාරයෙන් පවතින නොයෙක් ආකාර අදහස් ගන්නා බ්‍යඤ්ජනයන්ගේ ගැනීමක් වෙයිද එහි නානාකාර ස්වභාවය මින් දැක්වීම සිදුකරයි. ඒ නිසා මේ ඒවං යන්නෙන් ආකාරයන්ගේ පැනවීම දක්වයි. මේ යන්නෙන් කර්තෘ දක්වයි. සුතං යන්නෙන් විෂයය දක්වයි. මෙපමණකින් නානාප්‍රකාර අයුරින් පවත්නා චිත්තසන්තානයෙන් ඉන් යුතුවූ කර්තෘ විෂයකවූ ග්‍රහණ කාරණා ලක්ෂණ කරන ලද්දේ වේ.

තවද ඒවං, යන්නෙන් පුද්ගලයා කරණ ක්‍රියාව දක්වයි. සුතං, යන්නෙන් විඥාන කෘත්‍යය දක්වයි. මේ, යන්නෙන් ඒ දෙවැදෑරුම්වූම කටයුත්තෙහි යෙදුන පුද්ගලයා දක්වයි. මේ වූකලී මෙහි කෙටි විස්තරයයි. "ග්‍රවණ කෘත්‍යය දැනගැනීමෙන් යුක්තවූ පුද්ගලයා වූ මා විසින් දැනගැනීමේ වශයෙන් ලබන ලද ග්‍රවණ කෘත්‍ය ව්‍යවහාරයෙන් අසනලද', යනුයි.

එහි ඒවං යනුද මේ යනුද සච්ඡිකට්ඨ පරමට්ඨ වශයෙන් අවිජ්ජමානපඤ්ඤාත්තියයි කීමෙක්ද? මෙහි එය පරමාර්ථ

වශයෙන් ඇත්තේමද? ඒවා යන්න හෝ මේ යන්න ලබවිද? සුභං යනු විජ්ජමානපඤ්ඤාත්තියයි. මෙහිදී යමක් සිතින් ලබන ලද්ද එය පරමාර්ථ වශයෙන් විද්‍යාමානය. එසේම ඒවා යන්නත් මේ, යන්නත් ඒ ඒ දෙය කරුණුකොට ගෙන පවත්නා බැවින් උපාදාය පඤ්ඤාත්ති නම්. සුභං යනු දක්නා- අසන ආදී දේ කරුණු කොට ගෙන පවත්නා බැවින් උපනිධාය පඤ්ඤාත්ති නම්.

මෙහිද ඒවා යන වචනයෙන් මූලා නොවූ බව දක්වයි. නුමුළාවූ නානාප්‍රකාරවූ ප්‍රතිවේධයට සමත් වග දක්වයි. සුභං යන වචනයෙන් අසනලද්දෙහි නුමුළා බව දක්වයි. යමෙකුට ඇසීමෙන් අමතකවීම වේද, ඔහු කාලාන්තරයක් ගතවූ කල 'මා විසින් අසනලදැයි දැනගනියිද මෙසේ මොහුගේ නුමුළා වීමෙන් ප්‍රඥාසිද්ධිය වේද නුමුළාවීමෙන් සිතිය ලැබීම සිදුවීම වේද එහි ප්‍රඥාව පෙරටුකොට ඇති සිතියෙන් ව්‍යඤ්ජන අවධාරණයෙහි දක්ෂතාවය සිතිය පෙරටුකොට ඇති නුවණින් අර්ථය අවබෝධකිරීමේ දක්ෂතාවයද යන මේ දෙකෙහි පටුතර බවෙන් අර්ථව්‍යඤ්ජන සම්පන්නවූ ධර්මකෝෂයේ පාලනයෙහි සමර්ථ බවෙන් ධර්මභාණ්ඩාගාරික භාවය සිදුකරලයි.

තවත් කුමයකි;- ඒවා යන වචනයෙන් යෝනිසෝමනසිකාරය (නුවණින් මෙනෙහි කිරීම) දක්වයි. අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් (නුතුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන්) නානාප්‍රකාර ප්‍රතිවේධයාගේ අභාවය දක්වයි. සුභං යන වචනයෙන් අවික්ෂෙප දක්වයි, වික්ෂෙපයට පත් සිත් ඇත්තහුට ඇසීමක් නොවන බැවිනි. ඒ එසේමයි. වික්ෂෙප සිත් ඇති පුද්ගලයා හැම සැපතින් උසස් තත්ත්වයට පත්වූයේ නුමුදු මා විසින් නො අසනලදී- නැවත කියවී'යි කියයි. මෙහිදී යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් අත්තසම්මාපණිධියත් පුබ්බේව කතපුඤ්ඤතාවයත් සාදාලයි. අත්තසම්මාපණිධියත් පුබ්බේවසතපුඤ්ඤතාවයත් නොමැත්තාහට මෙය නො ලැබෙන හෙයිනි. අවික්ෂෙපයෙන් සද්ධර්මශ්‍රවණයත් සත්පුරුෂසේවනයත් සිදුකරලයි. වික්ෂෙපයට පත් තැනැත්තේ

ඇසීමට අපොහොසත් වෙයි. සත්පුරුෂයන් අනුගමනයෙන් ලැබෙන මනා ශ්‍රවණයක්ද නොලැබෙයි.

තවත් ක්‍රමයක්:- යම්හෙයකින් 'ඒවං' යන්නෙන් යමෙකුගේ චිත්තසන්තානයෙහි නොයෙක් අයුරින් පවතින නානාර්ථවත් බැඳුණු ග්‍රහණයක් වෙයිද එහි ඒ නොයෙක් ආකාරයෙන් දැක්වීම සිදුවේ. හේද මෙසේ යහපත් ආකරයක් නැතිවන්නේ අත්තසම්මාපණිධියත් පුබ්බේවකතපුඤ්ඤතාවයත් නොමැති බැවිනි. එහෙයින් ඒවං, යන්නෙන් 'මේ යහපත් අයුරින්' යනු දක්වයි. එසේම ස්වකීයවූ පශ්චිමසම්පත්ති ද්වය දක්වයි. 'සුතං' යන්නෙන් ශ්‍රවණයෝගයෙන් පූර්ව චක්‍රද්වය සම්පත්තිය දක්වයි. නුසුදුසු පෙදෙස්හි විසීමෙනුත් සත්පුරුෂයන් සේවනය නොකිරීමෙනුත් යහපත් ඇසීමක් නම් නැත. මෙසේ මොහුගේ පශ්චිම චක්‍රද්වය සිදුවීමෙන් ආසයසුද්ධිය සිදුවෙයි. පූර්වද්වය සිදුවීමෙන් ප්‍රයෝගසිද්ධිය වේ. එම ආසයසුද්ධියෙන් අධිගමව්‍යත්තිය සිදුවේ. ප්‍රයෝග සුද්ධියෙන් ආගමව්‍යත්තිය සිදුවේ. මේ ආකාරයෙන් ප්‍රයෝග ආශ්‍රය සුද්ධතාවයෙන් ආගම-අධිගම සම්පන්නවූ වචනය හිරු උදාවීමට පෙරාතුව පහළවන අරුණෝද්ගමනය වැන්න. යම්කිසි කුසල කර්මයකට යෝනිසෝමනසිකාරය වැන්නය. අර්හත්වූ භාග්‍යවතුන්ගේ වචනයට පළමුව ඉදිරිපත් කොට දැක්විය යුතු කරුණ නිදාන වශයෙන් දක්වා තබමින් 'ඒවං මේ සුතං' යනාදිය පැවසිය.

තවත් ක්‍රමයකි:- 'ඒවං' යන නානාප්‍රකාරයන් අවබෝධ කිරීම දක්වන මේ වචනයෙන් තමාගේ අර්ථප්‍රතිභාණ ප්‍රතිසම්භිධා සම්පත්ති සියල්ල ඇතුළත් කර දක්වයි. 'සුතං' යන මෙයින් ඇසිය යුතු නොයෙක් ආකාර අවබෝධකිරීම් දක්වන ධර්ම නිරුක්ති ප්‍රතිසම්භිධා සම්පත්තින් මුළුල්ල ඇතුළත්කර දක්වයි. 'ඒවං' යන මේ යෝනිසෝමනසිකාරය දක්වන වචනය කියන්නේම මේ ධර්මයෝ ම විසින් සිතින් වචනාගන්නා ලදහ. දෘෂ්ටියෙන් මනාව අවබෝධ කරගන්නා ලදහ." යනු දක්වයි. 'සුතං' යන මේ ඇසීම දැක්වීමෙහි යෙදෙන වචනය කියන්නේම "මා විසින් බොහෝ ධර්මයෝ අසන ලදහ. ඒ වචන මගින් බොහෝ ධර්මයෝ දරණලදහ, පුරුදු කරන

ලදහ"යි දක්වයි. ඒ දෙකින්ම අර්ථයන්ගේ හා ව්‍යංජ්ජනයන්ගේ පරිපූර්ණතාවය දක්වන්නේ ඇසීමෙනි ආදරය උපදවයි. අර්ථව්‍යංජ්ජන පරිපූර්ණවූ ධර්මය ආදරයෙන් නොඅසන තැනැත්තේ මහත්වූ හිත සම්පත්තියකින් බැහැරවෙයි- පිරිහෙයි, යන තේරුම් ගෙන ආදර උපදවා සකසා ධර්මය ඇසිය යුතුය" යනු ඒ නිසා කිය.

'ඒවං මේ සුතං' යන මේ මුලු වාක්‍යයෙන්ම ආයුෂ්මත් අනඳ තෙර තථාගතයන් විසින් දෙසනලද ධර්ම යන මාගේ යයි නොසැලකීමෙන් අසත්පුරුෂභූමිය ඉක්මවයි. තමා ශ්‍රාවකයෙකු බව අඟවමින් සත්පුරුෂ භූමියට බැසගනියි. එසේම අසද්ධර්මයෙන් සිත ඔසවා තබයි, සද්ධර්මයෙහි සිත පිහිටුවයි. "හුදෙක් මෙය ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේම වචනයෙක. එය ම විසින් අසා දැනගන්නා ලද්දේය" යනු දක්වමින් තමා ඉන් නිදහස් වෙයි. ශාස්තෘන් වහන්සේ සාක්ෂ්‍යකොට දක්වයි. ජින වචනයට නගා දක්වයි. ධර්මය පවත්වා ගෙන යෑම සිදුකරයි.

තවද 'ඒවං මේ සුතං' තමා ඇතිකළ බව නොසලකා පළමු ඇසීම විවෘතකොට දක්වමින් "මෙය ඒ භාග්‍යවතුන්ගේම වචනයෙක. මා විසින් මෙය ඉදිරියේම නිදගෙන අසා දැනගන්නා ලද්දේය" යනු දක්වමින් "චතුර්වේශාරද්‍ය විශාරදවූ දසබල දරන්නාවූ අභිතකේශර සිංහනාද පවත්වන්නාවූ සියලු සත්වයන්ට උත්තමවූ ධර්මයට අධිපතිවූ ධර්මරාජවූ ධර්මයට අධිපතිවූ ධර්මයට දීප්‍යවූ ධර්මයට පිළිසරණවූ සද්ධර්මයට උතුම් සක්විතිවූ සම්මාසම්බුදුරජුන්ගේ වචනයෙක, මෙහි අර්ථයේ හෝ ධර්මයේ හෝ පදයේ හෝ ව්‍යංජනයේ හෝ සැකයක් හෝ විමතියක් හෝ නොකටයුතුය." මෙසේ හැම දිව්‍ය මනුෂ්‍යයන්ගේම මේ ධර්මය කෙරෙහි පවතින අශ්‍රද්ධාව වනසා දමයි, ශ්‍රද්ධා සම්පත්තිය උපදවාලයි.

එහෙයින්ම කියන ලදී.

"ඒවං මේ සුතං" යන මේ වැකිය කියන ගෞතම ශ්‍රාවකයා බුදුසසුන කෙරෙහි පවත්නා අශ්‍රද්ධාව වනසා දමයි. ශ්‍රද්ධාව වැඩිදියුණු කරලයි"

ඒකං- එක් ගණන් කොටසක් දැක්වීමකි.

සමයං:- සීමාකොට වෙන්කල, නියමිත නොවූ දැක්වීමකි. එහි සමය ශබ්දය- "සමවාය ක්ෂණ කාල සමූහහේතු දිට්ඨි පටිලාභ පහාන පටිවේධ යන මේ අරුත්හි යෙදේ. ඒ මෙසේයි: "අප්පේච නාම ස්වේපි උපසංකමෙය්‍යාම කාලයඤ්ච සමයඤ්ච උපාදාය" යන මේ ආදී තත්ති සමවායාර්ථයෙහිය. "ඒකෝච ඛෝ භික්ඛවේ ඛණෝ ච සමයෝ ච බ්‍රහ්ම චරියවාසාය" යනාදී තත්ති ක්ෂණයෙහිය. "උණ්හ සමයෝ පරිලාභ සමයෝ" ආදී තත්ති කාලයෙහිය. "මහාසමයෝ පවනස්මිං" ආදී තත්ති සමූහයෙහිය. "සමයෝපි ඛෝ තේ හද්දාලි අප්පට්චිද්ධෝ අහෝසි, හගවා ඛෝ සාවන්ට්ඨං විහරති, හගවාපි මං ජානිස්සති, හද්දාලි නාම භික්ඛු සත්ථු සාසනේ සික්ඛාය න පරිපූරකාරී අයම්පි ඛෝ තේ හද්දාලි සමයෝ අප්පට්චිද්ධෝ අහෝසි ආදී තත්ති හේතුවෙහිය. "තේන ඛෝ පන සමයේන උග්ගාහමානෝ පරිබ්බාජකෝ සමණමණ්ඩිකා පුත්තෝ සමයප්පවාදකෝ තින්දාකාතිරේ ඒකසාලකෝ මල්ලිකාය ආරාමේ පටිවසති" යනාදීන්හි දෘෂ්ටියෙහිය.

"දිට්ඨෙවධම්මේ යෝචන්තෝ- යෝචන්තෝ සම්පරායිකෝ අන්ථාහිසමයා ධිරෝ-පණ්ඩිතෝති පවුච්චති"

ආදීන්හි පටිලාභයෙහිය. "සම්මා මාතාහිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්ස" යනාදීන්හි ප්‍රභාණයෙහිය දුක්ඛස්ස පිළිනට්ඨො සංඛනට්ඨෝ සන්තාපට්ඨෝ විපරිණාමට්ඨෝ අභිසමයට්ඨෝ" ආදීන්හි පටිවේධයෙහිය. මෙහි තැන වනාහි කාලාර්ථයෙහිය. අචුරුදු සෘතු මාස අඛමාස රැ දාවල් පෙරයම මැදයම පැසුලුයම පෙරවරු මද්දහන පස්වරුයාම මොහොත ආදී කාලය පිළිබඳ ප්‍රභේද අතුරෙහි "ඒකං සමයං- එක් කාලයක" යනු මෙහිදී එම සමය ශබ්දයෙන් දක්වයි.

එහි තවද මේ දැක්වූ අචුරුදු ආදී සමයයන් අතුරෙහි යම් යම් සූත්‍රයක් යම් යම් අචුරුද්දක සෘතුවක මාසයක පක්ෂයක රැයක දවාලක දෙසනලද ද, එම සියල්ලම තෙරුන්ට මනාව වැටහුනේය. මනාව ව්‍යවස්ථාපිතව ගියේය. තම නුවණින් අවබෝධවී ගියේය. යම් හෙයකින් මවිසින් අසවල් අචුරුද්දේ අසවල් සෘතුවේ අසවල් මාසයේ අසවල් පක්ෂයේ අසවල්

රැයෙහි අසවල් දවාලෙහි යන වශයෙන් කී කල එය සැපයේ යහතින් දරාගන්නට හේ වාචෝද්ගත කරගන්ට හෝ අස්වාගන්ට අපහසුය. බොහෝ වාරගණනක් කියවාගන්ට වටියි. ඒ නිසා එකම පදයකින් එම අදහස ගලපා "ඒකං සමයං" එක් සමයක, යි පැවසිය.

තවද ගම්භොක්කතික සමය, ජාති සමය සංවේගසමය අභිනිෂ්ක්‍රමණසමය, දුෂ්කරකාරික සමය, මාරවිජයසමය, අභිසම්බෝධිසමය, දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාර සමය, දේශනා සමය, පරිනිර්වාණ සමය යන මේ ආදිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිබඳ දෙව් මිනිසුන් අතර ඉතා ප්‍රකට 'සමය' ශබ්දය යෙදුන කාල ප්‍රභේදයෝය. ඒ සමයයන් අතුරෙහි මෙය දේශනා සමය සංඛ්‍යාතවූ මෙය 'ඒකං සමයං' යනුවෙන් දක්වයි. තවද මෙය ඤාණ- කරුණා කෘත්‍ය සමයයන් අතුරෙහි කරුණාකෘත්‍ය සමයයි. ආත්ම හිත- පරහිත ප්‍රතිපත්ති සමයයන් අතුරෙහි පරහිත ප්‍රතිපත්ති සමයයි. ඉදිරියට පැමිණියවුන්ට කළයුතු දෙවැදෑරුම් කෘත්‍ය දෙක අතුරෙහි ධර්මිකථා සමයයි. දේශනා ප්‍රතිපත්ති සමයයන් අතුරෙහි දේශනා සමයයි. ඒ සමයයන් අතුරෙහි එක්තරා සමයයක් සඳහා 'ඒකං සමයං' යනු පැවසූහ.

මෙහිදී කුමක් හෙයින් "යස්මිං සමයේ කාමාවචරං" කියා අභිධර්මයේදී ද එයින් අන් තන්හිදී සූත්‍ර පදයන්හිදී "යස්මිං සමයේ භික්ඛවේ භික්ඛු විවිච්චේව කාමේහි" යන තැන ඒ භූමිමච්චනයෙන් (සත්තම් විබතින්) දක්වන ලදද, විනයේදී "තේන සමයේන බුද්ධෝ භගවා" යි කරණ විබතින් දැක්විය. එසේ නොකොට 'ඒකං සමයං' කියා උපයෝග වචනයෙන් (දුතියාවෙන්) කුමක් නිසා දක්වන ලද්දේද? මෙහිද අන් තන්හිද මේ අයුරින් අදහස- තේරුම ලැබෙන බැවිනි. මෙහි විජම්භිද අන්සූත්‍ර පදයන්හිදීද අධිකරණාර්ථය දැක්වෙයි. භාවයෙන් භාවලක්ෂණාර්ථයද ලැබෙයි. අධිකරණය වනාහි කාලාර්ථය සමුහාර්ථය සමයද එහි කියන ලද ධර්මයන්ගේ ක්ෂණ, සමය, හේතු, සංඛ්‍යාතවූ සමයේ වීම නිසා ඔවුන් ඇතිවීම පැහැදිළිකර දක්වයි. එහෙයින් එම අර්ථය පැහැදිළි කිරීම පිණිස සත්තම් විබතින් එය දක්වන ලදී. විනයේදීද හේතු- කරණ යන අර්ථ

දෙක පැහැදිලි වෙයි. යම් ඒ ශික්ෂාපද පැනවිම් සමයයක් වේද එය සැරියුත් ආදී තෙරවරුන් විසින් පවා දුරවබෝධය. ඒ කාලයේදී හේතුභූතවූද කරුණභූතවූද ශික්ෂාපද පනවන ශික්ෂාපද ප්‍රඥප්ති බලා වදාරණ බුදුහු ඒ ඒ ස්ථානයන්හි වැඩවිසූහ. එබැවින් ඒ අර්ථය පැහැදිළි කොට දක්වනු සඳහා කරුණ විබතින් දැක්වීය. මෙතැන්හිදීද අන්තැන්හිදීද මෙබඳු යෙදීම් ඇති තැන්හිදී අත්‍යන්තසංයෝගාර්ථය ලැබෙයි. යම් සමයකදී බුදුහු මෙය හෝ අනික් සූත්‍රාන්තයක් දෙසුහුරු, එසමයෙහිදී අත්‍යන්තයෙන්ම කරුණා විහරණයෙන් විසූහ. එබැවින් එම අර්ථය පැහැදිළිකර දක්වනු සඳහා මෙහිදී උපයෝග (දුතියා) විබත යොදා දැක්වීය.

"ඒ ඒ අර්ථයට ගැළපෙන පරිදි විමසා බලා සත්තමියෙන් හා කරුණයෙන්ද අනික් තන්හි 'සමය' ශබ්දය යොදන ලදී. මෙහි වනාහි එය දුතියා විබතින් දක්වනලදී යනු එහෙයින් කිය.පොරණැදුරන්ගේ වර්ණනා කිරීම මෙසේය:- "තස්මිං සමයේ" කියා හෝ "තේන සමයේන" කියා හෝ "තං සමයං" කියා හෝ දැක්වීම පාලි පදයන්ගේ ප්‍රභෙදයක් පමණකි. මේ හැමතැනකම තේරුම නම් සත්තමි විබතින්ම සිටින බව මෙහිදී මතක තබාගත යුතුය. එහෙයින් "ඒකං සමයං" යනුවෙන් කී විට "ඒකස්මිං සමයේ- එක් කලෙක, කියා තේරුම වටහාගත යුතුය.

භගවා:- භාග්‍යවත්- ගරු උතුමා ලොව පහළවූ උතුමා යන තේරුම අනුව බුදුරදුන්ට 'භගවා- භාග්‍යවතුන්වහන්සේ' යනු ව්‍යවහාර කරති. මෙතුමා සියලු ගුණධර්මයන්ගෙන් විශිෂ්ටය. සියලු සත්වයන් අතර ගරුතැනැත්තාය. ඒ නිසා 'භගවා' යනු විහරතැයි දත යුතුය.

"භගවා යන වචනය ශ්‍රේෂ්ඨය භගවා යන වචනය උතුම්ය, ගරුබුහුමන් ලැබීමට එය ඉතා සුදුසුය. ඒ නිසා ඔහුට භගවා යි කියයි" යනු පැරණි උතුමන් විසින් කියන ලදහ.

තවද "භාග්‍ය සංඛ්‍යාත වාසනාගුණයෙන් යුතුය. භග ධර්මයන්ගෙන් බෙදා දක්වන ලද්දේය. ඒ ඒ භවයන්හි ආවර්ත ගමන් ඇත. එහෙයින් භගවා යි කියයි.

මේ ගාථාවේ වශයෙන්ද හඟවා යන පදයාගේ තේරුම දකියුතුය. එය විසුද්ධිමාර්ගයේ බුද්ධානුස්සති නිර්දේශයේදී කියන ලදී.

මෙපමණකින් මෙහි "ඒවං මේ සුතං" යන වචනයෙන් තමා ඇසූ පරිදි ධර්මය දෙසමින් භාග්‍යවතුන්ගේ ධර්ම ශරීරය ප්‍රත්‍යක්ෂකොට දක්වයි. එහෙයින් "මේ ශාස්තෘන් ඉක්මවා ඇති ප්‍රචචන ධර්මයක් නොවේ. මෙතුමා අපගේ ශාස්තෘහූය" යනු බුදුන් නොදැක්මෙන් කලකිරුණු ජනයා අස්වසාලයි. "ඒකං සමයං භගවා" යන වැකියෙන් එකල බුදුන්ගේ අවිද්‍යාමාන බව දක්වමින් රූපකායය පිරිනිවන් පෑ බව සිහිපත් කරවයි. එහෙයින් මෙබඳු ආකාරවූ ආර්ය ධර්මයාගේ දේශකයාණන්වූ දසබලධරයන් වහන්සේ විදුරු පර්වතයක් බඳු කයක් ඇත්තේ ඒ බුදුන් පවා පිරිනිව්‍යේය. කරුණු එසේ තිබියදී අන් කවරෙකු විසින් නම් ජීවිතයෙහි ආශා ඉපදවිය යුතුද" යනු දක්වා ජීවිත මදයෙන් මත්වූ ජනයා සංවේගයට පමුණුවයි. සද්ධර්මයෙහිද ඔහුගේ උත්සාහය උපදවයි. 'ඒවං' යනු කියමින් දේශනා සම්පත්තිය දක්වයි. 'මේ සුතං' යනුවෙන් ශ්‍රාවක සම්පත්තිය දක්වයි. 'ඒකං සමයං' යනුවෙන් කාලය දක්වයි. 'භගවා' යන්නෙන් දේශක සම්පත්තිය දක්වයි. 'අන්තරාව රාජගහං අන්තරාව නාලන්දං' යන්නෙහි 'අන්තරා' ශබ්දය කාරණ බණ වින්ත වේමජ්ඣිමවිවර ආදීන්හි යෙදෙයි. 'තදන්තරං කෝ ජානෙය්‍ය අඤ්ඤානු තථාගතා' යනුද 'ජනාසංගම්ම මන්තෙන්ති මංච තංච කමන්තරං' ආදීන්හි කාරණයෙහි අන්තරා ශබ්දය යෙදේ. අද්දසා මං භන්නෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි විජ්ජන්තරි කාය භජනං ධොවන්ති' ආදීන්හි ක්ෂණයෙහිය. යස්සන්තර තෝ තසන්තිකොති' යනාදීන්හි වින්තයෙහිද 'අන්තරාවොසානමාපාදි' යනාදීන්හි වේමජ්ඣිමයෙහි (මධ්‍යස්ථානයෙහි)ය 'අපිවායං තපෝදා දින්නං මහා නිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡති' යනාදීන්හි විවරයෙහිය මෙහිද ඒ අන්තරා ශබ්දය විවරාර්ථයෙහි යෙදී ඇත. එහෙයින් රජගහ නුවරද නාලන්දාවේද අතර විවරෙහි යන තේරුම මෙහිදී ලැබේ. 'අන්තරා' ශබ්දය හා යෙදුන බැවින් දුතියා විඛතීන් තබන ලදී.

මෙබඳු තැන්වලදී පද විසිතුරු බව පිණිස 'අන්තරා ගාමංව නදිංච යාති' යන යෙදුම් සෙයින් එකම අන්තරා ශබ්දය යොදත්. එය දෙවන පදය සමගද ප්‍රයෝගකළ යුතුය. එසේ නොයොදන කල දුතියා විඛත් වචනය නොයෙදෙයි. මෙහි වූකලී එය එසේ යොදාම කියන ලද්දේය.

අද්ධාන මග්ග පටිපත්තෝ හෝති- අද්ධාන සංඛ්‍යාත මාර්ගයට බැසගත් දීර්ඝ මාර්ගය යන තේරුමයි. දීර්ඝ ගමන් යන කාලය දැක්වීමේදී විභංගයේ අද්ධයෝජනා ගවිජ්ජසාමීති භුඤ්ජිතබ්බන්ති' යනාදි කියමන් වලින් අද්ධයෝජන යන වචනයද අද්ධානමග්ග යන තේරුම සඳහාම යොදා ඇත. රාජගහ නගරය කෙරෙන් නාලන්දාව යොදා ඇත.

මහතා භික්ඛු සංඝෙන සද්ධිං - මෙහි 'මහතා' යන්නෙන් ගුණ මහත් බව දක්වයි. තවද මහතා යන්නෙන් සංඛ්‍යා මහත්වයද දක්වයි. ඒ භික්ෂු සංඝයා ගුණයෙන් මහත් බවට පැමිණියේය. අල්පෙච්ඡතාදී සිය ගණන් ගුණයෙන් යුතු හෙයින්. ගණන් වශයෙන්ද මහත්ය. පන්සියයක් පමණ බැවින්, භික්ෂූන්ගේ සමූහයා භික්ෂු සංඝ නම්. ඒ භික්ෂු සංඝයා විසින් දෘෂ්ටිය ශීලය ශ්‍රමණ බව සංඛ්‍යාත සමූහයෙන් යුත් ශ්‍රමණ සමූහයා යන අදහසයි. එක්ව- සම්බන්ධ වී යනු සද්ධිං යන්නෙන් කියවෙයි.

පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසත්තෙහි - පසක් පමණවූයේ පඤ්චමත්ත නම්. මත්ත යන්නෙන් ප්‍රමාණය කියයි. 'භෝජනේ මත්තඤ්ඤ' යනු කී කල භෝජනයෙහි ප්‍රමාණය දැනගන්නේ යන අදහසයි. එසේම මෙහිද පඤ්චසත්තෙහි භික්ඛු සත්තෙහි යන්නෙන් භික්ෂූන් පන්සියයක් පමණ යන තේරුම ගතයුතුය.

සුප්පියෝ පි ඛො පරිබ්බාජකෝ - සුප්පිය යනු ඔහුගේ නමයි. මෙහි 'පි' යනු මාර්ග ප්‍රතිපත්තීන්ගේ සභාග බැවින් පුද්ගලයා පිඬුකොට දක්වනු සඳහාය. 'ඛෙ' යනු පද සන්ධි ව්‍යඤ්ජනයන්ගේ සිලිකාවය වශයෙන් කියන ලදී. පරිබ්බාජන යන්නෙන් සඤ්ජයගේ අතවැසිවූ ඡන්ත පිරිවැජ් දක්වයි. යම් කලෙක බුදුහු ඒ දීර්ඝ මාර්ගයට පිළිපත්නාහුද එකලම සුප්පිය

නම් පිරිවැජියාද පිළිපන්නේය' යනු ඒ නිසා කියන ලදී. මෙහි 'හෝති' යන්න අතිත කාලාර්ථයෙහි යෙදුනේය.

සද්ධිං අත්තේවාසිනා බ්‍රහ්මදත්තෙන මාණවේන-
අත්තයෙහි- සම්පයෙහි වසානුයි අත්තේවාසි- අතවැසි නම්.
ලඟ පහත හැසිරෙන අතවැසි ශිෂ්‍යයා යන තේරුමයි.
බ්‍රහ්මදත්ත යනු ඔහුගේ නමයි. මාණව යන්නෙන් සත්වයා,
සොරා, තරුණයා යන තේරුම් දෙයි.

"දේවදූතයන් වෙතින් වෝදනා නගනලද යම්
මාණවකයෙක් ප්‍රමාදවේද්ද, පහත්වූ-ලාමක ආත්මභාව ලබාගත්
ඒ තරයෝ බොහෝ කලක් සෝක වෙති" යනු ඒ නිසා කියන
ලදී. මෙහි සත්ත යනු සඳහා මානව යනු කියා ඇත. 'මානවේහි
සමාගවිජන්ති කතකම්මේහි පි අකතකම්මේහි පි' යනාදී තත්හි
සොරා යන තේරුමිහි යෙදී ඇත. 'අම්බවිධො මානවෝ
අංගාතිකෝ මානවෝ' ආදීන්හි තරුණ යන තේරුමිහි යෙදී
ඇත. මෙතැනද මෙම තේරුමමයි. 'බ්‍රහ්ම දත්තෙන නාම තරුණ
අත්තේවාසිකේන සද්ධිං යනු මෙහි තේරුමයි. තත්‍ර යන්නෙන්
ඒ දීර්ඝ මාර්ගයේ යන තේරුම දෙයි. සුදං යනු නිපාතයෙකි.

අනේක පරියායේන - 'පරියාය' ශබ්දය වාරදේශනා කාරණා
යන අර්ථයන්හි යෙදෙයි. "කස්සනුබෝ ආනන්ද අප්ප්පරියායෝ
හික්ඛුණියෝ ඕවදිතුං" යන මෙහි වාරයෙහි පරියාය ශබ්දය
යෙදී ඇත. "මධුපිණ්ඩිකපරියායෝති තං ධාරෙහිථ' ආදියෙහි
දේශනාවෙහිය, "ඉමිනාපි බො තේ රාජඤ්ඤ පරියායේන ඒවං
භොතු" යනාදීන්හි කාරණයෙහිය. මෙහිදු ඒ පරියාය
සකාරණයෙහි පවතියි. එහෙයින් නොයෙක් ආකාර කරුණින්,
කියා මෙහි තේරුම් ගතයුතුය. 'බොහෝ කාරණයන්ගෙන්'
යනු කියන ලද්දේ වේ.

බුද්ධස්ස අවණ්ණං භාසති - දොස් නින්දා රහිතවූ අප්‍රමාණවූ
ගුණ වර්ණනාවන්ගෙන් යුතුවූ භාග්‍යවත් බුදුන්ට "ලොව
ජාතියෙන් වැඩිමහලුවූ අය අතුරෙහි කළයුතු යම් දෙයක් ඇද්ද,
වැදීම ගරුකිරීම් සමගි කථා කිරීම් ආදී යමක් ඇද්ද එය සමගි
රසය නම්. එබන්දක් ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන් තුළ නැත.
එනිසා ශ්‍රමණ ගෞතම රසවත් ස්වභාවයෙන් තොරය.

ප්‍රයෝජනයට ගතනොහැකි නිෂ්ඵලයෙක, අකිරියවාදියෙක, (කර්මඵල විපාක නැතැයි කියන්නෙක) උච්ඡේදවාදියෙක (සත්වයා මේ බවයෙන් අවසන් වේ. නැවත නූපදී) පිළිකුල් කටයුත්තෙක, නාස්තිවාදියෙක, බියසුලු, ඉදිරියට නොයන, පහව ගිය තපස්බැව් ඇත්තෙක, ශ්‍රේෂ්ඨවූ ආර්යඥාන දර්ශනයක් හෝ උත්තරී මනුෂ්‍ය ධර්මයක් ශ්‍රමණ හවත් ගෞතමයන්හට නැත. ශ්‍රමණ ගෞතමයා තර්කයට නගා දහම් දෙසයි. එසේම විමසිල්ලට අනුව පුරුදු කළ තෙමේම වටහාගත් දහමක් දෙසයි. ශ්‍රමණ ගෞතමයා සර්වඥ නොවේ, ලෝකවිදු නොවේ, අනුත්තරද නොවේ ශ්‍රේෂ්ඨ (අග්‍ර) පුද්ගලයෙක්ද නොවේ" යනුවෙන් මේ ආකාරයෙන් නොගැලපෙන කරුණුම ගැලපෙන කරුණුයයි බොරුවට දක්වා ඒ ඒ පරිද්දෙන් නුගුණ- දොස්- නින්දා කියයි. බුදුන්ට යම්සේ දොස් නගද්ද, ධර්මයටද එපරිද්දෙන්ම ඒ ඒ හේතු යුක්ති රහිත අසත්‍ය කරුණුම ඉදිරිපත් කොට "ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය දුරක්ඛාතය (නොමනා පරිදි කියන ලද්දෙක) දුප්පට්චේදනය (අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කරය) තෙර්යායානික නොවේ, සංසිද්ධි සලසාදෙන්නක් නොවේ" යනුවෙන් ඒ ඒ අයුරින් නුගුණ දොස් නින්දා කියයි. ධර්මයට යම්සේද සංඝයාටද එසේම අසත්‍ය නොගැලපෙන කරුණුම ඉදිරිපත්කර "ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වැරදි පිළිවෙතෙහි යෙදුනෝය, වංක පිළිවෙතක යෙදුනෝය, වැරදි මග පිළිපන්නෝය, නුසුදුසු නොගැලපෙන අධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාවෙහි යෙදුනෝය." යනුවෙන් ඒ ඒ අයුරින් නුගුණ දොස් නින්දා කියයි.

මොහුගේ අතවැසියා වූකලී නුවණැත්තෙක. එහෙයින් ඔහු මෙසේ සිතීය. 'අපගේ ගුරුවරයා සිතින් ස්පර්ශ නොකළ යුත්තක් ස්පර්ශ කරයි, නොඉක්මවිය යුත්තක් ඉක්මවයි. මේ තෙමේ ගිහි ගිලින්නාක්සේද අතින් කඩුමුවන පිරිමදින්නාක්සේද මිටින් මහමෙර පලන්ට තැත් කරන්නාක්සේද කියත් දැති හා සෙල්ලම් කරන්නාක්සේද මද සහිත වණ්ඩ හස්තියෙකු අතින් ගන්ට තැත්කරන්නාක්සේද ගුණ වර්ණනා කිරීමටම සුදුසුවූ රත්නත්‍රයට නුගුණ කියමින් මහත් ව්‍යසනයකට, විපතකට පැමිණෙයි.'

ගුරුවරයා වනාහී අසුවී හෝ ගිනි හෝ කටු හෝ සර්පයෙකු හෝ මඩින කලද හුලෙක හෝ නගිනාකලද හලාහල විෂයක් කන කලද නිය පහරක් දෙන කලද නිරා දුකකට හෝ වැටෙන කලද අතවැසියා විසින් ඒ සියල්ලම අනුගමනය කළයුතු නොවේ. කර්මය ස්වකීය කොට ඇති සත්වයෝ තම තමාගේ කර්මානුරූපවූම ගතියකට ආත්මයකට පැමිණෙති. එසේ නැතිව පියා පුතුගේ කර්මයෙන් නොයයි. එසේම පියාගේ කර්මයෙන් පුතා නොයයි. එසේම මව පුතුගේද පුතා මවගේද සොහොයුරා සොහොයුරියගේද ගුරුවරයා අතවැසියාගේද අතවැසියා ගුරුවරයාගේද කර්මයෙන් නොයති. මගේ ගුරුවරයාද ත්‍රිවිධ රත්නයේ නුගුණ කියයි. ආර්යයයන්ට දෝෂාරෝපණය කිරීම මහා සාවද්‍ය අකුසල කර්මයකි. මෙසේ නුවණින් ගැළී විමසා ආචාර්යයාගේ මතය මඩිමින් ඒ ඒ කාරණා මනාසේ ඇති සැටියෙන්ම වටහා ගනිමින් නොයෙක් අයුරින් ත්‍රිවිධරත්නයේ ගුණ වර්ණනා කිරීමට පටන්ගත්තේය. ඔහු ඥානවත්ත ගතියෙන් යුතු කුල පුත්‍රයෙකුගේ විලාසයෙන් එසේ කියනට අදහස් කෙළේය. "සුප්පිය පිරිවැජ්ජියාගේ අතවැසි බ්‍රහ්මදත්ත මානවකයා නොයෙක් අයුරින් බුදුන්ගේ ගුණ කියයි. ධර්මයේ ගුණ කියයි, සංඝයාගේ ගුණ කියයි" යනු ඒ නිසා කිය.

වණ්ණං - වර්ණනා-ගුණ මෙහි වණ්ණ ශබ්දය සණ්ඨාණ ජාති රූප ආයතන කාරණා ප්‍රමාණ ගුණ ප්‍රශංසාවන්හි යෙදෙයි. "මහත්තං සප්පරාජවණ්ණං අභිනිමිමිතිත්වා" ආදියෙහි සණ්ඨානයෙහි යෙදෙයි. "බ්‍රාහ්මණෝව සෙට්ඨෝ වණ්ණෝ හිතෝ අඤ්ඤෝ වණ්ණෝ" ආදීන්හි ජාතියෙහිය. "පරාමාස වණ්ණං පොක්ඛරතාය සමන්තාගතෝ" යනාදීන්හි රූපායතනයෙහිය.

'න හරාමී න භජාමී- ආරාසිංසාමී වාරිජං අථ කේන නුවණ්ණේන- ගන්ධත්ථේ තෝති වුච්චතී' මේ ආදියෙහි කාරණයෙහිය,

"තයෝ පත්තස්ස වණ්ණා" ආදියේ ප්‍රමාණයෙහිය. "කදා සංවුල්ලා පන තේ ගහපති-ඉමේ සමණස්ස ගෝතමස්ස වණ්ණා" ආදියෙහි ගුණයෙහිය.

"වණ්ණරහස්ස වණ්ණං භාසති" ආදියේ ප්‍රශංසාවෙනි. මෙතැන ගුණ ප්‍රශංසා දෙකින්ම "වණ්ණ" ශබ්දය දැක්වෙයි. මොහු වනාහී ඒ ඒ සත්‍ය සිදුවීමම කරුණු වශයෙන් ගෙන හැර පාමින් නොයෙක් අයුරින් රත්නත්‍රයේ ගුණයෙන් යුතු ප්‍රශංසාවම කියයි. මෙහිදී "ඉතිපිසෝ භගවා අරහං සම්මා සම්බුද්ධො" යනාදියෙන්ද "මහණෙනි, යමෙක් බුදුන් කෙරෙහි පැහැදුනාහුද ඔව්හු ශ්‍රේෂ්ඨ තන්හි පැහැදුනාහු වෙති" ආදියෙන්ද "මහණෙනි, ලොව අසම්මුද අසමසම්මුද එක් පුද්ගලයෙක් උපදිනු ලබන්නේ උපදිසි" යනාදියෙන්ද යන ක්‍රමයෙන් බුදුන්ගේ ගුණ වර්ණනා දතයුතුය. ස්වාක්ඛාතෝ භගවතා ධම්මො" යනුවෙන්ද "තෘෂ්ණාවාසය සහමුලින් උදුරාදමන ලෝකය පිළිබඳ ආශාවට භාතිකරවූ" යනුවෙන්ද "මහණෙනි, යමෙක් ආර්යාවූ අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙහි පැහැදුනාහුද ඔව්හු ශ්‍රේෂ්ඨ තන්හි පැහැදුනාහුය." යන මේ ආදී නයින් ධර්මයෝ ගුණ වර්ණනා දතයුතුය. "සුපටිපත්තෝ භගවතො සාවක සංඝො" යනාදියෙන්ද "මහණෙනි, යමෙක් සංඝයා කෙරෙහි පැහැදුනාහුද ඔව්හු ශ්‍රේෂ්ඨතන්හි පැහැදුනාහුය" මේ ආදී නයින් සංඝයාගේ ගුණ වර්ණනා දතයුතුය. ප්‍රචලවු ධර්ම කටීකයෙකු විසින් පඤ්ච නිකායෙහි නවාංග ශාස්තෘ ශාසනයද අසුසාර දහසක් ධර්ම ස්කන්ධ සමූහයද බැසගෙන කිමිදී බුද්ධාදීන්ගේ ගුණ වර්ණනා ප්‍රකාශකොට දැක්විය යුතුය. මෙහිදී බුද්ධාදීන්ගේ ගුණයන් පවසන්නා දැනීමෙන් ඇතුළට බැසගත් ධර්ම කටීකයෙකැයි කිය නො හැක. මෙබඳු තැන්වලදී ධර්ම කටීකයාගේ ශක්තිය දතයුතුය. බ්‍රහ්මදත්තයා වූකලී තම පරම්පරාගතව ලැබී එන ශක්තියෙන් වැඩිදියුණුවූ තම ශක්ති පමණින් රත්නත්‍රය පිළිබඳ ගුණ වර්ණනාව කෙළේය.

ඉතිහ තේ උභො ආචාරියන්තේවාසී - ඒ ගුරුවරයා හා ගෝලයා යන දෙදෙනා,

අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස - ඔවුනොවුන්ට- එකිනෙකාට,

උජ්චිපච්චනිකවාදා - මදකුදු අතනොහැර සෘජුවම එකිනෙකට විරුද්ධවාද, නොයෙක් වාරයන් විරුද්ධවාදයන්ම

ඇතිව යන තේරුමයි. ගුරුවරයා විසින් රත්නත්‍රයේ නුගුණ කී කල්හි ගෝලයා එහි ගුණ කියයි. නැවත නැවතත් මෙනයින්ම එකෙක් නුගුණද එකෙක් ගුණද කියයි. මෙසේ ගුරුවරයා හරය-අරටු සහිත ලැල්ලක විය දැවයෙන් කළ ඇණයක් ගසන්නාසේ යළි යළිත් රත්නත්‍රයේ නුගුණම කියයි. අතවැසියා රන් රිදී මැණික්මයවූ ඇණයකින් මුල් කී ඇණය වලකන්නාක් මෙන් යළි යළිත් රත්නත්‍රයේ ගුණම කියයි. 'උපුට්ඨවිච්චිකවාදා' යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

භගවත්තං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබද්ධා භොන්ති භික්ඛුසංඝංච - භාග්‍යවතුන් හා භික්ෂු සංඝයාත් පිටුපසින් ලුහුබදිමින් - අනුව යමින් දර්ශනය අතනොහරිමින් ඉරියව් සම්බන්ධ කිරීමෙන් සම්බන්ධවූවාහු වෙති. ශීර්ෂය බලන්නන්ට අනුව ගියාහුය යන තේරුමයි.

කුමන කරුණක් අරබයා බුදුහු මේ දීර්ඝ මාර්ගයට බැස ගන්නාහුද? කුමක් නිසා සුප්පිය තෙමේ බුදුන් ලුහුබැන්දේද? කුමක්හෙයින් ඔහු රත්නත්‍රයේ නුගුණ කියයිද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ කාලයේ රජගහ නගරයේ සිට පිළිවෙළින් පිහිටි අටළොස් මහා විහාරයන් අතුරෙන් එක්තරා වෙහෙරක වාසයකොට උදයෙන්ම සිරුර පිළිදැගුම්කොට පිඬුසිඟා හැසිරෙන වේලාවේදී භික්ෂූන් පිරිවරාගෙන රජගහපුර පිඬු සිඟා ඇවිදිති. උන්වහන්සේ එදවස භික්ෂූන්ට සුලභවූ පිණ්ඩපාත සලසා පස්වරුයෙහි පිණ්ඩපාතයෙන් වැලකුනාහු භික්ෂූන් ලවා පා සිව් රු ගෙන්වාගෙන නාලන්දාවට යමි'යි රජගහපුරයෙන් නික්මී එම දිග මගට බැසගත්හ. සුප්පිය තෙමේද එකලම රජගහ නුවරින් පිටත්ව එක්තරා පිරිවැජ් අරමක වසා පිරිවැජ්සන් පිරිවරාගෙන රජගහපුරයේ පිඬු සිඟා ඇවිදිති. ඔහුද එදවස සිය පිරිවැජ් පිරිසට සුලභවූ පිණ්ඩපාතය සලසා උදය බිහිත් පසු පිරිවැජ් පිරිසට ගෙන්වා ගෙන නාලන්දාවටම යන්නෙමි'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ මගට පිවිසි බව නොදැනම ලුහුබැන්දේය. ඉදින් දන්නේ නම් ලුහුබදින්නේ නැත. ඔහු බුදුන් වහන්සේ මග නොදැන ගෙනම යන්නේ බෙල්ල ඔසොවා බලනුයේ බුදුන් දිටිය. බුද්ධශ්‍රියෙන් ශෝභමානව රත්

කම්බලියකින් වටකොට හඳුනාලද ගමන් කරන රත්නමය පර්වතයක මුහුනක් මෙන් පෙනුනේය.

එසමයෙහි වනාහි දසබලයන් වහන්සේගේ සිරුරෙන් නික්ම ඡඩ්වර්ණ රශ්මීන් භාත්පස අසූරියන් පමණ පෙදෙසෙහි පස්සෙන් දුවයි, එහා මෙහා දුවයි. රුවන් වලලු රුවන් දම් රුවන් සුණු විසිරිගියාක් මෙන් දික්කොට විහිදුවන ලද විසිතුරු සිතියමින් යුතු රුවන්මය පට්ටයක් මෙන්ද රතු රන්වන් පැහැය ඉසින්නාක්මෙන්ද ගිනිහුල් සිය ගණනකින් ගැවසුන කලක් මෙන්ද නිරතුරුව විසිරුණ කිණිහිරිමල් රැසක් මෙන්ද වාතවේගයෙන් විහිදුන රන්සුණුයෙන් පිරුණාක් මෙන්ද දේදුනු විදුලිතරු සමූහයේ පැහැයෙන් පැතිරී ගියාක්මෙන්ද ඒ වන පෙදෙස පැහැපත්විය. අසූවක් අනුවාසඤ්ජනයන්ගෙන් සැරසුන භාග්‍යවතුන්ගේ ශරීරය සුපිපුන පියුම් උසුල්වලින් ගැවසුන විලක් සෙයින්ද සම්පූර්ණ මලින් පිරුණ පරසතු රුකක් සෙයින්ද තරු රැසින් දිලිසෙන අහස් තලය සෙයින්ද ශෝභාවෙන් උසුලන්නාක් සෙයින්ද බ්‍යාම ප්‍රභාමණ්ඩලයෙන් වටකරන ලද දෙතිස් මහා පුරුෂලක්ෂණ මාලාවෙන් ගොතනලද දෙතිස්වන්දුමාලාවකින්ද තෙසිස් සූර්යාමාලාවකින්ද පිළිවෙළින් තබනලද දෙතිස් සක්විත්තන්ගෙන්ද දෙතිස් දෙවරජුන්ගෙන්ද දෙතිස් මහබහුන්ගෙන්ද ශ්‍රීය බුද්ධ ශ්‍රී ශෝභාවෙන් යටපත් කරන්නාක් මෙන්ද ඒ ශ්‍රී ශෝභාව පැතිරුනේය. එම භාග්‍යවතුන් පිරිවරා සිටි ඒ සියලුම භික්ෂූහු අල්පෙච්ඡයෝය, ලද්දෙයින් සතුටුවන්නෝය, ප්‍රකර්ෂ විවේකයෙන් යුතු වූවෝය, අසංසට්ඨයෝය, පවට වැරැද්දට වෝදනා - දොස් නගන්නෝය, පවට ගර්භා කරන්නෝය, වක්තෘහූය, දහම් දෙසන්නෝය, කීදෙය ඉවසන්නෝය, සීල සමාධි ප්‍රඥා විමුක්ති විමුක්තිඥාන දර්ශන යන මෙයින් යුතු වූවෝය. ඔවුන් මැද බුදුහු රත්කම්බලිමය පවුරකින් වටකරනලද රන් රැඹක් වැනියහ. පියුම් සමූහයක් මැදට ගිය රන් නැවක් වැන්න. පබලුමය වේදිකාවකින් වටකරනලද ගිනිකඳක් වැනියහ. තරු සමූහය පිරිවැරූ පූර්ණ චන්ද්‍රයා වැනියහ. වනමාග පක්ෂීන්ගේ පවා ඇස් පිණවයි. දිව්‍ය මනුෂ්‍යයන් ගැන කියනුම කිම?

එදවසද වනාහි බොහෝසෙයින් අසුමහ සච්චෝ මේස වර්ණ පාංසුකුල විවරය ඒකංස කරගෙන සැරයටියද රැගෙන සන්නාහයෙන් සන්නද්ධකළ ගඳැතුන්සේ වැමැරු දොස් ඇත්තෝ බිඳහල කෙලෙස් ඇත්තෝ බේරා හල අවුල් ඇත්තෝ සුන්කල බැඳුම් ඇත්තෝ භාග්‍යවතුන් පිරිවැරුහ. උන්වහන්සේ තමා විතරාගිව විතරාගින් සමගද තමා විතදෝස වූයේ - පෙ-විතමෝහ- නිත්තණ්හෝ - නිත්තිණ්ණ- නික්කිලේසවූයේ නික්කිලේසින් සමග තමා බුද්ධවූයේ අනුබුදුවරයන්ගෙන් පිරිවරණලද්දේ පත්‍ර පිරිවැරු මල් කෙසුර සේද කෙසුරු පිරිවැරු කර්ණිකාවක්සේද අටදහසක් ඇතුන් පිරිවැරු ඡන්දන්ත ඇතු සේද අනුද්වසක් හංසයන් පිරිවැරු ධතරට්ඨ නම් හංසරජුසේද දේවගණයා පිරිවැරු සක්දෙව්සේද බ්‍රහ්මසමූහයා පිරිවැරු භාරිත නම් බ්‍රහ්මයා සේද අප්‍රමාණ කාලයක් මුළුල්ලේ රැස්කරනලද පින්බෙලෙන් නිපදවූ අවිත්තාවූ අනෝපමවූ බුද්ධ ලීලාවෙන් අහස්තලයට නැගුණු චන්ද්‍රයා සේද එම මගට බැසගත්තේ විය.

ඉක්බිති මෙසේ අනෝපමවූ බුද්ධලීලාවෙන් යුතුව වඩනා හික්ෂුන් පිරිවැරු සන්සුන් ඉඳුරන් ඇති සන්සුන් සිත් ඇති අහස් කුස බබලන පුන්සඳ බඳු බුදුරුදුන් වදිමින් සිටින හික්ෂුන් දැක පිරිවැරුයා තම පිරිස දෙස බැලීය. පිරිකර කද එල්ලාගෙන දිරාහැලෙන, ගැලවී එල්ලෙන කද සාදාගත් පිට ලෑල්ලෙන් යුතුව, ත්‍රිදණ්ඩය මොණරපිල් මිටිය මැටි බඳුන් කෙණ්ඩිය ආදී නොයෙක් පිරිකර බරින් යුතුවූ "අසවලාගේ අත් අගනේය, අසවලාගේ පා අගනේය" යනාදී නිරර්ථක හිස් වචන වලින් දොඩමලු කටවාලාලයන් රැස්කව දැකීමට ආශාවක් නූපදවන ප්‍රිය දර්ශනීය කමක් නැතිවූ පිරිසක් වූවාහු ඔව්හු ගමන් කළහ. ඔහුට ඒ විප්‍රකාරය දැක මහත් නොසතුටක් ඇතිවිය. දැන් ඔහු විසින් භාග්‍යවතුන්ගේ ගුණ වර්ණනා කියයුතු අවස්ථාව වන්නේය. යම්හෙයකින් මොහු ලාබසත්කාරයන්ගෙන් පිරිහීයාමෙන්ද සිය පක්ෂ බලය පිරිහීමෙන්ද නිතරම බුදුන්හට ඊර්ෂ්‍යා කරයි. යම්තාක් කල් බුදුවරයෝ ලොව නූපදිද්ද, ඒතාක් කල් අන්‍ය නිර්ථකයෝ ලෝකයාගෙන් ලාබසත්කාර ආදියත් පිරිස් බලයත් ලබති. බුද්ධෝත්පාදයේ පටන් පිරිහුන ලාබසත්කාර

ඇත්තෝ වෙති. හිරු උදාවීමෙන් කනමැදිරියන්ගේ ශ්‍රීය නැතිවන්නාසේ නිශ්‍රීකත්වයට පැමිණෙති. උපතිස්ස කෝලිත දෙදෙනාටද සඤ්ජය ලඟ පැවිදිව සිටි කාලයේදී මහත් පිරිවැජ් පිරිසක් වූහ. ඔවුන් ඉන් ඉවත්ව ගිය කල ඒ පිරිස බිඳී වෙන්වී ගියහ. මෙසේ මේ කරුණු දෙකින් මේ පිරිවැජ්ජා නිතරම බුදු රුදුන්ට ඊර්ෂ්‍යා කරයි. එනිසා ඔහු ඊර්ෂ්‍යා නමැති විෂතැලි නැගීමෙන් පහරලද්දේ රත්නත්‍රයේ නුගුණ කියතියි තේරුම් ගත යුතුය.

අට්ඨො භගවා අම්බලට්ඨිකායං රාජාගාරකෙ ඒකරත්ති වාසං උපගඤ්ජි සද්ධිං භික්ඛුසංඝෙන - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ බුද්ධ ලීලා විලාශයෙන් යුතුව වඩින්නේ කුමයෙන් අම්බලට්ඨිකාද්වාරය වෙත පැමිණ හිරු දෙස බලා "දැන් එහි යාමට සුදුසු නැත, හිරු හස්තපර්වතය කරා පැමිණ සිටියි" අම්බලට්ඨිකාවෙහි උයනේවූ රජගෙයි එක රැයක් වාසය කිරීම සඳහා නැවතුනහ. එහි 'අම්බලට්ඨිකා' නම් රජ උයනයයි. ඒ උයන දොරටුව අසල එක් තරුණ අඹ ගසක් ඇත. එය 'අම්බලට්ඨිකා' නමින් හැඳින්වෙයි. ඊට නුදුරෙහි පිහිටි උයනද 'අම්බලට්ඨිකා' නමින් හැඳින්වෙයි. සෙවනින්ද ජල පහසුවෙන්ද හෙබි එම උයන පවුරකින් වටකර ඇත. මනා දොරටු යොදා ඇත. පෙට්ටියක් මෙන් ආරක්ෂා රැකවලින් මනාසේ සම්පූර්ණව ඇත. රාජ ප්‍රයෝජනය උදෙසා ක්‍රීඩාදිය සඳහා එහි විසිතුරු සිතියමින් සරසා පිළියෙළ කළ ගෙයකි. එය 'රාජාගාරක' නම්.

සුප්පියෝපි ඛො - සුප්පියාද එතැනදී හිරු දෙස බලා "මෙය යාමට කල් නොවේ. මේ පිරිසෙහි බොහෝ බාල හා මහලු පරිවැජ්ජෝද ඇත, මේ මාර්ගයද සොර යක්ෂ මාග යන මොවුන්ගෙන් බොහෝ උවදුරු සහිතය. මේ ශ්‍රමණ ගෞතමයෝද උයනට පිවිසියහ. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වසන තැන දෙවියෝ අරක් ගනිති මමද මෙහිම එක රැයක් ගෙවා හෙට යමි"යි එම උයනටම පිවිසියේය. ඊට අනතුරුව භික්ෂූහු බුදුන්හට වත් දක්වා තම තමා වසන තැන් බලාගත්හ. පිරිවැජ්ජාද උයනේ එක් පසෙක පිරිවැජ් පිරිකර තැන්පත්කොට තබා තම පිරිවර සමග වාසය කෙළේය. පෙළට නගා ඇති

අයුරින් නම් 'අතවැසි බ්‍රහ්මදත්ත මානවකයා සමඟ යනුවෙන් දක්වා ඇත. මෙසේ වාසයට පැමිණි එම පිරිවැර්ජයා රැ කාලයේදී දසබලයන් වහන්සේ බැලීය. ඒ වේලාවේදීත් භාත්පස විසිරුණ තරු රැසක් සෙයින් පහන් දැල්වෙති. මැද බුදුහු වෙසෙති. හික්ෂු සමූහයා බුදුන් පිරිවරා සිටිති. එහි සිටින එක හික්ෂුවකගේවත් අත් සෙලවීක් පා සෙලවීමක් කාරන කහින කිවිසුම් හරිත හඬක් නැත, ඒ පිරිස තම තමන්ද මනාව හික්මී ඇති බැව්නුත් ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇති ගෞරවයෙනුත් යන මේ දෙකරුණෙන් සුළඟ නැති එලිමහනෙහි ඇති පහන් සිඵවක් සේ නිශ්චලව හුන්නාය. පිරිවැර්ජයා එම පුදුම වාසනාව දැක තම පිරිස දිහා බැලීය. එහි ඇතැමෙක් අත් දමත්, කෙනෙක් පා දමත්, කෙනෙක් නන්දොඩවති, කෙනෙක් දිව් ලෙවකමින් කෙළ වගුරුවමින් දත් සපමින් ගෞරවමින් ගුරුගුරු යන ප්‍රශ්වාස කරමින් නිදන්. මෙහිදී ඔහු රත්නත්‍රයේ ගුණ කියයුතුව තිබියදීත් ඊර්ෂ්‍යා වශයෙන් නුගුණ කීමටම පටන් ගත්තේය. බ්‍රහ්මදත්තයා මුලදී කී නයින්ම ගුණ කීමම කෙළේය. "එහි දීද සුප්‍රිය පිරිවැර්ජයා" යනාදිය ඒ නිසා කීය. මෙහි 'තත්‍රාපි' යන්නෙන් එතැනදීත් යනු දක්වයි. අම්බලට්ඨිකා උයනේදී යනුයි. සම්බහුලානං බොහෝවූ මෙහි විනය ක්‍රමයේ හැටියට ජනයන් තිදෙනෙක් දැක්වෙති. එයින් මතු සංඝයාය. සූත්‍ර ක්‍රමයේ හැටියට තිදෙන බැගින් වේ. මෙහිද සූත්‍ර ක්‍රමයේ හැටියට සම්බහුලා යන්නෙහි අරුත් දතයුතුය.

මණ්ඩලමාලේ - සමහර තැනෙක කර්ණිකා දෙකක් තබා හංසාකාර පියස්සෙන් කරනලද කුටාගාරශාලාවද මණ්ඩලමාල නම්. සමහර තැනක එක් කර්ණිකාවත් තබා කණු පෙළින් වටකොට කරන ලද උපස්ථාන ශාලාවද මණ්ඩලමාලයයි කියයි. මෙහි වනාහි හිඳින ශාලාව මණ්ඩලමාල යයි දතයුතු.

සන්නිසින්නානං - හිඳීම් වශයෙන් සන්නිපතිනානං රැස්වීම් වශයෙන්,

අයං සංඛියා ධම්මෝ - සංඛියා නම් කතාවයි. කතා ධර්මය යන තේරුමයි.

උදපාදි - පහලවිය, මේ කවරෙක්ද?

අවිජරියං අටුසෝ - අන්ධයෙකු පර්වතයකට නැගීම වැනි නිත්‍යයෙන් සිදුවිය නොහැකි පුදුම දේ, මේ ශබ්ද ක්‍රමයකි. මේ අටුවා ක්‍රමයයි. පුදුමයට සුදුසු දෙය අවිජරියයි. අනුර ගැසීමට සුදුසුවේනුයි යනු තේරුමයි. විය නොහැකි යමක් වීම අද්භූත නම්. මේ දෙකම විෂමයට කියන නමය.

යාවඤ්චිදං- මෙය පවතිනනාක් කල්, එයින් මනාව අවබෝධ කරගන්නා බැවින් අප්‍රමාණ බව දක්වයි.

තෙන භගවතා -පෙ- සුප්පට්ඨිදිතා - මෙහි මේ කෙටි අදහසයි. යම් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමතිස් පෙරුම් පුරා හැම කෙලෙස් බිඳහැර නිරුත්තර සම්මා සම්බෝධිය අවබෝධ කරගත්තේය.

තෙන භගවතා - ඒ ඒ සත්වයන්ගේ ආසය අනුය.

ජානතා- අල්ලෙ තබාගත් තෙල්ලි ගෙඩියක් සේ සකලඥෙය්‍ය ධර්මය දත්.

පස්සතා - තවද පූර්වෙනිවාසානුස්මාති ඥාන ආදියෙන් දන්නා දිව ඇසින් බලන, ත්‍රිවිද්‍යාවෙන් හෝ ෂට් අභිඥාවෙන් හෝ දන්නා, හැමතන්හි අප්‍රතිහත සමන්තවක්ෂ්‍රයෙන් දක්නා සද්ධර්මය දැනගැනීමට සමත් නුවණින් දන්නා හැම සත්වයන්ගේ චක්ෂුර්විෂය ඉක්මවා සිටි නිරෝක්කුඩ්ඛ ආදිවූ රූපයෝ ඉතා පිරිසිදු මංශවක්ෂ්‍රයෙන් දන්නා, තම හිත වැඩ සිදුකරන්නාවූ සමාධියට කරුණුවූ ප්‍රතිවේධ ප්‍රඥාවෙන් දන්නා පරවැඩ සිදුකිරීමට කැමති කරුණාවට කරුණුවූ දේශනා ප්‍රඥාවෙන් දන්නා.

අරහතා - කෙලෙස් සතුරන් නැතිකළ ප්‍රත්‍ය ලැබීමට සුදුසු,

සම්මා සම්බුද්ධෙන - මනාකොට සංසිදීමද සත්‍යයන්ද දැනගත් අන්තරායික ධර්මයන් හෝ දන්නා, නෛයර්යානික ධර්මයන් දක්නා, කෙලෙස් සතුරන් නැසූහෙයින් අර්හත්වූ මනාසේ සංසිදීම හා හැම ධර්මයන් අවබෝධ කිරීමද කළ හෙයින් සම්මා සම්බුද්ධ නම්වූ, මෙපරිද්දෙන් චතුර්වේදශාරද්‍ය වශයෙන් සතර ආකාරයෙන් ස්තුති කරන ලද,

සත්තානං නානාධම්මත්ති කතා - නොයෙක් නොයෙක් අදහස් ඇති,

සුප්පට්චිදිතා - යම්සේ මනාසේ අවබෝධ කරන ලද,

දැන් මොහුගේ මනාව අවබෝධ කරනලද බව දක්වනු පිණිස 'අයං මේ' ආදිය කීහ. ඒ සඳහා මෙසේ කියනලද්දේ වේ:- භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, සත්වයෝ ධාතුන්ගේ වශයෙන් සංසන්දනය කෙරෙති- සමාන කෙරෙති. හිනාධිමුක්තිකයෝ හිනාධිමුක්තිකයන් සමගද කල්‍යාණාධිමුක්තිකයෝ කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් සමගද සංසන්දනය කෙරෙති, සමාන කෙරෙති. මහණෙනි, අතීතයෙහිදු බොහෝ කලක් සත්වයෝ ධාතුන්ගේ වශයෙන් සංසන්දනය කළහ, සමාන කළහ. එසේම හිනාධිමුක්තිකයෝ හිනාධිමුක්තිකයන් සමගද -පෙ- කල්‍යාණාධිමුක්තිකයෝ කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් සමගද සංසන්දනයද සමාන බවද කළහ. මහණෙනි, අනාගත කාලයෙහිදු -පෙ- සංසන්දනය කරන්නාහ. සමාන කරන්නාහ. දැන් වනාහි මහණෙනි, ධාතුන්ගේ වශයෙන් සත්වයෝ සංසන්දනය කරති, සමකරති හිනාධිමුක්තිකයෝ -පෙ- කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් සමග සංසන්දනය කරති- සමාන කරති" යනුයි.

මෙසේ හැම සත්වයන්ගේම නානාධිමුක්තික බව නානාධ්‍යාස සහිත බව නානාදෘෂ්ටික බව නානා රූපික බව නැළියෙන් මැන දක්වන්නෙකු විසින් මෙන් තරාදියෙන් කිරා දක්වන්නෙකු විසින් මෙන් නානාධිමුක්තික බව ස්වඥතාඥානයෙන් දැනගන්නා ලදහ. එය මනාව දැනගන්නා ලදහ. එක අදහස ඇති සත්වයෝ දෙදෙනෙක් සොයාගැනීම දුර්ලභය එකෙකු යනු කැමති කල අනිකා සිටිනු කැමති වෙයි. එකෙකු බොහු කැමති වීට අනිකා කනු කැමති වෙයි. එසේම මේ ගුරු ගෝල දෙදෙනා අතරද "මේ සුප්පිය පිරිවැජියා -පෙ- බුදුන් පිටුපසින් ලුහුබඳිමින් ගියහ. හික්ෂු සංඝයාද ලුහුබඳිමින් ගියහ." යනුයි. එහිද මොව්හු මෙසේ යනු කීය, මොවුන් මෙසේ, යන තේරුමයි. සෙස්ස පෙරසේය.

අට බො හගවා තේසං හික්ඛුනං ඉමං සංඛියා ධම්මං විදිත්වා - විදිත්වා යන්නෙන් ස්වඥතාඥානයෙන් දැන යන තේරුම දෙයි. බුදුහු ඇතැම් තැනකදී මසැසින් දැක දැනගනිති.

"භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගංගා නම් ගඟෙහි සැඩ දිය පහරින් උසුලා ගසාගෙන එන මහත් දර කොටසක් දුටහ." යනු මෙනි. "භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මිනිස් බව ඉක්මවූ පිරිසිදුවූ දිවැසින් පාටලීගම් වස්තුන් අරක්ගන්නා ඒ දේවතා වෝ දුටහ" යනාදිය දුටුවාසේ සමහර තැනදී දිවැසින් දැක දැනගනී. "භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙර සුභද්‍ර පිරිවැර්ජයා සමග කරන මේ කථාසල්ලාපය දුටහ." යනාදිය සේ කිසියම් තැනක ප්‍රකෘති කණින් අසා දැනගනියි. "මිනිස් බව ඉක්මවා පැවති පිරිසිදුවූ දිවකනින් නිග්‍රෝධ නම් පිරිවැර්ජයා සමග සන්ධාන ගෘහපතියා කළ මේ කථාසල්ලාපය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැනගත්හ." යන තන්හි සේ ඇතැම් තැනෙක දිවකනින් අසා දැනගනිති. මේ තැන වනාහි සර්වඥතාඥානයෙන් දැක ගත්හ. කුමක් කරමින් දුටුහුද? පශ්චිම යාම කෘත්‍යය සාර්ථක-නිර්ථක කියා දෙපරිදිය, එහි නිර්ථක කෘත්‍යය බුදුන් බෝධිපර්යංකයේදීම රහත් මගින් වනසා දමන ලදහ. ඉන්පසු ඇතිවන සියල්ලම සාර්ථක කෘත්‍යයෝය. එය පස් ආකාරය- 1 පුරේහත්තකිච්ච 2 පච්ඡාභත්තිකිච්ච 3 පුරිමයාම කිච්ච 4 මජ්ඣිමයාම කිච්ච 5 පච්ඡිමයාම කිච්ච යනුයි.

1 ඉන් පුරේහත්තකිච්චය මෙසේය- භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදයෙන් නැගිට උපස්ථායකයන්ට අනුකම්පා කිරීම පිණිසත් ශරීර සැප පහසුව සඳහාත් මුවදෝවනය ආදී ශරීර පවිත්‍ර කිරීම් කොට පිඬු සිඟා යන වේලාව තෙක් විවේක අසුනෙක කල් යවා සිඟා යන කල හැදපෙරවා පටිය බැඳ පාත්‍රය ගෙන සමහර දිනෙක තනිවද සමහර දිනෙක බික්සගන පිරිවරාද කුඩා ගමකට හෝ මහ ගමකට හෝ පිඬු පිණිස පිවිසෙයි. එසේ පිවිසීමේදී සමහර දාක ස්වභාවික ගමනින්ද ඇතැම් දිනෙක නොයෙක් ප්‍රාතිහාර්ය පාමින්ද පිවිසෙයි. ඒ කෙසේද? යත් පිඬු පිණිස වඩනා ලෝකනාටයන් වහන්සේගේ පෙරටුව පෙරටුව ගොස් ඉතා මෘදු මොළොක් වාතය මග පිරිසිදු කෙරෙති. වැහි වළාකුලු කුඩා දිය බිඳු ඉස විහිදුවා මග ඇති දූවිලි පිස හැර දමා මත්තෙහි වියනක් මෙන් සිටිත්. තවත් වාත වේගයෝ මල් ගෙනවුත් මග විසුරුවා ලති. උස් උස් බිම් පෙදෙස් සම වෙයි. පහත් පහත්

පෙදෙස් උස්ව සිටිති. පා තබන මොහොතෙහි සමවූද සැප පහසු ඵලවත්තාවූද බිම් පෙදෙසක් වෙයි. පියුම් හෝ මල් පා පිළිගනිති. නුවර දොරටුවට හෝ එළිපත්ත තුළට වත්කල සිරුරින් සවණක් රැස් නික්මී රන්රස පිල් සේද සිතියම් පටකින් වටකරාක් මෙන්ද ගෙවල් කුළු ගෙවල් සරසමින් මෙන් එහා මෙහා දුවති. ඇතුන් අසුන් පක්ෂීන් ආදිහු සිය සිය තන්හිම සිටගෙන මිහිරි හඬින් නාද කරති. බෙර විණා තුර්යාදියද එසේම නාද පවත්වති. මනුෂ්‍යයන්ගේ ශරීරයන්හි අගනා වස්ත්‍රාභාරණ පැළඳී පවතින්. මෙම ලකුණු වලින් 'අද බුදුහු පිඩු සිඟා පැමිණියහ'යි මනුෂ්‍යයෝ දැන ගනිති. ඒ මනුෂ්‍යයෝ මනා පරිදි හඳ පොරවා ගත්තාහු. සුවද මල් ආදිය ගෙන ගෙවලින් නික්මී ගොස් අන්තර් විදියට පැමිණ ගදමල් ආදියෙන් බුදුන් සකසා වැඳ පුදා වැඳ "වහන්ස, අපට භික්ෂූන් දස නමක් දෙන සේක්වා, අපට විසිනමක්, අපට සිය නමක්" යනාදී වශයෙන් ඉල්ලාගෙන බුදුන්ගේ පාත්‍රය රැගෙන අසුන් පනවා පිණ්ඩපාතයෙන් පිළිගන්වති. බුදුහු කොට අවසන් කළ පිණ්ඩපාත වැළඳීම ඇත්තේ ඒ මිනිසුන්ගේ සිත් බලා අවශ්‍ය පරිදි ධර්මය දේශනා කරති. ඒ දහම ඇසීමෙන් ඇතැමෙක් සරණාගමනයෙහි පිහිටත්. ඇතැමෙක් පන්සිල්හි කෙනෙක් සෝවාන් බැව්හි කෙනෙක් සකාදාගාමී අනාගාමීඵල අතුරින් එකෙක, කෙනෙක් පැවිදිව රහත් බැව්හි, යන වශයෙන් මෙසේ මහජනයාට අනුග්‍රහ කොට ආසනයෙන් නැගිට විහාරයට වඩිති. එහි වැඩ මණ්ඩලමාලයෙහි පනවනලද මාහැඟි බුද්ධාශනයෙහි වැඩහිඳ භික්ෂූන් වළඳ අවසන්ව පැමිණෙන තෙක් බලාපොරොත්තුවෙන් සිටිති. එවිට භික්ෂූන් වළඳ අවසන්වූ කල ඒ බව උපස්ථායක තෙර බුදුන්ට දන්වයි. අනතුරුව බුදුහු ගදකිළියට වඩිති. මේ දැක්වූයේ පුරේහත්ත කෘත්‍යයයි.

2. ඉක්බිති බුදුහු මෙසේ අවසන් කළ පුරේහත්ත කෘත්‍යය ඇත්තාහු ගදකිළියේ උපස්ථායකයා විසින් පනවන ලද අසුනෙහි හිඳ පා සෝදා වියලවා ගදකිළියේ මිණිමුවා තරජපු ලැල්ලේ හිඳගෙන මෙසේ භික්ෂූන්ට අවවාද දෙති. "මහණෙනි, ලොව බුද්ධෝත්පාදය දුර්ලභය, එසේම මිනිසත් බව ලැබීම ඉතා දුර්ලභය, ක්ෂණසම්පත්තිය දුර්ලභය, පැවිද්ද දුර්ලභය,

සද්ධර්ම ශ්‍රවණය දුර්ලභය, එනිසා සිය ජීවිත ගමන අප්‍රමාදයෙන් සම්පාදනය කරගනිවි" යනුවෙන් දෙසති. තැනදී ඇතැමෙක් බුදුන්ගෙන් කමටහන් විචාරති. බුදුහු ඔවුන්ගේ චරිතානුකූලව විමසා කමටහන් දෙති. ඉන්පසු සියල්ලෝම බුදුන් වැද තම තමාගේ රැ දාවල් හිඳිනා තැන් කරා යෙති. කෙනෙක් රුක් මුල් කරාද කෙනෙක් ආරණ්‍යය කරාද කෙනෙක් පර්වතාදියෙන් යමක් කරාද කෙනෙක් වාතුර්මභාරාජික භවනය කරාද -පෙ-කෙනෙක් වසවර්ති භවනය කරාද යෙති. ඉන්පසු බුදුහු ගඟකිළියට වැද ඉදින් රුවිනම් දකුණැලයෙන් සතිසම්පජ්ඣයෙන් යෙදී මොහොතක් සිංහසෙය්‍යාව කරන්නාහ. අනතුරුව සතපන ලද කය ඇතිව ඉන් නැගිට දෙවන කොටසේදී ලොව බලා වදාරති. තෙවන භාගයේදී ගමක් හෝ මහගමක් හෝ අසුරුකොට වඩිද්ද, එහි වැඩි ජනයා පෙරබත් සමයෙහි දන්දී පසුබත් සමයෙහි මනාව හැදපැළඳ සුවඳ මල් ආදිය රැගෙන වෙහෙරට රැස් වෙති. එහිදී බුදුහු සැපැමිණි පිරිසට ඔබින පෙළහරකින් යුතුව වැඩ දම්සබෙහි පනවනලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩහිඳ ඒ අවස්ථාවට උචිතවූ ධර්ම දෙශනාවක් පවත්වයි. අනතුරුව කල්බලා පිරිස පිටත්කර හරිති. මනුෂ්‍යයෝ බුදුන් වැද යෙති. මේ දැක්වූයේ පච්ඡාභත්ත කෘත්‍යයයි.

3. උත්චහන්සේ මෙසේ නිමවන ලද පසුබත්කීස ඇත්තේ ඉදින් ශරීරය නඟවනු කැමැත්තේ නම් බුද්ධාසනයෙන් නැගිට නගන කොටුවට වැඩ උපස්ථායකයා විසින් පිළියෙළ කරන ලද ජලයෙන් ශරීරය සෘතුගන්වා ගනිති. උපස්ථායක තෙරද බුද්ධාසනය ගෙනවුත් ගඟකිළි නිසවත්තෙහි පණවයි, බුදුහු දෙපටක් ඇති හඳනය හැඳ බඳ පටිය බැඳ උත්තරා සංගය ඒකාංශකොට දමාගෙන එහි පැමිණ වැඩ හිඳිති. එහි මොහොතක් විවේකයෙන් හිඳිති. නැවත හික්ෂුන් ඒ ඒ තැනින් පැමිණ බුදුන්ට උපස්ථාන පිණිස එළඹෙති. එහිදී කෙනෙක් ප්‍රශ්න අසති. කෙනෙක් කමටහන් අසති, කෙනෙක් ධර්මදේශනා කරන මෙන් ඉල්ලති. බුදුහු ඔවුන්ගේ අදහස් සපුරමින් පුරිමයාමය (පෙරයම) ගත කරති. මේ පුරිමයාම කෘත්‍යයයි.

4. පෙරයම් කිස අවසන්වූ කල්හි හික්ෂුන් බුදුන් වැඳ ගිය කල්හි මුලු දසදහසක් දෙව් ලෝ වලින් දෙවියන් අවකාශයක් ලැබ අවුත් එතුමන් වැඳපුදා ප්‍රශ්න විචාරති. එසේ ඔවුන් අසන්නේ තම තමන්ම පිළියෙළ කරගත් යටත් පිරිසෙයින් අකුරු හතරකවත් ගාථාවන්ගෙන්ය. බුදුහු ඒ දෙවියන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳමින් මධ්‍යමයාමය ඉක්මවයි. මේ දැක්වූයේ මධ්‍යමයාම කෘත්‍යයයි.

5. පශ්චිමයාම කෘත්‍යය තුන් කොටසකට බෙදා පෙරවරු කාලයේ පටන් හිඳගෙන විසීම නිසා ශරීරය පෙළී වෙහෙසවී ගිය බව දැන එම ක්ලාන්තගතිය නැතිකිරීම සඳහා එක් කොටසක් සක්මන් කිරීමෙන් ගෙවති. දෙවන කොටසේදී ගදකිළියට වැඩ දකුණුලයෙන් මනා සිහි කල්පනාවෙන් යුතුව සිංහසෙය්‍යාව කරති. තුන්වන කොටසේදී නැගිට හිඳ පළමු බුදුවරයන්ගේ ශාසනවලදී දන් දීමාදිය කළ පුද්ගලයන් බලනුවස් බුදුඇසින් ලොව බලති. මේ දක්වනලද්දේ පශ්චිමයාම කෘත්‍යයයි.

එදවස වනාහි බුදුහු පෙරබත් කිස රජගහ නගරයේදී අවසන් කොට පසුබත් කල්හි එමගින් පැමිණ පෙරයම් හික්ෂුන්ට කමටහන් දෙසා මධ්‍යම යාමයේදී දෙවියන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳා පශ්චිමයාමයේදී සක්මනට බැස සක්මන් කරන්නහු පන්සියයක් හික්ෂුන්ගේ මේ සර්වඥතාඥානය අරහයා පවතින කථාව සියල්ල පේන බුදුනුවණින් අසා දැනගත්හ. "පශ්චිමයාම කිස කරමින් සිටියදී දැනගත්හ." යනු ඒ නිසා කියන ලදී.

දැනගෙන වනාහි උන්වහන්සේට මෙබඳු සිතක් පහළවිය. "මේ හික්ෂුහු මාගේ සර්වඥතාඥානය අරහයා ගුණ කියති. මොවුන්ට සර්වඥතාඥාන කෘත්‍ය ප්‍රකට නොවේ. එය මටම ප්‍රකටය. මා ගිය කල තමන්ගේ කථාව මට පවසන්නාහ. ඉක්බිති මම ඔවුන්ට එය අරමුණු කරගෙන ත්‍රිවිධ සිල්බෙදමින් දෙසැට අයුරකින් ඒ ඒ තන්හි නොපවත්නා බව සිංහ නාදයෙන් ගර්ජනා කරන්නාක්සේ ප්‍රත්‍යාකාරය ගළපා බුදුගුණ ප්‍රකට කොට දක්වා මහමෙර ඔසවා දක්වන්නාක් මෙන්ද රුවන් කුන්තයකින් අහසට පහර දෙන්නාක් මෙන්ද දස දහසක් ලෝකධාතූන්

කම්පාකරනසුදු බුහිමජාලසුත්‍රාන්තය රහත් බව කුඵගන්වමින් කෙළවරකොට දේශනා කරන්නෙමි. මාගේ ඒ දේශනාව පිරිනිවන්පෑමෙනුදු පන්දහසක් කල් ගතවනතුරුත් සත්ත්වයන්ට අමෘත මහා නිර්වාණය පමුණුවමින් පවතින්නේය"යි මෙසේ සිතා මණ්ඩලමාලය යම් තැනකද එහි වැඩියහ. මණ්ඩලමාලය යම් තැනකද එතැන යනු 'යේන' යන්නෙන් කියයි. එහි පැමිණ මෙය ආධාරාර්ථයේ කරණ වීබති.

පඤ්ඤත්තේ ආසනේ - බුදුන් ජීවමාන කාලයෙහි යම් යම් තැනක එක භික්ෂුවක නමුදු වසයිද ඒ සියලුම තැන්වල බුද්ධාසන පනවා ඇත. මක්නිසාද? භාග්‍යවත්හු තමන් සම්පයෙන් කමටහන් ලබාගෙන පහසු තැනක හිඳගෙන ඒ මෙනෙහි කරති. "අසවලා මගෙන් කමටහන් ලබාගෙන ගියේය. කිමෙක්ද? ඔහුට විශේෂාධිගමයක් ලබාගන්නට හැකිද නැතහොත් නොහැකිද?" කියයි. ඉක්බිති කමටහන නොමෙහෙයවා අකුසල විතර්කයක් ගැන සිතමින් සිටින ඔහු බලති. බලා "කෙසේ නම් මා වැනි ශාස්තෘභවරයෙකුගෙන් කමටහන් ලබාගෙන වාසය කරන මේ කුලපුත්‍රයා අකුසල විතර්කයකින් යටපත් කරගෙන කෙළවරක් නැති සසර දුකෙහි ගැලී හැසිරෙන්නේය." යනු සිතති. ඔහුට අනුග්‍රහ කරනුවස් එහි තම බුද්ධ ශරීරය දක්වා එම කුලපුත්‍රට අවවාද දී අහසට නැගී යලිත් තමන් වසන තැනටම වැඩ වදාරති. මේ අයුරින් අවවාද කරනු ලබන ඒ භික්ෂුහු මෙසේ ශාස්තෘභවන්සේ අපගේ සිත් හසර දැන පැමිණ අප ළගම හිඳගෙන ස්වකීයාත්මය දක්වති. ඒ මොහොතෙහි "වහන්ස, මෙහි වැඩහිඳින සේක්වා! මෙහි වැඩහිඳින සේක්වා"යි කිය යුතුය. අසුන් සෙවීම බැරැරුම් ක්‍රියාවෙක. එනිසා ඔව්හු අසුන් පනවා තබාම නිතර බලාපොරොත්තුවෙන් කල්යවති. යමෙකුට පුටුවක් ඇද්ද ඔහු එය පිළියෙළ කරයි. යමෙකුට එසේ නැතොත් ඔහුට ඇතිසැටියෙන් ඇඳක් හෝ ලැල්ලක් හෝ ලියක් හෝ ගලක් හෝ වැලිගොඩක් හෝ අසුනක් වශයෙන් පිළියෙළ කරයි. එසේත් නොලබන්නෝ පැරණි කොළ පරඬලා රැසක් ගොඩගසා ඒ මත පාංසුකුල වස්ත්‍රය අතුරා තබති. මෙතැන වනාහි රජු හිඳිනා

අසුන්ම ඇත. ඒ ආසනය ගසාදමා පිරිසිදුකර පනවා තබා ඒ හික්ෂුහු බුදුන්ගේ අධිමුත්තිඥානය අරභයා ගුණ වණමින් සිටියාහුය. 'පඤ්ඤාත්තේ ආසනේ නිසීදි' යනු ඒ සඳහා කිය.

මෙසේ වැඩිහුන්නාහු තමන් දැනගෙනම කතාවක් ඉපද වීම සඳහා හික්ෂුන් විවාළහ. ඔව්හු උන්වහන්සේට සියල්ල කීහ. "නිසප්ප ඛො භගවා" යනු ඒ නිසා කිය.

කායනුත්ථ - කිනම් අතුරු කථාවකින්,

සන්නිසින්නා - වූහුද, සිටියහුද, කිනම් කථාවකින් යුතුව මා ඒමට පළමු මෙහි සිටියහුද,

අන්තරා කථා - කමටහන් මෙතෙහි කිරීම් උදෙසිම් විවාරීම් ආදිය අතරවූ අනික් එක් කථාවක්.

විප්පකතා - මගේ පැමිණීම නිසා අඩාලකොට මුදුන් නොපැමිණිය ඉන් කුමක් දක්වයිද? "මම තොපගේ කතාවට භානිකිරීමට හෝ කඩාකප්පල් කිරීමට නොපැමිණියෙමි. මා සියල්ල දක්නා බැවින් තොපගේ කථාව නිමවා මුදුන් පමුණුවාලන්නෙමි'යි සිතා ආවේ වෙමි" යනු දැක්වීම සඳහාය. හිදගෙනම සර්වඥපවාරණයෙන් පවරති.

අයං ඛො තෝ භන්තේ අන්තරා කථා විප්පකථා, අථ භගවා අනුප්පත්තෝ - මෙහි අදහස මෙසේය:- වහන්ස, මේ පැවැත්වූයේ අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සර්වඥතා ඥානය අරභයා කරන ගුණ කතාවකි. එය ඔබ වහන්සේගේ පැමිණීමෙන් අඩාලවිය. ඒ රාජකාරී ඔබ තහනම් කළ තිරිසන් කථාවලට අයත් වූවක් නොවේ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් අපගේ ඒ නොනිමි කථාව සම්පූර්ණ කර දෙන සේක්වා."

මෙපමණකින් ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් විසින් උපුල් මානෙල් ඇ පියුමින් සැදිගත් පැහැපත් මනහර සිහිල් දියෙන් සෑදුන පොකුණට සැපසේ බැසගැනීමට පහසු නිර්මල ගල් පඩි පෙළින් සරසන ලද විසුරුවන ලද මුතුදැල් වැනි සුදු වැලිතලාවෙන් යුතු භූමි භාගයෙන් සෑදුන තොටුපලක් මෙන් මනාව බෙදනලද හික්කිත්ගෙන් විසතුරුවූ වේදිකාවන්ගෙන් වටකරනලද අභස්මග ස්පර්ශ කරන්නට මෙන්ද උස්ව පිහිටි ප්‍රාසාදයකට නැගීමට ඇත්දත්මය මෘදු සියුම් ලෑල්ලක් රුවන්

වැලකින් වෙලාගත් මැණික් පැහැයෙන් බබලන හිණක් මෙන්ද රන්වළලු නුරුවලාදිය ගැටීමෙන්වූ ශබ්ද සම්මිශ්‍රණයෙන් කිම් හිනැහිම් ඇ මිහිරිහඬින් එහි වසන ජනයාගේ හැසිරීමෙන් මහත් ඵෙශ්වරියායයෙන් හා සම්පන්නියෙන් පිරිගත් මහා ගෘහයකට සැපයේ ඇතුල්වීම පිණිස රන් රිදී මිණි මුතු පබල රැසින් බබලන මනාව පිහිටි, මහා දොරබාව (උලුවහුකණුව) සහිත මහා දොරටුවක් මෙන්ද අර්ථව්‍යාඥජනසම්පන්න බුද්ධගුණානුභාවය පැහැදිළිකරන මේ සූත්‍රයේ පහසුවෙන් වටහාගැනීම සඳහා කාල දේශ දේශක වස්තු පරිස ප්‍රදේශ යන මෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත නිදානය දෙසන ලදී. එහි අර්ථ වර්ණනාව නිමි.

මමං වා භික්ඛවේ පරේ අවණ්ණං භාසෙය්‍යං - මෙසේ බුදුන් විසින් තබනලද සූත්‍රයේ වර්ණනාව කිරීමට අවස්ථාව තබන ලදී. ඒ මේ සූත්‍ර වර්ණනාව සඳහා යම් සූත්‍රනික්ෂෙපයක් (සූත්‍රය ගෙනහැර දැක්වීමක්) වේද එසේ දැක්වීමෙන් එය ප්‍රකටව පෙනෙයි. එනිසා පළමුව සූත්‍රනික්ෂෙපය විවාරන්නෙමු.

සූත්‍රනික්ෂෙපයෝ සතරකි: ඒ - 1 අත්තජ්ක්ඛාසය 2 පරජ්ක්ඛාසය 3 ප්‍රවිජ්ජාවසික 4 අට්ඨප්පත්තික යනුයි. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් සූත්‍ර සමූහයක් අනුන් විසින් ආරාධනා නොකොට හුදෙක් තම කැමැත්තෙන්ම (තම අදහසින්ම) දෙසද්ද, ඒ මේ සූත්‍රයෝය - ආකංඛෙය්‍ය, වත්ථ, මහා සතිපට්ඨාන, මහා සළායතන, විභංග, අරියවංස, යන සූත්‍රයෝද සම්මප්පධාන, ඉද්ධිපාද, ඉන්ද්‍රියබල, බොජ්ක්ඛංගමග්ගාධිහාරක යන මේ ආදියයි. මේවායේ නික්ඛෙපය අත්තජ්ක්ඛාසයයි. රාහුලයාගේ මිදීමේ මග මේරී ගියේය. මුහුකුරායාමෙන් යුතු ධර්ම ඇත්තේවිය. ඉදින් මම දැන් රාහුලයා මත්තෙහි කෙලෙසුන්ගෙන් මිදීමෙහි යෙදෙනු සඳහා යොදවන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙක්" යනුවෙන් මෙසේ මෙරමාගේ අදහස ඉවසීම සිත වාසනාව අවබෝධඥානය යන මේ දේ බලා පරජ්ක්ඛාසය වශයෙන් දේශනාකරන ලද ධර්මයෝය. ඒ කවරහුද යත්:- චූල රාහුලෝවාද, මහා රාහුලෝවාද, ධම්මවක්කප්පවත්තන, ධාතු විභංග යනාදී සූත්‍ර ධර්මයි. මොවුන්ගේ නික්ඛෙපය පරජ්ක්ඛාසයයි. සිව්පිරිස,

චතුර්වර්ණයේ, නාග, සුපර්ණ, ගන්ධබ්බ, අසුර, යක්ෂ, රාජ, තච්චිසාවැසි ආදී දෙවියෝය, බ්‍රහ්මයෝය, මේ ආදී අය වහන්ස, බොජ්ක්ධංග, බොජ්ක්ධංග යයිද, නිවරණ නිවරණයයිද 'වහන්ස, මේ පඤ්චුපාදානකන්ධයෝයිද, 'පුරිසයාගේ උතුම් දෙය සිත' යයිදයනාදී නයින් ප්‍රශ්න විචාරති. මෙසේ අසනලද බුදුන් වහන්සේ විසින් බොජ්ක්ධංග සංයුත්ත, දේවතා සංයුත්ත, මාර සංයුත්ත, බ්‍රහ්ම සංයුත්ත, සක්ක පඤ්ඤ, චුල්ල වේදල්ල, මහා වේදල්ල සාමඤ්ඤඵල, ආලවක, සුවිලෝම, බරලෝම ආදී සූත්‍ර ධර්මයෝ දෙසනලද්දාහුද ඔවුන්ගේ නික්බෙපය ප්‍රච්ඡාවසික වශයෙන් තබන ලද්දේය. යම් ධර්ම කොට්ඨාස රැසක් ඒ ඒ තැනදී හටගත් කරුණු නිසා දෙසන ලදද ඒවා කවරේද? යත්:- ධම්මදායාද චුල්ලසිහනාද චන්ද්‍රපම පුත්තමංසුපම දාරුක් බන්ධුපම අග්ගික්ඛන්ධුපම ඓනපිණ්ඩුපම පරිච්ඡත්තකුපම යන මේ ආදියයි. මේවායේ නික්බෙපය අට්ඨප්පත්තික නම්. මෙසේ දක්වනලද මේ සතරවැදෑරුම් නික්බෙපයන් අතුරෙහි මේ සූත්‍රය අට්ඨප්පත්තික නම් නික්බෙපයට අයත් වේ. මීට භාග්‍යවතුන් විසින් අට්ඨප්පත්තිය තබනලදී. කිනම් අට්ඨප්පත්තියකින්ද? වර්ණනා-අවර්ණනා ගුණ- නුගුණ, ගුරුවරයා රත්තත්‍රයේ නුගුණ කියයි. ගෝලයා එහි ගුණ කියයි. මෙසේ මේ ගුණ-නුගුණ කීම අට්ඨප්පත්ති කරගෙන දේශනාවෙහි දක්ෂවූ භාග්‍යවත්තු "මහණෙනි, මාගේ හෝ මෙරමාගේ නුගුණ කියන්නේ" යනුවෙන් දේශනාව ඇරඹූහ.

මම - ඡෂට්ඨි විබති, මාගේ යන තේරුමයි. මෙහි 'වා' ශබ්දය විකල්පාර්ථයෙහිය, 'පරේ' යන්නෙන් ප්‍රතිවිරුද්ධ සතුන් දක්වයි.

තත්‍ර - යමෙක් නුගුණ කියද්ද, ඔවුන් කෙරෙහි වෛර කිරීමක් නැත, යන ආදියෙහි හුදෙක් ඒ හික්ෂුන් කෙරෙහි වෛරිභාවයක් නැත යනු දක්වයි. අනතුරුව පැමිණෙන කුල පුතුන්ට මෙබඳු තැත්වලදී අකුසලයට පැමිණීම වළක්වමින් ධර්මනෙත්තිය (ධර්මය කෙරෙහි ඇති ආශාව) තැබිය.

ආභාතෝ - හැප්පීම් සහිත - ක්‍රෝධ සහිත සිත, මෙය කෝපයට නමකි.

අප්පච්චයෝ - පිහිට නැති, ඉන් නොසතුටු වෙයි. සොම්නස නැතිවෙයි. මෙය දොම්නසට නමකි.

අනභිරුද්ධි - තමාගේත් අනුන්ගේත් සිත නොසතුටු කෙරෙනුයි අනභිරුද්ධි නම්. මෙය කෝපයට නම්. මෙසේ මෙහි පද දෙකකින් සංස්කාරස්කන්ධයන් එකකින් වේදනා ස්කන්ධයන් යන කඳු කියන ලදී. ඔවුන්ගේ වශයෙන් අනික් සම්ප්‍රසක්ත ධර්මයන්ගේ කාරණය ප්‍රතික්ෂෙප කරන ලදී.

මෙසේ පළමු නයින් සිත්හි දූෂිත භාවය වළක්වා දෙවන නයින් එහි ආදීනව දොස් දක්වමින් ඉදින් එහිදී තෙපි කිපුනාහු හෝ නොසතුටු වූවාහු හෝ වේද, එයින් අනතුරක් සිදුවන්නේ නොපටමය. යනු ඒ සඳහා කිය.

තනු වේ තුම්හේ අස්සප් - ඒ නුගුණ කියන්නන් අතුරෙහි ඔහුට නුගුණ කීමෙහි ඉදින් තොප වච්ඳ, ඉදින් වන්නහු නම් යන තේරුමයි.

කුපිතා - කෝපයෙන්,

අනත්තමනා - දොම්නසින්.

තුම්හඤ්ඤෙවස්ස තේන අත්තරායෝ - තොපටම එම කෝපයෙනුත් එම නොසතුටු බවෙනුත් ප්‍රථමධ්‍යානාදීන්ගේ අත්තරාවය වන්නේය.

මෙසේ දෙවන නයින් ආදීනව දක්වා තෙවැන්නෙන් වචනාර්ථයන් සැලකීම් මාත්‍රයෙහිදු අදක්ෂතාවය දක්වන්නාහු "අපිනු තුම්හේ පරේසං" යනාදිය කිය. එහි "පරේසං" යන්නෙන් යම් කිසිවෙකු කියයි. කිපින තැනැත්තේ බුදු පසේබුදු ආර්යා ශ්‍රාවකයෙකු නොවේ. මව්පියන්ගේ හෝ පසම්තුරන්ගේ හෝ යහපත් අයහපත් වචනයන්ගේ තේරුම නොදනියි. ඒ මෙසේත් කිය.

"කිපුන තැනැත්තේ වැඩ අවැඩ නොදනියි. කිපියේ ධර්මය නොදනියි. ක්‍රෝධයෙන් මඬිනලද තැනැත්තා අන්ධයෙකි"

"ක්‍රෝධය අනර්ථය සිදුකරන්නෙක, සිත කුපිත කරවන්නෙක, බිය අනතුරු උපදවයි. ජනයා එය අවබෝධ නොකරයි."

මෙසේ සර්වප්‍රකාරයෙන් විත්ත දූෂණභාවය වළකා දැන් පිළිපැදිය යුතු ආකාරය දක්වන්නාහු "එහි තොප විසින් නොවූ යමක් නොවූ අයුරින්" යනාදිය කිය. එහි තොප විසින් නුගුණ කීමේදී-

අභූතං අභූතතෝ නිබ්බේයේතබ්බං - යමක් නොවූ අසත්‍ය දෙයක් නම් එය අසත්‍ය බව නිසාම ඉවත් කළ යුතුය. කෙසේද?

ඉතිපේතං අභූතං - යනාදී නයින් එහි ක්‍රමය මෙසේය- "තොපගේ ශාස්තෘන්වහන්සේ සර්වඥ නොවේ. ධර්මය දුකසේ අවබෝධ කළයුත්තකි. සංඝයා දුෂ්ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදුනෝය" යන මේ ආදිය අසා නිශ්ශබ්ද නොවිය යුතුය. මෙසේද කියයුතුය. 'මෙය මෙසේ කීවද එය අසත්‍යයකි' තොප විසින් යමක් කියනලදද එයද මේ කරුණෙන්ද අසත්‍යවේ, මෙහිනුදු බොරුය.

අතච්ඡං - අප අතුරෙහි මෙයද සත්‍ය නොවේ. මෙවැන්නක් අප අතුරෙහි අවිද්‍යමානය. අපගේ ශාස්තෘහු සර්වඥමය. ධර්මය ස්වාක්ඛාතමය. සංඝයා සුප්‍රතිපත්තමය. එහිදී මේ මේ කරුණු නිසා එසේ කියමු මෙහිද දෙවනපදය පළමුවැන්නටද සිව්වැන්න තුන්වැන්නටද සමානපදයයි. දතයුතු මෙයද නුගුණ කීම පිළිබඳ අවුල් බේරීම කළයුතුය. හැමතන්හි නොවේ. ඉදින් ඔබ දුසිල් පුගුලෙක් නම් ඔබගේ ගුරුවරයාද දුසිලෙක් වේද මේ මේ දේ ඔබ විසින්ද ඔබගේ ගුරුවරයා විසින්ද කරන ලදහයි, කිකල තුෂ්ණීම්භූතව එය ඉවසයි. සැක කළයුතු බවට පැමිණේ. එහෙයින් සිතින් දූෂ්‍යදේ නොකොට නුගුණෙහි අවුල් හැර තිරවුල් කළයුතු 'ඔටුවෙක් වෙහි ගොනෙක් වෙහි' යනාදී නයින් දසවිධ ආක්‍රෝෂ වස්තූන්ගෙන් ආක්‍රෝෂකරන පුද්ගලයෙකු ගැන මධ්‍යස්ථ වී අධිවාසනා ක්ෂාන්තියෙන්ම එහිදී හැසිරිය යුතුය.

මෙසේ අවර්ණනා-අගුණ පක්ෂයෙහි එහි ලක්ෂණ දක්වා දැන් වර්ණනා - ගුණ පක්ෂයෙහි කාරණා දැක්වීම කරයි.

පරේ - යම්කිසි පැහැදුන දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ කියති.

ආනන්දො-මිත් සතුටුවේනුයි ආනන්ද නම්. ප්‍රීතියට මේ නමකි.

සෝමනස්සං - යහපත් සිත සුමනස-සෝමනස්ස නම්. සැප සහගත සිතිවිල්ලයි.

උබ්බිල්ලාවිතත්තං - උද්ධව්වයෙන් ගෙන ගිය ප්‍රීතියට මෙය නමකි. මෙසේ මෙතැනද මේ දෙපදයෙන් එකකින් සංස්කාරස්කන්ධයද එකකින් වේදනාස්කන්ධයද දක්වන ලදී.

තුම්භඤ්ඤෙවස්ස තේන අන්තරායෝ - උඩගු බව ආදියෙන් උත්සාහ කරන ලද සිතින් නොපගේ ප්‍රථමධ්‍යානාදියට අනතුරු පැමිණෙනැයි දතයුතුය. කුමක් නිසා මෙසේ කීවේද? බුදුන් විසිනුදු-

"බුදුන් ගැන ගුණ වර්ණනා කරන්නාවූ යමෙකුගේ කයෙහි යම් ප්‍රීතියක් වේද ජම්බුද්වීපයාගේ පමණවූද කසිණයෙන් නිපදවූද සතුවට වඩා ඒ ප්‍රීතිය ඉතා උතුම්ය.

ධර්මය ගැන -පෙ-

සංඝයා ගැන ගුණ වර්ණනා කරන්නාවූ යමෙකුගේ කයෙහි යම් ප්‍රීතියක් වේද ජම්බුද්වීපයාගේ පමණවූද, කසිණයෙන් නිපදවූ සතුවටද වඩා ඒ ප්‍රීතිය ඉතා අගනේය" යනුයි.

"මහණෙනි, යමෙක් බුදුන් කෙරෙහි පැහැදුනාහුද ඔව්හු අග්‍රවූ තන්හි පැහැදුනාහුය" යනාදියෙන්ද නොයෙක් සිය ගණන් සූත්‍රවලින් තෙරුවනෙහි ප්‍රීති සොම්නසම වර්ණනා කරන ලදද? එසේය, එය සත්‍යය. වර්ණනා කරනලදහ. එය නෛෂ්ක්‍රමා නිශ්‍රිතය. මෙහි වනාහි "අපගේ බුදුන්, අපේ ධර්මය ආදී නයින් ආයුෂ්මත් ඡන්ත තෙරුන්ට උපන් ලෝකිකදේ හා සම්බන්ධවූ ප්‍රීති සොම්නස අදහස් කරන ලදී. මෙය ධ්‍යානාදිය ලැබීම සඳහා අන්තරායකරවෙයි. එහෙයින්ම ඡන්තතෙර බුදුන් පිරිනිවන් පානා තෙක් ජීවත්විය. ඒතාක් සෝවාන් වැනි ගුණ විශේෂයක් නිපදවාගන්ට නොහැකිවිය. බුදුන් පිරිනිවන් පානා කල්හි පනවන ලද බ්‍රහ්මදණ්ඩනයෙන් තැතිගත්තේ එම ප්‍රීති සොම්නස හැරදමා නිපදවා ගත්තේය. එනිසා අන්තරායකර දෙයක් සඳහාම මෙය කියනලදී. මෙය ලෝභ සහගත ප්‍රීතියකි. ලෝභයද ක්‍රෝධය හා සමානමය එය මෙසේ දැක්විය.

"ලොභොබ්බි තැනැත්තා යහපත අයහපත නොදනියි. එසේම ධර්මය නොදනියි. ලෝභයෙන් මැඩපවත්වනලද, මනුෂ්‍යයා අන්ධයෙකු වැන්න,

ලෝභය අනර්ථයක්ම උපදවයි. එසේම සිත කෝපයට පමුණුවයි. බියක්ම ඇතිකරයි. බාල ජනයා මේ කාරණය අවබෝධ නොකරයි" යනුයි.

තෙවන වාරයක් මෙහි නොපැමිණියේ නමුදු අර්ථ වශයෙන් මෙහි ඇතුළත් වූයේමයයි දතයුතුමය. කිපුන තැනැත්තා යම්සේද ලොභොබියාද වැඩ අවැඩ නොදැනියයි කී සැටිය.

පිළිපැදිය යුතු ආකාරය දැක්වීම් වාරයේදී මේ යෙදීම් ක්‍රමයයි. "සුඡේතුවන්ගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ සර්වඥය, අර්හත්ය, සමායක් සම්බුද්ධය. ධර්මය ස්වාක්ධාතය, සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය" යන මේ ආදිය අසා තුෂ්ණිමිභාවයෙන් නොසිටිය යුතුය. මෙසේ පිළිගත යුතුය.

ඉති පේතං භූතං - තොප විසින් යමක් කියන ලද එය මේ කාරණයෙනුදු සත්‍යය, වූ දෙයක, මේ කාරණයෙනුදු සත්‍යය.

තච්ඡං- ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කාරණයෙනුදු අර්හත්තම් වනසේක. මේ කාරණයෙනුදු සමායක් සම්බුද්ධය, ධර්මය මේ කාරණයෙනුදු ස්වාක්ධාතය, මේ කාරණයෙනුදු සාන්දෘෂ්ටිකය. සංඝයා මේ කාරණයෙනුදු සුප්‍රතිපත්තයහ. මේ කාරණයෙනුදු සෘජුපටිපත්තය" යනුයි. 'නුඹ සිල්වතෙක්ද' කියා අසන්නහු විසින් ඉදින් සිල්වතෙක් නම් 'මම සිල්වතෙක්මි'යි පිළිගතයුත්තේම වේ. 'නුඹ ප්‍රථමධ්‍යානලාභී -පෙ- රහත්'යි විචාරනලද්දහු විසින් සභාග භික්ෂූන්ට ඔව්සයි දැන්විය යුතුය. මෙසේ පාපිච්ඡතාවෙන් දුරුකළයුත්තේ වෙයි. ශාසනයාගේ නොසිස් බව දැක්විය යුතුය. සෙස්ස මුලදී කියන ලද්දේමය.

"අප්පමත්තකං ඛෝපනේතං භික්ඛවේ" යන මෙහි ගැළපීම කවරේද? මේ සූත්‍රය වර්ණයෙන්ද අවර්ණයෙන්ද යන පද දෙකින්ම බැඳී ඇත. එහි අවර්ණනය-නුගුණ 'මෙයද අසත්‍යය, මෙයද භිස්ස' කියා මෙහිම ජලය වෙත පැමිණි ගින්න එහි නැවතුනාක් මෙන් නතරවිය. වර්ණනය වනාහි වූදෙය වූ අයුරින්ම පිළිගතයුතු බැවින් 'මෙය මෙසේද විය' යනුවෙන් එය අනුවම පවතියි. එය බ්‍රහ්මදත්තයා විසින් කියනලද

වර්ණනාවය භික්ෂු සංඝයා විසින් කියන ලද වර්ණනාවය කියා දෙපරිදිය.

අවිජරියං ආවුසෝ - යනාදී නයින් අරඹන ලද වර්ණනාව ඔවුන් අතුරෙහි භික්ෂුසංඝයා විසින් කියන ලද වර්ණනාවට මත්තෙහි හිස්දේ පැවසීම පිළිබඳ ගැළපීම දක්වයි. මෙතැනදී වනාහි බ්‍රහ්මදත්තයා විසින් කියන ලද වර්ණනාවේ ගැළපිල්ල දක්වනුවස් "අප්පමත්තකං බොපනේතං භික්ඛවේ" යන දේශනාව අරඹන ලදී.

අප්පං - ස්වල්පයට නම්. ටික දෙය ඕර යනුද එයටම නම් මත්ත - මාත්‍රය- ප්‍රමාණය.

අප්පමත්තකං - අල්පමාත්‍ර- ටිකවූ ප්‍රමාණය.

ඕරමත්තකං- අල්පමාත්‍ර ටිකවූ ප්‍රමාණය

සීලමත්තකං - සීලයම, සිල් ප්‍රමාණය. "මහණෙනි, මේ ශීලයේ ප්‍රමාණය ඉතා ටිකය" යනු මේ කියනලද්දේ වේ. "යම්හෙයකින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ වර්ණනා කරමි" යනුවෙන් මෙසේ උත්සාහ කොටද ගුණ වර්ණනා කරන පාර්ශ්වනයෙක් කියන්නේය" යනුයි. එහිදී මේ ශීලය යෝගීහුගේ සැරසිල්ලක් නොවේද? පුරාණාචාර්යාවරයෝ එය මෙසේ දැක්වූහ.

"සීලය යෝගියාගේ සැරසුමකි. සීලය යෝගියාගේ ආභරණයකි. සිල් අබරණින් සැරසුන යෝගියා සැරසීමෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ තැන ලැබුවේ වේ" යනුයි. බුදුන් විසිනුදු නොයෙක් සියගණන් සූත්‍රවලදී සීලය මහත්කොට වදාරා ඇත. ඒ මෙසේයි:- මහණෙනි, ඉදින් මහණතෙමේ සබ්බමචාරීන්හට ප්‍රිය මනාප ගරු භාවයක් කැමතිවන්නේ නම් ඒ සීලයම සම්පූර්ණ කරන්නේය" යනුයි.

කීරළ පක්ෂියා බිජු රකින්නාක්සේද සෙමරමුවා වලිගය රකින්නාක් මෙන්ද තමාගේ එකම පුතා රකින්නාක් මෙන්ද එක ඇසක් ඇත්තා ඒ ඇස රකින්නාක් මෙන්ද සීලය මනාසේ රකිමින් සුපේසලව ඊට හැමකල්හි ගරු සහිතව වසවි"

මල් සුවඳය සඳුන් කුචරලා දැසමත් සුවඳය යන මේ දේ වල සුවඳ උඩු සුළඟට නොඑයි. එහෙත් සත්පුරුෂයන්ගේ යහපත්වූ සිල් සුවඳ උඩුසුළඟෙහින් හැම දිශාවලත් හමයි.

සඳුන් තුවරලා උපුල් ඉද්ද ආදී සුවඳ ජාතීන් අතුරින් සිල් සුවඳම ඉතා අගනේය.”

තුවරලා සඳුන් ආදියේ සුවඳ අප්‍රමාදව දසන හමයි. දෙවියන් අතර පවා සුවඳවත් කරන යම් සිල්වතෙකුගේ සිල් සුවඳක් වෙයි එය ඉතා උතුම් වෙයි.

අප්‍රමාදවිහාරීවූ මනාව මිදුනාවූ ඒ සීලසම්පන්නයන්ගේ මාර්ගය මාරයා මනාසේ දැනගෙන එය තමා නොවිඳියි.

“සිතත් නුවණත් දියුණුකිරීමෙහි යෙදුන මනා නුවණින් යුතු ඒ මනුෂ්‍ය තෙමේ සීලයේ පිහිටාගෙන කෙලෙස් තවන විරයායෙන් යුතු වූයේ දක්ෂවූයේ යෝගාවචරවූ ඒ මහණ තෙමේ මේ කෙලෙස් නමැති ජටාව මුලින්ම සිඳිලන්නේය.”

“මහණෙනි, යම්කිසි බීජගාම (පැලවෙන ඇට ඇ දේ) භූතගාම (ගස් වැල් තණ ඇ දේ) දේවල් යම්සේ දියුණුවට මහත් බවට පැමිණෙද්ද, ඒ සියල්ලම පොළොව ඇසුරුකොට පොළොවේ පිහිටාගෙනම එසේ දියුණුවටත් වැඩිමටත් පැමිණේ. මහණෙනි, එපරිද්දෙන්ම මහණතෙමේ සීලය ඇසුරු කරගෙනම සීලයේ පිහිටා සිටගෙනම සත්ත බොජ්ක්ඛංගයන් වඩන්නේ එය. බහුල වශයෙන් ප්‍රගුණ කරන්නේ ධර්මයන් කෙරෙහි එය මහත් බවටත් විපුල බවටත් පැමිණෙයි” යනුද මෙබඳු තවත් සියගණන් සූත්‍රයෝද දත යුත්තාහුය. මෙසේ සියගණන් සූත්‍රවල සීලයම මහත්කොට දක්වා ඇත. එය කුමක් හෙයින් මෙතැන ‘අප්පමත්තක’ යනු හා යොදා දැක්විද? යත්: මත්තෙහිවූ ගුණයන් හා සමාන කොට දක්වනු සඳහාය. සීලය වනාහි සමාධියට නොපැමිණෙයි. සමාධිය ප්‍රඥාවට නොපැමිණෙයි. එහෙයින් මත්තෙහි කියන දෙය සමානකොට දක්වනු සඳහා යට කී දෙය ඕරමත්තක (සීලය) නමින් දක්වයි.

කෙසේ නම් සීලය සමාධියට නොපැමිණෙයිද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි බුදු බවට පැමිණීමෙන් හත්වන අවුරුද්දෙහි සැවැත් නගරයේ දොරටුව අසල ගණ්ඩබ්බ නම් රුකමුලදී දොළොස් යොදුන් රුවන් මණ්ඩපයෙක යොදුනක් පමණ පර්යාංකයෙක වැඩහිඳ තුන් යොදුන් පමණ දිව්‍ය සේතවිජක්‍රයක් දරා සිටියදී දොළොස් යොදුන් පමණ

පෙදෙසෙක පිරිසිටි පිරිසකට තම බුද්ධබලය දැක්වීමටත් නිර්ථකයන් මර්දනය කරනු සඳහාත් උඩුකයින් ගිනිකඳක් නික්මෙයි. යටකයින් දියකඳක් නික්මෙයි -පෙ- එක එක ලෝම කුපයෙන් ඡඩ්වර්ණයෙන් යුතු ගිනි කඳ බැගින් පිට වෙයි, එසේම එක එක ලෝමකුපයෙන් ඡඩ්වර්ණයෙන් යුතු දිය ධාරාව බැගින් පිටවෙයි" යනාදී නයින් කියනලද පරිදි යමාමහ පෙළහරක් දක්වයි. උන්වහන්සේගේ රන්වන් ශරීරයෙන් රන්වන් රශ්මීන් පිටව ගොස් භවාග්‍රය දක්වා විහිදී යයි. මුලු මහත් දස දහසක් සක්වළේම ආලෝකයෙන් බබළන කාලයක් මෙන් වෙයි. දෙවන දෙවන රශ්මිහු පළමු පළමු රශ්මීන් හා දෙක දෙක වී සේ එක මොහොතෙහි පවතිත්. සිත් දෙකක් එක මොහොතක පවතින ස්වභාවයක් නැත්තේමය. බුදුවරයන්ගේ වනාහි භවංග පැවැත්මේ ඉතා සියුම්කම නිසා පස් ආකාරයෙන් ඉතා පුරුදු පුහුණුවූ වසී ගුණ ඇති නිසාත් දෙසිතක් එක මොහොතෙක මෙන් පවතිත්. ඒ ඒ රශ්මිවල ආවර්ජන පරිකර්ම අධිෂ්ඨානයෝ වෙන වෙනමම සිදුවෙති. නිල් රශ්මියක් නික්මවනු රුවිඳු කල බුදුහු නිල කසිණයට සමවදිති. එසේම පිත රශ්මියක් සඳහා පිත කසිණයටද ලෝහිත -පෙ- ඕදාන රශ්මියක් සඳහා ඕදාන කසිණයටද ගිනි කඳක් නික්මවනු සඳහා තේජෝ කසිණයටද දිය දහරක් සඳහා ආපෝකසිණයටද සමවදිති. ශාස්තෘන් වහන්සේ සක්මන් කරති. නිර්මිත ශාස්තෘවරයෙක් හිදිති. නැතහොත් සිටිති. ශයනය හෝ කෙරෙති" යනුවෙන් සියල්ල විස්තර කළ යුතුය. මෙහි කී මේ එකකුදු සීලයේ කටයුතු නොවේ. සියල්ලම සමාධියෙන් කරනු ලබන දේය. 'සීලය සමාධියට නොපැමිණෙයි' යනු ඒ නිසා කිය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කල්පලක්ෂයක් අධිකකොට ඇති සාරාසංඛ්‍යයක් පාරමීන් සපුරා එකුත්තිස් (29) වසක් කල්හි සක්විති සිරි සැපත වැනි භවනයෙන් නික්මී ගොස් අනෝමා නම් ගංතෙරදී පැවිදිව සාවුරුද්දක් ප්‍රධන් වීර්යාය වඩා වෙසක් පුණු පොහෝදාක උරුවෙල් නම් ගම් සුජාතාව විසින් දෙන ලද දිව ඕජා බහාලනලද කිරි පිඬු වළඳ සවස් කල දකුණු දොරින්

බෝමැඩට පැමිණ ඇසටු නම් රුක් රජාණන් තෙවරක් පැදකුණු කොට පූර්වෝත්තර භාගයෙහි සිටියේ කුසතණ ඇතිරියක් අතුරා ක්‍රියන්ධි පර්යංකයක් බැඳ වතුරංගසමන්තාගත මෙත්‍රී කර්මස්ථානය පෙරටුකොට විරියාය ඉටාගෙන තුදස්ථියන් මාහැඟී පර්යංකයට නැගගත්තේ රන්පුටුවෙක තැබූ රිදී කඳක් මෙන් ප්‍රඥාසහගතව බෝ කඳට පිටදී මත්තෙහි මිණිමුවා කුඩයකින් මෙන් බෝඅතු දරාසිටියදී රන්වන් සිව්දෙරහි පබළු බඳු බෝපත්‍ර වැටෙනකල හිරු බැස යන වේලෙහි මරසෙනග පරදවා පෙරයමදී පූර්වෙනිවාසානුස්මයානිඥානය සිහිකොට මධ්‍යමයාමයේදී දිව්‍ය ඇස පිරිසිදුකොට අලුයම සියලු බුදුවරයන් පුරුදු පුහුණු කරනලද ප්‍රත්‍යයාකාරඥානයට බැස ආනාපාන චතුර්ථධ්‍යානය නිපදවා එයම පාදකකොට විදසුන් වඩන්නාහු මාර්ග පිළිවෙළින් පැමිණීමෙන් සතරවන මාර්ගයෙන් හැම කෙලෙසුන් ගෙවා අවසන්කොට හැම බුද්ධ ගුණයන්ම අවබෝධකරගත්හ. මෙය මුත්තන්තේසේගේ ප්‍රඥාමය කෘත්‍යයකි. මෙසේ සමාධිය ප්‍රඥා කෘත්‍ය සම්පූර්ණ නොකරයි.

යම්සේ අතෙහිවූ ජලය බඳුනෙහි ජලය බවට නොපැමිණෙයිද බඳුනෙහි ජලය කළයේ ජලය බවට නොපැමිණෙයිද බරණියේ ජලය කළයේ ජලය බවට නොපැමිණෙයිද බරණියේ ජලය සැලියේ ජලය බවට නොපැමිණෙයිද සැලියේ ජලය මහකළයක ජලය බවට නොපැමිණෙයිද මහකළයක ජලය කුඩා දිය වළක ජලය බවට නොපැමිණෙයිද කුඩා වළක ජලය කඳුරක ජලය බවට නොපැමිණෙයිද කඳුරෙහි ජලය කුඩා ගඟක ජලය නොවෙයිද කුඩා ගඟක ජලය මහ ගඟක ජය නොවේද මහ ගඟක ජලය පස් මහ ගංගාවල ජලය නොවෙයිද පස්මහ ගංගාවල ජලය සක්වළ මහමුහුදෙහි ජලය නොවෙයිද සක්වළ මහ මුහුදේ ජලය මහමෙර වටා පිහිටි සයුරෙහි ජලය නොවෙයිද බඳුනෙහි ජලය සලසා අතෙහි ජලය ඉතා ටිකය -පෙ- මහමෙර වටාවූ මුහුදේ ජලයට වඩා සක්වළ මහමුහුදෙහි ජලය ටිකය, යනුවෙන් මෙසේ මතු මත්තෙහි ජලය සලකාගෙන යට යටවූ ජලය ටික වෙයි. මෙපරිද්දෙන්ම මතුමත්තෙහිවූ ගුණයන් සලකා ගෙන

සීලයද ඉතා ටිකවූ පහත් ප්‍රමාණයේවූ බව තේරුම් ගත යුතුය. "මහණෙනි, මෙම සීලයේ ප්‍රමාණය ඉතා ටිකය. අල්පමාත්‍රය" යනු ඒ නිසා කිය.

පුටුප්පතෝ - "සියල්ල දන්නා බුදුරජුන් විසින් පෘථග්ජනයන් දෙදෙනෙක් වදාරණ ලදී. එම් අන්ධ පෘථග්ජනයාය, කල්‍යාණ පෘථග්ජනයාය යන දෙදෙනාය" යනුයි.

ඔවුන් අතුරෙහි යමෙකුට ස්කන්ධ ධාතු ආයතනාදීන්හි උග්‍රහ පරිපුච්ඡා ශ්‍රවණ ධාරණ ප්‍රත්‍යවේක්ෂණාවත් නැද්ද, මොහු අන්ධ පෘථග්ජනයාය. යමෙකුට ඒවා ඇද්ද ඔහු කල්‍යාණ පෘථග්ජනයාය.

මේ දෙදෙනාම:- "පුටුසංඛ්‍යාත කෙලෙස් උපදවන හෙයින් පුටුප්පත නම් වේ. පෘථග්ජන කොටසට මේ දෙදෙනාම ඇතුළත්වන බැවින් මෙසේ දක්වන ලදී" යනුයි.

ඔහු වනාහි නානාප්‍රකාර කෙලෙස් ඉපදවීමේ කාරණාව නිසා මෙසේ පෘථග්ජනයයි කියති. ඒ මෙසේයි:- "පුටුසංඛ්‍යාත නොයෙක් කෙලෙසුන් උපදවානුයි පුටුප්පත නම්. වෙන් වෙන්ව පැතිර සිට නොනැසුනාවූ සක්කායදෘෂ්ටි ආදියයි. මින් යුතු නුගත් මාර්ගඵල නොලැබූ සත්වයා පෘථග්ජනයාය. කෙලෙස් සහිතව ශාස්තෘන් වෙත බලාසිටින්නා යන තේරුමයි. සියලු ගතින් කෙරෙන් නොමිදුන තැනැත්තා නානාප්‍රකාර සංස්කාරයන් රැස්කෙරෙන්නුයි පෘථග්ජන නම්. නානාප්‍රකාර සැඟවනරෙහි පාවියන හෙයින් පෘථග්ජන නම්. නොයෙක් සන්තාපයන්ගෙන් තවන බැවින් පෘථග්ජන නම්. නොයෙක් පරිදාහයන්ගෙන් දවන හෙයින් පෘථග්ජන නම්. පඤ්චකාම ගුණයන්හි ඇලුනාහු, ගිජුවූවාහු, වෙලුනාහු මුර්ජිතවූවාහු, ගැලී සිටින්නාහු, බැඳුනාහු, ලැගුනාහු, ඉන් පළිබෝධයට පත්වූවාහු, වෙන්නුය පෘථග්ජන නම්. පඤ්චනිවරණයන්ගෙන් වෙලුනාහු, ගැවසුනාහු, ගිලුනාහු, පැටලුනාහු, වැසුනාහු වෙන්නුයි පෘථග්ජන නම්. ගණන් ප්‍රමාණය ඉක්මගියාවූ එහෙයින්ම බොහෝවූ ආර්යා ධර්මයන්ට පිටුපා සිටිනාවූ නිව ලාමක පහත් ධර්මයන් සෙවිනාවූ ජනයන්ගේ කොටසට ඇතුළත් බැවින් පෘථග්ජන නම්. පුටු -

වෙන් වෙන්ව මොහු ගණන් ගනිනුයි ශීලශූතාදී ගුණ යුතු ආර්යායන්ගෙන් වෙන් කෙරේනුයි පෘථග්ජන නම් යනුයි.

තථාගතස්ස- කරුණු අටකින් බුදුහු 'තථාගත' නම් වෙති. ඒ 1 තථා ආගතෝ ඉති තථාගතෝ 2 තථාගතෝ ඉති තථාගතෝ 3 තථාලක්ඛණං ආගතෝ ඉති තථාගතෝ 4 තථා ධම්මේ යථාවතෝ අභිසම්බුද්ධෝ ඉති තථාගතෝ 5 තථා දස්සිනාය තථාගතෝ 6 තථාචාදිතාය තථාගතෝ 7 තථාකාරිතාය තථාගතෝ 8 අභිභවනට්ඨේන තථාගතෝ යනුයි.

කෙසේ නම් බුදුහු තථා ආගතෝ- (එසේ ආවේනුයි) තථාගත නම් වේද? සියලු ලෝවැස්සන්ගේ හිත සැප පිණිස උත්සාහවත්වූ පළමු පහළවූ සම්බුදුවරයෝ යම්සේ පැමිණියා හුද, විපස්සී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේ පැමිණියාහුද සිඛි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේ -පෙ- වෙස්සතු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද කකුසද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද කෝනාගම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේ පැමිණියාහුද, ඉන් කුමක් කියන ලද්දේද? යම් අභිණිභාරයකින් ඒ බුදුවරු පැමිණියාහුද ඒ කුමයෙන්ම අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද පැමිණියහ, යනුයි. නොහොත් විපස්සී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද -පෙ- කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දාන පාරමිතාව පුරා ශීල නෛෂ්ක්‍රමය ප්‍රඥා චිරියාය ක්ෂාන්ති සත්‍ය අධිෂ්ඨාන මෛත්‍රී උපෙක්ෂා යන පෙරුම් පුරා මේ දඟ පෙරුම් පුරා දස උපපාරමීන්ද දස පරමාර්ථ පාරමීන්ද යන මේ සමතිස් පෙරුම් පුරා අංග පරිත්‍යාගය ඇස් ධන රාජ්‍ය පුත්‍ර අමු යන, පරිත්‍යාගයන් යන මේ පංච මහා පරිත්‍යාගයන් කොට පූර්වයෝග පූර්ව චරියා ධර්මක්ඛාන ඤාතත්ථවරියාදිය පරිපූර්ණය කොට බුද්ධිචරියාවේ කෙළවරට පැමිණ ආවේය. අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද එසේම ආහ. විපස්සී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද -පෙ- කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සතර සතිපට්ඨාන, සම්මාද්‍රව්‍ය, ඉර්ධිපාද, පඤ්චිත්තිය පඤ්චබල, සත්ත බොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග යන මේ දේ වඩා - ප්‍රගුණකොට ආවේ යම්සේද අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආවේද එසේමය. මේ නිසා තථා ආගතෝ - තථාගතෝ'යි කියයි.

“ලෝකයෙහි විපස්සි ආදි බුදුවරු යම්සේ සර්වඥභාවය ලැබ මෙහි පැමිණියාහුද එසේම මේ ශාක්‍යමුනින්දයන් වහන්සේද මෙහි ආහ. එහෙයින් වක්ෂ්‍යමත්වූ උන්වහන්සේට තථාගතයයි කියයි” යනුයි. තථා ආගතෝ යන්නෙන් තථාගත යනු සිදුවන අයුරු මෙසේ දතයුතු.

තථා ගතෝ යන්නෙන් ‘තථාගතා යනු සිදුවූ අයුරු කෙසේද? යම්සේ පහළවූ විපස්සි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් ගියාහුද - පෙ- කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගියාහුද කෙසේ නම් උන්වහන්සේ ගියාහුද? උන්වහන්සේ පහළව හදයෙන් පොළොවෙහි පිහිටා උතුරුදෙසට අභිමුඛව සත්පියවරක් ගියාහ. එය මෙසේත් කිය. “ආනන්දය, දැන් උපන් බෝසත්තෙමේ දෙපයින් පොළොවෙහි පිහිටා උතුරු දෙසට අභිමුඛව සත් පියවරක් ගමන් කරයි. සුදු කුඩය යට සිටිමින් හැමදිගුන්ම බලයි. උත්තමවූ වචනයන්ද ප්‍රකාශ කරයි. ‘ලෝකයා අතර මම අග්‍රවෙමි, මම ජ්‍යෙෂ්ඨ වෙමි, මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි, මේ මගේ අන්තිම ජාතියයි. දැන් මට තවත් පුනර්භවයක් නැත’ යන ශ්‍රේෂ්ඨ කියුම්කියයි. ඔහුගේ ගමනද කියමනද සත්‍යමය. ස්වභාවයෙන්ම සිදුවන සුළුමය. එසේ වන්නේ නොයෙක් විශේෂාධිගමයන්ට පෙරනිමිතිවන බැවිනි. යම් හෙයකින් එතුමන් උපන් මොහොතේම දෙපයින් පොළොවෙහි පිහිටා හිඳිද එයම ඔහුගේ චතුර්විධ ඉද්ධිපාදයන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තෙක. උතුරු දෙසට මුණලා සිටීම නම් සියලු ලෝකෝත්තර ගුණයෙන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තෙක. සත්පියවරක් ගමන් කිරීම වනාහි සත්ත බොජ්ක්ධංග නමැති රත්නයන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. “රන් මීටවල් සවිකල වාමරයෝ සෙමින් සෙලවෙති” යන මෙහි කියූ සෙමර සැලීම නම් සියලු තීර්ථකයන් පරදවා බිඳහැරීමය. සේතජත්‍රු-සුදු කුඩ දැරීම නම් රහත් බව නමැති උතුම් ඉපදීම නමැති නිර්මල සේතජත්‍රුයාගේ ලැබීමයි. හැමදිගුන් බැලීම නම් සියල්ල දක්නා අනාවරණඥානයාගේ ලැබීමයි. ආසන වචනය-උත්තම වචනය ප්‍රකාශ කිරීම නම් උතුම් දම්සක් පැවතුම් සූත්‍ර ධර්මයාගේ පැවැත්වීමේ පෙරනිමිතිය. මේ අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද එසේම ගියහ.

ඔහුගේ මේ ගමනද එසේම සත්‍ය වූද නොවරදවා ස්වභාවයෙන් සිදුවන්නාවූද ඔවුන්ටම විශේෂ වූ පෙරනිමිති වශයෙන් පහළුවන බැවින් ඉන් තේරුම් ගත යුතුවූද ධර්මයකි.

එහෙයින් පුරාණාචාර්යයෝ මෙසේ පැවසූහ:-

ඒ මහෝත්තම තෙමේ ඉපදී මොහොතකින් දෙපයින් පොළොව ස්පර්ශ කෙළේය. ගෞතම ගෝත්‍රයෙහි වූ ඒ උත්තම තෙමේ වික්‍රමවත්වූයේ සත්පියවරක් පයින් ගමන් කෙළේය. එකෙණෙහි දිව්‍ය සමූහයා ඔහුට සේනජත්‍රදැරූහ. ඒ ගෞතම ශ්‍රේෂ්ඨයා ඉදිරියට සත්පියවරක් ගොස් භාත්පස දිසා විලෝකනය කෙළේය. පර්වත මුදුනෙහි හුන් සිංහයා යම්සේද මොහුද එසේ සිටගෙන අෂ්ටාංගයෙන් යුතු ශ්‍රේෂ්ඨ (අග්ගෝභමස්මි අූ) වූ වචන ප්‍රකාශ කෙළේය" යනුයි.

මෙසේ තථාගතයන්නෙන් 'තථාගත' යනු සිදුවූ අයුරු දතයුතුය. නැතහොත්- විපස්සි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් සේද -පෙ- කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේද මේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද එසේම නෛෂ්ක්‍රමයෙන් කාමච්ඡන්දය හැරදමා ගියහ. අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදයද ආලෝක සංඥාවෙන් ථීනමිද්ධයද අවික්ෂේපයෙන් උද්ධච්චකුක්කුච්චයද ධර්මවාසස්ථානයෙන් විචිකිච්ඡාවද හැරදමා ගියහ. ඤාණයෙන් අවිද්‍යාව පළාදමා ගියහ. ප්‍රමුදිත භාවයෙන් අරතිය දුරු කොට ගියහ. ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නීවරණ නමැති කවුලුව හැර දමා ගියහ. දෙවන ධ්‍යානයෙන් විතර්ක විචාර නමැති දුම සංසිදවා තෙවන ධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතිය බබුලුවා සතරවන ධ්‍යානයෙන් සැප දුක හැරදමා ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තියෙන් රූපසංඥා ප්‍රතීසංඥා නානත්තසංඥාවන් ඉක්මවා විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපත්තියෙන් ආකාසානඤ්චායතන සංඥාවද ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන් විඤ්ඤාණඤ්චායතන සංඥාවද නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සංඥාවද ඉක්මවා ගියහ. අනිච්චානුපස්සනාවෙන් නිත්‍ය සංඥාව හැර දුක්ඛානුපස්සනාවෙන් සුඛසංඥාවද අනත්තානුපස්සනාවෙන් ආත්ම සංඥාවද තිබ්බිදානුපස්සනාවෙන් නන්දිය (තෘෂ්ණාව)

ද විරාගානුපස්සනාවෙන් රාගයද නිරෝධානුපස්සනාවෙන් සමුදයද පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාවෙන් ආදානය (අල්ලාගනුම)ද ඛයානුපස්සනාවෙන් ඝාත සංඥාවද වයානුපස්සනාවෙන් ආයුගනය (රැස්කිරීම) ද විපරිනාමානුපස්සනාවෙන් ධූවසංඥාව (නිත්‍යසංඥාව) ද අනිමිත්තානුපස්සනාවෙන් නිමිත්ත සංඥාවද අප්පණිහිතානුපස්සනාවෙන් ප්‍රණිධිය (ප්‍රාර්ථනාව) ද සුඤ්ඤානුපස්සනාවෙන් අභිනිවේසය (ආශාකිරීම)ද අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාවෙන් සාරාදානාභිනිවේසයද යථාභූතඥානදර්ශනයෙන් සම්මෝභාභිනිවේසයද ආදීනවානුදර්ශනයෙන් ආලයාභිනිවේසයද පටිසංඛානුපස්සනාවෙන් අප්පටිසංඛයද විචට්ටානුපස්සනාවෙන් සංයෝගාභිනිවේසයද සෝවාන් මාර්ගයෙන් දක්නාලද දුෂ්ටිසහගත ඒකාර්ථ කෙලෙසුන් බිඳදමා යාමද සිදුකෙළේය. සකාදාගාමී මාර්ගයෙන් ඖදාරික කෙලෙසුන් සිඳ දමා අනාගාමී මාර්ගයෙන් අනුසහගත කෙලෙසුන් මුලිනුපුටා දමා රහත් මගින් හැම කෙලෙස් සහමුලින්ම සිඳ දමා ගියේය. මේ ආකාරයෙනුත් එසේ ගියේනුයි. 'තථාගත' නම්.

කෙසේ නම් 'තථලක්ඛණයෙන් ආගත' හෙයින් 'තථාගත' නම්වේද2 යත්, පඨවිධාතුවේ කර්කශ ලක්ෂණය සත්‍ය වශයෙන්- එහි ඇතිසැටියෙන් දැනීද ආපෝධාතුවේ වැගිරීමේ ලක්ෂණය -පෙ- තේජෝධාතුවේ උෂ්ණලක්ෂණය, වායෝ ධාතුවේ පිම්බීමේ ලක්ෂණය, ආකාශධාතුවේ අසම්ප්‍රිට්ඨි (ස්පර්ශ, නොකළ) ලක්ෂණය, විඤ්ඤාණධාතුවෙන් විජානනලක්ෂණය, රූපයේ රූප්පන ලක්ෂණය, වේදනාවේ මිදීමේ ලක්ෂණය සඤ්ඤාවේ හැඳිනන ලක්ෂණය, සංස්කාරයන්ගේ හැඩගැසීමේ ලක්ෂණය, විඤ්ඤාණයාගේ දැනගන්නා ලක්ෂණය, විතර්කයේ ආරෝපනය කිරීමේ ලක්ෂණය, විචාරයාගේ පිරිමැදීමේ ලක්ෂණය ප්‍රීතියේ පැතිරීමේ ලක්ෂණය, සැපයාගේ සැප සහගත ලක්ෂණය, විත්තේකාග්‍රතාවේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, ස්පර්ශයේ ඵ්‍රසන ලක්ෂණය, සද්ධිනද්‍රියේ අධිමෝක්ෂ ලක්ෂණය, විරියිනද්‍රියේ පග්‍රහ ලක්ෂණය, සතිනද්‍රියේ එළඹීම් - වැටහීම් ලක්ෂණය, සමාධිනද්‍රියේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, පඤ්ඤිනද්‍රියේ පජානන

ලක්ෂණය, ශ්‍රද්ධාබලයේ අශ්‍රද්ධාවෙහිදී කම්පානොවන ලක්ෂණය, විරියාබලයේ කුසීතබවෙහිදී සතිබලයේදී මූලාසිතියේදී සමාධිබලයේදී උද්ධව්වයෙහි ප්‍රඥාබලයාගේ අවිද්‍යාවෙහි කම්පානොවන ලක්ෂණය, සතිසම්බොජ්ක්ධංගයාගේ උපට්ඨාන ලක්ෂණය, ධම්මවිචයසම්බොජ්ක්ධංගයාගේ පට්ඨය ලක්ෂණය, විරියසම්බොජ්ක්ධංගයාගේ පග්ගහ ලක්ෂණය, පිති සම්බොජ්ක්ධංගයාගේ ඵරණලක්ෂණය, පස්සද්ධි සම්බොජ්ක්ධංගයාගේ උපසම ලක්ෂණය, සමාධි සම්බොජ්ක්ධංගයාගේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, උපෙක්ෂා සම්බොජ්ක්ධංගයාගේ පටිසංඛාන ලක්ෂණය, සම්මාදිට්ඨියෙන් දර්ශන ලක්ෂණය, සම්මාසංකප්පයේ අනිනිරෝපන ලක්ෂණය, සම්මාවාචාවේ පරිග්ගහ ලක්ෂණය, සම්මාකම්මන්තයේ සමුට්ඨාන ලක්ෂණය, සම්මාආජීවයේ චෝදාන ලක්ෂණය, සම්මාවායාමයේ පග්ගහ ලක්ෂණය, සම්මාසතියේ උපට්ඨාන ලක්ෂණය, සම්මාසමාධියේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, අවිද්‍යාවෙහි අඤ්ඤාණ ලක්ෂණය, සංස්කාරයන්ගේ චේතනා ලක්ෂණය, විඤ්ඤාණයාගේ විජානන ලක්ෂණය, නාමයාගේ නමන ලක්ෂණය, රූපයාගේ රූප්පන ලක්ෂණය, සළායතනයාගේ ආයතන ලක්ෂණය, ස්පර්ශයාගේ චූසන ලක්ෂණය, වේදනාවගේ විදීමේ ලක්ෂණය, තෘෂ්ණාවගේ හේතු ලක්ෂණය, උපාදානයාගේ ගහණ ලක්ෂණය, භවයාගේ ආයුහන ලක්ෂණය, ජාතියාගේ නිබ්බන්ති ලක්ෂණය, ජරාවගේ ජීරණ ලක්ෂණය, මරණයාගේ චුති ලක්ෂණය, ධාතුන්ගේ ශුන්‍යතාලක්ෂණය, ආයතනයන්ගේ ආයතනලක්ෂණය, සතිපට්ඨානයන්ගේ උපට්ඨාන ලක්ෂණය, සම්මප්පධානයන්ගේ පදහන ලක්ෂණය, ඉර්ධිපාදයන්ගේ ඉජ්ක්ඛන ලක්ෂණය, ඉන්ද්‍රියයන්ගේ අධිපති ලක්ෂණය, බලයන්ගේ අකම්පිය ලක්ෂණය, බොජ්ක්ධංගයන්ගේ නියාන ලක්ෂණය, මාර්ගයාගේ හේතු ලක්ෂණය, සත්‍යයන්ගේ තථලක්ෂණය, සමථයාගේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, විපස්සනාවගේ අනුපස්සනා ලක්ෂණය, සමථ විදර්ශනාවන්ගේ ඒකරසලක්ෂණය, යුගනන්ධයන්ගේ (වියගසේ බැඳි හෝ එකට

වෙලි පවතින) අනිවත්තන ලක්ෂණය, සීල විසුද්ධියගේ සංවර ලක්ෂණය, චිත්තවිසුද්ධියේ අවික්ෂේප ලක්ෂණය, දිට්ඨිවිසුද්ධියගේ දස්සන ලක්ෂණය, ක්ෂයඥානයාගේ සමුවිජ්ජන ලක්ෂණය, අනුප්පාදේඤාණයාගේ පස්සද්ධි ලක්ෂණය ඡන්දයාගේ මූල ලක්ෂණය, මහසිකාරයාගේ සමුට්ඨාන ලක්ෂණය, එස්සයාගේ සමෝධාන ලක්ෂණය, වේදනාවගේ සමෝසරණ ලක්ෂණය, සමාධිගේ ප්‍රමුඛලක්ෂණය, සතියගේ අධිපතෙය්‍ය ලක්ෂණය, ප්‍රඥාවගේ තතුත්තරිය ලක්ෂණය, විමුක්තියගේ සාර ලක්ෂණය, අමාන ඖෂධ සංඛ්‍යාත නිර්වාණයාගේ සෙවීමෙන් කෙළවරකිරීම් ලක්ෂණය, සත්‍යවශයෙන් ස්වාභාවික වශයෙන් ඇති, යනුයි. මෙසේ තථ ලක්ෂණය (සත්‍ය ලක්ෂණය) ඤාණගතියෙන් ආවේනුයි නොවරදවා පැමිණියේනුයි අනුගමනය කෙළේනුයි 'තථාගත' නම්. මෙසේ තථ ලක්ෂණයට අනුව ආවේනුයි 'තථාගත' යනු යෙදුන පරිදි දතයුතුය.

කෙසේ නම් තථ ධර්මයන් ඇතිසැටියෙන් දැනගත්තේ නුයි 'තථාගත' නම් වූයේද? යත්: තථ ධර්මයෝ නම් චතුරාර්ය්‍යසත්‍යයෝය. එය මෙසේය- "මහණෙනි මේ සතරදෙන තථ නම්ද අවිතථද අනඤ්ඤථද නම් වෙති. කවරනම් සතරදෙනෙක්ද? මහණෙනි, මෙය දුක්කය යනු සත්‍යයකි. එය තථද අවිතථද අනඤ්ඤථද වෙයි." යනුවෙන් විස්තර කළයුතුය. ඒවා බුදුහු මනාව අවබෝධ කළහ. එහෙයින් තථයන් මනාව අවබෝධ කළහෙයින් 'තථාගත' යයි කියයි මෙහි යෙදී ඇති 'ගත' ශබ්දය අභිසම්බෝධාර්ථයෙහිය තවද ජරාමරණ දෙකට ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් හටගැනීම් අර්ථය දෙයි. තථ අවිතථ අනඤ්ඤාථ වෙයි -පෙ- සංස්කාරයන්ට අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් තථ අවිතථ අනඤ්ඤථද වෙයි. එසේම අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ට ප්‍රත්‍ය වෙයි. සංස්කාරයන් විඤ්ඤාණයාගේ ප්‍රත්‍යවේ. -පෙ- ජාතිය ජරා මරණයන්ට ප්‍රත්‍යවීමෙන් තථද අවිතථද අනඤ්ඤථද වේ. ඒ සියල්ල බුදුහු මනාව අවබෝධ කළහ. එහෙයින්ද තථයන්ගේ ඇතිසැටි අවබෝධ කළ බැවින් තථාගත යයි කියයි. මෙසේ තථ ධර්මයන් ඇතිසැටියෙන් මනාව අවබෝධකෙළේනුයි 'තථාගත' නම් වනසේක.

කෙසේ නම් තථදස්සිතාර්ථයෙන් තථාගත නම් වේද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙවියන් සහිත ලෝකයේ -පෙ- අප්‍රමාණ ලෝකධාතුන්හි දෙවි මිනිසුන් සහිත සත්වයන්ගේ චක්ෂුද්වාරයට හමුවන රූපාරම්භණයක් ඇත. එය හැම ආකාරයෙන්ම දැකිය, දැකියි. මෙසේ දන්තාද දකින්නාද විසින් එය ඉෂ්ටානිෂ්ටාදී වශයෙන් හෝ දිට්ඨසුතමුත විඤ්ඤාණයන් අතුරෙහි ලබන පද වශයෙන් හෝ "රූපායතන නම්වූ ඒ රූපය කවරේද? යම් රූපයක් සතර මහා භූතයන් නිසා වර්ණවත්වූවාහු සනිදර්ශන සප්පටිස නිල් රතු" ආදී නයින් නොයෙක් නම් වලින් තෙළෙස්වාරයන්ගෙන් දෙපණස්තයෙන් බෙදනුලබන්නේ තථ නම් වෙයි. විතථ බවක් නැත. සෝතද්වාරාදී අනික් දොරටුවලදීද හමුවන ශබ්දාදීන්හිදීද මෙම නයමයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසිනුදු "මහණෙනි, දෙවියන් සහිත ලෝකයාගේ යම් -පෙ- දෙවියන් ඇතුලු මනුෂ්‍යයන්ගේ දිට්ඨ සුත මුත විඤ්ඤාත පත්ත පරියේසිත අනුවචරිත යමක් ඇද්ද මම එය සිතින් දනිමි. එය මම මනාව දැනගනිමි. එය තථාගතයන්හට දැනගන්ට හැකිවිය තථාගතයන් වහන්සේ එය නොදත්තාහු නොවෙති" යනුවෙන් වදාළහ. මෙසේ තථ දර්ශිතාර්ථයෙන් තථාගත නම් වේ. එහි යථාර්ථයන් ඇතිසැටියෙන් සත්‍ය වශයෙන් දැනගත්තේනුයි තථාගත නම්, යනුවෙන් පදයන්ගේ ඇතිවීම දැනගනු මැත.

කෙසේ නම් බුදුහු තථවාදී බව නිසා තථාගත නම් වෙද්ද? යම් රැයක බුදුහු බෝමැඩ අපරාජිතපර්යංකයෙහි වැඩහුන්නාහු ක්‍රිවිධ මාරයන්ගේ මුදුන් මැඩ දම නිරුත්තරවූ සමයක් සම්බෝධිය අවබෝධකර ගන්නාහුද, එසේම යම් රැයක යම් කශාල වෘක්ෂයන් අතර අනුපාධිශෙෂ නිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පැවැනුද, මේ දැතුරෙහි පත්සාළිස් (45) වසක් පමණ කාලය තුළ ප්‍රථම බෝධිය මධ්‍යම බෝධිය පශ්චිම බෝධිය යන තුන් තන්හිම බුදුන් විසින් යම් සූත්‍ර ගෙයා -පෙ- වේදල්ල යන ධර්ම විනය සමූහයක් දෙසනලදද ඒ සියල්ල අර්ථ වශයෙනුත් ව්‍යඤ්ජන වශයෙනුත් දොස් නොනැගියහැකිවූ අඩුද නොවූ වැඩිද නොවූ හැම ආකාරයේම පිරිපුන් රාග දෝස මෝහ මදයන් වනසා දමනසුලු ධර්ම විනයක් වේ. එහි

කෙසෙත් පමණද පැකිලියයුතු තැනක් නැත. ඒ සියල්ල එකම මුද්‍රා යන්ත්‍රයක යොදා ලාඤ්ජනය (සීල්) තැබුවාසේද එක නැළියකින්ම මැන්නාක් මෙන්ද එකම තරාදියකින් කිරුවාක් මෙන්ද තථ වශයෙන්ම ඇත හෙවත් සත්‍ය වශයෙන්ම එක අයුරින්ම ඇත. ඒ නිසා මෙසේ වදාළහ. "චුන්දය, තථාගතයන් වහන්සේ යම් රැයක නිරුත්තරවූ අභිසම්බෝධීය ලබයිද යම් රැයක නිරුපධිශෂ නිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පායිද මේ අතරතුරේදී යමක් කියයිද දක්වයිද ගෙනහැරපායිද ඒ සියල්ලම තථ (සත්‍ය) නම් වෙයි. එහි වෙනස් ආකාරයක් නැත. එහෙයින් 'තථාගත'යි කියයි" යනුයි. මෙහි කී 'ගත' යන ශබ්දය 'ශද' යන තේරුම දෙයි. මෙපරිද්දෙන් තථවාදී බැවින් තථාගත නම් වෙයි. තවද ආගද යනු වචනය යන තේරුම් දෙයි. තථ සේයි අවිපරිතවූ ආගද සංඛ්‍යාත වචනය මොහුට ඇත්තේ නුයි 'තථාගත' නම්. මෙහිද හටත් විය. මේ මෙහි පදසිද්ධි ක්‍රමයයි.

කෙසේ නම් තථාකාරී බව නිසා තථාගත නම් වීද? යත්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචන කය අනුව ක්‍රියා කරයි. අවිරුද්ධ වෙයි. කයට වචනයද එසේම අවිරුද්ධ වෙයි. එහෙයින් යම්සේ කියයිද, එසේම කරයි. යම්සේ කරයිද එසේම කියයි මෙබඳුවූ මුත්තවහන්සේගේ 'වචනය යම්බඳුද කයද ඊට අනුවම පවතියි.' යනුයි. කය යම්බඳුද වචනයද එසේම ගියේනුයි තථාගත නම්. එහෙයින් මෙය වදාළහ. "මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ සථාවාදී වෙද්ද එහෙයින් තථාකාරී නම් වෙති. යථාකාරී වෙද්ද තථාකාරී නම් වෙති තථාවාදී වෙති. යථාවාදී වෙද්ද තථාකාරී වෙති. යථාකාරී වෙද්ද තථාවාදී වෙති. එහෙයින් 'තථාගත' යයි කියයි" යනුයි තථාකාරී බැවින් තථාගත නම් වෙතැයි මෙසේ දතයුතු.

කෙසේ නම් අභිභවනාර්ථයෙන් (මැඩ පැවැත්වීම් අර්ථයෙන්) තථාගත නම් වෙද්ද? උඩින් භවාග්‍රයන් යටින් අවිචියත් සීමාකොට ඒ අතර සරසට අප්‍රමාණ ලෝකධාතුන්හි සියලු සත්වයන් සීල සමාධි ප්‍රඥා විමුක්ති යන මෙයින් අභිභවනය කර සිටිති. උත්තරන්තර සමානසෙක් හෝ ප්‍රමාණකොට දැක්විය හැක්කෙක් හෝ නැත. එහෙයින්

තථාගතයන් වහන්සේ අතුල්‍යද අප්‍රමේයයද අනුත්තරද රාජරාජද දේවදේවද ශක්‍රාති ශක්‍රද බ්‍රහ්මාති බ්‍රහ්මද වෙති. එහෙයින් කීහ. "මහණෙනි, දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි -පෙ- දෙවියන් සහිතවූ හැම මිනිසුන් අතර තථාගතයන් වහන්සේ සියල්ලන් මැඩපවත්වා සිටිති. අනුත් යටපත් කරන්නාහු සියල්ලන් තමා වසයෙහි පවත්වති. ඒ නිසා 'තථාගත' යයි කියයි" යනුයි. එහි පදසිද්ධිය මෙසේ දතයුතුය. අගද වැනි නුයි අගද නම්. මෙනම් කිම? මෙනම් දේශනා විලාසයන් පුණ්‍යරාශියන්ය. එහෙයින් මේ මහානුභාව දක්ෂ වෙදෙක් දිව්‍ය ඖෂධයකින් සර්පයන් මඬින්නාසේ සියලුම පරප්‍රවාදී (මිසදිටුවන්) දෙවි මිනිසුන් මැඩපවත්වති. මෙසේ සර්ව ලෝක අභිභවනයෙහි (සියලු ලෝචැසියා මැඩපැවැත්වීමෙහි සමත්) සත්‍යවූ අවිපරිතවූ දේශනා විලාසයන් පුණ්‍ය නමැති ඖෂධයන් මොහුට ඇත්තේනුයි තථාගත නම්. මෙහි ද හට ත විය. මෙසේ අභිභවනාර්ථයෙන් තථාගත නම් වේ.

තවද තථා ගතො - එසේ ගියේනුයි තථාගත නම්. තථාගතෝ- සත්‍ය වශයෙන්ම පැමිණියේනුයි තථාගත නම්. ලෝකනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා නම් මෙයින් ඉවත්ව ගියේය යන තේරුමයි. එහි සියලු ලෝකය තීරණපරිඤ්ඤාවෙන් එසේ පැමිණියේනුයි තථාගත නම්. ලෝක සමුදය ප්‍රභාණ පරිඤ්ඤාවෙන් ඉක්මවා ගියේනුයි තථාගත නම් ලෝක නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂකිරීමෙන් දැනගන්නේනුයි තථාගත නම්. ලෝකනිරෝධගාමිනී පටිපදාවට පැමිණියේනුයි. තථාගත නම්. එහෙයින් බුදුහු විසින් මෙසේ වදාරණ ලදහ. "මහණෙනි, තථාගතයන් විසින් ලෝකය මනාව දැනගන්නා ලද්දේය. ලෝකයා කෙරෙන් තථාගතයන් වෙන්වන ලදහ. ලෝක සමුදය තථාගතයන් විසින් මනාව අවබෝධකරන ලද්දේය. තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳ ලෝකසමුදය ප්‍රහීනය. ලෝක නිරෝධය තථාගතයන් විසින් මනාව අවබෝධ කරන ලදහ. තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳව ලෝක නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද්දේය. ලෝකනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව තථාගතයන් විසින් මනාව දැනගන්නා ලදී. තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳ ලෝක

නිරෝධගාමීනී ප්‍රතිපදාව වඩනා ලද්දේය. මහණෙනි, දෙවියන් සහිත ලෝකයා පිළිබඳ යමක් -පෙ- ඒ සියල්ල තථාගතයන් විසින් මනාව දැනගන්නා ලදී. එහෙයින් තථාගත යයි කියයි" යනුයි. එහි මෙසේත් අදහස දත යුතුයි. මෙයත් තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගත බව දැක්වීමෙහි ප්‍රමුඛාර්ථමාත්‍රයෙක. සර්වාකාරයෙන්ම තථාගතයන් වහන්සේ තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගත බව වර්ණනා කරන්නේය.

කතමඤ්චතං භික්ඛවේ - යම්හෙයකින් අල්පමාත්‍රවූ සීලයෙන් යුතු පෘග්ග්වජනයෙක් තථාගතයන්ගේ ගුණවර්ණනා කරන්නේ නම් එය කෙබඳුදැයි දක්වනු සඳහා කිය.

එහි මේ ප්‍රශ්නය 'අදිට්ඨපෝතනා පුච්ඡාය, දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡාය, විමතිවිෂේදනා පුච්ඡාය, අනුමති පුච්ඡාය, කටේතු කම්පනා පුච්ඡාය කියා පස් ආකාරය.

එහි අදිට්ඨපෝතනා පුච්ඡාවනම්-ස්වභාවයෙන්-ප්‍රකෘතියෙන් ලක්ෂණ නොපැහැදිලි-නොදන්නේ වෙයිද නොදන්නා ලද්දේ විශද්‍රශව වැටහේද ප්‍රකට නොවූයේද එහි දැනීම පිණිස දැකීම පිණිස සමානකොට දැක්වීම පිණිස තීරණය කිරීම පිණිස ප්‍රකට කිරීම පිණිස ප්‍රශ්න විචාරයිද මෙය අදිට්ඨපෝතනා පුච්ඡාය.

එහි දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡාව නම් කවරේද? ප්‍රකෘතියෙන් ලක්ෂණය දැනගත්තේ වෙයිද දක්නාලද්දේ සමාන කරන ලද්දේ ඇතිසැටි අවබෝධ කරගන්නා ලද්දේ වෙයිද එය අනික් පණ්ඩිතයන් විසින් සසඳනු සඳහා ප්‍රශ්න විචාරයිද මෙය දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා නම්.

එහි විමතිවිෂේදනා පුච්ඡාව නම් කවරේද? ප්‍රකෘතියෙන්ම සැකසහිත වූයේ වෙයිද විමති පක්ෂයෙහි වූයේ වෙයිද සැක සහිතවූයේ වේද, "මෙය මෙසේ වියයුතුද? නැතිනම් අන් විදියකින් විය යුතුද? කිමෙක්ද? කෙසේද?" යනුවෙන් සැක උපදවයි. ඔහු විමතිය සැකය දුරුකිරීම සඳහා ප්‍රශ්න කරයි. මෙය විමතිවිෂේදනා ප්‍රශ්න නම්.

එහි අනුමති පුච්ඡාව නම් කවරේද? බුදුහු භික්ෂූන්ගේ කැමැත්ත අනුව ප්‍රශ්න අසත්. "මහණෙනි, එය කිමකැයි

හගින්නහුද, ඒ රූපය නිත්‍යද? නැතහොත් අනිත්‍යද? වහන්ස, එය අනිත්‍යයි. යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුකද? නැතහොත් සැපද? වහන්ස, එය දුකයි" යනුවෙන් සියල්ල විස්තර කළ යුතුය. මේ අනුමතිනම් කොටසට අයත් ප්‍රශ්නයයි.

එහි කටේතුකම්පනා ප්‍රවිජාව නම් කවරේද? බුදුහු හික්ෂුන්ට කියනු කැමැත්තෙන්ම ප්‍රශ්න අසත්. "මහණෙනි, සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි. කවරනම් සතරදෙනෙක්ද? - පෙ- මහණෙනි, මේ අටදෙන මාර්ගාංගයෝය. කවරනම් අටදෙනෙක්ද?" යනාදී ලෙසටයි. මේ කටේතුකම්පනා ප්‍රශ්නයයි.

මෙසේ මේ පස්ආකාර ප්‍රශ්නයන් අතුරෙන් නොදක්වන ලද කිසියම් ධර්මයක්හුගේ යම්තාක් නොවීමක් වෙද්ද එහෙයින් තථාගතයන් වහන්සේගේ නොදක්වන ලද්දකගේ හෙළිකිරීමක් මෙහි නැත. "මෙය නම් අනික් පණ්ඩිතයන් මහණ බමුණන් සමග සසඳ දෙසන්නෙමි"යි සමානකොට ගලපා දැක්විය යුත්තක්ද මෙහි නැති බැවින් දිට්ඨසංසන්දන ප්‍රශ්නයකුදු මෙහිනැත. යම්හෙයකින් බුදුවරයන්ගේ එකද ධර්මයකගේ සැක සහිතව ඔබ්මොබ විමසීමක් නැත. බෝමැඩදී බුදුබව ලබද්දීම හැම සැකයක්ම දුරුකරන ලදහ. එහෙයින් විමතිවිෂේදන ප්‍රශ්නයකුදුමෙහි නැත. තවත් දෙවැදෑරුම් ප්‍රශ්න කෙනෙක් බුදුවරයන්ට ඇත. ඔවුන් අතුරෙන් මේ කටේතුකම්පනා නම් ප්‍රශ්නයයි. දැන් ඒ කටේතුකම්පන ප්‍රශ්නයෙන් අසන ලද්දට උත්තර දෙනුවස් 'සතුන් මැරීම හැර' යනාදිය වදාළහ.

ප්‍රාණාතිපාතෝ - එහි ප්‍රාණයාගේ ඇති පාතය පාණාති පාතයයි. ප්‍රාණවධය හෙවත් ප්‍රාණඝාතය මින් කියයි. ප්‍රාණයන්නෙන් මෙහිදී 'සත්වයා' කියයි පරමාර්ථ වශයෙන් නම් ජිවිතින්ද්‍රියයි. එහි වනාහි පණ ඇති සතෙක්ය යන හැඟීම ඇතිව ඒ ජිවිතින්ද්‍රිය විනාශ කිරීම පිණිස යොදන ලද උපක්‍රමයෙන් කාය-වාක් යන දෙදොරින් එක්තරා දොරකින් පවත්නා වධකචේතනාව පාණාතිපාතයයි. ගුණයන්ගෙන් තොර තිරිසන්ගත සතුන් කෙරෙහිද කුඩා සතුන් කෙරෙහිද ඒ ප්‍රාණඝාතය අල්පසාවද්‍යය. ගුණයුත්ත මහා ශරීරයන්

කෙරෙහිනම් මහාසාවද්‍යයි. ඒ කුමක් හෙයින්ද? ප්‍රයෝගයෙහි මහත් බව සලකාගෙනයි. ප්‍රයෝග සම්පූර්ණ කල්හිද වස්තූන්හි මහත්බැව් සලකාගෙනද එසේ තීරණය කරති. ගුණයන්ගෙන් මහත් මනුෂ්‍යාදීන් කෙරෙහි නම් මහාසාවද්‍යයි. ගුණහිණ ප්‍රාණීන් නම් අල්පසාවද්‍යයි. ශරීර ගුණයන්ගේ සම බවක් ඇතිකල්හිද කෙලෙසුන්ගේ හා උපක්‍රමයන්ගේ මෘදු බව සලකාගෙනද අල්පසාවද්‍යවේ. දැඩි නියුණු බැව් නිසා මහාසාවජ්ජවේ. එහි කොටස් පහකි. 1 ප්‍රාණියෙකුවීම 2 ප්‍රාණිසඤ්ච 3 නිස්සන්ගික 4 ථාවර 5 විජ්ජාය 6 ඉද්ධිමය යනුයි. මෙය විස්තරකොට දැක්වුවහොත් ඉතා විශාලය. ඒ නිසා මෙතැනදී එසේ දීර්ඝ විස්තරය නොදක්වමු. තවද එහි විස්තර බලා දැනගතයුත්තන් විසින් සමන්ත පාසාදිකා නම් චිත්තයාර්ථ කථාව බලා ඉන් විස්තර දතයුතුයි.

පහාය- මේ සතුන් මැරීමේ චේතනා නම් දුස්සීල බව දුරුකොට,

පටිච්චරතෝ - දුරුකළ කාලයේ පටන් ඒ දුස්සීල භාවයෙන් ඇත්ව නොඇලී එහි ඇසින් කණින් දතයුතු ධර්මයන්ගේ යම්කිසි ඉක්මවීමක් නැත්තේ වෙමි. කායික චිරතීන් පිළිබඳව කියනුම කවරේද? මෙම ක්‍රමයෙන්ම අනික් මෙබඳු පදයන්හිද අර්ථය පැහැදිලි කර ගතයුතුය.

සමණෝ - භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සංසිද්ධනලද පව් ඇති නිසා බලනලද ව්‍යවහාරය 'සමණ' යනුයි.

ගෝතමෝ - ගෝත්‍ර වශයෙන්, හුදෙක් බුදුන් පමණක් පාණාතිපාතයෙන් වැලකුණේ නොවේ. භික්ෂුසංඝයාද වැළකුනේය දේශනාව මූලපටන්ම මෙසේ ආවේය. එහි තේරුම දක්වන්නහු විසින් භික්ෂු සංඝයාගේ වශයෙන්ද තේරුම දක්වනට වටියි.

නිහිතදණ්ඩෝ නිහිත සත්ථෝ - අනුන් නැසීම සඳහා දණ්ඩක් හෝ ආයුධයක් හෝ ගෙන මැඩගෙන සිටින හෙයින් දමනලද දඬු ඇත්තේද දමනලද අවි ඇත්තේද යන තේරුමයි. මෙහි දඬුව- ලිය හැර සෙසු සියලු උපකරණ සත්වයන්ට හිංසා පීඩා සිදුකිරීමට උපකාරවීමී හේතුවෙන් සත්ව සස්ත්‍ර යයි කියති.

අදින්නාදානං පභාය- නොදුන් දෙයක් ගැනීම- සොරකම අදින්නාදානයයි අනුන් සතුදේ ගැනීම, සොරකම, යනුද මීටම කියයි, එහි අදින්න නම් අනුන් අයත් දෙයයි. යමක අන් කෙනෙක් තමාට අයත් දෙයක් අයුතු අන්දමින් තමා ලබානොගත් නිසි අන්දමින් ලබාගත් දෙයක් වෙයිද, එසේ එබඳු අනුන් අයත් අනුන් සන්තක යන හැඟීම් සහිතවූ ඒ දෙය ගනු සඳහා ඊට උපක්‍රම යොදා සොර සිතින් ගැනීම අදින්නාදානයයි. ඒ දෙය ගුණ හිතවූ කෙනෙකුගේ නම් අල්පසාවද්‍යයි. මහා ගුණවතෙකුගේ නම් මහාසාවද්‍යයි. ඒ කුමක් නිසාද? වස්තුහුගේ ප්‍රණීතතාවය අනුවයි. වස්තුවේ පරිපූර්ණකම ඇති එය ගුණාධිකයෙකු සතු නම් එය සොරකම් කළොත් එය මහාසාවද්‍යයි. ඒ ඒ ගුණාධිකයන් සලකාගෙන ඒ ඒ හිණ ගුණ ඇත්තන් වෙතින් හැරගන්නා වස්තුවෙහි (එය හැරගැනීමෙහි) අල්පසාවද්‍යවේ, එහි ප්‍රභෙද පහකි. 1 අනුන් අයත් බව 2 අනුන් අයත්ය යන හැඟීම 3 සොර සිත 4 උපක්‍රමය 5 ඉන් පැහැරගැනීම යන පසයි. මුලදී දැක්වූ සාහත්ථිකාදී ප්‍රයෝග සයම මෙහිද යෙදේ. ඔව්හුද වනාහි ක්‍රමානුකූලව ථෙයාවහාරය පසය්භාවහාරය පටිච්ඡන්තාවහාරය පරිකප්පාවහාරය කුසාවහාරය යන මේ අවහාරයන්ගේ වශයෙන් යෙදී ඇත. මේ එහි කෙටි විස්තරයයි. විස්තර වශයෙන් වනාහි සමන්තපාසාදිකාවෙහි දක්වනලදී.

දින්නාදායි - දෙනලද්ද ගනිනුයි දින්නාදායි නම්.

දින්නපාටිකංඛී - දෙනලද්ද බලාපොරොත්තු වන්නා සිතිනුද දෙනලද්ද බලාපොරොත්තු වන්නා.

අපේනේන- සොරකම් කෙරේනුයි 'පේන' නම්. සොරකම් නොකරන්නහු විසින්,

සුචිභුතේන- පිරිසිදු වූවහු විසින්, සොර සිත් නැත්තහු විසින්.

අත්තනා- තමා විසින්, මේ එහි කෙටි ක්‍රමයයි. "සොරකම් නොකරන පිරිසිදුවූ ආත්මභාවයක් බවට පමුණුවාගෙන වාසය කරයි" යනු කී සැටියි. සෙස්ස පළමු ශික්ෂාපදයෙහිදී කී පරිදි යොදාගත යුතුය. මෙහි යම්සේද හැමතන්හිම එසේ යොදා ගත යුතුය.

අබ්බත්ථවරියං - ශ්‍රේෂ්ඨ නොවූ චරියාව.

බ්‍රහ්මචාරී - බ්‍රහ්ම සේයී. ශ්‍රේෂ්ඨවූ ආචාරයෙහි හැසිරෙනුයි බ්‍රහ්මචාරී නම්. අබ්බත්ථචාරියාව නම් දුරාවරියාවයි.

මේථුනා- ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාගමය. රාහික වශයෙන් සමානව 'මේථුනක' යනුවෙන් ලබනලද නම් ඇතිව සේවනය කළ යුතු බැවින් මේථුන යයි ව්‍යවහාරයට පැමිණි ග්‍රාමය ධර්මය.

ගාම ධර්මා - ග්‍රාමවාසීන්ගේ ධර්මය.

මුසාවාදං පහාය - මෙහි 'මුසා' යනුවෙන් නොගැළපෙන බොරු දේ කියා රැවටීමේ අදහසින් කරන වාක් හෝ කාය ප්‍රයෝගය කියයි. බොරු දේ කියන අදහසින් අනුන් රවටන කාය වාක් මය බොරු චේතනාව මුසාවාදයයි. තවත් ක්‍රමයක්:- මුසා නම් අසත්‍ය අභූත දෙයයි. වාද නම් එය සත්‍යයක් සිදුවූ දෙයක් වශයෙන් දැක්වීමයි. ලක්ෂණ වශයෙන් නම් අසත්‍යවූ දෙයක් සත්‍ය වශයෙන් අනිකේකුට හඟවනුකැමතිවන්නෙකුගේ එසේ හඟවනු කැමති චේතනාව මුසාවාදයයි. ඔහු එහි යම් අදහසක් භජනය කරයිද එහි අල්පබවේ ප්‍රමාණයේ හැටියට අල්පසාවද්‍යද මහත්බවේ හැටියට මහාසාවද්‍යද වෙයි. තවද ගිහියන්ට තමා සතු දෙයක් නොදෙන අදහසින් 'නැත' යනාදී නයින් හැසිරීම අල්පසාවද්‍යයි. ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් තේරුම භජනයකරනු සඳහා කියයිද එය මහාසාවද්‍යයි. පැවිද්දන්ට තෙල් හෝ ගිතෙල් ටිකක් ලැබ බොරුවට හිනැහෙන අදහසින් (කවටකමට) "අද ගමේ තෙල් ගඟ ගලන්නාක් මෙන් හඟිමි" යනුවෙන් පුරාණ කතා ක්‍රමයෙන් කියයිද එය අල්පසාවද්‍යයි. නොදක්නා ලද්දක් දක්නාලදැයි යනාදී වශයෙන් කියන්නන්ගේ කියමන් මහාසාවද්‍ය වේ. එහි කොටස් (ප්‍රභේද) සතරකි. ඒ 1 අසත්‍යවූ දෙය 2 අනුන් රවටන සිත 3 එයින් හටගත් උත්සාහය 4 මෙරමාහට එම අදහස ඇඟවීම යන සතරයි. සාහත්ථිකයම එක් ප්‍රයෝගයකි. එය කයින් හෝ කය හා සම්බන්ධ වූ වචනයකින් හෝ අනුන් බොරුවෙන් රැවටීමේ ක්‍රියාවකින් කිරීමෙහි යෙදෙන බව දත යුතුය. ඉදින් ඒ ක්‍රියාවෙන් ඔහු එය දැනගනීද මේ තෙමේ ක්‍රියාව සිදුකරන චේතනාව ඇතිවූ විගසම මුසාවාද කර්මයෙන් බැඳුනේ වෙයි. යම්හෙයකින් කය හා

සම්බන්ධවූ වචනයන්ගෙන් මෙරමා බොරුවෙන් රවටයිද, 'එසේ මොහුට කියව' යනුවෙන් අණකරයිද, කොළයක ලියා ඉදිරියෙහි දමයිද "මෙහි අදහස මෙසේ දැනගන්න" යි බිත්ති ආදියේ ලියා තබන්නේද එහෙයින් මෙහි අණත්තික නිස්සංගිය ථාවර යන ප්‍රයෝගයෝද යෙදෙත්. අටුවාවන්හි නො ආ බැවින් විමසා තේරුම් ගතයුතුය.

සච්චවාදී - සත්‍ය කියානුයි සත්‍යවාදී නම්.

සච්චසන්ධ - සත්‍යයෙන් සත්‍යය ගළපා දක්වානුයි සච්චසන්ධ නම්. අතරින් අතර මුසාවාද නොකියයි යනු අර්ථයි. යම්කිසි පුරුෂයෙක් ඇතැම්විටක බොරු කියයි. ඇතැම්විටක ඇත්ත කියයි, ඔහුගේ එසේ මුසාවාදයෙන් අතර ඇති නිසා ඇත්තෙන්ම සම්බන්ධය නොගැළපෙයි. එහෙයින් ඔහු සත්‍යසන්ධ නම් නොවේ. මොහු වනාහි එබඳු නොවෙයි. ජීවිත හේතුවක් නිසාවත් බොරු නොකියා ඇත්තෙන්ම ඇත්ත ගළපානුයි සච්චසන්ධ නම්.

ථෙතෝ - සත්‍යවූ ඇදහියයුතු දේ කියන්නා, යන තේරුමයි. එක් පුද්ගලයෙක් කහපැහැය මෙන්ද දහයිය පොතු ගොඩක සිටවන ලද කණුවක් සෙයින්ද අසුළුට හිඳුවනලද කුම්භාණ්ඩයෙකු මෙන්ද නැවතුන කතා ඇත්තෙක් නොවෙයි. එකෙක් වනාහි ගලේ කෙටු ඉර මෙන්ද ශක්තිමත් ලෙස සිටවූ කණුවක් සෙයින්ද නතරකළ කතා ඇත්තේ වෙයි. කඩුවෙන් ඔහුගේ හිස සිඳිනත් වචන දෙකක් නම් නොකියයි. මේ කීවේ ථෙත පුද්ගලයායි.

පච්චයිකෝ - විශ්වාස කළහැකි බොරු නොකියන සැදැහැ ඇති තැනැත්තාය. ඇතැම් පුද්ගලයෙක් සත්‍ය කතා කරන්නේ නොවෙයි. මෙය කවරෙකු විසින් කියනලදද? අසවලා විසින්ද කීකල "ඔහුගේ කියමන නොඅදහව්" යයි කිය යුතුයි. කෙනෙක් සත්‍ය වදන් ඇත්තේ වෙයි. මෙය කවරෙකු විසින් කියන ලදද? අසවලා විසින්ද කීකල 'ඉදින් ඔහු විසින් කියනලද නම් මෙයම ප්‍රමාණයි, දැන් මෙහි අත්හළ යුත්තක් නැත. මෙයත් ඒ වගේමයි' කියයුතු බවට පැමිණෙයි. මේ කියනලද්දේ පච්චයික හෙවත් සත්‍යවදන් ඇත්තා ගැනයි.

අවිසංවාදකෝ ලෝකස්ස - ඒ ඇත්ත ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ලෝකයාහට බොරු නොකියාය යන තේරුමයි.

පිසුණං වාවං පහාය- යම් බසකින් යමෙකුට ඒ වචනය කියයිද, ඔහුගේ හෘදයෙහි ස්වකීයවූ ප්‍රියභාවය මෙරමාගේ සුන්‍යභාවයද කරයි. මෙය පිසුණුවචන නම්.

ඵරුෂා වාවා - යම් වචනයකින් තමාත් අනුනුත් ඵරුෂ බවට පත්කරයිද, ඵරුෂවූ කණට මිහිරි නොවූ හෘදය සතුටු නොකරන ඒ වචනය ඵරුෂ වචනයයි.

සම්ඵප්පලාපෝ - ප්‍රලාප - නිරූපක කථාව යමෙකු විසින් නිරූපක කථා කෙරෙද්ද ඒ සම්ඵප්පලාපයයි. ඊට මූලාභූතවූ චේතනාව පිසුනාවාවාදි නම් ලබයි. මෙහිද එයම අදහස් කරනු ලැබේ. එහි කිලිටිවූ සිතේ අනුත් බිඳවීම් සදහා හෝ තමාගේ ප්‍රිය බව කැමතිවීමක් හෝ කාය වාක් ප්‍රයෝග ඇතිකරන චේතනාව පිසුනාවාවා නම්. ඕනෑමෝ යමෙකුගේ බිඳවීම් සිදුකරයිද ඔහුගේ අල්පගුණභාවය නිසා අල්පසාවද්‍ය වේ. මහා ගුණ ඇති බැවින් මහාසාවජ්ජ වේ එහි උපකරණ සතරකි. බිදියයුතු තැනැත්තා, මෙසේ මොව්හු වෙනස් වන්නාහුය. වෙන්වන්නාහුයයි හෙද ඉදිරිපත් කිරීම, මම හෝ විස්වාසිකයෙක් වන්නෙමි ප්‍රියකැමැත්තෙක් හෝ වන්නෙමි. එයින් හටගත් උත්සාහය, ඔහුගේ ඒ අදහස දැනගැනීම යනුයි.

ඉමේසං හෙදයා - යමෙකුත් අසලදී මෙයින් කියන ලද්ද ඔවුන්ගේ බිඳවීම් සදහා.

හින්නානං වා සන්ධානා- මිතුරන් දෙදෙනෙකුන්ගේ හෝ සමාන උපාධ්‍යායාදීන්ගේ හෝ අතර කිසියම් කරුණක් නිසා හෙදයක් - අසමගිකමක් ඇතිවිද එවිට ඒ එකිනෙකා වෙත පැමිණ "මේ වැනි කුලයක උපන් තොපගේ මෙබඳු දැන උගත් කමක් ඇති යුෂ්මකුන්ගේ අතරෙහි මෙබඳු වාදහෙද සිදුවීම තුසුදුසුය" යනාදිය කියා ගැලපීම හෙවත් සමගි බව ඇතිකරන්නා.

අනුප්පදානා- ගැලපීම සිදුකරන්නා, සම්බන්ධය ඇති කරන්නා සමගිවූ දෙදෙනෙකුත් දැක "මෙබඳු උසස් කුලයක උපන් මේ මේ ගුණයන්ගෙන් යුතුවූ තොපගේ මෙබඳු සමගි

සම්බන්ධකම් ඇතිවීම ඉතාම සුදුසුය" යනාදිය කියා එය තවත් දැඩිකරන්නා යන අර්ථයි.

සමග්ගාරාමෝ- සමගියෙහි සිත ඇලවීම මොහුට ඇත්තේනුයි සමග්ගාරාම නම්. යම් කෙනෙකු කෙරෙහි සමගිය නැත්තේ නම් එහි විසීමට පවා නොකැමතිය යන තේරුමයි. මෙය පෙළෙහි 'සමග්ගාරාම' කියාද සමහර තැන යෙදී ඇත. එහි තේරුමද මෙයමය.

සමග්ගරතෝ- සමගිසම්පන්නයන් කෙරෙහි ඇලුනේ ඔවුන් හැර දමා වෙනතක යාමට පවා නොකැමතිය යන තේරුමයි.

සමග්ගනන්දී- සමගිසම්පන්නයන් දැකීමෙන්ද ඇසීමෙන්ද සතුටුවේනුයි සමග්ගනන්දී නම්.

සමග්ගකරණිං වාවං භාසිතා - යම් වචනයක් සත්වයන් සමගි කරයිද එබඳු සමගිකමේ අනුසස් දැක්වෙන වචනයක්ම කියයි. අනිකක් නොකියයි. අනුන්ගේ මර්මස්ථාන තුවාල කිරීමසේ ඉතා නපුරුවූ කායවාක් ප්‍රයෝග උපදවන ඒකාන්ත ඵරුෂවූ චේතනාව ඵරුෂ වචන නම්. එය ප්‍රකට කොට දක්වනු සඳහා මේ එක් කතා පුවතකි. එක් කුඩා දරුවෙක් මවගේ වචන නොපිළිගෙන නිතර කැලයට යයි. ඔහුගේ ඒ ගමන වැළැක්වීමට නොහැකිවූ මව 'වණ්ඩවූ මීමා ඔහු ලුහුබඳිවා' යි ආක්‍රොෂ කළාය. අනතුරුව ඔහුට එසේම වනයේදී මීමෙක් ඇතිමට නැගිසිටියේය. ළමයා "මගේ මව යමක් කටින් කීවාද එය නොවේවා, යමක් සිතින් සිතුවාද එය වේවා" යි සත්‍යක්‍රියා කළේය. එකෙණෙහිම මීමා එහිම හිර වූවාක් මෙන් බැඳිසිටියේය. මෙසේ මර්මච්ඡේදකරවූ ප්‍රයෝගය පවා සිතින් පවතින ශාන්තභාවය නිසා ඵරුෂ බසක් නොවෙයි මව්පියවරු ඇතැම් අවස්ථා වලදී තම දූ පුතුන්හට මෙසේ කියති. "නොපි සොරු අල්වා කඩ කඩ කෙරෙන්නවා" යනුයි. නමුත් මෙසේ කීවද ඒ මව්පියෝ පියුම්පතක් වූවද තම දරුවන් මත වැටෙනොත් එයට අකමැති වෙති. ආචාර්යය උපාධ්‍යාය වරුද සමහර අවස්ථා වලදී තමා ආශ්‍රය කොට වසන ගෝලයන් හට මෙසේ කියති. "කීමෙක්ද මොවුහු විලි බිය නැතිව හැසිරෙද්ද? මොවුන් පිටකර

දමව්" යනුයි. නමුත් එසේ කීවද ඒ සිසුන්ගේ ආගමාධිගම දියුණුව නිතරම බලාපොරොත්තු වෙති. මෙහිදී සිත්හි පවත්නා ශාන්තගතිය නිසා එය ඵරුෂ බවක් නොවෙයි මෙසේ වචනයේ ඇති ශාන්ත - සැහැල්ලු ගතිය නිසා අඵරුෂ බසක්ද නොවෙයි. යමෙකු මරවනු කැමැත්තෙකුගේ "මොහු සැපසේ නිදිකරව්" යන ඵරුෂ නොවූ බසද සිතෙහි ඇති ඵරුෂ ගතිය නිසා ඵරුෂ බසක්ම වෙයි. එය යමෙකු සඳහා කීවාද එහි ඇති අල්ප ගුණතාවයට අනුව අල්පසාවද්‍ය වේ. මහාගුණතාවයට අනුව මහාසාවද්‍ය වේ. එහි උපකරණ අංග තුනකි. 1 ආක්‍රෝෂ කළ යුත්තා 2 කුපිත සිත 3 ආක්‍රෝෂනය යනුයි.

තේලා- ඒල නම් දොසයයි. මොහුම ඒල නම් දොස් නැත්තේනුයි තේල නම්. නිර්දෝෂ යන තේරුමයි. "තේලංග නම් නිදොස් බවයි. තේලංග නම් සුදු වැස්මක් වැනි පිරිසිදු බවයි" මෙය සීලය ගැන කියන ලද්දකි

කණ්ණසුඛා - ව්‍යඤ්ජනයන්ගේ මිහිරි බව නිසා ඇති වන කණට මිහිරි ගතිය නමැති සැපය. කණෙහි කටුවකින් අනිනවිට - කටුවකින් විදිනවිට මෙන් දුක් ඇති නොවෙයි.

පේමනීය- අර්ථයේ මිහිරි බව නිසා මුලු සිරුරෙහි කෝප ඇති නොකොට ප්‍රේමය උපදවානුයි පේමනීය නම්.

හදයංගමා- හෘදයට පැමිණ ප්‍රතිවිරුද්ධව හැප්පීම් ඇති නොකොට සැපසේ සිතට පිවිසියේනුයි- හදයංගම නම්.

පෝරී - ගුණයන්ගේ පරිපූර්ණතාවය ඇති බැවින් පෙර ටුවවීනුයි- පෝරී නම්. පෙරටුව වැඩෙන ස්ත්‍රියක් මෙන් සියුමැලි වේනුයිද පෝරී නම්. පුරයෙහි වූවාද පෝරී නම්. පුරයෙහි වූවා පෝරී යන්නෙන් නගරවැසියන්ගේ කතාවටද පෝරියයි කියති. නගරවැසියෝ යෝග්‍යවූම කතා කෙරෙති.

බහුජනකන්නා- ප්‍රීතිමත් බැබළීම් ඇතිකරවන කතා නිතර නගරවැසියෝ කියති. මෙබඳු කතා බොහෝ ජනයාගේ මනාප බව පිණිස පවතියි.

බහුජන මනාප- කාන්තා- මනාපභාවය නිසාම බොහෝ ජනයාගේ ප්‍රියබව, සිත්හි අභිච්ඡාද්ධිය ඇතිකෙරේනුයි බහුජන මනාප නම්.

අනර්ථයක් හඟවන කාය වාක් ප්‍රයෝග ඇතිකරන අකුසල චේතනාව සම්ප්ප්‍රලාප නම්. එය ආසේවන මන්දතාවයෙන් අල්පසාවද්‍යද ආසේවන මහන්තතාවයෙන් මහාසාවද්‍යද වෙයි. එහි අංග දෙකකි. 1 භාරතයුද්ධ සීතාහරණ ආදී නිරර්ථක කතා ඉදිරිපත්කිරීම 2 එබඳු කථා කීම යන දෙකයි.

කාලවාදී- කාලයෙහි (සුදුසුකල) කියානුයි කාලවාදී නම්. කියයුතු අවස්ථාව සලකා බලා කියානුයි යන තේරුමයි.

භූතවාදී - වූදෙය, සත්‍ය දෙය, ස්වභාවික දෙයම කියානුයි භූතවාදී නමින් කියවෙයි.

අත්ථවාදී මෙලොව හා පරලොව යහපත සිදුකරන වැඩදායී දෙයක්ම කියානුයි අවස්ථාවාදී නම්.

ධම්මවාදී - නවලෝකෝත්තර ධර්ම සන්නිශ්‍රිතකොට කියානුයි ධම්මවාදී නම්.

විනයවාදී - සංවර විනය ප්‍රභාණ විනය සන්නිශ්‍රිතකොට කියානුයි විනයවාදී නම්.

නිධානවතී- යමක් තැන්පත් කොට තබන තැනට නිධානය කියයි. නිධානයක් මෙහි ඇත්නුයි නිධානවතී නම්. හෘදයෙහි - ලෙහි තැන්පත් කොට තැබියයුතු වචනයක් කින ලදැයි යන තේරුමයි.

කාලේත- මෙබන්දක් කියන්නේද "මම තැන්පත් කර තබා ගත යුතු බසක් කියමි"යි යනු නොකල්හි නම් නොකියාමයි. සුදුසු කාලය විමසා බලාම කියයි යන තේරුමයි.

සාපදේසං - උපමා සහිත, කාරණා සහිත යන තේරුමයි
පරියන්තවතීං - පරිච්ඡේද (කොටස්) දක්වමින් එහි විභාගය ඇතිසැටි වටහයිද එයට අදාළවන අයුරු කියයි යන තේරුමයි.

අත්ථසංහිතං - නොයෙක් ක්‍රමයෙන් බෙදා දක්වන්නහු විසින් අර්ථසම්පන්න ලෙස සම්පූර්ණයෙන් ගැනීමට නොහැකි වන්නේය, ඒ අර්ථවාදියා අර්ථය පැහැදිළි කරයිද ඒ අර්ථයෙන් යුතු බැවින් අර්ථසංහිතවූ වචනයක්ම කියයි. එකක් හැර අනිකක් නොකියයි යනු කියන ලද්දේ වේ.

බීජගාම භූතගාම සමාරම්භා- 1 මූල බීජ 2 බන්ධබීජ 3 අග්ගබීජ 4 ඵලබීජ 5 බීජබීජ යන පස්වැදෑරුම් බීජයන්ගේද

යම්කිසි නොමළ තණ රුක් ආදීවූ භූතගාමයන්ගේද මැරීම සිදීම පිසීම තැවීම යනාදී ආකාරයකින් උගුලා කඩ කපා විනාශකර දැමීමය යන තේරුමයි.

ඒකභත්තිකෝ - පාතරාස- උදයකෑමය, සායමාස-සවස කෑමය කියා බත් දෙකකි. ඔවුන් අතුරෙහි උදය බත දවසේ මැද කොටසත් සමග පිරිසිදෙයි. අනික දවසේ මැද කොටසින් මත්තෙහි අරුණයත් ඇතුළුව පිරිසිදෙයි. එහෙයින් දවසේ මැද කොටස ඇතුළත දශවරක් අනුභවකළද 'ඒක භත්තික' නම් වේ. මෙහිද 'ඒකභත්තික' යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

රත්තුපරතෝ- රෑ හෝජනයෙන් වැළකුන රත්ති යන්නෙන් රෑ කෑම කියයි. ඉන් වැළකීම උපරත නම්.

විරතෝ විකාලභෝජනා- දවසේ මැද කොටස ඉක්මගිය කල හිර බැස යාමතෙක් විකාලභෝජන කාලයයි. එයින් වැළකුන බැවින් 'විරතෝ විකාලභෝජන' නම්. කවර කලෙක වැළකුනේද? අනෝමා නම් ගං තෙරදී පැවිදිවූ දින පටන්ය. එය සසුනට නොගැලපෙන බැවින් එසේ වැළකුනහ.

විසුකදස්සනං- දැඟලීම් කලබල ආදිය දැකීමයි. වස්ත්‍රවල ඇන්ද සිතියම්, ගෙතු මල්දම් ආදියද මීට ඇතුළත්ය.

නච්ච ගීත වාදිත විසුකදස්සනා - තමා විසින් නටන නටවන ආදී වශයෙන් පවත්වන නැටීම් ගැයීම් වැයීම්ද යටත් පිරිසෙයින් මොණරුන් නැටවීමාදී වශයෙන් හෝ පවත්වන නෘත්‍යාදියේ දැඟලීම් කලබල දැකීමද යන මේ දේ සඳහා නච්ච ගීත වාදිත විසුක දස්සනා' යනු කියන ලදී නෘත්‍යාදිය තමා විසින් යොදවා හෝ අනුන් ලවා හෝ කිරීම කරවීම බැලීම හික්ෂුණිත්ටත් හික්ෂුණිත්ටත් නොසුදුසුය.

මාලා - යම්කිසි මල්.

ගන්ධං -යම්කිසි සුවඳ වර්ග.

විලේපනං - ඇඟ ගාන - සම සරසන විලවුන්.

ධාරේති - දරයි - පළඳියි.

මණ්ඩෙති - අඩුනැත් පිරවීම් වශයෙන් සැරසීමයි.

විභුසේති - සුවඳ සඳහාත් සම ඔප දමනු සඳහාත් ඉවසනදේ විභුසන නම්.

ධානං - කරුණ-කාරණය.

එහෙයින් යම් යම් දුසිල් සිතිවිලි වලින් යුතුව ඒ මල් ගඳ විලවුන් ආදිය දැරීම මහාජනයා කරයිද, එයින් වැළකුනේය යන තේරුමයි.

උච්චාසයනං - ප්‍රමාණය ඉක්මවා උස්ව තැබූ ආසනයයි.

මහාසයනං - අකැප ලෙස විශාලසේ තැනූ ආසනය. එයින් වැළකුනේ යන තේරුමයි.

ජාතරූපං - රත්‍රං, රන් රුවන්කාසි.

රජනං - රිදී, රිදීකාසි, කහවණුව ලෝහමාසකය (මස්ස) ජතුමාසක දාරුමාසක යන ක්‍රමයෙන් ව්‍යවහාරගතව ඇත. ඒ දෙයකාරවූම කාසි පිළිගැනීමෙන් වැළකීම යන තේරුමයි. එය නූගනියි, නූගන්වයි. ළඟ තැබූ කල නොඉවසයි යන තේරුමයි.

ආමකධක්ඤ්ඤපටිග්ගහණා - හැල්ය, වීය, යවය, ගෝධුමය, තණය, වරක නම් ධාන්‍යය, කුරක්කන්ය යන හත් වැදෑරුම් අමු ධාන්‍ය වර්ගයන් පිළිගැනීම හුදෙක් මොවුන්ගේ පිළිගැනීම පමණක් නොවේ. හික්ෂුන් ඒවා අතපතගැමෙන් ස්පර්ශකිරීමද නුසුදුසුය.

ආමකමංස පටිග්ගහණා - මෙහිදී අන් තැන්වල නියම කොට අනුදන්තාලද අමු මස් මාංස පිළිගැනීම පමණක් හික්ෂුන්ට නුසුදුසුය. ස්පර්ශ කිරීමේ තහනමක් නැත.

ඉත්ථිකුමාරික පටිග්ගහණා- මෙහි 'ඉත්ථි' යන්නෙන් පූරිසයන් සමග විවාහවූවන් කියයි. කුමාරිකා යන්නෙන් සෙස්සන් දක්වයි ඒ සියල්ලෝම පිළිගැනීමත් ස්පර්ශයත් අකැපය.

දාසිදාස පටිග්ගහණා - මෙහි දාසිදාස වශයෙන්ම ඔවුන්ගේ පිළිගැනීම නොමැතවි. 'කැපකරුවෙකු පුදුම්. දෙමි, ආරාමිකයෙකු දෙමි' යනුවෙන් මෙසේ කී කල්හි පිළිගන්ට වටනේය.

අපේළකා - මේ ආදියෙහි කෙත්වන් අවසන්හි කැප අකැප ක්‍රමය විනයානුකූලවම සෙවිය යුතුය. එහි කෙත් නම් ඇල් ආදී ධාන්‍ය වැඩෙන බිම්ය වත්පු-වත් නම් මුං මෑ ආදී ධාන්‍ය වර්ග

වැටෙන බිම්ය. යම් තැනෙක මේ දෙවගයම වැඩෙයිද එතැනද කෙත් නම්. ඒ සඳහා පිළියෙළ නොකළ බිම් පෙදෙස් වත් නම්. මෙහිද කෙත්වත් යන ශීර්ෂයෙන් වැව් තඩාගාදියද ඇතුළත් වෙයි.

දූතෙය්‍යං - දූතකර්ම, ගිහියන්ගේ හසුන්පත් පණිවිඩ ආදියක් ගෙන ඒ ඒ තැන යෑම

පහිනගමනං - ගෙයින් ගෙට යැවිය යුතු කුඩා ගමන්.

අනුයෝහෝ - දූතෙය්‍ය පහිනගමන යන මේ දෙකින්ම යෙදීමයි. එහෙයින් මේ දෙකින් යෙදීම අනුයෝග යන්නෙන් අදහස් කෙරෙයි.

කයවික්කයා - මිලදී ගැනීමෙන් හා විකිණීමෙන් - වෙළඳුමෙන් කිරීමාදියේදී කරන වංචා ක්‍රියාවලදී.

කුටං - වඤ්ඤා කිරීම

තුලාකුටං - රූපකුට අංගකුට ගහණකුට පරිච්ඡන්ත කුට කියා එහි ප්‍රභේද සතරකි. එහි රූපකුට නම් කුඩා සහ මහ තරාදි පඩි වර්ග දෙකක් පිළියෙළ කර තබාගෙන තමාට බඩු කිරාගැනීමේදී මහ පඩියෙන් කිරාගනියි. අනුන්ට දීමේදී කුඩා පඩිවලින් කිරාදෙයි. අංගකුට ක්‍රමය නම් තමාට ගැනීමේදී තරාදියේ පසුකොටස අතින් මැඩ තද කරයි. ඉන් හුඟක් අසුවෙයි. අනුන්ට කිරා දීමේදී තරාදියේ මුල්කොටස එසේ අතින් ඔබා මඩියි. ඉන් ටිකක් අසුවෙයි. ගහණකුට නම් තමාට කිරා ගැනීමේදී මුල රැහැන ගනියි. අනුන්ට දීමේදී අගින් ගනියි. පරිච්ඡන්තකුට ක්‍රමය නම් තරාදි දණ්ඩ ඇතුළෙහි සිදුර තබා එහි ඇතුළෙහි යකඩසුණු දමා තමාට කිරා ගැනීමේදී ඒ සුණු පසුකොටසෙහිද අනුන්ට කිරාදීමේදී අග්‍රභොගයෙහිද පිහිටනසේ ඒ තරාදිදණ්ඩ උස් පහත් කරයි.

කංසකුටං - කංස නම් රුවන් බඳුනකි. එයින් රැවටීම කංසකුට නම්. ඒ කෙසේද? එක් රන් බඳුනක් තනා තවත් එපමණම ලෝකඩ බඳුන් දෙක තුනක්ද තනා ඒවාද රන්වන් කොට සරසති. ඒවා රැගෙන ජනපදයකට ගොස් ඒ ඒ ධනවතුන්ගේ නිවෙස්වලට ගොස් "රන් බඳුන් මිලදී ගනිව්"යි කියා මිල ප්‍රමාණය ඇසුවිට ඉතා වටිනා බඳුන දෙකි. එවිට ඔවුන් "මේවා නියම රන් බඳුන් බව කෙසේ දැනගනිමුද?"

ඇසුවිට 'විමසා බලාගනිව්' යි ඒ රන් බඳුන ගලෙහි ගටා උලා පෙන්වා අනිත් බඳුන්ද එබඳුමයයි සියල්ල දී යෙති.

මානකුටං - හොර මිම්ම - හොරමැනීම, හදයහෙද, සිබාහෙද, රජ්ජුහෙද කියා තුන් ආකාර හෙදයකි. එහි හදයහෙද තෙල් ගිතෙල් ආදිය මනින කාලයෙහිදී මෙය ලැබෙයි ඒවා තමාට ගැනීමේදී යට සිදුරින් මැනීමෙන් 'හෙමිහිට වක්කරව්' යි කියා ඇතුළත බඳුනෙහි බොහෝ වක්කරවා ගනියි. අනුන්ට මැනීමේදී ඒ සිදුර වසා වහා පුරවා දෙයි. සිබාහෙදය වනාහි තල සහල් ආදිය මැනීමේදී ලැබිය හැකිය. ඒවා තමාට මැනීමේදී මුදුනට උස්සා පුරවා මනියි. අනුන්ට මැනීමේදී වහාම මුදුන කපා අඩුවෙන් මැන දෙයි. රජ්ජු හෙදය නම් කෙත්වතු මැනීමේදී දැක්කහැකිය. අල්ලස් නොලබන්නාහු ඒ මනින කුඩා ඉඩම් පවා මහත් කොට අනුන්ගේ ඉඩම්වලින් ද අල්වා මැන දෙති.

උක්කෝටනං - තීරණය කළදේ යලිත් අවුල් කිරීම්, අයුත්තිය ඉස්මතුකර දැක්වීම, යමකට අහිමියා අයුතුලෙස හිමියෙකු කිරීමට අල්ලස් ගැනීමාදි නොසිටිත් දේ.

වඤ්චනං - ඒ ඒ උපායක්‍රම මගින් අනුන් වඤ්චාකරවීම, රැවටීම. මෙහිදී මේ කතා පුවත කියවිය යුතුය. එක් වැද්දෙක් මුවෙක්ද මුව පැටවෙකුද රැගෙන එයි. අතරමගදී ඔහුට එක් ධූර්තයෙක් "යහලුව, කිමෙක්ද? මුවා කෙතෙක් වටනේ ද? මුවපැටියා කෙතෙක් වටනේද?" යි ඇසීය. මුවා කහවණු දෙකකි. මුවපැටියා එක කහවණුවකි" යි කීවිට එක කහවණුවක් දී මුවපැටියා ගෙන මද දුරක් ගොස් ආපසු ඇවිත් 'යහලුව, මට මුවපැටියා මදි, මුවා මට දෙව' යි කීය. "එසේ නම් ඒ සඳහා කහවණු දෙකක් දෙව" යි කීය. එවිට ධූර්තයා "යහලුව, මම ඔබට මුලදී එක කහවණුවක් දුන්නා නොවේද?" යි ඇසීය. 'එසේය, දුන්නේය' යි වැද්දා කීය. "මේ මුව පැටියාත් ගන්න, එවිට ඒ කහවණුවද මේ කහවණුවක් වටිනා මුවපැටියාද වශයෙන් කහවණු දෙකකි" කීය. වැද්දා එය එසේවනැයි සිතා මුවපැටියා ගෙන ලොකු මුවා දුන්නේය.

නිකති - යෝග වශයෙන් හෝ මායා වශයෙන් හෝ හවඩිය නොහවඩියයිද නොමැන්න දෙය මැන්නෙමි යි කියාද රුවන්

නොවූ දෙය රුවන්යයි කියාද සමාන හෝ සුදුසු දෙයින් රැවටීම- වංචාකරීම.

සවියෝගෝ - කුටියෝගය, උක්කෝටන, වංචන, නිකති යන මේ ආදියටම කියන නමකි මෙයත්. එහෙයින් උක්කෝටනසාවියෝගය, වඤ්චනසාවියෝගය, නිකතිසාවියෝගය, යනුවෙන් මෙසේ මෙහි තේරුම දනවුණුය. ඇතැම් කෙනෙක් අනිකක් දක්වා එය අනිකකට පෙරලීම සාවියෝග යයි කියති. එය වඤ්චනයෙහිම සංගෘහිත වෙයි.

ප්‍රේදනං - අත් සිද්ධිමාදිය.

වධෝ - මැරීම,

බන්ධෝ - රැහැන් ආදියෙන් බැඳීම.

විපරාමෝසෝ - හිම විපරාමෝසය, ගුම්බ විපරාමෝසයයි දෙකකි. හිම වැටෙන කාලයේ හිමයෙහි සැඟවී සිටගෙන මාර්ගයේ ගමන් කරන්නන්ගේ වස්තුව පැහැරගැනීම හිම විපරාමෝස නම්. වනලැහැබ් ආදියේ සැඟවීසිට ගෙන මාර්ගික ජනයාගේ වස්තුව පැහැරගැනීම ගුම්බවිපරාමෝසය නම්වේ.

ආලෝපෝ - ගම් නියම්ගම් ආදියෙන් පැහැරගැනීමයි.

සහසාකාරෝ - සැහැසිකුසාව, ගෙට ඇතුල්ව මනුෂ්‍යයන්ගේ ලෙහි ආයුද තබා තර්ජනය කොට තමා කැමති බඩු ගැනීමයි.

"මෙසේ මේ සිද්ධිමෙන් -පෙ- මහණෙනි, මෙබඳු සැහැසි බවෙන් වැළකුනේ ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ වෙති'යි මේ අයුරින් පෘථග්ජනයා තථාගතයන්ගේ ගුණ වර්ණනා කරනු කැමැත්තේ එසේ කියන්නේ" යනුයි.

මෙයින් චූල්ලසීල නම් කොටස නිමියේ වෙයි.

යථා වා පනේකේභෝත්තෝ - මෙතැන් සිට මධ්‍යම සීලය විස්තර කෙරේ. එහි මේ නොපැහැදිලි පදයන්ගේ වර්ණනා කිරීමයි.

සද්ධාදෙය්‍යාති - කර්මයද ඵලයද මෙලොවද පරලොවද විශ්වාසකොට දෙන දෙය. "මේ තෙමේ මාගේ නැයෙක් හෝ

මිතුරෙකු හෝ වෙයි. මෙනම් දෙය මට කරදෙන තැනැත්තේ හෝ වෙයි. මෙනම් දෙය හෝ සිදුකර දුන් තැනැත්තේය" යන මේ අයුරින් සලකාගෙන නුදුන්නේය යන තේරුමයි. මෙසේ දෙතොත් එය සැදැහැයෙන් දෙන දීමනාවක් නොවේ.

භෝජනානි- මෙය දේශනා ශීර්ෂ පදයකි. අර්ථවශයෙන් නම් සැදැහැයෙන් දෙනලද භෝජන වළඳා සිටීරු පොරවාගෙන සෙනසුන් පරිභෝග කරමින් ගිලන් බෙහෙත් වළඳමින් යන මේ සියල්ලම කීවීම වේ.

සෙය්‍යාපීදං - මෙය නිපාත පදයකි. එහි අදහස කිමෙක්ද? ඒ බීජගාම භුතගාම දේ නැසීමෙහි යෙදී වෙසෙද්ද? යන මෙහිදී ඒ දක්වන්නේ 'මූලබීජ' යනාදිය කිය.

මූලබීජං - කහ, අල, ඉඟුරු, වදකහ, ඉවද, මහොෂධ, කටුකරෝසන, සැවැන්න, කළාඳුරු, යන මේ ආදිය

බන්ධබීජං - ඇහැටු, නුග, පුලිල, දිඹුල් එනම් ගසක් නුග වර්ගයේ ගසක්) දිවුල් යන මේ ආදියයි.

එළුබීජං - උක් හනු බට ආදියයි.

අග්ගබීජං - කුඹුක් ඒනිජ්ජක හිරිවේරිය ආදියයි.

බීජබීජං - පුබ්බන්ත (හැල් වී ආදී ධ්‍යාන වර්ග) අපරන්ත (මුං මෑ ආදී ධ්‍යාන) යනාදියයි. මේ සියල්ලම ගසින් වෙන්කොට යොදනලද්දේ වැඩීමෙහි සමත්වූයේම 'බීජගාම' නමැයි කියති. ගසින් වෙන්කොට නොයොදනාලද්දේ නොවියලුනේ භුතගාම නම්. එහි භුතගාම - ගස්වැල් තණකොළ ආදිය වැනසීම පැවිති වස්තු වෙයි. බීජගාම (පැලවෙන දේ - නොමළ ගස් වැල් අතු තණ ආදිය හා තරක් නොවූ ඇටවර්ගය) දේ විනාශ කිරීම දුක්කට වත්දු වෙති. යනු මෙහිදී තේරුම් ගත යුතුය.

සන්නිධිකාරපරිභෝගං - රැස්කොට ළඟ තබාගත්දේ පරිභෝගකිරීම - වැළඳීම එහි 1 විනය වශයෙන් 2 සල්ලේබ වශයෙන්ය කියා එය දෙයාකාරයි. ඉන් විනය වශයෙන් දැක්වෙන ක්‍රමය පළමුව යම්කිසි ආහාරයක් අද පිළිගෙන අන්දිනෙකට තබාගැනීම සන්නිධිකාර නම්. එය වැළඳීමේදී පවිති වෙයි. තමා ලත් දෙයක් හෙරණුන්ට දී ඔවුන් විසින් ලබනලද දෙයක් තබවාගෙන දෙවන දා වළඳන්ට වටී, සල්ලේබ

නොවෙයි. පාන (බොන දේ) සන්නිධියෙහිදීද මෙම ක්‍රමයමයි. මෙහි 'පාන' යන්නෙන් අම්බපානාදී අෂ්ටපාන කියයි. එසේම ඒවාට විරුද්ධ නොවූ අනුලෝම දේද ගැනෙයි. ඒවායේ විනිශ්චය සමන්තපාසාදිකාවේදී දක්වන ලදී. චන්ද්‍රසන්නිධියෙහිදී අධිෂ්ඨාන නොකරන ලද්දේ විකල්පනයද කෙළේ සන්නිධිවෙයි. සල්ලේඛයද කෝපවෙයි. මේ නිස්පරියාය (සමාන වචන නැති) වෙනස් නොකළහැකි දේ ගැන කීමයි. පරියාය වශයෙන් වනාහි තුන්සිවුර ගැන සතුවූවිය යුතුය. සිව්වැන්නක් ලදොත් එය අනිකෙකුට දියයුතුයි ඉදින් යම්කිසිවෙකුට දියනොහැකි වෙයිද යමෙකුට දෙනුකැමැත්තේ වෙයිද ඔහු උදෙසීමට (පාඩම් කීමාදිය) ප්‍රශ්න විචාරිමාදියකට ගියේද ආ කෙණෙහිම එය දියයුතුය. නොදී සිටීම නුසුදුසුය. සිව්වැනි නොපොහොනාකල සිහියෙන් බලාපොරොත්තු ඇතිව අනුදත් කාලසීමාව තබන්ට වටනේය. හිදිකටු තුල් ආදිය සිව්වැනි කරන්නන්ට නොලැබෙන කල එයින් මතුද විනය කල්මකොට තබන්ට වටියි. "මෙය දිරාගියකල යලිත් මෙවැන්නක් කොයින් ලබමිදැ"යි සිතා තබන්ට නම් නොවටියි. එය සන්නිධිද වෙයි. සල්ලේඛය (සැහැල්ලු පැවැත්ම) ද කෝපනය වෙයි.

යානසන්නිධිමිති - යාන නම් උසුලාගෙන ගිය හැකි දෝලාදී මැසි ආදී වාහන, රථවර්ග, කරත්ත, අශ්වරථ පාටක නම් වාහන විශේෂය යන යාන වර්ගයෝය. මේවා පැවිද්දාගේ යාන වාහන නොවේ උපාහන නමින් ගැනෙන සෙරප්පුව පැවිද්දාගේ යාන නම්, එක හික්ෂුවකට එක් සෙරෙප්පු කුට්ටමක් වනයේදී පරිභෝජන ගැනීම සඳහාද එක් සෙරෙප්පු කුට්ටමක් පා සේදුකල ප්‍රයෝජන ගැනීම සඳහාද යන වශයෙන් ඉහළ ප්‍රමාණයෙන් සෙරෙප්පු කුට්ටම් දෙකක් පාවිච්චි කළ හැක. තෙවැන්නක් ලදොත් එය අනිකෙකුට දිය යුතුය. "මෙය දිරැකල අනිකක් කොයින් ලබමිදැ"යි සිතා එය තබාගන්ට නොවටියි. එසේ තබාගතහොත් එය සන්නිධි වෙයි. සැහැල්ලු ප්‍රතිපදාවද කෝප කෙරෙයි.

සයනසන්නිධිමිති - සයන නම් නිදනා ඇඳන්ය. එක් හික්ෂුවකට ගේතුළ එකක්ද දිවාස්ථානයෙහි එකක්ද යනුවෙන්

අන්තිම ඉහළ ප්‍රමාණයෙන් ඇඳන් දෙකක් තබාගත්ට වටියි. එයට වඩා ලදොත් වෙන භික්ෂුවකට හෝ ගණයාට හෝ දියයුතුය. නොදී තබාගැනීම නුසුදුසුය. ඉන් සන්නිවිධිවෙයි සැහැල්ලු ප්‍රතිපදාවද කෝපනය වෙයි.

ගත්ධසන්නිධිමිහි - භික්ෂුවකගේ දද කැසිලි සමේ දෝෂ ආදී ආබාධ ඇතිකල ගඳ සුවද දේ පරිභෝගය වටී. ඔහු විසින් සුවද ද්‍රව්‍ය ගෙන්වා ඔහුගේ ඒ රෝග සංසිදී ගියකල වෙනත් එබඳු රෝගීන් හට දියයුතුය. දොර අසළ පසගුල්දීම ගෙවල් දුම් ගැස්වීමාදිය සඳහා හෝ යෙදවිය යුතුය. "යලින් රෝගයක් ඇතිවූ විට ප්‍රයෝජන ගන්නෙමි" යි තබාගත්ට නොවටී. එසේ තබාගතහොත් සන්නිධි වෙයි. සල්ලේබයද කෙලෙසෙයි.

ආමිසසන්නිධිමිහි - කියනලද දෙයින් අනාචාර දේශන කියන ලදී. ඒ කෙසේද? "මෙහිදී එක් භික්ෂුවක් එබඳු අවශ්‍යවූ විටකදී ප්‍රයෝජනගැනීමට උපකාරවන්නේයයි සලකා තල සහල් මුං මැ පොල් ලුණු මස් ගිතෙල් තලතෙළු වළන් ආදිය ගෙන්වා රැස්කරවා තබයිද, ඒ භික්ෂුව වැහි කාලවල උදයෙන්ම නැගිට හෙරණුන් ලවා කැඳ පිසවා වළඳා සාමණේරයන් ජලය පිරිගිය මඩවගුරු ඇති මාර්ගවලින් දුකසේ පිවිසිය යුතු ගම්වලට යවයිද, එහි ගොස් 'අසවල්' ගෙදර උවසුවන්ට මෙසේ දන්වව, මා වෙහෙරෙහි හුන් බව දන්වව, අසවල් ගෙදරින් ගිතෙල් ආදිය රැගෙන එව, යනුවෙන් කියා යවයිද භික්ෂූන් විසින් 'කිමෙක්ද වහන්ස, ගමට පිවිසෙමුද' යි කී විට 'ඇවැත්නි, දැන් ගමට යෑම ඉතා දුෂ්කරය' යනු කියයිද ඒ භික්ෂූන් "වේවා වහන්ස, ඔබවහන්සේ නැවතෙනු මැනව, අපි පිඩු සොයා ගෙනෙන්නෙමු" යි යෙද්ද, අනතුරුව මුල්කී සාමණේරයෝ ගිතෙල් ආදිය ගෙනවුත් බත් ව්‍යඤ්ජන පිළියෙළකර දෙද්ද, එය වළඳනවිට උපස්ථායකයෝද බත් ආදිය ගෙනැවිත් දෙද්ද, එයින් කැමති කැමති දේ ගෙන අනුභව කරයිද, අනතුරුව අර පිඩු සිඟා වැඩිය භික්ෂූන්ද ගෙනෙනලද පිණ්ඩපාතයෙන්ද කැමති කැමති දේ ගෙන උගුර ළඟටම ගිලදමාමය. මේ පරිද්දෙන් සිව් මසම ගතකරයිද මෙබඳු පැවිදි ජීවිකාවට කියන්නේ ශ්‍රමණ ජීවිකාව නොවේය, මුණ්ඩකුට්ඨිකික ජීවිකාව (හිස මුඩු කළ

කෙළෙඹියෙකුගේ දිවිපැවැත්ම) කියාය. මෙවැන්න ආම්සසන්නිධි නම්වේ. භික්ෂුවක් වසනා තන්හි සහල් නැළියෙක, සකුරු ගුළියෙක, ගිතෙල් සතර කොටසෙක යන මෙපමණක් පමණක් තබාගන්නට වටියි. නොකල්හි පැමිණෙන සොරුන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහාද එය උපකාරවිය හැක. ඔවුන් විසින් මෙතෙකුදු ජීවිකාවට උවමනාකරනදේ පිළිබඳව කතාවෙන් යමක් නොලබන්නාහු ජීවිතයද විනාශ කළ හැක. එහෙයින් ඉදින් යම් භික්ෂුවක වෙත මෙපමණ කුඩු නැතොත් ගෙන්වා තබාගන්නට වටියි. අපහසු (රෝගාදී කාලයකද) අවස්ථාවකදී වුවද එය කැපසරුප් නම් තමාටද වැළඳීමට යෝග්‍යය. කැප කුටියක නම් බොහෝකොට තැබුවද සන්නිධි නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ වනාහි සහල් තෙල් වස්ත්‍ර ආදී කිසිවක් මතු ප්‍රයෝජනය සඳහා තබාගැනීමේ සිරිතක් නැත. 'මෙය මට අද හෝ හෙට ප්‍රයෝජනය සඳහා වන්නේය' යි තබන සිරිතක් නම් බුදුරදුන් තුළ නැතැයි යනුවෙන් මේ නිසා පාඨශ්ජනයා උන්වහන්සේගේ ගුණවර්ණනා කරන්නේය.

නව්ව - විසූකදස්සනවලදී යම් යම් නැටීම් නව්වයන් තෙත් කියයි. එය මග යන්නහු විසින්ද බෙල්ල ඔසොවා බැලීමටවත් නොවටියි. මෙහි විස්තර විනිශ්චය සමන්තපාසාදිකාවෙන් බලාගත යුතුය. තවද මෙයින් මතු සියලුම ශික්ෂාපද සම්බන්ධි සූත්‍ර පදවලදී මෙපමණවත් අනවශ්‍ය වැඩි විස්තර නොකියා ඒ ඒ තැනට ප්‍රයෝජන පදය පමණක් ගෙන වර්ණනා කරමු.

පෙක්ඛං - නාට්‍ය සමාජය බැලීම.

අක්ඛාණං - මහාභාරතය රාමායනය යනාදිය යම් තැනෙක කියද්ද එහි යන්ට නොවටියි.

පාණිස්සරං - අත්පොඩිගැසීම, තාලම් ආදිය,

වේතාලං - සනතාල, මන්ත්‍ර බලයෙන් මළසිරුර නැගිටුවීමයයිද සමහරු කියති.

කුම්භථුනං - සැළි කල කණු වැනි දේට ගැසීමෙන් ඇති වන රම්‍ය තාල ශබ්දය.

ශෝභනගරකං - නළුවන්ගෙන් ගැවසුන මනහර නගර හෝ ගෙවල් ප්‍රතිභාණ සිතයයිද කියයි.

වණ්ඩාලං - යකඩ ගුළිවලින් සෙල්ලම් කිරීම, සැඩොලුන්ගේ ශබ්ද නංවන එක්තරා ක්‍රීඩාවකි.

වංසං - හුණුකුළල්, හුණගස් ඔසවා කරන සෙල්ලමක්.

ධෝපනං - ඇටසැකිල්ල සෝදා පිරිසිදු කිරීම, සමහර ජනපදවල මීය යන තමන්ගේ නෑයෝ නොදවති- නොපුළුස්සති. වළ දමත්. අනතුරුව ඒ මළසිරුරු අපවිත්‍රවූ කල (කුණුවුවිට) ගොඩගෙන ඇටකටු නඟවා සුවඳ තවරා තබත්. ඔව්හු උත්සව දිනවලදී එක තැනක ඒ ඇට තබා තවත් ඒ අසල තැනෙක සුරාදිය තබා හඬමින් සුරාපානය කරති. මේ ගැනම මෙයත් වදාළහ. "මහණෙනි, දකුණුදිග ජනපදයන්හි (මිනිසුන් ඇට සැකිළි) සේදීමේ ක්‍රියාවක් ඇත. එහි බොහෝ කන බොන ආහාර පානද ඇත. මෙය නැත්තේ නොවේයයි කියමි" යනුයි. ඇතමෙක් ඉන්ද්‍රජාල ක්‍රමයෙන් ඇට සේදීම කරතැයි කියති.

හත්ථියුද්ධාදීපු - හික්ෂුවට වනාහි ඇතුන් යොදවා යුද කිරීම, යුද කරවීම, යුදකරනු බැලීම යන මේ දේ නුසුදුසුය.

නිබ්බද්ධං - මල්ලයුදය, මල්ලව පොර.

උයෝධිකං - පහරදෙන තැන, යොදවන තැන.

බලග්ගං - බලපිරිස, බලසේනාආංක

සේනාබ්‍යුහං - සේනා සමූහය. ගැල්ලාසිය සේ සේනා සමූහය.

අභිකදස්සනං - 'ඇතුන් තුන්දෙනෙක් පසුකොට ඇත්තේ හත්ථාණික නම්' යනාදී නයින් කීවාසේ බලඇණි දර්ශනය.

ජුතප්පවාදට්ඨානං - පමාවීමට කරුණුවී මෙහි සිටිනුයි පමාදට්ඨාන නම්. දුකෙළිය- සුදුකෙළිය ඒ ප්‍රමාදයට කරුණු වේනුයි ජුතප්පමාදට්ඨාන නම් වේ.

අට්ඨපදං - එක එක පේළියට පද අට අට ඇත්තේනුයි අට්ඨපද නම්. දසපද යන්නද මෙම ක්‍රමයෙන් සැදේ.

ආකාසං - අට පද දසපද ආදියෙහි සේ අවකාශයේ ක්‍රීඩා කිරීම.

පරිහාරපථං- බිම ඒ ඒ මාර්ග කොටස් මණ්ඩල වශයෙන් බෙදා එහි පරිහරණය කළයුතු දේන් හැසිරෙන ජනයාත් ක්‍රීඩාකිරීම

සන්තිකං- එනම් ක්‍රීඩාව, ළඟටම හිඳගෙන- එකතෑනක හිඳ බෝල හෝ ගල්කැට නොසොලවා නියෙන්ම ඉවත්කරති. එසේම පමුණුවති. ඉදින් එහිදී කවරෙකුගෙන් හෝ එය සෙලවෙනම් ඔහු පරාදයි. මෙසේ කරන ක්‍රීඩාවට මේ නමකි.

බලිකං- සුදුකෙළියේදී දාදුකැට සෙල්ලම් කිරීමයි.

සටිකා - දිග ලියකින් කොට ලියකට ගැසීමේ සෙල්ලමයි. එනම් කල්ලි ගැසීම් වැනි සෙල්ලමයි.

සලාකහත්ථං- ලාකඩවලින් හෝ දුඹුරුපැහැයෙන් හෝ පිටි ජලයෙහි හෝ පින්සලය තෙමා 'කුමක් අදින්ටද?' යි අසා බිම හෝ බිත්තියක හෝ ඒකුර ගසා- ගා ඇත් අස් ආදී රූප ඇඳීමේ ක්‍රීඩාවකි.

අක්ඛං- ගුලක්‍රීඩාව- බෝලගැසීම.

පංගචිරං - නළාදඩු, ඒවා පිහිමින් සෙල්ලම් කරති.

වංකකං- ගැමිදරුවන්ගේ සෙල්ලම් නගුල්, කුඩානගුල්

මොක්ඛවිකං- පෙරළීමේ සෙල්ලම් අහසෙහි දඩුවක් දමා බිම හිස තබා එය උඩ යට පෙරළීමේ ක්‍රමයෙන් කරන ක්‍රීඩාව

චිංගුලකං- තල් අතු ආදියෙන් සෑදූ සුළඟින් කැරකෙන රෝදයක්, සරංගල් මෙන් සුළඟින් කැරකෙමින් ගුවනෙහි ගමන් කරයි.

පත්තාළහකං - කොළවලින් තැනූ නැළියෙන් වැලි බොරළු ආදිය මැනදෙමින් සෙල්ලම් කරයි.

රථකං - කුඩා රිය.

ධනුකං - කුඩා දුනු.

අක්ඛරිකා - අවකාශයේ, පිටේ, බෝඩි ආදියේ අකුරු දැන හැදිනගන්නා සෙල්ලම්.

මනේසිකා - සිතින් සිතූ දෙය දැනගන්නා සෙල්ලම් ක්‍රමයක්.

යථාවජ්ජං - ගොලු බිහිරි කොර ආදින්ගේ ඒ ඒ වරදවල් ඔවුන්ගේ විලාසයෙන් විකටලෙස පෙනී සිටිමින් කරන සෙල්ලම්.

ආසන්දි - පමණට වඩා දිග අසුන. 'අනුව යෙදුනාහු නිදිති' යන මෙහි බලාපොරොත්තුවෙන් හැම පදයෙහිම සම්බන්ධ පද දක්වයි.

පල්ලංකෝ - පාවල ව්‍යාළරූප යොදා කළ ආසන.

ගෝණිකෝ - දිග ලොම් සහිත මහ පලස්. එහි ලෝම සතරඟුල් පමණ ඇත.

චිත්තකා - විසිතුරු සිතියම් සහිත බැටලු ලොම් ආදියෙන් කළ ආස්තරණ.

පටිකා - බැටලු ලොම් ආදියෙන් කළ සුදු ඇතිරිලි.

පටලිකා - බොහෝ මල් පෙන්වා ලොම්වලින් කළ ඇතිරි නොමැලවුන පට වස්ත්‍රයෙන් කැරුණකි.

තුලිකා - තුන් ආකාර මෙට්ට අතුරින් එක්තරා පුළුන් පිරුණ මෙට්ටයක්.

චිකතිකා - සිංහ ව්‍යාසුරාදී රූපවලින් සැරසුන ලෝමමය ඇතිරිය.

උද්දලෝමි - දෙපසින් වාටි සහිත ලෝම ඇතිරි. දෙපසින් පිහිටෙව් මල් සහිත ඇතිරියකැයි ඇතැම්හු කියති.

ඒකන්තලෝමි - එක පැත්තකින් වාටි ඇති ලොම් ඇතිරි එකපැත්තකින් පමණක් මල් පිහිටුවා කළ ඇතිරියකැයි ඇතැම්හු කියති.

කට්ඨිස්සං - මැණික් ඇල්ලූ පට වස්ත්‍රය 'කට්ඨිස්ස' යන්නෙන් කියයි. රන් නූලෙන් මසනලද කෝසෙය්‍ය වස්ත්‍රයේ මැණික් ඔබ්බා කළ ඇතිරියයි.

කෝසෙය්‍යං - රත්රන් නූලෙන් මසනලද කෝසෙය්‍ය නූලෙන් ගෙතු ඇතිරියයි. 'සුද්ධකෝසෙය්‍ය වස්ත්‍රය වටනේය' යි විනයේදී දැක්වේ. දීඝට්ඨ කථාවෙහි 'පුළුන් මෙට්ටය හැර ගෝණක (සතරඟුල් පමණ දිග ලොම් ඇති පලස්) ආදී සියල්ලම නොමැතිවී' යනුවෙන් දැක්වෙයි.

කුත්තකං - ස්ත්‍රීන් 12 කට නැටියහැකි තරම් විශාල පලස කුත්තක නම්. නළඟනන් 16 කගේ නැටීමට තරම් යෝග්‍යවූ සිහින් බැටලු ලොම් ආදියෙන් කළ පලසද මින් කියයි.

හත්ථත්ථර අස්සත්ථරානි - ඇතුන්ගේද අශ්වයන්ගේද පිටේ අතුරණ පලස්. රථවල අතුරණ පලස් 'රථපත්ථරණ' නම්

අභිණප්පවේණි - අඳුන් දිවිසමින් ඇඳක ප්‍රමාණයට මසා කරනලද වැටිය.

කාදලිමිගපවර පච්චත්ථරණං - කදලිමග නම් මුව වර්ගයක් සිටිති. ඔවුන්ගේ සම් කදලිමග සමය. එයින් කළ ඇතිරිල්ල කදලිමග පච්චත්ථරණයයි. එය ඉතා අගනා බැවින් 'පවර' යනු කිය. මේ ඇතිරිලි තැනීමේදී සුදුවස්ත්‍රයක් මත කදලිමග සම අතුරා මසා පිළියෙළ කරති.

සඋත්තරච්ඡදං - වියන, ඇඳන් ආදියේ රේන්ද වැනිදේ. උඩට අදින වියන සමග මතුවෙහි බඳනාලද රතු වියන සමග යන තේරුමයි. සුදු වියනද යට අකැප ඇතිරිලි ඇතිවිට නුසුදුසුය. එසේ නැතිවිට නම් සුදුසුය.

උභතෝලෝහිත කුපධානං - හිසට තබන කොට්ටය, පයට තබන කොට්ටය කියා ඇදේ දෙපසෙන් රතු පැහැති කොට්ට තබති. මෙය අකැපය. රතු හෝ පියුම් පැහැති හෝ විසිතුරු හෝ එකම කොට්ටයක් දෙපස තමා එය ප්‍රමාණයේ තබාගත යුතුය ලොකු කොට්ට තබාගැනීම තහනම්ය. ලේ පැහැති (රතු නොවූ) කොට්ට දෙකක් නම් නුසුදුසුද නොවේ. එයට වඩා ලදොත් ඒවා සෙස්සන්ට දියයුතුය. දෙන්ට නොහැකිවූයේ නම් ඇදේ සරසට දමා ඒ මත ඇතිරිල්ල එලා හිඳ ගත යුතුය. සතිපපුටු දික්පුටු ආදියෙහිද පෙරකි පරිදිම පිළිපැද්ද යුතුය. ඒ සඳහා මෙසේත් කිය. දික් පුටුවේ පා සිඳ දමා පරිභෝගය කිරීමද ඇඳි නැති ආසනවල හා කවිච්චි ආදියේ ඇඳි කඩා දමා පරිභෝග කිරීමද මෙට්ටවල අවුල් හැර දමා කොට්ට තනාගැනීමද අවශෙෂ දේ බිම අතුරණ ඇතිරිලි කිරීමද සුදුසුය" යනුයි.

උච්ඡාදනාදීසු - සුවඳ සුණු ආදිය යොදා ඇඟ ඉලිම් ආදියෙහි මව්කුසින් බිහිවූන කුඩා දරුවන්ගේ ශරීරගන්ධය දොළොස් අවුරුදු කල්හි පවා ඇගෙන් අස්නොවී යයි. ඒ ගඳ පවතියි. ඔවුන්ගේ ඒ ශරීරගඳ දුරුකරණු සඳහා සුවඳ සුණු ආදිය යොදා ඇඟ ඉලිම කෙරෙති. එබඳු ඇඟ ඉලිමාදිය නොවටියි.

පරිමද්දනං - පිරිමැදීම- අතගෑම- මිරිකීම පින්වත් වාසනාවන්ත දරුවන් කලවයෙහි දිගහැර හොවා තෙල්ගා අත්පා

කලවා නැබ ආදියේ මනා පිහිටීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය. එබඳු දේද නොවටතේය.

නාභාපනං - එම දරුවන්ගේම සුවඳ ජලයෙන් නැහැවීම.

සම්බාහනං - අත්‍යවශ්‍ය මිටිකා මැඩීම, මහා මල්ලව පොර බදන්නන්ගේ සෙයින් අත් පා මුගුරු ආදියෙන් තලා පෙළා බාහුන්ගේ වර්ධනය කිරීමයි.

ආදාසං - කැඩපත් - මුණුබලන කන්නාඩි මේවා පරිහරනය නොවටයි.

අඤ්ජනං - සැරසීම සඳහා කරන අඳුන් ගැමාදිය.

මාලා - බද්ධමාලා හෝ අබද්ධමාලා

විලේපනං - විලෙවුන්, ශරීරයේ හම සරසන පැහැපත් කරණ දේ.

මුඛවුණ්ණකං මුඛාලේපනං- මුඛයෙහි කලු ලප පිළිල ආදිය නැතිකරණ සඳහා ඒ පිරිසිදු කරන බෙහෙත් මැටි ආදිය කරති, ඉන් ලේ සෙලවනවිට අබ කල්ක ආදිය කරති. ඉන්ද්‍ර දොසක් ඇතැයි හැඟී ගිය කල තල කල්කය දෙති. ඉන් ලේ සංහිදුනකල කහ යොදා කල්කය දෙති. ඉන් ජව්වර්ණය ඔප්නැගුන තැන මුඛය පවිත්‍රකරන සුණුවලින් මුව සුණු යොදා පිරිසිදු කෙරෙති. ඒ සියල්ලම නොමැනවි.

හත්ථබන්ධාදියු - අතෙහි චිත්‍රකර්මකළ සක් කබල් ආදිය බැඳගෙන හැසිරෙති. මෙකී දේ හෝ අනික් දෙයක් හෝ කිසියම් හස්තාභරණයක් නුසුදුසුය. තවද සමහරෙක් සිලුතබා හැසිරෙති, රන් තුල් මුතු වැල් ආදියෙන්ද එය වටකර සරසති. මේ සියල්ලම නොමැනවි. තවත් සමහරෙක් සතර රියන් හැරමිටි හෝ වෙනත් සරසා පිළියෙළකර ගත් ලී දඬු ආදියක් ගෙන හැසිරෙති. එසේම ස්ත්‍රී පුරුෂ රූපාදියෙන් සරසා සැදූ බෙහෙත් බෝතල් සේ සැදූ උණුපුරුක් ආදියෙන් මනාව ආරක්ෂා සහිතව වම්පැත්තේ එල්වාගෙන හැසිරෙති. තවත් කෙනෙක් නොයෙක් රුවනින් සැරසූ කොපුව සහිත ඉතා කියුණු මුවහත් කඩු, පස්වැදැරුම් පැහැයෙන් යුතු තුල්වලින් මැසූ මෝරදත් ආදියෙන් විසිතුරු කළ කුඩය, රන් රිදී ආදියෙන් සැරසූ මොනරපිල් ආදියෙන් වටේ සැරසූ සෙරෙප්පු, රියනක් තරම් දිග සතරඟුලක් තරම්

පළල කේසාන්තය තෙක් සීමාව දක්වා වළාකුල අසල විදුලියක් පෙනෙන්නාසේ නලලෙහි නළල්පට බැඳීම්, හිසෙහි සිඵම්ණ දැරීම, සෙමර වල්විදුනා දැරීම, යන මේ සියල්ලම අයෝග්‍යය. මෙකී දේ අයෝග්‍යවන්නේ නෛර්යායානික (සසරින් මිදීමක් සිදු නොකරන) නොවන හෙයිනි. ස්වර්ගමොක්ෂ මාර්ගයන්ට බාධා පමුණුවන හෙයිනි.

තිරවිජාන කථා - තිරිසන් කතා, ලාමක කතා.

රාජ කථා - එහි ඒ ඒ මහරජුන් අරභයා කරන කතා, මහාසම්මත මන්ධාතු ධර්මාශෝක යනාදී රජවරු මහානුභාව සම්පන්නයෝය, යනාදී වශයෙන් පවත්වනු ලබන කතා, චෝරකථා- සොරුන් පිළිබඳ කතාදීන්හිද මෙම ක්‍රමයමයි. ඒවා අතුරෙහි අසුවල් රජතුමා විශිෂ්ඨ රූපශෝභා ඇත්තෙක, දැකුම්කලය, යනාදී ක්‍රමයෙන් කරනු ලබන ගේහ සිත (ලෝකික ආශා දනවනසුලු) කතා තිරිසන් කතා නම් වෙයි. ඔහුද මෙබඳු මහානුභාව ඇතිව විසුවේ නමුදු විනාශ ස්වභාවයට පැමිණියේ යයි යනුවෙන් පවත්වන කතාව කර්මස්ථාන භාවයෙහි පවතියි. සොරුන් කෙරෙහිදු මුලදේව නමැත්තා මෙබඳු මහා තෙදැත්තෙක, මේසමාල නමැත්තා මෙබඳු දක්ෂයෙක, යනුවෙන් මෙසේ ඔවුන්ගේ ඒ ඒ කර්මයන් සලකා 'ඔව්හු පුදුම සුරයෝය'යි යනුවෙන් කරනු ලබන කතාව ගේහසිත කතාවයි. යුද්ධයන් පිළිබඳවද භාරත යුදයන්හි "අසවලා විසින් අසවලා මරණලදී. අසවලාට මෙසේ විදින ලදී" යනුවෙන් කාමාස්වාද වශයෙන් පවත්වන්නේ තිරිසන් කතාය. එබන්දොත් විනාශයට පැමිණියාහුයයි පවත්නා කතා කර්මස්ථාන අරභයා පවතියි. ආභාරාදීන්හිදීද මෙසේ වර්ණවත් සුවඳවත් රසවත් ස්පර්ශවත් දේ කැවෙමු. අනුභව කෙළෙමු, පානය කෙළෙමු, පරිභෝග කෙළෙමු, යනුවෙන් කාමාස්වාද වශයෙන් කීම නොවටියි. එහි අදහස් ඇතිසැටියෙන් සලකාගෙන පෙර මෙසේ වර්ණාදියෙන් යුතු ආභාරපාන වස්තු ශයන මාලා සුවඳ ආදිය සිල්වතුන්ට දුනිමු, වෛත්‍යයන්හි පූජාකෙළෙමු, යනුවෙන් කීම වටනේය. ඤාති කතාදීන්හිදීද අපගේ නෑයෝ සුරයෝය, සමර්ථයෝය, ඉස්සර අපි මෙසේ මෙබඳු ලක්ෂණ යාන වාහන වලින් ගමන්

කෙළෙමු. ආදී වශයෙන් ආශ්වාද වශයෙන් කියන්ට නුසුදුසුය. එහි ඇතිසැටි සලකාගෙන ඒ නැයෝද විනාශයට ගියෝයයි හෝ පෙර අපි මෙබඳු සෙරෙප්පු ආදිය සංඝයාට පූජාකෙළෙමුයයි හෝ කීම සුදුසුය. ගම්පිළිබඳ කතාවලදීද සුනිව්විධ (මනාසේ උසස්සේ විසීම) දුන්නිව්විධ (නපුරුසේ විසු) සුභික්ෂ දුර්භික්ෂ ආදී වශයෙන් හෝ අසවල් ගම්වැස්සෝ සුරයෝය, සමර්ථයෝය, යනාදී වශයෙන් හෝ ආස්වාස වශයෙන් කතාකිරීම නොමැතවි එහි ඇතිසැටි සලකාගෙන ශ්‍රද්ධාවෙන් පැහැදුනාහුය කියා හෝ අනිත්‍ය ස්වභාවයට ගියාහුය කියා හෝ කීම සුදුසුය. නිගම නගර ජනපද කතාවන්හිදීද මෙම ක්‍රමයමයි.

ඉන්ටී කථා - ස්ත්‍රීන් පිළිබඳ කතා ඔවුන්ගේ වර්ණ සටහන් රූප ශෝභාදිය සඳහා ආශ්වාද වශයෙන් කතාකිරීම නුසුදුසුය. ශ්‍රද්ධාවෙන් පැහැදුනාහුයයිද අනිත්‍ය ස්වභාවයට ගියාහුයයිද කීම වටහේය.

සුරකථා - නන්දිමිත්‍ර නම් යෝදයා ඉතා සුරයෙක ආදී වශයෙන් ආශ්වාද වශයෙන් කතාව නොමැතවි. හේ සැදැහැත්තේය, විනාශයට පැමිණියේය ආදී ලෙසින් නම් සුදුසුය.

විසිඛා කථා - අසවල් විදියේ වැස්සෝ සුරයෝය, සමර්ථයෝය, මනාසේ ස්ථිරව පිහිටාගත්තේය, නපුරුසේ පිහිටා ගත්තේය, ආදී වශයෙන් ආශ්වාද වශයෙන් කතාව නුසුදුසුය. සැදැහැත්තේය, ප්‍රසන්නයෝය, අනිත්‍යයට ගියෝය, යනුවෙන් කතාව සුදුසුය.

කුම්භට්ඨානකථා - ජලය ගෙන යන තැන් - ලිං වැව් පොකුණු ළඟ සිට කරන කතා මෙයම කුම්භට්ඨාන කථා, උදකතින්ථ කථා යන නම් වලින්ද හඳුන්වති. දිය අදනා එනම් දාසිය රූප ශෝභාසම්පන්නය, පැහැදීම් එළවයි, මන වඩයි, නැටීම් ගැයීම් වැයීම්වල ඉතා දක්ෂය, ආදී ලෙසින් ආශ්වාද වශයෙන් කතාව නොවටියි. ඕනොමෝ සැදැහැත්තිය, ප්‍රසන්නය ආදී ලෙසින් කතාව සුදුසුය.

පුබ්බපේත කථා- පැරණි නැයන් ගැන කරන කතා මෙයද වර්තමාන නැයන් පිළිබඳ කතා සෙයින්ම විස්තර කළ යුතුය.

තානන්ත කථා - මුල හා අග කතාවලින් තොර නොයෙක් දේ පිළිබඳව වූ කතාය. මුලක් අගක් නැති නිර්වචක කතා

ලෝකක්කායිකා - මෙලොව කවුරුත් විසින් මවන ලද්ද, අසවල් අය විසින් මැවිනි. කවුඩාද සුදුස, ඔහුගේ ඇට සුදු හෙයිනි. කණකෙකින්න රතුය, ඒ ලෙසෙහි ඇති රතුකම නිසාය, මේ ආදී වූ පරලොවක් නැත යනාදී විතණ්ඩවාදී කතාය.

සමුද්දක්කායික - කුමක් හෙයින් මුහුද සයුර නම් වීද? සාගර රජුන් විසින් කනනලද බැවිනි. මා විසින් එය කනින ලැයි හස්තමුද්‍රාවෙන් දන්වන ලද බැවින් සමුද්‍ර නම්වී. මේ ආදී මුහුදු පිළිබඳව ඇති නිශ්ඵල කතා.

භවෝ - වුද්ධි වැඩීම.

අභවෝ - භානිය මෙසේ දියුණුවද මෙසේ භානියද විය. භවයද මෙසේ ඇතිවිය. මෙසේ නැතිවිය යනුවෙන් හිස් කියමන් කියාපාන නිර්වචක කතා භව කථා නම්.

විග්ගාහික කථා - විග්‍රහ කතා, සාරම්භ කථා.

සහිතම්මේ - මගේ වචන සාර සහිතය, සිලුටුය, අර්ථවත්ය. කාරණා සහිතය,

අසහිතන්තේ - තාගේ වචන එසේ නොවේ. අසහිතය.

ආචිණ්ණං තේ විපරාවන්තං - තොපට බොහෝ කල් පුරුද්දෙන් ප්‍රගුණව යමක් ආවේද ඒ සියල්ල මගේ එක බසින්ම අනින් පිට පෙරලුනේය. තා මා ඉදිරියෙහි කිසිවක් නොදන්නෙක් වූයෙහි යන තේරුමයි.

ආරෝපිතෝ තේ වාදො - මවිසින් තට දොස් නගන ලද්දේය.

චර වාදප්පමොක්කාය - දොසින් මිදීම සඳහා හැසිරෙව පිළිපදුව. ඒ එතැනින් ගොස් හික්මෙව යන තේරුමයි.

නිබ්බේධෙහි වාසවේ පභෝසි - දැන්ම අවුල් හැර නිරවුල් කිරීමෙහි පොහොසත් වූයෙහි.

ඉධගච්ඡ - දූතෙය්‍ය කථාවේදී මෙයින් අසවල් තැනට යව.

අමුත්‍රාගච්ඡ - එතැනින් අසවල් තැනට එව.

ඉදං හර - මෙතැනින් මෙනම් දෙය ඉවත්කරව.

අමුත්තුදොහර - අසවල් තැනින් මෙනම් දෙය ගෙන එව. යනාදී මේ කියුම් කොටින් කියතොත් දුර්තමන් පිළිබඳ කියුම්ය. පස්ආකාර සහ ධාර්මිකයන් තබා රත්නත්‍රයට උපකාර යුතු වූයේ වෙයි. ගිහියන්ගේ හසුන් පණිවිඩ ගෙන යෑම් ඊම් අනුන්ට තුසුදුසුය.

කුහකා - තුන්ආකාර කුහක වස්තූන්ගෙන් ලෝකයා හමුවෙහි නැති ගුණ පෙන්වා වඤ්චා කිරීමයි.

ලපකා - ලාභ සත්කාර ප්‍රයෝජන බලාපොරොත්තුවී වාටු බස් කියන්නෝ.

නේමිත්තිකා - නිමිති කීම ස්වභාවයක් කරගත් අය

නිප්පේසිකා - එනම් කතාවලින් වඤ්චා කරන්නෝ.

ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣංසිතාරෝ - ලාබයෙන් ලාබය ගටා සමකර දක්වා ලාබ ප්‍රයෝජන සෙවීම. කුහනා ලපනා නේමිත්තිකතා නිප්පේසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣංසනතා, යනු මෙකියන ලද ගතිවලින් යුතු පුද්ගලයන්ට ව්‍යවහාර කරන නමය. මේ දැක්වූයේ ඒ පිළිබඳ කෙටි හැඳින්වීමකි. මේ කුහණාදියේ විස්තර කතාව පෙළෙහි හා අටුවාවෙහි ආ විස්තරද සමග විසුද්ධි මාර්ගයේ සීල නිර්දේශයේ දක්වන ලදී.

මධ්‍යම ශීලය පිළිබඳ විස්තරය මින් අවසානයයි.

අංගං - (මෙතැන් පටන් මහා සීලය විස්තර වෙයි.) අත් පා ආදීන් අතුරෙහි මෙබඳු යම්කිසි අවයවයකින් යුතුවූ තැනැත්තා දීර්ඝායුෂ ඇත්තෙක්ද යසස් ඇත්තෙක්ද වන්නේය, යනාදී නයින් පවත්නා අංග ශාස්ත්‍රය.

නිමිත්තං - එනම් ශාස්ත්‍රය. පණ්ඩුරජ මුතු ඇට තුනක් අතේ මීටමොළවා ගෙන නිමිති ශාස්ත්‍ර දන්නාගෙන් ඒ ගැන මෙසේ අසයි. 'මගේ අතේ කුමක්ද? නිමිති කියන්නා එහා මෙහා බලා හුනෙකුගේ මුවින් මැස්සියක් මිදී ගියා දැක 'මුත්තා'යි පැවසීය. යලිත් කෙතෙක්ද?යි ඇසීය. එවිට කුකුළෙක් තුන්වරක් හඬලන ශබ්දය අසා තුනකැයි කීය. මෙසේ ඒ ඒ කියමන්වලට අනුව නිමිති අනුව පැවැත්ම.

උප්පාදං - හෙන වැට්මාදියේ විශාල හටගැනීමි, එය දැක මෙනම් දෙය වන්නේය. මෙය වන්නේය. යනු කියත්.

සුපිණ්ණං - යමෙක් පෙරයම සිහින දකිද එහි විපාකය මෙබඳු වන්නේය. යමෙක් මෙනම් දෙය දුටුවේ නම් එහි ප්‍රතිඵල මෙබඳු වන්නේය, යනාදී නයින් ඒ ඒ සිහිනවල පලාපල කීමෙහි යෙදී වෙසෙති.

ලක්ඛණං - මෙනම් ලකුණින් යුතු තැනැත්තා රජවෙයි. මෙනම් ලකුණු ඇති තැනැත්තා යුවරජු වෙයි, ආදී නයින් ලක්ෂන අනුව ශාස්ත්‍ර කියන.

මුසික්ච්ඡන්තං - මියන් කැපූ වස්ත්‍රාදිය බලා එහි පල විපාක වටහාගැනීමයි. මියා හපා පොඩිකළ හා පොඩිනොකළ වස්ත්‍ර බලා මෙනැත්පටන් මෙසේ මේ වස්ත්‍රය කැපූකල මේනම් විපාක ලැබේ. යනාදිය ප්‍රකාශ කිරීමයි.

අග්ගිහෝමං - මෙනම් දර දමා ගිනි මොළොවා මෙසේ යාග කළවිට ඉන් මෙබඳු පලවිපාක ලැබේ යනාදී ගිනි පිදීම යාගවල විපාක කීම.

දඛ්ඛිහෝමං - මෙයද ගිනිපිදීමේ විධියකි. මෙබඳු හැන්දකින් මෙබඳු ධාන්‍ය පොතු ආදිය යොදා යාගකළ විට මෙනම් විපාක ලැබේයයි, කියයි. මෙසේ පැවැත්වීමේ ක්‍රම අනුව වෙන් වශයෙන් දැක්වීමකි.

කණේ - කුණ්ඩක, සහල්කුඩු, හුන්සල්.

තණ්ඩුල - හැල් ආදියෙන්ද තණ වර්ගයන්ගෙන්ද ගන්නා සහල්.

සප්පි - ගිතෙල්

තේලං - තලතෙල් ආදිය, අබ ආදිය මුඛයෙන් ගෙන ගින්නෙහි බහා දැමීම. විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් ජපකොට යාගකිරීම මුඛහෝම නම්.

ලෝහිතහෝමං - දකුණු උරහිසෙහිවූ ලේ ආදියෙන් යාග කිරීම.

අංගවිජ්ජා - පැරණි අංගයන් දැක අනාගත වාක්‍ය වශයෙන් කොටස් කීම. මෙහිදී ඇඟිලි ඇට බලා ඥානයෙන් දක්ෂලෙස විමසා මේ කුලපුත්‍රයෙක්ද? නැද්ද? කියා හෝ ඔහු ශ්‍රී

සම්පන්නයක්ද? නැද්ද? කියා හෝ මේ ආදී ලෙසින් ප්‍රකාශ කිරීම අංග විද්‍යාවයි.

චන්ද්‍රවිජ්ජා - ගෘහවස්තු ආරාම වස්තු ආදියේ ගුණ දෝෂ සලකා බලන ශාස්ත්‍රය, ඒ ඒ බිම්වල මැටි ආදියේ වෙනස්කම් බලා විද්‍යාවෙන් විමසා සොයා යට පොළොවේ රියන් තිහක් පමණ තන්හිද අහසෙහි අසූරියන් පමණ පෙදෙස්හිද ගුණදෝස් දැකිය හැකිය.

බත්තවිජ්ජා - අංගෙය්‍යමාසුරක්ඛාදී නීති ශාස්ත්‍ර.

සිව්විජ්ජා - සොහොනෙහි වාසයෙන් විමසා දතයුතු දේ දැනගන්නා විද්‍යාවයි.

භූතවිජ්ජා - භූත චෛද්‍ය මන්ත්‍ර

භූරිවිජ්ජා - මහත් නුවණැත්තන්ගේ කුලයෙහි වසන්නා විසින් උගතයුතු මන්ත්‍ර.

අභිවිජ්ජා - සර්පයන් දෂ්ටකළ විට ඊට කරන බෙහෙත් ප්‍රතිකාරක්‍රම හා සර්පයන් දමනය කර අල්ලාගන්නා විධි.

විසවිජ්ජා - පැරණි විස රැකීම, අලුත් විස ඇතිකිරීම, ආදී දේ උගන්වන විස තන්ත්‍රය.

විච්ඡික විජ්ජා - ගෝනුස්සන් දෂ්ටකළ විට ඊට කරන ප්‍රතිකාර.

මුසික විජ්ජා - මීයන් සැපු කළ කරන ප්‍රතිකාරාදිය උගන්වන ශාස්ත්‍රය ගැනද විස්තර එසේමය.

සකුණ විජ්ජා - පියාපත් සහිතවූද පියාපත් රහිතවූද දෙපා සිව්පා ආදීන් පිළිබඳ නාද, ගමන ආදී වශයෙන් ඒ ඒ සකුණයන් ගැන තතු දැනීම.

වාසසවිජ්ජා - කපුටු නාදයේ ගුණාගුණ කීමේ ශාස්ත්‍රය. එය වෙන් වශයෙන් වූ ශාස්ත්‍රයකි. එහෙයින් එය වෙනම දැක්විය.

පක්ඛජ්ක්ඛාපනං - මේරීමට ගිය සිතිවිලි, මොහු මෙතෙක් කලක් ජීවත් වෙයි, මොහු මෙතෙක් කලක් ජීවත් වෙයි. යන කියමන් කියන විශාරද ඥානයයි.

සරපරිත්තානං - ස්වර රක්ෂණය, මනාමත නොවැටෙන පරිදි කරණ විද්‍යාවයි.

මිගපක්ඛං - මීට සියල්ලම ඇතුළත් කොට දක්වා ඇත. හැම පක්ෂි සිව්පා ආදීන්ගේ ශබ්ද ලක්ෂණ අනුව බලන ශාස්ත්‍රයයි.

මණිලක්ඛණාදීසු - මෙනම් මැණික අගනේය, මෙනම් මැණික නොඅගනේය. මේ මැණික හිමියාහට නිරෝගි බව වස්තුව කීර්තිය ආදිය ලැබෙයි. මෙනම් මැණික ඇත්තාහට එය නොලැබෙයි, මෙසේ වර්ණ සටහන් ගුණ ආදියේ වශයෙන් ඒ ඒ මැණික්වලට අනුව ගුණාගුණ කීමේ ශාස්ත්‍රය.

ආවුධං - කඩු ආදිය හැර අනික් ආවුධ.

ඉත්ථිලක්ඛණාදීනි - යම් කුලයක එනම් ස්ත්‍රීන්ද එනම් පුරුෂයන්ද වෙසෙත් නම් මෙබඳු ගුණාගුණ ලැබෙනැයි කියන ශාස්ත්‍රය. මින් ඒ ඒ කුලවල දියුණුවත් හානියත් ඇති සැටි දැක්විය හැක.

අජලක්ඛණා - මේ ආකාර සටහන් ඇති එලු ආදී සතුන්ගේ මස් අනුභව කළයුතුය. මෙබඳු සතුන්ගේ මස් නොකෑ යුතුය, යනාදී නයින් ගුණාගුණ කියන ශාස්ත්‍රය.

ගෝධාලක්ඛණෝ - විත්‍රකර්ම කිරීමේදී පැළඳීම් ආදියේදී මෙබඳු ආකාර ගොයෙකු ඇන්දකල හෝ ඇඹුවකල මෙනම් විපාක ලැබෙයි, යනාදී ලෙසින් කියන ශාස්ත්‍රය. මෙයට උදාහරණ වශයෙන් එක් කථා වස්තුවක් මෙන්න - පෙර එක් වෙහෙරක බිත්ති සිතියම් කිරීමේදී ගොයෙකු ගින්නෙහි දැවෙන ආකාර සිතියමක් ඇන්දේය. එතැන්පටන් ඒ වෙහෙර හික්ෂුන් අතර මහා විවාදයක් (කෝලාහලයක්) ඇතිවිය. එහි පැමිණි එක් ආගන්තුක හික්ෂුවක් මෙය දැක ඒ සිතියම මැකූයේය. එතැන්පටන් ඒ විවාදය මඳබවට පත්වී ගියේය.

කණ්ණිකාලක්ඛණං - පළඳන කොත්කැරැල්ලේද ගෙවල්වල මුදුනේද වශයෙන් දතයුතු.

කච්ඡපලක්ඛණං - මෙයද ගෝධාලක්ඛණය හා සමානය.

මිගලක්ඛණං - සියලුම සිව්පාවුන්ම මීට අයත්ය. සියලුම සිව්පාවුන්ගේ ලක්ෂණ මීට ඇතුළත්ය.

රඤ්ඤං නියානං හවිස්සනි - අසවල් දවසෙහි අසවල් නැකැත් තරුව උදාවීමෙන් අසුවල් රජුගේ පිටවියාම

සිදුවන්නේය යනුවෙන් මෙසේ රජුන්ගේ සිය පෙරෙසින් පිටව යාමේ තතු ප්‍රකාශ කරයි, සෙසු තන්හිද මෙම නයයි.

අනියානං - පිටත වෙන්ව විසුවන්ගේ නැවත පැමිණීම 'අභ්‍යන්තර රජුන්ගේ සම්පයට පැමිණීම වන්නේය, පිටත රජුන්ගේ ඉවත්ව යාම සිදුවන්නේය' යන මෙහිදී ඇතුලු නුවර අපගේ රජු හා ප්‍රතිවිරුද්ධවාදීහු සිටිති. නගරයෙන් බැහැර රජුන්ගේ පැමිණීම සිදුවන්නේය. මේ නිසා ඔහුගේ පසුබැසීම සිදුවන්නේය. මෙසේ රජුන් පිළිබඳ එළඹීම-පිටව යාම පිළිබඳ කරුණු පවසයි. දෙවන පදයෙහිද මෙම ක්‍රමයමයි. ඉන් ලැබෙන ජය පරාජය ප්‍රකටමය.

වන්දග්ගහණාදයෝ - අසවල්දා රාහු සඳ ගිලියි, ආදී වශයෙන් ප්‍රකාශ කරයි. තවද නැකැත්තරුවල අංගාරකාදී ග්‍රහසමායෝගය නක්ඛත්තග්ගාහය නම්.

උක්කාපාතෝ - අභසින් උල්කාවන්ගේ වැටීම.

දිසාඛාහෝ - දිසා කෙලෙසීම. ගිනිසිලු දුම්සිලු ආදියෙන් ගැවසීගත්තාක් මෙන් වීම.

දේවදුන්ද්‍රහි - වියලි වළාකුල්වල ගර්ජනය.

උග්ගමනං - උදාවීම

ඕගමනං - බැසයාම

සංකිලේසෝ - කෙලෙසුන-අපිරිසිදු

වෝදානං - විසුද්ධ - පිරිසිදු

ඒවං විපාකෝ - ලෝකයාහට මෙබඳු සැප දුක පැමිණීම සිදුකරන.

සුඛිබ්බිකා - වර්ෂාව මනාසේ වැසීම

දුඛිබ්බිකා - නපුරු වැසි යහපත් වැස්ස නැතිකරන

මුද්දා - අත් මුදු

ගණනා - පැහැරගත නොහැකි.

සංඛානං - සංකලන පටුප්පාදනාදී වශයෙන්වූ පිඩුගණන යමෙකුට මෙය මනාව ප්‍රගුණ නම් ගසක් බලා එහි ඇති කොළ ගණන කීමෙහිද ඔහු සමතෙකි.

කාවෙය්‍යං - මහණෙනි, මේ සතරදෙන කවියෝය. කවි වර්ගද සතරකි. ඒ 1 චිත්තාකවි 2 සුතකවි 3 අත්ථකවි 4

පටිභානකවි යන සතර වර්ගයයි. මේ සතරාකාර කවින් අතුරින් තමාගේ සිතිවිලි වශයෙන් හෝ පෙර වෙස්සන්තර නම් රජෙක් විය, යනාදී පුවත් අසා සුත වශයෙන් හෝ මෙහි අදහස මෙයයි. මෙය එසේ යොදමි, කියා අර්ථ වශයෙන් හෝ කිසි යමක් දැක එයට විරුද්ධව හෝ ඒ හා සමානව හෝ කරමි, මෙසේ යථානෝත්පත්ති වශයෙන් හෝ ජීවිකාර්ථය සඳහා කටයුතු කිරීමයි. 'ලෝක යන' යන්න මුලදී විස්තරවිය.

ආවාහණං- මේ කුමරාට අසවල් කුලයෙන් අසවල් නැකතින් කුමරියක් ගෙනෙවයි ආවාහ කිරීමයි.

විවාහණං - මෙම කුමරිය අසවල් කුමරාහට අසවල් නැකතින් විවාහකර දෙවි. මෙසේ කළහොත් ඔවුන්ගේ අභිවුර්ධය සැලසෙයි.

සංවදනං - යහපත් කියුම් එනම් අද උදාවන මෙනම් නැකත ඉතා අගනේය. අදම සමගි වව්. මෙසේ වුවහොත් ඒ නිසා තොපට කිසි විටකත් වියෝගයක් සිදුනොවෙයි, කියා මෙසේ සමගි කරවීම.

විවදනං - ඉදින් විවාදවෙනු කැමතිනම් අදම හෙද වව්. එසේ කළහොත් සමගිවීමක් සිදුනොවන්නේමය, කියා අසමගි කිරීම.

සංකීරණං - තොප විසින් ඉදිරු හෝ නයට දුන් හෝ ධනය අද එකතු කරව්. අද එකතු කරන ලද දේ තහවුරු වන්නේය, කියා මෙසේ ධනය එක්රැස් කරවීමයි.

විකීරණං - ඉදින් යෙදීම ඉදිරීම ආදී වශයෙන් ධනය වැඩෙහි යොදවනු කැමැත්තාහුද, එසේ කරතොත් එය අද කරව්, අද කටයුත්තෙහි යොදන මුදල් ආදිය දෙගුණ සිව්ගුණයෙන් වැඩිදියුණු වන්නේය, කියා මෙසේ ධනය යෙදවීම.

සුභගකරණං - ප්‍රියමනාපභාවය ඇතිකිරීමත් සශ්‍රීක භාවය ඇතිකිරීමත්ය.

දුඛගකරණං - සුභගකරණයට විරුද්ධ කාරණයයි.

විරද්ධගඛකරණං.- විරුද්ධව නැසෙන්නහුගේ ගර්භයක් කිරීමත් නැවත නොනැසීම සඳහා බෙහෙත් දීමත් යන අර්ථයි. ගර්භය වාතයෙන්ය, ප්‍රාණීන්ගෙන්ය, කර්මයෙන්ය, යන තුන්

කරුණෙන් වැනසෙයි. එහිදී වාතයෙන් වැනසී යන කල ඇතුළට කාගෙනයන සිහිල් බෙහෙතක් දෙයි. ප්‍රාණින්ගෙන් වැනසෙනකල ප්‍රාණිහු ඊට හතුරු පීඩා පමුණුවති. කර්මයෙන් නසනකල බුදුවරයෝවත් එය වළකන්ට අපොහොසත් වෙති.

ජීවිභානිත්ථද්ධනං - මන්ත්‍රයෙන් දිව තදකිරීම. දත් පූට්ටුව වැනි දේ.

හණුසංහණතං - හණු බදින (අගුල්ලන) මන්ත්‍රයෙන් මැතිරුකල හණු සෙලවීමවත් නොහැකි වෙයි. එසේ වන ලෙස තද කිරීමයි.

තත්ථාහිපජ්ජනං - අත් පරිවර්තනය සඳහා මන්ත්‍ර ජය කිරීම. ඒ මන්ත්‍රය සත්වරක් ජපකිරීමේදී අනික් අත පෙරළී ඇවිත් දමා ගසයි.

කණ්ණපජ්ජනං - කන්වලින් ශබ්ද නැසීම සඳහා විජ්ජා ජපකිරීම. එය ජපකොට විනිශ්චයස්ථානයෙහි යමක් කැමති වෙයිද එය කියයි. විරුද්ධකාරයා එය නොඅසයි. එයින් ප්‍රතිචචන සපයාගන්ට නොහැකිවෙයි.

ආදාසපඤ්ඤා - කැඩපතෙහි දෙවියා බස්වා ප්‍රශ්නකිරීම.

කුමාරිකපඤ්ඤා - කුමාරියගේ සිරුරෙහි දේවතාවා ආරූඪ කරවා ප්‍රශ්න කිරීම.

දේව පඤ්ඤා - දේවදාසියගේ සිරුරේ දෙවියන් ආරූඪ කරවා ප්‍රශ්න කිරීම.

ආදිවිච්ඡපට්ඨානං - ජීවිකාව සඳහා හිරුදෙවියන් යැදීමාදිය.

මහතුපට්ඨා - එසේම මහබඹු ඇදහීමාදිය.

අබිභුජ්ජලනං - මන්ත්‍ර බලයෙන් කටින් ගිනි පිටකිරීම.

සිරවිභායනං - ශ්‍රිය එව, මාගේ හිසෙහි පිහිටුවයි මෙසේ ශ්‍රී දෙවි දූව හිසින් දැරීම.

සන්තිකම්මං - දේවාල කරා පැමිණි ඉදින් මට මෙය සමාර්ථකරදෙන්නේ නම් ඔබවහන්සේට මේ මේ පූජෝපහාර පුදකරන්නෙමුයි පොරොන්දුව තබා එය එසේ සමාද්ධවූ කල ඒ ශාන්තිකර්මයට පොරොන්දු ප්‍රකාර බාරවූ පූජෝපහාර ඉදිරිපත් කර ඉන් නිදහස් වෙයි. මේ ආකාරයෙන් කරන කර්ම.

පණ්ඩිකම්මං - එසේ බලාපොරොත්තු පරිදි සිදුකර ගැනීමට කරන කර්ම.

භූරිකම්මං - පොළෝ යටවූ ගෙහි හිඳගෙන ජපකරන මන්ත්‍රබලයෙන් ප්‍රයෝගකිරීමේ ක්‍රමය.

වස්සකම්මං වොස්සකම්මං - මෙහි වස්ස නම් පුරුෂයාය. වොස්ස නම් පණ්ඩකයාය මෙසේ මොවුන් අතුරින් වොස්සයා හෙවත් පණ්ඩකයා වස්සයෙකු හෙවත් පුරුෂයෙකු කොට දැක්වීම වස්සකම්මයයි වස්සයා හෙවත් පුරුෂයා වොස්සයකු හෙවත් පණ්ඩකයෙකු කොට දැක්වීම වොස්සකම්මයයි මෙය මෙසේ කරන තැනැත්තා නොසිඳීම් තත්ත්වයට පත්කරයි. ලිඟුව අතුරුදහන් කිරීමටද නොහැකිවෙයි.

වත්ථුකම්මං - නොසෑදූ වස්තූන්හි (ඉඩම්වල) ගෙවල් තැනීම.

වත්ථුපරිකීරණං - 'මේ මේ දෑ ගෙනවි' යයි උනන්දුකරවා ඒ ඒ තන්හි බලිකර්ම පූජා පැවැත්වීම.

ආවමනං - ජලයෙන් මුඛය පිරිසිදු කිරීම

නභාපනං - අනික් අගපසඟ නැහැවීම

ජුහණං - ඔවුන්ගේ ප්‍රයෝජනය උදෙසා ගිනි පූජාකිරීම

වමනං - යෝග ඖෂධදී වමනය කරවීම 'විරේචණේ' යන්නෙහිද විස්තරය මෙසේමය.

උද්ධවිරේචනං - උඩුකය පිළිබඳ දෝෂයන්ගේ බැහැර කරවීම.

සීස විරේචනං - ශීර්ෂය පිළිබඳ දොස් විරේචනය කිරීම.

කණ්ණ නේලං - කන්වල වැඩීම සඳහාද වණ තුවාල සුවකරනු සඳහාද යෝග්‍යවූ බෙහෙත් තෙල් පිසීම.

නෙත්තභජ්ජනං - ඇස් සතුටුකරන බෙහෙත් තෙල්.

තත්ථුකම්මං - තෙල් යොදා නසා කිරීම

අඤ්ජනං - දෙතුන් පටල බැහැරලීමට සමත් බෙහෙත් අඳුන්.

පච්චඤ්ජනං - සැප ආශ්වාද සහිත සිහිල් බෙහෙත් අඳුන්.

සලාකියං - සලාක (ඉරටු කුරු) යොදා කරන වෙදකම්.

සල්ලකත්තියං - ශල්‍ය වෛද්‍ය කර්මය

දාරක තිකිවිජා - කෝමාරහවිව නම් වෙදකම

මූලභෙසජ්ජානං අනුප්පදානං - මෙයින් කය පිළිබඳ වෙදකම පෙන්නුම් කරයි.

ඕසධිනං පටිමොක්ඛො - කාරං ආදිය දමා ඒවාට නියමිත කාලයන් ගෙවීගිය කල ඉවත් කිරීමයි.

මෙයින් මහා ශීලය පිළිබඳ විස්තර අවසානයයි.

මෙසේ බ්‍රහ්මදත්තයන් විසින් කියන ලද වර්ණනාවන්ගේ අනුසන්ධි ගළපා දැක්වීම් වශයෙන් ත්‍රිවිධ සිල් විස්තර කොට දක්වා දැන් භික්ෂු සංඝයා විසින් පවසන ලද වර්ණනාවන්ගේද අනුසන්ධි ගැළපීම් වශයෙන් "මහණෙනි, පහසුවෙන් දැක්ක නොහැකිවූද ගැඹුරුවූද තවත් ධර්මයෝ වෙති" යනාදී නයින් දේශනා මාර්ගයට බැසගත්හ.

ධම්මා - ගුණ, දේශනා, පරියත්ති, නිස්සත්ත, යන මේ ආදියෙහි ධම්ම ශබ්දය යෙදෙයි.

"ධර්මයද අධර්මයද යන මේ දෙක සමාන විපාක ඇත්තේ නොවෙයි. අධර්මය (සත්වයා නිරයට පමුණුවයි. ධර්මය (සත්වයා) ස්වර්ගයට පමුණුවයි."

යන මේ ආදී තන්හි ධම්ම ශබ්දය ගුණයෙහි යෙදී ඇත. "ධම්මං වො භික්ඛවේ දේසිස්සාමි ආදිකල්‍යාණං" යනාදී තන්හි දේශනාවෙහිය. "ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං ගෙය්‍යං" යනාදී තන්හි පරියාප්තියෙහි "තස්මිං ඛො පන සමයේ ධම්මා භොන්ති ඛන්ධා භොන්ති" යනාදී තන්හි නිස්සත්තයෙහි (ආත්මයක් නැති)ය. මෙතැන වනාහි ගුණයෙහිය. එහෙයින් "මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේගේ අන්‍යවූද ගුණයෝ ඇත්තාහ." යනුවෙන් මෙහිදී අදහස් තේරුම් ගතයුතුය.

ගම්භිරා - මදුරුතුඩ නමැති හිදිකටුවෙන් සයුරෙහි ගැඹුර බලන්නාසේ සෙස්සන්ගේ නුවණින් තථාගතයන්ගේ ගුණ ගයා සීමාවකට පත්විය නොහැකිය, යනු දක්වයි. ගැඹුරු නිසාම එය දුර්දර්ශ්‍යයි. එසේ දුර්දස බැවින්ම දුරනුබෝධය

(තේරුම්ගැනීම අපහසුය) සියලු පරිදාහයන් නිව් සැනහි ගිය බැවින් සාන්තය. ශාන්ත අරමුණුවල පවතින බැවින්ද ශාන්තය. විදීමෙන් සැහීමකට පත්නොකරන බැවින් ප්‍රණීතය මිහිරි රසවත් හෝජනයක් වැන්න.

අත්කාවචරා - උසස් ඥානයට ගොදුරුවන බැවින් තර්කානුකූලව හැසිරිය යුතු බවක් නැති.

නිපුණ - සියුම් සිලිටි ගතියෙන් යුතු.

පණ්ඩිතවේදණිය - මෝඩයන්ට විෂය නොවන බැවින් ඥානවත්තයන් විසින්ම තේරුම් ගතයුතු.

යේ තථාගතෝ සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්තා පච්චේදෙති. තථාගතයන් වහන්සේ යම් ධර්ම කෙනෙක් අනුන් විසින් නොදක්වා තමාම සිය විශිෂ්ඨ නුවණින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ගෙනම වදාරති. දක්වති, දේශනා කරති.

යේහි - යම් ගුණ ධර්ම කෙණෙකුන්ගෙන්.

යථාභූච්ච - යථාභූත.

වණ්ණං සම්මා වදමානා වදෙයුං බුදුගුණ කියනු කැමති කැනැත්තෝ එය මනාව කියන්නේය. නොපිරිහෙලා හානිනොකොට කියන්ට පොහොසත්විය යුතුය යන අදහසයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ඒ කවර නම් ධර්මකෙනෙක් මෙසේ ප්‍රශංසා කරන ලදද? යත් - සර්වඥඥානාය කුමක් හෙයින් මෙය වෙන්වූ වචන වලින් දක්වන ලද්දේද? එසේ කරන ලද්දේ පුට්ඨත්තසම්ප්‍රයෝගය ඇති බැවින් වෙන්වූ පතළාවූ අරමුණු ඇති බැවින්ය. එය වනාහි සතර ආකාර ඥානසම්ප්‍රයුක්ත මහා ක්‍රියා සිත්වලදී ලැබෙයි. මොහුට කිසියම් ධර්මයක් අරමුණු නොවෙයි. ඒ මෙසේය:- පසුගිය සියල්ල දැනිනුයි සබ්බඤ්ඤා ඥාණ නම්. එහි ආවරණයක් නැත්තැයි අනාවරණ ඥාණ නම්, යනාදියයි. මෙසේ පුට්ඨත්ත සම්ප්‍රයෝගයෙන් යළි යළි ඉපදීම් වශයෙන්ද පුට්ඨ ආරම්භණ වශයෙන්ද පුට්ඨවන (වෙන්ව දැක්වීම, පතළාවූ අදහස් දැක්වීම) නිර්දේශය කරන ලදැයි දතයුතු.

අඤ්ඤෙව - මෙය වනාහි මෙහි ව්‍යවස්ථාපන වචනයකි. තවද පාණාතිපාතා චේරමණී, ආදිය ගැඹුරුමය. හෝ නොගැඹුරු

වශයෙන් පවතිනැයි මෙසේ සියලු පදයන් සමග යොදා තේරුම් ගතයුතුයි. ශ්‍රාවක පාරමිතා ඥානය ගැඹුරුය. එහි ව්‍යවස්ථාපනයක් නැත. පසේ බුදු නුවණ එයටද වඩා ගැඹුරුය. එහිදු ව්‍යවස්ථාපනයක් නොමැත. සර්වඥතාඥානය එයටද වඩා ගැඹුරුය. මෙයට වඩා ගැඹුරු අනික් නුවණක් නොමැත. එහෙයින් 'ගැඹුරුවන්' යනු ව්‍යවස්ථාපනය ලබයි. දුද්දාසා, දුරනුබෝධා, යන පද ගැනද මෙසේම අදහස් දත යුතුය.

කතමේව තේ හික්ඛවේ- ඒ ධර්මයන් පිළිබඳ මේ කථෙතු කම්‍යතා ප්‍රශ්නයකි "මහණෙනි, ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් වෙති" යනමේ ආදියෙහි ප්‍රශ්නයේ විසඳීමයි ඉදින් කුමක් නිසා මෙය මෙසේ පටන් ගන්නා ලදද? කාරණා සතරකට පැමිණීමෙන් බුදුවරයන්ගේ ගර්ජනා මහත් බවට පැමිණේ. ඥානය ඇතුළට පිවිසෙයි. බුදු නුවණෙහි මහත් බව වැටහෙයි. ත්‍රිලක්ෂණයට නැගුන සුත්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත දේශනාව ගැඹුරු වෙයි. කවර නම් සතරක්ද? 1 විනය ප්‍රඥප්ති 2 ගුම්මන්තර (වෙනස් වෙනස් භූමි ගැන) 3 ප්‍රත්‍යයාකාරය 4 සසමයන්තරා යන මේ සතරයි. ඒ මක්නිසාද යත් "මෙය සැහැල්ලුය, මෙය බරය, මෙය සාමය සහිතය, මෙය අසාධ්‍ය සහිතය මෙය ඇවැත්ය, මෙය නොඇවැත්ය, මෙය සිඳීමට පැමිණෙන ඇවතෙක, මෙය වුට්ඨාන ගාමිනී ඇවතෙක, මෙය දේශනා ගාමිනී ඇවතෙක මෙය ලෝක වද්‍යය, මෙය පච්ඡාණාත්ති වජ්ජය, මේ වස්තුවෙහි මෙය පැනවිය යුතු" මෙසේ බැසගත් වස්තුවෙහි මේ ශික්ෂාපද පැනවීම නම්. එහි වෙන අයෙකුගේ ශක්තිය හෝ බලය හෝ නැත. මේ ක්‍රමය සෙස්සන්ට විෂය නොවේ. තථාගතයන්ටම විෂය වෙයි, මෙසේ විනය පඤ්ඤාත්තියට පැමිණ බුදුවරයන්ගේ ගර්ජනාව මහත්වේ. ඤාණයට ඇතුල්වේ -පෙ- සුඤ්ඤතා පටිසංයුත්ත යනුයි. එසේම "මේ සතර සතිපට්ඨානයෝය. -පෙ- ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ග නම්. පඤ්චස්කන්ධ නම්. ද්වාදසංයතන නම්. අට්ඨා රස ධාතු නම්. චතුරාර්ය සත්‍ය නම්. ද්වාච්ඡි සතින්ද්‍රිය නම්. නව හේතු නම්. සතර ආහාර නම්. සත්තස්පර්ශා නම්. සත්ත වේදනා නම්. සත්ත සංඥා නම්. සත්ත චේතනා නම්. සත්ත සිත් නම්.

මේවා අතුරෙන් මෙතෙක් දෙන කාමාවචරයෝය. මෙතෙක් දෙන රූපාවචර හා අරූපාවචර පරියාපන්න ධර්මයෝය. මෙතෙක් ලොකික ධර්මයෝය, මෙතෙක් දෙන ලෝකෝත්තර ධර්මයෝය"යි සුවිසි ආකාර අනන්තනය සමන්ත පටිඨානනය ඇතුළත් අභි ධර්ම පිටකය බෙද බෙදා ප්‍රකාශ කිරීමට අනිකෙකුට එබඳු ශක්තියක් හෝ බලයක් නැත, මෙය සෙස්සන්ට අවිෂය වෙයි. තථාගතයන්ටම විෂය වෙයි, මෙසේ භූමිමත්තර පරිච්ඡේදයට පැමිණ බුදුවරයන්ගේ ගජ්ජනාව මහත් වේ. ඥානයට බැස ගනියි. -පෙ- සුඤ්ඤතා පටි සංයුත්තවූ යනුයි. "යම් ඒ අවිද්‍යාවක් වෙයිද එය සංස්කාරයන්ට නවාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වෙයි. ඉපදීම වී ප්‍රත්‍ය වෙයි, පැවැත්ම වී -පෙ- නිමිත්ත ආයුහණ සංයෝග - පළිබෝධ - සමුදය - හේත- ප්‍රත්‍යව ප්‍රත්‍යවෙයි. සංස්කාරාදිය විඥානාදියටද එසේමය. ඒ මෙසේ කිය:- ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයන් තමා අයත් කොට අල්වා ගැනීම පිළිබඳ ඥානය ධම්මටිඨිති ඤාණය වන්නේ කෙසේද? අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ට උප්පාදට්ඨිති (ඉපදීම සඳහා පැවැත්ම) පවත්තට්ඨිති (පැවැත්ම සඳහා සිටීම) නිමිත්තට්ඨිති (නිමිති වී පැවතීම) ආයුහනට්ඨිති ආයුහනය සඳහා පැවතීම) සංයෝගට්ඨිති (සංයෝගය සඳහා පැවතීම) පළිබෝධට්ඨිති (පළිබෝධය පැවතීම) සඳහා සමුදයට්ඨිති (සමුදය සඳහා පැවතීම) හේතුපට්ඨිති (හේතුව සඳහා පැවතීම) පච්චයට්ඨිති (ප්‍රත්‍ය සඳහා පැවතීම යන මේ නව ආකාරයෙන් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය වෙයි. යනු තේරුම් ගත යුතුය, සංස්කාරයෝ ප්‍රත්‍ය සමුප්පන්නයෝය. මේ ධර්ම දෙකම ප්‍රත්‍ය සමුප්පන්නයි. මුල්කී ප්‍රත්‍ය පරිග්‍රහ ඥානය ධම්මට්ඨිති ඤාණයයි. පසුව දීර්ඝ කාලය- මතු එන දීර්ඝකාලය අවිද්‍යාසංස්කාරයන්ට -පෙ- ජාති ජරා මරණයන්ට -පෙ- ප්‍රත්‍යයස්ථිතිය මේ නවාකාරයෙන් ජාති ප්‍රත්‍යවේ. ජරා මරණයෝ ප්‍රත්‍ය සමුප්පන්නය. මේ ධර්ම දෙකම ප්‍රත්‍ය සමුප්පන්නය. ප්‍රත්‍ය පරිග්‍රහණ යෙහිවූ නුවණ ධම්මට්ඨිති ඤාණයයි" මෙසේ ඒ ඒ ධර්මයට ඒ ඒ ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍ය විමෙන් පවත්නා තිඤ්ඤ, තිසන්ධි, චතුසංවේප වී සති ආකාර යන මෙයින් යුතු පටිච්ච සමුප්පාදය බෙදමින් කියන්ට

අනිකෙකුට ශක්තියක් හෝ බලයක් නොමැත. මෙය සෙස්සන්ට විෂය නොවෙයි. තථාගතයන්ටම විෂය වෙයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යාකාරයට පැමිණ බුදුවරයන්ගේ ගර්ජනා මහත් වෙයි. ඥානය ඇතුළට බැස ගනියි -පෙ- සුඤ්ඤතා පටිසංයුත්තයි. එසේම "සතරදෙනෙක් සාස්වතවාද ගත්තෝය. තවත් සතර දෙනෙක් ඒකච්ච සාස්වත වාදය ගත්තෝය. තවත් සතර දෙනෙක් අන්තානන්තිකවාද ගත්තෝය, සතරදෙනෙක් අමරාවික්ෂෙපයෝය. දෙදෙනෙක් අධිච්ච සමුප්පන්නිකයෝය, දහසය දෙනෙක් සංඥවාදියෝය, අට දෙනෙක් අසංඥවාදියෝය, අටදෙනෙක් නේවසංඥනාසඥවාදී හුය, සත්දෙනෙක් උච්ඡේද වාදීහුය, පස්දෙනෙක් දිට්ඨ ධම්ම නිබ්බානාවාදීහුය, ඔව්හු මේ කාරණය නිසා මෙය පිළිගනිතියි" විමසා දැන ඔවුන්ගේ ඒ දෙසැට මිසඳිටුව බිඳදමා මිසඳිටු වන ලැහැබ සිද්ධහෙලා කියන්නට අනිකෙකුට ශක්තියක් බලයක් නැත. මෙය සෙස්සන්ට විෂය නොවේ. තථාගතයන්ට පමණක් විෂය වෙයි. මෙසේ සමයානන්තරයට පැමිණ බුදුවරයන්ගේ ගර්ජනාව මහත්වේ. ඥානය ඇතුළට බැස ගනියි. බුදු නුවණෙහි ඇති විසාරද භාවය මින් වැටහෙයි ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රතිසංයුක්ත දේශනාව ගැඹුරු වෙයි. සුඤ්ඤතා පටිසංයුත්තද වෙයි. මෙහිදී සමයානන්තර යනු ලැබෙයි, එහෙයින් බුදුනුවනෙහි මහත් බව දැක්වීම සඳහා දේශනාවෙහිද සුඤ්ඤතා ලක්ෂණ ප්‍රකාශ කරනු සඳහාද සමයානන්තරයට (නානා දෘෂ්ටීන් අතරට) පිටිසෙමින් ධර්ම රාජන්වූ බුදුහු "මහණෙනි, ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් වෙති"යි මෙසේ ප්‍රශ්න හා විසඳීම ඇරඹූහ.

සන්නි- ඇත විද්‍යාමාන වෙති ලැබෙති.

හික්බවේ - ආමන්ත්‍රණයයි අඬගැසීම

ඒකේ- ඇතැම්- සමහර

සමණ බ්‍රාහ්මණ- පරිබ්‍රාජක බවට පැමිණි ශ්‍රමණයෝ බ්‍රාහ්මණ ජාතිකයෝ ලෝවැසියන් විසින් ශ්‍රමණ, බමුණු, කියා සම්මත කළ හෝ අයයි.

ප්‍රබ්බන්ත කප්පිකා-පූර්වත්තය කල්පනය කොට ගනිත්. මෙහි පෙනෙන, අන්ත, ශබ්දය අභ්‍යන්තර, මර්යාදා, ලාමක

පර භාග, කොට්ඨාස, යන අරුත්හි යෙදේ. අන්තපුර උදර පුර ආදියෙහි අන්තයෙහි අන්ත ශබ්දය යෙදිනි! වරන්ති එකේ පරිවාරජන්නා අන්සෝ අසුම්වෙහි සෝභමානා, ආදියෙහි අභ්‍යන්තරයෙහි "කායබන්ධනස්ස අන්තෝ ජීරතිදසා හරිතන්තංවා පත්ථන්තංවා සේලන්තංවා" යනාදීතන්තිමර්යාදායෙහි "අන්ත මිදංභික්ඛවේ ජිවිකානං යනාදියෙහි ලාමක බවෙහිය. "එසේවන්තෝ දුක්ඛස්ස" යනාදියෙහි ජරාභාගයෙහිය හැම ප්‍රත්‍යයකගේම ගෙවියාම දුක්ඛයාගේ පරභාගයයිද කෙළවරයයිද කියයි. "සක්කායෝ ඛෝ ආවුසෝ-ඒකෝ අන්තෝ" යනාදියෙහි කොට්ඨාසයෙහි පවතියි. මේ අන්ත ශබ්දය මෙතැනද කොට්ඨාසයෙහි යෙදී තිබේ.

කප්ප ශබ්දය-"තිට්ඨතු හන්තේ භගවා කප්පං" අත්ථි කප්පෝ නිපජ්ජිතුං කප්ප කතේන අකප්ප කතං සංසිඛ්ඛිතං හෝතිති" යනාදී ලෙසින් මෙසේ ආයු කප්ප ලෙස කප්ප විනය කප්ප යනාදී ලෙසින් බොහෝ අර්ථයන්හි දැක්වෙයි මෙතැන තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්ති යෙදී ඇත. මෙසේත් තියන ලදි- කප්ප යන මෙය උද්දාන වශයෙන් දෙවැදෑරුම්ය. ඒ තණ්හා කප්ප දිට්ඨිකප්ප කියා යනුයි. ඒ නිසා තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් පසුගිය ස්කන්ධ කොටස කල්පයට කොට පැවතුනේය යන අදහස අනුව "පුබ්බන්ත කප්පිකා" යන්නෙහි අදහස මෙසේ දත යුතුය. ඔවුන්ගේ මෙසේ පූර්වාන්තය කල්පනය. කොට දක්වා පවතින්න වුන්ගේ යලි යලිත් ඉපදීම් වශයෙන් පූර්වාන්තය අනුගතවූ දෘෂ්ටිය "පුබ්බන්තානුගත දිට්ඨි" නම්. ඒ දෘෂ්ටිහු මෙසේ පූර්වාන්තය අරභයා පැමිණ තවත් ජනයා දෘෂ්ටි ගතියකින් කරන්නාහු ඊට අදාළ නොයෙක් හිතපදගෙන හැර පාති. එසේ දක්වන්නේද දහඅට ආකාර වස්තූන් අතුරෙන් යම් කිසිවකින්ය.

අනේක විහිත- නොයෙක් ආකාර

අධිචුත්ති පදාති - අධිවචන පද, එයට යෝග්‍ය නාම වීම් මාත්‍රය මැඩපවත්වා ඇති සැටියෙන්ද නොගෙන පැවැත්මට අනුව ව්‍යවහාර කරන දෘෂ්ටිහු මින් කියති. ඒ අධිචුර්භිත්තේ පද අධිචුත්ති පදයි. දෘෂ්ටි දක්වන පදයෝ (නාමයෝ) යන තේරුමයි.

අට්ඨාදසති චන්ද්‍රිති - දහඅට ආකාර කරුණු වලින් ඒ දහඅට විස්තර කර දක්වනු කැමැත්තෙන් එය විස්තර කළහ.

සස්සත වාදා- මෙනම් වාදය (දෘෂ්ටිය) මුල් කරගෙන- පිළිගෙන කියානුයි වාද නම්. ඒ දෘෂ්ටි ගතිකයාට වාද, වාදී, යනුවෙන් කතා කරයි. සාස්වත දෘෂ්ටිය ගත් තැනැත්තා සස්සතවාද නම්. සෙස්සද මෙසේ යොදාගත යුතුයයි ආත්මය සදාකාලිකය නොනැසී පවතින්නේය, යන ලබ්ධිය සස්සත වාදයයි. රූපය ලෝකය, ආත්මය, යන මේවා සදාකාලිකයයි ඇතැම්හු පිළිගනිති. වේදනාව -පෙ- සඤ්ඤාව- සංඛාර- විඤ්ඤාණ- ආත්ම ලෝක යන මේවා සාස්වතයයි ඇතැම් මිසිද්‍රවෝ දෙසති.

ආතප්ප මන්වාය- කෙලෙස් තැවීමෙහි විරියය මෙහි ආතප්ප යනුවෙන් දැක්වේ.

පධානං- කෙලෙසුන් තැවීමේ උත්සාහය මින් දැක්වෙයි.

අනුයෝගං- යලි යලින් එහි යෙදීම- යෙදවීම, මෙසේ තුන් ආකාරයකින් දක්වන ලද විරියයට පැමිණ (එය ලබාගෙන) යන තේරුමයි. අප්පමාදය නම් සිහියෙන් යුතුව විසීමයි.

සම්මා මනසිකාරෝ - උපාය මනසිකාරය, පට්මනසිකාරය තේරුම් වශයෙන් නම් ඤාණයයි කියන ලදී. යම් මෙනෙහි කිරීමක සිටියෙකුට පූර්වෝක්තසානුස්මිති ඥානය සමාද්ධි වෙයිද, මෙය මෙතැනදී මෙනෙහි කිරීම යන්නෙන් අදහස් කරන ලදී. එහෙයින් විරියය සිහිය ඥානය යන මේ දේට පැමිණ (ඒ දේ ලබාගෙන) යනු මෙහි කෙටි අදහසයි.

තථාරූපං - එබඳු

වේතෝ සමාධිං - විත්ත සමාධිය.

ඵ්ඝති - විඳියි. ලබයි.

යථා සමාහිතේ විත්තේ - යම්කිසි සමාධියකින් මනාසේ පිහිටි සිතෙහි.

අනේක විහිතං පුබ්බන්තිවාසං - මේ ගැන විස්තර විසුද්ධි මාර්ගයෙහි දක්වන ලදී.

සෝ ඒවමාහ - මෙසේ ධ්‍යානානු භාවසම්පන්නව දුෂ්ටිගතිකවූයේ මේ ලෙස කියයි.

වඤ්ඤාධර්ම - වද, වද සිව්පාවන්සේ එළනැති සමහරෙකුට හට නොගන්නා මෙයින් ආත්මය වෙනැයිද ලෝකය වෙනැයිද ගන්නා ලද ධ්‍යානාදියේ රූපාදිය හට ගැනීම නැති කරයි.

කුටට්ඨයෝ - පර්වත කුටයක්සේ පිහිටියේ

ඒසිකට්ඨායිධීතෝ - ඉන්ද්‍ර බීලයක් (නුවර දොරටුව අසල සිටවූ කණුව) සේ ස්ථිරව පිහිටා සිටියේ. මනාව සිටවන ලද ඉන්ද්‍ර බීලයක් සේ නිශ්චලව පිහිටියේද එසේ පිහිටා සිටියි. යන තේරුමයි. දෙයාකාරයෙන්ම විනාශයාගේ අභාවය දක්වයි. ඇතැම් කෙනෙක් “ඉසිකට්ඨායිධීතෝ” යන පෙළ පදය දක්වා මුද්‍රිතයා ගැනීමෙන් තාපස බව තහවුරුව පෙනෙන්නාක් මෙනැයි කියයි.

තේව සත්තා සන්ධාවන්ති - මෙයින් අන්තූනක යෙති යන අදහසයි.

සඤ්චරන්ති - ඔබමොබ හැසිරෙති.

වචන්ති- එබඳුම ව්‍යවහාරයයි හෙවත් චුතවෙති. ඔබමොබ හැසිරෙති.

උප්පජ්ජන්ති - අටුවාවෙහි මුලදී ‘ආත්මයද ලෝකයද සාස්වතයයි, කියා දැන් ඒ සත්වයෝ සැරිසරති’යි යනාදී වචන වලින් මේ ලබ්ධිගත් තැනැත්තා තමාගත් මතය තෙම බිඳ දමයි. දුෂ්ටිගතිකයාගේ දර්ශනය නිතර එකසේ නොපවතියි වෙනස් වෙයි. දහයියාගොඩක හිටවූ කණුවක්සේ වංචලය. උමතු (පිස්සු) තැනැත්තාගේ කුඩයෙහි කැවුම් කැලි අසුවී ගොමරිටි යනාදිය මෙන් මෙහිද යහපත් වූද අයහපත් වූද මත වෙයි. යනු කිය.

අත්ථිත්ථේව සස්සතිසමං- මෙහි ‘සස්සති’ යන්නෙන් නිත්‍ය යන අදහස දෙයි විද්‍යමාන බැවින් මහා පාටුවියයයි හඟියි. එසේම මහමෙර ඉරහඳ ගැනද එසේමය, එයින් තමා ඔවුන්හා සමාන කොට හඟියි. සදාකාලික සමාන අය ඇත්තේමය”යි ද කියයි. ලෝකයත් තමාත් සදාකාලිකය, යන අදහසට මිළඟට සාධක හේතු දක්වයි. ඒ සඳහා එයට හේතු කවරේද? මම රශ්මිමත් හුන් තත්වයට සමබවට පැමිණ, ආදිය කිය.

ඉමිනාමහං ඒවං ජානාමි - මෙයින්වූ විශේෂාධිගමන යෙහිදීම මේ කරුණ ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමි. හුදෙක් ශ්‍රද්ධාහක්තියෙන්ම, පමණක් නොකියමි යනු දක්වයි මෙහි මහං' යන තැන 'ම' යන්න සන්ධිය කිරීම පිණිස දැක්විය.

ඉදං හික්ඛවේ පඨමං යානං- "චතුහි වත්ථුහි" යන මෙහි 'වත්ථු' ශබ්දයෙන් කියනලද සිව්තැන් අතුරෙහි මේ පළමුවන තැනයි නොයෙක් සියදහස්ගණන් ජාති සිහිකිරීම පළමුවන කාරණය යනු මෙහි අදහසයි. මතු වාර දෙක්හිද නයමය හුදෙක් මේ වාරයනොයෙක් සියදහස් ගණන් වාරයන් සිහිකිරීම වශයෙන් කියන ලදී. ඉතිරි දසයන් සතළිසක් සංවර්ත විවර්ත කල්පයන් සිහිකිරීම සදහය. මද නුවන ඇති තීර්ථකයෝ නොයෙක් සියදහස් ගණන් ජාති පමණක් සිහිකරති. මධ්‍යම තත්වයේ නුවණ ඇත්තෝ සංවර්ත විවර්ත කල්පයන්ද තියුණු නුවණ ඇත්තෝ සතළිසක් වශයෙන් ඒ සිහි කරති. එයින් උඩත් ප්‍රමාණයක් නැත.

තක්කි- සිව්වන වාරයේදී තර්ක කෙරෙනුයි තක්කි නමි. තර්කශක්තිය මොහුතුළ ඇත්තැයිද තක්කි නමි ඒ ඒ ලබ්ධි දෘෂ්ටි ග්‍රාහිකයන්ට මෙය නමකි

විමංසි- විමංසනයෙන් යුතුවූ තැනැත්තා විමංසිය. විමංසන යන්නෙන් සමානකරබැලීම රුචිකිරීම ඉවසීම යන අදහස් ගැනෙයි. ඉදින් පුරිසයෙක් සැරයටියෙන් ජලය විමසා බලා එයට බැසගනියිද එපරිද්දෙන්ම යමෙක් සමානකොට රුචි උපදවා සංසිදවා ඉවසා බලා එම දෘෂ්ටිය ගනියිද ඒ තැනැත්තා 'විමංසි' යයි දතයුතු.

තක්කපරියාහතං- තර්කයට නගා ඒ ඒ ක්‍රමයෙන් තර්කයට නගා, යන තේරුමයි.

විමංසානුවර්තං- ඒ කියනලද විමංසන ක්‍රමයට අනුකූල සයංපටිභාණං- තමාගේ වැටහීම් ප්‍රමාණය පරිදි.

ඒවමාහ- සස්සත දෘෂ්ටිය ගෙන මෙසේ කියයි. එහි අනුස්සුතික, ජාතිස්සර, ලාභී සුද්ධතක්කික කියා තක්කිහු සතරාකාරයි, ඔවුන් අතුරෙහි යමෙක් වෙසතුරු නම් රජෙක්වී, යනාදිය අසා ඉදින් එසේ නම් වෙසතුරු වූයේත් බුදුහුමය, ආත්මය සදාකාලිකය, යි තර්කකරන්නෝ දෘෂ්ටිය ගනියිද, මොහු

අනුස්සුතික නම්. දෙතුන් ජාතියක් සිහිකොට මම ම පෙර මෙනම් ආකාරයෙන් උපනිමි, ඒ නිසා ආත්මය සාස්වතය, කියා තර්කකරන්නේ වෙයිද ඔහු ජාතිස්සරතක්කී නම්. යමෙක් වනාහි තමාගේ ලාබ ලැබීමේ වාසනාව ගැන සිතා දැන් මගේ ජීවිතය ඉතා සැපවත්ය, පෙරද මෙසේ වෙන්ට ඇත. මතුද මෙබඳු වන්නේය කියා තර්ක කොට දෘෂ්ටි ගතියිද මොහු ලාභී තක්කී නම්. තවද යමෙක් මෙසේ ඇතිකල මෙය වෙයි, මෙසේ ඇතිකල මෙය නොවෙයි යනුවෙන් තර්ක මාත්‍රයෙන්ම පමණක් ගන්නා තැනැත්තා සුද්ධ තක්කී නම්.

ඒතේසං වා අඤ්ඤතරේන- මේ සතරාකාර වස්තූන් අතුරෙන් යම්කිසිවකින් (එකකින් හෝ දෙකකින් හෝ තුනකින් හෝ) නත්ථි ඉතෝ බහිද්ධා- මේ වස්තූන්ගෙන් බැහැර අනික් එක කරුණක්වත් සාස්වත ප්‍රඥප්තියක් නැතැ"යි ආපසු පෙරළිය නොහැකි සිංහනාද පවත්වයි.

තයිදං භික්ඛවේ තථාගතෝ පජානාති- "මහණෙනි, ඒ මේ සතරාකාර දෘෂ්ටින් ඒ දෘෂ්ටිගත් සතරාකාර සත්වයනුත් තථාගතයන් වහන්සේ නා නා ප්‍රකාරවශයෙන් දනිති. ඒ දැන ගත්බව ලොවටද දක්වති.

ඉමේ දිට්ඨිට්ඨානා- මේ දෘෂ්ටිහුම දිට්ඨිට්ඨාන නම්. තවද දෘෂ්ටින්ට කරුණු වූයේද දිට්ඨිට්ඨාන නම්. ඒ මෙසේය. 'දිට්ඨිට්ඨානයෝ අටදෙන කවරහුද? ස්කන්ධයෝද දිට්ඨිට්ඨානයෝය. අවිද්‍යාවද -පෙ- ස්පර්ශයද සංඥාවද විතර්කයද අයෝනිසෝමනසිකාරයද පාපමිත්‍රයාද පරතෝසෝෂප්‍රත්‍යයද දිට්ඨිට්ඨාන නම්. හටගැනීමේ අර්ථයෙන් ස්කන්ධයෝ හේතුය එසේම ප්‍රත්‍යයද වෙයි. දෘෂ්ටින්ගේ පහළවීම සඳහා ස්කන්ධ දෘෂ්ටින්ගේ මෙසේමයි, - අවිද්‍යාහේතු -පෙ- පාපමිත්‍රයා -පෙ- හට ගැනීමේ අර්ථයෙන් දෘෂ්ටින්ගේ පහළවීම සඳහා පරතෝසෝෂය හේතුද ප්‍රත්‍යද වේ. මෙසේ පරතෝසෝෂය දිට්ඨිට්ඨානවේ" යනුයි.

ඒවංගතිනා- ප්‍රමුඛවශයෙන් දෘෂ්ටිසංඛ්‍යාතයෝ දිට්ඨිට්ඨානයෝය. ආත්මයද ලෝකයද සාස්වතය' යනුවෙන් මෙසේ ගන්නාලද ලබ්ධි ඇත්තේ යන තේරුමයි.

ඒවං පරාමට්ඨා- සෑක රහිත සිතක් ඇති බැවින් නැවත නැවත ස්පර්ශ කෙරේනුයි, පරාමට්ඨ නම්. මෙයම ඇත්තය, අනික බොරුවය' කියා මෙසේ ගන්නාලද කෙළවරට තීරණය කොට කරුණු වශයෙන් ගත් දෘෂ්ටිය එලෙසම පිහිටුවත් මෙසේ අරමුණු වශයෙනුත් පැවැත්වීම් වශයෙනුත් සේවනය වශයෙනුත් ගන්නා ලද ලබ්ධිය නිර්දෝෂත්වය දැක්වීම වශයෙන් නැවත නැවත ගැනීම් වශයෙන් පරිහරණය කිරීම පරාමට්ඨ යන්නෙන් කියයි.

ඒවං ගතිකා- මෙසේ නිරය තිරිසන් ප්‍රේත විෂයකවූ ගතීන් අතුරෙන් එක්තරා ගති ඇත්තෙක් ඒවං අභිසම්පරායා- මෙයද මුල්කී ඒවංගතික, යන පදයටම නමකි, මෙබඳු පරලොව යන තේරුමයි.

තංව තථාගතෝ පජාතාති- තථාගතයන් වහන්සේ හුදෙක් කරුණු සහිතවම ගැනීම් හේතු සහිතවම ගත් දිට්ඨිගතිකයාම දනිති, ඒ සියල්ල පිළිබඳවත් දනිති.

තතෝව උත්තරිතරං- සීලයන් සමාධියත් සර්වඥතා ඥානයෙන් දැන ගනිති.

තංව පජානනං න පරාමස්ති - එම උසස් නිරුත්තර ගුණ ධර්ම ගැන දනිතත් මම දනිමි" යි තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මාන වශයෙන් දැඩිලෙස අල්ලා ගැනීම් ආකාරයෙන් පරාමර්ශනය නොකරති.

අපරාමසතෝ වස්ස පච්චන්තඤ්ඤෝව නිබ්බුති විදිතා- මෙසේ පරාමර්ශී නොකරන එතුමාණන්ගේ අන්‍යවූ ප්‍රත්‍යයෝද තෙමීම ඒ පරාමාස සංඛ්‍යාත කෙලෙසුන්ගේ නිවීම දන්නාලදී. "මහණෙනි, තථාගතයන්ගේ නිර්වාණය ප්‍රකටය" යනුවෙන් එය දක්වයි. දැන් ඇතිසැටියෙන් පිළිපැදීමෙහි යෙදුනු තථාගතයන් විසින් යම් නිවීමක ලබන ලදද එය ප්‍රතිපත්ති මාර්ගයෙන් දක්වනු සඳහා යම් වේදනාවක ඇළුන නිර්වකයෝ "මෙහිදී සැප ඇත්තමෝ වෙමු. මෙහි සැප ඇත්තමෝ වෙමු" යනුවෙන් දෘෂ්ටි ගැනීමෙන් යුතු වෙනැයි යන මේ කරුණු දැක්වූහ.

වේදනානං සමුදයංව - ඒ මුල් කී වේදනාවන්ගේ වශයෙන් කමටහන් දක්වති. ඒ සඳහා මෙය කිය.

යථා භුතං විදිත්වා - අවිද්‍යාවගේ හට ගැනීමෙන් වේදනාවගේ හට ගැනීම වෙයි. තෘෂ්ණාවගේ හට ගැනීමෙන් -පෙ-

කම්ම සමුදයෙන් එස්ස සමුදයෙන් වේදනා සමුදය" යනුයි. ප්‍රත්‍යභටගැනීමී අර්ථයෙන් වේදනාස්කන්ධයේ පහළවීම දකියි. නිපදවීමී ලක්ෂණය දකිමින්ද වේදනාස්කන්ධයේ පහළවීම දකිය යන මේ ලක්ෂණ පහේ වශයෙන් වේදනාවන්ගේ භටගැනීම ඇතිසැටියෙන් දැනගෙන, "අවිද්‍යාවන්ගේ නිරෝධයෙන් වේදනා නිරෝධයවේ, තෘෂ්ණා නිරෝධයෙන් -පෙ- කම්ම නිරෝධයෙන් -පෙ- එස්ස නිරෝධයෙන් වේදනා නිරෝධය වේ" යනුවෙන් මෙසේ ප්‍රත්‍යය නිරෝධාර්ථයෙන් වේදනාස්කන්ධයේ විනාශය දකියි. විපරිණාම ලක්ෂණය දකිමින් වේදනාස්කන්ධයේ විනාශය දකියි, කියා මේ ලක්ෂණ පහේ වශයෙන් වේදනාවන්ගේ කෙළවර කිරීම ඇති සැටියෙන් දැන- "යම්කිසි වේදනාවක් සලකාගෙන සැප සහගත හැඟීමක් උපදියි මෙය වේදනාවේ ආස්වාදයයි" යනුවෙන් මෙසේ ආස්වාදය ඇති සැටියෙන් දැනගෙන- "යම් වේදනාවක් අනිත්‍යය, දුක්ඛය, විපරිණාම ධර්මයෙන් යුතුය, මෙය වේදනාවේ ආදීනවයයි" කියා මෙසේ ආදීනවය ඇති සැටියෙන් දැනගෙන- යමක් වේදනාවේ ඡන්දරාගයාගේ විනය වේද, ඡන්දරාග දුරු කිරීමක් වේද මෙය වේදනාවේ නිස්සරණයයි" යනුවෙන් මෙසේ නිස්සරණයන් ඇති සැටියෙන් දැනගෙන සිටිති.

අනුපදා විමුක්තෝ භික්ඛවේ තථාගතෝ- පහවගිය ඡන්දරාග ඇති බැවින් අනුපාද නම්. යම් උපාදානයක් ඇතිකළ කිසිවක් ස්කන්ධයන්ගේ පැවැත්මට උපකාර වශයෙන් ගන්නේය එසේ තෘෂ්ණාවෙන් ගන්නා ලද බැවින් එය බද්ධව (බැඳී) පවතින්නේය. මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ එබඳු කිසි ගැනීමක්. නැතියෙන් එබඳු කිසිවක් අල්වා ගෙන නොමැති බැවින් විමුක්ති නම් වේ.

ඉමේ බෝතේ භික්ඛවේ- "මහණෙනි" මම නොපගෙන් කවරධර්මයෝ ගැඹුරුදැයි "විචාළෙමි. මහණෙනි, මොව්හු ඒ ධර්මයෝය, තථාගතයන් වහන්සේ එයත් දනිති, එයට වඩා උසස්ධර්මත් දනිති, යනු දක්වන ලදී. සර්වඥතාඥන ධර්මයෝ ගැඹුරුය, දුද්දසය, (දැකීමෙනි- ප්‍රමාණ කිරීමෙනි දුෂ්කරය) - පෙ- නුවණැත්තන් විසින් අවබෝධ කටයුතු යයි තේරුම්

ගතයුතුය යම් භෙයකින් පෘථග්ජනයෙක් හෝ සෝවාන් ආදීන් අනුරන් කෙනෙකු හෝ ඇති සැටියෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ වර්ණනා කරන්නට අපොහොසත් වෙයි තවද තථාගතයන් වහන්සේම ඇති සැටියෙන් ගුණ වැනීම මනාසේ කරන්නේ මෙසේ කියවයි විචාරන්නන්ට පවසති. සර්වඥතාඥනයම විචාරන ලද්දේ බාර කරන ලද්දහු විසින් එම බාර කිරීමට අනුව අතරතුරදී දෘෂ්ටිහු බෙදා දක්වන ලදී. (පළමුවන බණවර වර්ණනාව නිමි.)

ඒකච්ච සස්සතිකා- ඒකච්ච සස්සතවාදී අය සන්නේකච්ච සස්සතිකා, සංඛාරේ කච්චසස්සතික කියා ඔව්හු දෙයාකාරයි. මෙහිදී ඒ දෙදෙනාම ගැනෙති.

කද්දාච්ච- කවර නම් කලෙක "කරහවි" යනු ඊටම නම්.

දීඝස්ස අද්ධනෝ- දීර්ඝ කාලයකට.

අච්චයේන- ඉක්මිමෙන්.

සංවට්ටති- විනාශවෙයි.

යේ භුයොන- ඉහළ බහුලෝවල හෝ අරූප ලෝකවල හෝ යමෙක් උපදිද්ද, එයින් අන්‍යයන් හැර කියන ලදී.

මනෝමයා- ධ්‍යාන සිතින් නිපදවන ලදී.

පීතිහක්ඛා- ඔවුන්ගේ ආහාරය ප්‍රීතියයි.

සයම්පභා- තම තමාගේ ප්‍රභාව

අන්ත ලික්ඛවචරා- අහසෙහි හැසිරෙන.

සුභට්ඨායිනෝ- යහපත් වූ උයන් විමන් කප්පුක් ආදියෙහි සිටින්නාය, සුභ නම්, එසේම මනරම් වස්ත්‍රාභරණ හැඳ පැළඳ සිටින්නාය සුභ නම්.

විරං දීඝමද්ධානං- උසස් වශයෙන්, කල්ප අටක්, විවට්ටති- පිහිටයි.

සුඤ්ඤං බ්‍රහ්ම විමානං- ස්වාභාවික වශයෙන් උපන් සත්වයන් නැතියෙන් සුඤ්ඤ- සුන්‍ය නම්. බ්‍රහ්මසමූහයට අයත්වම උපදියි යන අදහසයි ඔහුගේ කරන්නෙක් හෝ කරවන්නෙක් හෝ නැත. විසුද්ධිමාර්ගයේ කියනලද ක්‍රමයෙන් කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් සෘතුසමුට්ඨානයෙන් රත්තභූමිය පහළවෙයි.

ප්‍රකෘතියෙන් ඇතිවන තන්හිද උයන් කප්පුක් ආදිය පහළ වෙති. තවද සත්වයන් ස්වභාවයෙන් වසනා තන්හි බලවත් ආශාව හටගනියි. ඔව්හු පළමුවන ධ්‍යානය වඩා එයින් බැස ගනිති. 'තවද එක්තරා සත්වයෙක්' යනාදිය ඒ නිසා කිය.

ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වා- සමහර කෙනෙක් මහත් පින්කම් කොට යම්කිසි අල්පායුෂ්ක දෙව්ලොවක උපදිති. ඔව්හු තමාගේ පින් බලය නිසා එහි සිටින්නට නොහැකිවෙති. ඒ දිව්‍ය ලෝකයේ ආයු ප්‍රමාණයෙන් චුතවෙයි. මීට ආයුක්ඛය විමෙන් චුත වෙතැයි කියත් සමහරෙක් අල්ප පින්ක් කොට දීර්ඝායුෂ ඇති දෙව්ලොවක උපදිති ඔව්හු එහි ආයු ඇතිතෙක් විසීමට අපොහොසත් වෙති, අතරතුරකදී ඉන් චුතවෙති මීට පින් පිරිහීමෙන් චුතවෙතැයි කියත්.

දිසමද්ධානං තිට්ඨති- කල්පයක් හෝ කල්පබාගයක් හෝ අනභිරතී- අනික් සත්වයෙකුගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තුවීම, යම් දේවතාදුවක් ක්‍රෝධයෙන් යුතු වූවාද කලකිරුණාද ඕනෙමෝ බලලොව නැත- නොසිටියි.

පටිතස්සනා- තැතිගැනීම- ගැහීම, බියවීම, ඒ තැතිගැනීම, තාසතස්සනා තණ්හා තස්සනා දිට්ඨිතස්සනා ඤාණතස්සනා කියා සතරාකාර වේ එහි ජාතිය සලකාගෙන බියක් බියජනක දෙයක් තැතිගැනීමක් ලොමු දැහැගැනීමක් චිත්ත උද්වේගයක් උක්‍රාසයක් ජරාවක් -පෙ- ව්‍යාධියක්- මරණයක් සලකා -පෙ- තැතිගැනීමක් වෙයිද මෙය තාසතස්සනා නම්. "අනේ, ඇත්තෙන්ම අනික් සත්වයෝත් මෙලොවට ආවොත් යන මේ ආකාරයෙන් පවත්නේ තණ්හාතස්සනාවයි, තැති ගැනීමෙන් කම්පාවේ" යන මේ දෘෂ්ටිය සාස්වතය. "ඔව්හු බුදුන්ගේ ධර්මදේශනාව අසා බෙහෙවින් බියට තැතිගැනීම් ස්වභාවයට පැමිණෙති" යන මෙය ඤාණතස්සනාවයි. මෙතැන වනාහි තණ්හා- දිට්ඨි යන තස්සනා සුදුසුය.

බ්‍රහ්මවිමානං- මෙහි පළමුවෙන් පහළවූවෙකුගේ ඇති බැවින් සුන්‍යයයි නොකියන ලදී.

උප්පජ්ජන්ති- උත්පත්ති වශයෙන් පැමිණෙති.

සහවානං- සහභාවයට- සමග විසීමට

අභිභූ- මැඩපවත්වා සිටියේ ජ්‍යෙෂ්ඨ වූයේ වෙමි.

අනභිභූතෝ- අනුන් විසින් යටපත් නොකරන ලද

අඤ්ඤදන්ත්‍ර- ඒකංසවචනයෙහි නිපාතයකි.

දසො- දර්ශන වශයෙන් සියල්ල දැකීම යන තේරුමයි,
වසවත්ති- සියලු ජනයා තමා වසයෙහි පවත්වයි.

ඉස්සරෝ කත්තා නිම්මානා- මම ලොව ප්‍රධානයා වෙමි.

මම ලෝකයේ කර්තෘ වෙමි. මවත්තාද වෙමි. පොළොව හිමාලය
කඳු මහමෙර සක්වළ මහමුහුද සඳ, හිර යන මේ සියල්ල මා
විසින් මවන ලදී.

සෙට්ඨෝ සජ්ජිතා- මම ලෝකයේ උත්තමයාද පිළියෙළ
කරන්නාද වෙමි. නුඹ ක්ෂත්‍රියයෙකු වෙව, නුඹ බමුණෙකු වෙව,
වෛශ්‍යයෙකු වෙව, ශුද්‍රයෙකු වෙව, ගෘහස්ථයෙකු ප්‍රචුර්ජිතයෙකු
වෙව, එපමණක් නොව යටත්පිරිසෙයින් නුඹ ඔටුවෙකු වෙව,
ගොතෙකු වෙව, යනුවෙන් ඒ ඒ සත්වයන්ගේ පිළියෙළ කරන්නා
මම වෙමි යි හඟියි.

වසී පිතා භුතභව්‍යානං- මම පුරුදුකළ වසඟභාවය ඇත්තේ
වෙමි. එහෙයින් වසී නමි. ඇතිවන්නන්ගේ හා ඇතිවිය
යුත්තන්ගේ පියා මම වෙමි, කියා හඟියි. එහි අණ්ඩජ ජලාබුජ
සත්වයෝ අණ්ඩකෝෂය තුළත් වස්තුව තුළත් සිටින්නෝය.
මොව්හු 'භවා නමි. සංසේදජයෝ පළමු චිත්තක්ෂණයෙහි භවා
නමි. දෙවන චිත්තක්ෂණයේ පටන් භුත නමි. ඕපපාතිකයෝ
පළමු ඉරියව්වේදී භවා නමි. දෙවන ඉරියව්වේ පටන් භුතයෝය.
ඒ සියල්ලෝම මගේ පුත්තුයයි යන හැඟීම ඇතිව
'භුතභව්‍යයන්ගේ පියා මම' යි හඟියි. ඒ කියමන කරුණු සහිතව
ඔප්පුකිරීමටද මහත්සි දරයි.

මයා ඉමේ සත්තා නිම්මිතා- මා විසින් මේ සත්වයන්
මවන ලදැයි ප්‍රතිඥා කෙරෙහි තංකිස්ස හේතු, ඊට හේතු කවරේද? යනු
කිය.

ඉත්ථත්තං- මෙසේ වීම, බ්‍රහ්ම භාවය යන තේරුමයි.

ඉම්මාමයං- තමාගේ කර්මානුකූලව චුතවූවාහුද හුදෙක්
හැඟීම් මාත්‍රයෙන්ම "මොහු විසින් අපි මවන ලද්දෙමු" යි
හඟින්නාහු ඇද සිදුරක ඇද ඇණයක් ගැසුවාම මෙන් නැම්
ඔහුගේ පාමුලටම පැමිණෙති.

වණ්ණවන්තතරෝව- අතිශයින් වර්ණවත් වූයේ. පැහැ පත්වූයේ, විශිෂ්ටරූප ශෝභාසම්පන්නවූයේ දුටු දුටුවන් පැහැදීම් එලවන සුලුවූයේ යනුයි.

මහේසක්කතරෝ- ඵෙශ්වර්යා පිරිවර යන අංග පරිපූර්ණ වීම් වශයෙන් ඉතා උසස්වූ යසස් ඇත්තෙක්ව,

යානං බෝපනේතං- මේ කාරණය වූකලි යමෙක් එයින් චුතව අන්තෑතක නොයයිද මෙහිම එයිද එය සඳහා මෙය කියන ලදී.

අගාරස්මා- හෙයින්.

අනගාරියං- පැවිද්ද, පැවිද්ද නම් ගිහිජීවිතයට හිතකර වූ හි භූමි ගවපාලන ආදී කර්මාන්ත නැති නිදහසේ සිල් රැකීමකි. එනිසාම ඊට අනගාරිය යි යෙති.

පබ්බජති- පැමිණෙයි- එළඹෙයි,

තතෝ පරං නානුස්සරති- එයින් මත්තෙහි- පූර්වේතිවාසයෙන් මතු සිහිනොකරයි, සිහිකිරීමට නොහැකි වන්නේ නම් එහි සිට දෘෂ්ටිය ගනියි.

නිව්වෝ- ඔහුගේ උපත නොදක්නේ හේ නිත්‍යයයි. කියයි, මරණය නොදක්නේ සදාකාලිකයයි කියයි. එසේ සදාකාලික නිසා 'සස්සත'යි, දිරිමි වශයෙන් විපරිණාමයාගේ අභාවයෙන් අවිපරිණාම ධම්ම නම්වේ. මෙහි සෙස්ස මුලදී කී පරිදිම දතයුතුය.

බ්බිඛාපදොසිකා- ක්‍රීඩාවෙන් දුෂ්‍යවේත්තු- විනාශවෙත්තූයි බ්බිඛාපදොසික නම්. (බ්බිඛාපදොසික යනුද මීටම නම්. එය අටුවාවේ නැත.)

අතිවේලං- දීර්ඝකාලයක්

හස්ස බ්බිඛාරති ධම්ම සමාපන්නා- හාසාරතියෙහි ඇලීමත් ක්‍රීඩාරතියෙහි ඇලීමත් ඇත්තානුය. යෙදුනානුය. කෙළිසිතා සැපයත් කායිකාවාචසික ක්‍රීඩා සැපයත් ඇත්තානුය. කියන ලද ආකාර ඇලුම් කටයුතු දෙයෙහි යෙදී වාසය කරති යන තේරුමයි.

සති සම්මුස්සති- සිහි අමතක වේ. කැමිබිම් ආදියෙහි අමතක කිරීම ඔව්හු පුණ්‍යවිශේෂයන්හි උසස් සේ යෙදී කුසල්

කරගත් බැවින් තමන්හට මහත් සැපසම්පත් ඇති හේතුවෙන් නැකැත්කෙළි (ක්‍රීඩා උත්සව) වල යෙදෙන්නාහු ඒ උත්සවවලම යෙදී කාලය ගෙවති. මේ අවස්ථාවලදී 'අපි ආහාර පාන ගත්තෙමුද නොගත්තෙමුද, කියා සිහි නොකරති, මෙයින් එක ආහාර වේලක් පවා ඉක්මවීම නිසා ඊට පසු නිතර කෑමෙන් බීමෙන් ක්ලාන්තගතිය නිසා විඩාව ඇතිවෙයි. එහෙයින් ඒ ආත්මයෙන් චුතුවෙන්, එහි නොසිටිත්, ඒ කුමක් නිසාද? කර්මජ තේජසේ බලවත් භාවය නිසාත් කරජකායයාගේ මන්දතාවය නිසාත්ය. මනුෂ්‍යයන්ගේ කර්මජ තේජස මදය. කරජකායය බලවත්ය. ඔවුන්ගේ තේජස් මද බැවින් කරජකායයාගේ බලවත් භාවය නිසාත් සත්ඥිනක් වුවත් ඉක්මවාද ආහාර කැඳ පවිත්‍රතා ආදියෙන් ශරීරයට උපස්ථාන කළහැකිය. දෙවියන්ගේ වනාහි තේජස බලවත් වෙයි. ඔවුන්ගේ කරජය මදය. එහෙයින් ඔව්හු එක ආහාර වේලක් ඉක්මවා නමුදු සිටීමට අපොහොසත් වෙති. යම්සේ වනාහි ග්‍රීෂ්ම සෘතුවක දවසේ මධ්‍යහ්න වේලාවක රත්වූ ගලක තබන ලද හෙල පියුමක් හෝ රතු පියුමක් සවස් කාලයේදී දියකල සියයකින් නමුත් ඉසීමෙන් වුවද මුලින් පැවති ප්‍රකෘති තත්වයට නොපැමිණෙයි. වැනසේමය, එපරිද්දෙන්ම නියමිත පුරුදු වෙලාවෙන් පසුව නිතරම කෙනෙක් කෑවත් බිවත් ඒ ආත්මයෙන් චුතුවෙන්මය. නොසිටිත්මය, "සති සම්මෝසනේ දොවා තම්භා කාය චවන්ති- " සිහිමුලාවීමෙන් ඒ දෙවියෝ එම ආත්මයෙන් චුතුවෙති' යනු ඒ නිසා කිය. ඒ දෙවියෝ නම් කවරහුද? මෙනම් මෙනම් ඇත්තෝයයි, අටුවාවේ විශේෂ විවරණ දක්වා නැත. 'දෙවියන්ගේ කර්මජ තේජස බලවත්ය කරජය මදය' යනුවෙන් අවිශේෂයෙන් කියන ලද බැවින් කබලිංකාර ආහාරයෙන් ජීවත්වන සමහර දෙවියෝද මෙසේ කෙරෙති. ඔව්හු මෙසේ චුතුවෙතැයි දතයුතු. "ඒ දෙවියෝ නම් නිර්මාණරති පරනිර්මිතවසවර්තිහුය"යි සමහර කෙනෙක් කියති. ක්‍රීඩාවෙන් ආත්මය දූෂ්‍යභාවයට (විනාශයට) පැමිණෙන දෙවි කොටස 'බිඬිධාර්මිදායික' යනුවෙන් හැඳින්විය. සෙස්ස මුලදී දැක්වූ පරිදියි.

මනෝපදොසිකා- සිතින් දුෂ්‍යවන- වැනසෙන එනම් දෙවි කොටස, ඒ කවරහුද? චාතුර්මහාරාජික දෙවියෝය. ඔවුන් අතුරෙහි එක් දෙවියෙක් 'නැකැත්කෙළි කෙළින්තෙමියි ඔහුගේ පිරිවර සහිතව දිව්‍යරථයෙන් විදියට පිවිසෙති. අනතුරුව තවත් දෙවියෙක් නික්මෙන්නේ ඔහු ඉදිරිපසින් යනු දැක ඊට කිපී "කිමෙක්ද? බොල! හිඟන්න! තෝ මා නොදැක මෙන් ප්‍රීති සහිතව උඩගසිතින් ගර්ජනාකරමින් යන්නෙහිද? යි" කිපෙයි ඉදිරිපිට යන දෙවියාද නැවතී කිපුනු ඔහු දැක කිපුනාහු මනාව ප්‍රකට වෙති"යි දැන ඔහුගේ කිපුනු ගතිය බලා "නුඹ කිපී මට කුමක් කරන්නෙහිද? මේ සම්පත් මා විසින් දාන සීලාදී වශයෙන් ලබන ලදී. නුඹගෙන් ලැබුනක් නොවේ" යනුවෙන් ප්‍රතිවිරුද්ධව කිපෙයි. එකෙකු කිපුනවිට අනිකා නොකිපී රැකෙයිද එය මැනවි දෙදෙනාම කිපුනකල එකෙකුගේ ක්‍රෝධය අනිකාගේ ක්‍රෝධය ඇතිවීමට ප්‍රත්‍යය වෙයි. ඔහුගේ කෝපය ඇති කොට ප්‍රත්‍ය වෙයි, යනුයි මෙසේ ඇතිකල ඔවුන්ගේ සම්පත් හා අන්තඃපුර දිව්‍යස්ත්‍රීන්ද පිරිහෙති, ඔවුන් දෙදෙනා හඬමින් සිටියදීම චුතවියෙති. මෙය එහි ස්වභාව ධර්මයයි සෙස්ස පෙර කී පරිදියි.

තාර්කිකයන් ගේ වාදයේදී වක්ෂු ආදීන්ගේ මෙම මත භේදය දකියි. යම්භෙයකින් පළමු පළමු සිත් පසුපස සිත් වලට ප්‍රත්‍ය භාවය ලබා දී නිරුද්ධ වෙයිද එහෙයින් ඇස් ආදියේ භේදයෙන්ද සිතේ එතරම් බලවත් භේදයක් නොපෙනෙයි. ඔහු එය නොදක්නේ "යම්සේ පක්ෂිහු එක ගසක් හැරපියා අනික් ගසක ලගිද්ද එපරිද්දෙන්ම මේ ආත්ම භාවය බිඳී ගිය කල සිත අන් තැනක යයි" යන අදහස ගෙන මෙසේ කිය. මෙහි සෙසු විස්තර මුලදී පරිදිමයි.

අන්තානත්තිකා- අන්තානත්ත වාද ගත්තෝ, අනත්ය හෝ අනන්තය හෝ අනන්තාත්තය හෝ නේවන්තය හෝ නානත්තය හෝ අරබයා පවතින වාදය, යන තේරුමයි.

අන්තසංස්කෘති ලෝකස්මිං විහරති- ප්‍රතිභාග නිමිත්ත සක්වළ කෙළවර සීමාව දක්වා නොවඩා එය ලොවයයි ගෙන අන්තසංස්කෘතිව ලොව වෙසෙයි. සක්වළ පරියන්ත කොට වඩන ලද කසිණ ඇත්තේ අනන්තසංස්කෘති නම් වෙයි උඩද යටද

නොවඩා සරසට වඩා උද්ධමයෝ අන්තසඤ්ඤී වෙයි. තිරිය (සරසට) අනන්තසඤ්ඤී වෙයි.

මෙහිදී තාර්කිකවාදීන් ගැනද මූලදී කී පරිදි දතයුතුය. මේ සතර දෙනාද තමා විසින් දක්නාලද ආකාරයෙන් දෘෂ්ටීන් ගන්නාලද බැවින් පූර්වාන්ත කල්පිකයන් අතුරෙහි පිවිසියානු වෙති.

අමරා- මර නොවුවෝ, ඕ කවර්ද? කෙළවර සීමා රහිතව ගන්නා ලද දෘෂ්ටි ඇත්තනුගේ දෘෂ්ටිය හා වචනයන්ය.

විකේඛපෝ- විවිධවූ අවුල් සහිත බව කලබලකාර බව එනම් වාදය අමරා විකේඛපයයි එනම් වාදය ගත්තෝ "අමරා විකේඛපික" නමින් දැක්වෙයි. මෙයට තවත් ක්‍රමයක් අමරා නම් මත්ස්‍ය ජාතියකි. (ආදාය) උභ්‍ය ගැලීම් කිමිදීම් වශයෙන් දියෙහි හැසිරෙයි. එවිට උභ්‍ය ඇල්ලීම අපහසුයි, ඉතා ලිස්සන හෙයින්, එසේම මේ වාදයත් ඒ මේ අත ගමන් කරයි ස්ථිර ගැනීමකට නො එළඹෙයි. මේ නිසාද "අමරාවිකේඛප" යි යෙති. එය ගතුවො අමරා විකේඛපික නම් වේ.

ඉදං කුසලන්ති යථා භූතං නප්පජානාති- දස කුසල කර්ම පථයන් ඇති සැටියෙන් නොදනිය යන අර්ථයි.

අකුශල- දස අකුශල කර්ම පථයන් මා විසින් බොරු කියන ලදැයි විපිළිසරට පැමිණීමෙන් මාගේ විනාශය වන්නේය. දුක් වන්නේය. යනුයි.

සෝමමස්ස අන්තරායෝ- එය මාගේ ස්වර්ගයටත් නිර්වාණ මාර්ගයටත් අන්තරායක් වෙයි.

මුසාවාද භයා මුසාවාද පරිජේගුවිජා- මුසාවාදයේ ලජ්ජාවෙන් හා බියෙන්

වාචා වික්ඛේපමා පජ්ජති- වචනය පිළිබඳ විපිළිසරට පැමිණෙයි. ඒ කෙබඳුද? අමරා වික්ෂේප යයි. කෙළවරක්- සීමාවක් නොමැති විපිළිසර යනුයි. මගේත් අපගේත් වික්ෂේපය මෙසේත් වියහැක නියමය රහිත වික්ෂේපය මගේත් අපගේත් ලබ්ධිය මෙසේ එසේය. මෙහිදී සස්සත වාදය ප්‍රතික්ෂේප කරයි.

අඤ්ඤා නිපි මේ නෝ- සස්සත වාදයට විරුද්ධව දක්වන ලද ඒකච්ච සස්සත වාද මින් ප්‍රතික්ෂේප කරයි.

නෝතිපි මේ නෝ- "තථාගතයන් වහන්සේ මරණයෙන් මතු නොවෙයි" යනුවෙන් කියනලද උච්ඡේදවාදය ප්‍රතික්ෂේප කරයි.

නෝ නෝතිපි මේ නෝ- "වන්නෙන් නොවෙයි, නොවන්නෙන් නොවෙයි" යනුවෙන් කියන ලද තාර්කික වාදය ප්‍රතික්ෂේප කෙරෙයි. "මෙය කුශලයක කියා හෝ අකුශලයක කියා හෝ" විචාරන ලද කෙනෙකුට තෙමේ කිසිවකුත් උත්තර නොකියයි. මෙය කුශලයක් දැයි ඇසූ කළ එසේත් විය හැකියි කියයි. කිමෙක්ද? මෙය අකුශලයක් දැයි ඇසූ කළ එසේත් විය හැකියි කියයි. කිමෙක්ද? මෙකී දෙයාකාරයෙන් අන්‍යවූවෙක්දැයි ඇසූ කල අන්‍යවූවෙක්ද විය හැකැයි කියයි. "මෙකී තුන් අයුරින්ම නොවේ. ඔව්හු ලබ්ධිහුය" යි ඊට අනතුරුව කී කල එසේත් විය හැකැයි කියයි. මෙසේ නොයෙක් අයුරින් වික්ෂේපයට පැමිණෙයි එක පක්ෂයක තීරලෙස පිහිටා නොසිටියි

ජන්දෝ වා රාගෝවා- තමා නොදැනම වහාම කුශලය මෙය කුශලයයිද අකුශලය මෙය අකුශලයයිද කියායිද ඉන් පසු තෙමේ මා විසින් අසවලාට මෙය කියන ලදී. කිම? එම සත්‍ය කිමෙක්ද? යි වෙන උගතෙකුගෙන් අසයි. එම උගතාද යහළුවා! ඔබ කී එය ඇත්තය. එය එසේමය, ඔබ කුශලය කුශලය ලෙසත් අකුශලය අකුශලය ලෙසත් ඇතිසැටියෙන්ම දක්වන ලදී. යනුවෙන් කියයි. එය ඇසූ ඔහුද "ඔහෝ! මා කදිම පණ්ඩිතයෙකි. මා සමාන උගතෙකු තවත් නැත. මා කියා ඇත්තේ සැබෑ දෙයකි" යනුවෙන් එහි ඔහුගේ ඡන්දයත් රාගයත් පවතියි යන තේරුමයි. මෙහි ඡන්දයන්ගෙන් රාගයේ දුබල අවස්ථාව කියයි. රාගයන්ගෙන් රාගයේ බලවත් අවස්ථාව දක්වයි.

දෝසෝ වා පටිඝෝ වා- 'කුශලය අකුශලය යයිද අකුශලය කුශලයයි කියා එහි ඇති හරිවැරදි වෙන උගතෙකුගෙන් අසා ඒ කීම වැරදි සහිත යයි ඒ උගතා කී කල මෙතරම් සුළු දෙයක් නොදනිමි' යි ඒ ගැන තමා කෙරෙහි ද්වේෂයත් ක්‍රෝධයත්, වෛරයත් පවතිමි යන අදහසයි. මෙහිද දෝෂය නම් ක්‍රෝධයේ දුබල අවස්ථාවයි. පටිඝය නම් ක්‍රෝධයේ බලවත් අවස්ථාවයි.

තං මමස්ස උපාදානං සෝ මමස්ස විභාතෝ- ඒ ඡන්ද-
රාග දෙක මා දැඩි ලෙස අල්වා ගත්තේය. දෝස- පටිස දෙක
විනාශය සිදු කරන්නේය. දෙකම හෝ එය දැනීම වශයෙන්
උපාදාන නම්, නැසීම් වශයෙන් විභාත නම්, රාගය නොමිඳෙනු
කැමති භාවයෙන් කුඩැල්ලා අල්ලා ගන්නාසේ අලුත් අලුත්
අරමුණක් ගනියි. දෝෂය වනසනු කැමති බව නිසා සර්ප
විෂයක් සෙයින් පවතියි. මේ දෙකම සත්වයාට තැවීම ඇති
කරන තේරුම අන්ව විනාශයට පමුණුවන්නුසිද දැඩිසේ
අල්ලාගනිත් යනුසිද වනසා දමන්නුසිද යනු තේරුම් අනුව
මෙසේ කිය විස්තර මුලදී කිය.

පණ්ඩිතා- පාණ්ඩිතායෙන් යුතුවුවෝ

නිපුණා- සියුම්වූද තීක්ෂණවූද බුද්ධිය ඇත්තෝ සුබ්බ
නුවණෙහි ලක්ෂණය නම් යමක් වහා අවබෝධ කිරීම හා වටහා
ගැනීම ඉක්මණින් සිදු කිරීමේ දක්ෂ බවයි.

කත පරප්පාචාදා- විරුද්ධ මතාන්තර දන්නා බවත් එසේම
විරුද්ධවාදීන් හා වාද කොට ඇති පළ පුරුද්දක්ය.

වාලවේධි රූපා- හිසකෙස් ගස දෙපළවී යන්ට විදීමෙහි
සමත් දුනු වායා හා සමාන

වෝහිත් දන්නා මඤ්ඤ- වාලවේධියා මෙන් වාල සංඛ්‍යාත
සියුම් ලබ්ධින් ගන්නේ තමාගේ නුවණ හිසෙන් බිඳෙමින්
හැසිරෙන්නේය යන තේරුමයි.

තේ මන්තත්ථා- ඒ මහණ බමුණෝ මට ඒ කුශලා කුශලයන්
අතුරෙන් සමනුයුක්ඡෙය්‍යං- කුශලය කීම? යනුවෙන් තමාගේ
මතය- දෘෂ්ටිය විචාරන්නේය.

සමනුගාහෙය්‍යං- මෙයයි කීකල කාරණා අනුව මේ අදහස
ගන්වයි. කාරණා විමසන්නේය.

සමනුභාසෙය්‍යං- මෙනම් කරුණෙන් යයි කී විට එම
කරුණෙහි දොස් දක්වා ඔබ "මෙය නොදන්නෙහි" මෙය
පිළිගනුව, මෙය අත්හරුව, යන මේ අයුරින් තර්ජනය
කරන්නේය, තැනි ගන්වන්නේය.

නසම්පාසෙය්‍යං- සම්පාදානය නො කරන්නේය,
සම්පාදානය කොට කියන්ට අපොහොසත් වන්නේය, යන
අදහසයි.

සෝමමස්ස විසාතෝ- යමක් නැවත නැවතත් කියාද පිළියෙළ නොවීමක් වේද එය මාගේ විනාශයකි තොල්, තල්ල, දිව, බෙල්ල, යන මේ තැන් වියලීමෙන් වන දුක මෙන් යන තේරුමයි. සෙස්ස මුලදී පරිදියි.

මන්දෝ- මන්ද ප්‍රඥා- මදවූ නුවණ ඇත්තා නුවණ නැත්තා යනුයි.

මෝවුතෝ- ඉතා මුළා බවට පැමිණි අය.

හෝති තථාගතෝ- තථාගත යන්නෙන් සත්වයෙකු අදහස් කරයි. මෙහි සෙස්ස මුලදී කිය. මේ සතර දෙනෙද මුලදී පැවති ධර්මානුසාරයෙන් දෘෂ්ටිත් ගන්නා ලද බැවින් පුබ්බන්ත කප්පිකයෝ අතුරෙහි පිවිසියාහුය.

අධිච්ච සමුප්පන්නිකා- සත්වයාත් ලෝකයාත් ලෝකයන් හේතුවක් නැතිව හටගත්තේයයි පිළිගත්තෝ, එම දර්ශනය අධිච්ච සමුප්පන්න වාදය නම්. කාරණා රහිතව හටගත් යන තේරුමයි.

අසඤ්ඤාසන්නා- මෙය දේශනා ශීර්ෂයයි. චිත්තූප්පාද රහිත රූපමාත්‍ර ආත්මභාවයක, යන තේරුමයි ඔවුන් පිළිබඳ උපත මෙසේ දත යුතුය. සමහර කෙනෙක් අන්‍ය තීර්ථායනනයක පැවිදිව වායෝ කසිණ භාවනාව අනුව පරිකර්ම කොට සතරවන ධ්‍යානය නිපදවා දැහැනින් නැගිට සිත්හි පවත්නා දොස් දකියි. සිත ඇති කල අත් සිද්ධිමාදී දුක්ද සියලු බියද ඇති වෙයි. එනිසා මේ සිතින් කම් නැත. අවිත්තක භාවයම ශාන්තය" කියා මෙසේ සිතේ දොස් දැක නොපිරිහුන දැහැනින් කාලක්‍රියා කොට අසඤ්ඤාදියෙහි උපදියි. ඔහුගේ සිත චුතිචිත්තයාගේ නිරෝධයත් සමගම මෙහිම නතර වෙයි. රූපස්කන්ධය පමණක් එහි පහළ වෙයි. ඔවුහු එහි යම්සේ වනාහි දුන්නෙහි වේගයෙන් විදින ලද හියක් ඒ දුනු දියේ වේගය යම් පමණද එපමණ දුර අහසෙහි ගමන් කරයිද, එපරිද්දෙන්ම ධ්‍යාන වේගයෙන් හරනා ලදුව එහි ඉපදීම එම ධ්‍යාන වේගයේ බලය යම් පමණද එතෙක් කල් එහි ජීවත්ව වෙසෙති. ඒ ධ්‍යාන වේගය පිරිහී ගිය කල ඒ රූපස්කන්ධය ඉන් පිරිහී ගොස් අතුරුදහන් වෙයි. මෙහි ප්‍රතිසන්ධි සංඥාව උපදියි. යම් හෙයකින් මෙහි ඒ උපත්

සංඥාවෙන් ඔවුන්ගේ එහි චුති ය ඇති වෙයි. චිත්ත සංඥාවගේ ඉපදීමෙන් ඒ දෙවියෝ ඒ කයින් (ආත්මයෙන්) චුතිවෙති යනු එහෙයින් කිය. සත්තත්තාය, යන්නෙන් සත්වයාගේ ආත්ම භාවය කියයි. සෙස්ස මුල කී පරිදිය. මේ පිළිබඳ තක්කි වාදයද මුල කී පරිදි දත යුතුය. අටළොස් ආකාරවූ පූර්වාන්ත කල්පිත දෘෂ්ටීන් මෙතෙකින් දක්වා අවසානය. සතළිස් සතරාකාර අපරන්ත කල්පිකයන් මෙතැන් සිට දැක්වෙයි.

අපරන්ත කල්පිකා- එහි අනාගත කොටස් නම් අපරාන්තය කල්පනය කොට ගන්නා අයයි. ඔව්හු අපරාන්ත කල්පිත්‍රය. සෙස්සෙහිදු විග්‍රහ මෙසේය.

උද්ධමාසතනිකා- ආසාතනය යන්නෙන් මරණය කියයි. උද්ධමාසතනා යනු තමාට කියාගන්නෝ එනමින් අඳුන්වති.

සඤ්ඤිවාදෝ- එනම් වාදය, එය පිළිගත් අය සඤ්ඤි වාදීහුය.

රූපිආත්තා- කසිණ රූපයම ආත්මය කොට ගත් අයද එය සඤ්ඤා වශයෙන් ගත් අයද ආජීවකයන් මෙන් තර්ක මාත්‍රය පමණක් ගත් අයද මින් හඳුන්වති, "රූපි ආත්මය අරෝග නම්. මරණයෙන් මතු ඔහු සඤ්ඤි යයි පනවති. මෙහි 'අරෝග, යන්නෙන් නිත්‍යතාවය දක්වයි. අරූපසමාපත්ති නිමිත්ත ආත්ම යයිද සමාපත්ති සංඥාව සඤ්ඤියයිද නිගණ්ඨාදීන් මෙන් තර්ක මාත්‍රය ගෙනද යන මේ අයුරින් ඔහුට අරූපි ආත්මයනුත් සඤ්ඤි යනුත් පනවත්. තෙවැන්න මිශ්‍රක වශයෙන් පවත්නා ලබ්ධියයි. සතර වැන්න තර්කග්‍රාහ වශයෙන්ය' දෙවන චතුක්කය අන්තානත්තික වාදයේ කියන ලද නයින් දතයුතුයි. තෙවන චතුක්කයේදී සමාපත්තක වශයෙන් ඒකන්ත සඤ්ඤිද අසමාපත්තක වශයෙන් නානත්ත සඤ්ඤිද පරිත්ත කසිණ වශයෙන් පරිත්ත සඤ්ඤිද විපුල කසිණ වශයෙන් අප්පමාණ සඤ්ඤිද යන මේ දත යුතුයි. සතරවන චතුක්කයෙහි දිවැසින් තික හා චතුක්ක ධ්‍යාන බිම්වල නිපදනාහු දැක "කාන්ත සුඛ" යනුවෙන් ගනියි. නිරයෙහි උපදනාහු දැක "ඒකාන්ත දුක්ඛි" යනුවෙන් ගනියි. මනුෂ්‍යයන් අතුරෙහි නිපදනාහු දැක "සුඛ දුක්ඛි" යනුවෙන් ගනියි. චේතප්ඵලයෙහි නිපදනාහු දැක

‘අදුක්ඛමසුඛි’ කියා ගනියි. විශේෂ වශයෙන් වනාහි සුර්වේනිවාසානුස්මෘතිඥානාලාභිනු ‘පුබ්බන්තකප්පිකා’ නම් වෙති. දිවැස්නැණ ලද්දෝ ‘අපරන්තකප්පිකා’ නම් වෙති. අසඤ්ඤිවාදය සඤ්ඤිවාදයේදී කියන ලද චතුක්ක දෙකේ වශයෙන් දත යුතුය. නේවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි වාදීන් අතුරෙහි-තනිව එහිදී ‘සඤ්ඤි ආත්ම’ය වශයෙන් ගන්නන්ගේ ඒ දෘෂ්ටිත් මෙහි ‘අසඤ්ඤි’ යනුවෙන් ද නේවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි’ යනුවෙන් ද දැක්වෙයි. එහි ඒකාන්ත වශයෙන් කාරණාව නොසෙවිය යුතුය. දෘෂ්ටිගතිකයාගේ ගැනීම උමතු තැනැත්තාගේ පලාකුඩය මෙනැයි මෙය ගැන මුලදී ද කියන ලදී

සතෝ- ඇති - විද්‍යමාන

උච්ඡේදං- සිද්ධැමිම

විනාසං- විනාසය- අදර්ශනය

විභවං- භව විනාශය භවයෙන් තොර මේ සියල්ල ඔවුනොවුන්ට නම්. එහි ජනයෝ දෙදෙනෙක් උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගනිති. ලාභියා ද අලාභියා ද අතර ලාභියා රහතුන්ගෙන් දිවැසින් චුතිය දැක උපත නොදක්නේවෙයිද, යමෙක් චුතිමාත්‍රය පමණක් දැක්මෙහි සමත් වෙයිද උපත දැක්මෙහි අපොහොසත් වෙයි ද ඔහු උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගනියි. අලාභියා වනාහි ‘කවරෙක් පරලොව දැනීද’ යනුවෙන් කාම සැපතෙහි ගිජුබැවින් හෝ ‘යම්සේ ගස්වල කොළ වැටුන පසු නැවත ඒවා නො වැටෙත්. සත්වයෝ ද එසේමය’ යනාදී නයින් තර්කයෙන් හෝ උච්ඡේදය ගනියි. මෙහි වනාහි තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්ගේ වශයෙන් එසේ ද අන් පරිද්දකින් ද විකල්පනය කොට මේ දෘෂ්ටි සත උපන්නාහුය යි දතයුතුය.

රූපී - රූපවා; රූපවත්.

වාතූම්මහාභුතිකෝ- සතරමහාභුතයන් ගෙන් හටගත් මව් පියන් සත්තක යන අදහස දීමෙහි ‘මාතාපෙන්තික’යි කියයි ඒ කුමක්ද? ශුක්‍රශ්‍රෝණිතයි.

මාතාපෙන්තිකසම්භවෝ - මව්පියන්ගෙන් හටගත් ජනිතවුන තැනැත්තා මෙසේ රූප කායශීර්ෂයෙන් මනුෂ්‍යාත්මභාවය අන්ත- ආත්ම, යනුවෙන් කියයි.

ඉන්පමෙකේ- ඇතමෙක් මෙසේ, ඇතැම් කෙනෙක් මෙසේය. දෙවැන්නා එය ප්‍රතික්ෂේප කොට දිව්‍යාත්මභාවය දක්වයි.

දිබ්බෝ - දිව්‍යලෝකයේ උපන් තැනැත්තා

කාමාවචරෝ - ඡට්ඨිධ කාමස්වර්ගයට ඇතුළත්

කබලිංකාරභක්ඛෝ - කබලිංකාරාභාරය අනුභව කරන

මනෝමයෝ - ධ්‍යාන සිතින් උපන්

සබ්බංගපච්චංගී- සියලු අංගප්‍රත්‍යංගයෙන් යුතු

අභින්නිනද්‍රියෝ - පරිපූර්ණ ඉන්ද්‍රිය ඇති බ්‍රහ්මලොව යමක් වෙද්ද ඔවුන්ගේ වශයෙන් ද සෙස්සන්ගේ පිහිටීම් ආකාර වශයෙන් ද මෙය කියන ලදී.

සබ්බසෝ රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා - මෙහි විස්තරය විසුද්ධි මාර්ගයේදී විස්තර කර ඇත.

ආකාසානඤ්ඤායතනුපගෝ - ආකාසානඤ්ඤායතන භාවයට පැමිණියේ තේරුම මෙසේ දතයුතුය. සෙස්ස විස්තර කරණ ලද්දේමය.

දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදා - දෘෂ්ටධර්මනිර්වාණවාදයේදී දිට්ඨධම්ම නම් ප්‍රත්‍යක්ෂ ධර්මයයි ඒ ඒ තන්හිදී ලබන ලද ආත්ම භාවයට කියන නමකි මෙය. මේ ආත්මයේ දීම සිදුවන නිවණ දිට්ඨධම්මනිබ්බාණ නම්. මේ ආත්ම භාවයේදීම දුක් නැති කිරීම - සංසිද්ධිමය, යන තේරුමයි. මෙය කියන්නෝ දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදීහුය. පරම (උතුම්) දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදය ද මෙහිම යෙදේ.

පඤ්චහි කාමගුණෙහි - මනාපවූ රූපාදී පස් ආකාර කාම කොට්ඨාසයන්ගෙන් - බන්ධනයන් ගෙන්.

සමප්පිතෝ- මනාසේ යුක්තවූ යෙදී සිටියේ.

සමංගීභූතෝ- සමන්තාගත

පරිවාරේති-එම කාමගුණයන්හි කැමති පරිදි ඉඳුරන් හසුරුවයි - යොදවයි -එහා මෙහා ගමන් කරවයි. නොහොත් ලාලනය කෙරෙයි, ඇලෙයි, ක්‍රීඩා කෙරෙයි. මෙහි මානුසක දිබ්බ (මනුෂ්‍ය - දිව්‍ය) කියා කාමගුණයෝ දෙපරිදිය. එහි මානුසක කාමගුණය මන්ධාතුරුපුරුණ සැප සම්පත් බදුය. දිබ්බකාමගුණ

පරනිර්මිත වසවර්ති දිව්‍යරාජයාගේ කාමසම්පත් බදුය. ඔව්හු මෙබඳු කාමගුණයන්හි පැමිණීමෙන් ලැබීමෙන් දිව්‍යධම්මනිබ්බාණයට පැමිණෙති; යනුයි.

අනිච්චා- දෙවනවාදයේ දී අභාවය අනිත්‍ය නම්.

දුක්ඛා- පෙළෙන අප්‍රිය වේදනාවෙන්.

විපරිණාමධම්ම - ප්‍රකෘති (ස්වාභාවික) ගතිය අත් හැරීම
තේසං විපරිණාමඤ්ඤාභාවා- ඔවුන්ගේ කාමයන්ගේ විපරිණාමසංඛ්‍යාත අත් ආකාරයකට පැමිණීම. 'මට යමක් විද එයත් මට නැත' යන ක්‍රමයෙන් සිදුවීම

උප්පජ්ජන්ති සෝකපරිදේවදුක්ඛදෝමනස්සපායාසා ඇතුළත පසුතැවීමේ ලක්ෂණයෙන් යුතුවූයේ සෝකයයි. එය ඇසුරු කොටම දොඩවන - විලාපකියන- තැවෙන ලක්ෂණය පරිදෙවයයි. කය නැවත නැවත පෙළීම දුක්ඛයයි. සිත රිදවන වනසන ගතිය දෝමනස්සයයි. වේදය- සිත්තැවුල උපායාසයයි 'විචිච්චෙව කාමේහි' - (කාමයන්ගෙන් තොරව) යන මේ ආදියේ තේරුම් විසුද්ධි මාර්ගයේ දී දක්වන ලදී.

විතක්කිතං අදහස නැංවීම් වශයෙන් පවත්නා විතර්කය විචාරිතං- අනුමජ්ජන පිරිමැදීම් වශයෙන් පවත්නේ විචාරයයි.

ඒතේතේතං- මේ විතර්කතනය කිරීමෙන් ද විචාරණය කිරීමෙන් ද මේ පළමුවනධ්‍යානය ඖසාරිකය. කටු සහිතය. කියා මෙන් හඟියි.

පිතිගතං- ප්‍රීතිසහිතවම.

චේතසෝ උබ්බිල්ලාමිත්තං- සිතේ කරදර සහිත තැති ගැනීම් සහිත බව ඇති කිරීම.

චේතසෝ ආභෝගෝ- සිතින් සිතා බැලීම. දැහැනින් නැගිට ඒ සැපයෙහි නැවත නැවතත් සිත යෙදවීම- මෙනෙහි කිරීම- එයින් යුතුවීම යනුයි. මෙහි සෙස්ස දිව්‍යධම්මනිබ්බාණවාදයේ දී දක්වන ලද්දේමය. මෙනෙකින් සියලුම දෙසැට දෘෂ්ටීන්ගේ විස්තර දක්වන ලද්දේය. මොවුන්ගෙන් සතක් උච්ඡේද දෘෂ්ටිහුය. සෙස්ස සාස්වත දෘෂ්ටිහුය.

ඉමේ ඛෝ තේ හික්ඛචේ- මේ වාරයෙන් ඒ සියල්ලෝ අපරන්තකප්පිකයන් එකතුව පවරාදී ප්‍රකාශකොට

සර්වඥතාඥානය විසඳා දක්වයි. 'මහණෙනි, මේ ඔව්හු' යනාදී වාරයන් ගෙන් ඒ සියල්ලෝ ප්‍රබ්බන්තාපරන්තකප්පිකයන් පවරා විභාග කොට දක්වා එම ඥාණයම විසඳා දක්වයි.

කතමේ ව තේ හික්ඛවේ ධම්මා- මහණෙනි, ඒ ධර්මයෝ කවරහු ද, යනුවෙන් මෙසේ විචාරණ කල්හි සර්වඥතාඥානයම විමසා විසඳන්නේ ද සත්වයන්ගේ අදහස තරාදියෙන් කිරා සමකර දක්වන්නාසේ මහමෙර පාමුලින් වැලි උදුරාගන්නාසේ දෙසැට දෘෂ්ටිත් උද්ධරණය කොට සර්වඥතාඥානයම විසඳා දැක්විය. මෙපරිද්දෙන් මෙය අනුසන්ධි ගැළපීම් වශයෙන් දේශනාවෙහි ආවාය. අනුසන්ධි තුනකි- ඒ 1 පුච්ඡානුසන්ධි 2 අප්ප්ඛාසයානුසන්ධි 3 යථානුසන්ධි යනුයි. එහි- "මෙසේ කී කල නන්ද නම් ගොපල්ලා භාග්‍යවතුන්හට මෙය කිය. වහන්ස, ඕරිමතීරය (මෙතෙර) නම් කවරේද? එතෙර කවරේද? මැදවූ සංසාදය කවරේද? ගොඩවූ උස්සාදය කවරේද? මිනිසා සිතා ගත් දෙය කුමක්ද? අමනුෂ්‍යයා සිතා ගත් දෙය කුමක්ද? ආවටට (කැරකීම) ග්‍රාහය කිම? ඇතුළත වූ පිළිකුල් භාවය කිම? මෙසේ විචාරන්නන්ට භාග්‍යවතුන් විසින් විසඳා දෙසන ලද සූත්‍ර වශයෙන් පුච්ඡානුසන්ධි දතයුතුය.

"ඉක්ඛිති වනාහි එක්තරා හික්ෂුවකට සිතෙහි මෙබඳු විතර්ක අදහසක් ඇතිවිය එම්බා, රූපය මෙසේ අනාත්මය, වේදනාව, සංඥාව, සංස්කාරය, විඤ්ඤාණය, අනාත්මය කර්මයෝ අනාත්මකෘතය. කවරෙකු නම් ආත්මයක් ස්පර්ශ කරද්ද" යනුයි අනතුරුව භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ඒ හික්ෂුවගේ ඒ විපිළිසර විතර්ක සිතිවිල්ල තමන්වහන්සේගේ සිතින් දැන වදාරා හික්ෂුන්ට ආමන්ත්‍රණය කළහ. "මහණෙනි, එය කුමක්දැයි සිතවිද? මෙහි එක් අවිද්‍යාවට බර හිස් පුරුෂයෙක් තෘෂ්ණාව ප්‍රධානව හැසිරෙන සිතින් ශාස්තෘශාසනයෙහි ප්‍රමාණය ඉක්මවා ගමන් කරන සිතින් වැරදි සහිතව යමක් සිතන්නේය. පින්වතුනි, මෙසේ රූපය අනාත්මය -පෙ- ස්පර්ශ කරති" යන මේ කාරණය කුමක්දැයි තෙපි සිතවිද? රූපය නිත්‍ය හෝ වේද අනිත්‍ය හෝ වේද', යනුයි. මෙසේ අනුන්ගේ අදහස දැන භාග්‍යවතුන් විසින් වදාරණ ලද සූත්‍රයක් වශයෙන් අප්ප්ඛාසය-

තදපි එස්සපච්චයා- යම් දෘෂ්ටි ආස්වාදයකින්, දෘෂ්ටි සැපයකින් 'සැප විදීමකින්, ඔව්හු සතුටු වූවාහු ද සිච්චස්තුන් ගෙන් සදාකාලික ආත්මයන් ලෝකයන් පනවත්ද, එයද තෘෂ්ණා දෘෂ්ටින් ගේ කම්පාවෙන් ලැබෙන විදීම එස්ස ප්‍රත්‍යයෙනැයි දක්වයි. දැන් ඒ එස්ස ප්‍රත්‍යයේ දෘෂ්ටියගේ විදීමේ බලවත් භාවය දක්වනු සඳහා නැවතත් "මහණෙනි, එහි යම් ඒ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝ වෙද්ද" යනාදිය කිය. ඒකාන්තයෙන් ඔව්හු ස්පර්ශයෙන් අත්‍ය" යනුවෙන් ඒ මහණ බමුණෝ ඒ වේදයිත සැපය හැර පහසින් විදිත්ය යි යන මෙබඳු කරුණක් නම් විද්‍යමාන නොවෙයි. යම්සේ වනාහි වැටෙන ගෙයකට ආධාරදීම සඳහා කණුව නම් බලවත් වූ පිහිටක්- ආධාරයක්වේ. එසේ කණුවේ පිහිටාධාරයක් නැතිව ගෙය දරා සිටීමට අපොහොසත් වෙයි. එපරිද්දෙන්ම මේ ස්පර්ශයන් වේදනාවට බලවත් ප්‍රත්‍යයක් වෙයි. එකී ස්පර්ශය නැතිව මේ දුෂ්ටින්ගේ විදීමක් නම් ඇති නොවෙතැයි දක්වයි.

දැන් "මහණෙනි, එහි සත්වන වාදීවූ යම් ඒ මහණ බමුණු කෙනෙක් වෙද්ද ඔව්හු සතරවස්තුන්ගෙන් සදාකාලිකවූ ආත්මයන් ලෝකයන් පනවති. යම් ඒ ඒකච්ච සාස්වතිකවූ මහණ බමුණෝ වෙද්ද" යනාදී ක්‍රමයෙන් සියලු දෘෂ්ටින්ගේ විදීම් සම්බන්ධිවූ හැඟීම් හකුළවා දක්වයි. කුමක්හෙයින්ද? මත්තෙහි ස්පර්ශයන් බහාලනු සඳහාය. ඒ කෙසේද?

සබ්බේ තේ ඡහි එස්සායතනේහි චුස්ස චුස්ස පටිසං වේදෙන්ති- එහි සයාකාර එස්සායතනයෝ නම්- ඇස එස්සායතනයකි, කණ-පෙ- නාසය- දිව- කය සිත යන මේවා එස්සායතනයෝය. සඤ්ජාති-සමෝසරණ කාරණ පණ්ණත්ති යන මේ අර්ථයන්හි ආයතන ශබ්දය යෙදෙයි. එහි 'කම්බෝජෝ අස්සානං ආයතනං' ගුන්තං දක්ඛිණාපථො' යන තැන සංජාතියෙහිය. 'මනෝසරණයෙහිය. 'සති සති ආයතනේ' යන තැන කාරණයෙහිය 'අරඤ්ඤායතනේ පණ්ණකුටිසු සම්මන්ති' යන තැන පණ්ණත්ති මාත්‍රයෙහිය. එය මෙහි සංජාති ආදී අර්ථ තුනෙහිම සුදුසුය. ඇස ආදීන්හි එස්සය පස්වැනිකොට ඇති ධර්මයෝ හටගනිති, හැසිරෙති. ඒවාද ඔවුන්ගේ ඇතිවීමට

කරුණු වේනුයි ආයතන නම්වේ. මෙහි වනාහි "ඇසද නිසා (සලකාගෙන) රූපයන් උපදිනුයි චක්ඛුවිඤ්ඤාණ නම්. තිදෙනෙකුගේ එක්වීමෙන් පහසු ලැබේ" යන මේ ක්‍රමයෙන් ස්පර්ශ ශීර්ෂයෙන් දේශනාව නංවා ස්පර්ශය මුල් කරගෙන ප්‍රත්‍ය පරපුර දක්වනු සඳහා එස්සායනන පස්' යනාදිය ගෙනහැර දැක්විය.

ඵස්ස ඵස්ස පටිසංචේදෙන්ති- ස්පර්ශකොට විදිත්. මෙහිද ආයතනයන්ගේ කිසියම් ස්පර්ශ කිරීම් කටයුත්තක් මෙන් මෙය කියන ලදී. එසේ කියනත් ඔවුන්ගේ ස්පර්ශකිරීම් කටයුත්තක් නැතැයි දකියුතු. ආයතනයෝ ස්පර්ශ නොකෙරෙති. පහසම ඒ ඒ අරමුණු ස්පර්ශ කරයි. ආයතන වනාහි ස්පර්ශයෙහි බහා දමා දක්වති. එහෙයින් ඒ සියල්ලෝ සයාකාර එස්සායනනයන්ගේ වශයෙන් ඇතිවීමෙන් ස්පර්ශයෙන් රූපාදී අරමුණු ස්පර්ශකොට ඒ දෘෂ්ටිවේදනාමය හැඟීම විදිත්, යනුවෙන් මෙහි තේරුම දකියුතුය.

තේසං වේදනා පච්චයා තණ්හා - සයවැදැරුම් ස්පර්ශයට හමුවන විදීමිය. එය රූප තණ්හාදී ප්‍රභෙද සහිතවූ තෘෂ්ණාවට උපනිශ්‍රය වශයෙන් ප්‍රත්‍යවෙයි. 'ඔවුන්ගේ වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව' යනු එහෙයින් කිය. එය වනාහි සතර වැදැරුම් උපාදානායාහට උපනිශ්‍රය කෝටියෙනුත් සහජාත කෝටියෙනුත් ප්‍රත්‍යවෙයි. එසේම උපාදානය හවයටත් හවය ජාතියටත් උපනිශ්‍රය කෝටියෙන් ප්‍රත්‍යවෙයි. මෙහි ජාතියන්නෙන් විකාර සහිතවූ පඤ්චස්කන්ධය කියයි. ජාති ජරා මරණ ශෝක යනාදියටද උපනිශ්‍රය කෝටියෙන් ප්‍රත්‍යවෙයි. මේ මෙහි කෙටි ක්‍රමයයි. විස්තර වශයෙන් වනාහි විසුද්ධි මාර්ගයේ පටිච්චසමුප්පාදයේදී දක්වන ලදී.

මෙතැනදී ඉන් ප්‍රයෝජන වන පමණ විතරක් දකියුතුය. ලෝක කථාව වදාරණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ "මහණෙනි, අවිද්‍යාවගේ පූර්ව කෙළවර නොපෙනෙයි. මෙයින් පෙර අවිද්‍යාව නොවීය. නැවත පසුව ඇතිවිය' යනුවෙන් මහණෙනි, මෙය දක්වති. නැවතද 'මෙය ප්‍රත්‍යකරගෙන අවිද්‍යාව ඇති වියයි පෙනෙති' යනුවෙන් මෙසේ අවිද්‍යා ශීර්ෂයෙන් හෝ "මහණෙනි, හවතෘෂ්ණාව නිසා පූර්ව කෝටිය නොපෙනෙයි. -

පෙ- මෙය ප්‍රත්‍ය කරගෙන භව තෘෂ්ණාව ඇතිවිය" යනුවෙන් මෙසේ තෘෂ්ණා ශීර්ෂයෙන් හෝ "මහණෙනි, භව දෘෂ්ටියෙන් පුර්වකෝටිය නොපෙනීයයි. -පෙ- මෙය ප්‍රත්‍ය කරගෙන භව දෘෂ්ටිය වෙයි" යනුවෙන් මෙසේ දෘෂ්ටි ශීර්ෂයෙන් හෝ වදාරති. මෙහි වනාහි දෘෂ්ටි ශීර්ෂයෙන් වදාරන්නාහු වේදනා රාගයෙන් උපදනාහු දුෂ්ටීන් දක්වා වේදනාමූලක පටිච්චසමුප්පාදය වදාළහ. ඒ නිසා මෙය දක්වයි. "මෙසේ දෘෂ්ටිගතිකයෝ මෙම දර්ශනය ගෙන භව තුනෙහි, යෝනි සතරෙහි, ගති පසෙහි, සත්ත විඤ්ඤාණටීතිවල, නවසත්තාවාසවල, මෙයින් මෙතැනටද එතැනින් අසවල් තැනටද යන වශයෙන් හැසිරෙන්නාහු යන්නුයේ යෙදූ ගොනුන් මෙන්ද කණුවේ බැන්ද බලපැටවුන් සෙයින්ද වාතයට ගොදුරු වූ නැව සෙයින්ද වට්ටදුක්ඛයම (ලෝක දුක) පෙරලමින් දක්වති. ලෝක දුකින් හිස ඔසවනට නොහැකිවෙත්. මෙසේ ඒ ඒ ලබ්ධිගත්තන් අදහස් කරගෙන වට්ට දුක ගැන කරුණු කියා දැන් හික්මුන් අරභයා විවට්ට කතාව දක්වන්නාහු 'යම් හෙයකින් මහණෙනි, මහණතෙමේ' ආදිය ගෙනහැර දැක්වූහ.

යතෝ බො භික්ඛවේ භික්ඛු - යතෝ යන්නෙන් යම් කලෙක යන තේරුම දක්වයි. මහණෙනි, මහණතෙමේ,

ජන්තං එස්සායතනානං - යම් ස්පර්ශායතන කෙනෙකුන් ගෙන් ස්පර්ශකොට විදිනුලබන දෘෂ්ටිගතුවන්ගේ ලොවක් පවතිද එකී ස්පර්ශායතනයන්ගේම

සමුදයං - 'අවිද්‍යාවගේ ඇතිවීමෙන් ඇසේ ඇතිවීම සිදුවේ' යන මේ ආදියෙන් වේදනා කර්මස්ථානයේදී කියනලද ක්‍රමයෙන් ස්පර්ශායතනයන්ගේ ඇතිවීම හටගැනීම, දතයුතුය. එසේම එහි 'එස්ස සමුදයෙන් එස්සනිරෝධයෙන්' යනුවෙන් මෙසේ කියනලද එම නිරෝධය ඇස් ආදියෙහි 'ආහාර සමුදයෙන් ආහාර නිරෝධයෙන්' යනුවෙන් දතයුතුය. මනායතනයෙහි නම් 'නාමරූප සමුදයෙන් නාමරූප නිරෝධයෙන්' යනුයි.

උත්තරිතරං පජානාති - දෘෂ්ටිගතිකයා ඒ ලබ්ධියම දනියි. මෙම ලබ්ධියත් ඒ ලබ්ධියෙන් මත්තෙහිවූද ඉතා අගනාවූද සීල සමාධි ප්‍රඥා විමුක්ති ආදී ක්‍රමයෙන් රහත් බව දක්වා දනියි. කවරෙක් නම් මෙසේ දනියිද? ක්ෂීණාශ්‍රවයා දනියි අනාගාමී

සකාදාගාමී සෝවාන් බහුශ්‍රැත ග්‍රන්ථධර භික්ෂුතෙමේ දැනියි. ආරද්ධවිපස්සකයා (විදසුන් වැඩීමෙහි යෙදුන) දැනියි. දේශනාව රහත් බව කුළුගත්වමින් නිමවන ලදහ. මෙසේ විවර්ධ (ලොවින් එතෙර) තතු වදාරා දැන් දේශනා නමැති දැලින් මිදුන දෘෂ්ටිගතිකයෙක් නම් නැත' යනු දක්වනු සඳහා නැවත- 'මහණෙනි, යම් කිසිවෙක් ආදිය වදාළහ.

අන්තෝපාලිකතා - මගේ දේශනා දැලේ මොහු ඇතුළු කරන ලදී.

එත්ථසිතාව මේ මගේ දේශනා නමැති දැලෙහි ආශ්‍රිතය නිශ්‍රිතය ඇතුළත්ය.

උම්මුප්පමානා උම්මුප්පත්ති - කුමක් කීවේද, ඔව්හු යට ගිලාබසින්නාහු නමුදු උඩට මතු ව උඩනගින්නාහු නමුදු මගේ දේශනා දැලේ ඇලුනාහුම වී යට ගිලෙති, උඩ නගිති.

එත්ථ පරියාපණ්ණා - මෙහිදී මගේ දේශනා දැලෙහි අන්තර්ගත වෙති. මෙයින් බැඳුනාහුය. දැලට ඇතුල්වීමෙන්ම යට ගැලෙති. මෙහි ඇතුළත් නොවූ ලබ්ධිගත්තෙක් නම් නැත.

සුබ්බමච්ඡිකේත - සියුම් ඇසින් හෙවත් සියුම් සිදුරින් මසුන් අල්ලන කෙටුලෙකු මෙන් බුදුහු මෙහි දක්ෂලෙස යෙදුනේය. මෙහි දැල වශයෙන් ගන්නාලද්දේ දේශනාවයි. මෙහි ස්වල්පවූ ජලය යන්නෙන් ගන්නාලද්දේ දසදහසක් ලෝක ධාතුවයි. ඖදාරික හණ වශයෙන් ගන්නාලද්දේ දෙසැටක් මිසදිවූව ගත්තෝය. එහි ඉවුරේ සිටගෙන බලන (බුදුන්) ගේ දේශනා නමැති දැල ඇතුළට ඖදාරික (දළදඬු) දෘෂ්ටිගත්තන් නමැති මසුන් ඇතුළු කළාක් වැන්න. හැම දෘෂ්ටියක්ම ගත්තත් බුදුන්ගේ දේශනා දැල තුළට ඇතුළත් කරගත් බව මින් දක්වයි මෙසේ මෙහි උපමා උපමේය සංසන්දනය දත යුතුය. මෙසේ දෙසැට දෘෂ්ටීන්ගේ වශයෙන් සියලුම ලබ්ධීන් ඇතුළත්කරගත් බැවින් ඒ හැම දෘෂ්ටියක්ම ගත්තත් මෙම දේශනා දැලෙහි ඇතුළත් බව දක්වා දැන් සමහර තැනෙක එසේ තමන් වහන්සේගේ ඇතුළත් බව දක්වති.

උච්ඡින්න භවනෙත්තිකෝ භික්ඛවේ තථාගතස්ස කායෝ - මෙයින් මෙසේ ගෙනයන්නුයි තෙත්ති නම්. බෙල්ලේ බැඳ

රැහැනින් ඇදගෙන යෑමයි. මෙහි හව ආශාවත් එබඳු තෙත්තියක් වැනි නිසා මෙසේ දැක්විය. එම හව තෘෂ්ණාව මහජනයා රැහැනින් බෙල්ලෙන් බැදගෙන මෙන් ඒ ඒ හවයන් කරා ගෙන යන්නායි - පමුණුවන්නායි හවතෙත්ති නම්. එකී හවතෙත්තිය රහත් මග නමැති ආයුධයෙන් සිඳිනුයි 'උච්ඡන්ත හවතෙත්තික' නම්.

කායස්ස හෙදා උද්ධං - ශරීරයාගේ බිඳියාමෙන් මතු.

ජීවිත පරියාදානා - ජීවිතයාගේ ඉතිරි නොකොට සර්ව ප්‍රකාරයෙන්ම ගන්නාලද බැවින් (සහමුලින් සිද්ධවීමෙන්) ගෙවා අවසන්කිරීමෙන් නැවත පිළිසිදගැනීමකට නොපැමිණෙන, යන තේරුමයි.

න තං දක්ඛිත්ති - ඒ තථාගතයන් වහන්සේ දෙවියෝ හෝ මනුෂ්‍යයෝ නොදකිති. ප්‍රඥාත්ති භාවයකට නොපැමිණෙති, යන තේරුමයි.

සෙය්‍යථාපි භික්ඛවේ- 'මහණෙනි, යම්සේ වනාහි උපමා ගැළපීම මින් දක්වයි. තථාගතයන්ගේ ශරීරය අඹරුකක් වැන්න. පෙර ඇතිවුන හව තෘෂ්ණාව ඒ අඹගසේ ඇතිවුන මහ නටුව වැන්න. තෘෂ්ණාව ඇතිකල ඒ තෘෂ්ණාව හා බැඳී නැවත නැවත ඇතිවන පඤ්චස්කන්ධ, දොළොස් ආයතන අටළොස් ධාතු යන මේවා ඒ අඹ නටුවේ බැඳී හටගන්නා පසක් දොළොස්කක් දහඅටක් වශයෙන් පවතින අඹගෙඩි වැන්න. ඒ අඹ නටුව කපාදැමූ කල ඒ අඹ සියල්ල එය අනුව පවතින්. ඒ නැට්ට අනුගමනය කරති. නටුව සිඳීමෙන් ඒ සියල්ලද සිද්ධවූවේ නම් වේ. එපරිද්දෙන්ම යම්කෙනෙක් මෙකී හවතෙත්තිය නමැති නටුව නොසිඳීම නිසා පඤ්චස්කන්ධ, දොළොස් ආයතන, අටළොස් ධාතු යන මේවායේ වශයෙන් නැවත නැවත (බවයට) පැමිණෙන්නේය. ඒ සියලු ධර්මයෝත් ඒ අනුවම එති. හවතෙත්තියම අනුගමනය කෙරෙති. යම් විදියකින් ඒවා සින්දොත් මේ හවතෙත්තිය සිද්ධවූවේ වේ. යම්සේ වනාහි ඒ අඹ ගසේ මඩුකටු ගැසීමාදියකින් විෂ ඇතුල්වීමක් නිසා ඒ ගස ක්‍රමයෙන් වියලීගොස් මැරීගිය කල 'මෙතැන මෙතම් ගසක් තිබුනේය' යන ව්‍යවහාර මාත්‍රය පමණක් පවතියි. ඒ ගස

කිසිවෙකුටත් දකින්නට නොලැබෙයි. මෙසේ ආර්යා මාර්ග නමැති විෂ පහස ලැබ තෘෂ්ණා නමැති ආලයාගේ දැඩිසේ අල්ලාගැනීම ක්‍රමයෙන් වියලවා මෙන් සිද්දැමුවිට මේ ශරීරයේද මරණයෙන් මතු ජීවිතයාගේ දැඩිසේ අල්ලාගැනීමක් දකින්නට නොලැබෙයි. දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ තථාගතයන් නොදකින්නේද මෙසේය. 'මෙබඳු ආකාර ඇති ශාස්තෘවරයාගේ මේ ශාසනයයි' යන ව්‍යවහාරය වන්නේය. අනුපාදිශෙෂ නිර්වාණධාතුවට පමුණුවා දේශනාව කෙළවර වෙයි.

ඒවං චුත්තේ ආයස්මා ආනන්දො- භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ සූත්‍රයේදී මෙසේ වදාළ කල්හි තෙරුන් වහන්සේ ආදියේ පටන් මුලු සූත්‍රය එක්තැන්කර බලා 'මෙපරිද්දෙන් බුද්ධ බලය දක්වා වදාළ සූත්‍රයේ බුදුන්ගේ නම නොගත්වන ලදී. ඒකාන්තයෙන් උන්වහන්සේගේ නම් ඊට ඇතුළත් කරන්නෙමි' යි සිතා භාග්‍යවතුන්හට මෙය දැන්වීය.

තස්මාතිහත්වං- මේ එහි අර්ථ යෝජනාවයි- 'ආනන්දය, යම්හෙයකින් මෙහි මේ ධර්ම පර්යායයෙහි ඉධාර්ථ- පරාර්ථයන් බෙදන ලදී එහෙයින් නුඹ මේ ධර්මපර්යායය අර්ථජාලයක් මෙන් දරවයි කිය. යම්හෙයකින් මෙහි බොහෝ වශයෙන් පාලි ධර්මය වදාළාහුද එහෙයින් ධර්ම ජාලයකැයිද එය දරව. යම්හෙයකින් මෙහි ශ්‍රේෂ්ඨාර්ථයෙන් බුන්ම සංඛ්‍යාතවූ සර්වඥයන් වහන්සේගේ නුවණ බෙදන ලද්ද, එහෙයින් එය බුන්ම ජාලයක් වශයෙන්ද දරව. යම්හෙයකින් මෙහි දෙසැට දෘෂ්ටිත් බෙදන ලද්ද එහෙයින් මෙය දෘෂ්ටිජාලක් වශයෙන්ද දරව. යම්හෙයකින් මේ ධර්මපර්යායය අසා දිව්‍යපුත්‍රමාර මෘත්‍යුමාර ක්ලේශමාර යන මොවුන් මර්දනය කරන්නට හැකිද එහෙයින් නිරුත්තරවූ සංග්‍රාමයකින් ජයගැනීමක් වශයෙන්ද මෙය දරව, යනුයි.

ඉදමචෝච හගවා- 'නිදානාවසානයේ පටන් අනුත්තරෝ සංගාමච්ඡයෝ' යන තැන අවසානය තෙක් ගෙන මෙය දරව' යි මේ මුලු සූත්‍රාන්තය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුන්ගේ නුවණින් නොලැබිය හැකි පරම ගම්භීරවූ සර්වඥභාවය ප්‍රකාශ කරමින් හිරු අඳුර දුරුකරන්නාසේ දෘෂ්ටි නමැති මොහදුර දුරුකරමින් වදාළහ.

අත්තමනා තේ හික්කු - ඒ හික්කු සතුටු සිත් ඇත්තාහු බුදුන් පිළිබඳව ප්‍රීතියෙන් ඔදවැඩිගිය සිත් ඇත්තාහු කියන ලද්දේ වේ.

හගවතෝ භාසිතං - මෙසේ විචිත්‍ර ක්‍රමයෙන් යුතුව දේශනා විලාශ ඇති මෙම සූත්‍රාන්තය කොටුල් නද පරදන ඉතා මිහිරි නාදයෙන් පණ්ඩිත ජනයාගේ හෘදයයන් අමාන ජලයෙන් අභිෂේක කරන්නාක්සේ බ්‍රහ්මස්වරයෙන් වදාරනු ලබන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනාව.

අභිනන්දං- අනුමෝදන්වූහ. එසේම පිළිගත්තාහුය. මේ අභිනන්දන ශබ්දය 'අභිනන්දති අභිවදති' යනාදියෙහි තෘෂ්ණා වශයෙන් ආයේය. 'අන්ත මේ වාහිනන්දන්ති උභයේ දේවමානුසා' යනාදියෙහි උපගමනයෙහිය.

විරජ්ජවාසිං පූරිසං - දුරතෝ සොත්ථි මාගතං

ඤාතිමිත්තා සුභජ්ජාව - අභිනන්දන්ති ආගතං"

යනාදියෙහි සම්පට්ච්ඡානයෙහිය. 'අභිනන්දිත්වා අනුමෝදිත්වා' යනාදියෙහි අනුමෝදනයෙහිය. එය මෙතැනදී අනුමෝදන සම්පට්ච්ඡානා යන අර්ථයන්හි යෙදුනේය 'අභිනන්දං යනු එනිසා කිය අනුමෝදන් වූහ. පිළිගත්හ. යන අදහසයි.

"මනාසේ සත්‍ය වශයෙන් කරන ලද ඒ දේශනාව තාදී ගුණ යුක්ත හික්කු අනුමෝදන් වන්නාහු මුදුනින් පිළිගත්හ.'

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං- මේ නිග්ගාථක සූත්‍රයෙහි සවිස්තර දේශනාවක් බැවින් 'වෙය්‍යාකරණය'යි කියයි

සහස්සි ලෝකධාතු- සක්වළවල් දහසක් පමණවූ ලෝ ධාතුන්

අකම්පිත්ථ - සූත්‍රයාගේ කෙළවරදී කම්පා නොවූයේයි දතයුතු.

භඤ්ඤමානේ - දෙසැටක් දෘෂ්ටිගත්තන් අතුරෙහි අවුල් සහිත වෙලිම් දුරුකොට දේශනා කරනු ලබන කල්හි ඒ ඒ දෘෂ්ටිගතයාගේ කෙළවරයයි දෙසැටක් තැන්හි කම්පාවූයේ යයි දතයුතු.

එහි අට කරුණකින් පොළොව කම්පාවන බව දනගුතු. ඒ 1 ධාතු ක්ෂේපයෙන් 2 ඉර්ධිමතුන්ගේ ආනුභාවයෙන් 3 බෝසතුන්ගේ ගැබ පිළිසිඳගැනීමෙන් 4 මව්කුසින් නික්මීම 5 බුදුබවට පැමිණීම 6 දම්සක් පැවැත්ම 7 ආයුසංස්කාරය හැරීම 8 පිරිනිවන්පෑම යන මේ කරුණු අටයි. මීට අනුව ඔවුන්ගේ විනිශ්චය දැක්විය. 'ආනන්දය, මහත්වූ භූමි චලනයක් ඇතිවීමට මේ හේතු අට මේ ප්‍රත්‍ය අට උපකාරය' යනුවෙන් මෙසේ මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රයේ ආ පෙළට අනුව වර්ණනා කාලයෙහිදීම ප්‍රකාශකරමු. මේ මහපොළොව අතින් කරුණු අටකදීද කම්පාවිය. ඒ නම්, 1 මහබිනිෂ්ක්‍රමණය 2 බෝමැඩට එළඹීම 3 පාංශුකුලවස්ත්‍ර ගැනීම 4 පාංශුකුල වස්ත්‍ර ධෝවනය 5 කාලකාරාම සූත්‍රදේශනාව 6 ගෝතමක සූත්‍ර දේශනාව 7 වෙස්සන්තර ජාතකය 8 බ්‍රහ්මජාල සූත්‍ර දේශනාව, යන මේ අටයි. එහි මහබිනිෂ්ක්‍රමණ- බෝමැඩට එළඹීම යන මෙහිදී විරියය බලයෙන් කම්පාවිය. පාංශුකුල ගැනීමේදී දෙදහසක් කොඳෙව් පිරිවරකොට ඇති සත්ත මහා දිවයින් හැර පැවිදිව සොහොනට ගොස් පාංශුකුල වස්ත්‍රයක් ගන්නා බුදුහු විසින් දුෂ්කර දෙයක් කරනලදැයි' පුදුම සහගත භාවය නිසා කම්පාවිය. පාංශුකුල ධෝවන- වෙස්සන්තර ජාතක යන දෙකේ නොකල්හි කම්පාවීම් වශයෙන් කම්පා විය. කාලකාරාම ගෝතමක යන සූත්‍රවලදී මම සාක්ෂිව ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් භාග්‍යවත්වීම්' යනු අනුව ප්‍රත්‍යක්ෂභාවයට අනුව කම්පාවිය. මේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේදී දෙසැට දෘෂ්ටිගත් අතුරෙහි අවුල් ලැහැබි හැර නිරවුල් කොට දේශනා කරනු ලබන කල්හි 'සාදු' කාර දීම් වශයෙන් කම්පාවිය යනු දන යුතුය. තවද මේ කරුණුවලදී පමණක් පොළොව කම්පාවූයේ නොවේ. ත්‍රිවිධ සංග්‍රහයන්හිදී මහමිහිදු තෙරුන් වහන්සේ මේ දිවයිනට වැඩ පෝතිවනයෙහි හිඳ දහම් දෙසූ දවසේද කම්පාවිය. කැලණි වෙහෙර පිණ්ඩපාතික තෙරුන්වහන්සේ සැමිදුල-හැමද එහිම වැඩහිඳ බුද්ධාරම්මණ ප්‍රීතිය උපදවා මේ සූත්‍රාන්තය සප්තකාශයකට පටන්ගෙන සූත්‍රයාගේ කෙළවර ජලය කෙළවර සීමාවකොට පොළොව කම්පාවිය. ලෝභෝ පහයට පැදුම්දිගින් අම්බලට්ඨිකා නම්

ස්ථානයක් ඇත. එහි හිඳ දීඝභාණක තෙරවරු බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය දෙසීමට පටන් ගත්හ. ඔවුන්ගේ ඒ සජ්ක්ධායනාවගේ කෙළවරද ජලසීමාව කෙළවර කොට මහපොළොව කම්පා විය.

ස්වයම්භූවු සර්වඥයන් වහන්සේ මෙහිදී අර්ථ ධර්ම ගම්භීරත්වයෙන් උතුම්වූ මේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය වදාළහ. ඒ මොහොතෙහි ඒ මහානුභාවසම්පන්න සූත්‍ර දේශනාවගේ කෙළවර මේ මහපොළොව කම්පාවිය. නුවණැත්තෝ එය යෝනියෝ මනසිකාරයෙන් යුතුව එය සකසා ඉගෙනගෙන මනාසේ පිළිපදින්නවා.

සුමංගල විලාසිනී නම්වූ දීඝනිකායට්ඨ කථාවේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

සාමඤ්ඤඵල සූත්‍ර වර්ණනාව - 2

ඒවං මේ සුතං -පෙ- රාජගහේ- යනුවෙන් සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රය පටන් ගැනේ. එහි මේ ගැටලු සහිත පදයන්ගේ විස්තර කිරීමයි. රාජගහ නම් එනම් නුවරයි. එ නගරය මන්ධාතු ගෝවින්ද ආදී රජවරුන් විසින් පරිගෘහිත බැවින් 'රාජගහ' යයි කියයි. තවත් මීට වෙනස් ක්‍රමවලින් මේ නගරය විස්තර කරති. ඒවා කවරහුද? මෙය නගරයක නමකි. මේ නගරය බුද්ධ කාලයේත් සක්විති රජ කාලයේත් පැවතුනේය. සෙසු කාලවලදී සුන්‍යය. යකුන් විසින් අරග්ගන්නා ලදී. ඔවුන් වසන වනලැහැබක් වී පවතියි.

විහරති- අවිශේෂයෙන් ඉරියාපට්ඨිබ්බ බ්‍රහ්මචරිය යන විහරණයන් අතුරෙන් එක්තරා ඉරියච්චකින් යුතුව වාසය කිරීම මින් අගවයි. මෙතැන වනාහී සිටීම ගමන ශයන යන මේ ඉරියච්ච අතුරෙන් එක්තරා ඉරියච්චකින් කල්යැවීම දක්වයි. එහෙයින් සිටියේද යන්නේද හුන්නේද නිදන්නේද නමුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වාසය කරත්මයයි දතයුතුය. උන්වහන්සේ එක ඉරියච්චක් කඩකරනලද අනික් ඉරියච්චකින් ආත්මභාවය ගෙනයති පවත්වති. ඒ නිසා 'විහරති' යනු කියයි.

ජීවකස්ස කෝමාරහව්වස්ස අම්බවනේ- යමෙක් යම් ගොදුරු ගමක් ඇසුරු කොට වසද්ද, ඒ අසළ පිහිටි හිඳිනා කැන මින් දක්වයි. රජගහ නුවර ජීවක කෝමාරහව්වයන්ගේ අඹවනයෙහි වාසය කරති, යනු එහෙයින් කිය. සම්පාර්ථයේ ආධාර විභක්තියි. එහි ජීවත්වේනුයි ජීවක නම්. කුමරෙකු විසින් පොෂණය කෙළේනුයි කෝමාරහව්ව නම්. එය මෙසේ කිය- 'බොලව් මේ කවුඩන් වටකරගෙන සිටින්නේ කුමක්ද? දේවයන්වහන්ස, දරුවෙකි. බොලව් ජීවත්වේද? දේවයන් වහන්ස, ජීවත් වෙයි. එසේනම් බොලව් ඒ දරුවා අන්තරාසුරයට ගෙනගොස් පෝෂණය කරනු සඳහා කිරීමවුන්ට දෙව්' යනුයි. ඔහුගේ ජීවත්වීම ඒ ලෙස අසා දැනගත් නිසා එයම මුල් කරගෙන 'ජීවක' යි නම් විය. කුමරෙකු විසින් පෝෂණය කරවන ලද බැවින් 'කෝමාරහව්ව' නම් විය. මේ එහි කෙටි විස්තරයයි. ජීවක කථා වස්තුව ඛන්ධකයෙහි විස්තර වශයෙන් එයි. එහි විස්තර විනිශ්චය කථාව සමන්තපාසාදිකා නම් විනය විනිශ්චයේ එයි.

මේ ජීවකතෙමේ එක් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දෝෂාභිසන්නකය (රෝගී කය) විරේචනය කරවා සිව්වයාක වස්තු දෙකක් පුදා ඒ පින් අනුමෝදන් කරවීම් අවසානයේදී සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටා මෙසේ සිතීය. "මා විසින් දවසට දෙකුන් විටක් බුද්ධෝපස්ථානයට යායුතුයි. මේ වේළුචනාරාමය ඉතා දුරය. මගේ අඹ උයන ඉතා ළඟ පිහිටියේය. ඉදින් මම එහි බුදුන් උදෙසා විහාරයක් කරන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙක්' යනුයි. ඔහු ඒ අඹ වනයෙහි රාත්‍රි ස්ථාන දිවා ස්ථාන ලෙන් කුටි මණ්ඩප ආදිය පිළියෙළ කරවා බුදුන්ට යෝග්‍යවූ ගෙකිළියක්ද කරවා අඹවනය අටළොස් රියන් පමණ තඹපටක පැහැයෙන් යුත් පවුරකින් වටකරවා බුදු පාමොක් හික්ෂු සංඝයාහට සිව්වර පිරිකර සහිත ආහාර දානයකින් සන්තර්පනය කරවා විහාරයද පිළිගැන්වීය. ජීවක කෝමාරහව්වයන්ගේ අඹ වනෙහි යනු ඒ සඳහා කිය.

අඩ්ඨතේළසේහි හික්ඛුසතේහි - අඩ්ඨතේළසේ සියයක් හික්ෂුන් සමග

රාජා - තමාගේ ඵෙශ්වරියා සම්පත්තියෙනුත් සතර සංග්‍රහ වස්තුවෙන් ජනයා සතුටු කරන හෙයින් රජ නම් වෙයි.

මාගධෝ - මගධරට වැසියන්ගේ ප්‍රධානවූ.

අජාතසත්තු - උපදින්නට පෙරදීම රජුට සතුරුයයි නිමිතිපාඨකයන් විසින් ප්‍රකාශ කරනලද එනම් රාජකුමාරයා ඔහු මවු බිසවගේ කුස පිළිසිඳගත් කල ඇයට මෙඛදු දොළෙක් හටගත්තේය. 'අනේ, මට රජුගේ දකුණු බාහුව පළා ලේ බොන්ට ඇත්තම්' යන දෙළයි. 'ඕතොමෝ බැරැරුම් කරුණක් මුල්කරගෙන මේ දොළදුක ඇතිවිය. මෙය කාටවත් දන්වන්නටද නොහැකිය'යි සිතා එය කියනට අපොහොසත් වන්නී ශරීරය කෘශවුවා දුර්වර්ණවුවාය. මෙය දුටු රජ ඒ ගැන ඇසීය. සොඳුර, තිගේ ශරීරයේ ස්වභාවික පැහැය නැතිවී ගොස් තිබේ. ඒ කුමක් නිසාද? මහරජතුමනි, ඒ ගැන නොවිචාරව'යි ඕ කීවාය. 'සොඳුර, ඔබ ඔබගේ අදහස මට නොකියන්නේ නම් කියන්නේ කාහටද?යි රජු ඇසීය. මේ පරිද්දෙන් නිතර නිතර අස්වා කාරණාව දැනගත්තේය. එය ඇසූ රජ 'මෝඩ තැනැත්තිය, තී මෙය එතරම් බැරැරුම් දෙයකැයි කුමට සිතුවෙහිද?යි රජු පවසා වෙදෙකු කැඳවා රන් අවියකින් බාහුව පලා රන් කෝප්පයකට ලේ ගෙන ජලය හා මුසුකොට පෙවීය. නිමිති ශාස්ත්‍ර කියන්නෝ එය අසා දැනගෙන 'මේ ගැබේ සිටින කුමරා රජුට සතුරෙක් වන්නේය. මොහු විසින් රජු මරනු ලබන්නේය'යි ප්‍රකාශ කළාහුය. දේවිය එය අසා දැනගෙන 'මා කුස සිටින තැනැත්තා බිහිවූ කල රජු මරන්නේය'යි දැන ගැබ හළනු කැමතිව උයනට ගොස් කුස පිරිමැද්දවූවාය. (තලා පෙලා හෙළීමට උපක්‍රම කිරීම එහෙත් ගැබ නොසැලෙයි. ඕතොමෝ නැවත නැවතත් එසේ ගොස් එපරිදි ලෙසට කළාය. රජ එය දැන 'මෑ නිතර නිතර උයනට යන්නේ කුමක් නිසාද?යි සොයන්නේ මේ කරුණ දැනගෙන 'සොඳුර තිගේ කුසෙහි සිටින්නේ පුතෙක්ද දුවක් දැයි නොදනියි, තවද තී මෙසේ කළහොත් තමා කුස පිළිසිඳගත් දරුවාට මෙවැනි අපරාධයක් කෙළේයයි, තම අගුණ අපකීර්තිය මුළුමහත් දඹදිව්තලයෙහි පැතිරෙන්නේය. ඒ නිසා මෙසේ නොකරවයි, වළකා රැකවල් යෙදවිය. එවිට ගැබ බිහිවන

මොහොතේදී ඒ උපදින තැනැත්තා මරමි'යි ඕනොමෝ සිතා සිටියාය. එකලද රැකවලෙහි සිටි අය කුමරා එතැනින් ඉවත්කර ගත්හ. ඊටපසු දිනෙක වැඩෙන කුමරා දේවියට දැක්වූහ. ඕනොමෝ කුමරා දැක ඒ මොහොතේ පුත්‍රස්තේහය ඉපදවූවාය. මේ නිසා ඔහු මැරවීමට නොහැකිවිය, පියරජද කුමයෙන් කුමරා වැඩිහිය බව දැන ඔහුට උප රජ තනතුර දුන්නේය. මෙකල එක්දිනක දෙවිදත් තෙමේ රහසිගතව මෙසේ සිතීය. 'සැරියුත් තෙරුන් හට මහත් පිරිවර ඇත. මුගලන් තෙරුන්ට මහ පිරිවර ඇත. මහකසුප් තෙරුන්ට මහපිරිවර ඇත. මොවුන්ට වෙන් වෙන් වශයෙන් තනතුරුත් පිරිවරත් ඇත. මමත් එක් ධුරයකුත් පිරිවරකුත් පරිහරණය කරමි'යි සිතීය. එහෙත් ලාබයෙන් තොරව ඔහු එසේ පිරිසක් ලබන්ට නොහැකිවිය. එවිට ඔහු 'නොවරදවා මම ලාභප්‍රයෝජන උපදවා ගන්නෙමි'යි සිතා බන්ධකයෙහි විස්තර කර ඇති නයින් අජාතසත්තු කුමරා ඉර්ධ්‍රාතිභාර්යායෙන් පහදවාගෙන ඒ කුමරා උදේ සවස පන්සියයක් රථවලින් පිරිවර සමග දෙවිදකුන්ගේ උපස්ථානයට එන්ට විය. මේ කුමයෙන් දෙවිදකු හා අජාසත් කුමරු ඉතා විශ්වාසී වූහ. මෙසේ කල්ගෙවන අතර එක් දිනක් දෙවිදකු අජාසත් කුමරා වෙත පැමිණ මෙය දැන්වීය. කුමරුනි, පෙර හිටිය මනුෂ්‍යයෝ ඉතා දීර්ඝ ආයුෂ ඇත්තෝය. මෙකල එසේ නොවේ. අල්පායුෂ්කය -පෙ- ඒ නිසා කුමරුනි, ඔබ පියා මරා රජවෙනු මැනවි. මමත් බුදුන් මරා බුදු වන්නෙමි' කියා කුමරා පියා මැරවීමෙහි මෙහෙයවීය. අජාසත්කුමරා එය අසා ආර්යායවූ මාගේ දේවදත්තයෝ මහානුභාව සම්පන්නයෝය. මොහුට නොවැටහෙන-නොදැනෙන කරුණක් නැත්තේය. කකුල්වල හා කලවයේ පොකලුරු පෙනැලි (බෝනික්කන් වැනි විකාරදේ) බැඳගෙන විකාර රූප මවාගෙන දහවල් කල දූටුවන් බිය උපදවමින් තැනිගත්වමින් ඇතුලු පුරයට පැමිණ කියනලද පරිදි විකාර දැක්වීය. (මෙය දෙවිදකුගේ බලයෝය.) අනතුරුව ඇමතියෝ මොහු අල්වා ගෙන 'කුමරාද දෙවිදකුද සෑම හික්ෂුන්ද මැරිය යුතුය' සම්මත කොට (තිරණය කොට) රජුගේ අණපරිදි එය කරන්නෙමුයි රජහට දැන්වූහ.

රජ ඇමතියෝ යමෙක් මරණ කැමතිවුවහොත් ඔවුන් එයින් නිදහස්කොට ඔවුන්ගේ තනතුරුද එසේම ස්ථිරකොට නිදහස් කිරීමට තීරණය කළවුන්ට උසස් තනතුරුද දී කුමරා ගෙන්වා ඇතිය. 'පුත් කුමරුනි, ඔබ කුමක් හෙයින් මා මරවන්ට උත්සාහ කෙළෙහිද?යි ඇතිය. දේවයිනි, මා රජය කැමැත්තෙන් එසේ කෙළෙමි'යි කුමරා කීය. රජ ඔහුට රජය දුන්නේය. ඔහු 'දැන් මගේ මනදොළ පිරුනේය'යි සතුටුව දෙවිදකුහට දැන්වීය. එවිට දෙවිදකු කුමරාට මෙය කීය. 'කුමරුනි, ඔබ මියෙකු ඇතුළට දමා සමීන් වටකර බෙරයක් බඳින පුරුෂයෙකු වැන්න. එබඳු කටයුත්තක යෙදුනෙකු වැන්නයි සිතාගනුව'යි කීය.

තව කීප දිනකින් ඔබගේ පියා ඔබ විසින් කරන ලද අවමානය ගැන සිතා යලිත් ඔබ පහකොට තෙමේ රජවෙයි. මේ අසා බියවූ අජාසත් කුමරු වහන්ස, එයට කුමක් කරමුද?යි ඇතිය. ඔහු සහමුලින් විනාශයට පත්කරනු මැනවැයි දෙවිදකු කීය. වහන්ස, මගේ පියා අවියකින් මැරීම නුසුදුසු නොවේදැයි කුමරා කීය. ආහාර වැළැක්වීමෙන් ඔහු මරවයි දෙවිදකු කීය. ඔහු පියා රග්මී සහිත දඟගෙහි ලැවීය. මෙයට 'තංපනගේහය' යන නමද වහරති. යම් යම් කර්මාන්ත සඳහා පිළියෙළකර ඇති දූමිගෙයයි. මාගේ මවට හැර අන් කිසිවෙකුට රජු දැකීමට යන්ට තහනම්යයි අණ කෙළේය. දේවිය රන් කෝප්පයේ බත් දමාගෙන ඇකයේ තබාගෙන ඒ ගෙට යයි. රජ එය වළඳ යැපෙයි. මෙසේ කල්යන විට ඔහු මගේ පියා කෙසේ යැපේදැයි විමසා බලා එපුවත අසා මගේ මවට එසේ ආහාර ඇකයේ සඟවාගෙන යෑමට ඉඩනොදෙවයි අණකෙළේය. දේවිය එතැන්පටන් හිස් මුදුනේ හිස්වෙළුමේ තබා සඟවාගෙන යයි. එය අසා කෙස්වැටිය බැඳ යෑම තහනම් කෙළේය. එතැන් පටන් දේවිය රන්පාදුකාවල බත් බහා වසා එය දරාගෙන යයි. රජ එයින් යැපෙයි. යලිත් ඔහු කෙසේ යැපේදැයි අසා දැන පාදුකා දමායාම තහනම් කෙළේය. එතැන්පටන් දේවිය සුවඳපැනින් නා සිරුර වතුමධුරයෙන් තවරා ඒ මත වස්ත්‍ර පොරොවාගෙන පිවිසෙයි. රජ ඇයගේ ශරීරය ලෙවකා ඉන් ජීවත්වෙයි. නැවත පුතු අසා ඒ පුවත දැන මෙනැන් පටන්

මාගේ මවට එහි යෑම තහනම් කරවයි. අණලැවිය. දේවිය දොරටුව ළඟ හිඳ 'හිමියනි, බිම්බිසාර රජතුමනි, මොහු ළදරුකල මැරීමට ඔබ මට ඉඩ නුදුන්නෙහිය. ඔබගේ හතුරා ඔබ විසින්ම පෝෂණය කොට හදාගත්තේය. මෙය දැන් ඔබගේ අන්තිම දැකීමයි. මෙතැන් පටන් මතු වට මට ඔබ දකින්නට ලැබෙන්නේ නැත. ඉදින් මාගෙන් සිදුවූ වරදක් ඇතොත් දේවයන් වහන්සේ ක්ෂමාවන සේක්වා'යි හඬා වැලප ගමන නැවැත්වූවාය.

එතැන්පටන් රජුට ආහාරයක් නැත. රජ මාර්ගඵල සැපයෙත් සක්මන් කරමින් යැපෙයි. මොහුගේ ශරීරය වර්ණවත් පැහැයෙන් ඉතා මරණීය සේ බබලයි. බොලව් මගේ පියා දැන් කෙසේ යැපේදැයි ඔහු සේවකයින්ගෙන් විමසා සක්මණින් පියරජු යහතින් කල් යවතියිද එතුමාගේ ශරීරය පැහැයෙන් ඉතා ශෝභාමත් ලෙස බබලනැයි අසා දැන් මොහුගේ සක්මන් කිරීම වළක්වමිසි සිතා 'මගේ පියාගේ දෙපා දැළිපිහියෙන් පලා ලුණු තෙල් බහා කිහිරගුරින් "විටි විටි" යන අනුකරණ සහිතව තම්බවයි ඇම්බැට්ටයන් (බාබර) යෙදවිය. රජ ඔවුන් දැක 'කිසිවෙකු විසින් මගේ පුතු මෙහෙයවන ලද්දේ වන්නේය. මොව්හු මාගේ රැවුල කැපීම සඳහා ආවාහු වියයුතුය'යි සිතීය.

ඔව්හු ගොස් වැඳ සිටියහ. කුමක් නිසා තෙපි ආවහුදැයි' අසනදුව ඒ හසුන දැන්වූහ. 'තොපගේ රජුගේ අණ ඉටුකරව්'යි රජු කීය. ඔව්හු දේවයිනි, හිඳගනු මැනවයි කියා රජු වැඳ 'දේවයිනි, අපි රාජාඥාව ඉටුකරන්නෙමු අපට නොකිපෙනු මැනව. ඔබතුමා වැනි දැහැමි රජදරුවන්ට කිරීමට නුසුදුසුය, කියා වම් අතින් පයේ ගොප් ඇටයෙන් අල්වා ගෙන දකුණු අතින් දැළිපිහිය ගෙන පතුල් පලා ලුණුතෙලින් තවරා ගිහිරගුරින් 'විටි විටි' යන ශබ්ද නංවමින් පිසූහ.

ඒ රජ පෙර පාවහන් සහිතව සැමිදුලක ගමන් කෙළේය. හිඳගැනීමට ඵලනලද කලාලයක් නොසෝදන ලද පාවලින් පැගුවේය. මෙය එහි විපාකයකැයි කියති. ඉන් රජුට බලවත් වේදනාවක් හටගත්තේය. ඔහු අහෝ, බුදුන්, අහෝ, ධර්මය, යනුවෙන් සිහිකරමින් සැයකට පිදු මල්දමක් ඉවත් කිරීමෙන් මැලවියන්නාක් මෙන් වාතුර්මහාරාජික දෙව්ලොව

වෛශ්‍රවණයාගේ පිරිවරට අයත් ජනවසහ නම් යකෙක්ව උපන්නේය.

එදවසම අජාසත් රජහට පුතෙක් උපන්නේය. පුතෙකු උපන් බවත් පියා මළ බවත් දැනුම්දීමට හසුන්පත් දෙකක් එක මොහොතේම රජුට ලැබින. ඇමතියෝ 'පළමුව පුතෙකු උපන් බව දන්වන්නෙමු'යි එම හසුන රජු අත තැබූහ. රජුට ඒ මොහොතේම පුත්‍රස්තේනය ඉපදී මුලු සිරුර ඉන් පිනාගොස් ඇට මිදුලු විනිවිද ගොස් පැතිර සිටගත්තේය. එම මොහොතෙහිදී ඔහු පියාගේ ගුණය අවබෝධකර ගත්තේය. මා උපන් කල මගේ පියාටද මෙබදුම ස්තේනයක් උපදින්නට ඇත' යනුවෙන්ය. 'යචි බොලචි මගේ පියා වහා හිරගෙයින් නිදහස් කරව් නිදහස් කරව්'යි කැගෑවේය. 'දේවයිනි, කවරෙක් මුදවන්නටදැයි කියා ඇමතියෝ අනික් ලියුම රජු අත තැබූහ. ඔහු එපුවත අසා හඬමින් මව වෙත ගොස් මැනියනි, මගේ පියාට මං කෙරෙහි ස්තේනයක් ඇතිවීදැයි ඇසීය. 'මෝඩ පුත්‍රය, කුමක් කියන්නෙහිද? නුඹ කුඩා කල නුඹේ ඇඟිල්ලක පිළිකා ගෙඩියක් හටගත්තේය. අනතුරුව ඒ බව දැනුම්දීමට හඬනා කුඩා කුමරුවන් රැගෙන විනිශ්චය ශාලාවෙහි හුන් නුඹගේ පියා ළඟට ගියහ. පියා නුඹගේ ඒ වේදනා හිත ඇඟිල්ල කටේ තබාගත්තේය. ඒ පිළිකා ගෙඩිය එවිට කට තුළදී ගැහුනේය. එවිට නුඹගේ පියා නුඹ ගැන ඇති ආලය නිසා එම ලේ මිශ්‍ර සැරව පිටත නොදමා ගිල්ලේය. නුඹගේ පියාගේ පිතුස්තේනය මෙබදුය'යි මව් තොමෝ පැවසුවාය. ඔහු හඬා වැලප පියාගේ අවසානකෘතිය කෙළේය.

දෙවිදකුද අජාසත් රජු වෙත පැමිණ 'මහ රජතුමනි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මරණු සඳහා රාජපුරුෂයන් මෙහෙයවයි කියා රජුගෙන් බලපිරිස් ලබාගත්තේය. එසේ ලැබගත් පිරිස යවා තමා ගිජික්කකුට පර්වතයට නැග යන්නු මගින් ගල් පෙරලා නාලාගිරි ඇතු මෙහෙයවා දැයි මෙසේ නොයෙක් උපායෙනුත් භාග්‍යවතුන් මරවන්නට නොහැකිවනුයේ පිරිහුනු ලාභසත්කාර ඇත්තේ පස්වැදෑරුම් වස්තූන් ඉල්වා එයද නොලබා 'ඔවුන් ලවා ජනයාට හඟවන්නෙමි'යි සංඝභෙදය කොට සැරියුත්

මුගලන් තෙරවරුන් කෙරෙහිවූ පිරිස රැගෙන ගියකල මුඛයෙන් උණු ලේ දමා නවමසක් ලෙඩ ඇදේ වැතිර හිඳ විපිළිසරට පත්වූයේ 'දැන් ශාස්තෘන් වහන්සේ කොහි වෙසෙද්දැයි ඇසිය. දෙවරම් වෙහෙරයයි අතවැස්සෝ කීහ. ඇඳ පිටින් මා ගෙන ගොස් බුදුන් දක්වවී'යි කීවිට අතවැස්සන් එසේ ගෙන යන කල්හි බුදුන් දැකීමට තරම් සුදුසු පින්කමක් නොකළ බැවින් දෙවරම් වෙහෙර අසළවූ පොකුණ ළඟදී පොළොව දෙබේවි එතනින් මහා නිරයෙහි ගොස් වැටුනේය' යනුයි. මේ මෙහි කෙටි කතා පුවතයි. විස්තර කථාව බන්ධකයෙහි ආ බැවින් මෙහි ඒ සියල්ල නොකියන ලදී. මෙසේ 'උපදින්නට පෙරම රජුහට සතුරෙක් වන්නේය' යන නිමිති පාඨකයන් විසින් දක්වන ලද්දේනුයි 'අජාතසත්තු' නම්වේ.

වේදේහි පුත්තෝ- මොහු කෝසල රජුගේ දුවගේ පුතුය. වේදේහ රජුගේ නොවන බව මෙහිදී දතයුතුයි. 'වේදේහි' යන මෙය පණ්ඩිත (නුවණැති) යන්නට නමකි එය මෙසේත් දැක්විය හැක. "වේදේහිකා ගහපතානි, අයෙයා ආනන්දො වේදේහමුනි" යනුයි. එහි මේ වචනාර්ථයයි. මොහු විසින් දනිනුයි වේද නම්. වේද යනු ඥාණයට නමකි. වේද සංඛ්‍යාත ඥාණයෙන් විමසා දනිනුයි සේයි, ගටානුයි සේයි යන්න කෙරේනුයි වේදේහි නම්. වේදේහියගේ පුතු වේදේහි පුත්ත නම්.

තදහු - ඒ දිනයේදී ය වියනුයි.

උපෝසථෝ- මෙහි වසන්තූයි හෝ ආරක්ෂා කෙරේනුයි උපෝසථ නම්. සීලයෙන් හෝ ආහාර නොගැනීමෙන් හෝ යුතුව වෙසෙත් යන තේරුමයි. මෙය මෙතැනදී අත්පුද්ධාර නයින් දැක්වීමකි. 'ආයාමාවුසෝ කප්පිත උපෝසථං ගමස්සාම' යනාදියෙහි පාතිමොක්ඛද්දේස උපෝසථයයි. 'ඒවං අවිධංග සමන්තාගතෝ ඛො විසාබො උපෝසථො උපචුත්ථෝ' යනාදියෙහි සීලයෙහිය. 'සුද්ධස්ස වේ සදා එග්ග සුද්ධස්සපොසථෝ සදා' ආදියෙහි උපවාසයෙහිය. 'උපෝසථෝ නාම නාගරාජා' යනාදියෙහි ප්‍රඥප්තියෙහිය. 'න භික්ඛවේ තදහුපොසථෝ සහික්ඛුකා ආවාසා' යනාදියෙහි විසියයුතු දවස දක්වයි. මෙතැනදී එයම අදහස් කරනලදී. එය i අට්ඨමී ii

වාතුද්දසී iii පණ්ණාරසී හෙදයෙන් තුන් ආකාරයි. එහෙයින් ඉතිරි දෙක ඉවත් කරනු සඳහා 'පණ්ණාරසේ' කියා යොදන ලදී. 'උපවසන්ති එත්ථාති උපෝසථෝ' යනුත් මේ සඳහාම කිය.

කෝමුදියා - සඳරැස, ඉල් පසළොස්වක. එකල්හි කුමුදු මනාව පිපුනාහු වෙති. ඒ පිපුන කුමුදු මෙහි ඇත්තැයි කෝමුදී නම්.

වාතුමාසිනියා - සතර මාසයකගේ අවසානය යන තේරුමයි. වාතුමාසී, වාතුමාසිනී යන වචනද මීට කියති.

පුණ්ණය පුණ්ණමාස - මාසයාගේ පිරිමෙන් සෘතුවගේ පිරිමෙන් වර්ෂයාගේ පිරිමෙන් යන්නට 'පුණ්ණ'යි කියති. මා යනු සඳට නමකි. එකී සඳු මේ දිනවලදී පිරි ඇත්තේනු පුණ්ණමා නම්. පරිපූර්ණ චන්ද්‍රයා යනුයි.

රාජාමච්චපරිවුතෝ - මෙබඳු ආකාරවූ රිදී කළවලින් නික්මෙන කිරිදහරින් දෝවනය කරනු ලබන දිසාවන්ගෙන් සෙයින්ද රිදීවිමානයන්ගෙන් විසිතුරුවූ මුතුචාල් සමත් මල් දම් හෙළ දුහුල් කුමුදු සමූහයන්ගෙන් ගැවසීගන්නාක්මෙන්ද සතර වැදැරුම් උපක්කිලේසයන් ගෙන් තොර පූර්ණචන්ද්‍රප්‍රභා ශ්‍රියෙන් බබලන රැයෙහි රජ ඇමතියන්ගෙන් පිරිවරාගෙන යන තේරුමයි.

උපරිපාසාදවරගතෝ - ප්‍රාසාදයේ මතු මහලට පැමිණියේ මාහැඟිවූ මනාව නංවනලද සුදුකුඩ ඇති රුවන්මුවා අසුනෙහි හුන්නේ වේ. කුමක් සඳහා එසේ හුන්නේද? නින්ද දුරුකිරීම සඳහාය. මේ රජ පියාගෙන් වෙන්වූදා පටන් 'නින්දට බැසගන්නෙමි'යි සිතා ඇස් පියාගත් කල්හි ඇස්වල ආයුධ සිය ගණනක් ගැටී පහරවැදීමකින් මෙන් හඩමින් බියෙන් පිබිඳෙයි. මේ කීමෙක්දැයි ඇසුවිට කිසිවක් නැතැයි කියයි. එහෙයින් මොහුට ප්‍රිය මනාප නින්දක් නැත. මේ නිසා නින්ද දුරුකරනු සඳහා හුන්නේය. තවද කරුණකි. එදවස නැකැත් කෙළියක් සෝෂා කරණ ලදී. මුලු නුවර විසුරුවනලද සුදුවැලි සහිත මාර්ගවලින්ද පස්වණක් පැහැති මල් විළඳ පුන්කළස් යන මෙයින් යුතු ගෙදොර මිදුල්වල් හොබනේය. ඔසොවනලද කොඩි

සේසතින් යුතුය. දල්වන ලද පහන් වැටවල්ය, යන මේ ආදී නයින් අලංකාරවූ දිශාභාග, විදි, නගරවලින් විසිතුරු කර ඇත. එබඳු උතුම් උත්සව ශ්‍රීයක් විදිමින් හැසිරෙන මහාජනකායෙන් යුතුවිය. මෙසේ එදා නැකැත් කෙළි දිනයක් බැවින්ද හුන්නේවිය. මෙසේ කීවේ නමුදු රජගෙදරට සැමදාම උත්සවමය. නිදිවර්ජනය සඳහාම මෙසේ හුන්නේය, යනුවෙන් සනිටුහන් කිරීම යුතුය.

උදානං උදානේසි - ප්‍රීතිවාක්‍ය ප්‍රකාශ කෙළේය. ඉදින් තෙලක යම් ප්‍රමාණයක් ගන්ට නොහැක්කේද එය උතුරා යයිද එය 'අවසේක' නමින් දක්වයි යම් විශාල ජල ප්‍රමාණයක් විලක රදන්ට නොහැක්කේද අවට පැතිරී ගලායයිද එය 'ඕස' හෙවත් සැඩපහර නමින් දක්වයි. මෙපරිද්දෙන්ම යම්බඳු ප්‍රීතිසහගත වචනයක් හෘදයෙන් දරන්ට අපොහොසත් වෙයිද වැඩිවී ඇතුළෙහිම තොරදු පිටතට නික්මියෙයිද එය උදාන' නමින් දක්වයි. මෙකී ආකාර ඇති ප්‍රීතිසහගත වචයක් නික්මවිය යන තේරුමයි.

දෝසිනා - දොසින් තොරවූ අභ්‍රමහික ධූම රජස් රාහු යන මේ උපක්ලේශයන්ගෙන් තොරවූ යනුයි.

රමණියා - සිත්කලු, මහජනයාගේ සිත් රමණය කරන

අහිරුපා - කියනලද දොසින් මිදුන සඳ එලිය සේ පැහැපත් ඉතා දර්ශනීයවූ යන අදහසයි.

දස්සනීය - දැක්ක යුතු.

පාසාදිකා - සිත පහදවන

ලක්ඛඤ්ඤා - දින මාසාදියේ ලක්ෂණ වියයුතු

කන්තුවච්ඡේද - කින්තුවෙන් අප්ප? කුමක් හෙයින් අද?

සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා - සංසිදවූ පව් ඇත්තෝ ශ්‍රමණයෝය බහාතැබූ පව් ඇත්තෝ බ්‍රාහ්මණයෝය.

යං තෝ පයිරුපාසතෝ - මෙය වචන ව්‍යක්තයෙක. අපගේ ප්‍රශ්න විසඳීම් වශයෙන් පයිරුපාසනය කරන මිහිරි ධර්මය අසා සිත පහදවන්නේය යනුයි.

මෙසේ රජ හැම වචනයකින්ම ඕභාසනිමිත්ත කර්මය කෙළේය. කවරෙකුට එසේ කෙළේද? ජීවකයාටයි. කුමක්

සඳහාද? භාග්‍යවතුන්ගේ දැක්ම සඳහාය. කීමෙක්ද තෙමේ බුදුන් දැකීමට යන්ට අපොහොසද්ද? එසේය, අපොහොසත් ය. කුමක්හෙයින්ද? මහා අපරාධ භාවයක් ඇති නිසයි. ඔහු විසින් බුදුන්ගේ උපස්ථායකුවූත් ආර්ය්‍ය ශ්‍රාවකයෙකුවූත් තම පියා මරවනලදී. දෙවිදත් තෙමේද මොහුම නිසා (මේ රජුගේ උපකාර ඇතිව) බුදුන්ට බොහෝ අනතුරු කෙළේය. මේ කාරණා අනුව මොහු මහා අපරාධකාරයෙකි. මහා අපරාධ ඇති බැවින් මොහු තනිව යාමට අපොහොසත්ය. ජීවක වනාහි බුදුන්ගේ උපස්ථායකයෙකි. ඔහුගේ පිටිපස සෙවනැල්ලෙන් බුදුන් දැකීමට ගොස් එතුමන් දකිමිසි ඕභාසනිමිත්ත කර්මය කෙළේය. කීමෙක්ද? ජීවකතෙමේ මාගේ මේ ඕභාස නිමිත්ත කර්මය දැනිද? ඔව් දැනයි. එසේ නම් කුමක් හෙයින් නිශ්ශබ්දව සිටියේද? වික්ෂෙපය දුරුකරනු සඳහාය. සයවැදැරුම් බුදුවරයන්ගේ බොහෝ උපස්ථායකයෝ මේ රජු වෙත පැමිණෙති. ඔව්හු නොහික්මුන අය ආශ්‍රය කරන බැවින් තම තමන්ද නොහික්මුණාහු වෙති. ඔව්හු මා භාග්‍යවතුන්ගේ ගුණ කතාව ඇරඹූ කල අතරතුරේදී නැගිට තම තමන් විශ්වාස කරන ශාස්තෘවරුන්ගේ ගුණ කතා කියති. මෙසේ ඇතිකල්හි මාගේ බුදුන්ගේ ගුණ කතාවේ කෙළවරක් නැත. රජතුමා මොවුන්ගේ යහලුවන් කරා පැමිණ ගන්නාලද අදහස්වල හරයක් නැති බව නැති බැවින් ඒ කතා ගැණ නොසතුටුවී මගෙන් විමසයි. එවිට මම වික්ෂෙප රහිතව ශාස්තෘන්ගේ ගුණ පවසා රජුද බුදුන් වෙත කැඳවාගෙන යන්නෙමි, යන මේ තොරතුරු දන්නේ වික්ෂෙප සිද්ධාන්ත සඳහා නිශ්ශබ්දව සිටියේය, යනුයි. එම ඇමතියෝද මෙසේ සිතූහ. රජතුමා අද පඤ්චපදයන්ගෙන් රාත්‍රියේ ගුණ වණයි. ඒකාන්තයෙන් කිසියම් ශ්‍රමණයෙකු හෝ බ්‍රාහ්මණයෙකු වෙත පැමිණ ප්‍රශ්න අසා බණ අසනු කැමැත්තෙන් විය හැක. මොහු යමෙකුගේ බණ අසා පහදින්නේද ඒ ශාස්තෘවරයාට බොහෝ ලාභ සත්කාර ලැබෙන්නේය. මෙහිදී යම් පූජකයෙක් රජ කුලපත වේද ඔහුට යහපතක්ම වන්නේය'යි මෙසේ සිතා මම මගේ යහලු පැවිද්දාගේ ගුණ කියා රජු ඔහු වෙත ගෙන යමි. මම මාගේ

යහලු පැවිද්දා වෙත රජු ගෙන යමි, යනුවෙන් තම තමාගේ යහලුවන්ගේ ගුණ වැණීමට පටන්ගත්හ. මෙසේ කී-කල තවත් එක්තරා රජ ඇමතියෙක් යනාදිය මේ සඳහා කිය.

පුරුණෝ - ඔහුගේ ශාස්තෘ බව හඟවන නමයි.

කස්සපෝ - එනම් ගෝත්‍රය. ඔහු වනාහි එක්තරා කුලයක එකෙක් අඩු දාසයන් සියයකගේ ගණන පුරවමින් උපන්නේය. එහෙයින් ඔහුට පුරුණයයි නම් තැබූහ. මංගල දාසයෙකු බැවින් මොහුට මෙසේ කරන ලද්ද දුස්කෘතයකැයි කීමෙක් නොවීය. ඔහු කීමෙක්ද? මම මෙහි වසමිද? කියා ඉන් පැනගියේය. අනතුරුව සොරු මොහුගේ වස්ත්‍ර පැහැර ගත්හ. ඔහු පරඬලාකොළ තණගස් ආදියකින් විලිවසා ගැනීමේ ක්‍රමයක් නොදන්නේ උපන්වෙසින්ම එක ගමකට පැමිණියේය. එගම මනුෂ්‍යයෝ මොහු දැක- 'මොහු රහත් මහණෙක, අල්පෙච්ඡයෙක, මෙතුමා හා සමානයෙක් වෙත නැත'යි සිතා කැවුම් බත් ආදිය රැගෙන පැමිණියාහුය. 'මා වස්ත්‍ර නොහැඳසිටි බැවින් මේ ලාභාදිය උපන්නේය'යි හේ සිතා එතැන් පටන් වස්ත්‍ර ලැබගෙනද ඒවා නොඇන්දේය. එයම පැවිද්ද වශයෙන් පිළිගත්තේය. ඔහු ළඟ තව තවත් දෙනා පැවිදිවීමෙන් පන්සියදෙනෙක් පැවිදිවූහ. ඒ සඳහා මෙසේ කීහ- 'පුරුණ කාශ්‍යප' ආදියයි.

සංඝී පැවිදි සමූහ සංඛ්‍යාත විශාල පිරිවර සමූහයක් මොහුට ඇති බැවින් සංඝී යි යෙහි.

සඤ්ඤා - එම සමූහයම ගණ නම්. සමාන පදයකි.

ගණාවරිය - සිරිත් විරිත් හික්මවීම් ආදියෙහි යෙදවීම් කිරීම වශයෙන් ඔහුගේ ශිෂ්‍ය සමූහයාගේ ආචාර්යාවරයාය.

ඤාතෝ දන්නා ප්‍රකට

යසස්සී - මොහු අල්පෙච්ඡය. ලද්දෙයින් සතුටුවන්නෙක එබඳු අල්පෙච්ඡගති නිසා වස්ත්‍රයක් පවා 'නොඅඳියි' යනුවෙන් මෙසේ හටගත් කීර්තියක් මෙතුමාට ඇත.

තිත්ථකර - ලබ්ධිකර.

සාධුසම්මතෝ - මේ තෙමේ යහපත්ය, සුන්දරය. සත්පුරුෂයෙක, යනුවෙන් මෙසේ සම්මතවූ.

බහුජනස්ස- නොඇසූවිරුතැන් ඇති මෝඩ පෘථග්ජනයාහට

රත්තඤ්ඤ - පැවිදිවූදා පටන් ගතවූ බොහෝ රාත්‍රීන් දන්නා.

විරපබ්බජිතෝ - පැවිදිවී බොහෝ කලක් ගතවූ පැවිදිව බොහොකල් නොවූ අයගේ කියමන් විශ්වාසකළයුතු නොවේ. ඒ නිසා 'විරපබ්බජිත' යනු කිය.

අද්ධගතෝ - බොහෝකාලයක් ගතකළ, රජවරු දෙකුත් දෙනෙකුගේ රාජ්‍යසමයයන් ඉක්මවූ යන අදහසයි.

වයෝ අනුප්පත්තෝ - අන්තිම වයසට පැමිණියේ. මේ දෙකම "දහරයාගේ කියුම් නොපිළිගතයුතුය" යනු සඳහා කිය.

තුණ්හි අහෝසි - රත්වන් මිහිරි රසයෙන් යුත් අඹගෙඩියක් කනු කැමැත්තෙන් සිටින පුරුෂයෙක් ගෙනවුත් අතේ තබන ලද කාපරඵලයක් (එනම් ඵල) දැකීමෙන් සෙයින්ද ධ්‍යානාභිඥාදී ගුණයුත්ත ත්‍රිලක්ෂණයෙන් පරිපූර්ණ කරනලද මිහිරි ධර්ම දේශනාවක් අසනුකැමති පුරුෂයෙක් මුලදීම පූරුණයාගේ දැකීමෙන්ම නොසතුටුව දැන් ගුණ කතාවෙන් ඉතා වැඩියක් නොසතුටුවූයේ නිශ්ශබ්දවිය. තෙමේ නොසතුටුවූයේ 'ඉදින් මම මොහුට තර්ජනය කොට බෙල්ලෙන් අල්ලා බැහැරකරවන්නෙමි, යමෙක් යමෙක් කියයිද, ඒ ඒ අයට රජ මෙසේ කරවයි, යනුවෙන් සිතා බියව අන් කිසිවෙක් වෙනත් බුදු කෙනෙකුත් ගැන කිසිදු දැන්වීමක් නොකරන්නේය. යනුවෙන් මෙසේ අමනාප ඇත්තේ නමුදු ඒ කතාව ඉවසාගෙන නිශ්ශබ්දවම සිටියේය.

අනතුරුව තවත් කෙනෙක් "මම මාගේ කුලපගවූ අයෙකුගේ ගුණ කියමි'යි සිතා එය දැන්වීමට පටන්ගත්තේය. 'අඤ්ඤතරෝපි බෝ' යනු ඒ සඳහා කිය. එහි විස්තරද මුලදී කී පරිදිය. එහි 'මක්බලි' යනු ඔහුගේ නමයි. ගවහලෙක උපන් බැවින් 'ගෝසාල' යන දෙවන නමක්ද විය. ඔහු මඩ සහිත බිමෙක තෙල් කළයක් ගෙන යන්නේ 'දරුව, නොපැකිලී යව'යි ඔහුගේ ස්වාමියා කිය. එසේ යන ඔහු පා පැකිලී වැටී ස්වාමියාහට බියෙන් පැන දුවන්ට පටන්ගත්තේය. ස්වාමියා

ඔහු පස්සෙන් දුවගොස් රෙදිකොණින් අල්ලා ගත්තේය. ඔහු රෙදි ලිහාගෙන ගියේය. එවිට මක්බලිගෝසාලයා නිර්වස්ත්‍රව පැනගියේය. මෙහි ඉතිරි විස්තර පූරණ කාශ්‍යපට කී පරිදිමයි.

අජිතෝ - ඔහුගේ නමයි.

කේසකම්බලෝ - කෙස් කම්බියක් දරණ හෙයින් මෙසේ කියයි. මෙසේ ඔහුට අජිත කේසකම්බල කියා නම් දෙකකි. මෙහි කේසකම්බල යන්නෙන් මිනිස් කෙස්වලින් කළ කම්බියක් ගැන කියයි. මෙය අගනා වස්තුවක් නොවෙයි. "මහණෙනි, යම්සේ වනාහි විවිමෙන් ගෙතීමෙන් නිම කරනු ලබන යම් වස්තු සමූහයක් ඇද්ද, කේසකම්බලය ඒවා අතුරින් ඉතා පහත් අගනාකමින් අඩුවූවක් වේ. මහණෙනි, කේසකම්බලය සිතල කාලයේදී සිතලය. උෂ්ණකාලයේදී උෂ්ණය. අල්පයක් අගනේය. (අගනා බවෙන් අඩුය) දුක් උපදවන ස්පර්ශයෙන් යුතුය. අයහපත් වර්ණයෙන් යුතුය. දුර්ගන්ධයෙන් යුතුය.

පකුධෝ - ඔහුගේ නමයි. කච්චායන යන ගෝත්‍රයයි. මෙසේ නාමය හා ගෝත්‍රය දෙක ගළපා 'පකුධකච්ඡායන'යි කියයි. මොහු සිතල ජලය ප්‍රතික්ෂේප කෙළේය. වර්චස්කොට පවා අත් පා සේදීමක් නොකරයි. උණුදිය හා කැඳ ලදොත් එය පිළිගනියි. මග යන කල ගඟක හෝ ඇලදොළක දිය තරණය කොට 'මාගේ සිලය බිඳුනේය'යි කියා වැලිවලින් ස්තූපයක් තනා සිල් ඉටාගෙන යයි. මොහු මෙබඳු අසත්‍ය බැබලීමක් නැති ලබ්ධි ඇත්තෙක.

සංජයෝ - ඔහුගේ නමයි.

බේලට්ඨපුත්තෝ - එනම් තැනැත්තෙකුගේ පුතුය.

නිගණ්ඨෝ - 'අප තුළ ගන්ධ කෙලෙස් හෝ පලිබුද්ධන කෙලෙස් නැත අපි කෙලෙස් ගැට රහිතයෝ වෙමුයි යන මෙබඳු වාද ඇත්තෝය. නිගණ්ඨ යනු ඒ අනුව ලැබූ නමයි. නාට්‍යපුත්‍ර යනු එනම් තැනැත්තෙකුගේ පුතු යනුයි.

අට්ඨො රාජා - රජ ඔවුන්ගේ බස් අසා මෙසේ සිතී 'මම ඒ ඒ අයගේ බස් නොඅසනු කැමැත්තේම සිටියදී ඒ ඒ අයම පැමිණ කීහ. යමෙක් මගේ බස් අසනු කැමැත්තේද ඒ මොහු

නාගභවනයට වැද සිටින ගුරු එ රජෙකු මෙන් නිශ්ශබ්දව සිටියි. ඒකාන්තයෙන් මෙය මට නපුරෙකි'යි සිතිය. අනතුරුව ඔහුට මෙබඳු අදහසෙක් විය. ජීවකතෙමේ උපශාන්තවූ භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ උපස්ථායෙකයෙකි. ඒ නිසා තෙමෙන් උපශාන්තවිය. එහෙයින් වත් සම්පන්න භික්ෂුවක සෙයින් නිශ්ශබ්දව සිටියේය. මා කතානොකරන කල මොහු සෙස්සන් මෙන් ඉබේ කතා නොකරයි. ඇතෙකු මඩනාකල්හි ඇතාගේ පාදයම ගතයුතුය. යනු සිතා රජතුමාම ඔහු සමග කතාවට පටන්ගත්තේය. "අප බො රාජා -පෙ- කිං තුණ්හි" යනාදිය ඒ නිසා කිය. එහි 'කිං තුණ්හි' යන තැන කිනම් කරුණක් නිසා නිශ්ශබ්දව සිටියේද? යත්:- මේ ඇමතියෝ තම තමන්ගේ කුලපග මහණුන්ගේ ගුණවර්ණනා කරති. එහි කෙළවරක් නැත. කිමෙක්ද, මොවුන්ට සේ තොපට කුලපග ශ්‍රමණ කෙනෙක් නැද්ද? ඔබ ඒ අතින් දිළින්දෙක්ද? මගේ පියා විසින් තට සැප සම්පත් නොදෙන ලද්ද? නැතහොත් තෝ සැදැහැ නැතියෙක්ද? යනුවෙන් අසයි.

ඊටපසු ජීවකයාට මෙබඳු සිතෙක් පහළවිය. 'මේ රජු මගේ කුලපග ශ්‍රමණයාගේ ගුණ මා ලවා කියවයි. දැන් මා නිශ්ශබ්දව සිටිය යුතු අවස්ථාව නොවේ. මොව්හු යම්පරිද්දකින් රජු වැද එකත්පස්ව හිඳ තම තමන්ගේ කුලපග ශ්‍රමණයන්ගේ ගුණ කීවාහුද, මාගේ ශාස්තෘවූ බුදුන්ගේ ගුණ එසේ කීම නුසුදුසුයි සිතා නැගිට බුදුන් වසන විහාරය දෙසටහැරී පසග පිහිටුවා වැද දිළිසෙන ඇගිලි දසය එක්තැන්කොට මහරජතුමනි, මා ගැන මෙසේ නොසිතව මැනවි. මොහු යම් ඒ ශ්‍රමණයෙකු කරා පැමිණේද, යනු කිය. මාගේ ශාස්තෘවරයා මව් කුස පිළිසිඳ ගැන්මෙහිද මව්කුසින් බිහිවීමෙහිද මහබිතික්මනෙහිදීද බුදු බව ලැබීමේදීද දම්සක් පැවැත්වීමේදී ද දසදහසක් ලෝකධාතුන් කම්පාවිය. එසේම යමාමහ පෙළහර පෑහ. එසේම දේවෝරෝහණය, යන මේ හැම තැනක් පිළිබඳවම මගේ බුදුන්ගේ ගුණ කියන්නෙමි. මහ රජතුමනි, ඔබ එකඟසිතින් යුතුව ඒවා අසනුමැනව' යනු පවසා "අයං දේව, හගවා අරහං සම්බුද්ධෝ" යනාදිය, කිය.

තං බොපන භගවත්තං - යනු ඉන්පමිභූතාර්ථයෙහි උපයෝග වචනයයි. තස්ස බො පන භගවතෝ යන අර්ථයි. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වනාහි යනුයි.

කල්‍යාණෝ - කල්‍යාණ ගුණයෙන් යුතුවූ, ශ්‍රේෂ්ඨවූ යනුයි කිත්තිසද්දෝ - ස්තුති සෝභාව.

අබ්භුග්ගතෝ - නැඟිසිටියේ, දෙවියන් සහිත මුලු ලොව තුළ පැතිරී නැඟී සිටගත්තේය. කිමෙක්ද?

ඉතිපිසෝ භගවා අරහං සම්මා සම්බුද්ධෝ -පෙ- බුද්ධෝ භගවා එහි මේ පදසම්බන්ධයයි. ඒ භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මේ කාරණයෙනුදු අර්හත් නම් වන සේක. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කාරණයෙනුදු සම්මාසම්බුද්ධ වනසේක. -පෙ- මේ කාරණයෙනිදු භාග්‍යවත් නම් වන සේක. මේ මේ කාරණයෙනුත් යන තේරුමයි. එහි පවත් දුරුවූ බැවින්ද කෙලෙස් සතුරන් හා සංසාර චක්‍රයේ දැව නැසූහෙයින්ද ප්‍රත්‍යාදියට සුදුසු බැවින්ද රහසින් වත් පව් නොකරන බැවින්ද යන මේ කරුණු අනුව ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රහත්යයි දතයුතුය' යන මේ ආදී ක්‍රමයෙන් මාතෘකාව පිහිටුවා මේ සියලුම පද විසුද්ධි මාර්ගයේ බුද්ධානුස්සති නිර්දේශයේ විස්තර කරන ලදී. මෙහි විස්තර එයින් ගතයුතුය. ජීවක තෙමේ මෙසේ ඉන් එක පදයක අර්ථය පහදාදී 'මහරජ, මගේ ශාස්තෘචරයා මේ ආකාරයෙන් අර්හත්වේ මේ අයුරින් එතුමා සම්මාසම්බුද්ධවේ -පෙ- මෙසේ එතුමා භාග්‍යවත්වේ" යනු දක්වා 'දෙවියන් වහන්සේ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සේවනය කරනසේක්වා' භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආශ්‍රයකරන දෙවියන් වහන්සේගේ සිත පැහැදෙන්නේ නම් එය ඉතා යෙහෙක" යනු කීය. මෙහිද දෙවියන් වහන්සේ ඒ බුදුන් ආශ්‍රය කෙරේවායි කීමෙන් ඔහු 'මහරජ, ඔබවැන්නන් සියදෙනෙකු විසින්ද දහස්දෙනෙකු විසින්ද ලක්ෂයක් විසින්ද අසනලද ප්‍රශ්නයන්ට මාගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ ඒ සියල්ලන්ගේ සිත් ගෙන උත්තරදීමට ශක්තියක් බලයක් ඇත්තෙක. ඒ නිසා මහරජ, සැක රහිතව විශ්වාසකර එතුමන් කරා පැමිණ විමසනු මැනව'යි කීය.

භාග්‍යවතුන්ගේ ගුණ කතා අසන රජුගේ මුළු සිරුර පස්වණක් ප්‍රීතියෙන් පිනාගියේය. ඔහු ඒ මොහොතේම යනු කැමතිව 'මේ මොහොතේ මාගේ දසබලයන් වෙත යනු සඳහා වාහන පිළියෙළ කිරීමෙහි ජීවකයන් හැර අන් කිසිවෙක් සමත් නොවේය'යි සිතා 'එසේ නම් යහලු ජීවකය, ඇත්වාහන පිළියෙළ කරවයි' කීය.

තේන - මෙහෙයවීමේ නිපාතයයි. 'යව යහලුජීවකය' යනුයි.

හත්ථියානනි - අශ්වරථ ආදී නොයෙකුත් යානා ඇති කල ඇත් යානාවම සඳවයි කීවේ එය උතුම් බැවිනි. උත්තමයෙකු කරා උතුම් යානාවකින්ම යායුතු හෙයින් අශ්වයාන රථයානා ශබ්ද සහිත බැවිනුත්ය. දුරදීම ඒවායේ ශබ්ද ඇසෙයි. ඇත්වාහනයේ එබන්දක් නැත. කෙලෙස් ශබ්දයන්ගෙන් නිවුන විවේකී බුදුන් වෙත සෝෂා රහිත වාහනයකින්ම යායුතුයයි සිතා ඇත්වාහනය පිළියෙළ කරවයි කීය.

පඤ්චමත්තානි හත්ථිකා සතානි ඇතුන් පන්සියයක්

කප්පාපෙත්වා - නැඟී පිටයාමට යෝග්‍යසේ පිළියෙළ කරවා.

ආරෝහණියං - නැඟීමට යෝග්‍ය (ඇතුපිට) නැගයාමට සුදුසු.

කිමෙක්ද? මොහු රජු විසින් කියන ලද්දක් කෙළේද, නොකියන ලද්දක් කෙළේද? නොකියන ලද්දකි. කුමක් හෙයින්ද? නුවණැති බැවිනි. ඔහුට මෙබඳු සිතක් ඇතිවිය. රජ "මේ වේලාවේ යම්"යි කීයයි. රජවරුන්ට පරසතුරෝ බොහෝය. ඉදින් අතරමගදී යම්කිසි උවදුරක් වෙතොත් මටද ජනයා ගර්භා කරති. ඒ මෙසේයි. 'ජීවකයා රජ තමාගේ කියුම් පිළිගනිතියි නොකල්හි රජු ගෙන නික්මෙයි' යනුවෙනි. බුදුන්ටද ගර්භනි. 'ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ තමාගේ දේශනා නිතරම පවත්වති, සුදුසු තුසුදුසු වේලා නොබලති' යනුවෙනි. එහෙයින් තමාටත් බුදුන්ටත් ගැරහිලි නොලැබෙන අයුරුත් රජුගේ ආරක්ෂා සැලසෙන අයුරුත් ගම්න පිළියෙළ කරන්නෙමි' කියායි.

ඊට අනතුරුව ස්ත්‍රීන් නිසා පුරුෂයන්ට බියක් ඇති නොවේ. ස්ත්‍රීන් පිරිවරා ගත්තේ සැපසේ යයි' යනු සිතා ඇතින්නන්

පන්සියයක් සරසවා ස්ත්‍රීන් පන්සියදෙනෙක් පිරිමිවෙස් ගන්වා කඩු තෝමර අතට දී රජු රැකගනිව්'යි කියා පිරිවර සෙනඟ යෙදවීය. යලිත් මෙසේ සිතිය 'මේ රජුට මේ ආත්මභාවයේදී මාර්ගඵල ලැබීමේ භාග්‍යයක් නැත. බුදු වරයේ වාසනා සම්පත් බලා දහම් දෙසති. එහෙයින් මම මෙහිදී මහාජනයා රැස්කරවන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙක යනුයි. එසේ ඇතිකල බුදුහු එහි රැස්වූ කිසි පිනැත්තෙකුගේ හේතු සම්පත් බලා දහම් දෙසති. එය මහජනයාගේ උපකාරය සඳහා පවතින්නේය' යනුයි. ඔහු ඒ ඒ තැනට හසුන් යැවීය. බෙර ලැවීය. අද 'මහරජ බුදුන් කරා යෙයි. සියල්ලෝම තම තමන්ට ශක්ති පමණින් රජුගේ ආරක්ෂාව ඇති කෙරෙන්නා' යනුයි. එවිට මහජනයා සිතිය 'රජතුමා බුදුන් දකිනු සඳහා යයි. පින්වන්නි, එහිදී බුදුහු කෙබඳු දහමක් දෙසද්ද, එය අපට මහත් උත්සවයක් නොවේද අපිත් එහිම යමු'යි සියල්ලෝ සුවඳ මල් ආදිය ගෙන්වාගෙන රජුගේ ආගමනය බලාපොරොත්තුවෙන් මගට බැස සිටියහ. ජීවක තෙමේ ගමනට සූදානම් බව රජුට දැන්වීය. 'දේවයිනි ඔබ තුමාගේ ගමන සඳහා හස්තියානා පිළියෙළ කරන ලදී. ඊට සුදුසු කල් දැනගනුව' යනුවෙනි. 'එයට කල් දනුව' යන මෙය උපචාර වචනයයි. ඒ මෙසේය,- ඔබ විසින් යමක් කියන ලදද එය මා විසින් කරන ලදී. දැන් ඔහු ඒ ගමනට කල්දැනගනුව. 'එය තමාගේ කැමැත්ත පරිදි කරගනුව' යනු ඒ සඳහා කිය.

පච්චේකා ඉත්ථියෝ - වෙන් වෙන් වශයෙන් එක එක ඇතින්නකගේ පිටෙහි එක එක ස්ත්‍රිය බැගින්.

උක්කාසු ධාරියමානාසු - දඬුවැට පහන් දරණ කල්හි.

මහව්ව රාජානුභාවේන - මහත් රාජානුභාවයෙන්, මෙහි 'මහව්ව' යනු මහතියා යන තේරුමයි. මෙය ලිංග විපර්යාසයයි. රාජානුභාවය නම් රාජර්ථියයි. කෙබඳු රාජර්ථියක්ද? යොදුන් තුන්සියයක් පමණ විශාල මහා රාජ්‍ය දෙකක ඵෙශ්වර්‍යශ්‍රීයයි. ඒ රජුගේ 'රජ අසවල්' දෙසින් බුදුන් වෙත පැමිණෙයි' යනු දැනුම් දීමට සෙයින් පළමුව පිළියෙළ කිරීමක් නැතිවද ඒ මොහොතේම පන්සියයක් පිරිවර ස්ත්‍රීහු පිරිමි වෙස් ගෙන මිදු වෙළීම ඇතිව අංශයෙහි බහාගත් කඩු ඇතිව මණිදඬුවන්

තෝමර ගෙන නික්මුණාහ. 'වෙන් වෙන්ව සිටින අතින්තන් පිට නංවා' - යනාදිය ඒ සඳහා කිය. තවද සොළොස් දහසක් ක්ෂත්‍රිය නාටක සිතීමු රජු පිරිවරාගත්ත. ඔවුන් ළඟට කුඩුලාමනකිරාතාදීහුද ඔවුන් ළඟට අන්තෘපුර ආරක්ෂක විශ්වාසී ජනයාද ඔවුන් ළඟට විසිතුරු වෙස්ගත් සැටදහසක් මහ ඇමතියෝද ඔවුන් ළඟට නොයෙක් සැරසිලි වලින් සැරසුන නානාප්‍රකාර ආයුධ ගත් අත් ඇති විද්‍යාධර තරුණයන් වැනි අනුදහසක් පමණ රාජ්‍යය පුත්‍රයෝද ඔවුන් ළඟට ලක්ෂයක් අගනා වස්ත්‍ර හැඳ පන්සියයක් අගනා සලු ඒකාංගකොට මනාසේ ස්නානය කොට මනාසේ විලෙවුන් ගාගත් රුවන් මල්දම් ආදී නානා ආභරණයන්ගෙන් සැරසුන දසදහසක් පමණ බ්‍රාහ්මණ ජනයා දකුණත ඔසවා ජය ගබ්ද පවත්වමින්ද ගමන් කරති. ඔවුන් ළඟට පඤ්චාංගික තුර්ය වාදනයද ඔවුන් ළඟට දුනුගත් හේවායෝද ඔවුන් ළඟට ඇත් සමූහයාද ඇතුන් ළඟට ශ්‍රීවයෙන් ශ්‍රීවය ගටමින් යන අශ්ව පංතියද ඔවුන් ළඟට රිය පෙළද රිය ළඟට බාහුවෙන් බාහුව පහරමින් යෝදයෝද ඔවුන් ළඟට තම් තමාට යෝග්‍ය ආභරණවලින් සැරසුන අටළොස්සේනාවදැයි මෙසේ යම්සේ කෙළවර සිට විදිනලද හියක් රජුට නොවදීද මෙපරිද්දෙන් ජීවක කෝමාරහව්ව තෙමේ රජුහට පිරිවර සංවිධානය කොට තමාද රජු ළඟින්ම ගමන් කරයි. 'ඉදින් රජතුමාට යම් උවදුරක් වෙතොත් සියල්ලටම පළමුව තමා එතුමා වෙනුවෙන් ජීවිතදානය දෙමි' තීරණය කරගෙන එසේයයි. ප්‍රදීප සංඛ්‍යාව සියයකැයි හෝ දහසකැයි හෝ දසදහසකැයි හෝ අසවල් ගණනකැයි සීමාවක් නැත. මෙබඳු මහානුභාව සම්පන්න රාජර්ධියක් සඳහා - 'මෙබඳු මහානුභාවසම්පන්න රාජානුභාවයකින් යුතුව ජීවක කෝමාරහව්වයාගේ අඹ වනයට පිටත්ව යෙයි' කිය.

අනුදේව භයං - මෙහි සිත තැනිගැනීම් බිය ඤාණ බිය ආරම්භණ බිය ඔත්තප්ප බිය කියා සතරාකාරය. එහි ජාතිය සලකා ඇතිවන බිය භයානකයයි යනාදී නයින් කියනලද්දේ චිත්තුත්‍රාස බිය නම්. ඔව්හු තථාගතයන්ගේ ධර්මදේශනාව අසා බොහෝසෙයින් භයක් සංවේගයක් සංත්‍රාසයක් ලබතියි

යනුවෙන් මෙසේ දැන්වෙන්නේ ඥාණ භයයි. මෙසේ ඔහු ඒකාන්තයෙන් මහත් බියකට තැතිගැනීමකට පැමිණෙයි යනුවෙන් මෙසේ දක්වන ලද්දේ ආරම්භ භය නම්.

"(නැණවත්තු) බියවනසුලු නිවටයාට නොපසසති. බියෙන් සංසිදුවන ශාන්ත තැනැත්තෙක් පව් නොකරයි' යනු ඔත්තප්ප භය නම්. මෙකී භය අතුරෙන් මෙතැන දැක්වෙන්නේ විත්තුත්‍රාස භයයි. අහු යනු අහෝසිවිය, යන තේරුමයි,

ජම්භිතත්තං - තැතිගැනීම් ස්වභාවය. මුලු සිරුර වෙව්ලා සිටීමයි.

ලෝමහංසෝ - ලොමුදැහැගැනීම. ලොම් උඩුකුරුවී සිට ගැනීම. මෙකී ලොමුදැහැගැනීම බණ ඇසීමාදියෙන් ප්‍රීතිය හටගත් කල්හිද ඇතිවේ. එසේ බිය තැතිගැනීම උපදිනසුලු ගැසීම්, පිසාවාදීන් දැකීම් ආදියෙහිදී හටගන්නා බියෙනුත් ඇතිවෙයි. මෙතැන බියෙන් ලොමුදැහැගැනීම හටගන්නේ යයි දතයුතුය.

කවර හෙයින් මොහු බියවූයේද? අත්ධකාරය හෙයින්ද ඇතමෙක් කියති. රජගහනුවර මහා දොරටු දෙතිසකි. කුඩා දොරටු හැටහතරකි. ජීවකයන්ගේ අභිවනය පවරට හා ගිප්ප්කට පර්වතයටත් අතරින් පිහිටියේ වෙයි. ඔහු පැදුම් දොරින් නික්මගොස් පර්වත සෙවනට පැමිණියේය, එහි පර්වතයේ මුදුනින් සඳ වැසී ගියේය. පර්වත සෙවනේද ගස් සෙවනේද අඳුරුවිය' යනුයි. ඒ කියමන කාරණා රහිතය එකල රැගත් ගිනිඑළිවල ගණන සියදහස් ගණනද ඉක්මවා සිටියේය. ජීවකයා කෙරෙහි මේ බියවීම ඇතිවූයේ අල්පශබ්දත්වය නිසාය. ජීවකයා ප්‍රාසාදයේ මතුමහලයේදීම ඔහුට මෙය දන්වා සිටියේය.

"මහරජතුමනි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මඳවූ සෝෂා ප්‍රියකරන උතුමෙකි. එහෙයින් අල්ප ශබ්ද සහිතවම එහි යා යුතුය" යනුයි. එහෙයින් රජතුමා තුර්ශවාදනය නතර කරවීය. ඒ ඒ තුර්ශයෝ හුදෙක් ගත් ගමන්ම ඇත. වචනය පවා උස්හඬින් නොපවත්වමින් අහුරගැසීම් ශබ්දය අනුව යෙති. අභිවෙනෙහිදී කිව්සුම් හඬක් පවා නොඇසෙයි. රජවරු වනාහි ශබ්දයෙහි ඇලුනෝ වෙති. හෙතෙමේ ඒ අල්පශබ්ද භාවය නිසා

කලකිරුනේ ජීවකයා තුළද සැකයක් හටගැන්වීය. 'මේ ජීවකයා මාගේ අභිවනයේ අඩතෙළෙස් සියයක් හික්ෂුන්' යනු කිය. මෙහිදු කිවිසුම් මාත්‍රයකුදු නොඇසෙයි. මෙය නොවියයුත්තකැයි පවසා මා නුවරින් බැහැරකොට ඉදිරියේ බලසෙනග යොදවා මා රැගෙන තමාගේ ඡත්‍රය (කුඩය) ඔසවනු කැමැත්තේවනැයි යන අදහසයි. මොහු ඇතුන් පස්දෙනෙකුගේ ශක්තිය දරයි. එබඳු ඔහු මා ළඟින් ගමන් කරයි. මා ළඟ ආයුද රැගත් අන් කවරෙකුත් නොමැත, 'අනේ! ඒකාන්තයෙන් මෙය මාගේ අනතුරෙකි' යි සිතා මෙසේ බියවී ඔහුට සිටගන්නට නොහැකිවිය. තමාගේ ඒ බිය ගතිය ජීවකට දැන්වීය. අප් බො රාජා -පෙ- න නිග්ඝෝඝෝ' යනු ඒ නිසා කිය.

සම්ම - තම වයසායෙකුට කතාකරන වචනයකි. 'වයසාය මට කිමෙක්ද' යනු කීවේ වෙයි.

න පලම්භෙසි - නැති දෙය ඇතැයි කියා මා නිරර්ථක දෙයකට පෙළඹෙව්වෙහිද,

නිග්ඝෝඝෝ - කතා බහ පිළිබඳ ඝෝෂා නැති බව.

මාභායි මහාරාජ - 'මේ රජ මා ගැන තතු නොදනියි. දිවිතොරකරකිනි මොහු අතිශයින් බිය වෙයි' යනු ජීවක සිතා ඉදින් මේ මොහු නොසන්සන්තෙම් නම් වැනසේයි දැනගෙන ඉතා දැඩි අන්දමින් සනසාලමියි සිතා 'මහරජ, බිය නෙවව' යි කියා 'දේවයිනි, එය ඔබට අනතුරක් පිණිස නොවේය' යි යනාදිය පැවසීය.

අභික්කම - ඉදිරිපත්ව එව. යව' පිවිසෙව යන තේරුමයි එක් වරක් කීකල එය දැඩි නොවෙතැයි සිතා ස්ථිරසේ අඟවනු සඳහා දෙවරක් කිය.

ඒතේ මණ්ඩලමාලේ දීපා ක්ඛායන්ති - 'මහරජ, සොර සෙනග නම් පහන් දල්වාගෙන නොසිටියි. මණ්ඩලමාලයෙහි (වටරවුමෙහි) මේ පහන් දැල්වෙයි. මේ පහන් එළිය අනුව ඔබතුමා යනුමැනවයි' කියයි,

නාගස්ස භූමි - ඇතෙකු පිට නැගී යම්තැනෙක යාහැකි වේද එතැන නාගයාගේ ගමන් බිමයි.

නාගා පච්චෝරෝ හිත්වා - විහාරයේ බිහිදොර කොටුව අසළදී ඇතු පිටින් බැස බිම සිටගත් මොහොතේ පටන්

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ තේජස රජුගේ ශරීරයේ පැතුරුනේය. අනතුරුව එකෙණෙහිම ඔහුගේ මුලු සිරුරින්, දහඩිය නික්මුණේය. සලුව තෙමා පිය දමා ඉවත් කිරීමට තරම් සුදුසු තත්වයක් ඇතිවිය. තමා විසින් කරනලද අපරාධය සිහිවිය. මහත් බියක් ඇතිවිය. ඔහු සෘජුව බුදුන් මුණගැසීමට යන්ට තරම් අපොහොසත්විය. ඒ නිසා ජීවකයන්ගේ අතින් අල්වාගෙන ආරාමයේ හැසිරෙන්නාක් මෙන් 'ජීවකයා, ඔබගේ මේ ක්‍රියාව ඉතා යෙහෙක. මෙය ඉතා යෙහෙක' කියමින් විහාරයේ ඒ ඒ අංශ වර්ණනා කරමින් ක්‍රමයෙන් මණ්ඩලමාලයේ දොරටුව අසලට පැමිණියේය.

කහං පන සමීම - යහලුව, කොහිද? කුමක්හෙයින් මෙසේ විමසයිද? ඔහු නොදන්නා නිසා මෙසේ විචාරනැයි ඇතමෙක් පවසති. මොහු කුඩා කල පියරජු සමග මේ විහාරයට පැමිණ පලපුරුද්ද තිබේ. බුදුන් දැක පුරුද්දද ඇත. පසුව කලක පාපමිත්‍ර සංසර්ගයෙන් පියා මරා බුදුන් මැරවීමට සතුරන් මෙහෙයවා දනපල් ඇතු යොදවා මහා අපරාධකරුවකුව සිටි නිසා කෙළින් බුදුන් හමුවෙන්ට නොහැකිව සිටියේය. මේ නිසා යහලුව, කොහිද? යනු අසයි. එය කරුණු රහිතය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි ගැවසීගත් උතුම් මංගල ලක්ෂණ ඇත්තේ අනුබ්‍යඤ්ජනවලින් යුතුවූයේ සවණක් රැසින් මුලු වෙහෙර බබළවා තරුරැස පිරිවරාගත් පුන්සඳ සෙයින් හික්ෂු සමූහයා පිරිවරා ගත්තේ මණ්ඩලමාලකය මැද වැඩහුන්න. 'කිමෙක්ද? එතුමන් වහන්සේ කවරෙක්දැ'යි නොදන්නේද? මෙය ඵෙඨවර්ය්‍ය විලාශ්‍ය විදහා දක්වනු සඳහා අසන ප්‍රශ්නයකි. මෙසේ විමසීම රාජකුලවල පවතින ස්වභාවික චාරිත්‍ර ධර්මයකි. යමක් ගැන දන්නා නුමුදු එය නොදන්නා සේ විචාරයි. ජීවකතුමා එය අසා- 'මේ රජතුමා පොළොවෙහි ඉඳගෙන පොළොව කොහිද? යි ද අහස බලා අහස කොහිද? යිද ඉර හඳ බලා ඉර හඳ කොහිද? යිද මහමෙර මුල හිඳගෙන මහමෙර කොහිද? යිද අසන්නාක් මෙන් දසබලයන් වහන්සේ ඉදිරියේ හිඳගෙන දසබලයන් වහන්සේ කොහි දැයි අසයි. ඒකාන්තයෙන් මොහුට බුදුන් දක්වමිසි සිතාගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්

දිසාවකද එදෙසට වැදගෙන මහ රජතුමනි, මෙතුමායයි යනාදිය කිය.

පූරක්ඛතො - පිරිස පිරිවරා වැඩහුන්නහුගේ ඉදිරියෙන් හුන්

යේන භගවා තේනුපසංකම් - බුදුහු යම්තැනකද එහි පැමිණියේය.

ඒකමන්තං අට්ඨාසි - බුදුන් හෝ හික්ෂු සංඝයා හෝ නොගටමින් තමාට හිඳීමට සුදුසු එක් පෙදෙසක බුදුන් බැඳ සිටගත්තේය.

තුණ්හිභුතං තුණ්හිභුතං - යම් යම් පෙදෙසක් බලයිද ඒ ඒ හැමදෙසින්ම නිශ්ශබ්දභාවයක්ම පෙනෙයි. එහි එක හික්ෂුවකගේ වත් අත් සෙලවීමක්වත් පා සෙලවීමක් වත් නැත. සර්වාලංකාරයෙන් සැරසුන නාටක පිරිවර සහිතව බුදුන් ඉදිරියේ හුන් රජු හෝ රජ පිරිවර හෝ එක මහණෙකුද නොබැලිය. සියල්ලෝම බුදුන් දෙස බලා හුන්න. රජ ඔවුන්ගේ ඒ ශාන්තභාවය දැක ඉතා පැහැදුනේය. මධ් රහිත පැහැදුන දියවිලක් බඳු පැහැදුන ඉඳුරන් ඇති හික්ෂු සමූහයා යළි යළිත් බලා ප්‍රීතිවාක්‍ය පළ කෙළේය.

ඉමිනා උපසමේන - යම්බඳු කායික හෝ වාචසික හෝ මානසික හෝ සීලයකින් හා උපශාන්ත ගුණයකින් හික්ෂු සමූහයා සංසිදුනේද එයින් යන අදහසයි. එහි අනේ! මගේ පුතු පැවිදිව මේ හික්ෂුව මෙන් උපශාන්තවන්නේ නම්' යනු මෙය සදහා මොහු නොකීය. මොහු හික්ෂු සංඝයා දැක පැහැදුනේ පුතු සිහිකෙළේය. දුර්ලභ යමක් ලැබ හෝ පුදුමසහගත යමක් දැක හෝ තම තමන්ගේ නෑ මිතුරන් සිහිකිරීම ලෝකයාගේ ස්වභාවික ගතියෙක. මෙසේ හික්ෂු සංඝයා දැක පුතු සිහිකරන මොහු මෙය කීය. මෙහි තවත් අදහසක් ගැබ්ව ඇත. එනම් පුතු ගැන සැක සහිත කල ඔහුගේ උපශාන්ත බව කැමැත්තෙන්ද මොහු මෙය පැවසීය යනුයි. තවද ඔහුට මෙබඳු සිතෙක්ද ඇතිවිය- 'මගේ පුතු මෙසේ අසයි. මගේ පියා තරුණයෙකි මගේ මුත්තා කොහිද? යනුයි. එවිට පියා විසින් ඔහු මරණලදැයි අසා දැනගනියි. එකල මමද පියා මරා රජය කරවන්නෙමි'යි

හඟින්නේය. මෙසේ පුතු ගැන සැකය නිසා ඔහුගේ උපශාන්ත බව කැමැත්තෙන්ද මොහු මෙය කියනිසි හැඟෙයි, තවද මෙසේ කියයි ඊළඟට ඒ පුත්‍රයා ඔහු මැරීය. මේ වංශයේ රජවරු කුමයෙන් පරම්පරා පහක් පියවරු මරාගනිමින් රජය හැරගනිමින් කල් ගෙවූහ. ඒ මෙසේය. අජාසත් රජ බිම්බිසාර රජු මැරවීය. උදය රජ අජාසත් රජු මැරවීය. ඔහුපුත් මහාමුණ්ඩ උදයරජු මැරවීය. ඔහු පුත් අනුරුද්ධ මහාමුණ්ඩ මැරවීය. නාගදාස අනුරුද්ධ මැරවීය. මොවුන් මෙසේ පියවරුන් මරමින් රජය පැහැර ගනිමින් සිටියදී රටවැසියෝ කිපී 'වංශය විනාශ කරන මොවුන්ගෙන් කම්නැතැයි' කියා අන්තිමයාවූ නාගදාස අල්වා මැරූහ.

අගමා බෝ ත්වං - කුමක් හෙයින් මෙසේ කීවේද? රජ වාක්භෙදය නොකළ කල්හිම බුදුහු මෙය සිතූහ. 'මේ රජ මා වෙත පැමිණ කතා නැතිවම සිටියි. එසේ සිටගෙන සිතයි. මොහු කුමක් සිතයිද? යනුයි. මෙසේ ඔහුගේ සිත දැන මොහු මා සමග කතාකිරීමට අපොහොසත්ව භික්ෂු සංඝයා වෙත බලා පුතු සිහිකෙළේය. මා පළමුව කතා නොකළොත් මොහුට කිසිවක් කියාගත නොහැකිව මෙසේම තවත් දිගට සිටින්නේය. ඒ නිසා මම මොහු සමග කතා කිරීම අරඹමි'යි ඉටාගත්ත. එනිසා 'මහරජ, ඔබ ප්‍රේමකරන වස්තුව අනුව ගියෙහිද? යි ඇසූහ. එහි අදහස මෙයයි 'මහරජ, යම්සේ උස්තැනට වැටෙන ජලය. පහත්තැනට ගලායයිද එපරිද්දෙන්ම ඔබ භික්ෂුසංඝයා බලා ඔබ ප්‍රේමකරන්නා කරා සිත යැවූවෙහිද?' යනුයි.

එකල රජුට මෙසේ වැටහෙන්නේය- 'අනේ! බුද්ධ ගුණය මහපුද්ගමය. මෙබඳු උතුම් ගුණ ඇති බුදුන්ට මා තරම් අපරාධ කළ තවත් අයෙක් නැත. මා විසින් එතුමන්ගේ අග්‍රෝපස්ථායකයා මරණ ලදී. දෙව්දතූගේ කියුම් පිළිගෙන මෙතුමා මැරවීමට පුරුෂයින් යෙදවීය. නාළාගිරි ඇතු යෙදවීය. මගේ උදව් ඇතුව දෙව්දත් විසින් ගල් පෙරලවන ලදී. යනාදී මේවා මහා අපරාධයෝය. මා අමතන බුදුන්ගේ මුහුණ නොසතුව වෙයි. 'අනේ බුදුහු පස්ආකාර තාදී ලක්ෂණවලින් යුක්තයහ. මෙබඳු බුදුන් අත්හැර දමා බැහැර වෙතෙන් අය

නම් තවත් නොසොයමි' යනු සිතා මෙසේ සතුටුවූයේ බුදුන් අමතමින් 'වහන්ස, මට ඉතා ප්‍රියය' යනාදිය පැවසීය.

භික්ඛුසංඝස්ස අඤ්ජලිං පණාමෙන්වා - ඔහුට මෙබඳු අදහසක් විය. බුදුන් වැඳ ඔබ්මොබ ගොස් භික්ෂූන් වැදීමේදී බුදුන්ට පිටුපැමටද සිදුවෙයි. මේ භික්ෂූන් බුදුන්ට වඩා ගරු කටයුත්තෝද නොවෙති. රජුට වැඳ ඒ සමාන වැඳුමෙන් උප රජුට වැන්දොත් මහරජුට ඉන් අගෞරවයක් කළා වෙයි. එහෙයින් බුදුන් වැඳ සිටින තැනටම ගොස් සිටගෙන භික්ෂූන්ටත් ඇඳිළිබැඳ එකත්පසක සිටියේය.

කඤ්චිදේව දේසං - කිසියම් අවකාශයක්.

පුච්ඡ මහාරාජ, යදාකංඛසි - අනතුරුව බුදුහු රජු ප්‍රශ්න ඇස්වීමෙහි උත්සාහ දනවනු සඳහා මෙය වදාළහ. 'ඉදින් යම් සැකයක් ඇතොත් එය විමසව, මට එය විසඳීමට අපහසුවක් නැත' නොහොත් 'ඔබ යමක් දැනගන්නට කැමතිද? ඒ ඔබ අසන සියල්ලම විසඳමි. අසව' යනු එහි අදහසයි. මෙය සර්වඥ පවාරණයයි. මෙය පසේබුදු අගසච්චි මහසච්චි යන අයට සාධාරණය නැත. ඔවුන් මෙබඳු දේ ඇසීමේදී 'යදාකංඛසි' යනු නොකියති. 'සුත්වා කපේස්සාම - අසා කියන්නෙමු' යනු ඒ සඳහා යොදති. බුදුවරයෝ පමණක් මෙබඳු තැන්වලදී මෙසේ සර්වඥ පවාරණයෙන් පවරති. ඒ පිළිබඳ විස්තරය මෙසේය - 'පුච්ඡාචුසෝ යදාකංඛසි යනුවෙන් හෝ 'පුච්ඡ මහාරාජ යදාකංඛසි' කියා හෝ

පුච්ඡාවා සව මං පඤ්භං - යංකිඤ්චි මනසිච්ඡසි

තස්ස තස්සේව පඤ්භස්ස - අහං අන්තං කරෝමිතේ'

යනුවෙන් හෝ - 'තේනහි ත්වං භික්ඛු සකේ ආසනේ නිසී දිත්වා පුච්ඡ යදාකංඛසි' කියා හෝ

'බාවාරියස්ස තුම්භංවා - සබ්බේසං සබ්බසංසයං

කතාවකාසා පුච්ඡහෝ - යංකිඤ්චි මනසිච්ඡප්' කියා හෝ

පුච්ඡමං සහිය පඤ්භං - යංකිඤ්චි මනසිච්ඡසි

තස්ස තස්සේව පඤ්භස්ස - අහං අන්තං කරෝමිතේ'

කියා හෝ ඒ ඒ යක්ෂ නරේන්ද්‍ර දේව ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ පරිබ්‍රාජක යන මේ ආදී අයට සර්වඥ පවාරණයෙන් පවරති.

බුදුහු බුදුබව ලැබ මේ පවාරණයෙන් පවරණ බැවින් මෙය එතරම් පුදුමයක් ද නොවේ. බුදුබව පතා පෙරුම්දම් පුරණ බෝසත්වරයෝද ප්‍රදේශ ඥානයෙහි පිහිටා සිටගෙනත් මෙබඳු කියමන් පවසතොත් එය තමා පුදුමය. මේ එබඳු කියමන්ය.

"කොණ්ඩඤ්ඤ පඤ්භාන වියාකරෝහි

යාවන්ති තං ඉසයෝ සාධු රූපා

කොණ්ඩඤ්ඤ ඒයෝ මනුජේසු ධම්මෝ

යං වද්ධමභාවිජති ඒස භාරෝ

යනුද, මෙසේ ශක්‍රාදීන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා සෘෂිත් විසින් ඉල්වන ලද්දේ-

කතාවකාසා පුච්ඡන්තු හෝන්තෝ

යංකිඤ්චි පඤ්භං මනසානි පත්ථිතං

අභං හිතං තං චෝ වියාකරිස්සං

ඤ්ඤත්වා සයං ලෝකමීමං පරඤ්ච'

යනුවෙන් මෙසේ සරහංග කාලයේද එසේම සම්භව ජාතකයෙහිදී මුලු මහත් දඹදිව තුන්යලක් හැසිර ප්‍රශ්නයන්ගේ සීමාවක් නොදැක සුවිරත බමුණා විසින් ප්‍රශ්න ඇසීමට අවසර ලත් කල උපතින් සත්වියෙහි සිටියේ විටියේ වැලි කෙළුමින් වසන්නේ පලක්බැඳ විටිය තුළ හිඳගෙනම-

"තග්හතේ අහමක්ඛිස්සං - යථාපි කුසලෝ තථා

රාජාව බෝ තං ජානාති - යදි කාහති වා නවා" යනුද සර්වඥ පවාරණයෙන් පැවරීය. මෙසේ බුදුන් විසින් සර්වඥ පවාරණයෙන් පවරන ලද සතුවු සිත් ඇති රජ ප්‍රශ්න විචාරන්නේ 'වහන්ස, යම්සේ' යනාදිය කිය.

පුටුසිප්පායනනානි- ශිල්පයම ශිල්පයානන නමි. බොහෝ ශිල්පයෝය. යම්සේ වනාහි හස්තායාරෝහාදී යම් යම් ශිල්පයන්ගෙන් ජනයා ජීවිකාව පවත්වද්ද ඒ ශිල්ප මින් දක්වයි. මෙය එහි අදහසයි. ඒ ඒ ශිල්පයන් නිසා ජීවිකාව නොයැම මින් දක්වයි. මේ හේතුවෙන් සාන්දෘෂ්ටිකවූ ඒ ඒ ශිල්පඵල පෙනෙයි කීමෙක්ද? සාන්දෘෂ්ටිකවූ සාමඤ්ඤඵල පැනවීමත් මෙසේ හැකිද? යනුයි. මේ නිසා ශිල්පායනන ගෙනහැර දක්වා ඉන් ශිල්පපථවින් දක්වයි.

හත්ථාරෝහා - සියලුම ඇත්ගොව්වන් ඇත් වෙදුන් දක්වයි.

අස්සාරෝහා - සියලු අස්ගොව් අස්වෙද ආදීන්

රථික - සියලු රියැදුරන් රියහලකයන් රියතනන්තන්

ධනුන්ගහා - දුනු හේවායෝ

වේලකා - යුද්ධයේදී ජයකොඩි රැගෙන ඉදිරියෙන් ගමන් කරන්නෝ

වලකා - මේ ස්ථානය රජුටය මේ ස්ථානය අසවල් ඇමතියාටය යනාදී නයින් සේනාසංවිධානය කරන්නෝ-

පිණ්ඩදායිකා- සහාය දෙන මහ ඇමතියෝ, සැහැසි මහා යෝධයෝ ඔව්හු සතුරු සෙනග මැදට පැමිණ ඒ සතුරන් පිඬු පිඬු කරමින් සුනුවිසුණු කරමින් සිද්ධමමින් සෙල්ලම් කරති. එසේම යුදයේදී සේනාවට බත් පැන් සපයන්නෝද මින් දක්වති.

උග්ගා රාජපුත්තා - යුද බිම්දී ඉදිරිපත්ව එන රාජ පුත්‍රයෝ.

පක්ඛන්දිතෝ - කවරෙකුගේ හෝ හිස හෝ කඩුව හෝ පැහැරගනිමුයි, කියා අසවලාගේ ආයුධය ගනිමුයි, යුදබිමට පැන ඒ අවි උදුරාගන්නෝ, යුදබිමට පැන ඉදිරිපත්වන්නෝ පක්ඛන්දිත්‍රය.

මහානාගා - මහ ඇතුන් මතැතුන් ඇතුන් ආදීන් අතුරෙහි ඉදිරිපිට ගමන් කරන එඩිතර යෝධයෝ.

සූරා - අති දක්ෂ නිර්භීත විරියවන්. දැල සහිතව සයුර තරණය කිරීමට සමත්වූවෝ.

වම්මයෝධිතෝ - යම් යුද ඇඳුම් දරාගෙන හෝ හි පහර වළක්වාලීමට සමත්වූ සමක් පැළඳ යුදකරන්නෝ

දාසක පුත්තා - බලවත්සේ සෙනෙහැනි ගෘහදාස යෝධයෝ.

ආළාරිකා - ආහාර පිළියෙළ කරන්නෝ

කප්පකා - ඇම්බැට්ටයා කෙස් රැවුල් කපන්නා

නභාපකා - නාවන්නෝ.

සූදා - අරක්කැමියෝ.

මාලාකාරාදයෝ - මල්මාලා පිළියෙළ කරන අය ආදීහු

ගණිකා - ගණින්නෝ නොකඩවා කියාගෙන යන්නෝ.

මුද්දිකා - හස්තමුද්‍රා ශාස්ත්‍රානුකූලව ගණන්කර ගුණා ගුණ කීම කරන අය.

යානිවා පනඤ්ඤානිපි - ලෝභකර්මාන්ත, ඇත්දත් කර්මාන්ත චිත්‍ර කර්මාන්ත ආදිය මින් කියවෙයි.

ඒවං ගනානි මෙසේ පවතින.

තේ දිට්‍ඨොව ධම්මේ - ඒ භස්තරායරෝහාදිහු ඔවුන්ගේ ඒ ඒ ශිල්ප ශාස්ත්‍රයන් වෙන් වෙන් වශයෙන් දක්වා ඔව්හු රජවාසලීන් මහා සැප සම්පත් ලබමින් සාන්ද්‍රාෂ්ටිකව ශිල්ප ඵලය මේ ලොවදීම වළඳති, යනු මින් දක්වයි.

සුබ්බන්ති - සුඛිත කෙරෙති.

පිණෙන්නි - පිනවීම්බවට හෙවත් ථාමයෙන් බලයෙන් යුක්ත බවට පමුණුවත්.

උද්ධග්ගිකා - මතු මතු උසස් ඵල නිපදවන බැවින් උසස් හෙවත් අග්‍ර බවක් මොවුන්ට ඇත්තේනුයි උද්ධග්ගික නම්. උසස් ඵල විපාක ඇති.

සෝවග්ගිකා - ස්වර්ගයට සුදුස්සෝ වෙන්නුයි සෝවග්ගික නම්.

සුඛිවිපාකා - සැප විපාක මොහුට ඇත්තුයි සුඛිවිපාකා නම්.

සග්ගසංවත්තනිකා-රූප ශබ්ද ගන්ධ රස ස්පර්ශ ආයු වර්ණ සැප යසස් අධිපතිබව සංඛ්‍යාත දසධර්මයන් මනාසේ උච්චස්ථානයෙහි පිහිටුවා තබන්නුයි සග්ගසංවත්තනික නම්.

දක්ඛිණං-දක්ෂිණාව-දානය

සාමඤ්ඤඵලං-මෙහි පරමාර්ථ වශයෙන් නම් මාර්ගය සාමඤ්ඤ නම්. ආර්යාස්ඵලය සාමඤ්ඤඵලය නම්. එය මෙසේ වදාළහ. "මහණෙනි, සාමඤ්ඤ යනු කවරේද? මෙම ආර්යා අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. ඒ කෙසේද යත්, සම්මා දිට්ඨි -පෙ-සම්මාසමාධි යනුයි. මහණෙනි, මෙය සාමඤ්ඤ නමැයි කියයි. මහණෙනි, සාමඤ්ඤඵල යනු කිම? සෝවාන් ඵලය පෙ-රහත්ඵලය" යනුයි. එය මේ රජ නො දනියි. මතු සඳහන් කරුණ දාසකෝපමාව අරභයා විචාරයි.

අනතුරුව බුදුහු එම පැණය නො විසඳම මෙය සිතූහ. "බොහෝවූ මේ පිරිස අන්‍යාතිර්ථක ශ්‍රාවකයන් වූ රජ ඇමතියෝය. ඔව්හු මෙහි පැමිණියාහුය. ඔව්හු කෘෂ්ණ පක්ෂයන් (විරුද්ධ) ශුක්ලපක්ෂයන් දක්වා කරුණු වදාරන කල්හි අපගේ රජතුමා

මහත් උත්සාහයෙන් මෙහි ආවේය. ඔහු එසේ පැමිණි අවස්ථාවේ පටන් ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ ශ්‍රමණයන් පිළිබඳ කලහයන් ගැනම කථා කරයි' යනුවෙන් උද්ඝෝෂණය කරති. ධර්මය ඕනෑකමින් මනාව නායක්. එය රජු එසේ කියතොත් එබඳු උද්ඝෝෂණයක් කිරීමට ඉඩ නැත. රජු අනුවම පවතිත්. ලෝවැසිතෙමේ ප්‍රධානීන් අනුවම පවතින්නේවේ. එහෙයින් මම මෙය රජුටම පවරමි' යනු තීරණය කොට එසේ කළහ.

අභිජානාසි නො ත්වං-නුඹ එය දන්නෙහිද? අපගේ මේ ශබ්දය බාහිර ආගම්වාදීන්ගෙන් ඔබ විමසුවේ හි ද? නැද්ද? යනු මේ හා යොදාගත යුතුයි. 'මහරජතුමනි, ඔබ මේ ප්‍රශ්නය බාහිර මහණ බමුණන් ගෙන් විමසුවෙහිද? එය විමසූ බවෙක් ඔබට මතක තිබේද? නැතහොත් අමතක වීද?"

සවේ තේ අගරු- ඉදින් ඔබට යම් පරිද්දකින් ප්‍රකාශ කෙළේ නම් ඒ පරිද්දෙන් කියව. එසේ කීමට මෙහිදී අවහිරයක් නොමැත. කියව යන තේරුමයි.

න ඛෝ මේ හන්නේ මෙය කුමක් සඳහා කීවක්ද? උගතුන් ඉදිරියේදී කතා කිරීම දුෂ්කරය. (පැකිලිම් සහිතවෙයි) ඔව්හු පදයක් පාසා අක්ෂරාදියේ දොස් දක්වති. ඒකාන්ත පණ්ඩිතයෝ කතාව අසා මනාසේ කළ කතාව ගැන පසසති. (ඔබගේ කතාව ඉතා වැදගත්ය. යනාදී නයින්) වැරදි සහිතව කී කල්හි පෙළ පද තේරුම් බ්‍යඤ්ජන ආදියේ ඒ ඒ සදොස් තැන් දක්වා ඒවායේ නිවැරදි තැන් දක්වාලති. බුදුන් හා සමාන ඒකාන්ත පඬිවරයෙක් තවත් නැතිබව මෙහිදී තේරුම් ගත යුතුය. 'වහන්ස, යම් තැනක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හෝ වැඩ හුන්නේද නොහොත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ රූපය හෝ පැවතුනේ ද එයට වඩා ශ්‍රේෂ්ඨ ගරු සැලකිය යුතු රූපයක් මට තවත් නැත" යනු එහෙයින් දැක්විය.

ඒකම්දාහං-ඒකං ඉධ අහං- මම මෙහි එක්.

සම්මෝදනියං කථං සාරාණියං චිතිසාරත්වා- සතුවුටිය යුතු සිහිකළ යුතු කතා පවත්වා අවසන් කොට

කරතෝ ඛෝ මහාරාජ කාරයතෝ-මෙහි කරතෝ යන්නෙන් සිය අතින් - කරන්නහුට යනු දක්වයි. කාරයතෝ යන්නෙන් අනකොට කරන්නහුට යනු දක්වයි.

ඡන්දතෝ - අනුන්ගේ අත් ආදිය සිඳින්නහුට

පවතෝ-අන්‍යය දඬුවමින් පෙළෙන්නහුට.

සෝචයතෝ- මෙරමාගේ වස්තුව පැහැරගැනීමාදියෙන් සෝකය උපදවන්නා හටත් එබන්දකට සහයෝගය දී කරවන්නා හටත්.

කිලමථෝ-ආහාර පානාදිය වැළැක්වීම සිරගෙවල ලැවීම ආදියෙන් තමා පෙළෙන්නහුටත් අනුන් ලවා එබඳු දේ කරවන්නාටත්.

එන්දතෝ එන්දාපයතෝ- අනුන් සෙලවීමේදී තමාද සෙලවෙයි. ඔහුද සොලවාලීමෙන්

පාණමනිමාපයතෝ-ප්‍රාණයක් නසන්නහුටත් අනුන්ලවා නසවාලන්නහුටත්. මෙසේ හැමතනහිම කරන කරවන යන දෙදෙනාගේ වශයෙන් අදහස දැනගත යුතුය.

සන්ධි-ගෘහ සන්ධි

නිල්ලෝපං-පැහැරගැනීම කොල්ලකෑම.

ඒකාගාරිකං-එකම ගෙයක් වටලා පැහැරගැනීම.

පරිපත්ථෙ- යන එන්නන්ගේ වස්ත්‍රාභරණාදිය හැර ගැනීම පිණිස මාර්ගයේ රැක සිටින

කරතෝ න කරියති පාපං යම් කිසි පවක් කරමි යි යන හැඟීම ඇතිව කරන්නේ (නමුදු පවක් නො කරයි. එහි අකු ගලයක් නැත යනුයි. 'සත්ත්වයෝ කරමු' යන මෙබඳු හැඟීම් ඇත්තෝ වෙති, යනු මින් දක්වයි.

බුරපරිපරියන්තේන - බුර පට්ටමෙන්. බුරයක් බඳු නිම්වලල්ලෙන්

ඒකමංසබලං-එකම මස් රසයක්.

පුඤ්ජං-රාශිය.

තතෝ නිදානං එකම මස් ගොඩක් කිරීමට නිදානවු (කරුණුවු)

දක්ඛිණං-දකුණු තෙර මිනිස්සු ඉතා කර්කශය දරුණුය. හනන්නෝ-නසන්නේ.

දදන්තෝ- උතුරුතෙර සත්ත්වයෝ සැදැහැත්තෝය. පැහැදනාහුය බුද්ධාමාමකය, ධර්මාමකය, සංඝමාමකය. ඔවුන් සඳහා මෙය කිය.

යජන්තෝ- මහායාග පවත්වන.

දමේන- ඉන්ද්‍රිය දමනයෙන්. පෙහෙවස් රැකීමෙන් හෝ. සංයමේන-සීලසංයමයෙන්.

පච්චච්ඡේදන-සත්‍යවචනයෙන්.

ආගමෝ-ආගමනය. පවතී යන තේරුමයි. සර්වප්‍රකාරයෙන්ම පච්ච වල හා පින් වල ක්‍රියා වර්ජනය කරයි.

අභිබං ථුට්ඨො ලබ්‍රජං ව්‍යාකරෝති-අභි විචාළහුට රටදෙල් දක්වයි. "අභි කෙබදුද? අභිගසේ කඳ කොළ මල් ගෙඩි කෙබදුද?"යි ඇසූකල "රටදෙල් මෙබදුය. රටදෙල් ගසේ කඳ කොළ මල් ගෙඩි මෙබදුය"යි කියා ප්‍රකාශ කිරීමයි.

විජ්ඣේ- ආඥාව පවත්නා පෙදෙසෙහි.

අපසාදේ තබ්බං- වෙහෙසට පත්කළ යුතු.

අනභිනන්දිත්වා-මැනවි, මැනවි, යනුවෙන් මෙසේ ප්‍රසංශා නොකොට.

අප්පටික්කෝසිත්වා- 'මෝඩය, තා විසින් නපුරු වූවක් කියන ලදැයි මෙසේ ප්‍රතිබාහනය නො කොට.

අනුගණ්හන්තෝ-හරවූ දෙයක් ලෙස නො ගන්නේ.

අනික්කුප්පන්තෝ- මෙය නිස්සරණය, මෙය පරමාර්ථය යි' යන වශයෙන් හරවශයෙන් හඳුයෙහි තැන්පත් නොකරන. මොහු විසින් බ්‍යංජනය උගෙන ගන්නා ලද්දේ ද යටිකුරු කරන ලද්දේය හෙවත් ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේය.

පච්චයෝ-මෙය හේතු යන්ගේම පරියාය පදයකි. දෙකින්ම දුරුකටයුතු කාය දුශ්චරිතාදී සංක්ලේශප්‍රත්‍යයෝදකාය සුචරිතාදී විසුද්ධිප්‍රත්‍යයෝ ද ප්‍රතික්ෂේප කරයි.

අත්තකාරේ-ආත්මකාර-තමා විසින් කරන ලද්ද. තමා විසින් කරන ලද කර්මයකින් ඒ ඒ සත්වයෝ දේවභාවය, මාරභාවය, බ්‍රහ්මභාවය ශ්‍රාවකබෝධිය, ප්‍රත්‍යෙකබෝධිය සර්වඥභාවය යන මේවාට පැමිණෙද්ද, එය ද ප්‍රතික්ෂේප කරයි. දෙවැනි වාදයෙන් පරකාරය දක්වයි අවවාදානුශාසනා ඇසුරුකර ගෙන මහාසත්වයන් හැර අවශේෂ ජනයා මනුෂ්‍ය සෞභාග්‍යය ආදී කොට ඇති රහත්බව අවසන් කොට තත්වයන්ට පැමිණෙයි. එම පරකාරය හෙවත් අනුන්ගේ

මෙහෙය විමෙන් ලැබෙනදේ ද ප්‍රතික්ෂේප කරයි. මේ මෝඩයා මේ ආකාරයෙන් බුද්ධ ශාසනයට පහරදෙයි.

තත්ථි පුරිසකාරේ- යම් කිසි පුරුෂයෙකුගේ ක්‍රියාවකින් සත්වයෝ මුල් කී ආකාර සැප සම්පත් ලබද්ද එය ද අත් හරියි.

තත්ථිබලං- යමක් තුළ තමන්ගේ බලය පිහිටියේ ද එසේ පිහිටි බලය ඇති සත්වයෝ උත්සාහ කොට එම සම්පත් ලබත්. එය බලය ද ප්‍රතික්ෂේප කරයි.

තත්ථි- විරියං- මෙහි එන අනික් සියලු මෙබඳු වචන ද, පුරිසාකාර' යන්නේ සමාන පදයෝය. 'මෙය අපගේ විරියායෙන්ය, මෙය පුරුෂ ශක්තියෙන්ය, මෙය පුරුෂපරාක්‍රමයෙන්ය, යන මේ අයුරින් පවත්නා වචනයන්ගේ වැළැක්වීම සිදුකිරීමක් වශයෙන් මෙය වෙන් වශයෙන් දක්වයි.

සබ්බේසත්තා- ඔටු ගොන් කොටලු ආදීහු ද ඉතිරි නොකොට ගනියි.

සබ්බේ පාණා-ඉන්ද්‍රිය එකේ ප්‍රාණියා, ඉන්ද්‍රිය දෙකේ ප්‍රාණියා ආදී ලෙසින් දක්වයි.

සබ්බේ භූතා- අණ්ඩකෝෂ වස්තිකෝෂ යන්නි පහළවන උපදින අය සඳහා මෙසේ කියයි.

සබ්බේ ජීවා-හැල් යව ගෝදුම ආදිය ගැන මෙසේ කියයි. ඒවා අතුරෙහි ද වැඩීමේ කාරණය සලකා මෙසේ කියයි. ඒවාට ද ජීවසංඥාව ඇති බැවිනි.

අවසා අබලා අවිරියා තමන්ට යටත්වීම හෝ බලය දැක්වීම හෝ විරියායක් හෝ ඔවුන්ට නැත.

නියතිසංගතිභාවපරිණතා- කලින් නියමය සේ සත්වයාගේ උත්පත්තියවීම මෙහි නියතියයි. ඒ ඒ සයවැදෑරුම් තත්ති ගොස් (ඒ ඒ ආත්ම) යෝග්‍ය පරිදි ආත්මභාව ලැබීම (එක්වීම) සංගතියයි. ස්වභාවයම භාවයයි මෙසේ නියතියෙන් ද සංගතියෙන්ද භාවයෙන්ද පරිණත භාවයට හෙවත් නානාප්‍රකාර භාවයට පැමිණුනාහුය. ඉදින් යම් විදියකින් වියයුතු ද ඔහු එසේමවෙයි. යමෙකු විසින් යම් විදියකින් නො වියයුතු ද ඔහු එසේ නොවෙයි' යනු මින් දක්වයි.

ජස්සෙවාහි ජාතිහු-සයවැදැරුම්වූ ම උසස්වූ උත්පත්තිහි පිහිටා සිට ගෙන සැප ද දුක ද විඳිත්. මේ හැර වෙන එබඳු සැප දුක් සහිත ඉඩම් නැත යනු දක්වයි.

යෝනිපමුඛසතසහස්සානි-ප්‍රධානවූ හෙවත් ශ්‍රේෂ්ඨයෝනි තුදුස් ලක්ෂයෙකි අනාථවූවෝ ස දහසෙක. සෙස්සෝ සසියක. කර්මමයවූවෝ පන්සියයෙක. කර්මපන්සියයකැයි හුදෙක් තර්ක කිරීම් වශයෙන් මෙහි නිරර්ථක දුෂ්ටියක් ගෙනහැර දක්වයි. 'පඤ්චවකම්මානි තීනිව කම්මානි' යන මේ ආදීන්හි ද මුල් කී පරිදියි. "පඤ්චකම්මානි" යන්න ගැන පඤ්චිත්ථියන් ඉන් දක්වතැයි ඇතමෙක් කියති.

"තීනි" යන්නෙන් කායකර්මාදී වශයෙන් දක්වයි.

කම්මේව අභිඨකම්මේව- මෙහි දී කම්ම යන්නෙන් කාය කර්මයන් වචිකර්මයන් ලබ්ධිය වශයෙන් දක්වයි. මනෝ කර්මය කර්මයෙන් බාගයක් මෙන් දක්වයි.

ද්වාසට්ඨි පටිපදා- ද්වාසට්ඨි පටිපදා- දෙසැටක් ප්‍රතිපදාවෝ.

ද්වට්ඨිත්තරකප්පා- එක කල්පයක් තුළ අන්තර කල්පයෝ හැටහතර දෙනෙක් වෙති. අනික් ඉතිරි දෙක ගැන නො දන්නේ මෙය මෙසේ කිය.

ජලාහිජාතියෝ- 1 කණ්භාහිජාති 2 නිලාහිජාති 3 ලෝහිතාහිජාති 4 හළිද්දාහිජාති 5 සුක්කාහිජාති 6 පරමසුක්කාහිජාති කියා මේ අහිජාති සය දක්වයි. නැවත ඉපදීම හෝ උසස් ඉපදීම යනු අහිජාති යන්නේ තේරුමයි. මෙහි ඕරබ්භික (බැටලුවන් විකුණා හෝ මරා හෝ ජීවත්වන අය) සුකරික (උග්‍රන් ඇතිකර හෝ මරා හෝ විකුණා හෝ ජීවත් වන අය) සාකුන්තික (පක්ෂීන් අල්වා විකුණා ජීවත් වන අය) මාගවික (මුවන් මරා හෝ විකුණා ජීවත්වන) ලුද්දා (වැදි මච්ඡසාතක (මසුන් අල්ලන මරන) සොරුන් මරන්නන් බන්ධනාගාර ගතවූ අය ද තවත් මෙබඳු දරුණු ක්‍රියා කරන අයද යන මොව්හු කණ්භාහිජාති නම් කොටසට අයත් වෙයි. භික්ෂුහු නිලාහිජාති නම් කොටසට අයත් වෙති. ඔව්හු වූකලී සිව්පසයෙහි කටු බහා දමා පරිභෝග කරති. භික්ෂුහු කණ්ඨක පැවැත්ම සහිතයෝය' යනු පෙළෙහිද එයි නොහොත් ඇතැම්පැවිදි කොටසක් කණ්ඨකවුත්තිකයෝ නමැයි පවසති. ලෝහිතාහිජාති යන්නෙන් නිගණ්ඨයෝ දක්වති.

මොව්හු එක් සාධක නමින්ද දක්වති. මොහු වනාහි මුලදී දැක්වූ දෙදෙනා කෙරෙන් වඩා සුදු වූවෝය හෙවත් යහපත් වූවෝය. ගිහියන් හඳුනා සුදු වස්ත්‍රයන්ට වඩා අවේලක සලකසාවන්ය. ඒ වස්ත්‍ර හඳුනාහු හලිද්දාහව ජාති නම්. මොව්හු තමාට සිව්පසය දෙන්නන් නිගන්වියන්ටත් වඩා උසස් තන්හි සිතා සලකයි. ආර්ථික නම් වස්ත්‍ර නො හඳිනා ශ්‍රමණ කොටසකි. සුක්කාහි ජාති යන්නෙන් මොවුන් දක්වයි. ඔව්හු වනාහි මුල්කී සිව් දෙනා කෙරෙන් වඩා සුදු හෙවත් වඩා යහපත් වූවෝය. නන්ද වච්ඡ, කිස, සම්බ්ච්ච, මක්ඛලී ගෝසාල යන මොව්හු පරම සුක්කාහි ජාති නම් වෙති. එහෙයින් මොව්හු ඉතා ශුභ්‍රයෝග හෙවත් ඉතා යහපත් වූවෝය.

අටියපුරිස භූමියෝ- 1 මන්ද භූමි 2 බිඬ්ඬා භූමි 3 විමංසන භූමි 4 උජුගත භූමි 5 සේඛ භූමි 6 සමණ භූමි 7 ජන භූමි 8 පණණ භූමි යන මේවා අටිය පුරිස භූමිහුය. ඒවා අතුරෙහි උපන් දිනයේ පටන් සත් දිනක් අතුරෙහි සම්බාධස්ථානයකින් නික්මුන බැවින් සත්වයෝ මන්ද නම් වෙති. එසේම මෝහයෙන් මුලාවූවාහුද වෙති. මෙය මන්ද භූමියයි කියයි. යමෙක් දුගති බිමක සිට ආවාහුද ඔව්හු නිතර නිතර හඬන් කෑගසත්. සුගතියකින් පැමිණියාහුද ඔව්හු එය නිතරම සිහිකර කර සිතාහෙති. මෙය බිඬ්ඬා භූමිය නම්. මච්චියන්ගේ අත් හෝ පා හෝ ඇඳ පුටු ආදියක් හෝ අල්වා ගෙන බිම පා තබා ඉරියව් පවත්වද්ද එය විමංස භූමි නම් පයින් ගමන් බිමන් යා හැකි අවස්ථාව උජුගතභූමි නම්. ශිල්ප ඉගෙනුම කරන අවදිය සේඛ භූමි නම්. ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදිවන අවදිය සමණ භූමි නම්. ගුරුන් ඇසුරෙන් ඒ ඒ දේ දැන හොයා ගන්නා අවදිය ජන භූමියයි. හික්ෂු තාපස ශ්‍රමණ යනාදී නම් වලින් පෙනී සිටින පැවිද්දෝ පණණ භූමි නම්.

ඒකුන පඤ්ඤාස ආර්ථසතේ- දිවි පැවැත්වීම් ක්‍රම එකසිය හතළිස් නවයක්.

පරිබ්බාජකසතේ- පිරි වැජ් පැවිද්දන් සියදෙනෙක්.

නාගාවාස සතේ- නාග මණ්ඩල සියයක්.

විසේ ඉන්ද්‍රිය සතේ- ඉන්ද්‍රියයන් එකසිය විස්සෙක්.

තිංසේ නිරය සතේ- නිරයයන් එකසිය තිසක්.

රජෝ ධාතුයෝ- කිලටු ගැවසුන තැන් අත් පුටු පා පුටු ආදිය ගැන මෙසේ කියයි.

සත්ත සඤ්ඤී ගබ්භා- ඔටු ගොන් එළු සිව්පා මුව මී ගව යන මොවුන් ගැන කියමි.

අසඤ්ඤී ගබ්භා- හැල් යව තිරිඟු මුං තණවර නම් ඇට වර්ගය කුරක්කන් යන මේවා ගැන කියයි.

නිග්ගණ්ඨී ගබ්භා- ගැටයෙහි හටගත් ගැබ් ඇති උක්හුණ බට ආදිය ගැන මෙසේ කියයි.

සත්තදේවා- බොහෝවූ දෙවියෝ. මොවුන්ටද "සත්ත" යන නම යෙදෙයි.

මානුසාපි- මනුෂ්‍යයෝද අනන්තය, මොවුන්ටද "සත්ත" යන නම යෙදෙයි.

සත්ත පේසාවා - බොහෝවූ පිසාවයෝ මොව්හු මහත් වූවාහුය. මොවුන්ටද "සත්ත" යනු යොදායි.

සරා- මහවිල් කණ්ණ මුණ්ඩ රථකාර අනෝතත්ත සිහප්පපාත තියග්ගල මුවලින්ද කුණාල යන විල් ගැන කියයි.

පමුටා- ගණ්ඨිකාව.

පපාතා- මහා ප්‍රපාත.

පපාතසතානි- කුඩා ප්‍රපාත සිය ගණන්.

සුපිනා- මහ සිහින.

සුපින සතානි- කුඩා සිහින සිය ගණන්.

මහා කප්පුනෝ මහා කල්ප. එහි එක මහ විලකින් වර්ෂ සියයෙන් සියය ඉක්ම ගිය කල කුස තණ අගකින් එක දිය සිඳු බැගින් ඉවත් කර හත් වරක් එම විලෙහි දිය හිස් කළ කල්හි එක මහා කල්පයකැයි කියයි. මෙබඳු මහා කල්ප ලක්ෂ අසූ හතරක් ගෙවා මෝඩයෝද නුවණැත්තෝද දුක් කෙළවර කරතියි යනු මොවුන්ගේ මතයයි නැණවතෙකුට වුවද ඉන් මෙහා අතරතුරකදී කෙලෙසුන්ගෙන් සුද්ධවීමට නොහැකි වෙනැයි දත යුතු. මෝඩයෙකු වුවද එකී කාලපරිච්ඡේදයෙන් ඇතට යෑමක් නැත.

සීලේනවා- අවේලක සීලයෙන් හෝ වෙන යම් සීලයකින් හෝ

වතේනවා- එබඳුම වෘතයකින්.

තපේන- තපස් කර්මයකින්.

අපරිපක්කං පරිපාවේති- "මම නුවණැත්තෙක් වෙමි"යි කෙනෙක් අතරතුරකදී පිරිසිදු වෙයි.

පරිපක්කං ඵ්ඤ්ඤා ඵ්ඤ්ඤා වෘත්ති කරෝති- යම් මෝඩයෙක් "මම මෝඩයෙක්මි"යි කියනලද ඒ නියමිතකාලය ගෙවායයිද හේවං නත්ථි- මෙබඳු ස්වභාවයෙක් නැත. මේ දෙවිදියද කළ නොහැක.

දෝණමිතේ-දෝණයා විසින් මනින ලද්දක් මෙන්.

සුබදුක්ඛේ- සැප දුක්.

පරියන්ත කතේ-කියන ලද කාලප්‍රමාණයෙන් අවසන් කරන.

නත්ථි භායන වඩ්ඪනේ-පිරිහීමක් හෝ වැඩිදියුණු වීමක් නැත. සසර නුවණැත්තාට ගෙවියාමකුත් මෝඩයාට වැඩීමකුත් නැත, යන තේරුමයි.

උක්කංසාවකංසේ-පිරිහීම වැඩීම යන දෙකට කියන වචන දෙකෙක්මය මේ.

සෙය්‍යථාපි නාම-දැන් මෙය උපමාවකින් සිදුකර දක්වනු සඳහා මෙසේ කියයි.

සුත්තගුළේ-වෙළා දවටා කළ නූල් පන්ද.

නිබ්බේධියමාන මේව එලේති-පර්වත මුදුනක හෝ ගස් මුදුනක සිටගෙන නූලක ගැටගසා යවන පන්දක් එම නූල දිග පමණට අවුල් ලිහී දිග ඇදී යයි. නූල ගොස් අවසන් වූ විට නවතියි. ඉන් එහා තවත් නො යයි. එපරිද්දෙන්ම කියනලද කාලප්‍රමාණයෙන් එහාට නො යයි යන අදහසයි.

නත්ථි දින්නං- (අජිතවාදයෙහි) දුන් දනෙහි පලවිපාක නැත යන අදහසයි

යිට්ඨා- මහායාග පැවැත්වීම.

හුතං- පිදු දෙය. පුදපූජා කළ දේවල්. මෙහිද එලවිපාක නැත යනු දක්වයි. එලවිපාක නැති බැවින් මේ ක්‍රියා දෙකම බැහැර කරන ලදී.

සුකට දුක්ඛටානං-සුකෘත හා දුෂ්කෘතයන්ගේ, යහපත් හා අයහපත් ක්‍රියාවන්ගේ කුශලාකුශලයන්ගේ යන තේරුමයි.

එලංචිපාකෝ-එල යනුවෙන් හා විපාක යනුවෙන් හඳුන්වන දේ නැත.

නත්ථි අයංලෝකෝ-පරලොව සිටියෙකුට මෙලොවක් නැත යනු කියයි.

නත්ථි පරලෝකෝ-මෙලොව සිටියෙකුට පරලොවක් නැත. "සියල්ලෝ ඒ ඒ ලෝකවලදීම වැනසී අවසන් කෙරෙති" යනුයි.

නත්ථි මාතා නත්ථි පිතා- ඔවුන්අතුරෙහි පවත්වනු ලබන යහපත් ප්‍රතිපත්ති වැරදි ප්‍රතිපත්ති යන මොවුන්ගේ එල විපාක නැත යනු දක්වයි.

නත්ථි සත්තා ඕපපාතිකා- (තමා සිටි ආත්ම භාවයෙන්) චුතව ගොස් යලිත් උපදින සත්ව කෙනෙක් නම් නැත යනු දක්වයි.

වාතුම්මහාභුතිකෝ-සතර මහා භුතයන්ගෙන් හටගත්. පඨවි පඨවිකායං-ආධ්‍යාත්මික පෘථුවිය බාහිරපෘථුවිධාතුව.

අනුපේති-අනුවයයි.

අනුපගච්ඡති-එයටම සමාන වචනයකි. අනුවයතැයි යන තේරුමද ගත හැක. දෙකින්ම එළඹෙයි. - පැමිණෙයි යනු දක්වයි.

ඉන්ද්‍රියානි-මනස සවැනි කොට ඇති ඉඳුරන්.

ආකාසං පක්ඛන්දන්ති-අහසට පනිත්-නගිත්.

ආසන්ධි පඤ්චමා-හිදින ආසනය පස්වැනි කොට ඇති ආසනයක් ආසනය රඳ සිටින ආසන කකුල් ද ගෙන සිටි පුරිසයෝදැ යි යන තේරුමයි.

යාව ආළාභනා-සොහොනින්

පදානි-'මොහු මෙසේ සිල්වතෙක, මොහු දුසිල් කෙනෙක්' යන ආදී ක්‍රමයෙන් ඇති ගුණ හා අගුණ පද මෙහි පදයන්ගෙන් ශරීරය ද අදහස් කරන ලදී.

කාපෝතකානි-පරෙවි පියාපත් වැනි.

භස්සන්තා-පහළ බසින.

ආහුතියෝ-යාග-පුදපූජා. පොහෝනා නොයෙක් සත්කාරා දී ගරු සැළකිළි පූජාදී ප්‍රභේදගතවූ පුදන ලද එම සියලු දානයන් අලුටිමෙන් අවසන්වේ. එයින් පසු එහි එල විපාකයක් ඇති නොවේයැ යි කියයි.

දන්තපඤ්ඤන්තං-අඥාන මෝඛ මනුෂ්‍යයන් විසින් සම්මත කරගන්නා ලද මේ දන්දීම නම් මෝඛයන් විසින් ඇති කරගන්නා ලද්දකි. නුවණැත්තන් විසින් සම්මත කරගත් දෙයක් නොවේ. මෝඛයෝ දෙති, නැණවත්තු ගනිති, යනු එහෙයින් කිය.

එහි පුරුෂගේ මතය- 'කරන්නේ පව් නො කරයි' යනුවෙන් කර්මය වළක්වයි. ශරීරයාගේ බිඳියාමෙන් පසු ආත්මය අවසන් වෙතැයි කියමින් අජිතතෙමේ කර්ම විපාකය වළකයි. මක්බලිතෙමේ හේතුවක් කියා දෙයක් නැතැයි පවසමින් මුල් කී දෙකම ප්‍රතික්ෂේප කරයි. එහි කර්මය ප්‍රතික්ෂේප කරන්නා විසින් විපාකය ද ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේ නම් වෙයි. එසේම විපාකය ප්‍රතික්ෂේප කරන්නහු විසින් කර්මය ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේ නම් වෙයි. මෙසේ මේ සියල්ලෝම අදහස් වශයෙන් කර්ම-විපාක ප්‍රතික්ෂේප කළාහුය. අහේතුවාද අකිරියවාද නාස්තිකවාද ගත්තෝය. යමෙක් මොවුන්ගේ ලබ්ධිය පිළිගෙන රාත්‍රිස්ථානයෙක හෝ දිවාස්ථානයෙක හිඳගෙන සප්තධායනා කෙරෙද්ද, විමසද්ද, 'කිරීමෙන් පව් නොකෙරෙත්. හේතු නැත. ප්‍රත්‍ය නැත. මරණයෙන් කෙළවරවේ' යනුවෙන් ඔවුන්ට වැරදි සිතියක් පිහිටයි ඒ ගැන සිත එකඟවෙයි. ජවන් දිවෙත්. පළමු ජවනයේදී අනතුරු සහිත වෙයි. දෙවන ජවනාදීන්හි ද එසේමය. සත්වැන්නෙහිදී බුදුවරයන්ට ද අවදානම් තත්ත්වය බලවත්වන්නේ අනතුරුදායක විසකටු ස්වභාවයක් දකිනට ලැබෙයි. එහිදී යම්කිසි දර්ශනයකට බැසගනියි. ඇතමෙක් එබඳු දර්ශනදෙකකට ද ඇතමෙක් තුන සතරකට ද බැස ගනිති. එකකට බැසගත් කල්හිද දෙක තුනකට බැසගත් කල්හිද තියන මිත්‍යාදෘෂ්ටිකයෙක් ම වේ. එසේ පැමිණි තැනැත්තා ස්වර්ගමාර්ගයටත් මෝක්ෂමාර්ගයටත් බාදා කරන්නෙක් වේ. අභව්‍ය පුද්ගලයෙක් වූ ඔහු තමාගේ ආත්ම භාවය ස්වර්ගයට පැමිණවීම වළක්වයි. මෝක්ෂය ගැන කියනුම කවරේද? මොහු සසරබිම්හි සිටවූ කණුවක් වැන්න. පොළොව රකින්නෙක් වැන්න. බෙහෙවින් මෙබඳු ස්වභාව ඇත්තන්ට භවයෙන් මිදීමක් නම් නැත.

“එහෙයින් අයහපත් මිසදිටු ජනයා විෂසෝරසර්පයන් මෙන් දුරින්ම දුරුකළ යුතුයි. සැප කැමති නුවණ ඇත්තා සතුරන්ගෙන් මිදිය යුතු” යනුයි. පකුධගේ මතයෙහි-

අකටා-අකත-නොකරන ලද

අකටව්ධා-අකතව්ධාන. මෙය මෙසේ කරවයි නියම කරන්නෙක් නොවෙති, යන තේරුමයි.

අනිම්මිතා-ඉර්ධියෙන් මැවීමක් නො කරන ලද

අනිම්මාතා-නොමවනලද. “සමහරු මේ ගැන ‘අනිම්මාතබ්බ’ යන පදයද යොදති. එය පෙළෙහි හෝ අටුවාවෙහි නො එන්නෙකි.

වඤ්ඤා- පදතුනක් කියේමය.

න ඉඤ්ජන්ති-නුවරදොරටුව මැද කණුව සෙයින් තිරසේ පිහිටි බැවින් නො සැලෙති.

න විපරිණමන්ති-ප්‍රකෘති ස්වභාවය අත්නොහරිත්.

න අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්ති-ඔවුනොවුන් එකිනෙකා නොනසා ගනිත්.

නාලං-නොසැහෙන-අසමර්ථ

පඨවිකායෝ-පෘථුවියම පඨවිකාය නම්. පෘථුවි සමූහය, යනුද මින් අදහස් කළ හැකිය.

තත්ථ-ඒ ජීවප්‍රාණින් සත් වැනි කොට ඇති කායයන්හි

සත්තන්තං සේවකායානං- මුං යව ආදී ධාන්‍යරාසි අතුරෙහි ගසන ලද ආයුධයක් ඒ මුං ආදිය අතරින් යම්සේ පිවිසේද එසේම සත්වැදෑරුම් කායයන්ගේ සිදුරු අතුරින් ආයුදය පිවිසෙයි. එහිදී “මම මේ සත්වයාගේ දිවි තොර කරමි”යි යන හැඟීම් මාත්‍රයම පවතිනැයි දක්වයි.

නාථපුත්‍රයන්ගේ වාදයෙහි-

වාතුයාමසංවරසංවුතෝ- සතර කොටසකින් යුතු සංවරයෙන් යුතුවූයේ.

සබ්බචාරි වාරිතෝව-වලක්වන ලද සියලු ජලය ඇති. ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද සියලු සීතලජලය ඇති. මොහු සීතල ජලය ජීවියෙකු-ප්‍රාණියෙකු කොට සිතයි. එහෙයින් එය පරිභෝගයට නොගනියි.

සබ්බවාරියුතෝ-සියලුම පච්ච වැළැක්වීමෙන් යුතු.

සබ්බවාරිධුතෝ- සියලුම පච්ච වැළැක්වීම් නම් කම්පා කිරීමෙන්.

සබ්බවාරිච්ඡිටියෝ- සියලුම පච්ච වැළැක්වීම් පිළිබඳ විමසීමෙන්.

ගතත්තෝ-කෙළවරට පත් සිත් ඇති.

යතත්තෝ-සංවරණය කළ සිත් ඇති.

ධීතත්තෝ-මනාව පිහිටි සිත් ඇති. මොහුගේ මතයන්හි මේ සසුනට ගැළපෙන ඇතැම්දේ ද නැත්තේ නොවේ. අපිරිසිදු ලබ්ධි ඇති බැවින් හැම දෘෂ්ටිහුම ඇති වූහ. සංඤ්ජය මතය අමරාවික්ෂේපයේ දී කී පරිදිමය.

සෝභංභන්තේ-වහන්ස, ඒ මම. වැලි මිරිකා තෙල් ගන්නට නොහැක්කා සේ තීර්ථක වාදයන්හි හරයක් නොලබන්නේ බුදුන් වෙතින් විචාරමි'යි යන තේරුමයි.

යථා තේ ඛමෙය්‍ය-යම්සේ තොපට රූචිකරන්නේද

දාසෝ-අන්තෝජාත ධනක්කිත කරමරානිත මන්දාසව්‍යඋපගත යන මොවුන් අතුරෙන් එක්තරා කෙනෙක්.

කම්මකරෝ- අනලස්ව කර්මාන්ත කරන සුලු.

පුබ්බවට්ඨායි- ඉදිරියෙන් දැක පළමුවම නැගිටින.

පච්ඡානිපාති- මෙසේ නැගිටි හිමියාට අසුන් පනවා පා සේදීමාදී කළ යුතු දෑ කොට නිමවා පසුව හිඳ ගන්නා හිමියා සයනයෙන් නො නැගිටි කල්හි හෙවත් නැගිටීමට පෙරාතුවම නැගිටිනුයි පුබ්බවට්ඨායි නම්. ඉතා උදෑසන පටන් රැයෙහි තම හිමියා නින්දට බැස ගන්ට මත්තෙන් හැම කටයුතුම කොට නිමවා පසුව තෙමේ නින්දට බැස ගනිනුයි පච්ඡානිපාත නම්.

කිංකාර පටිස්සාවි-කුමක් කෙරෙමිද? කුමක් කෙරෙමිද? යනුවෙන් මෙසේ විමසා කටයුතු කරන.

මනාපචාරි- ප්‍රිය මනාප ක්‍රියා කරන.

පියවාදී-ප්‍රියවූ දේම පවසන,

මුඛුල්ලෝකකෝ- හිමියාගේ තුටු පහටු වූ මුහුණම බලමින් හැසිරෙන.

දේවෝමඤ්ඤෝ- දෙවියෙකු සේ.

සෝවනස්සාහං පුඤ්ඤාති කරෙය්‍යං- ඒ මම ඒකාන්තයෙන් මෙබඳු ආකාර ඇත්තේ වෙමි. ඉදින් පින් කරන්නෙමි නම්' යන තේරුමයි "සෝවනස්සායං" කියාත් පාඨයි මෙකී තේරුමමයි.

යන්නුනාහං- "ඉදින් දන් දෙමිද රජතුමා එක දිනක් දෙයි. එයට වඩා සිය ගුණයක් හෝ දිවි ඇති තාක් හෝ දෙන්ට අපොහොසත් වෙමි" යනුවෙන් පැවිද්දට උත්සාහ ඇති කොට මෙසේ සිතින් උත්සාහ කරවීම මින් අදහස් කරයි.

කායේන සංචුතෝ කායද්වාරය වසා කයට අකුසල් පිවිසීම වලකා සෙසු පද දෙක්හි විස්තරද මෙසේමය.

ඝාසච්ඡාදන පරමතාය- කෑම ඇඳීම පිළිබඳ ඉතා උසස් බව ආහාර පානාදිය සෙවීමේ නුසුදුසු ක්‍රමය හැරදමා ඉතා උසස් සැහැල්ලු භාවය නම් ලද දෙයින් සතුටුව යන තේරුමයි.

අභිරතෝ පච්චේකේ- කය පිළිබඳ විචේකයෙහි ඇලුන නෛෂ්ක්‍රමයෙහි ඇලුන අතිශයින් පරිශුද්ධ භාවය ගෙන දෙන සිත පිළිබඳ විචේකයද, උපධි රහිත සංස්කාරයන් ගෙන් තොරවූ බව නම් උපධි විචේකයද" යනුවෙන් මෙසේ දක්වන ලද ත්‍රිවිධ විචේකයෙහි ඇලුන ගණසංගණිකාව හැරපියා කායවිචේකයෙන් කෙනෙක් වසයි. චිත්ත සංගණිකාව හැර අෂ්ට සමාපත්තින් ගෙන් යුතුව කෙනෙක් වසයි. එල සමචතට හෝ නිරෝධයට පිවිස නිවන් ලැබ වාසය කරයි, යනුයි.

යග්ඝෝ- චෝදනාර්ථයේ නිපාතයකි.

ආසනේපි නිමත්තෙය්‍යාම- හුන් අසුන ගසා හෙලා දමා පිරිසිදු කර තබා "මෙහි හිඳි"යි කියමු.

අභිනිමාත්තෙය්‍යාමපිනං- ඉදිරියට පමුණුවා ඔහුට පවරමු. ඉදිරිපත් කිරීම මෙහි දෙයාකාරයකින් දැක්වේ. ඒ වචනයෙන්ද කයින්ද යනුවෙනි. "තොපට සිව් රූ ආදී යමක් ඕනෑවූ විගස ඒ බව වහාම අපට දන්වව්" යන ලෙස කීමෙන් වචනයෙන් ඉදිරිපත් කොට පවරයි. කයේ දරාගෙන සිටින සිව් රූ ආදියේ විකල (දිරාපත්) (ස්වභාවයක්) ගැන සලකා "මෙය ගනිව්"යි ඒවා දීමේදී කයින් ඉදිරිපත් කොට පැවරීම නම්වෙයි. මේ දෙකම අරභයා අභිනිමත්තෙය්‍යාම පිනං යනු කිය.

ගිලාන පව්වය හේසප්ප පරික්කාරෝ- ගිලන්වූවන්ට- රෝගාතුර වූවන්ගේ ප්‍රයෝජනයට ගන්නා ඖෂධ වර්ග මෙහි වචනාර්ථ විගුද්ධි මාර්ගයේදී කිය.

රක්කාවරණ ගුත්තිං- ආරක්ෂාවන් සංවරණයන් (ආවරණය) රක්කාවරණ නම්. ගුත්ති යන්නෙන්ද එයම කියයි. ආයුධ ගත් අත් ඇති ආරක්ෂක පුරුෂයන් තබා පිහිටුවන ලද දැහිම් වූ ආරක්ෂා සංවිධානය මෙහි කී ගුත්ති යන්නෙන් හඳුන්වයි. යම්සේ වනාහි දැවදර ආදිය ගෙන යන්නෝ නොකල්හි විහාරයට නොපිවිසෙති. මුව වැදි ආදීහු විහාර සීමාව තුළදී මුවන් හෝ මසුන් හෝ අල්වා නොගනිත්, මේ ආදී ක්‍රමයෙන් දැහැමි සංවිධාන ඇතිකිරීමයි. "ධම්මික" යන්නෙන් මෙහිදී එයම අදහස් කරන ලදී.

යදි ඒවං සන්නේ- ඉදින් තොපගේ දාසයා මෙසේ ඔබ වෙතින් ගරු සැලකිලි ලබන්නේ නම්" එසේ ඇති කල.

අද්ධා- ඒකාන්තයෙන්.

පඨමං- කතා කරමින් අනිකෙකුගේ ප්‍රයෝජනද දක්වයි. එහෙයින්ම රජ තෙමේ "වහන්ස! අනිකක්ද හැක" යනු කිය.

කස්සකෝ- සි සාන්නා

ගහපතිකෝ- ගෙහි ස්වාමියා. එක ගෘහයක ප්‍රධානයා.

කාරකාරකෝ-බලි නම් අයබද්දයි. ඒ අයබදු පැනවීම අයකිරීම ආදිය කරන නිලධාරියා "කාර කාරක" නම්.

රාසිවඨ්ඨකෝ-ධාන්‍යයද ධනයද එකතුකරන අයකැමියා

අප්පංවා- ස්වල්පයක් හෝ යටත් පිරිසෙයින් සහල් නැළියක් පමණවත්.

හෝගක්ඛන්ධං- හෝග රාසිය.

මහන්නංවා- බොහෝ හෝ විශාලවූ දේපල හැරපියා පැවිදි වීම අපහසුය, ස්වල්පවූ දෙය හැර යෑමද එසේම අපහසුයයි දක්වනු සඳහා මේ දෙකම දැක්වීය. දාස වාරයේදී යම් හෙයකින් දාසයා තමාටද, අධිපති නොවේ. හෝගයන් පිළිබඳව මොහු ගැන කියනුම කවරේද, තමන් පිළිබඳවූ යම් ධනයක් වේද ඒ සියල්ල ස්වාමියා සතු වේ. මේ නිසා එහිදී හෝගයන් පිළිබඳ ගැනීමක් නොකරන ලදී.

ඤාති පරිවට්ටෝ- ඤාතිහු.

සක්කා පන භන්තේ අඤ්ඤම්පි දිට්ඨොව ධම්මේ- මෙහි "ඒව මේව" යනු නොකියන ලදී. ඒ මක්නිසාද? ඒව මේව යනු කියන කල්හි මුලු රැ දාවල් හෝ එයට වැඩියෙන් හෝ මෙබඳු උපමාවන්ගෙන් සාමඤ්ඤ ඵලය දැක්වීමට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පොහොනාහු වෙති. එහි හුදෙක් මොහුට බුදුන්ගේ වචන ඇසීමෙහි සීමාවෙක් නම් නොමැත. එසේ නමුදු අදහස එබඳුමයයි සිතා මත්තෙහිද විශේෂ දේ ගැන විමසන්නේ "ඒව මේව" යනු නොකියා මත්තෙහි "අභික්කන්තාතරඤ්ච පණිත තරඤ්ච යනු කිය.

අභික්කන්ත තරං- ඉතා ප්‍රිය මනාප.

පණිත තරං- ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨ

තේනහි- උයෝෂ්පනාර්ථයේ නිපාතයකි. (යෙදවීමෙහි) ඇසීමෙහි යොදවන්නේ යනු සඳහා ඔහුට මෙසේ කිය.

සුණාහි- ඉතා මනාපවූද ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨවූද සාමඤ්ඤ ඵලය අසව

සාධුකං මනසිකරෝහි- මෙහි සාධුක, සාධු, යන පද දෙකේම තේරුම එකකි. මේ සාධු ශබ්දය ආයාචන සම්පට්ච්ඡන සම්පහංසන සුන්දර දළ්හි කර්ම ආදීන්හි යෙදෙයි සාධු මේ භන්තේ භගවා සංවිත්තේන ධම්මං දේසතු" යනාදීන්හි ආයාචනයෙහිය. "සාධු භන්තේහි බෝසෝ හික්ඛුභගවතෝ භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමෝදිත්වා යනාදීන්හි සම්පට්ච්ඡනයෙහිය. "සාධු සාධු සාරිපුත්ත" යනාදීන්හි සම්පහංසන යෙහිය.

"සාධු ධම්ම රූපි රාජා- සාධු පඤ්ඤ නවා නරෝ

සාධු මිත්තානමද්දබ්බෝ- පාපස්ස අකරණං සුඛං" ආදීන්හි සුන්දර බැව්හිය. තේනහි බ්‍රාහ්මණ සාධුකං සුණාහි යනාදීන්හි සාධුක ශබ්දයම දළ්හ කර්මයෙහිද ආනත්තියෙහිද යෙදෙයි. මෙතැනද මේ සාධුකං යන ශබ්දය දළ්හ කර්මයෙහිද ආණත්තියෙහිද යෙදේ. සුන්දරාර්ථයෙහි යොදා ගැනීමද වටනේය. දැඩි කිරීම හෙවත් බලවත් කිරීම යන අර්ථය අනුව බලවත් ඕනෑකමින් මේ ධර්මය අසව මනාව අසා දරාගන්නේ"

යනු දළ්භි කම්ම කරණාර්ථයෙහි යෙදුන අයුරුයි. 'මගේ අණට කීකරුව අසාගනුව'

යනු ආණත්ති අර්ථයෙහිය. "මෙය ඉතා මනහරය. යහපත් කොට- සුන්දර සේ මෙය අසාගනුව" යනු සුන්දරාර්ථයෙහිය.

මනසිකරෝහි- සිත එක් අරමුණක පිහිටුවාගෙන මනාසේ සිහි කරගනුව, යන තේරුමයි. විපිළිසර සිතෙන් තොරව ඇහුම්කන් දෙව, සිතෙහි දරා ගනුව, යන අදහසයි. තවද මෙහි "සුණාහි" යන්නෙන් සෝතින්ද්‍රිය පිළිබඳ විපිළිසරභාවය. වැළැක්වීමත් "සාධුකං මනසිකාරෝහි" යන්නෙන් මෙතෙහි කිරීම් පිළිබඳ දැඩි කිරීම් ස්වභාවය දැක්වීම හේතු කොට ගෙන මනින්ද්‍රියේ විපිළිසරභාවය වැළැක්වීමත් දක්වන ලදී. පළමුව මෙහි බ්‍යඤ්ජනයත් විපර්යාස ලෙස ගැනීම වලක්වයි. අන්තිමට අර්ථ විපර්යාස ලෙස ගැනීම වලක්වයි පළමු වැන්නෙන් ධර්ම ශ්‍රවණයෙහි යොදවයි. අන්තිම යෙන් අසන ලද ධර්මයන්ගේ දැරීම සෙවීමාදිත්ති යොදයි පළමු වැන්නෙන් එහෙයින් බ්‍යඤ්ජන සහිත මේ ධර්මය ඇසිය යුතුය" යනු දක්වයි, අවසන් වැන්නෙන් "එහෙයින් අර්ථ සහිතව මෙතෙහි කටයුතුය යනුදක්වයි. "සාධුකංයන මේ පදය උභය පදයන් (පද දෙකම) සමග යොදා යම් හෙයකින් මේ ධර්මය ධර්ම ගාමිහිරත්වයෙන් යුතුදේ දේශනා ගමිහිරත්වයෙන් යුතුද එහෙයින් මනාසේ අසා ගනුව, එසේම යම් හෙයකින් අර්ථ ගමිහිරත්වයෙන් යුතුද ප්‍රතිවේධ ගමිහිරත්වයෙන් යුතුද එහෙයින් මනාසේ මෙතෙහි කරව" යනුවෙන් මේ අයුරින් පද යෝජනාව දැන ගත යුතුය.

භාසිස්සාමි- හැකිය හෙවත් දේශනා කරනට පොහොසත් වෙමි. මහ රජ, මෙසේ අනවන ලද මම සාමඤ්ඤ ඵල දේශනාව විස්තර වශයෙන් පවසමි- දෙසමි, යනු කෙටියෙන් දැක්වීමයි. භාසිස්සාමි' යන්නෙන් විස්තර දේශනාව දක්වයි.

"සැකවිත් කිම දේශනා කිරීමයි. විස්තර වශයෙන් කිම භාෂණය කිරීමයි. මයිනා මෙන් මහත් ශබ්ද නගා (සිය) වැටහීම පවසයි" යනු මේ සඳහා වංගීස තෙරහු පැවසූහ මෙසේ පැවසූ කල උත්සාහ වත්වි.

ඒවං භන්තේති ඛෝරාජා මාගධෝ අජාතසත්තු වේදේහි පුත්තෝ භගවතෝ පච්චස්සෝසි- "වහන්ස, එසේය" යි විදේහ රට දේවියගේ පුත්‍රවූ මගධාධිපතිවූ ඒ අජාතසත්තු රජ තුමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්නේය. භාග්‍යවතුන්ගේ වචන පිළිගත්තේය, යන අදහසයි. එහෙයින් බුදුහු ඔහුට මෙය වදාළහ, දැන් එය දැක්විය යුතු හෙයින් "මහ රජ, මේ" යනාදී සියලු සූත්‍රය වදාළහ, යන තේරුමයි.

ඉධ දේශ කාරණ යන අරුත් ඇති නිපාතයකි. ඇතැම් තැනකදී එය ලෝකය දැක්වීම සඳහා කියයි. ඒ මෙසේ- ඉධ තථාගතෝ ලෝකේ උප්පජ්ජති" යනුයි ඇතැම් තැනක බුදු සසුන අරඹයා යොදා ඇත. ඒ මෙසේයි- "ඉධෙව භික්ඛවේ සමණෝ ඉධ දුතියෝ සමණෝ යනුයි. සමහර තැනක ඕකාසය සඳහා යෙදී ඇත. ඒ මෙසේය. "ඉධෙව තිට්ඨමානිස්ස දේව භූතස්ස මේ තෝ පුනරායුච මේ ලද්ධෝ- ඒයං ජනාහි මාරිස" යනුයි. සමහර තැනක පද පුරණය සඳහා යෙදේ. ඒ මෙසේයි- "ඉධාහං භික්ඛවේ භුත්තාවී අස්සං පචාරිතෝ" යනුයි. මේතැන වනාහි ලෝකය අදහස් කොට දැක්වියයි. දත යුතු.

මහා රාජ- ප්‍රතිඥා දුන් පරිදි එම දේශනාව පවත්වනු සඳහා යලිත් මහා රාජ යනුවෙන් ආමන්ත්‍රණය කරයි. මහරජ තුමනි, මේ ලෝකයේ අර්භ්‍යත්වූ තථාගතයන් වහන්සේ උපදිති -පෙ-භාග්‍යවත්වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ" යනුවෙන් මෙය දක්වන ලද්දේවේ. එහි තථාගත ශබ්දයේ විස්තර බ්‍රහ්ම ජාල සූත්‍රයේදී දැක්විය. අරභං ආදී පද විශුද්ධි මාර්ගයේදී විස්තර කරන ලදී.

ලෝකේ උප්පජ්ජති- මෙහි දැක්වෙන ලෝකය අවකාශ ලෝකය සත්ත ලෝකය සංස්කාර ලෝකය කියා තුන් ආකාරවේ. මෙතැන සත්වලෝකය අදහස්කරනලදී. සත්වලෝකයේ උපදින බුදුහු දිව්‍ය ලෝකයක හෝ බ්‍රහ්ම ලෝකයක නූපදිති. මිනිස් ලොවම උපදිති. මිනිස්ලොවද අන් සක්වළෙක නූපදිති, මෙම සක්වළෙහිම උපදිති. එහිද හැමතනහිම නූපදිති. පෙරදිගින් කජංගල නම් නියම් ගමද එයට බටහිර දිගින් මහාසාල නම් පෙදෙසද එතැනින් පසු පසල්දනව්ද පෙර දිගටත් දකුණු දිගටත් අතරින් සල්වතී නම් ගඟද එතැන් සිට එතරින් හා මැදින් පසල්

දනව්වද දකුණු දිගින් සේනර්ණිකා නම් නියම් ගමද එතැන් සිට එතරින් හා මැදින් පසල් දනව්වද බටහිර දිගින් පුණ නම් බමුණු ගමද එතරින් හා මැදින් පසල් දනව්වද උතුරු දිගින් උසිරද්ධප් නම් පර්වතයද එතැන් සිට එතරින් හා මැදින් පසල් දනව්වද යනුවෙන් එමසේ සීමා කර දක්වන ලද දිගින් යොදුන් තුන් සියයක්ද පළලින් යොදුන් එකසිය පණසක්ද වට ප්‍රමාණයෙන් යොදුන් නවසියයක් වූද මධ්‍යම ප්‍රදේශයෙහි උපදිති. එසේ උපදින්නේ හුදෙක් තථාගතවරුම පමණක් නොවේ. පසේ බුදු අගසථි අසු මහ සථි බුදුවරුන්ගේ මව් පියවරු සක්විති රජවරු සෙසු බ්‍රාහ්මණ මහා සාර ගෘහපතිහුද මෙකී පෙදෙසෙහි උපදිති.

එහි තථාගතයන් වහන්සේ සුජාතාව විසින් පිළිගන්වන ලද කිරිපිඩු වැළඳීමේ පටන් රහත් මග ලබනා මොහොත දක්වා කාලය මෙහි ඉපදීම් කාලයයි. රහත් ඵලයෙහි පිහිටීම ඉපදීම නම්. මහබිතික්මණේ පටන් රහත් මග දක්වාද තුසි පුර සිව් කාලයේ පටන් රහත් මග ලබනා මොහොත තුසි පුර සිව් කාලයේ පටන් රහත් මග ලබනා මොහොත දක්වාද දීපංකර පාමුල නියත විවරණ ලැබීමේ පටන් රහත් මග දක්වාද කාලයන් ඉපදීම් කාල වශයෙන් දැක්වේ. රහත් පලයෙහි පිහිටීම උපන් කාලය වශයෙන් මෙහිදී තේරුම් ගත යුතුය. මෙහිදී සියල්ලටම පළමුව ඉපදීම් කාලය දක්වනු සඳහා "උප්පජ්ජති" යනු කිය. තථාගතයන් වහන්සේ ලොව උපන් සේක, යනු මෙහිදී දැක්විය යුතු අදහසයි.

සෝ ඉමං ලෝකං- ඒ භාග්‍යවත්හු මේ ලෝකයේ දැන් මෙහිදී කිය යුතු දෑ දක්වයි.

සදේවකං- දෙවියන් සහිතව.

සමාරකං- මාරයන් සහිතව

සබ්‍රහ්මකං- බ්‍රහ්මයන් සහිතව

සස්සමණ බ්‍රාහ්මණිං- මහණ බමුණන් සහිතව

පජා- ප්‍රජාව.

සදේව මනුස්සං- දෙව් මිනිසුන් සහිතවූ ඒ ප්‍රජාව එහි සදේවකා යන වචනය යෙදීමෙන් පස් වැදෑරුම් කාමාවචර

දිව්‍ය සමූහයා ගැනෙති. සමාරක යන වචනයෙන් සයවන දෙව් ලොව වැසි දෙවියන් ගැනෙති. සබ්බමක යන වචනයෙන් බ්‍රහ්මකායිකාදී බ්‍රහ්මසමූහයා ගැනෙති. සස්සම බ්‍රාහ්මණ යන වචනයෙන් බුදුසසුනට විරුද්ධවූ මහණ බමුණෝ ගැනෙති. එසේම සංසිද්ධන ලද- බැහැර කරන ලද පව් ඇති මහණ බමුණෝද ගැනෙති. පජා-පුජා යන වචනයෙන් සත්වලෝකයා ගැනෙති. සදේව මනුස්ස යන වචනයෙන් සම්මුති දෙවියන්ද මනුෂ්‍යයෝද ගැනෙති. මෙසේ මෙහි පද තුනෙන් අවකාශ ලෝකය සහිත සත්වලෝකය කියයි. පද දෙකින් පුජා වශයෙන් සත්ව ලෝකයම ගත්තේයයි දතයුතුය. මේ සඳහා තවත් ක්‍රමයකි:- සදේවක යන වචනය යෙදීමෙන් අරූපාවචර ලෝකය දැක්වෙයි. සමාරක යන්නෙන් සය වැදෑරුම් කාමාවචර දිව්‍ය ලෝකයද සබ්බමක යන්නෙන් රූපී බ්‍රහ්ම ලෝකද සස්ස බ්‍රාහ්මණ යන්නෙන් සිව් පිරිසගේ වශයෙන් සම්මුති දෙවියන් සමග හෝ මිනිස් ලෝ වැස්සෝද අවසේසවූ සියලුම ලෝ වැසි සත්වයාද මින් දැක්වෙයි.

තවද මෙහි සදේවක යන වචනයෙන් උත්තරාශ්ව සීමාවෙන් දක්වතොත් මුලු ලෝකයාගේම ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ බව දැක්විය හැකිය. එසේ කීමේදී ඇතමුන්ට මෙබඳු අදහසක් ඇති වෙයි එනම්- මාරයා මහානුභාව සම්පන්නයෙකි. මුලු මහත් සදේව ලොවම ඔහු තමා වශයෙනි පවත්වයි. කිමෙක්ද? එබඳුවූ ඔහුත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්තේද යනුයි. ඔවුන්ගේ එම විමතිය දුරලමින් සමාරක" යන පදය කිය තවත් සමහරෙකුට මෙබඳු අදහසෙක් ඇති විය හැක. එනම් "බ්‍රහ්මයාවූකලී මහානුභාව සම්පන්නයෙකි. එක ඇඟිල්ලකින් නික්මෙන එළියෙන් සක්වල වල් දහසක් එළිය කළ හැක. ඇඟිලි දෙකකින් -පෙ- දස ඇඟිල්ලෙන් සක්වලවල් දස දහසක් එළිය කළ හැකිය. නිරුත්තර වූ ධ්‍යාන සමාපත්ති සැපයද විඳ ගනියි. කිමෙක්ද? එබඳු ඔහුත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත්තේද?" යනුයි. ඔවුන්ගේ එම විමතිය දුරු කරමින් සබ්බමක යනු කිය. තවත් ඇතමෙක් මෙසේ සිතූහ. මහණ බමුණෝ වෙන් වෙන් වශයෙන් බුදු සසුනට විරුද්ධ වූවාහුය. කිමෙක්ද? ඒ සියල්ලෝත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර දැන ගත්තේද?

යනුයි. ඔවුන්ගේ ඒ විමතියද දුරලමින් "සස්සමණ බ්‍රාහ්මණිං පජං" යනු කිය. මෙසේ ඒ ඒ අයගේ උසස් උසස් තත්ත්වයට අනුව ඒ සියල්ලම ක්‍රමයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ බව පවසා අනතුරුව සම්මුති දෙවියන්ද අවසේස මනුෂ්‍යයන්ද සලකාගෙන උසස් තත්ත්වයේ සීමාව අනුව සත්ව ලෝකයාගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ආකාරය පවි සන්නාහු "සදේව මනුස්සං" යනු කිය. මේ දැක්වූයේ ක්‍රමානුකූලව අදහසයි. පුරාණාචාර්යයාගේ වනාහි "සදේවකං" යන්නෙන් දෙවියන් සමග ඉතිරි ලෝකයා යනු දැක්වූහ. සමාරකයන්නෙන් මාරයන් සමග අවසේස ලෝකයාද සබ්‍රහ්මකයන්නෙන් බ්‍රහ්මයන් ඇතුළු සෙසු ලෝකයාද දක්වයි. මෙසේ තුන් භවයෙහිවූ සියලුම සත්වයන් තුන් ආකාරයෙන් ත්‍රිවිධ පදයෙන් බහා නැවත දෙ පදයෙන් ගෙනහැර දක්වන්නේ "සස්සමණ බ්‍රාහ්මණිං පජං සදේව මනුස්සං" යනු දැක්විය. මෙසේ පස් ආකාරයෙන්ද දෙයාකාර පදයෙන්ද ඒ ඒ අයුරින් තුන් වැදෑරුම් ධාතුන් පිළිබඳ දේම භාත්පසින් ගන්නා ලද්දේයයි කියන ලදී.

සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා පච්චේදෙති- මෙහි සයං, යන්නෙන් තමා දක්වයි. අන්ක්‍රමයක් ඇසුරෙන් දැන ගැනීම අභිඤ්ඤා නම්. අධිකවූ නුවණකින් දැනගෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙන යනුයි. මෙහි අදහස මින් අනුමානාදිය ප්‍රතික්ෂේප කරයි. දැන ගනියි.- අවබෝධ කරයි- ප්‍රකාශ කරයි.

සෝ ධම්මං දේසෙති ආදි -පෙ- පරියෝසාන කල්‍යාණං- ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සත්වයන් කෙරෙහි කාරුණිකභාවය දක්වා නිරුත්තර වූ විවේක සැපයෙන් යුතුව ධර්මය දේශනා කරති. ඒ දෙසීමද ස්වල්ප වශයෙන් හෝ බොහෝ වශයෙන් හෝ පැවැත්වීමේදී ආදි කල්‍යාණාදී ආකාර වලින් යුතුවම දෙසති. ආදියෙහි- මූල කොටසෙහි යහපත් කොට නිවැරදි ලෙසින්ම දෙසත් මැද කොටසෙහිත් අවසාන කොටසෙහිත් එසේම යහපත් පරිදි නිවැරදි ලෙස දෙසතියි කියන ලද්දේ වේ.

මෙහිදී යම් දේශනාවකට ආදි මධ්‍ය පරියෝසාන යන කොටස් තුනක් ඇතැයි දතයුතු. එහි බුදු සසුනේ දේශනාවල සිව්පද ගාථාවක වුවද පළමු පාදය මූල (ආදි) නම්, ඊළඟ දෙපදය

මැද කොටසය. අවසාන පාදය පර්යෝජානය නම්. එකම අනුසන්ධි ගැලපිල්ලක් ඇති සූත්‍රයක නිදානය ආදී නම්. "ඉදමචෝච" යනු පර්යෝජානයයි. ඒ දෙකොටසම අතර කොටස මැද නම්. නොයෙක් අනුසන්ධි ගැලපිම් ඇති සූත්‍රයක නම් පළමුව ඇති අනුසන්ධිය ආදියයි. අන්තයෙහිවූ අනුසන්ධිය පර්යෝජාන යයි. ඒ අතරවූ එක් අනුසන්ධිය හෝ දෙකක් හෝ බොහෝ හෝ වෙනොත් ඒ මැද කොටසයි. ශාසනය පිළිබඳව මෙය දක්වනොත් ශීල සමාධි විදර්ශනා සසුනේ ආදියයි. මෙසේ කියන ලදී- "කුලල ධර්මයන්ගේ ආදිය නම් කවරේද? ශීල විශුද්ධි දෘෂ්ටි සෘජුතා යන මේවාය යනුයි. "මහණෙනි, තථාගත සම්බුදුන්" විසින් මනාව අවබෝධ කරන ලද මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව ඇත" යනුවෙන් මෙසේ දක්වන ලද ආර්යමාර්ගය මැද නම්. ලෝකෝත්තර ඵලයත් නිවණත් පර්යෝජානයයි 'බමුණ, නුඹ එහෙයින් මෙහි වූ මේ බ්‍රහ්මචරියාව සාරයක් කොටත් කෙළවර කොටත් දැනගනුව' යන මෙහි සාර නමින් දැක් වූ ඵලයම කෙළවර වශයෙන් අදහස් කරන ලදී. 'නිබ්බාණෝ- ගඟහි ආවුසෝ විසාබ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති නිබ්බාණපරායනං නිබ්බාණපර්යෝජනං' යන මෙහි නිබ්බාණයම පර්යෝජානය වශයෙන් දැක්වේ. මෙහි දේශනාවගේ ආදී මධ්‍ය පර්යෝජානයත් අදහස් කරන ලදී. බුදුහු දහම් දෙසීමේදී මුලදී සීලය වදාරා මැදදී මාර්ගයත් අවසානයේ දී නිවණත් දේශනා කරති. 'සෝ ධම්මං දේසෙති ආදී කල්‍යාණං පර්යෝජාන කල්‍යාණං' යනාදිය ඒ නිසා කිය. මේ නිසා ම වෙනත් ධර්ම කථිකයෙක් දහම් දෙසමින්-

'මුලදී සීලය, දක්වන්නේය, මැදදී මාර්ගය පෙන්නුම් කරන්නේය, කෙළවර නිවණ පැහැදිලි කරන්නේය. කථිකයන්ගේ ක්‍රමානුකූල පැවැත්වීම මෙයයි' යනු පැවසිය.

සාත්ථං සධ්‍යක්ඛජනං- යමෙකුගේ දේශනාවක් කැඳ බත් ස්ත්‍රී පුරුෂ ආදී වර්ණනා වලින් යුතුවූවක් වෙයිද ඔහු ඒ දේශනාව අර්ථ සහිත දෙසුමක් වශයෙන් නො දෙසයි. බුදුහු වනාහි එබඳු දේශනා හැරපියා සතර සතිපට්ඨානාදියෙන් සම්පූර්ණ කොට දේශනාකරති. එහෙයින් ඒ දේශනාව සාර්ථක දේශනාවයයි,

කියති. යමෙකුගේ දේශනාවක් ඒකධ්‍යක්ෂණයට යුක්ත හෝ සියල්ල දෙනොලින් හෝ බොටුවෙන් නිසිපරිදි උච්ඡාරණය නොවී හෝ සියල්ල අනවශ්‍යයේ විවෘත කොට නිකුත්කළ ධ්‍යක්ෂණ හෝ සියල්ල නිග්ගහිත ධ්‍යාපන හෝ දෙමළ කිරා නම් වැදි යවන ආදී මිලේච්ඡයන්ගේ භාෂාවෙන් හෝ ව්‍යක්ෂණයන්ගේ පරිපූර්ණ භාවයෙන් තොර බැවින් එය ධ්‍යක්ෂණ රහිත දේශනාවක් වේ. බුදුහු වනාහි

‘සිටිලධනිතංව දීඝ- රස්සං ලහුක ගරුකංව නිග්ගහිතං

සම්බන්ධං වචන්ටීතං විමුක්තං- දසධාධ්‍යක්ෂණබුද්ධි යාජප ගේධෝ,

යනුවෙන් කී දසවැදෑරුම් ව්‍යක්ෂණබුද්ධිය නොමකා පරිපූර්ණ ධ්‍යක්ෂණතා සහිතවම දහම් දෙසති. එහෙයින් සධ්‍යක්ෂණං දේසෙති’ යනු කියයි.

කේවලපරිපූර්ණං- කේවල යන්නෙන් සියලු යන අදහස දෙයි. අඩුත් වැඩිත් නැති බව පරිපූර්ණ යන්නෙන් කියයි. සර්වසම්පූර්ණවම දේශනා කරති. ඒක දේශයකින්ද අඩුපාඩු බවක් නම් නැත. (පැමිණවිය යුතු බවක් හෝ ඉවත් කළ යුතු බවක් හෝ නැති බැවින් කේවල පරිපූර්ණ යයි දතයුතුය.)

පරිසුද්ධං- උපක්ලේශයන්ගෙන් තොර යමෙක් ‘මේ දේශනාව පැවැත්වීමෙන් ලාබසත්කාර ලබන්නෙමි’යි සිතාගෙන දෙසයිද, ඔහුගේ ඒ දේශනාව ඉතා අපිරිසිදුය. බුදුහු වනාහි ලෞකික වූ ආමිසයන්ගේ බලාපොරොත්තුවක් නැතිවම සත්වයාගේ හිත සුව සදහාම මෙෙහි භාවනාවෙන් යුතුව මෘදු වූ හෘදයෙන් යුතුවම ඔසවා නැගිටුවා තබන ලද සිතින් යුතුවම දහම් දෙසති එහෙයින් පරිසුද්ධං දේසෙති” යනු කියයි.

බ්‍රහ්ම චරියං පකාසෙති- මෙහි දැක්වෙන මේ බ්‍රහ්මචරිය ශබ්දය දාන වතාවත් පක්ඛිපිල අප්‍රමාණය මෙෙහි විරතිය සදාරසන්නෝස විරිය උපෝසථාංග අරිය මග්ග සාසන යන මේ අර්ථයන්හි දැක්වෙයි.

මහ පිනැත්ත, ඔබගේ මේ කිනම් බ්‍රහ්මචරියාවක පිනක්ද? කිනම් යහපත් කර්මයක විපාකයෙක්ද? මෙතරම් විශාල ඉර්ධිය බැබළීම බලපරාක්‍රම සහිතව ඉපදීමටත් මේ මහඟු විමානයක් ලැබීමටත් හේතු කරුණු මට කරුණාකර කියව”

මා හා මගේ බිරිද ද යන අපි දෙදෙන මිනිස් ලොව ඉපිද වාසය කරන සමයෙක ඉතා සැදැහැති දානපතියෝ වී උපන්නෙමු. එකල අපේ නිවෙස අමාපැන් පිරුණ මහ ලිඳක් මෙන් මහණ බමුණු දුගී මගී ආදීන්ට ආහාර පාන වස්ත්‍රාදියෙන් සැප පහසුව සලසන ස්ථානයක් විය.

මහ පිනැන්න, ඒකාන්තයෙන් ඇත්ත වශයෙන් මේ ඒ කුශල කර්මයාගේ ඵලයයි. එම පවිත්‍ර කර්මයාගේ විපාකයයි. මේ ඉරිඬියන් බැබළීමත් බල පරාක්‍රමයත් මහා විමානයක් යන මුලුල්ලම එහි විපාකයයි" යනුවෙන් මෙය පුණ්ණක නම් ජාතකයෙහිදී මෙසේ බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් දැක්වූයේ දාන යයි.

"කේන පාණිකාම දදො- කේන පාණි මධුස්සවෝ
කේනතේ බ්‍රහ්ම වරියේන-පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉජ්ඣ්ඨති.

තේනපාණිකාම දදො- තේන පාණි මධුස්සවෝ

තේන මේ බ්‍රහ්ම වරියේන- පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉජ්ඣ්ඨති"

යනුවෙන් මේ ගාථා අංකුර ප්‍රේත කථා වස්තුවෙහි සඳහන් වෙයි. මෙහි එන බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් වෙය්‍යාවච්චි - වතාවත යන අදහස කියවෙයි. ඉදං බෝතං භික්ඛවේ තිත්තිරියං නාම බ්‍රහ්මවරියං අසේති" යන මෙහි තිත්ථීර ජාතකයෙහි එහි. මෙහි බ්‍රහ්මවරිය යන්නෙන් පන්සිල් ගැන කියයි. "තංබෝ පන පඤ්චසික, බ්‍රහ්මවරියං තේව නිබ්බිදාය න විරාගාය යාවදේව බ්‍රහ්මලෝකුප පත්තියා" යන්නෙන් මහා ගෝවින්ද සූත්‍රයේදී සතර අප්‍රමාණ ධර්මයෝ බ්‍රහ්ම වරිය යන්නෙන් දැක්වෙයි. "පරේ අබ්‍රහ්මචාරී භවිස්සන්ති මයමෙන්ථ බ්‍රහ්මචාරීනෝ භවිස්සාමි" යන්නෙන් සල්ලේඛ සූත්‍රයේදී මෛථුන විරතිය බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් දැක්වීය.

"මයංව හරියං නාතික්ක මාම

අමිහේව හරියා නාතික්ක මත්ති

අඤ්ඤත්‍ර නාහි බ්‍රහ්ම වරියං වරාම

තස්මාහි අමිහං දහරා සමියරේ"

යන්නෙන් මහා ධම්මපාල ජාතකයෙහි රසයන්තෝ සය් බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් කියයි. "අභිජානාමි බෝපනාහං

සාරිපුත්ත, චතුරංග සමන්තාගතං බ්‍රහ්ම වරියං වරිතා තපස්සිස්සදං හෝමි' යන්නෙන් ලෝමහංසන සූත්‍රයේදී විරියය බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් දැක්වෙයි.

"හිතේන බ්‍රහ්ම වරියේන- බත්තියේ උප්පජ්ජති

මජ්ඣිමේනව දේවත්තං- උත්තමේන විසුජ්ඣති" යන්නෙන් නිමිජාතකයේදී ආත්මදමන වශයෙන් කරනලද අෂ්ඨාංගික උපෝසථ ශීලය බ්‍රහ්මවරිය ශබ්දයෙන් දැක්වෙයි. "ඉදං ඛෝ පන පඤ්චසිඛ, බ්‍රහ්මවරියං ඒකන්ත නිබ්බිදාය විරාගාය -පෙ- අයමේව අරියෝ අට්ඨංගිකෝ මග්ගෝ" යන්නෙන් මහා ගෝවින්ද සූත්‍රයේදී ආර්යා මාර්ගය බ්‍රහ්ම වරිය ශබ්දයෙන් දැක්වෙයි. තයිදං බ්‍රහ්ම වරියං ඉද්ධංචේව ටීතංච විත්ථාරිකංච බාහුජඤ්ඤං පුට්ඨානංයාව දේවමනුස්සෙති සුප්පකාසිතං" යන්නෙන් පාසාදික සූත්‍රයේදී ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන්ගෙන් සංගෘහිතවූ මුළු බුදු සසුන බ්‍රහ්ම වරිය ශබ්දයෙන් දැක්වෙයි. මෙතන්තිද මෙයම අදහස් කරන ලදී. එහෙයින් "බ්‍රහ්ම වරියං පකාසෙති" යන්නෙන් "උත්චන්තේසේ දහමි දෙසති ආදී කල්‍යාණ -පෙ- පිරිසිදු, මෙසේ දෙසන්නේද ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන්ගෙන් සංගෘහිත සකල සාසන බ්‍රහ්ම වරියාවම පවසති, යනුමෙහි අදහස් කෙරෙන තේරුමයි. බ්‍රහ්ම වරිය නම් ශ්‍රේෂ්ඨාර්ථයෙන් බ්‍රහ්ම සංඛ්‍යාත හැසිරීම හෙවත් බ්‍රහ්ම සංඛ්‍යාත බුද්ධාදී උතුමන්ගේ හැසිරීම් මින් දැක්වෙයි.

තං ධම්මං- ඒ කියන ලද ආකාර ධර්මය.

සුඤ්ඤාති ගහපතිවා- කුමක් හෙයින් ගහපතියා පළමුව දක්වයිද? නිහතමාන බැව්නුත් උත්සන්න බැව්නුත්ය ක්ෂත්‍රිය කුලයෙන් පැවිදි වූවෝ බෙහෙවින්ම ජාතිය මුල් කරගෙන මානය ඇතිකරති. බමුණු කුලයෙන් පැවිදිවූවෝ බෙහෙවින්ම මන්ත්‍ර මුල් කරගෙන මාන උපදවති. හිත ජාතිවල උත්පත්තිය ලැබූවෝ තම තමන්ගේ පහත් ජාතික භාවය නිසා පිහිටක් නැතිව යෙති. ගහපති දරුවෝ වනාහි එබඳු මානයක් නොමැති බැවින් සුන් කරනලද මානාභංකාර ඇත්තෝ වෙති. එහෙයින් ඔව්හු පැවිදිව මානයක් හෝ දර්පයක් හෝ ඇති නොකර ගෙන ශක්ති පමණින් බුදු දහමි උගෙන විදසුන් සඳහා උත්සාහකොට රහත්

බැව්හි පිහිටීමට හැක්කානු වෙති. සෙසු කුලවලින් පැමිණ පැවිදි වන්නෝ බොහෝ නොවෙති. ගෘහපතියන්ම බහුල බැවින්ද එසේ නිහතමාන බැව්නුත් උත්සාහවන්ත බැව්නුත් පළමුව ගෘහපතීහු දැක්වූ බව දත යුතුය.

අඤ්ඤතරස්මිංවා- අනික් කුලවලින්ද එක්තරා කුලයෙක පව්වාපාතෝ- උපන්නේ නැවත උපන්නේ.

තථාගතේ සද්ධං පටිලහති- පිරිසිදු ධර්මය අසා දැන ධර්මස්වාමීවූ තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි "ඒකාන්තයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්මාසම්බුද්ධ වනසේ" යනුවෙන් උන්වහන්සේ කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව උපදවයි.

ඉති පටිසඤ්චික්ඛති මෙසේ ප්‍රත්‍ය වේක්ෂා කරයි.

සම්බාධෝ සරාවාසෝ- ඉදින් සැටරියන් ගෙයක නමුදු යොදුන් සියයක් අතර නුමුදු අඩු සැමි යුවලක් වෙසෙද්ද එසේ ඇති කල්හි නමුදු එකවරක් නමුදු කරදර ඇතිවන බැවින් ගිහිගේ වාසය පළිබෝධ සහිතමය- විපත්ති සහිතමය.

රජාපථෝ- රාග රජස් ආදීන්ගේ නැගී සිටීමාදිය ගැන මහටුවාවේ කියන ලදී. ආගමන මාර්ගය යනුද වටනේය.

අබ්භෝකාසෝ- එල්ලී රැදී නොසිටින බැවින් අබ්‍යාවකාසය මෙන් කුළු ගෙවල් රුවන් පහයවල් දිව්‍ය විමාන ආදීන්හි වසන ලද දොර කවුලු ඇති කල්හිද පැවිද්දා වනාහි නොඇලෙයි, නො සැදෙයි, එහි නො බැදෙයි. අබ්භෝකාසෝ පබ්බජ්ජා" යනු එහෙයින් කිය. තවද "සම්බාධෝ සරාවාසෝ"- ගෘහ ජීවිතය අවුල් වියවුල් කරදර සහිතය, යනු කුශල් දහම් කර ගැනීමට ඉඩ පහසු මද බැවින් එසේ කිය. ආරක්ෂා සංවරණාදියක් නැති කුණු කසල දමන තැනක් බඳු නිසා කෙලෙස් රජසුන්ගේ එකතු වන තැන "රජා පථ" යන්නෙන් දැක්විය කුශල් දහම් කර ගැනීමට මනාප පරිදි ඉඩ පහසු සැලසෙන බැවින් "අබ්භෝකාසෝ පබ්බජ්ජා-" පැවිද්දට එළි මහන යෙහෙකැයි දැක්විය.

න ඉදං සුකරං -පෙ- පබ්බජ්ජයාං- මේ මෙහි කෙටි විස්තරයයි. යම් මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂා නම් බ්‍රහ්මර එක දවසක් නමුත් කඩ නොකොට අවසන්හිවූ සිත තෙක් පත් කළ යුතු

බැවින් "ඒකාන්ත පරිපූර්ණය"යි කියති. එක දවසක් නමුදු කෙලෙස් මලින් දුරු කොට හැසිරිය යුතු බැවින් හා අවසාන සිත කරා පැමිණ විය යුතු බැවින්ද "ඒකාන්ත පරිසුද්ධ" නම් වෙයි.

සංඛලිඛිතං- ලියන ලද සකක්සේ ධෝවනය කරන ලද සකක් සේ පිරිසිදුව හැසිරිය යුතුය.

ඉදං න සුකරං අගාරං අජික්ඛාවසනා- ගිහි ගෙයි වසන්නහු විසින් ඒකාන්ත වශයෙන් පරිපූර්ණවූ -පෙ-- හැසිරෙන්නට

යන්නුනාහං කේසේව මස්සුව ඕහාරෙත්වා- ඉදින් මම ඒකාන්තයෙන් කෙස් රැවුල් බා (පැවිදි වෙස් ගන්නෙක් නම් ඉතා යෙහෙක.

කාසායානි- කසට රස පෙවූ වස්තු

වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා- බඹසර හැසිරෙන්නවුන්ට ගැලපෙන සුදුසු වස්තු හැඳ පොරොවා ගෙන.

අගාරස්මා- ගිහිගෙන් නික්ම.

අනගාරියං පබ්බජෙය්‍ය- ගිහිගෙය හැර සසුනෙහි පැවිදිව තවද මෙහි ගිහි ජීවිතයට ඔබ්බා කෘෂිවණික් ආදී රැකිරක්ෂාද අගාරිය යන්නෙන් දැක්වෙයි. එබඳු දේද පැවිද්දට අයිති නැත එයින්ද පැවිද්ද අනගාරිය නමැයි දත යුතු. එම අනගාරිය නම්වූ පැවිද්ද පිළිපදින.

අප්පංවා- දහසින් පහළවූ භෝග සමූහය, අප්ප- අල්ප නම්. දහසේ පටන් ඉහළට "මහ" සම්පත් නම්, එකට බැඳ සම්බන්ධ කිරීම් අර්ථයෙන් ඤාති සංහතියම ඤාති පරිවට්ට නම්. ඔහුද විස්සෙන් පහළ අප්ප නම්. විස්සේ පටන් ඉහළට මහා නම්.

පාති මොක්ඛ සංචරසංවුතෝ- ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංචරයෙන් යුතු වූයේ.

ආචාර ගෝචර සම්පන්නෝ- ආචාරයෙන් හා ගෝචරයෙන් යුතු.

අණුමත්තේසු- අල්පමාත්‍ර-ස්වල්පවූ.

වජ්ජේසු- අකුශල ධර්මයන්හි.

භය දස්සාවි- බිය දක්නා සුලු.

සමාදාය- මනාස් ගෙන.

සික්ඛනි සික්ඛාපදේසු- සිල් පද අතුරෙන් ඒ ඒ සිල් පද සමාදන්ව ඒවා මනාසේ රකියි. මේ මෙහි කෙටි විස්තරයි. සවිස්තරව විසුද්ධි මාර්ගයේ දක්වා ඇත.

කාය කම්ම වචි කම්මේන සමන්තාගතෝ කුශලේන පරිසුද්ධා ජිවෝ- (මනා) කායකර්ම වචි කර්මයන්ගෙන් යුතුවූයේ කුශලයෙන් පිරිසිදු ආජීවයක් ඇත්තේ වේ. මෙහි ආචාර ගෝචර ග්‍රහයෙන්ම කුශලමයවූ කාය- වාක් කර්මයන් ගැනීම කෙරෙයි. යම් හෙයකින් මේ ආජීව පාරිසුද්ධි සීලය වනාහි අහසෙහි හෝ ගස් මුදුන් ආදියක හෝ ඇතිවන්නක් නොවේ. කායද්වාර වාග් ද්වාරයන්හිම උපදිති. එහෙයින් එහි උත්පත්තිද්වාරයන් දක්වනු සඳහා "කාය කම්ම වචිකම්මේන සමන්තාගතෝ කුශලේන" යනු කියන ලදී. යමක් නිසා එයින් යුතුවූයේ වේද එහෙයින්ම පිරිසිදුවූ ආජීවයක් (නිවැරදි දිවි පැවැත්මක්) ඇත්තේ වේ. මෙ-ණ්ඩිය පුත්‍ර සූත්‍රාන්තය වශයෙන්ද දක්වා ඇත්තේ මේ අදහසමයි. තවද මෙහි "ප්‍රධාන වඩුවාගේ දක්ෂ භාවය කෙබඳු වේද? නිර්මල කාය කර්මයන් වාක් කර්මයක් යන දෙකමයි. මමද මෙහිදී මෙකී ආජීවයන් ප්‍රධාන වඩුවාගේ දක්ෂ භාවයෙහිම අඩංගු කොට දක්වමි" යනු කීය. එහෙයින් එම දේශනාවෙනුත් ඇරගන යුතු ප්‍රමුඛාර්ථයන් එයම බව මෙහිදී තේරුම් ගත යුතුයි.

සීල සම්පන්නෝ- බුන්ම ජාල සූත්‍රයේදී කී පරිදි ත්‍රිවිධ සීලයෙන් සමන්තාගත වූයේ වෙයි.

ඉන්ද්‍රියේසු ගුත්තද්වාරෝ- මනස සය වෙනි කොට ඇති ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි වසන ලද දොරටු ඇති.

සතිසම්පජ්ඤ්ඤෝන සමන්තාගතෝ- ඉදිරියට යාම පස්සට යාම ආදී සත්තුන්හි මනා සිහියෙන් හා විමසා බලන නුවණින්ද යුතුවූයේ.

සන්තුට්ඨෝ- සිව්පසයෙහි තුන් වැදෑරුම් සතුටින් සතුටු වූයේ.

කථංඤ්ච මහා රාජ භික්ඛු සීල සම්පන්නෝ- මහ රජතුමනි, භික්ෂුවක් කෙසේ නම් සීල සම්පන්න වේද? මෙසේ මාතෘකාවක බා පිළිවෙළින් පද බෙදා විස්තර දක්වන්නේය.

ඉදම්පිස්ස හෝති සීලස්මිං- මේ භික්ෂුවගේ සතුන් මැරීමෙන් වැළකීමේ සිල්පදය රැකීම සීලය පිළිබඳ එක කොටසකි. ප්‍රථමා විභතාර්ථයෙහිවූ සත්තම් පදය මහටුවාවෙහි මෙයද එම මහණහුගේ සීලය යයි යන මේ අදහසම කිය. සෙස්ස බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේදී දැක්වූ පරිදිමයි.

ඉදම්පිස්ස හෝති සීලස්මිං- මෙය ඔහුගේ සීලයවේ යනුයි. න කුතෝචි භයං සමනු පස්සති යදිදං සීලසංවරතෝ- අසංවර බව මුල් කර ගෙන ඇතිවන යම් කිසි බියක් ඇති වෙද්ද ඔවුන් අතුරෙහි යම් කිසි බියක් සීලසංවරය නිසා භටගන්නේද ඒක සංවර බවකින් හෝ එබඳු බියක් ඇතිවූ බවක් සිහියට නොනැගෙයි. කුමක් හෙයින්ද? සංවර භාවය කරණ කොටගෙන අසංවර මූලකවූ එබඳු බියක් ඇති නොවන බැවිනි.

මුද්ධාවසිත්තෝ- නියමිත චාරිත්‍රානුකූලව ක්ෂත්‍රිය අභිෂේක විධි අනුව මුදුන්හි අභිෂේක කරන ලද්දේ.

යදිදං පච්චන්ටීකතෝ- කෙබඳු අයුරකින් නමුත් එක පස මිතුරෙකු ගෙන් වුවද භයක් ඇති වන්නේද එබන්නේද සිහියට නො නැගෙයි. ඒ කුමක් හෙයින්ද? මඬින ලද පස මිතුරන් ඇති බැවිනි.

අප්ප්ඛන්තං- ස්වකීය- තමා අයත් තමා සතන්හි පවතින

අනවජ්ජ සුඛං- නිවැරදි අනින්දිත කුශල සීලයයන්ට පිහිටවූ විපිළිසරිත් තොර ප්‍රමෝදයෙන් යුතු ප්‍රීති පස්සද්ධි ධර්මයන් ගෙන් භාත්පසින් ගන්නා ලද කායික හා චෛතසික සැප අනුභව කරයි.

ඒවං ඛෝම මහා රාජ භික්ඛු සීලසම්පන්නෝ හෝති- මහ රජ, මහණ තෙමේ මෙපරිද්දෙන් සීල සම්පන්නයෙක් වෙයි. මෙසේ නිරතුරුවම විස්තර කොට දක්වන ලද ත්‍රිවිධවූ සීලයෙන් යුතුවූ මහණ තෙමේ සීල සම්පන්නයා නම් වෙනැයි සීල කතාව නිමවීය.

චක්ඛුනා රූපං- ඉන්ද්‍රිය කොටසෙහිදී ගුත්තද්වාරය බෙදා දැක්වීමේදී මේ චක්ඛු- ඇස් ශබ්දය ඇතැම් තැනක බුදු අසෙහිදු වැටෙයි. ඒ මෙසේ කිය- බුදු ඇසින් ලොව බැලිය යනුයි තවත් තැනක සර්වඥතාඥාන නම් වූ සමන්ත චක්ෂුෂයෙහිද

(භාත්පස දක්නා නුවණැසෙහි) යෙදෙයි. 'සුමේධය, එසේ උපමා කරන ලද ධර්මය වූ පහ යට නැග භාත්පස දක්නා නුවණැස ඇත්තේ-' යනුවෙනි. තවත් තැනෙක ප්‍රඥා ඇසෙහි යෙදෙයි- "චිරජං චිතමලං ධම්ම චක්ඛුං උදපාදී" කෙලෙස් රජසින් තොර කෙලෙස් මල කිලුටින් තොර ධර්මය ඇස (පැනැස) පහළවිය. යනුයි. මෙහිදී ආර්යා මාර්ගයෙහි වූ ප්‍රඥාව දැක්වෙයි. "චක්ඛුං උදපාදී" ඤාණං උදපාදී" යන මෙතැන පූර්වේ නිවාසාදී ඥාණත් ප්‍රඥා ඇසත් කියන ලදී. "දිබ්බේන චක්ඛුනා"- දිවැසින් යනුවෙන් ආ තැන්හි දිවැසෙහි වැටෙයි. චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපේව" යන මෙතැන ප්‍රසාද චක්ෂුසයෙහියෙදෙයි. මෙතැනද මේ ප්‍රසාද චක්ෂුවාචහාරයෙන් චක්ඛු විඤ්ඤාණයෙහි වැටෙයි. එහෙයින් චක්ෂුර්විඥානයෙන් රූපය දැක, යනු මෙහි තේරුමයි. සෙසු පදයන්හිද යමක් කිය යුතුද ඒ සියලු විස්තර විශුද්ධි මාර්ගයේදී කිය.

අධ්‍යාසේක සුඛං- කෙලෙසුන් ගෙන් වෙන් කොට දක්වන ලද අකුශල් හා අසම්මිශ්‍ර වූ ඉතා පිරිසිදු වූ අධිවිත්ත සැපත වළඳයි සේයි. අනුභව කරයි යනුයි.

(ඉන්ද්‍රිය සංවර කථාව නිමි.)

අභික්කන්තේ පටික්කන්තේ - සති සම්පජ්ඤාඤාය බෙදා දැක්වීම මෙතැනින් ඇරඹෙයි. මෙහි අභික්කන්ත යන්නෙන් ඉදිරිය ගමන දක්වයි. පටික්කන්ත යන්නෙන් නැවතීම කියයි. ඒ දෙකම සතර ඉරියව්වලදී ලැබෙයි. ගමන් කිරීමේදී පළමුව කය ඉදිරියට යොමා ගමන් කරයි. එය නතර කිරීමේදී පටික්කන්ත නමින් යෙදෙයි. සිටීමේදී ඒ සිටිනා තැන සිටගෙනම කය ඉදිරියට නමයි. එය අභික්කන්ත නම්. පසුපසට යෙදවීම පටික්කමන්ත නම්. හිඳගැනීමේදීද එසේ හිඳගෙනම ළඟ වූ පළමු අවයව ඉදිරියට හසුරුවීම අභික්කන්තයයි. අන්තයෙහි වූ ශරීරාංගයන් දෙසට පසුව හසුරුවීම පටික්කන්ත යයි වැදගෙවීමේදීද මෙම ක්‍රමයමයි.

සම්පජාන කාරී හෝති- නුවණින් මනාසේ විමසා බලා සියලු කටයුතු කිරීමයි. ඔහු අභික්කන්තාදීන්හිදී නුවණින් මනාව විමසාගෙනම ඒ කටයුතු කරයි. ඇතැම් තැනකදී මෙකී

සම්පජ්ඣායෙත් වැලකුනේ වෙයිද, එහි 1 සාත්ථක සම්පජ්ඣාය 2 සප්පාය සම්පජ්ඣායයි 3 ගෝචර සම්පජ්ඣාය 4 අසම්මෝහ සම්පජ්ඣාය, කියා සම්පජ්ඣාය සතර ආකාර වේ. එහි අභික්කමන සිතක් හටගත් කල්හි සිත් වශයෙන්ම නොගොස් "කිමෙක්ද? මා මෙහි යාමෙන් වැඩක් ඇද්ද නැද්ද? යනුවෙන් වැඩ අවැඩ ගැන සොයාබලා යහපත පරීක්ෂා කර ගැනීම සාත්ථක සම්පජ්ඣායයි. මෙහි අර්ථ දර්ශන- වැඩ අවැඩ දැකීම යන්නෙන් සෑ, බෝධි, සංඝ පෙර, අසුභ, ආදිය දැකීම වශයෙන් ධර්මානුකූල වැඩීමයි, සෑයක් දැකීමෙන්ද බුද්ධාරම්මණය ඇති කරයි. සංඝ දර්ශනයේදී ඒ අරමුණු කොට උපදනා ප්‍රීතියයි. මෙය උපදවාගෙන එයම ක්ෂයම වශයෙන් මෙනෙහි කරමින් රහත් බවට පැමිණෙයි. තෙරුන් දැක ඔවුන්ගේ අවවාදයෙහි සිහින අශුභය දැක එහිදී පළමුවන දැහැන උපදවා ගෙන එයම ක්ෂය වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නේ රහත් බවට පැමිණෙයි. එහෙයින් මොවුන්ගේ දැකීම සාර්ථක දැකීම් වේ.

ඇතැම් කෙනෙක් වනාහි "ආමිසය කෙරෙන්ද වැඩිවීම අර්ථයමය, එය නිසා බඹසරට අනුග්‍රහ පිණිස පිළිපත් බැවින්" යනු කියත්. එම ගමනෙහි සප්පාය අසප්පායයන් භාත්පසින් පරීක්ෂා කොට ගෙන එය මනාව පිරිසිදු ගැනීම සප්පාය සම්පජ්ඣායයි. ඒ කෙසේද යත් චෛත්‍ය දර්ශනය නම් අරුත් සහිතවූවකි. ඉදින් සෑයකට කරන මහා පූජාවකදී යොදුන් දහ දොළහක් අතර පිරිස රැස් වෙයි. තමතමන්ගේ වත්පොහොසත් කම් අනුව ස්ත්‍රීහුද පුරුෂයෝද අලංකාර කොට සරසන ලද විත්‍ර කර්ම රූප මෙන් හැසිරෙති. එහිදීද මොහුට ඉෂ්ට ප්‍රියවූ අරමුණේදී ලෝබයත් අනිෂ්ට අරමුණේදී ක්‍රෝධයත් මනාව විමසා නො බැලීමේදී මෝහයත් හටගනියි. කාය සංසර්ග ආපත්තියකට හෝ පැමිණෙයි. ජීවිත බ්‍රහ්ම චරියයන්ට හෝ අන්තරාය වේ. මෙසේ එතැන අසප්පායවේ. කියන ලද ප්‍රකාර අන්තරා නැති කල සප්පායවේ. සංඝ දර්ශනයද සාර්ථක නම් වේ. ඉදින් ඇතුල් ගමේ මහා මණ්ඩපයක් කරවා මුලු රැයේම එහි හිඳගෙන බණ අසන මනුෂ්‍යයන් අතුරෙහි කියනලද

ක්‍රමයෙන්ම මහජනයාගේ එක් රැස්වීමක් අන්තරාවනුත් වෙයි. මෙසේ ඒ ස්ථානය අසප්‍රාය වේ. එබඳු අන්තරායක් නැති වීම සප්‍රාය වේ. මහ පිරිස පිරිවැරූ මහ ස්ථවිරවරුන් දැකීමේදීද මෙම ක්‍රමයමයි. අශුභ දර්ශනයද සාර්ථය එම අර්ථය දක්වනු සඳහා මේ එක් කතා පුවතකි.

එක් තරුණ භික්ෂුවක් තවත් සාමණේරයෙකුද රැගෙන දැහැටි සොයා ගැනීම සඳහා එක්තරා තැනකට ගියේය. සාමණේර තෙමේ මගට බැස පෙරටුව යන්නේ එක්තරා අශුභ නිමිත්තක් දැක ඒ අනුව පළමුවන දැහැන උපදවාගෙන එයම පාදක කොට සංස්කාරයන් මෙනෙහි කරන්නේ ඵලත්‍රය ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ගෙන මතු මාර්ගය සඳහා කමටහන් වඩමින් සිටියේය. තරුණ භික්ෂුව ඒ බව නොදැන "සාමණේරය"යි කැඳවීය. ඔහු මා විසින් 'පැවිදිවූ දිනයේ පටන් භික්ෂුව සමග කථා දෙකක් නම් නොකීවරුය. අනික් දවසකද මතු විශේෂ ගුණය නිපදවා ගන්නෙමි"යි සිතා (පසුව එමිසි නොකිය තමා වැදගත් දෙයක් සඳහා උසස් කමටහනක් වඩන නිසා එය වඩා අවසන් කොට එමිසි, නොකිය. ඒ උතුම් ඵලය නැවත දිනයකදීවත් ලබා ගනිමි, මේ භික්ෂුන් වහන්සේ කැඳෙව් බැවින් දැන් එහි යයි, යන අදහසයි) "වහන්ස" කීමෙක්ද?යි පිළිතුරු දුන්නේය. "එව"යි කීය. ඒ එක බසින්ම හෙරණ ආවේය. "වහන්ස, මේ අපි ආ මගින් ගොස් මා දැන් නතරවී සිටිය තැන මොහොතක් කල් පෙරදිග බලාගෙන සිටින්න"යි කීය. ඒ දහර භික්ෂුවද සාමණේරයන් විසින් කියන ලද පරිද්දෙන්ම කොට ඔහු පැමිණ ඵලයන්ටම පැමිණියේය. මෙසේ එක අසුභ අරමුණ දෙදෙනෙකුගේ අර්ථය- ප්‍රයෝජනය පිණිස හේතුවිය. මෙහි කී සාර්ථ ක්‍රමය දෙපරිද්දෙන් සිදුවන බව දතයුතු පිරිමියෙකුට ස්ත්‍රී අශුභයක් නිමිති කර ගැන්ම අසප්‍රායය ස්ත්‍රියකටද පිරිමි අශුභයක් නිමිති කර ගැන්ම අසප්‍රායය, මෙසේ සප්‍රායතනය සභාග ලෙසම පවතින්නේය. මෙකී ලෙස සප්‍රාය නිමිති පරික්ෂා කොට බලා පිළිගැනීම සප්පාය සම්පජ්ඣයයි. මෙසේ නුවණින් විමසා බලා ගන්නා ලද සාර්ථක සප්‍රායයාගේ අටතිස් වැදෑරුම් කමටහන් අතුරෙහි තමාගේ සිතට රූපි- ගැලපෙන

කමටහන් නම් ගෝවරයක් ඉගෙන ගෙන හික්ෂාවාර ගෝවරයෙහි (පිඬු සිඟා හැසිරීමේදී) වඩමින් යෑම ගෝවර සම්පජ්ඣාදී යයි. එහි විස්තර ප්‍රකට කොට දැක්වීම සඳහා මෙකී චතුක්කය දත යුතුය. සතර කොටස චතුක්කයයි. "මෙහිදී ඇතැම් මහණෙක් ගෙනයයි' ආපසු ගෙන නොඑයි තවත් ඇතමෙක් නොඑයි ගෙන නොයයි තවත් කෙනෙක් ගෙනනොයයි නොගෙන එයි තවත්කෙනෙක් ගෙන යයි, ආපසු ගෙන එයි, යනුයි.

එහි යම් මහණෙක් දවසක් සක්මණෙන් හා හිඳීමෙන්ද ආවරණීය ධර්මයන්ගෙන් සිත පවිත්‍ර කොට එසේම රැයෙහි පළමු යාමයත් ගෙවා, මධ්‍යම යාමයේදී ශයනය කොට පශ්චිම යාමයේදී හිඳීමෙන් හා සක්මනින්ද කල්ගෙවා උදෑසනින් කල් ඇතිවම සෑමිදුල බෝ මිදුල්වලවත් සපයා බෝ ගසට දිය ඉස බොන පැන් හා පරිභෝගයටගන්නා පැන් සපයා ආචාර්ය උපජ්ඣාදියවත් ආදී සියලුම බන්ධකයේදී කී වත් සමාදන්ව වෙසෙයිද, ඔහු සිරුරු පිළිදැගුම් කොට සෙනසුනට පිවිස දෙතුන් පර්යාංකයන් උෂ්ණ ගන්වමින් කමටහණෙහි යෙදී පිඬු සිඟා හැසිරෙන වේලාවේදී ඉන් නැගිට එම කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන්ම පා සිව් රු රැගෙන සෙනසුනෙන් නික්මී කමටහන් මෙනෙහි කරමින්ම සෑ මිදුලට ගොස් ඉදින් තමා බුද්ධානුස්මාති කමටහන වඩන්නෝ නම් එය අමතක නොකරම සෑ මිදුලට පිවිසෙයි. ඉදින් වෙන කමටහනක් වඩන්නෙක් නම් හිණිහිස (පඩිපෙල) සිටගෙන අතින්ගත් බඩුවක් මෙන් එය තබා බුදුන් අරමුණු කොට ඇති ප්‍රීතිය උපදවා ගෙන සෑ මිදුලට නැගී ඉදින් මහා සෑයක් නම් තුන් විටක් පැදකුණු කොට සිව් තැනක හිඳගෙනවැන්ද යුතුයි. ඉදින් කුඩා සෑයක් නම් එසේම පැදකුණු කොට අට තැනක සිටගෙන වැන්ද යුතුය, සෑය වැඳ බෝ රුක් මිදුලට පැමිණෙන්නහු විසින්ද භාග්‍යවත් බුදුන් ඉදිරියේදී මෙන් යටහත්ව ගෞරව භාවය දක්වා බෝධිය වැන්ද යුතුය. ඒ මහණ මෙසේ සෑයත් බෝදියත් වැඳ පුදා කමටහන ඉටාගන්නා තැනට පැමිණ තැන්පත් කොට තැබූ බඩුවක් අතින් ගන්නාක් මෙන් තමා මුලදී හල කමටහන යලිත් රැගෙන ගම අසලදී

කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන්ම සිව්වර පොරවාගෙන ගමට පිටු පිණිස පිවිසෙයි.

ඉක්බිති උන්වහන්සේ මනුෂ්‍යයන් දැක "අපගේ ආර්යයන් වහන්සේ පැමිණියහ"යි පෙර ගමන් කොට පාත්‍රය රැගෙන අසුන් හලෙක හෝ ගෙයක වඩා හිඳුවා කැඳ පිළිගන්වා බත් පිළියෙල වන තුරු පා සෝදා තෙල් ගල්වා ඉදිරියේ හිඳගෙන ප්‍රශ්න විචාරද්ද නැතහොත් බණ අසනු හෝ කැමති වෙද්ද එබඳු තැනදී නො කියවද්ද, එය නුසුදුසුය. ජන සංග්‍රහය පිණිස ධර්ම කථා පැවැත්විය යුතුයයි අටුවාවාර්ථනු පවසති. ධර්ම කථා නම් කමටහනින් තොරවූවක් නොවේ. එහෙයින් කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන්ම සිටගෙන ධර්ම කථාපවත්වා එපරිද්දෙන්ම සිටගෙන ආහාර වළඳ අනුමෝදනාද පවත්වා මහජනයා විසින් වළක්වනු ලබද්දීන් පිටත්ව ගොස් ඒ ගමින් නික්ම එහිදී ඔවුන් වලකා මගට බසියි. අනතුරුව ඔහුට පළමුව නික්ම පිටත ගමිහි කළ ආහාර කිසි ඇති සාමණේර හා තරුණ භික්ෂූන් දැක පෙර ගමන් කොට මොහුගේ පා සිව්වර ගනිති. වයස් ගත භික්ෂූහුද "අපගේ ආචාර්යාවරයාය, උපාධ්‍යාය වරයාය, යනුවෙන් මුහුණ නොබලාම වත් දක්වති. පැමිණි කොටසට අනුව ඒ මොහොතේ හැසිරෙත්. ඔව්හු ඒ භික්ෂුවගෙන් මෙසේ අසති. "වහන්ස, මේ මනුෂ්‍යයෝ ඔබගේ කවරහුද? මව් පසින් සම්බන්ධකම් ඇත්තෝද? නැතහොත් පිය පසින් නෑ කම් ඇත්තෝද?" යනුවෙන් විමසති, "කුමක් දැක මෙසේ විමසවිද?" අසයි. 'තොප කෙරෙහි මොවුන්ගේ පවත්නා ප්‍රේමයත් ගරු සැලකිල්ලත් දැකීම නිසයි', යනු කියත් "ඇවැත්නි, මව්පියන් විසිනුත් කිරීමට දුෂ්කරවූ දේ මොව්හු අපට සිදු කරදෙති. පා සිව්වරද මොවුන් සතු ඒවාමය. මොවුන්ගේ පිහිටෙන්ම අපි බියෙහි බියක්ද බඩගින්නෙහි බඩගින්නක්ද දුර්භික්ෂයෙහි දුර්භික්ෂයක්ද නොදනිමු. අපට මොවුන් බඳු උපකාර ඇත්තෝ තවත් නැත" යනුවෙන් මොවුන්ගේ ගුණ කියමින් යයි. මෙය "හරති තපච්චා හරති" ගෙනයයි ආපසු ගෙන නොඑයි. යනු කියයි.

යමෙකට වනාහි වේලාසනින් කියන ලද ආකාර වත් පිළිවෙත් කරන්නහුගේ කර්මජ තේජස දැල්වෙයි. තමා

සම්බන්ධවූ තෘෂ්ණාදීන් ගන්නා ලද්ද (අනුපාදින්නක) මුදාහැර තමාගේ යයි, තෘෂ්ණාදීන් ගත් (උපාදින්නක) දෙය ගනියි. සිරුරෙන් දහඩිය නික්මෙයි, කමටහන විටියට නො නැගෙයි. ඔහු චේලාසනින් පා සිව් රු ගෙන සැනෙකින් සෑය පුදා ගර්වාදීන් නික්මන චේලාවේදී ගමෙහි කැඳ පිණිස පිටිය කැඳ ලැබ අසුන් හලට ගොස් ඒ වළඳයි. ඉක්බිති ඔහුට දෙතුන් විටක් ගිලින මොහොතේම කර්මජ තේජස මුල් කී 'උපාදින්නකය මුදා අනුපාදින්නකය ගනියි. දිය කළ සියයකින් නහන්නා සේ තේජෝදානය උෂ්ණය- දාහය නිවීමට පැමිණ කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන් කැඳ වළඳ පාත්‍රයන් මුඛයත් සෝදා පිරිසිදු කර ගෙන ආහාර වැළඳීමට අතරතුර කමටහන් මෙනෙහි කොට ඉතිරි තන්හි පිඬු පිණිස හැසිර කර්මස්ථාන ශීර්ෂයෙන්ම ආහාර වළඳ එතැන් පටන් ඊතලයේ පස්සා කොණ සේ තියුණු විලසින් සිහියට නගාගත් කමටහන ගෙන එයි. මීට "ආහරති න හරති"- ගෙන එයි, නොගෙන එයි, යනු කියයි. මෙබඳු වූ මහණ කැඳ බී විදසුන් අරඹා මේ බුදු සසුනෙහි රහත් බවට පැමිණියවුන්ගේ ගණන් ප්‍රමාණය ඉකුත්ව ඇත. සිංහල දීපයෙහිම ඒ ඒ ගම්වල අසුන් හල්වල එම අසුන් නොමැත එබඳු යම් තැනකදී කැඳ වළඳ රහත් බවට පත් හික්මුවක් නොමැත, යනුයි.

බහා තබනලද ධුර ඇති ඇතැමෙක් සියලුම වත් බිඳ දමා පස් වැදැරුම් චිත්ත විනිබන්ධයන්ගෙන් බැඳුන සිත් ඇතිව වසන්නේ "'කමටහනක් ඇත" යන හැඟීමක්වත් ඇති නොකොට ගමට පිඬුපිණිස ගොස් නොසුදුසු ගිහිසංසර්ගයෙන් ඇලී ගැලී හැසිර ආහාරද වළඳ හිස්වූවෙක්ව නික්මෙයි. මෙය 'තේවහරති නාහරති' ගෙනද නොඑයි, ඉපදවීම- ඇතිකිරීමද නො කෙරෙයි. යමෙකු ගැන "හරති පච්චා හරති" ගෙනඑයි. යලිත් ආපසුද පමුණුවයි- ගෙනඑයි, යනු කියන ලද්දේද, ඔහු ගත පච්චාගතවත් වශයෙන් දතයුතුය. තමාගේ යහපත ගැන කැමති කුලපුත්‍රයෝ සසුනෙහි පැවිදිව දස දෙනා විසි දෙනා පණස් දෙනා සියදෙනා යනාදී වශයෙන් එක්ව වසන්නාහු කතිකාවත් ඇති කරගෙන වාසය කරති. "ඇවැත්නි, තෙපි ණය ගැන්නෝ නොවව්, භයනැත්තෝ, නොවව් ජීවිකාව පිණිස

(බඩ වැඩීම සඳහා) පැවිදිවූවෝ නොවව්, දුකෙන් මිඳෙනුකැමැත්තෙන්ම පැවිදිවූවෝ වව්, ඒ නිසා ගමන් කිරීමේදී ඇතිවන කෙලෙස් ගමන් කිරීමේදීම නිග්‍රහකරව්- දුරුකරව්. එසේම හිඳීමෙහිද සිටීමෙහිද ශයනයෙහිද උපදින කෙලෙස් ඒ ඒ අවස්ථාවලදීම බිඳදමව්" යනුයි, මෙසේ කතිකාවත් ඇතිකරගෙන පිඬු සිඟා වඩනාහු අඩඋසබයෙන් අඩ උසබයටවූ (140 රියනක දුර ප්‍රමාණයද) අඩගවූ අඩගවූ අතුරෙහිවූද ගල්කණු ඇත. ඒවායේ ලකුණින් දුර ප්‍රමාණය දැනගෙන කමටහන් මෙනෙහි කරමින්ම යෙති. ඉදින් කිසිවෙකුට ගමන් කිරීමේදී ක්ලේශයක් උපදියිද එහිදීම එය වනයා දමයි. එසේ නොහැකි වන්නෙක් සිටියිද ඔහුට පසු පසින් එන්නෙක්ද සිටියිද හෙතෙමේ "මේ මහණ ඔබට උපන් විතර්කය දනියි. මෙය ඔබට නුසුදුස්සකි" තමාට ප්‍රති විරුද්ධ වෝදනා නගාවිදසුන් වඩා එහිදීම ආර්යා භූමියට බැස ගනියි. එසේ නො හැකිවන්නේ හිදියි. ඉක්බිති ඔහුගේ පිටුපසින් එන තැනැත්තෙද හිදියයි, යනුවෙන් මෙම ක්‍රමය මයි. ආර්යා භූමියට බැස ගැනීමට නොහැකි වන්නේ නමුදු එකී ක්ලේශ විෂ්කම්භනය කර කමටහන මෙනෙහි කරමින්ම යයි කමටහනින් තොරවූ සිතකින් යුතුව පාදය නොඋදුරයි. ඉදින් නොසැලකිලි සහිතව එසේ පා නැගුවොත් තවත් ඉදිරියට නොගොස් ආපසු පළමු සිටි පෙදෙසටම එයි. ආලින්දකවාසී මහා ථූස්ස දේව තෙරුන් මෙනි.

උන්වහන්සේ වනාහි එකුත් විසි වසක් ගතපව්වාගත (ගොස් ආපසු හැරී එන) වත පුරමින්ම විසිය, මනුෂ්‍යයෝද අතරමගදී සිසාන්නාහුද වපුරන්නාහුද මඩින්නාහුද රැකිරක්ෂා කරන්නාහුද එසේ ගමන් කරන තෙරුන් දැක "මේ තෙර යලි යලිද නැවති නැවතියයි, කීමෙක්ද, මංමුළාවූයේද නැතහොත් යම් කිසි විදියකින් සිහි මුළා වූයේවත්ද" එකිනෙකා කතා කරති. උන්වහන්සේ එය නො අදහා කමටහනින් යුතුව සිතින්ම මහණ ධර්මය සපුරමින් විසිවස ඇතුළතදී රහත් බවට පැමිණුනේය උන්වහන්සේ රහත් බවට පත් දිනයෙහි එතුමන්ගේ සක්මන් කෙළවර අරක්ගෙන වසන දේවතාවා ඇඟිලිවලින් ප්‍රදීප

ආලෝක කොට සිටියේය. සතර වරම් මහ රජ වරුද සක් දෙව් තෙමේද සහම්පති බ්‍රහ්මයාද උන්වහන්සේට උපස්ථාන පිණිස එළඹුනහ. ඒ ආලෝකය දුටු වනවාසී මහා තිස්ස නම් තෙරුන්වහන්සේ මහ පුස්සදේව තෙරුන්ගෙන් දෙවන දා මේ ගැන විචාළේය.

"රාත්‍රිකාලයේ ආයුෂ්මතුන්ගේ සමීපයෙන් ආලෝකයක් නික්මුනේය. ඒ ආලෝකය කුමක්ද?" යනු තෙරුන් වික්ෂේප කරමින් ඇසීය. 'ආලෝකය වනාහි පහත් ආලෝකය වෙයි. මැණික් ආලෝකය කියා ඇත්තේය' යනුවෙන් යම් ආදී නයින් කථා කළේය. එයින් 'ඔබතුමා එය සඟවන්නෙහිය'යි කිය. 'එසේය' යනුවෙන් එය දැනගෙන සැළකෙළේය. තවද කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගතෙරුන් මෙනි

උන්වහන්සේද වූකලී ගත පච්චාගත වත සපුරන්තේ 'පළමුවම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මහාපධානයපුද්ඵ්ඨි හත් වසක් සිටීමත් සක්මණක් ඉටිය. නැවත සොළොස්වසක් ගත පච්චාගත වත පුරා රහත් බවට පැමිණියේය. ඔහු කර්මස්ථානයෙන් යුතු සිතින්ම පා නගන්නේ වියුක්ත සිතින් පානගත කල ආපසු ගම් අසළට ගොස් 'ගවදෙනක්ද නොහොත් පැවිද්දෙක්ද, යනුවෙන් සැකකටයුතු පෙදෙසෙහි සිටගෙන පොරවාගෙන ජලස්ථානයකින් දියගෙන පාත්‍රය සෝදාගෙන දියෙන් කට පුරවා ගැනීම කරයි. කරුණු කීම? මට හික්ෂාව දීමට හෝ වැදීමට පැමිණි මිනිසුන්ට 'දීර්ඝායුෂ ඇත්තෝ වව්' යන වචන මාත්‍රයෙන්ම කර්මස්ථාන වික්ෂේපය විය, යනුයි 'වහන්ස අද තතු කෙසේදැයි දවස ගැන හෝ හික්ෂු සමූහයා ගැන හෝ ප්‍රශ්න අසන්නේ ජලය ගිල සිහිකරයි. දන්වයි. ඉදින් දවස ආදී තොරතුරු විමසන්නෝ නොවේද්ද, නික්ම යන වේලාවේදී ගම්දොර කෙළ ගසා යයි. කලම්බතිත්ථ නම් විහාරයෙහි වස් එළඹුන හික්ෂුන් පස්දෙනා මෙනි.

උන්වහන්සේලා වනාහි ඇසළ පුණ්‍රපොහෝදා කතිකා වතක් කළාහුය. එනම් 'රහත් බවට නොපැමිණ අපි එකිනෙකා ඔවුනොවුන් කතානොකරන්නෙමු' යනුයි. ගමට පිඩුසිඟා පිවිසෙන්නාහුද දිය කටක් පුරවාගෙන පිවිසුනහ. දිනය ආදිය

විවාළ කල්හිද මුලදී කී අයුරින්ම පිළිපැද්දාහ. එහිදී මනුෂ්‍යයෝ කෙළගැසීම දැක දැනගත්තාහ. 'අද එක අයෙක් ආයේය, අද දෙනමක් ආහ' යනාදී නයිති. මෙසේත් සිතූහ. කීමෙක්ද, මේ හික්ෂුහු අප සමගම පමණක් කතා නොකෙරෙද්ද, නැතහොත් ඔවුනොවුනුත් සමග කතා නොකෙරෙද්ද" කියායි. ඉදින් ඔවුනොවුනුත් කතා නොකරන්නාහු නම් ඒකාන්තයෙන් මොවුන් අතර කලහයක් පැවතිය යුතුය. එවි, මොවුන් එකිනෙකා ක්ෂමා කරවමු"යි සියල්ලෝ විහාරයට ගොස් ඒ පණසක්වූ හික්ෂුන් අතුරෙහි හික්ෂුන් දෙනමක් වත් එක ස්ථානයක නොසිටින බව දුටහ. අනතුරුව මොවුන් අතර සිටි එක් නුවණැති පුරුෂයෙක් සිටියේ මෙසේ කීය. එමිබා සගයෙනි, කලහකරුවන් සමූහයක් වසන තැනක නම් මෙබඳු ශාන්ත සංවර ගති ඇතිවිය නොහැක. සැමිදුල මනාව සමතලා කොට ඇත. බෝමිදුල මනාව පිළියෙළකර හැමද පවිත්‍ර කර ඇත. පානීය පරිභෝජනීය පැන් එළවා තබා ඇත" යනුයි, ඒ මනුෂ්‍යයෝ එයින්ම නතරවූහ. ඒ හික්ෂුහුද එම වස් තුන් මස තුළදීම රහත් බවට පත්ව මහා පවාරණයේදී විසුද්ධි පවාරණයෙන් වස් පවාරණය කළහ. මෙසේ කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාග තෙරුන් මෙන්ද කලමිබතිත් එ නම් විහාරයේ වස් එළඹුන පණසක් හික්ෂුන් මෙන්ද කමටහනින් යුතු සිතින්ම පා නගන්නේ ගම් පෙදෙසට පා නගන්නේ ගම් පෙදෙසට පැමිණ දිය කට පුරවා විදි ගැන සිතාගෙන යම් පෙදෙසක සුරාසොඩි ධුර්න ආදීහු හෝ කලහකරුවෝ හෝ දරුණු ඇත් අස් ආදීහු හෝ නැද්ද, එම විදියට පැමිණෙයි. එහිද පිඩුසිඟා හැසිරෙන්නේ වහ වහා වේගයෙන් නොයයි. වේගයෙන් දුවන පිණ්ඩපාතිකංගයක් නම් සසුනෙහි නැත. විෂම බීමක - පාරකට බැස්ස කල ජලය පිටවූ ගැලක් මෙන් නිශ්චලව යයි. ගෙපිළිවළින් ගෙයක් ගෙයක් කරා පැමිණියේද පිඩු දෙනු කැමති අහෝ නොදෙනු කැමති අය ගැන හෝ වටහාගැනීමට ඊට සුදුසු කාල ප්‍රමාණයක් යොදා ලද එම ආහාරය රැගෙන ඇතුල් ගම හෝ පිටත ගම හෝ විහාරයට හෝ පැමිණ තමාට සැප පහසු අවකාශ තැනක හිඳගෙන කමටහන් මෙනෙහි කරමින් ආහාරයෙහි ප්‍රතික්කුලසංඥාව ඉපදවිය යුතුය.

අක්කිභික්ඛුප්පන (ඇසේ අඳුන් ගැම) චනාලේපන (කුචාලයක බෙහෙත් ගැම) පුත්තමංස භක්ඛන (බඩගිනි වේගය දරාගත නොහැකිව සිය පුතුගේ මස් කෑම) යන මේ උපමාවන් සිහිකරමින් අංග අටකින් යුතු ආහාරය වළඳයි. දවය (කෙළිසෙල්ලම්) පිණිස නොව සැරසිලි අලංකාර ඔපමට්ටම් කරගැනීම පිණිස නොව යනුවෙන් ඒ අහර අනුභව කළ අය සිහිකළ යුතුය. එසේ කොට වළඳා ජලපානයද කොට අහර කිසි නිමවා මොහොතක් කල් බත්මත නැතිවනතුරු විවේක ගතයුතුය. පෙරවරුයෙහිත් පස්වරුයෙහිත් පෙරයාමයෙහිත් පශ්චිමයාමයෙහිත් ප්‍රධාන වශයෙන් කමටහනම මෙතෙහි කරයි. මෙය 'හරති ච පච්චා හරතිවා' - රැගෙනද යයි, ආපසුද ගෙන එයි, යනුවෙන් හඳුන්වයි.

මේ හරණ පච්චාහරණ නම් ගත පච්චාගත වන පුරණ යමෙක් උපනිශ්‍රය සම්පන්නවූයේ වේද, ඔහු පළමු විශේහිදීම රහත් බවට පැමිණෙයි. ඉදින් එසේ පළමු විශේහිදී නොපැමිණියේ නම් මධ්‍යම විශේහිදී පැමිණෙයි. ඉදින් යම් හෙයකින් මධ්‍යම විශේහිදීත් එසේ නොපැමිණියේ නම් පශ්චිම විය නම් මරණ සමයේදී රහත් බවට පැමිණෙයි. එදින් එසේත් නොවූයේ නම් දිව්‍යපුත්‍රයෙකුට ඉපිද එහිදී රහත් වෙයි. ඉදින් දිව්‍යපුත්‍රයෙකුටත් නොපැමිණියේ නම් බුදුවරයෙකු නූපන් (අබුද්ධෝත්පාද කාලයක) අවදියක පසේ බුදු බව ලබයි. ඉදින් එසේත් නොවූයේ නම් ලොව්තුරා බුදුවරයෙකු හමුවේදී ඛිප්පාහික්ඛුසෙකු (වහාම විශිෂ්ඨ ලෙස දිව්‍යඥානාදිය ගැන දැනගැනීම) හෝ වෙයි. ඒ කෙසේදැයි කියතොත් බාහියදාරුවිරිය තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් මහ පැහැති සැරියුත් තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් මහත් ඉර්ධි ඇති මහමුගලන් තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් ධූතවාදී මහ කසුප් තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් දිවැස් ලැබූ අනුරුද්ධ මහා තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් මහා විනයධර උපාලි තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් මහා ධර්ම කථික පුණ්ණ මත්තානිපුත්ත තෙරුන් මෙනි. නැතහොත් ආරණ්‍යවාසී රේවත මහතෙරුන් මෙනි. නැතහොත් බහුශ්‍රැත ආනන්ද මහතෙරුන් මෙනි. නැතහොත්

ශික්ෂාකාමී බුද්ධ පුත්‍ර රාහුල තෙරුන් මෙනි. මෙසේ මේ චතුෂ්කයෙහි යම්කිසි පුද්ගලයෙක් මුල් කී 'හරතිව පච්චාහරතිව' යනුවෙන් දැක්වූ ගෝවරසම්පජ්ඣාදිය මුදුන් පමුණාවාගත්තේ නම් වේ. අභික්කමණ (ඉදිරිය බලායාම) ආදීන්හි සිහිමුළා නොකර ගැනීම අසම්මෝහ සම්පජ්ඣාදියයි. එය මෙසේ දත යුතුය. මේ ලෝකයෙහි යම් මහණෙක් ඉදිරියට යන්නේ හෝ නතර වන්නේ හෝ යම්සේ අන්ධබාල පෘථග්ජනයෙක් ඉදිරි ගමනාදීන්හිදී 'තෙමේ ඉදිරියට යයි. 'තමා විසින් ඉදිරියට යාම මෙහෙයවන ලදී' කියා හෝ 'මම ඉදිරියට යමි, මා විසින් ඉදිරියට මෙහෙයවීම කරන ලදී' යනුවෙන් හෝ මෙසේ මුළා වීම සිදුවෙයි. මෙහිදී එසේ මුළානොවිය යුතුය. 'ඉදිරියට යමි. ගමන් කරමි' යනු සිතෙහි හටගත් කල්හි ඒ සිතත් සමගම චිත්තසමුප්පාදන වායෝ ධාතු විඤ්ඤාත්තිය උපදිමින් හටගනියි. මෙසේ සිතය, ක්‍රියාව වායෝ ධාතු විෂ්ඨරණය යන මොවුන්ගේ වශයෙන් මේ කායය නමින් හැඳින්වෙන ඇටසැකිල්ල ඉදිරියට ගමන් කරයි. මෙසේ ගමන් කරන ඔහුට එක් එක් පියවරක් එසවීමේදී පට්ඨ ආපෝ යන ධාතු දෙක ස්වල්ප ප්‍රමාණ වේ. ඉතා මද බවට පත්වේ. අනික් දෙක තේජ - වායු) අධික ප්‍රමාණ වේ. ඉතා බලවත් බවට පත්වේ ගෙනයාමෙහි හෙවත් ගමන් කරවීමෙහිද මාරුවෙන් මාරුවට මෙහෙයවීමෙහි (අතිහරණ විතිහරණ දෙකේ) ද එසේමය. වොස්සජ්ජනයෙහි (අත්හැරීමේදී) තේජ හා වායු යන ධාතු දෙක ස්වල්ප මාත්‍ර වේ. ඉතා මද බවට පත්වේ. සන්තිකේඛපන සන්තිරුමිභණයන්හි (ප්‍රවේෂණයෙහි හා වැළැක්වීමෙහි) ද එපරිදිමය. එහිදී ඉදිරීමෙහි ඇතුළත්වන රූපාරූප ධර්මයෝ ගෙන යෑමට ගමන් කරවීමට නොපැමිණෙති. මෙහෙයවීමෙහි පවත්නා මාරුවෙන් මාරුවට තැබීමද එසේමය මාරුවෙන් මාරුවට තැබීමෙහි පවතින වොස්සජ්ජනය (අත්හැරීම) ද එසේමය. වොස්සජ්ජනයෙහි පවත්නා සන්තිකේඛපනය (ප්‍රවේෂකිරීම)ද එසේමය. සන්තිකේඛපනයෙහි පවත්නා සන්තිරුමිභනය (වැළැක්වීම) ද එසේමය. මුල් කී පරිදි නොපැමිණෙති. ඒ ඒ තන්හිම පුරුක් වශයෙන් සීමා ප්‍රමාණ වශයෙන් සන්ධි වශයෙන් කොටස්

වශයෙන් පැවති රත්වූ ගිනි කබලක බහා දැමූ තලඇට සේ 'තට තට' යන අනුකරණය ඇතිව බිඳී යෙති එහි 'කවර නමැත්තෙක් ගමන් කරයිද? කවර නම් කෙනෙකුගේ ගමන් කිරීමක්ද? පරමාර්ථ වශයෙන් වනාහි ධාතුන්ගේම ගමන පමණයි. ධාතුන්ගේම සිටීමයි. ධාතුන්ගේම හිඳීමයි. ධාතුන්ගේම ශයනයයි. ඒ ඒ කොටසෙහිවූ රූපයන් සමග මෙසේ පවතියි. එහෙයින් මෙසේ කිය.

"අන් සිතක් උපදියි, අන් සිතක් නැතිවෙයි. මග අතරක් නැතිව එකිනෙකට ගැළපී ගඟ මහ දිය පහරක්සේ ගමන් කරයි" යනුයි. මෙසේ අභික්කමාදීන්හිද මුළුතොව්වී බවට පැමිණීම අසම්මෝහ සම්පජ්ඣාය නම් නිමිශේය.

'අභික්කන්තේ පටික්කන්තේ සම්පජානකාරී හෝති' සන පදයාගේ අර්ථයයි මේ.

ආලෝකිතේ විලෝකිතේ - මෙහි ආලෝකිතය නම් ඉදිරිය බැලීමයි විලෝකිතය නම් දිසානු දිසා හෙවත් අනුදිශා බැලීමයි තවද යට මතුයෙහි පස්සෙහි බැලීමේදී ඕලෝකිත, උල්ලෝකිත, අපලෝකිත යන නම් වහරති. ඒවා මෙතැනදී නොගන්නා ලදී. සරුප් වශයෙන් මේ දෙක පමණක් ගන්නාලදී. මේ සියල්ල මුඛයෙන් ගන්නාලබන්නාහුය 'ඉදිරිය බලන්නෙමි' යන සිත උපන් කල ඒ සිතගේ වශයෙන් විමසා බලා අදහස වටහාගැනීම සාත්ථකසම්පජ්ඣායයි. මෙය ආයුෂ්මත් නන්ද තෙරුන් කායශාක්ෂියෙහි තබා ප්‍රගුණ කළ උතුමෙකු බව දතයුතුය. භාග්‍යවතුන් විසින් මෙය වදාරණ ලදහ "ඉදින් මහණෙනි, නන්දයා හට පෙර දිග බැලීමට ඕනෑවිද, එවිට නන්ද තෙර මුළු සිතින්ම පෙර දිග ගැන විමසා බලයි" යනුයි. "මෙසේ පෙරදිග බලන මට අභිධ්‍යා දෝමනස්ස ආදී ලාමකවූ අකුසල ධර්මයෝ ආශ්‍රයට නොඑති" යනුයි. මෙසේ සාත්ථකසම්පජානය සිදුවෙයි. 'ඉදින් මහණෙනි, නන්ද තෙරුන්හට පශ්චිම දිශාව -පෙ- 'උතුරු දිශාව- දකුණු දිශාව- උඩ- යට- අනුදිශා විමසා බලයි. "මෙසේ දිශානුදිශාවන් විමසා බලන මට -පෙ- සම්පජානය වෙයි" යනුයි තවද මෙහිදී මූල සදහන් කළ පරිදි චෛත්‍ය දර්ශනාදී වශයෙන් සාර්ථකතාව දසප්‍රායකතාවද තේරුම් ගත යුතුය.

කර්මස්ථානයේ අත්තොහැරීම මගේ වරසම්පජ්ඣයයි. එහෙයින් ස්කන්ධ ධාතු ආයතන කර්මස්ථාන යන මේවායින් කමාගේ කමටහන් වශයෙන් කසිණ ආදී කර්මස්ථානිකයන් විසින් එම කමටහන් ශීර්ෂයෙන්ම ආලෝකන විලෝකනයන් බැලිය යුතුය. තමා ඇතුළත නම් ඉදිරිය බලන්නෙක් හෝ අනුදිශා බලන්නෙක් හෝ නැත. 'ඉදිරිය බලන්නෙමි' යන සිත උපදනා කල එම සිත හා සමග සිත හා එකට ඇතිවන වායෝධාතු විඤ්ඤත්තිය හටගත්වමින් උපදියි. මෙසේ චිත්ත ක්‍රියා වායෝධාතු විප්ථාර යන මොවුන්ගේ වශයෙන් යට පිහිටි ඇස්පිහාට්ට පෙත්ත යට ගිලාබසියි. උඩ පිහිටි උඩ පනිය යන්ත්‍ර මාර්ගයකින් විවෘතකරන කරන යම් කිසිවෙක් නම් නැත. එයින් චක්ෂුර් විඥානය දැකීමේ ක්‍රියාව සිදු කරමින් උපදිනුයි. ඒ උපන් සිත දැනගැනීම මෙහි අසම්මෝහ සම්පජ්ඣය නමින් හඳුන්වයි. තවද මුල්වූ දේ දැනගැනීම ආගන්තුකවූ තාවකාලික වශයෙන්ද මෙහි අසම්මෝහසම්පජ්ඣය දනගනුය. මූලපරිඤ්ඤා වශයෙන් පළමුව-

"භවංග, ආවජ්ජන, දස්සන, සම්පට්ච්ඡන සන්තීරණ, වොත්ථපන සත්වනුව ජවන ගමනද වේ" යනුවෙන් සිත පිළිබඳ විදිගමන මින් දැක්වෙයි.

එහි භවංග නම් උත්පත්තිභවයේ අංගකෘත්‍යය සිදුකරමින් පවතියි. එය එහා මෙහා පෙරලා ක්‍රියා මනෝධාතු ආවර්ජන කෘත්‍යය සිදුකරමින් උපදියි. එහි නිරෝධයෙන් චක්ෂුර්විඥානය දැකීම කිසි සිදුකරයි. එය නිරෝධයෙන් විපාක මනෝධාතුව පිළිගැනීම කිසි සිදුකරයි. එය නිරෝධයෙන් විපාක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව සන්තීරණ කිසි සිදුකරයි එය නිරෝධයෙන් ක්‍රියා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුව ව්‍යවස්ථාපන කෘත්‍යය සිදුකරයි. එය නිරෝධයෙන් සත්වරක් ජවන් සිත දිවෙයි. එහි පළමුවන ජවනයෙහිම මෝනොමෝ ස්ත්‍රියක, මේ තෙමේ පුරුෂයෙක, යනුවෙන් හිත ඇලවීම, දූෂ්‍යවීම, මූළාවීම වශයෙන් ඉදිරිය බැලීමත් අනුදෙස් බැලීමත් නොවෙයි. දෙවන ජවන වාරයේදී -පෙ- සත්වන ජවන වාරයේදී රණමඬලෙක ඒ ඒ යෝධ සෙබලුන් අතර පහත් උසස් අයගේ වශයෙන් පැරද

බිඳවැටුන කල 'මෝ තොමෝ ස්ත්‍රියක, මේ තෙමේ පුරුෂයෙක' මෙසේ රජ්ජනාදී වශයෙන් ආලෝකිත විලෝකිත වේයි. මෙසේ පළමුව මෙහි මූලපරිඤ්ඤා වශයෙන් අසම්මෝහ සම්පජ්ඤ්ඤා දතයුතුය.

චක්ෂුද්වාරයට රූපයක් හමුවන කල හවංගවලනයෙන් උඩ ස්වකීය ස්වකීය කටයුතු නිපදවීම් වශයෙන් ආවර්ජනාදීන්හි (මෙනෙහි කිරීම්) ඇතිවී නිරුද්ධවූ කල්හි කෙළවර ජවනය උපදියි. එය කෙබඳුද කියා දක්වතොත් පෙර උපන් ආවර්ජනා ආදීන්ට වාසස්ථානයක් බඳුවූ චක්ෂුද්වාර නමැති ගෙට ගොඩවැදුන ආගන්තුක පුරුෂයෙකු වැන්න. යම්සේ කෙනෙක් අනුන්ගේ ගෙයකින් යමක් ඉල්වා ගැනීමට ඇතුල් වූන ඔහු ඒ ගෙට ආගන්තුකයෙකි. එහිදී ගෙහිමියන් නිශ්ශබ්දව සිටිනු දැක ඔවුන්ට අරකී ආගන්තුකයා යම් යම් දේ ගැන අනකිරීම නුසුදුසය. මෙසේ ආවර්ජනාදීන්හට නිවාස ස්ථානයන් බඳු ඇස්දොරෙහි ආවර්ජනාදීන් අතුරෙහි නොරැඳීමාදිය සිදුවන කල්හි දූෂ්‍ය නොවීම් ඇතිකල්හි මූලානොවීම් ඇතිකල්හි එබඳු ස්වභාවයක් පැවතියයුතු කල ඇලීම් දූෂ්‍ය වීම් මූලාවීම් ඇතිවීම අයුතුය. මෙසේ ආගන්තුගභාවය වශයෙන් අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤා දැනගත යුතුය.

චක්ෂුද්වාරයේ යම් ඒ වොන්ථපනය කෙළවරකොට ඇති සිත් උපදිද්ද, ඒවා සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයනුත් සමගම ඒ ඒ තැන්වලදීම බිඳීයත් ඔවුනොවුන් එකිනෙකා නොබලත් යන අදහසයි. සෙස්සෝ තාවකාලිකයෝය. මෙහිදී යම්සේ එක ගෙරුක විසූ සියලුම මනුෂ්‍යයන් මළ කල්හි යම්කිසිවෙකු ඒ ගෙහිම ඒ මොහොතේ නැටීම් ගි කීමාදි විනෝද ක්‍රීඩාවන්හි යෙදුනොත් එය ඉතා අයුතු ක්‍රියාවකි. එපරිද්දෙන්ම එකම දොරටුවක සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් සහිතවූ ආවර්ජනාදීන් ඒ ඒ තන්හිම මළකල්හි ඒ මොහොතේම ඉතිරිවූ ජවනයාගේද ඇලීම රැදීම මූලාවීම වශයෙන් ඇලීම නුසුදුසුය. මෙසේ තාවකාලික භාව වශයෙන් අසම්මෝහසම්පජ්ඤ්ඤා තේරුම් ගත යුත්තේය.

තවද ස්කන්ධ ධාතු ආයතන ප්‍රත්‍ය යන මොවුන් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කිරීම් වශයෙන්ද මෙය දතයුතුය. මෙහි ඇසත්

රූපයත් දෙක රූපස්කන්ධය නම්. දැකීම විඤ්ඤාණස්කන්ධයයි. ඒ හා යෙදුන (සම්ප්‍රයුක්ත) වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි. සංඥාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි. ස්පර්ශය ආදිය සංස්කාරස්කන්ධයයි. මෙසේ මේ පස්වැදෑරුම් ස්කන්ධයන්ගේ සමව්‍යය (එක්වී ගැළපී සිටීම) ඇති කල ආලෝකන විලෝකනයන් ඇතිවීම සිදුවෙයි. එහි කවර නම් කෙනෙක් ඉදිරිය බලයිද? අනුදිශා බලයිද? එසේ ඇස වක්ඛායතනයත් රූපය රූපායතනයත් දර්ශනය මනායතනයත් වේදනාදී සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයෝ ධර්ම' යනනයත් යන මොවුන්ගේ වශයෙන් මේ සතර ආයතනයන්ගේ සමව්‍යය ඇතිකල්හි ආලෝකනය හා විලෝපනය ඇති වෙයි එහි කවර නම් කෙනෙක් ආලෝකනය කරයිද? විලෝකනය කරයිද? එසේම ඇස වක්ඛු ධාතුවත් රූපය රූපධාතුවත්, දර්ශනය වක්ඛුවිඤ්ඤාණ ධාතුවත් ඒ හා සම්ප්‍රයුක්ත වේදනාදී ධර්මයෝ ධර්මධාතුවත්, යන මොවුන් සතර දෙනාගේ මෙසේ සමව්‍යයක් ඇතිකල ආලෝකනයත් විලෝකනයත් ඇතිවෙයි. එහි කවර නම් කෙනෙක් ආලෝකනය කෙරෙයිද? විලෝකනය කෙරෙයිද? එසේ ඇස නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයත් රූපය ආරම්භණ ප්‍රත්‍යයත් මෙනෙහිකිරීම අනන්තර සමනන්තර උපනිස්සය නත්ථිවිගත යන ප්‍රත්‍යයත් සමගත් ආලෝකය උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයත් වේදනාදීහු සහජාත ප්‍රත්‍යයත් යනුවෙන් මෙසේ මොවුන්ගේ වශයෙන් සමව්‍යය ඇතිකල ආලෝකන විලෝකනයන් ඇතිවෙයි. එහි කවරනම් කෙනෙක් ආලෝකනය කරයිද? විලෝකනය කරයිද? මෙසේ මෙහිදී ස්කන්ධ ආයතන ධාතු ප්‍රත්‍ය යන මොවුන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂාකිරීම් වශයෙන්ද අසම්මෝහ සම්පජ්ඤ්ඤය දතයුත්තේය.

සම්මිඤ්ජේනේ පසාරිතේ- පර්ව-පුරුක් හෙවත් කොටස් වල හැකිලවීම - දිගුකිරීම කරනවිට එහි සිත් වශයෙන්ම නොකොට අත්පාවල හැකිලවීම දිගුකිරීම යන මොවුන්ගේ ප්‍රත්‍ය වශයෙන් අර්ථානර්ථයන් හැරගෙන විමසා බලා අර්ථ පක්ෂය පිළිගැනීම සාර්ථක සම්පජ්ඤ්ඤයයි. එහි අත් පා බොහෝ වේලාවක් මුළුල්ලේ හකුළුවා හෝ දිගහැර හෝ සිටින්නෙකුට මොහොතින් මොහොත වේදනා හටගනිති. ඉන් සිතෙහි එකඟබවක්

නොලබයි. කමටහන බිඳවැටේ. මග එල ලැබීම් වශයෙන් විශේෂාධිගමයක් නොලබයි. කලින් කල වරින්වර අත් පා හැකිලීමෙනුත් දිගහැරීමෙනුත් එබඳු වේදනා නොහටගනිත්. ඒ නිසා සිත එකඟ වෙයි. කමටහන වැඩිදියුණු බවට පැමිණෙයි. විශේෂාධිගමයකට පැමිණෙයි. යන අදහසයි. මෙපරිද්දෙන් අර්ථාන්තර්ප් පරිගණ්ඨනය දතයුතු.

අර්ථය ඇතිකල්හිදු සප්තය අසප්තය හෙදයන් විමසා බලා සප්තයපරිගණ්ඨනය සප්තය සම්පජ්ඣ්ඤයයි. එහි මේ ක්‍රමයයි- මහ සැ මිදුලෙහි තරුණ භික්ෂුහු හදාරති. ඔවුන්ගේ පිටිපයින් තරුණ භික්ෂුණිහු ධර්මය අසති. එහි එක් තරුණ මහණෙක් අත දිගුකිරීමක් නිසා කායසංසර්ග ඇවතට පැමිණ එම කරුණ නිසාම ගිහි බවට පත්විය. තවත් භික්ෂුවක් පා දිගු කිරීමකින් ගින්නෙහි දිගු කෙළේය. ගින්නට පත්විය ඇට දක්වා හැපී ගින්නෙන් පා දැවී ගියේය. තවත් කෙනෙක් තුඹසෙක යැවිය. ඉන් ඔහු සර්පයෙකු විසින් දෂ්ට කරන ලදී. තවත් කෙනෙක් සිව්ඊ කිළියෙහිවූ කුඩා දඬුවෙහි දික් කෙළේය. එහිදී ඔහු මණිසප්ප (එනම් සර්පයා) දෂ්ට කෙළේය. කරුණු මෙසේ හෙයින් මේ ආකාරවූ නොගැළපෙන තැන්වලට දිගුනොකොට සප්තය-යෝග්‍යවූ තැන් වලටම දිගු කළයුතුය. මේ මෙහි කී සප්තය සම්පජ්ඣ්ඤයයි.

ගෝචර සම්පජ්ඣ්ඤය මහා ථෙර කතා පුවතීන් ගෙනහැර දැක්විය යුතුය. එය මෙසේය- මහතෙරුන් වහන්සේ දවල් හිදිනා තැන හුන්නේ එකල අතවැසියන් සමග ධර්ම සාකච්ඡා කරමින් වහාම අත හකුලවා යලින් මුලින් තිබුන තැනම තබා හෙමින් හැකිළීය. ඒ දුටු අතවැස්සෝ කරුණු විවාළහ. 'වහන්ස, කුමක් නිසා ඉක්මණින් අත හකුලවා යලින් තිබුන තැනම තබා හෙමින් හැකිලුවේද?' කියාය. 'ඇවැත්නි, මම යම් දිනක පටන් කමටහන් මෙනෙහි කරන්නට පටන්ගත්තෙමිද එතැන්පටන් මම කිසිම මොහොතක කමටහනින් තොරව (එය හැර- සිහි නොකොට) අත් හැකිළීමක් නොකෙළෙමි. නමුත් මේ මොහොතේ තෙපි සමග කතාවක යෙදී සිටිය බැවින් මට කමටහන අමතකවී අත හැකුලුවෙමි. එමනිසා යලින් පළමු

තිබුන තැනම අත තබා හැකුලුවෙමි' තෙරුන්වහන්සේ පැවසූහ. "යහපති! යහපති!! වහන්ස, භික්ෂූන්වහන්සේ විසින් නම් ඔය විදියට තමා පිළිපදිනට ඕනෑ" යනුවෙන් ඒ අතවැස්සෝ එය ගැන සතුට පළකළහ. මෙසේ එතැනදීද මොනයම්ම කරුණක් නිසාවක් කොතැනකදීවත් සිය කමටහන් අත්නොහැරීම ගෝවරසම්පජ්ඣඤායයි දත යුත්තේය. ඇතුළත ආත්මයයි කියා කිසියම් හකුලුවන්නෙක් හෝ දිගු කරන්නෙක් හෝ නොමැත, මුලදී කියනලද ආකාර චිත්ත ක්‍රියා වායෝ ධාතු යන මොවුන්ගේ පැතිරීමෙන් නූලක් ඇදීමෙන් මෙන්ද දාරුයන්ත්‍රයක අවයව මෙහෙවන්නාක්මෙන්ද හැකිළීම හා දිගු කිරීම මෙනැයි දතයුතු. මේ කාරණය සම්බන්ධයෙන් මෙකීසේ දැනගැනීම අසම්මෝහ සම්පජ්ඣඤායයි දතයුතු.

සංඝාටි පත්තච්චර ධාරණේ - මෙහි දෙපට හා තනිපට සිව්වැ හැඳිම් පෙරවිම් වශයෙන්ද පාත්‍රයට භික්ෂාව පිළිගැනිම් වශයෙන්ද පරිභෝග කිරීම මෙහි කී ධාරණ' නම්. එහි දෙපට හා තනිපට සිව්වැ දැරීමේදී පළමුව ඒවා හැඳගෙනද මනාව පොරවාගෙනද පිඬුසිඟා හැසිරෙන්නේ ඉන් සිදුවන ආම්ස ලාභය "සීතල දුරුකිරීම පිණිස" යනාදී නයින් භාග්‍යවතුන් විසින් දෙසන ලද අයුරින්ම ප්‍රයෝජනයට ගතයුතු බව මෙහි 'අත්ථ' නම්. ඒ වශයෙන් සාර්ථකසම්පජ්ඣඤාය දත යුතුය.

උෂ්ණ ශරීරයකින් යුතුවූවෙකුටත් දුර්වල ශරීර ඇත්තෙකුටත් සියුම් සිව්‍ර යෝග්‍යය. ශීතල ශරීර ඇත්තෙකුට නම් ඝන දෙපට සිව්‍ර යෝග්‍යය. (සප්‍රායය) මෙයට විපරිත:- විරුද්ධ නම් ආයෝග්‍යය. ඇතැම් සමහරෙකුට දිරු සිව්‍ර අසප්‍රායය. අගුලිදීමෙන් එයට බාධා පැමිණේ. පටරෙදි දුහුල් රෙදි ආදී අග්‍ර වස්ත්‍රයෙන් තැනූ සිව්‍ර ගැන ආශා උපදවති. එබඳු අගනා සිව්‍ර වනයේ හුදකලාව වසන භික්ෂූන්ට දැරීමට නුසුදුසුය. තම ජීවිත හානියටද ඇතැම්විට හේතුවිය හැක. සමාන නොකළහැකි යම්කිසි නිමිති ශාස්ත්‍රකීමාදී මිත්ථ්‍යා ජීවිකා වශයෙන් ලැබුන සිව්‍රක් වේද එබඳු සිව්‍රක් පරිභෝග කරන්නාහට අකුසල ධර්මයෝ වැඩිදියුණු වෙති. කුසල ධර්මයෝ පිරිහෙති. එබන්ද අයෝග්‍යය- අකැපය. එයට විරුද්ධ සිව්‍ර

සප්‍රායය- කැපය. මෙකී නයින් මෙහි සප්‍රාය සම්පජ්ඣ්ඤාය ලැබෙයි. තමා ගත් කමටහන අත්තොහැරීම වශයෙන් ගෝචර සම්පජ්ඣ්ඤාය දතයුතුය.

ඇතුළත ආත්මය නමින් කිසියම් සිව්‍රු පොරවන්නෙක් නම් නැත. කියන ලද පරිදි චිත්ත ක්‍රියා වායෝ ධාතු යන මොවුන්ගේ මෙහෙයවීමෙන් සිව්‍රු පෙරවීම සිදුවෙයි. එහි සිව්‍රද අවේතන වස්තුවකි. කයද අවේතනය. "මා විසින් කය පොරවනලදැයි සිව්‍රු නොදනියි. ධාතුහු ධාතු සමූහය සඟවත්. දිරු වස්ත්‍රකඩකින් පෙතැලිරුවක් (බෝනික්කා) වැසීමක් හැන්දවීමක් බඳුය. එහෙයින් නොගැළපෙන සිව්‍රක් ලැබගෙන නම් එය ගැන සතුටු නොවිය යුතුය. නොගැළපෙන බැවිනි. එසේම අයහපත් නොවූවක් ලැබද නොසතුටු වියයුතු නොවේ. නයි තුඟ්ස් සෑ ගස් ආදීන්හි ඇතමෙක් මල් ගඳ දුම් ආදියෙන් පුදති. ඒවාට සත්කාර කරති. තවත් කෙනෙක් අසුවි මල මුත්‍ර මඩ දැව ආයුධ ආදියෙහිදී නොසැලකිලි දක්වති. මුල් කී පරිදි ඒ නයි තුඟ්ස් ආදීහු සත්කාර දැක සොම්නස් හෝ දොම්නස් හෝ නොකරති. මෙපරිද්දෙන්ම අයෝග්‍ය සිව්‍රක් ලැබ සතුටුවිය යුතු නොවේ. මෙසේ පවත්නා පටිසංඛාන වශයෙන් අසම්මෝහ සම්පජ්ඣ්ඤාය දතයුතුයි.

පාත්‍රය දැරීමේදීද එය වහා නොගෙන 'මෙය රැගෙන පිඬු පිණිස හැසිරෙමින් හික්ෂාව ලබන්නෙමි' යනුවෙන් මෙසේ පාත්‍රය ගැනීම ප්‍රත්‍ය ලබාගැනීමේ ප්‍රයෝජනය සඳහාය යන ප්‍රයෝජනය ගැන සලකාගැනීම සාත්ථක සම්පජ්ඣ්ඤායයි දතයුතු.

කෘශ්‍ය දුබල සිරුර ඇත්තෙකුට නම් බර පාත්‍රයක් අසප්‍රායය. මොල්ලි සේ හතර පස් ගැටයකින් යුතුව පිරිසිදු කිරීමට අපහසු පරිදි තැනූ පාත්‍රය අසප්‍රාය වෙති. සේදීමට දුෂ්කර පාත්‍රයද නොවී, එය සේදීමට ඔහුට ඉතා දුෂ්කරවේ. මිණිපැහැති පාත්‍රය ගැනද ආශා උපදියි. එය ගැන සිව්‍රු පිළිබඳව කී පරිද්දෙන්ම අසප්‍රායනය දතයුතු. නිමිත්ත කර්මාදියකින් ලැබූවක් වෙතොත් එය පරිභෝගයෙන් අකුසල ධර්මයෝ දියුණුවෙති- කුසල ධර්මයෝ පිරිහෙති. මෙය ඒකාන්ත අසප්‍රායය. මෙයට විපරිතවූ

දෙය සප්තය. මේ අයුරින් මෙහි සප්තසම්පජ්ඣය වේ. මුල් කීසේ කමටහන අත්තොහාරීම් ගෝවර සම්පජ්ඣයයි දතයුතුය.

ඇතුළත ආත්මය නමින් කිසියම් පාත්‍රය ගන්නෙක් නැත. මුල් කී පරිදි චිත්ත ක්‍රියා වායෝ ධාතු යන මේවායේ මෙහෙයවීම වශයෙන්ම පාත්‍රය ගැනීම සිදුවෙයි. එහි පාත්‍රය අවේචනයයි. අත්ද අවේචනයයි. 'මා අතින් ගත්තේය'යි පාත්‍රය නොදනියි. 'පාත්‍රය අප විසින් ගන්නාලදැයි අත්ද එසේම නොදනියි. ධාතුහුම ධාතු සමූහයක් ගණිත්. අඬුවකින් ගිනිවත් භාජනයක් ගැනීම බදුය. මෙසේ පවත්නා ප්‍රතිසංඛාත වශයෙන් අසම්මෝහ සම්පජ්ඣය දතයුතු.

තවද යම්සේ කපනලද අත්පා ඇති එයින් ඇතිවූ තුවාලවලින් වැගිරෙන සැරව හා ලේ ඇති පණුවන් හා නිලමැස්සන්ගෙන් ගැවසුන අසරණයන් වසන ශාලාවක සිටින අනාථ මනුෂ්‍යයන් දැක දයා බහුල පුරුෂයෝ ඒ අසරණ තුවාලකරුවන්ට ඒ වණපිලියල් වෙලන රෙදිද බඳුන්වලින් බෙහෙත් ආදියද ගෙන එති. ඒ ගෙනෙන ලද සමහර රෙදි ඉතා සියුම්ය, සමහරක් ඉතා රළුය. ඒ බෙහෙත් බඳුන් ආදියද සමහරක් මනාසේ පිළියෙළ කළාහුය. සමහරක් නපුරුසේ පිළියෙළ කළාහුය. එහිදී ඔව්හු ඒ ගැන යහපත් සිත් ඇත්තෝ හෝ අයහපත්- නපුරු සිත් ඇත්තෝ හෝ නොවෙති. ඔවුන්ට ඕනෑවන්තේ වණපිලියල් ඕනා බඳින රෙදින් ඒවාට අවශ්‍ය බෙහෙත් බඳුනුත් පමණකි. එපරිද්දෙන්ම ඒ මහණ තෙමේ වණ පිලියල් වෙලන රෙද්ද මෙන් සිව්වැද බෙහෙත් බඳුන මෙන් පාත්‍රයද සැලකිය යුතුයි. බඳුනෙහි ලූ බෙහෙත් මෙන් පාත්‍රයෙහිවූ ආහාරය සැලකිය යුතුයි. මේ අයුරින් සිල්වත් ලෙස දිවිපෙවෙන ගෙනියන යෝගාවචර මහණතෙමේ දෙපට හා තනිපට සිව්වැ පාත්‍රදැරීමේදී අසම්මෝහසම්පජ්ඣයෙන් යුතුව විසීම ශ්‍රේෂ්ඨවූ සම්ප්‍රජානකාරී භාවයෙන් යුතුව විසීමයයි දත යුතුය.

අසිතේ - පිණ්ඩපාත භෝජනය වැළඳීමෙනි.

පිතේ - කැඳ ආදිය බීමේදී.

බාසිතේ - පිටි කැවිලි කෑමෙනි.

සායනේ - මී පැණි ආදිය රස විඳීමෙනි. මෙහි 'නේවදවාය' යනාදී නයින් කියනලද අටවැදෑරුම් අර්ථය අත්පත් යන්නෙන් ගතයුතු. ඒ වශයෙන් සාත්පකසම්පජ්ඣය දතයුතුය.

රළු, ප්‍රණීත, නිත්ත, මධුර ආදී ඒ ඒ රස ඇති යම් භෝජනයකින් යමෙකුට අපහසු වේද එය ඔහුට අසප්‍රායය. එබඳු යමක් නිමිත්ත කර්මාදියකින් ලැබුවේද එබඳු දෙය වැළඳීමෙන් අකුසල ධර්ම දියුණු වෙති. කුසල ධර්ම පිරිහෙති. එබන්ද ඒකාන්ත අසප්‍රායය. ඊට විරුද්ධවූයේ සප්‍රායය. ඒ වශයෙන් මෙහි - සප්පායසම්පජ්ඣය වේ. කමටහන අත්නොහැරීම් වශයෙන් ගෝචරසම්පජ්ඣය දතයුතු.

ඇතුළත ආත්මය නමින් කිසියම් වළඳන්නෙක් නැත. කියනලද පරිදි චිත්ත ක්‍රියා වායෝ ධාතු යන මොවුන් මෙහෙයවීමෙන් පාත්‍රය ගැනීම සිදුවෙයි. සිතය, ක්‍රියාවය, වායෝ ධාතුවය යන මොවුන්ගේ මෙහෙයවීමෙන්ම අත පාත්‍රයට බැහීම සිදුකෙරෙයි. එයින්ම හෙවත් ඒ නිසාම බත් පිඬු කිරීමත් ඒ පිඬු එසවීමත් කට හැරීමත් සිදුවෙයි. එසේ නැතිව වෙන යම්කිසි යතුරකින් හෝ යන්ත්‍ර ක්‍රමයකින් හෝ හනුදෙක විවෘතවීම සිදුනොවෙයි. සිත ක්‍රියාව වායෝධාතුව යන මොවුන්ගේ මෙහෙයවීමෙන්ම ආහාර පිඬු මුඛයෙහි තබා ගැනීම සිදුවෙයි. ඊළඟ මොහොළකින් මෙන් කොටන්නාසේ උඩ දත්වලින් සැපීම සිදුවන්නේද යට දත් පෙළින් වංගෙඩියකින් මෙන් එම සැපීම සිදුවන්නේද, දිවෙන් අතකින් මෙන් ඒ මේ අතට හැරවීම සිදුවන්නේද මුල්කී ලෙසින්මය. මෙසේ එය එහිදී දිව අගින් තුනී කළ ඇත්තේද, දිව මුලින් සනවූ කෙළද තැවරීම සිදුවෙයි. එසේ එය යට දත් පෙළ නමැති වංගෙඩියෙහි බහා දිව නමැති අතින් පෙරළා කෙළ නමැති දියෙන් තෙමා උඩ දත් පෙළ නමැති මොහොලින් සුණුකර කිසියම් හැන්දකින් ඇතුල්කරන්නෙක්නම් නැත වායෝධාතු වේගයෙන්ම පිටිසීම සිදුවෙයි එසේ ඇතුල්වූ ඇතුල්වූ කොටස් පිදුරු අතුරා තැනූ තට්ටුවක් මෙන් පිළියෙළ කරන කිසිවෙක් එහි නොමැත. වායෝ ධාතූන්ගේ වශයෙන්ම එයද පිළියෙළ වෙයි. එසේ පිළියෙළවූ දෙය ලිපත් තනා ගිනි දල්වා පිසීම කරන කිසිවෙක් නම් නැත.

එය තේජෝධාතු බලයෙන්ම පැසෙයි. එසේ පිසුන පිසුන කොටස් දණ්ඩකින් හෝ සැරයටියකින් පිටතට බැහැරලන කිසිවෙක් නොමැත. වායෝ ධාතුවෙන්ම ඒවා බැහැර කරයි. මෙසේ වායෝ ධාතුව ගෙන යෑම- ගමන්කරවීම කරයි. මෙහෙයවයි. උසුලයි, පෙරළයි, කුඩු කරයි, වියලවයි, බැහැර කරයි. (මෙකී සියල්ලම කරන්නේ වායෝ ධාතුවෙනි) පඨවිධාතුව දරයි, පෙරළයි, කුඩු කරයි, වියලවයි. ආපෝ ධාතුව ස්නේහ කරයි - තෙත්කරයි. තෙත්ගතිය- අමුගතිය ආරක්ෂා කරයි තේජෝධාතුව ඇතුල් වූ කොටස් පැසවීම කරයි. ආකාසධාතුව මාර්ගය වෙයි. විඤ්ඤාණධාතුව ඒ ඒ තන්හි මනාසේ ප්‍රයෝගයට පැමිණ බැඳගනියි. මෙසේ පවත්නා ප්‍රතිසංඛ්‍යාත වශයෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්පජ්ඣාදිය දතයුතුය.

තවද ගමනින් සෙවීමෙන් පරිභෝගයෙන් ආසයෙන් නිධානයෙන් නොමේරීමෙන් මේරීමෙන් එල දැරීමෙන් හේතු වාසනාවෙන් තැවරීමෙන් යයි මෙසේ දස වැදෑරුම් පිළිකල් භාවයන් මෙනෙහි කිරීමෙන්- සිහියට නැංවීමෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්පජ්ඣාදිය දතයුතු මේ පිළිබඳ විස්තර විභාගය විගුද්ධි මාර්ගයේ ආභාරේ පටික්කුලසඤ්ඤා නිර්දේශයෙන් බලා දතයුතුය.

උච්චාරපස්සාව කම්මෙ- අසුවි (මල) මූත්‍ර කිරීමෙහි. එහි පැමිණ සිටි සුදුසු අවස්ථාවේදී මල-මූත්‍ර නොකරන්නාගේ ඇගෙන් දහඩිය නිකුත් වෙයි. ඇස් භ්‍රමණය වෙයි සිත එකඟ නොවෙයි. තවත් නොයෙක් රෝගාබාධ හටගනිත්. සුදුසු අවස්ථාවෙහි මල මූත්‍ර කරන්නාට ඒ කිසිවක් ඇති නොවේ. මේ මෙහි අදහසයි. ඒ වශයෙන් සාත්ථකසම්පජ්ඣාදිය දතයුතු. නුසුදුසු තැන මල-මූත්‍ර කරන්නාහට ඇවැත් සිදුවෙයි. අසස වැඩෙයි. ජීවිත අන්තරාය සිදුවෙයි. සුදුසු තැනක මල-මූත්‍ර කරන්නාහට ඒ කිසිවකුත් ඇති නොවේ. මෙය මෙහි සප්‍රාය ක්‍රමයයි. එහි වශයෙන් සප්පාය සම්පජ්ඣාදිය වේ. කම්මහන අත්තොහැරීම් වශයෙන් ගෝවර සම්පජ්ඣාදිය දතයුතු.

ඇතුළත ආත්මය නමින් මල-මූත්‍ර කරන්නෙක් නම් නොමැත විත්ත කිරිය වායෝ ධාතු යන මොවුන්ගේ

මෙහෙයවීමෙන් මල-මුත්ත කිරීම් සිදුවෙයි. යම්සේ වනාහි පැසුනු පැසවීගිය පිළිකා ගෙඩියක් බිඳියැමෙන් (ගැහිමෙන්) ලේ සැරව නොකැමැත්තෙන්ම නික්මෙයිද යම්සේ අතිශයින් පිරුණ දිය බඳුනකින් ජලය නොකැමති පරිදිම නික්මෙයිද එසේම පැසුණු වස්තිකෝෂයන්හි රැස්වූ මල-මුත්ත වායු වේගයෙන් ඔසවාගෙන යන ලද්දාහු නොකැමැති කල්හිදු ඒවා නික්මෙති. මෙසේ පිටවයන එම මල මුත්ත ඒ හික්ෂුවගේ නොවේ. (ඔහුට අයත් නොවේ.) අනිකෙකුටද අයත් නොවේ. හුදෙක් ඒවා ශරීර විපාකයෝය. නැතහොත් ශරීරයෙන් ගලායන දේය, එය කෙබඳුද? දිය පිරවූ ලඞුකබලකින් පැරණි ජලය බැහැර ලීමේදී එය තමාගේ නොවේ. (තමාටද නොගනියි) අනිකෙකුගේද නොවේ. හුදෙක් පෝෂණය කිරීම් මාත්‍රයක් පමණකි. මෙසේ පවත්නා පටිසංඛාත වශයෙන් මෙහිදී අසම්මෝහ යම්පජඤ්ඤය දත යුතු.

ගතේ - ගිය කල.

ධීතේ - සිටි කල.

නිසින්තේ - හුන් කල

යුත්තේ - නිදන කල.

ජාගරිතේ - නිදිවර්ජනයෙහි.

භාසිතේ - කථාවෙහි

තුණ්හිභාවේ - කථා නොකිරීමෙහි, නිශ්ශබ්දව සිටීමෙහි යන්නේ 'යම්' යිදනයි. සිටින්නේ 'සිටීම'යි දනියි. හිඳින්නේ 'හිඳිම'යි දනියි, ශයනය කරන්නේ 'ශයනය කරමි'යි දනියි. මේ සූත්‍රයෙහි දීර්ඝ මාර්ගවූ ඉරියව් පිළිවෙළ දක්වන ලදී.

ඉදිරිගමනේද සිටීමේද ඉදිරිය බැලීමෙහිද අනුදිශා බැලීමෙහිද හැකිලීමෙහිද දිගුකිරීමෙහිද යන මේවායේදී මධ්‍යම ප්‍රමාණයයි. යාමෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිදීමෙහි යන මෙහිදී සියුම් ප්‍රමාණයයි. එහෙයින් මේ තන්හිද කියනලද ක්‍රමයෙන්ම සම්පජානකාරිභාවය දත යුතුය.

ත්‍රිපිටක මහාසීව නම් තෙර මෙසේ කිය. යම් යෝගාවචරයෙක් බොහෝ වේලාවක් ගමනයෙන් හෝ සක්මන් කර හෝ පසුවේලාවේ (සවස් කාලයේ) මෙසේ සිතා බලයි.

සක්මන් කරන වේලෙහි පැවතුන රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහිම නිරුද්ධයහ- විනාශ වූහ. මෙය 'ගතේ සම්පජානකාරී' යාමෙහි මනාසේ විමසා දැනගැනීම නම් වේ. යමෙක් සප්ක්ධායනා කරන්නේ හෝ ප්‍රශ්න විසඳන්නේ හෝ කමටහන් සිහිකරන්නේ හෝ බොහෝ වේලා සිට සවස් කාලයේ හුන්නේ මෙසේ සිතා බලයි- "සිටිකල පැවතුන රූපාරූප ධර්මයෝ මෙතැනදීම විනාශවූහ" යනුවෙනි. මෙය 'ධීතේ සම්පජානකාරී' සිටීමේදී මනාසේ සිතාබැලීම නම්. යමෙක් හැදෑරීම ආදිය පිළිගැනීමේදී බොහෝ වේලාවක් හිඳ සවස් කාලයේ හිඳිමින් මෙසේ සිතා බලයි. "හුන්නාවූ කාලයේදී පැවතුන රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහිදීම නැසුනහ." යනුවෙනි. මෙය 'නිසින්නේ සම්පජානකාරී' - හුන්නාවූ කාලයේ මනා සිහියෙන් සිතා බැලීම නම්. යමෙක් වැදහෙව (ශයනය කරමින්) හැදෑරීම කරන්නේ හෝ කමටහන මෙනෙහි කරන්නේ හෝ නින්දට බැසගෙන සිට සවස ඉන් නැගිට මෙසේ සිතා බලයි. 'ශයනය කරන කල්හි පැවතුන රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහිම නිරුද්ධයහ" යනුවෙනි. මෙය නිදනකල හා නිදිවර්ජිත කලත් මනා සිහි යුතුව විසීමයි. කිරියමය සිත්වල නොපැවැත්ම නම් නින්දයි. පැවැත්ම නම් නිදි වර්ජනයයි. යමෙක් කතාකරන්නේ 'මේ ශබ්දය තොල් නිසාද- හේතුකොටගෙනද දත් නිසාද දිව නිසාද තල්ල නිසාද සිතේද ඊට අනුරූප ගැළපෙන ක්‍රියාකාරිත්වයක් ඇතිව හටගනියි" යනු සලකා මනා සිහියෙන් විමසා පවසයි. බොහෝ කලක් හෝ හැදෑරීම කර හෝ ධර්මය දෙසා හෝ කමටහන් වඩා හෝ ප්‍රශ්න විසඳ හෝ පසුකලෙක නිශ්ශබ්දව මෙසේ සිතා බලයි. කියන කල උපන් රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහිම වැනසුනහ" යනුවෙනි. මෙය භාසිතයෙහි (කියනකල) සම්පජානකාරීවීම නම්. නිශ්ශබ්ද වූයේ බොහෝ කලක් ධර්මය හෝ කමටහන හෝ මෙනෙහිකර පසුකලක (සවස) මෙසේ සිතා බලයි. නිශ්ශබ්ද කල්හි පවත්නා රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහිදීම වැනසුනහ. තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි දෙකින් දැඩියේ අල්වාගත් රූපයන්ගේ පැවතීම ඇති කල්හිම කතා කිරීම සිදුවෙයි එය නැතිකල තුණහි භාවය හෙවත් නිශ්ශබ්ද බව ඇතිවේ" යනුවෙනි මෙය නිශ්ශබ්ද බව මනාසේ

සිහින් විමසා බැලීම නම්. එම කාරණය මහාසීව තෙරුන් විසින් පවසන ලදී. මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී නුමුළාවූ ධුර ඇති බව අදහස් කරන ලදී. මෙම සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයේදී සතරවැදෑරුම්වූ සියලුම සම්පජ්ඣායන් ලැබෙයි. එහෙයින් කියනලද නයින්ම මෙහි සතර සම්පජ්ඣායන්ගේ වශයෙන් මනා සිහි නුවණින් විමසා බැලිය යුතු බව දත යුතුය. 'සම්පජානකාරී' යනුවෙන් මෙහි සැමතැනම දැක්වෙන එම පදයෙන් සිහි කල්පනාවෙන් යුතු මනා නුවණින් යුතුව, යනවා (විමසා බලන මනා නුවණින් යුතුව) යනුවෙන් මෙහි තේරුම දතයුතුය.

සති සම්පජ්ඣායෙන් සමන්තාගතෝ - මේ පදයාගේ විස්තරය මෙයයි විභංග ප්‍රකරණයෙහි "සතෝ සම්පජානෝ අභික්කමත, සතෝ සම්පජානෝ පටික්කමති" - මනා සිහියෙන් යුතුව ඉදිරියට යයි, මනා සිහියෙන් යුතුව සිටියි, යනුවෙන් මේ පද බෙදන ලදී.

එවං බො මහාරාජ - මෙසේ සිහි කල්පනාවෙන් යුත්තවුන්ටම සම්පජ්ඣායාගේ වශයෙන් 'අභික්කම' ආදිය පවත්වන්නේ සති සම්පජ්ඣායෙන් යුතුව වසන්නා නම් වේය, යන තේරුමයි.

ඉධ මහාරාජ, භික්ඛු සන්තුට්ඨෝ හෝති- මෙහි 'සන්තුට්ඨ' යන්නෙන් යම් ඒ ප්‍රත්‍යයන්තෝෂයෙන් යුතුවූ එම සන්තෝෂය දොළොස්වැදෑරුම් වේ. ඒ කෙසේදැයි:- සිව් රූ පිළිබඳ කථා ලාභ සන්තෝෂය, යථා බල සන්තෝෂය යථා සාරුප්ප සන්තෝෂය කියා තුන්වැදෑරුම්ය. පිණ්ඩපාතාදීන් හිද මෙම ක්‍රමයමයි මේ එහි ප්‍රභේද වර්ණනාවයි. මෙහි යම්කිසි භික්ෂුවක් යහපත් හෝ අයහපත් සිව් රක් ලබයිද, ඔහු එයින්ම යැපෙයිද, අනිකක් නොපතයිද, ලැබෙන්නේද එය නොපිළිගනියිද, මෙය මේ භික්ෂුවගේ සිව් රූ පිළිබඳ කථා ලාභ සන්තෝෂයයි. තවද ස්වභාවයෙන් දුර්වල ශරීර ඇත්තෙක් හෝ ආබාධයකින් හෝ ජරාවෙන් පෙළෙන්නෙක් හෝ විශාල බර සිව් රක් පෙරවීමෙන් වෙහෙසට පත්වේද ඔහු සමාන භික්ෂුවක් සමග එය මාරුකරගෙන සැහැල්ලු සිව් රක් ලබා ගැනීමෙන් යැපෙන්නේ

සතුටට පත්වේ. මෙය ඔහුගේ සිව් රූ පිළිබඳ යථා බල සන්තෝෂයයි. තවත් මහණතෙම ප්‍රණීත ප්‍රත්‍ය ලබන්නේ වෙයිද ඒ මහණ පාත්‍ර සිව් රූ ආදියෙන් අගනා පාත්‍ර සිව් රූ ආදිය ලැබ "මෙය තෙරුන්ටය, පැවිදිව බොහෝ වයස් ගතවූවන්ටය, මෙය බහුශ්‍රැත භික්ෂූන්ට වටනේය. මෙය ගිලන් මහණුන්ට සැහෙන්නේය, මෙය මදවූ ලාභ ලබන්නන්ටය" යනුවෙන් වෙන්කරදී ඔවුන් ළඟ තිබූ දිරු පැරණි සිව් රක් හෝ කසලගොඩින් හෝ රෙදි කැබලි අනුලාගෙන ඒවායින් සිව් රක් තනා හෝ දරමින් සතුටුවෙයිද මෙය මොහුගේ සිව් රූ පිළිබඳ යථාසාරුප්ප සන්තෝෂයයි.

මෙහිදී වනාහි මහණතෙමේ රඵවූ හෝ ප්‍රණීතවූ හෝ පිණ්ඩපාතයක් ලබයිද එයින්ම යැපෙයිද අනිකක් බලාපොරොත්තු නොවෙයි ලැබුණද එය නොගනියිද, මෙය මොහුගේ පිණ්ඩපාතයෙහිවූ යථා ලාභ සන්තෝෂයයි. යම් මහණෙක් තමනට ස්වභාවයෙන්ම නො ගැලපෙන හෝ ලෙඩ රෝග ඇතිවන හෝ පිණ්ඩපාතයක් ලබාගනියි ද එසේම යම් පිණ්ඩපාතයක් වැළඳීමෙන් ඔහුට අපහසුවක් ඇති වෙයි ද එසේ ඇති කල ඔහු ඒ ආහාරය සභාග භික්ෂුවකට දී ඔහු අතින් සප්‍රාය- යෝග්‍ය පිණ්ඩපාතයක් ලැබ වළඳ මහණදම් පුරමින් සතුටු වෙයි ද එය ඔහුගේ පිණ්ඩපාතය පිළිබඳ වූ යථාබල සන්තෝෂයයි. තවත් මහණතෙමේ බොහෝ ප්‍රණීත පිණ්ඩපාතය ලබයි. ඔහු ඒවා සිව් රූ වලදී කීවාසේ පැවිදිව බොහෝ කල් ගිය, හා බහුශ්‍රැත, අල්පලාභී, ගිලන් යන මොවුන්ට දී ඔවුන්ගෙන් ඉතිරි වූ යමක් ලබා ගැනීමෙන් හෝ සිඟීමෙන් හෝ යම් කිසි මිශ්‍ර ආහාරයක් ලබාගෙන අනුභව කරන්නේ දිවි පෙවෙත රකිමින් සතුටින් වෙසෙයි ද මෙය මොහුගේ පිණ්ඩපාතය පිළිබඳ යථාසාරුප්ප සන්තෝෂය යි.

මෙහිදී වනාහි මහණතෙමේ මනාප වූ හෝ අමනාප වූ හෝ සෙනසුනක් ලබයිද එයින් ම ඔහු සතුටක් ඇතිකර ගනියි ද ක්‍රෝධයක් නූපදවා ගනියි ද, අන්තිම පරිච්ඡේදයෙන් තණ ඇතිරියකින් ද ඒ ලැබීමේ ප්‍රමාණය අනුව සතුටු වෙයි ද මෙය මොහුගේ සෙනසුනෙහි වූ යථාලාභසන්තෝෂයයි. යමෙක්

තමාට ස්වභාවයෙන් නො ගැළපෙන හෝ ලෙඩ රෝග ඇති කරන සෙනසුනක් ලබයි ද යම් තැනෙක විසීමෙන් මොහුට අපහසුවක් ඇතිවෙයි ද ඔහු එය සහාග මහණෙකුට පවරා ඔහුගේ සම්පයේ සප්‍රාය සෙනසුනක වසමින් සතුටින් කල්ගෙවයි. මෙය මොහුගේ සේනාසනයෙහි වූ යථාබලසන්නෝෂයයි. තවත් මහ පිතූති හික්ෂුවක් ලෙන් මණ්ඩප කුළුගෙවල් ආදී බොහෝ ප්‍රණීත සෙනසුන් ලබයි. ඔහු ඒවා සිව්වැවලදී කීවාසේ පැවිදිව බොහෝ කල්ගිය, බහුශ්‍රැත, අල්පලාභී, ගිලන් යන මේ අයට දී යම් තැනෙක වසන්නේ සතුටින් කල්ගෙවයි. මෙය මොහුගේ සෙනසුනෙහි යථාසාරුප්පසන්නෝෂයයි.

තවත් යමෙක් "උතුම් සැප පහසු ඇති සෙනසුන ප්‍රමාදස්ථානයකි. එහි හුන්නහුට ඒනම්ද්ධයන් ඇතුල්වේ. නින්දෙන් මධනාලද ඔහුට නැවත පිබිදීමෙන් පාපවිතර්කයෝ පහළවෙති. යනු ගැන සලකා එබඳු සේනාසනත්පාත්‍රත් නො පිළිගනියි. ඔහු එය අත්හැර දමා එළිමහන, ගස් මුල ආදී තන්හි වසමින් සතුටු ව වසයි. මෙය සෙනාසනයෙහි යථාසාරුප්පසන්නෝෂයයි.

මෙහිදී වනාහි මහණතෙමේ රළු වූ හෝ ප්‍රණීතවූ හෝ බෙහෙතක් ලබයි. ඔහු යමක් ලබයි ද එයින් ම සතුටුවෙයි. ලත් දෙයින් සතුටු වෙයි. අනිකක් නො පතයි. ලැබුනද නො ගනියි. මෙය මොහුගේ ගිලන්පස පිළිබඳ යථාලාභ සන්නෝෂයයි.

තවත් කෙනෙක් තෙලින් ප්‍රයෝජන ඇත්තේ පැණි ලබයි ද ඔහු එය සහාග මහණෙකුට මාරුකර ඔහු වෙතින් තෙල් ලබාගෙන හෝ වෙන විදියකින් සොයා ගෙන හෝ බෙහෙත සාදා ගෙන වළඳ සතුටින් වසයි ද මෙය මොහුගේ ගිලන්පස පිළිබඳ යථාබලසන්නෝෂය යි. තවද මහපිතූති හික්ෂුවක් තෙල් මී පැණි සකුරු ආදිය බහුල වශයෙන් ලබයි. ඔහු ඒවා සිව්වැවලදී කීවා සේ පැවිදිව බොහෝ කල්ගිය, බහුශ්‍රැත, අල්පලාභී, ගිලන් යන අයට දී ඔවුන්ගෙන් ලත් කොටසකින් යම් විදියකින් යැපෙන්නේ සතුටින් වෙසෙයි ද එසේම මෙතැනදී තවත් කෙනෙක් එක බඳුනක එළමුතු යෙහි ලූ අරළු ද තවත් බඳුනක චතුර්ධුර ද බහා තබා වහන්ස, මින් මනාප යමක් ගන්නැයි

කියයි. මෙහිදී මේවා අතුරින් යම් කිසිවකින් රෝගය සුවවේ නම් 'ප්‍රතිමුත්තය බුද්ධාදීන් විසින් වර්ණනා කරන ලද්දකි'යි සලකා චතුමධුර බඳුන අත්හැර ප්‍රතිමුත්ත (මුත්තයෙහි ලූ අරඵ) බඳුන ගෙන එය වළඳන්නේ අතිශයින් සතුටු වෙයි ද මෙය මොහුගේ ගිලන්පස පිළිබඳ යථාසාරුප්පසන්නෝෂයයි. මේ දොළොස් ආකාරයෙන් ඔවුනොවුන් පිළිබඳ වූ ප්‍රත්‍ය-සන්නෝෂයෙන් යුතුවූ භික්ෂුවට අටපිරිකරට සුදුසුය. සිව් රු තුන, පාත්‍රය, දැහැටි කපන වැය, ඉදිකටුව, බඳපටිය, පෙරනකඩ යනු ඒ අටපිරිකරයි. -මේ අටයෝගී මහණගේ කැපපිරිකර යි. ඒ සියල්ලෝ කය පෝෂණය කරන්නෝ ද කුස-බඩ පෝෂණය කරන්නෝ ද වෙති. ඒ කෙසේ ද? ඉදින් තුන් සිව් රු හැඳ පොරොවා ගෙන හැසිරෙන කල එය කය පෝෂණය කිරීම නම්. සිව් රු කොණින් දියපෙරා ගෙන බොනකල කෑ යුතු එලාඑල ගන්නා කල්හි ද බඩ පෝෂණය කිරීම නම්. පාත්‍රය ද එයින් ජලය ගෙන නාන කාලයේ ද කුටිය පිරිබඩ ගන්නා කල්හි ද කය පෝෂණය කිරීම සිදුවෙයි. එයට ආහාර ගෙන වළඳනා කාලයේ දී බඩ පෝෂණය කිරීම සිදුවෙයි. වැය ද එයින් දැහැටි කපන අවස්ථාවේ ද ඇඳ පුටු ආදියේ කොටස් හා පාද පිළියෙළ කිරීමේදී කයපෝෂණය කිරීම සිදුවෙයි උක්දඬු සහිත පොල් කුරුම්බා කපන අවස්ථා වල දී බඩ පෝෂණය කිරීම සිදු වෙයි. හිදිකටුව ද එයින් සිව් රු මහන කල කය පෝෂණය කෙරෙයි. පිටි කැවිලි හෝ ගෙඩි වර්ග හෝ විද අනුභව කරණ කාලයෙහි බඩ පෝෂණය කෙරෙයි. බඳපටිය ද එයින් බැඳ හැසිරෙන කාලයේදී කය පෝෂණය කෙරෙයි. උක්දඬු ආදිය බැඳගෙන ගන්නා කල්හිදී බඩ පෝෂණය කරයි. පෙරහන්කඩය ද එයින් ජලය පෙරා නහන කල ද සෙනසුන් පිරිබඩ ගන්නාකල ද කය පෝෂණය කෙරෙයි. බොනපැන් ගිලන්පස ආදිය පෙරනකලද තල සහල් ආදිය එහි දමා ගෙන යන කල ද ඒවා වළඳන කල ද බඩ පෝෂණය කෙරෙයි.

මේ දක්වන ලද්දේ අටපිරිකර පරිභෝගයට ගැනීම් ක්‍රමයි. ඒ ඒ පිරිකර ඒ ඒ තැනට උපයෝගීවන අයුරුයි. පිරිකර නවයක් පරිභෝගයට ගන්නා යෝගාවචරයාට නම් එම නවවැන්න

වශයෙන් ශයනය කරන කුඩා මැස්සක්, ඇතිරිල්ලක් හෝ කෙණ්ඩියක් හෝ ගැනීම වටිනිසුණු වේ. පිරිකර දහයක් පරිභෝගයට ගන්නා හිඳිනා සම්බන්ධ ගැනීම වටිනිසුණු වේ. එකොළොස් පිරිකරක් ගන්නා සැරයටිය හෝ තෙල් බඳුන ගැනීම වටිනිසුණු වේ. දොළොස් පිරිකර පරිභෝගිකයෙකුට කුඩය හෝ පාවහන් වටිනිසුණු වේ. මේ සියල්ලන් අතුරෙන් අප්පරිභික්ෂාකාරකයා ම සියල්ලන්ටම වඩා සතුටින් කල්යාණය වේ. එහෙත් සෙස්සෝ නො සතුටින් වසන්නෝ යයි ද බොහෝ පිරිකර බලාපොරොත්තුවන්නෝ ය යි ද මහත් බර උසුලන්නෝ ය යි ද නොකිය යුතුය. මොව්හු ද අල්පෙච්ඡ සන්තුවය සුභර සැහැල්ලු පැවතුම් ඇති අය වෙති. බුදුහු මේ සුතු ය ඔවුන් ගේ වශයෙන් ම නො දෙසුහ. අප්පිරිකර පරිභෝගිකයාගේ වශයෙන් ම දෙසුහ. ඔහු කුඩා වැයන් හිඳිකටුවන් පෙරහන තුළ බහා එය පාත්‍රය තුළ තබා පාත්‍රය උරහිසේ එල්ලාගෙන තුන් සිව්ව කයෙහි හැඳගෙන කැමතිසේ ගමන් කරයි. මොහුට තවත් පෙරලා ගත යුතු යමක් නැත. මෙසේ මේ මහණ ගේ සැහැල්ලු පැවැත්ම දක්වන බුදුහු 'කය පෝෂණය කරන සිව්වරෙන් සතුටු වෙයි' යනාදිය වදාළහ. මෙහි කායපරිහාරක' යන්නෙන් කය පරිහරණය කිරීම් මාත්‍රයෙන් යනු කියයි. "කුච්ඡපරිහාරක' යන්නෙන් බඩ පෝෂණය කිරීම් මාත්‍රය දක්වයි.

සමාදායේව පක්කමති- ඒ අප්පිරිකර පමණක් වූ පිරිකර රැගෙන එයින් කය පෝෂණය කරගෙන යයි. 'මගේ විහාරය, මගේ පිරිවෙණ, මගේ උපස්ථායකයෝ, කියා ඔහුට කිසිදු පළිබෝධයක් නැත. ඔහු දුනු දියෙන් මිදුන හිය මෙන් ද ඇත් රැලෙන් වෙන්වූන මත් ඇතා මෙන් ද කැමති කැමති සෙනසුන් වනලැහැබි ගස් මුල් අලුත් අලුත් පර්වත පරිභෝග කරමින් හුදකලාව සිටියි. හුදකලාවම හිඳියි. හැම ඉරියව්වකදී ම ඔහුට දෙවැන්නෙක් නැත. තනියමය.

"සතර දිශාවෙන්ම විරුද්ධව නැගිසිටින්නාක් නැත. ඒ ඒ ප්‍රත්‍යන් ගෙන් සතුටු වෙයි. අනතුරක් හෝ තැතිගැනීම් සහිත බවක් නැත. කඟුවේනෙකු හා සමාන ව හුදකලාවම හැසිරෙන්නේය" යනුයි.

මෙසේ වර්ණනා කරන ලද කගගවේනෙකු හා සමාන බවට පැමිණෙයි. දැන් එම අදහස උපමාවකින් ගෙනහැර දක්වනු සඳහා "සෙය්‍යථාපි" යනු දැක් විය.

පක්ඛි සකුණෝ-පියාපත් අත්තටු වලින් යුතු පක්ෂියෙක්.

ඳිඬි-උඩට පැනනගියි. මෙය මෙහි කෙටි තේරුමයි.

පක්ෂියෝ නම් 'අසවල්' පළාතේ ගස පැසුන ගෙඩි වලින් පිරිලාය' කියා දැනගෙන නොයෙක් දිශාවලින් පැමිණ නිය පක්ෂ හොට ආදියෙන් ගෙඩි වලට විඳිමින් පලමින් බුදිත්. මෙය අද පිණිසය, මෙය හෙට පිණිසය, යනුවෙන් ඔවුන්ගේ තැකීමක් නැත. ගෙඩි අවසන් වූ විට ගස ගැන කිසිම ආරක්ෂාදියක් නො තබති. බලාපොරොත්තුවක් නො දක්වති. එහි පියාපත් හෝ නිය හෝ හොට හෝ නො තබති. අනතුරුව ඒ ගස ගැන කිසිම බලාපොරොත්තුවක් නැතිව වෙනත් කැමති පෙදෙසකට යයි. එපරිද්දෙන් ම මේ යෝගී භික්ෂුවක් කිසිවක් ගැන බලාපොරොත්තුවක් නැත්තේ ආහාර හිත වූයේ කැමති සේ හැසිරෙයි. 'සමාදායේව පක්කමති' යනු ඒ සඳහා කිය.

සෝ ඉමිනාව-මෙයින් කුමක් දක්වද්ද? අරණ්‍යවාසයේ ප්‍රත්‍යය සම්පත්තිය දක්වයි. යමෙකුට මේ සතරප්‍රත්‍ය නැද්ද, ඔහුට අරණ්‍යවාසය සමෘද්ධ නො වෙයි. එබත්දෝ තිරිසනුන් මෙන් ද වනචාරීන් මෙන් ද හඳුන්වති. වනයෙහි වසන දෙවියෝ 'මෙබඳු පවිටු මහණගේ වනවාසයෙන් කිනම් ප්‍රයෝජනදැයි බිහිසුණු ශබ්ද ඇති කරති. අත්වලින් හිසට ගසා වනයෙන් පැනයන ආකාර විකාර දක්වති. 'අසවල්' භික්ෂුව වනයට පැමිණ මේ මේ පවිකම් කෙළේය යි අපකීර්තිය පතුරුවති. යමෙකු හට එකී සිව්පසය ඇත්තේ ද ඔහුගේ වනවාසය සමෘද්ධ වෙයි. ඔහු තමාගේ ශීලය ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරමින් කිසිදු අසුභ දර්ශනයක් නො දැක ප්‍රීතිය උපදවා එය ක්ෂය-වාය වශයෙන් මෙනෙහි කරමින් ආර්ය භූමියට බැස ගනියි. වනවාසී දෙවියෝ ඊට සතුටුව ගුණවර්ණනා කරත්. මෙසේ දියේ ලූ තෙල් බිඳ මෙන් මොහුගේ යසස පැතිරී ය යි.

විවිත්තං-සූත්‍ය අල්පශබ්ද අල්පසෝෂා සහිත. මෙය සඳහා ම විභංගයෙහි 'විවිත්තං' යනු සෙනසුන ළඟ නිශ්ශබ්දතාවය

කියයි. එම සෙනසුන ගෘහස්ථයන් ගෙන් හා පැවිද්දන් ගෙනුන් නො ගැවසුන යන තේරුම සඳහා 'විවිත්තං' යනු කියයි.

සේනාසනං- මෙහි හිඳිම නිඳිම කෙරේනුයි- සේනාසන නම්. ඇඳ පුටු ආදියට මෙය නමකි. එහෙයින් කිය. 'සේනාසනය නම්, ඇඳත් සේනාසනය යි. පුටු බිසිබිම්- බෝහන විහාර අඩිඬයෝග (ගුරුලු පියාපත් වැනි වහලක් ඇති ගෙය) ප්‍රාසාද ගුහා අටලු මාලා ලෙන් හුණ ලැහැප් රුක්මුල් මණ්ඩප යන මේවාත් සේනාසනයයි. භික්ෂුහු යම් තැනෙක යද්ද, වසද්ද, ඒ තැන් සේනාසනයයි. තවද විහාරය අඩිඬයෝගය ප්‍රාසාදය හම්මිය ගුහාවය යන මේවා විහාර සේනාසන නම්. ඇඳ පුටු බිසි බිම්බෝහන යන මේවා මඤ්චපීඨසේනාසන නම්. කොට්ටලර සම්කඩ තණ ඇතිරිය කොළ ඇතිරිය යන මේවා 'සන්ථන සේනාසන' නම්, භික්ෂුහුද යම් තැනෙක යෙද්ද ඒ අවකාශ සේනාසන නම්. යනුවෙන් මෙසේ සතරාකාර සෙනසුනක් ඇත. ඒ සියල්ලම සේනාසන ග්‍රහණයෙන් ගැනේ. පක්ෂියෙකුට සේ මේ සිවිදිගින් ම භික්ෂුවකට සුදුසු බව දක්වමින් 'අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං' යනාදිය කිය.

අරඤ්ඤං-නුවර දොරටුව අසල සිට වූ ශක්තිමත් කණුවෙන් බැහැර සිට සියල්ල අරණය නම්. යන මේ කියමන භික්ෂුණින් සඳහාය. 'ආරණය සේනාසනය නම් දුනු පන්සියයකින් පස්සේ සිටය' යන මෙය මේ මහණහුට ගැළපේමය. මෙහි ලක්ෂණ විසුද්ධි මාර්ගයේ ධුතාංග නිද්දේසයෙහි දැක්විය.

රුක්ඛමූලං - යම් කිසි ගන සෙවන ඇති විවේක සහිත ගස් මූල

පබ්බතං - පර්වත මහගල් එහි දියපොකුණුවල ජලකෘත්‍ය කොට සිහිල් ගස් සෙවන යට හුන්නහුට නානා දිශාවලින් හමන සිත සුළඟින් ඔහුගේ සිත එකඟ වේ.

කන්දර - කඳුරැල්ල දිය පහරින් බිඳුන පර්වත පෙදෙස මෙයට නිතම්බ, නදිකුඤ්ජ යන නම් ද කියති. එහි වැලිතළාව රිදිපටක් බඳුය. මුදුනෙහි මැණික් වියනක් බඳු වනගහනය යි. මිණිකඳක් වන් ජලය ගලාබසියි. මෙබඳු කඳුරැල්ලකට නැග පැන් බි ශරීරය සිහිල් කොට ගෙන වැලි උස්සා ඇඳක් සේ

ගොඩක් තනා පාංශුකුල සිව්වර එහි අතුරා එහි හිඳගෙන මහණදම් පුරන්තහුගේ සිත එකඟ වෙයි.

ගිරිගුහා - පර්වත දෙකකට අතර පෙදෙසයි. එකතැනක හෝ පිහිටි උමං වැනි මහා විවරවල්.

සොහොන් පිළිබඳ ලක්ෂණ විසුද්ධි මාර්ගයේදී දැක්වීය.

වනපත්ථං-ග්‍රාමාන්තය ඉක්මවා ගොස් මනුෂ්‍යයන් නො හැසිරෙන සිසැම් වැපිරීම් ආදිය නො කරන පෙදෙස එහෙයින් මෙසේ කීය. 'ගම්මානයන්ට දුරින් පිහිටි වනසෙනසුන් වලට 'වනපත්ථ' යන නම ව්‍යවහාරයි.

අබ්භෝකාසං-එළිමහන් තැන කැමැත්තෙන් සිව්වැ වලින් කුටියක් කරගෙන වාසය කරයි.

පලාලපුඤ්ජං-පිදුරු රැස, තණ පිදුරු ආදියෙන් පර්වත ලෙන් වැනි වාසස්ථාන කරගනිති. වනලැහැබ් මතු වෙහි ද පිදුරු බහා සෙවිලි කොට ඒ යට හුන්නාහු මහදණම් පුරති. එය සඳහා මෙය කීය.

පච්ඡාභත්තං-බතට පසු.

පිණ්ඩපාත පටික්කන්තෝ-පිඬු සොයා යෑමෙන් ඉවත් වූ පල්ලංකං-හාත්පසින් උගුරුබද්ධාසනය.

ආභුජිත්වා-බැඳ.

උජුංකායං පණ්ඩායං-උඩුකය සෘජුව-කෙළින් තබාගෙන. පිටෙහි වූ කොඳු ඇට පංතිය එකින් එක කෙළින් ගැලපෙන සේ තබාගෙන. මෙසේ හුන්නාහුගේ සම් මස් නහර නො නැමෙයි. එසේ මොහොතින් මොහොත මස් ආදිය නැමෙතොත් ඉන් ඔහුට වේදනාවක් හට ගන්නේය. මුල් කී පරිදි සෘජුව සිටි කල ඒ වේදනා ඇති නො වෙයි. ඒ වේදනා නූපදනාකල සිත එකඟ වෙයි. කමටහන බිඳ නොවැටෙයි. දියුණුව කරා යයි.

පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා- කමටහන ඉදිරිකොට සිහිය පිහිටුවා. මුඛය සම්පයෙහි හෝ කොට යන අර්ථයි. එහෙයින් විභංගයෙහි කීය- 'මේ සිහිය එළඹ සිටියේ' වෙයි ඒ නැහැය අග හෝ 'මුඛනිමිත්තෙහි හෝ' පිහිටියේය. 'පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා'-මුවදොර අසළට සිහිය එළවා, යනු ඒ නිසා කීය. 'පරි' යන්නෙන් දැඩියේ ගැනීම කියයි. 'මුඛං' යන ඇතුල්වන පිටවන තැනැයි 'සතිං' යනු වැටහීමයි. එහෙයින්

කිය- 'පරිමුඛංසති' යනු. මෙසේ ප්‍රතිසම්භිදාවේ දී දැක්වූ පරිදි මෙහි තේරුම ගත යුතුය. එහි මේ කෙටි අදහස යි. 'මුව දොර ළඟට ගන්නා ලද සිහිය පිහිටුවා' යනුයි.

අභිජ්ක්ධාලෝකේ- මෙහි විනාශවන කැඩී බිඳී යන බැවින් පඤ්චළපාදානස්කන්ධයෝ ලෝක නම්. එහෙයින් පඤ්චළපාදානස්කන්ධයන් අතුරෙහි රාගය-අල්ම දුරුකොට කාමච්ඡන්දය විෂ්කම්භණය කරා යනු මෙහි තේරුමයි.

විගතාභිජ්ක්ධෙන- විෂ්කම්භණය කිරීම් වශයෙන් දුරුකළ බැවින් විගත අභිජ්ක්ධා, නම්. චක්ඛුවිඤ්ඤාණය හා සමානය යනු මෙහි තේරුම යි.

අභිජ්ක්ධාය චිත්තං පරිසෝධෙති-අභිධ්‍යාව කෙරෙන් සිත මුදවා ගනියි. යම්සේ ඔහු සහමුලින් මුදා යලින් නොගනියි ද එසේ කරයි යන තේරුම යි.

බ්‍යාපාදපදෝසං පහාය-මෙහිදු මුල් කී පරිදියි. මෙයින් සිත කුණු පිටිටු ආදිය මෙන් මුලින් පැවති ස්වාභාවික ගතිය අත්හරිනුයි ව්‍යාපාද නම්. විකාර භාවයට පැමිණීම හෝ අනුන් දූෂණය කෙරේනුයි- විනාශ කෙරේනුයි පදෝස නම්. ව්‍යාපාදය, පදෝසය, යන මේ දෙකම ක්‍රෝධයට නම් ය. ඊන නම් සිතේ ගිලන් ගතිය යි. මිද්ධ නම් සිතිවිලිවල ගිලන් ගතිය යි. ඊනය ද මිද්ධය ද ඊනමිද්ධය යි.

ආලෝකසඤ්ඤ-රූයෙහි දව්‍යාලෙහි ද දකින එළියෙන් දැන හැඳින ගැනීමට සමත් ඉවත්ව ගිය නිවරණ ඇති පිරිසිදු සංඥාවෙන් යුතු වූ.

සතෝ සම්පජානෝ-සිහියෙන් ද නුවණින් ද යුතු. මේ දෙක ආලෝක සංඥාවට උපකාර බැවින් කිය.

උද්ධච්ඡකුක්කච්චං-උද්ධච්ඡය හා කුක්කච්චය.

තිණ්ණවිචිකිචිජො- විචිකිච්ඡාව තරණය කර ඉක්මවා ගොස් සිටියේය.

අකථංකථී- මෙය කෙසේද? මෙය කෙසේද? යන මෙසේ නො පවතින.

කුසලේසු ධම්මේසු- නිවැරදි ධර්මයන්හි 'මේවා කුසල්ද? නොහොත් කෙසේ ද? මේවා කුසල් ද, යනුවෙන් මෙසේනු

සැක උපදවයි, යන තේරුමයි මෙය මෙහි කෙටි තේරුමයි. මේ නිවරණයත් පිළිබඳ වචනාර්ථ ලක්ෂණ ආදී ප්‍රභේද වශයෙන් යමක් කිය යුතු ද එහි සියල්ල විසුද්ධි මාර්ගයේ දී කියන ලදී.

සෙය්‍යථාපි මහාරාජ, - මින් උපමාවක් දක්වයි. 'ඉණං ආදාය' දියුණුකළ ධනය රැගෙන.

ව්‍යන්ති කරෙය්‍ය - අවසන් කරන්නේය, ඔවුන්ගේ කුඩා කාසියක් පමණුවත් ඉතිරි නොවන පරිද්දෙන් අවසන් කරන්නේය.

තතෝ නිදානං- ණය නැතිබව නමැති නිදානය ඔහු වනාහි 'මම ණය නැත්තෙමි' යි සිහිකරන්නේ බලවත් සතුටක් ලබයි. සන්තෝෂයක් උපදියි. 'ප්‍රමුදිත බවක්' ලබව සොම්නසකට පැමිණෙව්, යනු එහෙයින් කිය.

ආබාධිකෝ - විසභග වේදනා ඉපදීමෙන් කියතෙන් මෙන් සතර ඉරියව් සිදිමින් ඒ ආබාධ උපදවයි. ඒ ආබාද මොහුට ඇත්තේනුයි ආබාධික නමි.

දුක්ඛිතෝ- හටගත් දුකෙන් යුතු.

බාළ්හගිලාතෝ- අධික ගිලන් බවෙන් යුතු.

නච්ඡාදෙය්‍ය- ඉතා අධික රෝග ඇති බැවින් රුචි නොකෙරෙයි.

බලමත්තා-බලයම මොහුගේ කයෙහි බලයක් නොවන්නේය.

තතෝ නිදානං- නිරෝගි බව නමැති නිදානය. නිරෝගියෙක්මි යි සිහිකරන ඔහුට එකී දෙකම වෙයි. 'ප්‍රමුදිතබව' ලබව. සොම්නසට පැමිණෙව්, යනු ඒ නිසා කිය.

නවස්ස කිඤ්චි භෝගානං වායෝ - සුළු කාසියක් පමණද වටිනා වස්තුවක් විනාශ නොවන්නේය. 'තතෝ නිදානං' යන්නෙන් බන්ධනයෙන් මිදීම නමැති නිදානය. සෙස්ස මුලදී කී නයින්ම සියලු පදයන්හිම දතයුතුය.

අනත්තාධිතෝ- තමා කෙරෙහි සම්බන්ධ නොවූ, තමාගේ කැමැත්ත පරිදි කිසිවකුත් කරන්ට නොලබයි.

පරාධිතෝ- අනුන් කෙරෙහි සම්බන්ධවූ අනුන්ගේ කැමැත්ත පරිදිම පවතියි.

නයේන කාමභිගමෝ- යම් දිසා භාගයකින් මොහු යනු කැමතිවෙයිද, යනු සඳහා කැමති වෙයිද, ඒ මගින් යන්ට නොලබයි.

දාසව්‍යං- දාසබව

භුජ්ස්භෝ- තමා සත්තකවූ 'තතෝ නිදානං' එකී භුජ්ස්භ භාවය (තමා සත්තක බව) නමැති නිදානය.

කන්තාරද්ධානමග්ගං- කන්තාරමය දීර්ඝ මාර්ගය, ජලය නැති දීර්ඝමාර්ගය යන තේරුමයි. තතෝ නිදානයන්නෙන් ක්ෂෙමභූමිය නමැති නිදානය කියයි.

ඉමේ පඤ්චනිවරණේ අප්පභිණෝ- මෙහිදී බුදුහු ප්‍රතිණ නොකළ කාමච්ඡන්ද නිවරණය ණයක් සමාන කොට ද සෙස්ස රෝගාදිය සමාන කොටද දක්වති. එහි මේ සමාන බවයි- 'යමෙක් අනුන්ගෙන් ණය ගෙන විනාශ කරයිද හෙතෙමේ ඔවුන්ගෙන් ණය දෙව'යි අනිත්තේද පරුෂ බසින් බණින්නේද බදින්නේද, වද දෙන්නේද වේ. සංසිද්වීමට අපහසු වේ. සියල්ල ඉවසයි. ඔහුගේ ඉවසීම් ආකාරය නම් එම ණයයි. මෙපරිද්දෙන්ම යමෙක් කාමච්ඡන්දයෙන් ඇලෙයිද තෘෂ්ණා ග්‍රහණවශයෙන්ම එම වස්තුව අල්ලා ගනියිද ඔහු එයින්ම එරුෂ බස් කියන්නේද බදින්නේද වද කරන්නේද නමුදු සියල්ලම ඉවසයි. ඔහුගේ වීම ඉවසීම් ආකාරය වූයේ එම කාමච්ඡන්දයමයි ගෙහිමියන් විසින් වද දෙනු ලබන ස්ත්‍රීන්ට මෙන්ය. මෙසේ ණය මෙන් කාමච්ඡන්දය දතයුතුය.

යම්සේ වනාහි පින්රෝගයෙන් පෙළෙන්නෙක් මීපැණි සකුරු ආදිය දුන් කල්හිද මුල්කී රෝගයෙන් පෙළෙන බැවින් ඒ මීපැණි ආදියේ රස නොවිඳියි. තික්ත රසැති දෙය තික්ත රසයයි කියයි. එසේම මූලාවෙන් විපරිතවූ සිත් ඇත්තේ තමන්ගේ හිත වැඩ කැමති ආචාර්යය උපාධ්‍යායයන් විසින් ස්වල්පමානුද අවවාදයක් දෙන්නේ එය නොගනියි. "තෙපි බොහෝ සෙයින් මට උපද්‍රව පමුණුවව්ද" යනාදිය කියා මූළාවට පැමිණෙයි. සිත මුල්කරගෙන ඔහු රෝගියෙකු වූ බැවින් මීපැණි සකුරු ආදිය අත්හැරියා සේ ක්‍රෝධයෙන් ආතුරවූ බැවින් ධ්‍යානසැපවලින් යුතු ශාසනරසය නොවිඳියි. මෙසේ රෝගය මෙන් ව්‍යාපාදය දතයුතුය.

යම්සේ වනාහි නැකැත් කෙළි දිනක සිරගෙයි බැඳුන පුරුෂයෙක් නැකැත් කෙළියේ ආරම්භය හෝ මැද හෝ අවසානය හෝ නොදකියි. ඔහු දෙවන දවසෙහි හිරෙන් මිදී අහෝ! ඊයේ උත්සවය ඉතා මනාප විය. අනේ, නැටීම්, ගැයීම් අගනේය' යනාදිය අසාද ප්‍රතිවචන නොදෙයි. කුමක් හෙයින්ද? ඒ උත්සව ප්‍රීතිය අනුභව නොකළ බැවිනි. එපරිද්දෙන්ම ටීනමිද්ධයෙන් මඩනාලද මහණතෙමේ විචිත්‍රනය සමන්තාගත ධර්මයක් ඇසීමේදීද එහි මුල මැද අග ගැන නොදනියි. ඔහු බණ ඇසීමෙන් නැගිටිකල 'අනේ! බණ ඇසීම, අනේ! කරුණු, අනේ! උපමා යනුවෙන් එම දේශනාවේ උසස් බව අසාත් ප්‍රතිවචන නොදෙයි. ඊට හේතු කිම? ටීනමිද්ධයන්ගේ වශයෙන් ඒ ධර්ම කථාව අවබෝධ නොකරගත් බැවිනි. මෙසේ සිරගෙය සෙයින් ටීනමිද්ධයන් තේරුම් ගතයුතු.

යම්සේ වනාහි නැකැත්කෙළි කෙළිමින් ප්‍රීතිවන දාසයෙක් මෙනම් දෙය ඉතා ඉක්මණින් කළයුත්තකි. වහා එහි යව, එසේ නොයන්නෙහි නම් අත්පා හෝ කන්තාසා හෝ කපවමු යි කීකල ඉක්මණින් යේමය. එයින් උත්සවයේ මුල මැද අග ප්‍රීතිය අනුභව කිරීමට ඉඩ නොලැබෙයි. ඒ කුමක් හෙයින්ද? අනුන්ට යටත් බැවිනි. එපරිද්දෙන්ම විනය පිළිබඳ විකල්ප ස්වාභාවික දැනීමෙන් තොර මහණ තෙමේ විවේකය සඳහා වනයට පැමිණ කල් ගෙවීමේදී යටත් පිරිසෙයින් කැප මසෙහිද අකැප හැඟීමක් ඇතිවූ කල එම විවේකය හැර සිල් පිරිසිදු කරගනු සඳහා විනයධරයෙකු සම්පයට එළඹිය යුතුය. එවිට ඔහුට විවේක සැපය විඳින්නට නොලැබෙයි. ඒ කුමක් හෙයින්ද? උද්ධව්වකුක්කුච්චයන්ගෙන් මඩනාලද බැවිනි මෙසේ දාසභාවය මෙන් උද්ධව්වකුක්කුච්චයන් ගැන දත යුතුය.

යම්සේ වනාහි කාන්තාරයක දීර්ඝමගට බැසගත් පුරුෂයෙක් සොරුන් විසින් අත්හළ අවස්ථාවක් ගිය අවස්ථාවක් දැක දඬු ශබ්දයෙනුදු හැරමිටි හඬින්ද කුරුලු හඬින්ද 'සොරු ආහ'යි සැකසහිත වූයේ වෙයි. යන සිටින නතරවන තැනකදීද ගිය තැනට වඩා නොගියතැන් බොහෝය. ඔහුගේ ක්ෂේම භූමියකට පැමිණීම හෝ නොපැමිණීම හෝ බොහෝ දුෂ්කර

අයුරින් සිදුවෙන්නකි. මෙසේම යමෙකුට අටතන්හි විවික්චිඡාවක් ඇතිවිද, ඔහු ඒකාන්තයෙන්ම බුදුවිද? නැතහොත් නොවිද?, යි මේ ආදී නයින් විවික්චිඡා උපදවමින් ස්ථිරලෙස ශ්‍රද්ධාවෙන් ගැනීමට නොහැකිවෙයි. එසේ නොහැකිවන්නේ මාර්ගයක් හෝ ඵලයක් හෝ නොලබයි. මෙසේ කාන්තාරයක දීර්ඝ මාර්ගයක 'සොරු ඇද්ද නැද්දැයි' නැවත නැවතත් සෙවීම ඒ පිළිබඳ දැඩි ග්‍රහණය තැතිගැනීම සිතේ උපදවමින් නිර්භය ගතියට අනතුරක් කරගනියි. මෙසේම විවික්චිඡාවත් උන්වහන්සේ බුදුකෙනෙක්ද? නැතහොත් බුදුනොවූ කෙනෙක්ද? යනුවෙන් යලි යලිත් සැක උපදවන විමතිය දැඩියෙන් ගන්නා තැතිගැනීම සිතේ උපදවන්නා ආර්යා භූමියට පැමිණීමට අනතුරක් කරයි. යන මෙය කාන්තාරයක දීර්ඝමාර්ගයකට සමාන ලෙස දතයුතු.

සෙය්‍යථාපි මහාරාජ ආනණ්‍යං- මෙහිදී බුදුහු කාමච්ඡන්ද නිවරණය දුරුකිරීම ණය නැතිබව වැන්න. සෙස්ස නිරෝගීබව ආදිය සමානය යනුවෙන් දක්වති. එහි මේ සමාන භාවයයි- යම්සේ වනාහි පුරුෂයෙක් ණය ගෙන කර්මාන්තයන්හි යොදවා ඒ කටයුතු වැඩිදියුණු වෙයි. එවිට මුලින් ගත් ණය ගැන සිතා- මේ ණය නම් කරදරයකට හේතූය' යනුවෙන් සිතා ඒ ණය පොලියත් සමග ගෙවා පර්ණය ඉරා- ඉන් නිදහස් වන්නේය. ඉක්බිති ඔහුට එතැන් පටන් කිසි දුකයෙකු ඒ ගැන නොඑවයි. ලිපි ආදියකුත් නොඑවයි. ඔහු ණය හිමියන් දැකීමෙන්ද ඉදින් කැමති නම් ආසනයෙන් නැගිට සැලකිළි දක්වයි. අනවශ්‍ය නම්. නොනැගිටියි. ඒ කුමක් නිසාද? ඔවුන් සමග තමා කොල්ලකෑගැනීමක් නොකළ බැවිනි. ඔහුට නොබැඳුන බැවිනි. එපරිද්දෙන්ම මහණ තෙමේ 'මේ කාමච්ඡන්දය කරදරයකට මුලකැ'යි සිතාගෙන සයවැදැරුම් ධර්මයන් වඩා කාමච්ඡන්දනිවරණය දුරුකරයි. එම සයධර්මයෝ මහා සතිපට්ඨානයේදී වර්ණනා කරන්නෙමු. මෙසේ දුරුකළ කාමච්ඡන්දනිවරණ ඇති ඒ පුරුෂයාට ණයෙන් මිදුන කෙනෙකු ණය හිමියා දැකීමෙන් බියක් තැතිගැනීමක් ඇතිනොකරන්නාසේ අනුන්ගේ දේපල ගැන ඇලීමක් බැඳීමක්

ඇති නොකර ගනියිද දිව්‍යමය රූප දැකද ආශා ආදී කෙලෙස් ඇති නොකර ගනියිද එහෙයින් කාමච්ඡන්දනීවරණය දුරුකිරීම ණය නැතිව විසීම බද්ධයයි දකියුතු.

යම්සේ වනාහි පින්රෝගයෙන් පෙළෙන පුරුෂයෙක් බෙහෙත් ගැනීමෙන් ඒ රෝගය සුවකර ගෙන එතැන්පටන් මී සකුරු ආදී රස විඳියි. එපරිද්දෙන්ම මහණ තෙමේ 'මේ ව්‍යාපාදය නම් අනතුරු පමුණුවන්නෙක කියා සයවැදැරුම් ධර්මයන් වඩා ව්‍යාපාදනීවරණය දුරුකරයි. ඒ සය ධර්මයන් මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී වර්ණනා කරන්නෙමු එහිදී වර්ණනා කරන්නේ ඔවුන් පමණක් නොවේ. ටීන මිද්ධාදීන්ගේ දුරුකිරීම පිණිස වැඩියියුතු ධර්මයෝද එහිදීම දක්වන්නෙමු. මෙසේ දුරුකළ ව්‍යාපාද ඇති පුරුෂයා පින්රෝගයෙන් මිදුන කෙණෙක් මී සකුරු ආදිය ප්‍රිය උපදවා වළඳන්නාසේ ආචාර ප්‍රඥප්ති ආදිය පුරුදු පුහුණු කර හික්මවුවෙක් මුදුනින් පිළිගෙන ඉතා ප්‍රිය උපදවමින් හික්මවයි, එහෙයින් බුදුහු ව්‍යාපාදය දුරුකිරීම නිරෝගිබව බද්ධයයි දෙසූහ.

යම්සේ වනාහි නගර උත්සව දිනෙක සිරගෙට ඇතුළු කළ පුරුෂයෙක් අනික් උත්සව දාක 'පෙර දිනකත් මම ප්‍රමාද දොෂයකින් බැදී සිටියෙමි. ඒ නිසා ඒ උත්සවශ්‍රීය නොවින්දෙමි. දැන්වත් අප්‍රමාදවන්නෙමි' යි යනුයි. ඔහු පස මිතුරෝ අවකාශයක් නොලබති. එසේ නොව අප්‍රමාදව ඒ උත්සවශ්‍රීය විඳ අහෝ! උත්සව ප්‍රීතියක මහතායි උදන් අනයි එපරිද්දෙන්ම මහණතෙමේ මේ ටීනමිද්ධය නම් මහා අනතුරු පමුණුවන්නෙක' යනුවෙන් තේරුම්ගෙන සවැදැරුම් ධර්මයන් වඩා ටීනමිද්ධ නීවරණය දුරුකරයි. මෙසේ දුරුකළ ටීනමිද්ධය ඇති ඔහු යම්සේ සිර බැම්මෙන් මිදුන පුරුෂයෙකු සන්දිනක්ම උත්සවයක මුල- මැද- අග යන තුන් අවස්ථා පිළිබඳ ප්‍රීතිය අනුභවකරයිද එපරිද්දෙන්ම ධර්ම නමැති නැකැත් කෙළියේ ප්‍රීතිය විඳින යෝගියාද ප්‍රතිසම්භිදා සහිතවූ රහත් බව ලබයි. එහෙයින් බුදුහු ටීනමිද්ධය දුරුකිරීම සිරබැම්මෙන් මිදීම බද්ධයයි වදාළහ.

යම්සේ වනාහි දාසයෙක් තමාගේ කිසියම් මිතුරෙකු ඇසුරු කරගෙන හිමියන්ට ධනයදී තමා යටත් වැසියෙකු කරවාගෙන

එතැන් පටන් කැමති කැමති දේ කරන්නේය. එපරිද්දෙන්ම මහණතෙමේ 'මේ උද්ධච්ච කුක්කුචය නම් මහා අනතුරුපමුණුවන්නෙක' කියා තේරුම්ගෙන සයවැදෑරුම් ධර්මයන් වඩා උද්ධච්චකුක්කුචය දුරුකරයි. මෙසේ දුරුකළ උද්ධච්චකුක්කුචය ඇති ඒ පුරුෂයා 'ස්වාමියා යටතේ සිටින යටත් සේවකයෙකු නමා කැමති පරිදි හැසිරෙන්නාසේ හැසිරෙයිද එපරිද්දෙන්ම කැමතිපරිදි නෛෂ්ක්‍රමාප්තිපදාව පිළිපදියිද, ඒ උද්ධච්චකුක්කුචය බලාත්කාරයෙන් එයින් නොනැවතෙයි. එහෙයින් බුදුහු උද්ධච්චකුක්කුචය දුරුකිරීම යටත් සේවකයෙකුගේ කැමති පරිදි හැසිරීම බඳුයයි දෙසූහ.

යම්සේ වනාහි බලසම්පන්න පුරුෂයෙක් භස්තසාරධනය ද රැගෙන අවිආයුධ ගත් අත් ඇති පිරිවර බලසේනා සහිතව කාන්තාරමගකට බසින්නේය. සොරු ඒ පුරුෂයා ඇතුළු පිරිස දුරදීම දැක පැනදුවන්නාහ. ඒ හේතුවෙන් ඔහු හා පිරිස සැපසේ. එම කාන්තාරය එතරකර ක්ෂෙමභූමියකට පැමිණ තුටුවන්නේය. එපරිද්දෙන්ම මහණ තෙමේ 'මේ විචිකිච්ඡාව නම් අනර්ථකාරී ධර්මයෙක කියා සයවැදෑරුම් ධර්මයන් වඩා විචිකිච්ඡාව දුරුකරයි. දුරුකළ විචිකිච්ඡා ඇති ඔහු මෙසේ ඒ බලවත් පුරුෂයා ආයුද රැගත් පිරිවර සමග නිර්භය සොරුන් තණ පතක් පමණුවත් ගණන් නොගෙන සැපසේ ඒ කතරබීම එතර කර ක්ෂෙමභූමියට පැමිණියේද එසේම මහණතෙමේ දුශ්චරිත නමැති කතර එතරකර අති උත්තම නිර්භයවූ ක්ෂෙමභූමිය වූ අමෘත මහා නිර්වාණයට පැමිණෙයි. එහෙයින් විචිකිච්ඡාව දුරුකිරීම ක්ෂෙමභූමියක් බඳුයයි බුදුහු දෙසූහ.

පාමුප්පං ජායති- සන්නෝෂාකාරයක් හටගනියි.

පමුදිතස්ස පිතිං- සතුටු වූවහුගේ මුලු ශරීරය කලඹමින් ප්‍රීතිය හටගනියි.

පිතිමනස්සකායෝ පස්සම්භති - ප්‍රීතියෙන් යුතුවූ පුද්ගලයාගේ නාමකය සන්සිඳේ; පහවගිය සිත්තැවිල්ල සහිතවේ.

සුඛං චේදේති- කායිකවූද චෛතසිකවූද සැපයක් විඳියි.

චිත්තං සමාධියති- මේ නෛෂ්ක්‍රමාවූ සැපයෙන් සැපවත් වූවහුගේ සිත උපචාර වශයෙනුත් අර්පණා වශයෙනුත් එකඟ බවට පත්වේ.

සෝ විචිකිච්චේව කාමේහි -පෙ- පඨමජ්ඣිකානං උපසම්පජ්ජ විහරති.- යන මේ ආදිය උපචාරසමාධියෙන් එකඟවූ සිත පිළිබඳ මත්තෙහිවූ විශේෂතාවයක් දක්වනු සඳහාත් එසේම අර්පණා සමාධියෙන් එකඟවූ සිත පිළිබඳව එම සමාධියේ ප්‍රභේද දක්වනු සඳහාත් මෙය කියන ලදැයි දනගුණය.

ඉමමේව කායං- මේ කරජකය (මවුපියන් නිසා හටගත් ශරීරය)

අභිසන්දේති- තෙත් කරයි. හැම තැනම පැතිරී පවතින ප්‍රීතිමය සැපයක් වෙයි.

පරිසන්දේති- හාත්පස ගලායයි පැතිර පවතියි.

පරිපූරේති- වාතයෙන් භස්ත්‍රාවක් සෙයින් පිරී පවතියි.

පරිප්ඵරති- හාත්පස පැතිර පවතියි.

සබ්බාවතෝ කායස්ස- මේ හික්ෂුවගේ සියලුම කොටස් වශයෙන් ඇති ශරීරයේ තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි ආදියෙන් ගන්නාලද ස්කන්ධයන්ගේ පවතින තැන්හි සම් මස් ලේ අනුව ගිය අල්පමාත්‍රවූ තැනක්ද පළමුවන ධ්‍යාන සැපයෙන් නොපැතිර සිටියේ නොවේ. මුලු සිරුරේ සෑම තැනම පැතිර සිටියේය යන තේරුම මින් කියවෙයි.

දක්ඛෝ- ජේක- පටිබල, ශක්තිසම්පන්න, නහන සුණු කිරීමටත් යෙදවීමටත් මිශ්‍රකොට ගැනීමටත්

කංසථාලේ- යම්කිසි ලෝභයකින් තැනූ තලියක්, මැටි බඳුන ස්ථිර නොවෙයි එය මිශ්‍රව ගැටී හැනීමේදී මිඳෙයි. එහෙයින් මෙහිදී එය නොදැක්විය.

පරිප්ඵෝසකං පරිප්ඵෝසකං- ඉස ඉස- ඉසිමින්.

සන්නෙය්‍ය- වම් අතින් ලෝභ බඳුන ගෙන දකුණතින් සැහෙන පමණට දිය ඉසිමින් පිරිමසිමින් පිඩුකරන්නේය.

ස්නේහානුගතා- ජලයෙන් තෙමී නැහැවියාමෙන් යුතුවූ ස්නේහපරේතා- ජලයෙන් හාත්පසින් නැහැවුන.

සන්තර බාහිරා- ඇතුල් පෙදෙස හා පිට පෙදෙස සහිත හැමතන්හිම ජලයෙන් තෙමී ගියේය යන තේරුමයි.

නච පග්ගරණි- බිත්දු බිත්දු නොවැගිරෙයි අතිනුත් ඇගිලි දෙකිනුත් ගැනීමටත් ඔඩොක්කුවට ගැනීමටත් හැකි වේ යන තේරුමයි.

උබ්භිදෝදකෝ - දෙවන ධ්‍යාන සැප උපමා දැක්වීමේදී උල්පතකින් සේ උඩට පැන නැංග ජලය, යටින් පලාගෙන උඩට පැන නගින ජලයක් නොවේ. ඇතුළතින්ම උපදනා ජලයකැයි යන අර්ථයි.

ආයුමධං - පැමිණෙන මාර්ගය.

දේවෝ - මේසය- වැස්ස.

කාලේන කාලං - කලින් කල අඩමසක් පාසා හෝ දස දිනක් පාසා යන තේරුමයි. (අන්වද්ධ මාස, දසාභපරම)

ධාරං - චුර්ධිය, දියුණුව.

නානුපච්ඡෙදෙය්‍ය - අතුල් නොකරන්නේය. වාසය නොකරවන්නේය.

සීතාවාරිධාරා උබ්භිජ්ජන්වා - සීතල දිය දහර පිරෙමින් ඉපිද යටින් මතු වී එන ජලය වනාහි උඩට මතුවෙමින් ඇවිත් මතුවෙන දිය පහර කළඹයි. සතර දිගින් ඇතුල්වන ජලය පැරණි කෙල තණ දැව ආදියෙන් කලඹයි. වැසි ජලය ධාරානිපාත බුබුළුවලින් දියකලඹයි. සංසුන්ව ඉර්ධියෙන් මවන ලද්දක් මෙන් ඇතිවන ජලය 'මේ පෙදෙස තුළ පැතිරෙයි. මේ පෙදෙස තුළ නොපැතිරෙයි. යන ආකාරයක් නම් නැත. එහෙයින් නොපැතුරුන පෙදෙසක් නම් නැත. එහි ජලවිල කරජකායය බඳුය. දෙවන ධ්‍යාන සැපය ජලය බඳුය සෙස්ස මුල්කී පරිද්දෙන් දතයුතුය.

උප්පලිති - තුන්වන ධ්‍යාන සැප උපමාවේදී උපුල් මානෙල් මෙහි තේනුයි - උප්පලිති නම්. උප්පලිති යන්නෙන් මානෙල් විල කියයි. සෙසුපද දෙකෙහිද මෙම නයමයි මෙහි උප්පල යන්නෙන් සුදු රතු නිල් යන මේවායින් යමක් කියයි.

පුණ්ධරිකං - පෙති සියයකට අඩු එනම් පියුම් වර්ගය

පදුමං - සත පත්‍ර නම් පියුම් වර්ගය, සුදු පියුම්ද මෙනමින් ගැනෙයි.

උදකානුග්ගතාන - ජලයෙන් මතු නොවූ, දියෙන් උඩට නොපත්.

අත්තෝ නිමුග්ගපෝසිනී - ජලය යට ගිලී වැඩෙත් යන තේරුමයි. සෙස්ස මුල් කී පරිදීමයි.

පරිසුද්ධෙන චේතසා පරියෝදානේන සතරවන ධ්‍යාන උපමාවේදී මෙහි උපක්ලේශ රහිත භාවයෙන් පරිසුද්ධයයි කියයි. ප්‍රභාස්සරභාවය කරුණකොටගෙන පරියෝදානයයි. කියයි.

ඕදානේන චත්තේන- මෙය කාලගුණය පැතිරීම සඳහා කියනලදී. (ස්ත්‍රීන්ගේ මල්වරය ගැන දැක්වෙයි) කිලිටි වස්ත්‍රයක් සමග සිටිමින් ස්ත්‍රීහු මල්වර නොවෙති. එකෙණෙහිම සේදූ පචිත්‍ර වස්ත්‍රයක් හැඳගනිති. මෙම උපමාවෙහි දක්වන ලද වස්ත්‍රය බදුය කරුණකායය. සතරවන ධ්‍යාන සැපය මල්වරය බදුය. එහෙයින් යම්සේ මනාසේ නභා පචිත්‍රව පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් හිසපටන් පොරවාගෙන සිටියහුගේ ශරීරයෙන් මුලු සෘතුගුණම වස්ත්‍රයේ පැතිරයේ. එම වස්ත්‍රයේ නොපැතුරුණ තැනක් නම් නොමැත. මේපරිද්දෙන්ම චතුර්ථධ්‍යාන සැපයෙන් හික්ෂුවගේ ශරීරයේ නොපැතුරුණ තැනක් නැතැයි යන තේරුමයි.

මේ සතර ධ්‍යානයන්ගේ පද පිළිබඳ විස්තර වර්ණනාවන් ඒ පිළිබඳ භාවනාක්‍රමයන් විසුද්ධිමාර්ගයේ විස්තර කරන ලදී. මෙහි විස්තර නොකරන ලදී. පෙමණකින් මොහු රූපධ්‍යාන ලාභියෙකැයි දනගුතුය. අරූප ධ්‍යාන ලාභියෙක් නොවේ. අෂ්ට සමාපත්තීන්හි තුදුස් ආකාරයෙන් වනවාසී භාවය හැර මත්තෙහි අභිඥාවන්ගේ අධිගමයක් නොවේ පෙළෙහි වනාහි රූපධ්‍යානයේම එකි. අරූපධ්‍යානයන් ගෙන හැර දක්වා කිය යුතුය.

සෝ ඒවං සමාහිතේ චිත්තේ -පෙ- ආනෙප්පප්පත්තේ - තුදුස් ආකාරයකින් අෂ්ටසමාපත්තීන්හි පුරුදු පුහුණු කරන ලද වසීභාවය ඇත්තා හික්ෂුව වශයෙන් දක්වයි. මෙහි කී සෙස්ස විසුද්ධිමාර්ගයේ කී පරිදි දනගුතු.

ඤාණදස්සනය චිත්තං අභිනිහරති- මෙහි 'ඤාණදස්සන යනුවෙන් මාර්ගඥානයද දක්වයි. ඵලඥානයද දක්වයි. සර්ව ඥානාඥානයද, දක්වයි ප්‍රත්‍යවෙක්ෂාඥානයද දක්වයි. විදර්ශනා ඥානයද දක්වයි. කින්තුවෝ ආවුසෝ ඤාණ දස්සන විසුද්ධත්ථං භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති යන මෙහි මාර්ග ඥානය ඤාණදස්සනයන්තෙන් කියයි. "අයමඤ්ඤො උත්තරි මනුස්සධම්මා අලමරියඤාණදස්සන විසේසෝ අධිගතෝ එසු

විහාරෝ, යන මෙහි ඥාණදස්සන යන්නෙන් ඵලඥානය කියයි "හගවතෝ ඛෝ ඥාණං උදපාදි සත්තාහකාලකතෝ ආළාරෝ කාලාමෝ" යන මෙයින් සර්වඥතාඥානය කියයි, "ඥාණංව පන මේ දස්සනං උදපාදි, අකුප්පා මේ වේතෝ විමුත්ති. අයමන්තිමාජාති යන මෙයින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥානය කියයි. මෙහි වනාහි ඥාණදර්ශනමය සිත්තයයිද මෙය විදර්ශනාඥානයයිද ඥාණදස්සන යන්නෙන් එයම දක්වතැයිද දතයුතු. 'අභිනිහරති' යන්නෙන් විදර්ශනාඥානය නිපදවීම සඳහා නැමුන බව එයට අවනතවූ බව ඒ සඳහා යෙදුන බව දක්වයි. රූපී යන මේ ආදියේ විස්තර මුලදී කීයේමය.

ඕදනකුම්මාසුපවයෝ- බතින්ද පිට්ටුවෙන්ද, වැඩි දියුණු කරනලද.

අනිච්චවිජාදනපරිමද්දන හේදනු විද්ධංසනධම්මෝ- ඇති වී විනාශවියන තේරුමෙන් අනිච්චධම්මයයි කියයි. දුගඳ දුරු කරනු සඳහා ශරීරයෙහි ගා ඉලීම උචිජාදන ධර්මයයි. අග්‍රපසගෙහි ආබාධ දුරුකරනු සඳහා කුඩා-සුළු ක්‍රමවලින් ශරීරය පිරිමැදීම පරිමද්දන ධර්මයයි. කුඩා-ළඳුරු කල හෝ කලවාවල හොවා ගැබෙහි විසූ කාලයේදී ඒ ඒ අග්‍රපසග නපුරුසේ පිහිටා තිබුන බැවින් ඒ ඒ අවයව සුදුසු පරිදි පිහිටුවා අදුන්දීම පිරිමැදීම ආදී වශයෙන් පිරිමැදීමයි. මෙසේ පරිහරණය කරද්දීත් හේදනයවීම, විනාශවීම ස්වභාව ධර්මයකි. බිදියයි විසිරියයි. මෙබඳු ආකාරය ස්වභාව සිද්ධියකි.

රූපී වාතුම්මහාභුතිකෝ- යනාදීන්හි සපදයන්ගෙන් සමුදය කියනලදී. අනිත්‍යපදය සමග පසු දෙපදයෙන් අස්තයට හෙවත් විනාශයට යෑම දක්වයි.

එත්ථ සිතං ඵත්ත පටිබද්ධං- මෙහි සතරමහාභුතයන්ගෙන් ජනිතව පවතින කය හා නිශ්‍රිත හෙවත් කය හා සම්බන්ධ.

සුභෝ- සුන්දර.

ජාතිමා- පිරිසිදු ආකාරයෙන් හටගත්- උපන්.

සුපරිකම්මකතෝ- මනාව කළ පිරියම් ඇති, ඉවත්කළ ලොකු කුඩා ගල්කැට සහිත.

අච්ඡෝ- පිරිසිදු සිරුර

විප්පසන්නෝ- මනාලෙස පැහැදුන.

සබ්බාකාර සම්පන්නෝ- සේදීම් පිරිමැදීම් ආදී හැම ආකාරයකින්ම පිරිසිදුවූ නීලං යනාදියෙන් වර්ණසම්පන්නිය දක්වයි. එබඳු සම්බන්ධයන් ප්‍රකටවෙයි. ආවුන- අමුණනලද යන තේරුම් දෙයි.

ඒව මේ ව බෝ- මෙයින් උපමාවන්ගේ ගැළපීම් සම්බන්ධය කියයි. කරජකය මැණික බඳුය. එය අමුණන ලද නූල විදර්ශනාඥානය බඳුය, විදර්ශනාඥානය ලැබූ මහණ තෙමේ චක්ඛුමා පුරිස- ඇස් ඇති පුරුෂයා බඳුය.

හත්ථෙ කරිත්වා- ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීමෙන් මෙය මැණිකකැයි, මැණිකක් පහළවූ කලක් මෙන් විදර්ශනාඥානය ඉදිරියට ගෙනවුත් හුන් හික්ෂුවගේ සතරමහාභූතයන්ගෙන් ජනිත වූ කයක් ඇතිවුන- හටගත් කාලයයි.

තත්‍රිදං සුත්තං ආවුතං- සූත්‍රයාගේ පහළවූ කාලයක් මෙන් විදසුන් නුවන ඉදිරියට ගෙනවුත් හුන්නාවූ මහණහුගේ තදාරම්මණයන්ගේ හෝ එස්සය පස්වැන්න කොට ඇති ධර්මයන්ගේ හෝ සියලු චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ගේ හෝ විදසුන් නුවණේ හෝ පහළවන කාලයයි. මේ විදර්ශනා ඥානය මාර්ගයට අනතුරුව පහළවෙයි. මෙසේ ඇතිකල්හිද යම්හෙයිකින අභිඥාචාරය ඇරඹුන කල්හි මෙයට අතරතුර වාරයක් නැත. එහෙයින් මෙහිම දක්වන ලදී. යම්හෙයකින් අනිත්‍යාදී වශයෙන් නොකරනලද මෙනෙහිකිරීම් ඇත්තහුට දිව්‍යශ්‍රෝත්‍ර ධාතුවෙන් භයානක ශබ්දයක් ඇසීමෙන්ද පූර්වේ නිවාසානුස්මෘතියෙන් භයානකවූ ස්කන්ධයන් සිහිකිරීමෙන්ද දිව්‍යමය ඇසින් භයානක රූපයක් දැකීමෙන්ද බිය හා තැති ගැනීම් උපදිසි අනිත්‍යාදී වශයෙන් කරනලද මෙනෙහි කිරීම් ඇත්තහුට එබඳු බියක් හෝ තැතිගැනීමක් ඇති නොවේ. එහෙයින් අභිඥාවන්ට පැමිණියහුගේ බිය තැතිගැනීම් දුරු කිරීමේ හේතු සපයා දැක්වීම සඳහාද මෙය මෙතැනම දක්වන ලදී. තවද යම්හෙයකින් විදර්ශනා සෑපය නමින් හඳුන්වන මෙය මාර්ග- එල සැප සමාන කොට වෙන් වෙන් කොට තමා විසින්ම මේ ආත්මයේදී අවබෝධ කරගනු ලබන මහණ බවේ ඵලයයි, එහෙයින් මුලින්ම මෙය මෙතැන දක්වන ලදැයි දතයුතු.

මනෝමයං- සිතින් නිපදවනලද

සබ්බංගපච්චංගිං- සියලුම අභ්‍යවකාය වලින් යුතු

අභිත්තින්දියං- පිහිටිම් වශයෙන් විකල නොවූ ඉඳුරන් ඇති ඉර්ධිමතෙකු විසින් මවනලද රූපයක් බඳු, ඉදින් ඉර්ධිමත් තෙමේ සුදු නම් ඒ මවන දෙයද සුදුවෙයි. ඉදින් නොවිදිනලද කන් ඇත්තේනම් එම මවනලද තැනැත්තාගේද නොවිදිනලද කන් ඇතිවෙයි. මෙපරිද්දෙන් හැම ආකාරයෙන්ම ඔහු හා සමාන වෙයි 'මුඤ්ජම්භා ඉසිකං' යන මේ ආදී උපමා තුනම සමාන බවම දක්වනු සඳහා කියන ලදී. මුඤ්ජ නම් බට වර්ගය බඳු ඔහුගේ ඇතුළත ඉසිකාව වෙයි. කෝසිය නම් ශක්‍රයාගේ කඩුව වැනි කඩුවය, වට රවුමෙහි කඩුව බහයි, පැතිරුණ.

කරණේධෝ- මෙයද සර්ප සැවයට නම්. උණ හෝ බට පතුරුවලින් සැදූ පෙට්ටියට නමක් නොවේ. සර්ප සැවය නම් සර්පයා හා සමානමය. එහි කිසියම් පුරුෂයෙක් සර්පයෙකු පෙට්ටියෙන් ඔසවා ගන්නේය, යන මේ කරුණේදී ඒ සර්පයා අතින් ඔසවාගන්නාක් මෙන් දක්වනලද්දේය. තවද මොහුගේ ඔසවාගැනීම සිතින්ම ඔසවා ගැනීමකැයි දතයුතු. මේ සර්පයා නම් හටගැනීමෙන්ම පැවති දරකඩක් හෝ ගසක් හෝ නිසා සිරුර පිටතට දැමීම පිණිස කරණ ප්‍රයෝගයක් බඳු ශක්තියෙන් ශරීරය කනු ලබන්නාක් මෙන් පැරණි සම් සිවිය පිළිකුල් කරයි. මේ සතර කරණා නිසා තෙමේම සිවිය අත්හරියි. බැහැර කරයි, එයින් අනිකකින් ඔසවන්නට නොහැකිය. එහෙයින් සිතෙන් ඉදිරිම- එසවීම සඳහා මෙය කියන ලදැයි දතයුතුය, මෙසේ මේ මහණහුගේ ශරීරය මුඤ්ජනම් තෘණ ආදිය හා සමානය ඉසිකාදිය හා සමානය, නිමිති රූපාදිය, යනුවෙන් මෙහි උපමා සැසඳීම දතයුතු.

මෙහි වූකළි නිර්මාණ විධානය ඔබ්බෙහිද ඉර්ධිවිධාදී පඤ්ච අභිඥා කථා සර්වප්‍රකාරයෙන්ම විසුද්ධිමාර්ගයේ විස්තරකොට දක්වන ලදී. ඒ පිළිබඳ විස්තර එහි කියනලද පරිදි දත යුතුය. මෙහි වැඩියෙන් දක්වා ඇත්තේ උපමාවන් පමණකි.

ථේකකුම්භකාරාදයෝ- දක්ෂ කුඹල් කරුවන් මෙන් මෙය උපමාවක් සඳහා දැක්වූවකි. ඉර්ධිවිධාඥාන ලාභී භික්ෂුව මෙයින්

දක්වයි. මනාව පරික්රම කරනලද මැටි පිඩ හෝ මැටි බදුන සෙයින් මෙහි කී ඉර්ධිවිධඥානය දතයුතුය. තමන් කැමති කැමති බදුන් වෙනස් ආකාර ලක්ෂණයන්ගෙන් ඔප කිරීම මෙන් ඒ හික්ෂුවගේ ඒ ඒ දේ ඉර්ධියෙන් මවා පෑම දත යුතු. විකුම්භනය නම් ඉර්ධියෙන් මවා පෑමයි.

අද්ධානමග්ගපටිපන්නෝ- දිව්‍යශ්‍රෝත ධාතු උපමාවේදී යම්හෙයකින් කාන්තාරයක දීර්ඝමාර්ගය සැකසහිතද බිය සහිතද වෙයිද එහි සැක සහිත භාවයෙන් 'මෙය බෙරහඬක, මෙය මුතිංග ශබ්දයෙක' යනුවෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කිරීමට නොහැකිවෙයිද එහෙයින් 'කාන්තාර, යනු නොගෙන ක්ෂෙම මාර්ගය දක්වමින් 'අද්ධානමග්ග පටිපන්නෝ- දීර්ඝ මාර්ගයට බැසගත්තේ යනු කිය. ක්ෂෙම මාර්ගය ප්‍රතිභය රහිතය, හිසේ සලුවක් බැඳ හෙමින් පැමිණියේ කියනලද ශබ්දයන් යහතින් තීරණය කරයි. ඒ හික්ෂුවට ඒ ශබ්දයන් ඇසුන කාලය මෙන් යෝගියාහට දුර හා ළඟ පවතින දිව්‍යමයවූද මනුෂ්‍යමයවූද ශබ්දයන්ගේ ඇතිවීම දතයුතු.

දහරෝ- චේතෝපරියඤාණය පිළිබඳ උපමාවේදී- දහරයන්තෙන් තරුණයා කියයි.

යුවා- යෞවන බවෙන් යුතු.

මණ්ඩනක ජාතිකෝ- තරුණවූයේ නමුදු සමානය අලස නොවේ. කිළිටි වස්ත්‍ර හැඳගත් ශරීර ඇත්තේ නොවේ. තවද සැරසෙන ගතියෙන් යුතුවූයේ වෙයි. දවසට දෙනුන්වරක් නා පිරිසිදු වස්ත්‍ර හැඳ සැරසෙන ගතියෙන් යුතුය යන තේරුමයි.

සකණිකං- කලු, තිලක, වක්මුණු, ඇති දූෂ්‍යවූ පිළිකා ආදියම් කිසි දෝෂයකින්. එහි යම්සේ ඔහුගේ මුඛනිමිත්ත මෙනෙහි කිරීමෙන් මුහුණෙහි දෝෂය ප්‍රකට වේ. මෙසේ චේතෝපරියඤාණය උදෙසා සිත නමා යොදා සිටි මහණහුට අනුන්ගේ සොළොස් ආකාරවූ සිත ප්‍රකට වෙනැයි දතයුතුයි.

තං දිවසං කත කිරියා පාකටා හෝති- පූර්වේනිවාසඥාන උපමාවේදී- ඒ දවස ගිය ගම් තුනක් සෙයින් ගතයුතුය. එහි ගම් තුනකට ගිය පුරුෂයෙකු මෙන් පූර්වේනිවාසඥානලාභියා දතයුතුය. භවත්‍රය ග්‍රාමත්‍රය සෙයින් දතයුතු. ඒ පුරුෂයාගේ ගම්

තුනෙහි එදවස කරනලද ක්‍රියාවගේ ප්‍රකටවීම මෙන් පූර්වේනිවාසය සඳහා සිත ඉදිරිපත් කර හුන් මහණහුගේ හව තුනෙහි කරනලද ක්‍රියාවගේ ප්‍රකටකිරීම දතයුතු.

විනිසඤ්චරන්තේ- දිව්‍ය චක්ෂු උපමාවේදී- ඔබමොබ හැසිරෙන 'විදිසඤ්චරන්තේ' කියාත් පායයි. එහිද මෙම තේරුමයි. එහි නුවර මැද සතරමංසන්ධියෙහි ප්‍රාසාදයක් මෙන් මේ මහණගේ කර්මකයයි දතයුතු. ප්‍රාසාදයෙහි සිටි නුවණ හා මසැස් ඇති පුරුෂයා මෙන් මේ දිවැස් ලබා සිටි හික්ෂුව දතයුතුය. පිළිසිඳගැනීම් වශයෙන් මුව කුසට ඇතුල් වන්නෝ ගෙට පිවිසෙන්නන් බඳුය. මවු කුසින් නික්මෙන්නෝ ගෙයින් පිටවන්නන් බඳුය. සසර ඔබ් මොබ හැසිරෙන සත්වයෝ නගරයක විදිවල හැසිරෙන්නන් බඳුය. හව තුනෙහි ඒ ඒ තැන උපදින සත්වයෝ ඉදිරිපිට එළිමහනෙහි සතරමං සන්ධිය මැද සිටින්නන් බඳුය. දිවැස් නුවණට සිත හරවා හුන් හික්ෂුවට හව තුනෙහිම උපදනා සත්වයන්ගේ ප්‍රකටව පෙනීයාම ප්‍රාසාදයෙහි සිටිය පුරුෂයාට ඒ මනුෂ්‍යයන් පෙනී යන වෙලාව බඳුයයි දතයුතුය. මෙයද දේශනා සැපය සඳහාම දැක්විය අරුපවිෂයෙහි වනාහි දිවැසට ගෝචරවීමක් නැත.

සෝ ඒවං සමාහිතේ චිත්තේ- මෙයින් විදර්ශනාපාදක චතුර්ථධ්‍යාන සිත දක්වයි.

ආසවානං ඛය ඤාණාය- ආශ්‍රවයන්ගේ ක්ෂයානය නිපදවන සඳහා මෙහි ආශ්‍රවයන්ගේ ක්ෂයකිරීම යන්නෙන් මාර්ගයද ඵලයද නිවනද භංගයද කියයි. ඛයේ ඤාණය යන්නෙන් අනුප්පාදයේ ඤාණය කියයි. මෙහි මාර්ගය යනුවෙන් ආශ්‍රවයන්ගේ (කෙලෙසුන්ගේ) ක්ෂයකිරීම කියයි. 'කෙලෙසුන් නැතිකිරීමෙන් ශ්‍රමණයෙක් වෙයි' යනු මෙහි ඵලයයි.

නිතර අනුන්ගේ දොස්දැකීමේ හැඟීමෙන් යුතුව වසන්නහුගේ කෙලෙස් (පච්ච) වැඩෙති. එයින් දුරුවූ තැනැත්තේ කෙලෙසුන්ගෙන්ද දුරුවේ."

යන මෙයින් නිවන දක්වයි. "ආසවානං ඛයෝ වයෝ හෙදෝ අනිච්චතා අන්තර්ධානං" යන මෙයින් භංගය කියයි. මෙතැන වනාහි නිවණ අදහස් කරයි. රහත් මගද වටනේය.

චිත්තං අභිනිහරති- විදසුන් සිත එයට නැමුන, එයට අවනත, එයට බරවුවක් කරයි.

සෝ ඉදං දුක්ඛං- 'දුක් මෙපමණෙක, මෙයින් වැඩි නොවේ.' යනුවෙන් සියලුම දුක්ඛසත්‍යය රස සහිතව ලක්ෂණ සහිතව අවබෝධ කිරීමෙන් ඇතිසැටියෙන් දැනගනියි.

අයං දුක්ඛ සමුදයො- එම දුක් හටගැනීම සිදුකරන තණ්හාවයි. ඒ දෙකම යම්තැනකට පැමිණ නැති වෙයිද ඔවුන්ගේ ඒ නොපැවැත්ම හෙවත් විනාශය නිර්වාණයයි.

අයං දුක්ඛ නිරෝධෝ මේ දුක නැති කිරීමයි දුක් නැති කිරීමෙන් නිවන ලැබේ.

අයං දුක්ඛ නිරෝධගාමිනීපටිපදා- මේ දුක් නැතිකිරීමේ මාර්ගයයි හෙවත් පිළිවෙතයි. අරිය මග්ගය නම් මෙයයි. රස සහිතවත් ලක්ෂණ සහිතවත් ඇතිසැටියෙන් අවබෝධ කිරීමෙන් නිසිලෙස දැන ගනියි, යන තේරුමයි.

ඉමේ ආසවා - මෙසේ සරූප වශයෙන් සත්‍යයන් දක්වා නැවත කෙලෙසුන්ගේ වශයෙන් පර්යායයෙන් දක්වමින් 'මේ කෙලෙස්'යි කියයි.

තස්ස ඒවං ජානතෝ ඒවං පස්සතෝ - මෙසේ දැනගන්නාවූද මෙසේ දකින්නාවූද ඒ මහණහට විදර්ශනාව සහිතවූ කෙළවරට පත් මාර්ගය දක්වයි.

කාමාසවා - කාමාශ්‍රවයන් කෙරෙත්.

විමුච්චති - මිඳෙයි මෙයින් මාර්ගය පිළිබඳ මොහොත දක්වයි.

විමුත්තස්මිං - මෙයින් ඵල ලක්ෂණය දක්වයි.

විමුත්තමිති ඤාණං හෝති - මෙයින් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා ඥානය දක්වයි.

බිණා ජාති - මෙයින් එහි භූමිය කියයි. එසේ හෙයින් නුවණින් ක්ෂය කළ ආශ්‍රව ඇත්තා ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නේ 'බිණා ජාති' යන මේ ආදිය දැනගනියි.

මොහු පිළිබඳ ජාතියගේ ක්ෂයකිරීම කවරේද? කෙසේ නම් එය දැනගනියිද? ඔහුගේ පසුගිය ජාතිය ක්ෂය කෙළේය. යනු දැනගැනීම පෙරම ක්ෂය කළ බැවින් නොවේ.

අනාගතයෙහිද නොවේ මත්තෙහිද ව්‍යායාමයාගේ නොවීම නිසයි. වර්තමානයද නොවේ. විද්‍යමාන බැවිනි. මාර්ගයාගේ නොවඩනාලද භාවය නිසා ඒකවෝකාර චතුර්වෝකාර පඤ්චවෝකාර යන භවයන්හි ඒකක්ඛන්ධ චතුක්ඛන්ධ පඤ්චක්ඛන්ධ වශයෙන් ප්‍රභේදගතවූ යම් ජාතියක් උපදින්නේද ඒ ජාතිනොමෝ මාර්ගයාගේ වඩනාලද බැවින් අනුප්පාද ධර්මතාවයට පැමිණීමෙන් ක්ෂයකරයි. එය ඔහු මාර්ග භාවනාවෙන් ප්‍රතිණ කරන ලද කෙලෙසුන් සිහිකොට 'කෙලෙසුන්ගේ නැතිකලද කර්මය නැවත පිළිසිද ගැනීමකගේ නොවීම සිදුවෙයි' යනු දන්නේම දැනගනියි.

වූසිතං - විසූ, සම්පූර්ණ කළ

බ්‍රහ්මචරියං - මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාව, පෘථග්ජන කල්‍යාණයාය, සත්වැදෑරුම් ශෛක්ෂයන්ය, යන මොව්හු බලසර හැසිරෙන්නෝය රහත් පුද්ගලයා නම් සම්පූර්ණකළ විසිම් ඇත්තේය එහෙයින් ඔහු තමාගේ බ්‍රහ්මචරිය වාසය ගැන සිහිකරමින් තමා 'සම්පූර්ණ කරනලද බලසර ඇත්තෙකැයි දැනගනියි.

කතං කරණියං - චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව සිව්මගින් විශේෂ දැනීමෙන් පවි දුරුකිරීමෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස අවබෝධය සඳහා වැඩිදියුණු කිරීම් වශයෙනුත් සොළොස්වැදෑරුම් කෘත්‍ය නිමවනලදී. ඒ ඒ මගින් දුරුකළයුතු කෙලෙස් දුරුකරන ලදී. දුක්වලට මුල්වූ ධර්ම සහමුලින් සිදු දමන ලදැයි යන අර්ථයි පෘථග්ජන කල්‍යාණ ආදීහු එය කරති. ක්ෂිණාශ්‍රව නම්වූ රහත්හු කතකරණිය (සම්පූර්ණ කරනලද කටයුතු ඇත්තෝ) නම් වෙති. එහෙයින් ඔහු තමාගේ පරිපූර්ණ කරනලද කටයුතු ඇති බව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරමින් 'තමා විසින් කළයුතු දෙය කොට අවසන් කරනලද බව' දැනගනියි.

නාපරං ඉත්ථාත්තය- 'දැන් නැවතත් මෙලොව ඉපදීම සඳහා මෙසේ සොළොස් කෘත්‍යයන්ගේ සිදුකිරීම සඳහා හෝ කෙලෙස් විනාශකිරීම පිණිස හෝ මාර්ගයන් වැඩීමේ කටයුත්තක් මට නැත' කියා දැනගනියි. නොහොත් 'ඉත්ථාත්තය' යනු මෙසේ මෙලොව භවය ඇතිවීමෙන්, මේ

ආකාරයෙන්, යන අදහසයි. දැන් මේ පවතින ස්කන්ධ පරපුර කෙරෙන් අන්‍යවූ තවත් කඳුපරපුරක් මට නැත. මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ විශේෂයෙන් දැන සිටිති. සිදිනලද මුල් ඇති ගසක් මෙන් අවසන්හි වූ සිත නිරුද්ධ කිරීමෙන් දර නැති කල ගින්න නිවියන්නාසේ අවිද්‍යමානස්වභාවයට යන්නාහ යනු දැනගනියි.

පබ්බතසංඛෙපෙ- පර්වත මුදුනෙහි.

අනාවලෝ- නොකැලඹුන, මඩනැති.

සිප්පිසම්බුකා- මුතුබෙල්ලා හා බෙල්ලා

සක්ඛරකඨලං- බොරළු කටු හා කැට කැබිලිති.

මච්ඡගුම්බං- මත්ස්‍ය සමූහය

තිට්ඨන්තම්පි වරන්තම්පි- මෙහි ගල් බොරළු හා කැබිලිති තිබීමය. සෙස්සෝ හැසිරෙන්නෝද සිටින්නෝද වෙති. යම්සේ වනාහි අතරින් අතර සිටින කලද හිදින කලද ගමන් කරන කලද 'මේ දෙන්නු හැසිරෙති'යි හැසිරෙන්නන්ගේ පටන් සීමාකරගෙන සෙස්සෝද හැසිරෙතියැ කියති. එසේම ඒ ඒ තැනම තිබෙන බොරළු හා කැබිලිතිවල පටන්ගෙන සෙසු දෙකද සිටිතැයි කියති. සෙසු දෙකද හැසිරෙන්නින් වශයෙන් ගෙන බොරළු හා කැටකැබිලිතිද හැසිරෙතැයි කිය.

එහි ඇස් ඇති පුරුෂයෙකු ඉවුරෙහි සිටගෙන බැලීමේදී මුතුබෙල්ලන් හා බෙල්ලන් වැනි දේ පෙනීයන්නාසේ ආශ්‍රවයන්ගේ නැතිකිරීම පිණිස සිත මෙහෙයවා හුන් මහණහට චතුරාර්යා සත්‍යය පැහැදිලි ලෙස පෙනී යන කාලයයි දතයුතු. මෙපමණකින් විදර්ශනාඥානය, මනෝමයඥානය ඉර්ධිවිධ ඥානය දිව්‍යශ්‍රෝතඥානය, චේතෝ පරියඥානය පූර්වේනිවාසඥානය දිවැස්වශයෙන් නිපන් අනාගත යථාකම්මූපගඥානදෙක, දිව්‍යවක්ෂුර්ඥානය, ආශ්‍රවක්ෂයඥානය යන ඥාන දසය දක්වන ලද්දේ වේ. ඔවුන්ගේ අරමුණු විභාගය දැනගත යුතුය. එහි විදර්ශනාඥානය පරිත්ත මහත්ගත අතීත අනාගත පච්චුප්පන්න අප්ප්ඛන්ත බහිද්ධ වශයෙන් සන්වැදැරුම් අරමුණු ඇත්තේ වෙයි, මනෝමයඥානය නිර්මාණය කොට දැක්විය යුතු රූපායතන මාත්‍රයම අරමුණ කෙරේනුයි පරිත්ත

පව්වුප්පන්න බහිද්ධ යන අරමුණු ඇත්තේ වේ ආශ්‍රවක්ෂය ඥානය අප්පමාණ බහිද්ධා නවතබ්බාරම්මණ යන අරමුණු ඇත්තේ වේ. සෙසු ඥානයන්ගේ අරමුණු හේදය විසුද්ධි මාර්ගයේ දක්වන ලද්දේය.

උත්තරිතරංව පණිතතරංව- යම්කිසි පර්යායනය ක්‍රමයකින් මෙයින් ශ්‍රේෂ්ඨතරවූ (මෙයට වඩා උසස්) සාමඤ්ඤඵලයක් නම් නැතිය බුදුහු රහත් ඵලයකුලුගන්වමින් දේශනාව නිමවා වදාළහ.

රජ ඒ ඒ තැන්වලදී සාධුකාර පවත්වමින් මුල- මැද- අග යන තැන් සකසා අසාගෙන සිට "අනේ! ඇත්ත වශයෙන් මම බොහෝ කලක් තිස්සේ මේ ප්‍රශ්නයක් ගැන වෙන් වෙන් වශයෙන් නොයෙක් මහණ බමුණන්ගෙන් විචාරමින් බොල් දහයියා රොඩු කොටන්නාක් මෙන් කිසිදු හරයක් නොලදිමි. අහෝ! බුදුන්ගේ ගුණ සම්පත්තියක මහත, කෙනෙක් මට පහත් දහසක් දල්වා ඵලය කරන්නාසේ මහත් ඵලයක් කොට මේ ප්‍රශ්නයක් නිසි ආකාරයෙන් විසඳුන. ඒකාන්තයෙන් බොහෝ කලක් මම දසබලයන් වහන්සේගේ ගුණානුභාවය නොදන්නේ රැවටි සිටියෙමි"යි සිතාගෙන බුද්ධගුණය සිහිකිරීමෙන් හටගත් පස්වැදෑරුම් ප්‍රීතියෙන් පැතිරගිය ශරීර ඇත්තේ තමාගේ ප්‍රසාදය සිහිපත් කරමින් උපාසකබව දැන්වීය. එය දක්වනු සඳහා 'මෙසේ කී කල්හි රජ' යනාදිය ඇරඹීය.

අභික්කන්තං හන්තේ- මේ අභික්කන්ත ශබ්දය බය සුන්දර අභිරූප අභිහනුමෝදනා යන මේ අරුත්හි දැක්වෙයි. "අභික්කන්තා හන්තේ රත්ති නික්ඛන්තෝ පඨමෝ යාමෝ චිරනිසින්තෝ භික්ඛුසංඝෝ" යන මේ ආදී තන්හි බයෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය දැක්වෙයි.

"අයං ඉමේසං චතුන්නං පුද්ගලානං අභික්කන්තරෝ ව පණිතතරෝව" යන මෙහි සුන්දර බවෙහිය.

"කෝ මේ වන්දති පාදානි - ඉද්ධියා යසසා ජලං

අභික්කන්තේන චණ්ණේන - සබ්බා ඕභාසයං දිසා"

යන මෙහි අභිරූපයෙහිය. "අභික්කන්තං හෝ ගෝතම" යන මෙහි අභිහනුමෝදනාවෙහිය. යම් හෙයකින්

අඛිභනුමෝදනාවෙහි නම් එහෙයින් 'සාධු සාධු භන්තේ' යනු කියන ලදැයි දතයුතු. 'භයෙහි, ක්‍රෝධයෙහි, ප්‍රසංශාවෙහි, කුර්තයෙහි, කුතුහලයෙහි, සිතහවෙයි, ශෝකයෙහි, ප්‍රසාදයෙහි, නුවණැත්තා ආමේණ්ඩිතය (එක් වචනය දෙකුත් වරක් යෙදීම) කරන්නේය, යන මේ ලක්ෂණය අනුව මෙහි ප්‍රශාද වශයෙනුත් ප්‍රසංශා වශයෙනුත් 'සාධු සාධු' යනුත් 'අභික්කන්තං හෝ ගෝතම අභික්කන්තං හෝ ගෝතම' යනුත් යොදනලදැයි දතයුතු. තවද 'අභික්කන්තං' යනු ඉතා ප්‍රිය ඉතා මනාප, ඉතා සොඳුරු යන තේරුම් සඳහා කියනලදී. මෙහි එක් අභික්කන්ත ශබ්දයකින් දේශනාවට පසසයි. එකකින් තමාගේ ප්‍රසාදය දක්වයි. මෙය මෙහි අදහසයි. වහන්ස, භාග්‍යවතුන්ගේ යම් මේ දේශනාවක් වේද එය අභිශයින් ප්‍රශංසනීයයි. එසේම භාග්‍යවතුන්ගේ එම දේශනාව ගැන මා අභිශයින් පැහැදුනේය. "භගවතෝ"- භාග්‍යවතුන්ගේ යන මේ වචනය අර්ථ දෙකක් සඳහා පැසසුම් මුඛයෙන් දක්වයි. 'වහන්ස, භාග්‍යවතුන්ගේ වචනය දොස් නැසීම් හේතුවෙන් ඉතා යෙහෙක, ගුණාධිගමනයෙන්ද එසේම ඉතා මනාපය.

එසේම ශ්‍රද්ධාව ඇතිකිරීම් වශයෙන් නුවණ ඉපදවීම් වශයෙන් අර්ථ සහිත භාවයෙන් බ්‍යඤ්ජන සහිත භාවයෙන් නොගැඹුරු පද ඇති හෙයින් ගැඹුරු තේරුම් ඇතිහෙයින් කණට සැපපහසු ගෙනදෙන හෙයින් හෘදයංගම භාවයෙන් තමා උසස් කොට නොකීමේ හේතුවෙන් අනුත් හෙලාදැකීමෙන් තොර බැවින් කරුණාවෙන් සිහිල්වූ බැවින් ප්‍රඥාවෙන් පැහැපත් බැවින් ඉදිරියට පැමිණ ඉන්ද්‍රිය විෂයවීමෙන් සිත් කලු හෙයින් මැඩීමට රුචි ඉපදවීමෙන්, අසනුලැබීමේ සැපවත් බව හේතුවෙන් නුවණින් විමසා බැලීමට හිතවත් භාවයෙන්, යන මේ ආදිය සමග යෙදිය යුතුය. එයින් අන්‍යවූද උපමා සතරකින් දේශනාවට ස්තුති කරයි.

නික්කුප්පිතං - යටිකුරුකොට තැබූ, මුහුණ යටිකුරුව තබා.

උක්කුප්පේය්‍ය - මුඛය උඩුකුරුකොට තබන්නේය.

පටිච්ඡන්තං - තණ පත්‍ර කොළ ආදියෙන් වැසූ

විවරෙය්‍ය - හරින්නේය, විවෘත කරන්නේය.

මුළුභස්ස - දිශාවන් පිළිබඳ මුළාවූවෙකුට.

මග්ගං ආවික්ඛෙය්‍ය- අනින් අල්වාගෙන 'මේ මගය'යි පෙන්වා දෙන්නේය.

අන්ධකාරේ - කලුවර පක්ෂයෙහි වාතුද්දසියෙහි මධ්‍යම රාත්‍රියෙහි ගත වනලැහැබෙක කලුවර වළාපටලයෙන් ගැවසුන වතුරංගසමන්තාගත කලුවරෙහි- මෙය නොපැහැදිළි අප්‍රකට පදාර්ථයක්සේ පෙනේ. මේ මෙතැනදී බලාපොරොත්තු වන අදහස දැක්වීමයි- යම්සේ වනාහි- යටිකුරුකොට තබන ලද යම් කිසිවක් උඩුකුරු කරන්නේය. මෙපරිද්දෙන්ම සද්ධර්මයට ප්‍රතිවිරුද්ධව අසද්ධර්මයෙහි පිහිටියෙකු තමා එයින් අස්කරවාගෙන ධර්මයෙහි පිහිටුවීම වසා තිබුන යමක් විවෘත කර දක්වන්නාක් බදුය. මෙසේම කාස්‍යප බුදුන්ගේ ශාසන අන්තර්ධානයේ පටන් මිථ්‍යාදෘෂ්ටි බලයෙන් වැසී පැවතුන සසුන විවෘතකිරීම මංමුළාවුවෙකුට මග කියාපෑම බදුය. මෙසේ නපුරු මගට- වැරදි මගට බැසගත්තෙකුට ස්වර්ග මාර්ගය මෝක්ෂ මාර්ගය කියා පෑමක් බදුය. අදුරෙහි තෙල් පහනක් දැල්වීමක් බදුය. මෝහ නමැති අදුරෙහි ගිලුනෙකුට බුද්ධාදී රත්නයන් නොදැක්මෙන් මෝහයෙන් වැසී සිටීම බදුය. මෙම බුද්ධ දේශනාව ඇසීම එම මොහදුර බිඳ දමා එළිය කරන පහනක් බදුය. මාගේ භාග්‍යවතුන් විසින් මේ පර්යායනයිත් ප්‍රකාශ කරන ලද හෙයින් 'නොයෙක් ප්‍රකාරයෙන් ධර්මය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය'යි මෙසේ දේශනාවට ප්‍රශංසා කොට මේ දේශනාව ගැන රත්නත්‍රයෙහි පහන් සිත් ඇත්තේ සතුට උපදවමින් 'ඒ මම' යනාදිය දැක්වීය.

ඒසාහං - ඒ මම

භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මට ඇති එකම පිහිටයි. දුක, පව, වීපත, ස්කන්ධ යන මේවා නැති කරන්නාය. හිත, යහපත, දියුණුව ඇතිකරන්නාය. යන මේ පරමාර්ථයන් සඵලකර ගැනීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් බුදුන් අනුව යෙමි උන්වහන්සේ හස්තය කරමි, සේවනය කරමි, පයිරූපාසනය කරමි, මෙසේ දැනගනිමි, අවබෝධකර ගනිමි යන තේරුමයි. යම් ධාතු කෙනෙකුන්ගේ ගමනාර්ථයක් වෙද්ද, බුද්ධිය යනු ඔවුන්ගේ තේරුමයි. බුද්ධිය කරා ගමන් කිරීමයි.

එහෙයින් 'ගවිජාමි' - යම්, යන මේ පදයේ තේරුම 'දැනගනිමි' අවබෝධකර ගනිමි. යන තේරුමයි.

ධම්මඤ්ච භික්ඛුසංඝඤ්ච - මෙහි වනාහි පැමිණි මාර්ගයෙහි ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනලද මාර්ගයෙහි අනුශාසනා කරනලද පරිදි පිළිපදිනු බලන කල සතර අපායෙහි වැටීමට ඉඩනොදී දරානුයි 'ධම්ම' නම්. ඒ ධර්මය අර්ථ වශයෙන් ආර්යය මාර්ගයද නිවණද නම් වේ. ඒ සඳහා මෙසේත් කියන ලදී.

"මහණෙනි, යම් හෙයකින් හේතූන්ගෙන් හැඩගැසෙන ධර්මයෝ වෙද්ද, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග ධර්මය ඒ සියල්ලන් අතුරෙන් උතුමියයි කියති" යනුවෙන් විස්තර කරයි. තනිකර ආර්යය මාර්ගය පමණක් නොවේ. නිවණද මීට ඇතුළත් වේ. තවද ආර්යයඵල සහිත පර්යාප්ති ධර්මයද ගැනේ. එසේහෙයින් මෙය ඡන්ත නම් මානවකයාගේ විමානයේදී කියන ලද්දකි.

රාගවිරාග මනේජමසෝකං

ධම්මමසංඛත මප්පට්ඤාලං

මධුරමීමං පගුණං සුවිහත්තං

ධම්මමීමං සරණත්තමුපේමි" යනුයි.

මෙහි 'රාග විරාග යන්නෙන් මාර්ගය දක්වයි. 'මනේජම සෝකං' යන්නෙන් ඵලය කියයි. 'ධම්මමසංඛත' යන්නෙන් නිවණ කියයි. 'අප්පට්ඤාලං මධුරමීමං සුවිහත්තං' යන්නෙන් පිටකත්‍රයෙන් බෙදන ලද සියලුම ධර්මස්කන්ධයෝ කියති.

සංඝෝ - දෘෂ්ටි ශීලයන්ගෙන් ස්ථිරකරන ලද- ඝණ කරනලද යනුයි. ඒ සංඝයා තේරුම් වශයෙන් අෂ්ටාර්යය පුද්ගල සමූහයාය. මුල්කී ඡන්ත මානවක විමානයේදීම මේ සඳහා මෙසේ කියන ලදී.

'යත්ථව දින්නමහප්ඵලමානු

චතුසු සුවිසු පුරිසයුගේසු

අට්ඨච පුග්ගල ධම්මදසාතේ

සංඝමීමං සරණත්තමුපේමි" යනුයි.

භික්ඛු සංඝෝ - භික්ෂූන්ගේ සමූහයා මෙපමණකින් රජ තෙරුවන් සරණගතයෙකු බව ප්‍රකාශ කරයි.

දැන් ඒ සරණාගමණයන්හි දක්ෂභාවය වැඩිකරනු සඳහා සරණය, සරණාගමනය, සරණ යන්නා, සරණාගමනයේ ප්‍රභේද,

සරණාගමනයේ එල, 'සංකිලේස, හෙද, විධිවල මේ ප්‍රභේද යන කරුණු දැනගත යුතුය. ඒ කෙසේද? පදාර්ථ වශයෙන් පළමුකොට හිංසා කෙරේනුයි- සරණ නම්, සරණ පිහිට සොයා යන්නන්ට එම සරණාගමනයෙන් බිය තැති ගැනීම් දුක් දුගතිවලදී ලැබෙන පීඩන කෙලෙස් නසයි- වනසයි යන තේරුමයි. රත්නත්‍රයටම කියන නමකි මෙය. නොහොත් හිතවතුන් කෙරෙහි පැවැත්වීමෙන්ද අභිතයන් වැළැක්වීමෙන්ද සත්වයන්ට උපදනා බිය දුරු කෙරේනුයි. බුද්ධ නම්, භවකතරින් එතරකිරීමෙන්ද සැනසිලි ස්වභාවයන් ලබාදෙන හෙයින්ද ධම්ම නම්, ස්වල්පවූද ක්‍රියාවන්ගෙන් මහත් එල ලබාදෙන හෙයින් සංස නම්, එහෙයින් මේ නයින්ද රත්නත්‍රය සරණ දක්වයි. එයට පැහැදීමෙන් එයට ගරු කිරීමෙන් පහකළ කෙලෙස් ඇති එය පරායණ කොට ඇති ආකාරයෙන් යුතුව උපදනා සිත සරණාගමනයයි. එයින් යුක්තවූ සත්වයා සරණ යයි. කියන ලද ප්‍රකාර ඇති විත්තෝත්පාදයෙන් 'මට මේ රත්නත්‍රය පිහිටයි, මෙය පරායණය කොට ඇත' යනුවෙන් එය සරණකොට ගැනීමය. මේ පළමුව දැක්වූයේ සරණය ගැන විස්තරයකි.

සරණාගමනය - යමෙක් සරණ යයිද සරණාගමනය ගැන මේ ක්‍රමය තේරුම් ගත යුතුය.

සරණාගමනයේ ප්‍රභේද වනාහි දෙවැදෑරුම්ය- ඒ ලෞකිකය, ලෝකෝත්තරය කියායි. ලෞකික සරණාගමනය පෘථග්ජනයන්ගේ සරණාගමනයට බාධා පමුණුවන උපක්ලේශයන් යටපත් කිරීමෙන් අරමුණු කිරීමෙන් බුද්ධාදී ගුණයන් අරමුණු කොට සමෘද්ධවෙයි. ලෝකෝත්තර සරණාගමනය දක්නාලද සත්‍යයන්ගේ මාර්ගයන්ට පත් මොහොතෙහි සරණාගමනයට බාධා පමුණුවන උපක්ලේශයන් වනසා දැමීමෙන් අරමුණු වශයෙන් නිර්වාණාරම්මණය කොට රත්නත්‍රයෙහිවූ සියලුම කෘත්‍යයන් සිදුවෙයි. එය තේරුම් වශයෙන් බුද්ධාදී වස්තූන් විෂයෙහි ශ්‍රද්ධාව ලැබීමත් ශ්‍රද්ධාව මුල් කොට ඇති සමාසක් දෘෂ්ටියක් දසපින්කිරියවත්ති දෘෂ්ටිය සෘජු කිරීමේ කර්මයන් කියයි.

එය සතරාකාරයකින් පවතියි. ඒ 1 අත්තසන්නියර්යාතන 2 තප්පරායණ 3 සිස්සභාව උපගමන 4 පණිපාත යන සතරයි

එහි ආත්මසන්නියර්යායතන සරණාගමනය නම් "අද ආදී වශයෙන් දින හෝ කාලය නියමකොට මම තමා බුදුන් වෙත පවරාදෙමි පුදමි. එසේම ධර්මයටත් සංඝයාටත්" යනුවෙන් මෙසේ බුද්ධාදී ත්‍රිවිධ රත්නයට ආත්මය පවරාදීමයි. තත්පරායණතාව නම්, 'අද ආදී වශයෙන් කාලය දක්වා මම බුදුන් පිහිටකොට ඇත්තෙමි, ධර්මය පිහිටකොට ඇත්තෙමි, සංඝයා පිහිටකොට ඇත්තෙමි, කියා මෙසේ මා දරවි' යනුවෙන් මෙසේ තත්පරායණභාවය දක්වයි. ශිෂ්‍යභාවයට පැමිණීම නම්- 'අද ආදී ලෙස කාලය දක්වා මම බුදුන්ගේ අතවැසියෙක්මි, ධර්මයාගේ සංඝයාගේද අතවැසියෙක්මි, යනුවෙන් මා දරවි'යි මෙසේ ශිෂ්‍ය බවට පැමිණීමයි. ප්‍රණීපාතය නම්- 'අද ආදී කාලය දක්වා මම වැදීම පෙරගමන් කිරීම, ඇදිලිබැදීම සාමීචිකර්මය කිරීම බුද්ධාදී වස්තු තුනටම කරමි, යනුවෙන් මෙසේ මා දරවි' යනුවෙන් මෙසේ බුද්ධාදීන් විෂයෙහි පරමප්‍රණීපාතභාවය දැක්වීමයි. මේ සතර ආකාරයෙන් එක්තරා විදියකින් සරණ යන්නහු විසින් මෙසේ සරණාගමනය යැමයි.

තවද 'භාග්‍යවතුන්හට ආත්මය පුදමි පරිත්‍යාගකරමි. ධර්මයටත් සංඝයාටත් එසේම ආත්මය පරිත්‍යාග කරමි, ජීවිතයත් පරිත්‍යාග කරමි. මාගේ ආත්මය පරිත්‍යාග කරන ලද්දේමය. මාගේ ජීවිතය පරිත්‍යාග කරන ලද්දේමය. ජීවිත අවසානය තෙක් බුදුන් සරණ යමි. බුදුරජ තෙමේ මාගේ එකම රක්ෂාස්ථානයයි එකම පිහිටයි. එකම සම්පතයි" යනුවෙන් මෙපරිද්දෙන්ද ආත්ම සන්නියර්යායතනය දතයුතුය. "ඒකාන්තයෙන් මම ශාස්තෘන්වහන්සේ බලමි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේම බලමි, ඒකාන්තයෙන් මම සුගතයන් වහන්සේද දකිමි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේම දකිමි, ඒකාන්තයෙන් මම සමායක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේද බලමි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේම බලමි" යනුවෙන් මෙසේද මහකසුප් තෙරුන්ගේ සරණාගමනයේදී මෙන් ශිෂ්‍යභාවයට පැමිණීම දතයුතුය.

"ඒ මම බුදුන්ට හා යහපත් වූ ධර්මයටත් නමස්කාර කරමින් ගමින් ගම පුරයෙන් පුරය හැසිරෙන්නෙමි" යනුවෙන් මෙසේද ආලවක ආදීන්ගේ සරණාගමනය මෙන්ද තත්පරා යන

සරණාගමනය දතයුතුය. "ඉක්බිති වනාහි බ්‍රහ්මායු නම් බ්‍රාහ්මණයා ආසනයෙන් නැගිට උතුරුසලුව ඒකාංග කර ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දෙපාමුල නිසෙන් වැද වැටී උන්වහන්සේගේ පා මුඛයෙන්ද සිඹිසි, අත්වලින්ද පිරිමදිසි නමද අස්වයි. භවත් ගෞතමයන් වහන්ස, මම බ්‍රහ්මායු නම් බ්‍රාහ්මණයා වෙමි, භවත් ගෞතමයන් වහන්ස, මම බ්‍රහ්මායුනම් බ්‍රාහ්මණයා වෙමි" යනුයි. ප්‍රණීපාත සරණාගමනය මෙසේ දතයුතුය.

ඒ මේ සරණාගමනය තවත් සතර ආකාරයකින් දැක්වේ. එනම්- 1 ඤාති 2 භය 3 ආචරිය 4 දක්ඛිණෙය්‍ය යන වශයෙන්ය. එහි දක්ඛිණෙය්‍ය ප්‍රණීපාතයෙන් සරණාගමනය සිදුවෙයි. අනික් තුන් ක්‍රමයෙන් සිදුනොවෙයි. ශ්‍රේෂ්ඨයෙකු වශයෙන් සරණ ගනියි, ශ්‍රේෂ්ඨයෙකු වශයෙන්ම බිඳෙයි. එහෙයින් යම් ශාක්‍යයෙක් හෝ කෝලියයෙක් හෝ 'බුදුහු අපගේ නැයෙක්' යනුවෙන් සලකා වදිසිද එහිදී සරණ නොගත්තේම වෙයි. තවත් කෙනෙක් 'ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ රාජපූජිතය, මහානුභාව සම්පන්නයෙක, ඔහුට නොවැන්දෙකුට අනතුරු හෝ කරන්නේය' යනුවෙන් සලකා බියෙන් වදිසිද ඔහුද සරණ ගියෙක් නොවේ. බිය නිසා වැන්දෙකු හෙයින්. තවත් අයෙක් බෝසත් කල භාග්‍යවතුන්ගෙන් යමක් උගත් බව සිහිකර හෝ බුදු වූ පසු එසේ ඉගෙන ගැනීමක් සිහිකර හෝ-

"ගිහිගෙයි වාසය කරන නුවණැති පුරුෂයා තමා සතු ධනය- හෝගය සතර කොටසකට බෙදන්නේය. ඉන් එක කොටසකින් අනුභව කරන්නේය, දෙකොටසක් තමාගේ මතු දියුණුවේ රක්ෂා කර්මාන්තාදිය සඳහා යොදන්නේය. සතරවන කොටස තමාගේ ආපදාවක්- උවදුරක් පැමිණිකල ප්‍රයෝජනගැනීම සඳහා තැන්පත්කර තබන්නේය."

යනාදී මෙබඳු අනුශාසනා ඉගෙන 'උන්වහන්සේ මාගේ ගුරුවරයා' යයි සලකා වදිසිද, ඔහු සරණ නොගත්තේමය. සරණ නොගියේමය. තවත් කෙනෙක් 'මුත්වහන්සේ ලොව ඇති අග්‍ර දක්ෂිණාර්භයයන් වහන්සේය' යනුවෙන් සලකා වදිසිද, ඒ ඔහු විසින් නම් සරණගන්නා ලද්දේම වේ. මෙසේ ගන්නාලද සරණය

ඇති උපාසකයෙකුට හෝ උපාසිකාවකට අන්‍ය තීර්ථකයන් කෙරෙහි පැවිදිවූවෙකුට 'මොහු මගේ තෑයෙකු'යි සලකා වැදීමෙන් ඔහු ගත් එම සරණාගමනය නොබිඳෙයි. මෙහිදී පැවිදි නොවූවෙකු ගැන කියනුම කවරේද? එසේම රජුන්ට බිය නිසා වැදීමෙන්ද 'ඔහු රටවැසියා විසින් පුදන්නෙකි. මා ඔහුට නොවැන්නදොත් අනතුරක් වුවද සිදුකරන්නේය' යනුවෙන් සලකාද එසේම තමාහට යම්කිසි ශිල්පාදියක් පුහුණුකරවූ අන්‍ය තීර්ථකයෙකුට 'මොහු මගේ ගුරුවරයෙක' යනුවෙන් සලකා වැදීමෙන්ද ඔහුගේ ඒ සරණාගමනය නොබිඳෙයි. මෙපරිද්දෙන් සරණාගමනයේ ප්‍රභේද දත යුතුයි.

මෙහි ලෝකෝත්තර සරණාගමනයේ සතර සාමඤ්ඤඵල විපාක ඵල නම්. සියලුම දුක් නැතිකිරීම එහි ආනිසංස ඵලයි. ඒ සඳහා මෙසේ කියන ලදී.

i "යමෙක් බුදුන්ද දහමිද සඟුන්ද සරණ ගියේද (ඔහුට) වතුරාර්යසත්‍යයන් සමයක් ප්‍රඥාවෙන් පෙනෙයි.

ii දුකය, දුක හටගැනීමය, දුක නැතිකිරීමය (නිරෝධය) ආර්යඅෂ්ටාංගික මාර්ගය (දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපදා) දුක සංසිද්ධන සුලු මේ කී අෂ්ටාංගික මාර්ගයද වේ.

iii ඒකාන්තයෙන් මේ සරණය බෙමය- නිර්භය ස්ථානයයි. මේ සරණය ඉතා උතුම්ය. එනිසා මේ සරණය ගන්නා තැනැත්තා සියලුම දුක්වලින් මිදෙයි"

තවද මොහුගේ නිත්‍ය වශයෙන් නො ඵලමිම් ආදී වශයෙන් ආනිසංස ඵලය දතයුතුය. මෙසේත් කියන ලදී:- "මහණෙනි, මෙය අයෝග්‍යය. කාරණා රහිතය. අවකාශ රහිතය. දෘෂ්ටිසම්පන්නවූ (සමයක් දෘෂ්ටියෙන් යුතු) පුද්ගලයෙක් යම්කිසි, සංස්කාර ධර්මයක් නිත්‍ය වශයෙන් සලකන්නේද සැප වශයෙන් සලකන්නේද කිසියම් ධර්මයක් ආත්ම වශයෙන් සලකන්නේද මවගේ දිවි තොරකරන්නේද පියාගේ දිවි තොරකරන්නේද රහතුන්ගේ දිවි තොර කරන්නේද දුෂ්ට චේතනාවෙන් යුතුව බුදුන්ගේ ඇගේ ලේ සොලවන්නේද සංස භේදය කරන්නේද අනික් ශාස්තෘවරයෙකු උදෙසාන්නේ (සරණ යන්නේ) ද, මේ කාරණය විද්‍යමාන නොවෙයි" යනුයි.

භව සම්පත්තියත් භෝග සම්පත්තියත් යන දෙක ලෝකික සරණාගමනයේ ඵලයි. ඒ සඳහා මෙය කියන ලදී:-

“යම් කිසිවෙක් බුදුන් සරණ ගියාහුද ඔව්හු අපායකට නොයන්නාහුය. මිනිස් කය හැරදමා ගියකල දිව්‍යලෝකය පුරවන්නාහ” යනුයි.

ඒ සඳහා තවත් කරුණක්- ඉක්බිති දෙවියන්ගේ ප්‍රධානයාවූ ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා අසුදහසක් දෙවියන් සමග ආයුෂ්මත් මහමුගලන් තෙරුන් වහන්සේ යම්තැනකද එහි එළඹියේය. -පෙ- එකත්පසෙක හුන් දෙවියන්ට ප්‍රධානවූ ශක්‍රයාට ආයුෂ්මත් මහමුගලන් තෙරුන්වහන්සේ මේ කාරණය දෙසූහ. දිව්‍යරාජය, බුදුන් සරණ යෑමක් වෙයිද එය ඉතා යහපති. දිව්‍යරාජය, බුදුන් සරණයෑමට හේතු මේවාය. මෙහි බුදුන් සරණගිය සමහර සත්ව කෙනෙක් ශරීරයාගේ බිඳියාමෙන් පසු- මරණයෙන් පසු සුගති සංඛ්‍යාත ස්වර්ග ලෝකයෙහි උපදිති. ඔව්හු සෙසු දෙවියන් කරුණු දසයකින් අධිගෘහිත කර ගනිති. දිව්‍ය ආයුෂයෙන්ද දිව්‍ය වර්ණයෙන්ද දිව්‍ය සැපයෙන්ද යසසින්ද අධිපති බවෙන්ද දිව්‍යමයවූ රූපයෙන්ද ශබ්දයෙන්ද ගන්ධයෙන්ද රසයෙන්ද ස්පර්ශයෙන්ද” යන මේ දසයෙනුයි. ධර්ම, සංඝ රත්න විෂයෙහිත් මෙපරිදිමය. තවත් වේලාම සූත්‍රාදීන්ගේ වශයෙනුද සරණාගමනයේ ඵල විශේෂයන් තේරුම් ගත යුතුය. මේපරිද්දෙන් සරණාගමණ ඵල දත යුතුය.

එහිද ලෝකීය සරණාගමනය ත්‍රිවිධ වස්තූන් විෂයෙහි නොදැනීම, සැකය, මිත්ථ්‍යාඥාන, යන මේ ආදිය කරණකොට ගෙන කෙලෙසියයි. මහත් බැබළීමක් ඇතිනොවෙයි. මහත් පැතිරීමකුදු ඇතිනොවෙයි. ලෝකෝත්තර සරණාගමනයට එබඳු කිලිටි ස්වභාවයක් නැත. ලෝකික සරණාගමනයේ හෙද දෙකකි. ඒ සාවජ්ජය අනවජ්ජය කියාය. එහි සාවජ්ජය නම් වෙන ශාස්තෘවරුන් ඇදහීමාදීන්හිදී ආත්ම සන්නියර්‍යාතනාදිය කරණකොට ගෙන සිදුවෙයි. එය අනිෂ්ට ඵල දෙයි. අනවජ්ජය නම් කාලක්‍රියාවෙන් පසු සිදුවන්නකි. එය විපාක රහිත බැවින් ඵල රහිතය. ලෝකෝත්තර සරණාගමනයේ ප්‍රභේදයක් නැත. අන් භවයකදීවත් ආර්ය්‍ය ශ්‍රාවකයා අන් ශාස්තෘවරයෙකු සරණ

නොයයි. මෙපරිද්දෙන් සරණාගමනයේ සංකිලේසනයන් ප්‍රභේදත් තේරුම් ගත යුත්තේය.

උපාසක මංඟන්තේ භගවා ධාරේතු- 'මා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මේ තෙමේ උපාසකයෙකැයි දරන්වා- සලකන්වා' යන තේරුමයි. උපාසක විධි පිළිබඳ දක්ෂ බව ඇතිකරණු සඳහා මෙහි උපාසකයා යනු කවරේද? කුමක් හෙයින් උපාසකයායි කියද්ද? මොහුගේ සීලය කිම? ආජීවය කවරේද? විපත්තිය කවර්ද? සම්පත්ති කවර්ද? මේ තැන තැන විසිරිගිය ප්‍රශ්නවල පිළිතුරු තේරුම් ගත යුතුය.

එහි උපාසකයා යනු කවරේද? යන මුල් ප්‍රශ්නයට තේරුවන් සරණගිය යම්කිසි ගිහියෙක් වේද, ඔහු උපාසකයාය. ඔහු ගැන මෙසේ කිය.- 'යම්හෙයකින් මහානාමය, යමෙක් බුදුන් සරණගියේ වේද ධර්මය -පෙ- සංඝයා සරණ ගියේ වේද, මහානාමය, ඔහු මෙපමණකින් 'උපාසකයා' නම් වේ' යනුයි. කුමක්හෙයින් උපාසකයා නම් වේද? රත්නතුය වෙත ඵලභේතහෙයින්- උපස්ථානය කරන හෙයින්ය. ඔහු බුදුන් වෙත ඵලභී උපස්ථාන කෙරේනුයි උපාසකයා නම්. එසේම ධර්මය වෙතත් සංඝයා වෙතත් ඵලභීය. මොහුට අයත් ශීලය කිම? පඤ්ච වේරමණිහුය. වෙන්වී-වැළකී විසිම් පසය. එය මෙසේ කිය.- 'යම් හෙයකින් මහානාමය, උපාසකයා සතුන් මැරීමෙන් තොරව වසයිද, සොරකම් කිරීමෙන් වැළකී වසයිද -පෙ- කාමයන්හි වරදවා හැසිරීමෙන්, බොරුකීමෙන් රහමෙර පානයෙන් වැළකී සිටියිද, පෙමණකින් මහානාමය උපාසක තෙමේ සිල්වතෙක් වේ' යනුයි.

ආජීවය කවරේද? පස්වැදැරුම් වැරදි සහිත වෙළඳම් දුරුකර දැහැමින් සෙමෙන් ජීවිකාව පවත්වාගෙන යාමයි. එය මෙසේ කිය.- 'මහණෙනි, උපාසකයා විසින් නොකටයුතු වෙළඳම් පසකි. කවරනම් පසක්ද? අවිආයුධ වෙළඳම, සතුන් වෙළඳම, මාංස වෙළඳම, මත්වන ද්‍රව්‍ය වෙළඳම, වසවිෂ වෙළඳම යනුයි. මහණෙනි මෙකී වෙළඳම් පස උපාසකයා විසින් නොකටයුතුය" යනුයි.

විපත්තිය කවර්ද? ඒ සීලයේත් ආජීවයේත් යම් විපතක් වේද මෙය මොහු පිළිබඳ විපතයි. තවද යම්හෙයකින් මොහු

වණ්ඩාලයෙක්ද මල (කිලුට) ද සම්බාධය (බාධකය) ද වෙයිද එයද මොහු පිළිබඳ විපතකැයි දතයුතු. ඔව්හු වනාහි තේරුම් වශයෙන් අග්‍රද්ධාව ආදී ධර්මයෝ පස්දෙනය. එය මෙසේ කිය- 'මහණෙනි, ධර්ම පසකින් යුතුවූ උපාසකයා උපාසක වණ්ඩාලයෙක්ද වෙයි. උපාසක කිලුටක්ද වෙයි. උපාසක සම්බාධකයක්ද වෙයි. කවර නම් පසකින්ද? 1 සැදැහැ නැති වෙයිද 2 දුස්සීලයෙක් වෙයිද 3 සුඛ ලකුණු දැනගැනීමේ ආශාව ඇතිවෙයිද 4 දියුණුව කර්මයක් නොවෙයි හිතියිද 5 මේ සසුනෙන් බැහැරද දක්ෂිණාර්භයන් සොයයිද පූර්ව කටයුතු කරයිද ඔහු 'මුල්කී උපාසක වණ්ඩාලයා වෙයි' යනුයි.

සම්පත්තිය කවරිද? මොහුගේ යම් සීල සම්පත්තියකුත් ආර්ථික සම්පත්තියකුත් වේද එය සම්පත්තියයි. මොහුගේ රත්තනාවාදිය සිදුකරන්නාවූ ශ්‍රද්ධාදී ධර්මපසක් වේ. ඔව්හු මෙසේ කිය.- "මහණෙනි, ධර්ම පසකින් යුතුවූ උපාසකයා උපාසක රත්තයද උපාසක පද්මයද උපාසක පුණ්ඩරිකයද වෙයි. කවර නම් පසකින්ද? 1 සැදැහැත්තෙක් වීම 2 සිල්වතෙක් වීම 3 සුඛ ලකුණු දැනගැනීමේ ආශාව නැත්තෙක් වෙයි. 4 කර්මයක් දියුණුවක් නොවෙයි හිතියි. 5 මේ සසුනෙන් බැහැර දක්ෂිණාර්භයන් නො සොයයි මෙහිදීද පූර්ව කටයුතු කරයි. මේ කී ධර්ම පසින් යුතු උපාසකයා උපාසක රත්තයකි, උපාසක පද්මයකි, උපාසක පුණ්ඩරිකයකි" යනුයි.

අප්පතග්ගේ - මෙහි යෙදුන මේ 'අග්ග ශබ්දය ආදී කෝටි කොට්ඨාශ ශ්‍රේෂ්ඨ යන අර්ථ දැක්වීමට යෙදෙයි. 'අප්පතග්ගේ සම්මා දෝවාරික ආචරාමී ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨිනං" යනාදී තන්හි ආදියෙහි යෙදුනේය. 'තේ තේව අංගුලග්ගේන තං අංගුලග්ගං පරාමසෙය්‍ය, උච්ඡග්ගං චේලග්ගන්ති" යනාදී තන්හි කෝටියෙහි- කෙළවරෙහිය. "අම්බිලග්ගං වා මධුරග්ගං වා තිත්තකග්ගං වා, අනුජානාමි භික්ඛවේ විහාරග්ගේන වා පරිවේණග්ගේන වා භාජේතුං" යනාදීන්හි කොට්ඨාසයෙහිය. "යාවතා භික්ඛවේ සත්තා අපදා වා-පෙ- තථාගතෝ තේසං අග්ගමක්ඛායති" යනාදීන්හි ශ්‍රේෂ්ඨ බවෙහිය. මෙහි වනාහි මෙය ආදියෙහි යෙදුනේ යයි දත යුතු එහෙයින් 'අප්පතග්ගේ'

(අද පටන්) යනු අද එනු මුල් කරගෙන යනු මෙහි අදහස යයි දකියුතු. 'අප්පිත' යනු අද බවයි. 'අප්පදග්ගේ' යනුද පාඨයකි එහිද යන්න සන්ධි කිරීම පිණිසය. අද මුල්කරගෙන යන තේරුමයි.

පාණ්ණපේතං - ජීවිතයෙන් එළඹීම - යුත්තවීම 'මාගේ ජීවිතය යම්තාක්කල් පවතීද ඒතාක් කල් වෙත ශාස්තෘවරයෙකු කරා නොගිය තුන් සරණාගමනයෙන් සරණගිය උපාසකයෙකු කැපකරුවෙකු ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මා දරාවා-දැනගනීවා. ඉදින් තියුණු අසිපතකින් මගේ හිස සිඳිතත් මම බුදුන් බුදුන් නොවෙතැයිද ධර්මය ධර්මය නොවෙතැයිද සංඝයා සංඝයා නොවෙතැයිද නොකියමි. යනුයි.

අච්චයෝමං හත්තේ - මෙසේ ආත්ම සන්තියර්යායතනයෙන් සරණ ගොස් තමා විසින් කරණ ලද අපරාධය පවසනමින් "වහන්ස, මා වරද" යනාදිය කිය. එහි "අච්චය" නම් අපරාධයයි-වැරද්දයි. 'මං අච්චගමා' යන්නෙන් මා ඉක්මවා මැඩපවත්වා පැවතුනේය.

ධම්මිකං ධම්මරාජානං - දැහැමින් හැසිරෙන්නා 'ධම්මික' නම්. පියා මැරීමාදියෙන් අධර්මයෙන් නොව දැහැමින්ම රජ වූයේ 'ධම්මරාජා' නම් වේ.

ජීවිතා චෝරෝපේසිං - ජීවිතයෙන් තොර කෙළෙමි.

පතිගණ්හාතු - ක්ෂමා කෙරේවා- පිළිගනීවා- ඉවසාවා.

ආයතිං සංවරාය - අනාගතයෙහිදී සංවරණය- යහපත් හැසිරීම පිණිස නැවතත් මෙබඳු අපරාධයකට-දෝෂයකට- කිලුටකට අසුනොවීම සඳහා එබඳු වරදක් නොකිරීම පිණිස.

තග්ග - ඒකංස-ඒකාන්ත-එසේනම්

යථා ධම්මං පටිකරෝසි - ධර්මයෙහි පිහිටියෙකු එසේම කරයි- පිළිපදියි-ක්ෂමා කරයි යනුයි.

තං තේ මයං පතිගණ්හාම - නොපගේ එම අපරාධය අපි ඉවසමු - ක්ෂමා කරමු.

වුද්ධිභේසා මහාරාජ, අරියස්ස විනයේ - මහරජ, භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ සසුනෙහි ආර්ය්‍ය විනයෙහි මෙය දියුණුවයි. ඒ කවරිද? වරද වරද වශයෙන් දැක ධර්මය (විනය) පරිදි පිළියම් කොට

ආයතීසංවරයට පැමිණීමයි. දේශනාව පුද්ගලාධිෂ්ඨාන කරමින් යමෙක් වරද වරදක් වශයෙන් තේරුම් ගෙන ධර්මානුකූල ලෙස ඊට පිළියම් කරයිද ආයතී සංවරයෙහි පිහිටයිද" යනාදිය කිය.

ඒවං චුත්තේ - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාළ කල

හන්දවදානිමයං හන්තේ- මෙහි හන්ද යනු වොස්සග්ගාර්ථයේ නිපාතයකි. ඔහු ගමනට කලබලවී ඉක්මන්වී මෙසේ කිය.

බහු කිච්චා - බොහෝ වැඩකටයුතු 'බහු කරණියා' යනුත් මෙයටම සමාන වචනයකි.

යස්සදානිත්වං - යමකට දැන් නුඹ.

කාලංමඤ්ඤසි - මහරජ, ගමනට කල් දනුව. නුඹම ඊට කල් දැනගනු, යනු කීවේ වේ.

පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි - තුන්වරක් පැදකුණකොට නිය දසය එක්තැන්කිරීමෙන් බැබළීම් සහිතවූ ඇදිලි හිසෙහි පිහිටුවා දර්ශනයට ගොදුරුවන පරිදීම බුදුන් ඉදිරියේම ඉවත්ව දැකීම අවසන්වන තැනදීම බිමහෙව පසඟ පිහිටුවා වැද ගියේය.

බයායං හික්ඛවේ රාජා - මහණෙනි, ගුණ විනාශයට පත් මේ රජ.

උපහතාය - මොහු නැසුනේ, මෙය කියන ලදී.- මහණෙනි. මේ රජ ගුණ විනාශයට පත්- අගනා මිනිස් දිවිය පලුදු කරගත් පිහිට නැතිකර ගත් කෙනෙකි. එසේම මොහු විසින්ම තමා විනාශකර ගත්තේය. තමාට පිහිටක්ද නැති කර ගත්තේය, යනුයි.

විරජං - රාග රජස් ආදියෙන් තොර.

විතමලං - රාග මලකඩ ආදියෙන් තොර.

ධම්ම චක්ඛුං- ධර්ම පිළිබඳ හෝ ධර්මයන් කෙරෙහි යෙදූ ඇස, ධර්මයවූ හෝ ඇස. සෙසු තන්හි මාර්ග තුනට මෙය නමක්ය. මෙහිනම් සෝවාන් මාර්ගය සඳහාම යෙදිනි. මේ කියන ලද්දේ වේ.- "ඉදින් මොහු පිතෘ ඝාතකයෙකු (පියා මැරුවෙකු) නොවූයේ නම් මෙහි හුන්නේම සෝවාන් මගට පැමිණියෙකු වන්නේය. පාපමිත්‍ර සේවනයෙන් මොහුට මේ

අන්තරාව සිදුවිය. මෙසේ ඇතිකල්හි යම්හෙයකින් මොහු බුදුන් කරා එළඹ රත්නත්‍රය සරණ ගියේනම් මාගේ ශාසනයේ මහානුභාවය කරණකොටගෙන- ඇතැම් කෙනෙක් පුරුෂ වධකොට (මිනීමරා) මල් මිටක් පමණකින් දඬුවමින් මිදෙන්නාක් මෙන් මොහුද ලෝභ සැළියෙහි (එනම් නිරයෙහි) ඉපදී අවුරුදු තිස් දහසක් යට වැටෙමින් යටිපතුළට පත්ව තවත් අවුරුදු තිස් දහසක් උඩමතුව එමින් නැවත මුදුනට පැමිණ මිදෙන්තේය" යනුයි. මෙයද භාග්‍යවතුන් විසින්ම වදරණ ලද්දකි. පෙළෙහි නොනගන ලදී.

මෙම සූත්‍රය අසා රජ කීනම් ආනිසංසයක් ලැබුයේද? මහත් ආනිසංසයක් ලැබුවේය. මේ රජ පියා මැරවූ කාලයේ පටන් රැ දාවල් නින්දක් නොලැබුවේය. ශාස්තෘන් වෙත පැමිණ මේ මිහිරි ඕජස් සහිත ධර්ම දේශනාව ඇසූ මොහොතේ පටන් නින්ද ලැබීය. ත්‍රිවිධ රත්නයට මහත් සත්කාර කෙළේය. මේ රජු හා සමාන කළහැකි පෘථග්ජන ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතු වෙනත් කෙනෙක් නම් තවත් නැත. මෙතුමා අනාගතයේදී 'විදිත විසේස' යන නමින් පසේ බුදුවරයෙකුට පිරිනිවන් පාන්නේය, යනුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදාළහ. එයින් සතුට සිත් ඇති ඒ හික්මුණු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනාව සතුටින් පිළිගත්හ.

සුමංගලවිලාසිනී නම්වූ දීඝනිකායට්ඨ කථාවෙහි
සාමඤ්ඤඵල සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේය.

අම්බට්ඨ සූත්‍ර වර්ණනාව - 3

'ඵචං මේ සුතං' යනුවෙන් අම්බට්ඨ සූත්‍රය පටන් ගනු ලැබේ. එහි මේ නොපැහැදිළි පදයන්ගේ විස්තර කොට දැක්වීමයි.

කෝසලේසු - 'කෝසල' යන්නෙන් එනම් ජනපදවැසි රාජ කුමාරවරු දක්වති. ඔවුන් වසන එක නිවාසයක් ඇති ජනපදය වුවද රුඬි ශබ්ද වශයෙන් (ව්‍යවහාරානුකූලව) 'කෝසල'

යනුවෙන් ව්‍යභාරයි එකී කොසොල් දනව්වල පෝරාණයේ මෙසේ පැවසූහ - යම්හෙයකින් පෙර මහාපනාද නම් රජකුමරු නොයෙකුත් නැටුම් ආදිය දැකත් මදසිතාවකුදු නොකරමින් සිටිනු දැක රජ කීය. යමෙක් මාගේ පුත්‍රයා සිතහ කරවයිද ඔහු සියලු අලංකාරයෙන් සරසම් යනුයි. එයින් නඟුල් ආදිය හැරදමා මහාජන සමූහයා පැමිණි කල්හි මනුෂ්‍යයෝ හත් අවුරුද්දක් මුදුල්ලෙහි නොයෙක් සෙල්ලම් දක්වාද ඔහු සිතහ කරවීමට නොහැකිවූහ. ඊට අනතුරුව ශක්‍රයා දිව්‍ය රැඟුමක් එවීය. ඔහු දිව්‍ය නාටකය දක්වා හිනැස්වීය. ඉක්බිති ඒ මනුෂ්‍යයෝ තම තමාගේ වාසස්ථානයන් බලා ගියාහුය. ඔව්හු ඉදිරියෙහි යාලු විශ්වාසයන් දැක පිළිසඳර කථා කරන්නාහු 'හිතවතුනි, සැප සනීප කෙසේදැයි, ඇසූහ. එහෙයින් ඒ 'කුසල කුසල' යන වචනය කරුණු කරගෙන ඒ පෙදෙස 'කෝසල' යනුවෙන් ව්‍යවහාර කරයි.

වාරිකං වරමානෝ- දිග ගමනක් යනුයේ භාග්‍යවතුන්ගේ වාරිකාව දෙපරිදිය. ඒ තුරිත (ඉක්මන්) වාරිකාවය අතුරිත (හෙමින්) වාරිකාවය යනුයි. එහි දුර තැනක නමුදු ධර්මාවබෝධයට සුදුසු පුද්ගලයෙකු දුටුහොත් ඔහුට ධර්මාවබෝධය කරවනු පිණිස ඉක්මණින් ගමන් කිරීම තුරිත වාරිකාවයි. මහකසුප් තෙරුන් හමුවීමට ඉදිරියට පැමිණීමාදියෙහි එය දතයුතුය. බුදුහු මහකසුප් තෙරුන් හමුවීමට මොහොතකින් තුන්ගව්වක් පමණ මග ගෙවා ඉදිරියට වැඩියහ. එසේම ආලවකයකුගේ ප්‍රයෝජනය සඳහාද තිස් යොදුනක් දුර වහා පැමිණියහ. අංගුලිමාලයා සඳහාද එසේමය. පුක්කුසානියා සඳහා හතළිස් පස් ගව්වක් දුර එසේම වැඩියහ. මහාකප්පිතගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා එකසිය විසි යොදුනක් දුර වැඩියහ. ධනියගේ යහපත සඳහා එකසිය හත් යොදුනක් දුර වහා වැඩියහ. දම්සෙනෙවි තෙරුන්ගේ සද්ධිවිහාරිකවූ වනවාසී තිස්ස සාමණේරයන්ගේ යහපත සඳහා එකසිය විසිතුන් යොදුනක් දුර වහා වැඩියහ.

එක් දවසක් තෙරුන් වහන්සේ 'වහන්ස, මම තිස්ස සාමණේරයන් කරා යමි'යි කීය. බුදුහු එයසා 'මමද එන්නෙමි'යි

වදාරා ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් ඇමතුන. 'ආනන්දය, විසදහසක් ඡඩහිඤාවන්ට පැමිණි භික්ෂූන්ට දැනුම් දෙව බුදුහු වනවාසී තිස්ස සාමණේරයන් වෙත වඩින්නාහ' කියාය. එයින් දෙවනදා විසිදහසක් රහතුන් පිරිවරා අහසට පැනනැගී එකසිය විසි යොදුන් පමණ දුර ගෙවා ගොස් ඔහුගේ (වනවාසී තිස්සයන්ගේ) ගොදුරු ගම්දොර බැස සිටීර පෙරවූහ.

කර්මාන්ත සඳහා යන මනුෂ්‍යයෝ දැක අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ වැඩියහ. කර්මාන්ත සඳහා නොයවච්චි පවසා අසුන් පනවා කැඳ පිළිගන්වා වත් සපයා 'වහන්ස, බුදුන් කොහි වඩින්නේදැයි' තරුණ භික්ෂූන්ගෙන් ඇසූහ. 'උපාසකවරුනි, බුදුහු අන්තූනක නොවඩිති, මෙහිම තිස්ස සාමණේරයන් දකිනු සඳහා වැඩියහ' යනු පැවසූහ. ඒ උපාසකයෝ 'අපගේ කුළුපග තෙරුන් දකිනු සඳහා බුදුහු වැඩියහ. අපගේ තෙරුන් වහන්සේ සුලුපටු කෙනෙක් නොවේයයි ඉතා සොම්නසට පත්වූහ.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන්ගේ ආහාර කෘත්‍ය කෙළවර සාමණේර තෙමේ ගමෙහි පිඬු සොයා හැසිර උපාසකවරුනි, මහත් භික්ෂු සමූහයකැයි විචාළේය. එවිට ඒ උපාසකවරු ඔහුට 'වහන්ස, බුදුහු වැඩියහ'යි පැවසූහ. ඒ සාමණේර තෙමේ බුදුන් කරා පැමිණ පිණ්ඩපාතයෙන් (ආහාර පිළිගැන්වීමට) විචාළේය. බුදුහු ඔහුගේ පාත්‍රය අතින් ගෙන 'තිස්සය, කම් නැත, ආහාර කිසි නිමාවියයි පැවසූහ. ඊළඟට උපාධ්‍යායයන් අතින් විචාරා තමන්ට පැමිණි අසුනෙහි හිඳ ආහාර වැළඳුවේය. ඉක්බිති ආහාර ගැනීමෙන් පසු බුදුහු 'යහපති ලොකු දියුණුවකි, යනු පවසා නික්මී ගම්දොර සිටගෙන තිස්සය, තා වසන තැනට යන මාර්ගය කවරේද? යනු ඇසූහ. 'වහන්ස, මෙයයි' පැවසීය. මාර්ග දේශකවූ බුදුහු 'තිස්සය, පෙරටුව යව'යි පැවසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වූකලී දෙවියන් සහිත මුලු ලෝවැසි සියල්ලන්ගේම එකම මාර්ගදේශකයාවත් 'තුන්ගව්වක් පමණවූ මුළු මාර්ගයෙහිම සාමණේරයකු දැකීමට ලැබුවෙමි'යි සලකා ඔහු මාර්ග දේශකයා කළහ. ඔහු තමාගේ වාසස්ථානයට පැමිණ භාග්‍යවතුන්හට වත් පිළිවෙත් දැක්වීය.

අනතුරු භාග්‍යවත්හු ඔහුට 'තිස්සය, ඔබගේ සක්මන් මලුව කොහිදැයි විචාරා එතැනට ගොස් සාමණේරයන් හිඳගන්නා

ගලෙහි හිඳගෙන 'නිස්සය, මෙතැන සැපසේ විසුවේද?' යනු විචාළහ. ඔහු කීය.- එසේය, වහන්ස, මෙතැන වසන මා හට සිංහ ව්‍යාප්‍ර ඇත් මුව සොර ආදීන්ගේ හඬ ඇසීමෙන් වනයක් යන හැඟීම ඇතිවෙයි. ඒ කරුණකොට සැපසේ වසමි' යනුයි. ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු 'නිස්සය, හික්ෂු සංඝයා රැස්කරව, බුද්ධ දායාදය තට දෙමි, යනු වදාරා හික්ෂු සමූහයා රැස්වූ කල ඔහු උපසම්පදාකොට තමන් වසන තැනටම පැමිණියහයි යනුයි. මේ දැක්වූයේ තුරිත චාරිකාවයි.

ගම් නියම්ගම් පිළිවෙළින් දිනපතා යොදුන් අඩයොදුන් වශයෙන් පිඩුසිඟා හැසිරීමාදී වශයෙන් ලෝකයාහට අනුග්‍රහ කරමින් වඩනා ගමන අතුරිත චාරිකා නමි. මේ චාරිකාවෙහි යෙදෙන බුදුරජ මහාමණ්ඩල මධ්‍යමමණ්ඩල අන්තෝමණ්ඩල යන මණ්ඩල තුනෙන් එක්තරා මණ්ඩලයක හැසිරෙයි. එහි මහා මණ්ඩලය යොදුන් නවසියයෙක, මධ්‍යමමණ්ඩලය යොදුන් සසියයෙක, අන්තෝමණ්ඩලය යොදුන් තුන්සියයෙක. යම් කලෙක මහා මණ්ඩලයෙහි හැසිරෙනු කැමති වෙයිද එකල මහා පචාරණයෙන් පවරා චන්ද්‍රමාසයේ පළමුවනදා මහසංඝයා පිරිවරා නික්මෙයි. මෙකල භාත්පස යොදුන් සියයක් තන්හි බුදුන් වැඩීමගැන මහා කලබල ඇතිවෙයි. මුලින් මුලින් පැමිණියෝ බුදුන්ට ආරාධනා කිරීමට අවසර ලබති. අනික් මණ්ඩල දෙකෙහි සත්කාරයද මහා මණ්ඩලයෙහි කී පරිදිම ඇතුළත් කර සිතාගත යුතුය. එහිදී බුදුහු ඒ ඒ ගම් නියම්ගම්වල එකදින දෙදින තෙදින වශයෙන් වාසය කරමින් ආමිස දාන පිළිගනිමින් මහජනයාට අනුකම්පා කරමින් දහම් දෙසමින් නිවනට හේතුවන පරිදි දහම් දෙසමින් කුසල් වර්ධනය කරදෙමින් නවමසකින් ඒ චාරිකාව අවසන් කරයි.

ඉදින් වනාහි වස්කාලය තුළ හික්ෂුන්ගේ සමථ-විදර්ශනා භාවනා තරුණ- මේරු අවස්ථාවට පැමිණෙයි. මහාපචාරණයෙන් නොපවරා පචාරණ සංග්‍රහය දී ඉල්මස පුණ්‍යපොහෝදා පවරා උඳුවස්මස පළමුවනදා මහාහික්ෂුසංඝයා පිරිවරාගෙන නික්මී මධ්‍යම මණ්ඩලයට බසියි.

අනික් කරුණකින් වුවද මධ්‍යම මණ්ඩලයෙහි හැසිරෙනු කැමතිවේද එකල සතර මසක් වසා නික්මෙයි කියනලද නයින්ම

අනික් මණ්ඩල දෙකෙහිද ලාභසත්කාර මධ්‍යම මණ්ඩලයෙහි කීවාසේ යොදා ගතයුතුය. බුදුහු මුල්කී පරිදි ලෝකයාට අනුග්‍රහ කරමින් අටමසකින් වාරිකාව අවසන් කරයි.

ඉදින් වනාහි සිව්මසක් වස්විසූවේ නමුදු ධර්මාවබෝධයට සුදුසු නොමේරු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ වෙද්ද ඔවුන්ගේ ඉන්ද්‍රියයන් මෝරවමින් තවත් එක්මසක් දෙතුන්මසක් හෝ කල් එහිම ගෙවා මහත්හික්ෂු සමූහයා පිරිවරා නික්මෙති' මේ කියන ලද නයින්ම ඉතිරි මණ්ඩල දෙකෙහිද සත්කාර අන්තෝ මණ්ඩලයෙහි ඇතුළත් කොට යොදාගත යුතුය. බුදුහු පළමු කී පරිදි ලෝකයාට අනුකම්පා කරමින් සත්මසකින් හෝ සය මසකින් හෝ පස්මසකින් හෝ සිව් මසකින් හෝ වාරිකාව කෙළවර කරයි.

මෙසේ මේ මණ්ඩල තුනෙහි වාරිකාවේ යෙදෙන බුදුහු සිව් රූ පිළි ආදී යම්කිසි ලාභසත්කාරාදී හේතුවක් සඳහා එසේ නොහැසිරෙයි. ඉක්බිති වනාහි 'යම් දුගී බාල මහජ ජරාජීර්ණ රෝගී ආදී නොයෙක් තරාතිරමේ සත්වයෝ වෙද්ද ඔව්හු කවදා බුදුන් වඩිනු දකිද්ද, යනුවෙන් බලාපොරොත්තුවෙන් සිටිති. මා වාරිකාවෙහි යෙදෙන කල මහා ජනකාය තථාගතයන් දැකගනිති. එහිදී සමහරෙක් හිත පහදවා ගනිති සමහරෙක් මල්ආදිය පූජාකරගනිති. බත්හැන්දක් නමුත් දන්දී ගනිති. මිත්ථ්‍යාදෘෂ්ටිය හැර සම්‍යග්දෘෂ්ටිය වැළඳ ගනිති. එසේ කිරීම ඔවුන්ට බොහෝකලක් හිත සැපපිණිස පවතියි, යනුවෙන් මෙසේ ලෝකානු කම්පාව නිසා වාරිකාව කරයි.

තවද භාග්‍යවත් බුදුවරු කාරණා සතරක් නිසා වාරිකාවෙහි හැසිරෙති. (i) ජංසා විහාර ඇවිදීමෙන් ශරීර පහසුව ඇති වීම් වශයෙන් (ii) අර්ථෝත්පත්ති අවස්ථාවක් බලාපොරොත්තුවෙන් (iii) හික්ෂුන්ට ශික්ෂාපද පැනවීම සඳහා (iv) ඒ ඒ තන්හි මේරු ඉඳුරන් ඇති ධර්මාවබෝධයට සුදුසු පුද්ගලයන්ගේ දහම් අවබෝධය සඳහාද යනුයි.

තවත් කාරණා සතරක් නිසාද භාග්‍යවත් බුදුවරයෝ වාරිකාවෙහි හැසිරෙති. සත්වයෝ (i) බුදුන් සරණ යෙති (ii) දහම් සරණ යෙති. (iii) සඟුන් සරණ යෙති. (iv) මහත් දහම් අමාවැස්සකින් සිව් පිරිස සන්තර්පණය කරවීම, යන මේ කාරණා සතර නිසාද බුදුවරු වාරිකාවෙහි හැසිරෙති.

තවත් කරුණු පහක් නිසා භාග්‍යවත් බුදුවරු වාරිකාවෙහි හැසිරෙත්. සමහර සත්ව කෙනෙක් (i) සතුන් මැරීමෙන් වැළකෙති (ii) සොරකම් කිරීමෙන් වැළකෙති. (iii) කාමයන්හි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකෙති. (iv) බොරුකීමෙන් වැළකෙති (v) රහමෙර පානයෙන් වැළකෙති. යනුයි.

තවත් කාරණා අටක් නිසා භාසයවත් බුදුවරු වාරිකාවෙහි හැසිරෙති. සමහර සත්ව කෙනෙක් (i) පළමුවන ධ්‍යාන ලැබගනිති. (ii) දෙවන -පෙ- තේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ලැබ ගනිති කියායි.

තවත් කාරණා අටක් නිසා භාග්‍යවත් බුදුවරු වාරිකාවෙහි හැසිරෙති. සමහර සත්වකෙනෙක් (i) සෝවාන් මාර්ගය ලැබගනිති. සෝවාන් ඵලය ලැබගනිති. -පෙ- රහත් ඵලය ලැබගනිති කියායි.

මේ අතුරින් වාරිකාව මෙහි කී වාරිකා වශයෙන් දැක්විය හැකිය. එය දෙපරිදිය (i) අනිබද්ධ වාරිකා (ii) නිබද්ධ වාරිකා කියායි. එහි ගම් නියම් ගම් නුවරවල් පිළිවෙළින් හැසිරීම අනිබද්ධ වාරිකාවයි. එසේ නැතුව යම්කිසි ධර්මාවබෝධයට සුදුසු පුද්ගලයෙකුගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා යාම නිබද්ධවාරිකාවයි එකල වනාහි භාග්‍යවතුන්ගේ පශ්චිමයාම කෘත්‍යයාගේ අවසානයෙහි දසදහසක් ලෝකධාතුවල ඤාණ නමැති දැල පතුරුවා ධර්මාවබෝධයට ඔබ්බ සත්වයෙකු අල්වා ගැනීමට බැලූහ. එහිදී පොක්බරසාහි නම් බමුණා සර්වඥතාඥාන නමැති දැලට ඇතුල්විය. අනතුරුව බුදුහු මේ බමුණා මාගේ ඤාණ නමැති දැලේ වැටී පෙනීයයි, කීමෙක්ද? මොහුට එබඳු උපනිශ්‍රය සම්පත්තියක් ඇද්ද, යනුවෙන් සොයන්නේ සෝවාන් මාර්ගයට පැමිණීමේ හේතුසම්පත් දැක 'මා මොහුගේ ජනපදයට ගිය කල මොහු මාගේ ලක්ෂණ සෙවීම සඳහා අම්බට්ඨ' නම් අතවැසියා එවන්නේය. ඔහු මා හා වාදවිවාද කර නොයෙකුත් නොහොබනා වචන කියයි. එවිට මම ඔහු දමනයකර විෂ නැත්තෙකු කරන්නෙමි. ඔහු එය සිය ගුරුවරයාට කියන්නේය ඊලඟට ඔහුගේ ගුරුවරයා එපුවන අසා අවුත් මගේ ලක්ෂණ බලන්නේය. ඔහුට මම දහමි දෙසන්නෙමි. ඔහු ඒ දේශනාවගේ

කෙළවර සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටන්නේය. දේශනාව මහජනයාට ඵලෙසහිත වන්නේය, යනුවෙන් දැන පන්සියයක් හික්ෂුන් පිරිවරා ඒ ජනපදයට වඩනට පිටත්වූහ. කොසොල් දනව්වෙහි සැරිසරන බුදුහු පන්සියයක් පමණ මහා හික්ෂුසංඝයා සමග පිටත්වූහ. යනු ඒ නිසා කිය.

යේන ඉච්ඡානංගලං- යම් දිශාභාගයක ඉච්ඡානංගල නම් පෙදෙස පිහිටියේද, ඒ පෙදෙසෙහි ඉච්ඡානංකල' යනුත් මීටම ව්‍යවහාරයි.

තදවසරි- එතැනට පැමිණියේය. එම දිශාවෙන් වැඩියේය. ඒ පෙදෙසට හෝ වැඩියේය කියාත් යෙදෙයි.

ඉච්ඡානංගලේ විහරති ඉච්ඡානංගලවන සණ්ඨේ- එනම් පෙදෙස ඇසුරුකොට ඉච්ඡානංගලවන ලැහැබෙහි සිල් නමැති කදවුර බැඳ සමාධි නමැති කුන්තායුධය ඔසවා සර්වඥතා ඥානය නමැති ස්වරය හෝ හිය කරකවමින්- විහිදුවමින් ධර්මරාජවූ බුදුහු කැමති පරිදි එම විහරණයෙන් වාසය කරයි.

තේන ඛෝපන සමයේන- යම් කලෙක බුදුහු එහි වසද්ද එසමයෙහි

බ්‍රාහ්මණ- වේදමන්ත්‍ර සප්තකයනය (හැදෑරීම) කරන්නා බ්‍රාහ්මණයාය. එනම් ගෝත්‍රයද මෙනමින් හඳුන්වයි. බැහැර කල පව් (කෙලෙස්) ඇති හෙයින් ආර්යා (රහත්හු) ද මෙනමින් හඳුන්වයි.

පොක්ඛරසාදී- මෙය ඔහුගේ නමයි. එනම් ඇත්තාය. 'පොක්ඛරසාති' කියාද ව්‍යවහාරයි. මොහුගේ ශරීරය සුදු පියුමක් සේ පැහැපත්ය. දෙව්ලොව පිහිටුවනලද රිදීමය තොරණක් මෙන් බබලයි. ඔහුගේ හිස ඉඳුනිල් මිණිවන් වූයේ කලු පැහැයෙන් යුතුය. රැවුල සඳමඬලෙහි කළුවලා රොදක් වැන්න ඇස් නිලුපුල්වැන්න නැහැය රිදීමය පිල්ලක් වැන්න. එය මනාසේ පිහිටි වැටියක් වැන්න. ඉතා පිරිසිදුය. අත් පා හා මුඛයද ලාකඩවලින් සැරසූ- පිරිසමිකළාක් මෙන් බබළත්. මේ අයුරින් ඒ බමුණාගේ ශරීරය රූපශ්‍රියෙන් ඉතා අගනේය. මෙසේ මොහු රජකෙනෙකු නැති රටක රාජාසනයෙහි තැබීමට වුවත් සුදුසුය. ඔහුට එබඳු සශ්‍රීක දේහශ්‍රීයක් ඇති බැවිනි. මෙසේ

ඔහුට පියුමක් බඳු බැවින් පොක්බරසාදී, යන නම ව්‍යවහාර කරති.

මොහු වනාහි කාශ්‍යප සම්බුදුන්ගේ කාලයේදී ත්‍රිවේදයේ පරතෙරට පත් උගතෙක්ව ඉපිද දසබලයන්ට දන්දී ධර්ම දේශනා අසා දෙව්ලොව උපන්නේය. ඔහු එහි වැස යලිත් මිනිස්ලොවට එන්නේ මව්කුසක පිළිසිඳ ගැනීමට පිළිකුල් උපදවා හිමාලය වනපෙදෙසෙහි මහවිලෙක එක්පියුම් ගැබෙක උපන්නේය. ඒ විලට නුදුරෙහි පන්සලක එක් තවුසෙක් වසයි. ඔහු දිනක් ඒ විල්තෙර සිටියේ එකී පියුම දැක 'මේ පියුම අතින් පියුම්වලට වඩා විශාලය පිපුනකල මෙය හැර ගන්නෙමිසි. සිතාගත්තේය. එය සන්දිනකිනුත් නොපිපුණේය. කුමක් හෙයින් මෙය සන්දිනකිනුත් නොපිපේද යි සිතා තාපසයා මෙය රැගෙන ඇති සැටි බලමි'යි විලට බැස පියුම ගත්තේය. එය ඔහු විසින් තටුවෙන් කඩාගත් මොහොතේම පිපුණේය. අනතුරුව එය තුළ මනා පැහැති රන් සුණු සේ බබලන රිදී පිළිබිඹුවක් බඳුව පියුමේ රේණු සමූහය මත සුදු පැහැති දරුවෙක් දිටිය. මොහු මහපිනැන්නේ විය යුතුය, ගෙනගොස් පෝෂණය කරන්ට වටනේයයි සිතූ තාපසයා සිය පන්සලට ගෙන ගොස් පෝෂණයකොට හත්අවුරුදු වියෙහි පටන් තුන්වේදය ඉගැන්වීය. ඒ ළමයා ත්‍රිවේදයේ පරතෙරට ඉගෙන නිමවා පණ්ඩිත වූයේ ව්‍යක්ත වූයේ මුලු දඹදිවෙහි අග්‍ර-නායක බ්‍රාහ්මණයා විය. ඔහු එක්තරා අවදියක කොසොල් රජුහට ශිල්ප දැක්වීය. ඒ ශිල්ප බලා පැහැදුන රජතුමා බ්‍රහ්මදෙය්‍ය (රජෙකු විසින් බමුණෙකුට දෙන උසස් තැන්ග) වශයෙන් උක්කට්ඨානම් මහා නගරය ඔහුට තැබී කෙළේය. මෙසේ පියුමක ශයනය කළ හෙයින් 'පොක්බරසාති' යනුවෙන්ද හඳුන්වති.

උක්කට්ඨං අජ්ඣාතවසති- උක්කට්ඨානම් නුවර වසයි. මැඩපවත්වා හෝ වසයි. ඒ නගරයේ ස්වාමියාවී යම් සීමාවක් නියමයෙන් විසිය යුතුද එම සීමාවෙන් යුතුව වාසය කරයි. ඒ නගරයේ බිම් ගිනිනුල් දල්වා තබා ගිනි එළි දැල්වෙද්දී ගත්තාහුය. (ඒ නගරය තැනීම ඇරඹූහ.) එහෙයින් එය 'උක්කට්ඨා' යි කියති. මීටම 'ඔක්කට්ඨ' කියාත් පාඨයක් ඇත. එහිදු එම අදහසම

ඇත. මෙහි උපසර්ග වශයෙන් කුම්මාර්ථයෙහි උපයෝග වචන (සත්තම් අරුත්හි දුතියා)යි. එහි නොයෙදුන බැවින් සෙසු පදයන්හිද එහි ලක්ෂණ ශබ්ද ශාස්ත්‍රයෙන් සෙවිය යුතුය.

සත්තුස්සදං- සත්වයන් කරණකොටගෙන ඉතා උත්සන්න-කලබල- උත්කර්ෂවත් බවට පත්, බොහෝ ජනයාගෙන් ගැවසුන ආකීර්ණ බොහෝ ජනයා සහිත පෝෂණය කළයුතු ඇත් අස් මොණර මුව ආදී නොයෙක් සතුන්ගෙන් ගැවසීගත් යන තේරුමයි.

සතිණකට්ඨෝදකං- යම්හෙයකින් මේ නගරයෙන් බැහැර ගොස් වටේ ඇවිද ඇත් අස් ආදීන්ට කැයුතු තණ කොළ ආදියෙනුත් ගෙපියසි- සෙවිලිකරණ තණ ආදියෙනුත් සම්පූර්ණවූ එසේම දැවදඬුද ගෙවල් තැනීමට යෝග්‍ය උපකරණ සම්භාරයද යන මෙයින් යුතුවූ, තවද මෙය තුළ වටකුරු හා හතරැස් ආදී සටහනින් යුතු බොහෝ පොකුණුද ජලයේ හටගන්නා නොයෙකුත් විසිතුරු මල්වලින් සැරසුන තටාකයෝද (විල්) නිතරම ජලයෙන් පිරී පවතිත්.

සධඤ්ඤං- ධාන්‍ය සහිත පූර්වවර්ණ අපරවර්ණ ප්‍රභේද සහිතවූ රැස්කරතබනලද බොහෝ ධාන්‍ය ඇති යන අදහසයි පෙමණකින් එම නුවර බ්‍රාහ්මණයා සේසත් නංවා රාජලීලාවෙන් වසයි. මෙයින් දක්වන ලද්දේ ඔහුගේ ශ්‍රීසම්පත්තියේ සමුර්ධි භාවයයි.

රාජභොග්ගං- රජුගෙන් ලබන ලද භෝගයයි. කවරෙකු විසින් දෙනලදද? පසේනදී කොසොල් රජු විසින් දෙනලදී.

රාජදායං- රජු විසින් දෙන ලද, දායාදය- දැවැද්ද යන තේරුමයි. උපභෝග පරිභෝග සියලුම සැප සම්පත් මෙහි කී 'භොග්ග යන්නෙන් දැක්වෙයි. පසේනදී කොසොල් රජ තුමාට අයත් උක්කට්ඨා නම් මහා නගරය මොහුට තැබූ කෙළේය මින් එය දැක්වෙයි.

බ්‍රහ්මදෙය්‍යං- ශ්‍රේෂ්ඨ- උතුම් දීමනාව, සෙස්සත් නංවා රාජසංඛ්‍යාවෙන්- රාජලීලාවෙන් භුක්තිවින්ද යුතු, යන තේරුමයි, නොහොත් 'රාජභොග්ගං' යන මෙයින් අත්පා සිද්ධිමාදියෙන් ද බිඳීමෙන්ද දඬුවම්දී අනුශාසනා කරන තොටුපලවල්, පර්වත ආදියෙහි අයබදු අයකරන සියලු බලපූජවන්කම් සහිතව

සෙස්සන් නංවා රජෙකුට වැළඳියයුතු පසේනදී කොසොල් රජු විසින් දෙනලද බැවින් 'රාජදාය' නම් මෙහි ඒ නුවර රජු විසින් දෙනලද බැවින් 'රාජදාය' නම් විය. දායකයා රජෙකුට දැක්වීම සඳහා 'කොසොල් රජු විසින් දෙනලදී' යනු දැක්විය. ඒ සඳහා එසේ දැක්විය. වැදගත් දීමනාවක් හෙයින් එය 'බ්‍රහ්මදෙයා' නමින් දැක්විය. යම් විදියකින් දුනහොත් එය ආපසු ගතහැකි නොවෙයිද, අත්හරිනලද ආශා ඇතිව පරිත්‍යාග කරණලද දෙය මෙසේ දැක්වෙයි යන අදහසයි.

අස්සෝසි- ඇසිය, ලැබිය, සෝතද්වාරයට පැමිණි වචනවල ශබ්දය අනුව දැනගත්තේය.

බෝ- මෙය අවධාරණාර්ථයෙහි හෝ පදපූරණයෙහි හෝ යොදන නිපාතයකි. එහි අවධාරණයෙන් කීම නම් 'ඇසුවේ මය' යනුයි මෙහිදී ඊට කිසියම් ශ්‍රවණාන්තරායක් ඇති නොවිය යි දනැයුතුය. පදපූරණ වශයෙන් දැක්වීම නම් පදයන්ගෙන් ව්‍යඤ්ජනයන්ගෙන් සිලුටු බව දැක්වීමයි දැන් පොක්බරසානි බමුණා ඇසූ කරුණ දක්වයි.

සමණෝ බලු හෝ ගෝතමෝ- සංසිද්ධි පව් ඇත්තා සමණ නම්. 'මොහුගේ ලාමකවූ අකුසල ධර්මයෝ සංසිද්ධනාහු වෙති' යනු ඒ සඳහා කිය. බුදුහුද නිරුත්තරවූ ආර්ය මාර්ගයෙන් පව් සංසිද්ධි. එහෙයින් ඔහුට ඇති සැටියෙන් පහළ වූ ගුණ අධික බැවින් යම් ඒ 'සමණ- ශ්‍රමණ, යන නම යෙදුනේය. 'බලු' යනු අනුශ්‍රවණාර්ථයෙහි (පරම්පරාගත දේ කීමෙහි) යෙදෙන නිපාතයකි. 'හෝ, යනු බමුණාට ජාතක වශයෙන් සලකා ඇමතු ආමන්ත්‍රණ පදයකි. ඉදින් ඇලීම්-ප්‍රියකිරීම් සහිත යම් පදයක් වෙතොත් එය හෝවාදය නම්' යනුද මේ සඳහා කිය. 'ගෝතම' යනු බුදුන්ට ගෝත්‍ර නාම වශයෙන් ව්‍යවහාර කරයි. එහෙයින් 'සමණෝ බලු හෝ ගෝතමෝ' යන්නෙන් ගෞතම ගෝත්‍රික ශ්‍රමණයා යන අදහස එයින් දෙයි.

සකාපුත්තෝ- මෙය බුදුන්ගේ උසස් කුලීනභාවය දැක්වීම සඳහා යෙදුනේය.

සකාකුලා පබ්බජිතෝ- මෙයින් ශ්‍රද්ධාවෙන් පැවිදිවූ නව දක්වයි. කිසියම් පිරිහියැමක් නිසා නොව නොමඩිනලද බැවින්

නොපිරිහුන බව සහිතව තිබියදීම එම කුලය හැරපියා ශ්‍රද්ධාවෙන්ම පැවිදිවූයේය යනු මින් කියනලදී. 'තං කෝචන යනාදිය 'සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයෙහි'කී පරිදීම විස්තර දතයුතුය.

සාධු බෝ පන- යහපති, යහපත්මය දියුණුව ගෙන දීමත් සැපය ගෙනදීමත් කියයි.

තථාරූපානං අරහතං- ඒ හවත් ගෞතමයන් වහන්සේ යම් බඳු වෙද්ද එබඳු වූ ආර්යමාර්ග- ඵල ගුණයන්ට පැමිණීමෙන් ලොව 'අරහන්ත-රහත්' යනුවෙන් ලබනලද නම් ඇති උතුම් රහත්බවට පැමිණියෙක.

දස්සනං හෝති- ප්‍රසාද සෞම්‍යභාවයෙන් යුතුව ඇස් හැර බලන මොහොත පවා වාසනාවකැයි යනුවෙන් අදහස් කරගෙන.

අප්ප්කධායකෝ- වේදය හදාරන්නා- උගතා 'මොව්හු දැන් ධ්‍යාන නොවඩති. (සිත නොවඩති) මොව්හු දැන් ධ්‍යාන නොවඩති' යන මේ කියමන වනාහි වාසෙට්ඨයෝ වේදය හදාරන්නෝ 'අප්ප්කධායක, යනුවෙන්ම කීවෙන් දෙවන අකුර ඇතිවියයි- යෙදිනැයි යනු කියති ප්‍රථම කල්පික අවධියේදී ධ්‍යාන භාවනාවෙන් තොරව වසන බ්‍රාහ්මණයන්ට ගැරහීමට මේ වචනය ව්‍යවහාරයට පත්වූවකි. දැන් එය හදාරණ බැවින් "අප්ප්කධායක" යනු කියති. මන්ත්‍ර පිරිවහනුයි යන මේ අර්ථය අනුව ප්‍රසංශා වචනයක් කොට ව්‍යවහාර කරති,

මන්ත ධරෝ- මන්ත්‍ර දරනුයි- මන්ත ධර නම්.

තිණ්ණං වේදානං- සාක් යජුර් සාම යන ත්‍රිවේද

පාරගු- තොල්වල හැපීමාදියෙන් නිසි පරිදි උච්චාරණය කිරීමෙන් පරතෙරට පැමිණි.

සනිසණ්ඩු කේටුභානං- නිසන්ඩුද කේටුහද සහිත නිසණ්ඩු නම් ඒ ඒ දේට කියන නම් එක් රැස් කොට පිළියෙළ කළ පොත්ය වෘක්ෂාදියට කියන මේ වචන සඳහන් ශාස්ත්‍රයයි "කේටුහ" නම් ක්‍රියාවන්ගේ කල්ප විකල්පන යයි. කවින්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා පවතින ශාස්ත්‍රයකි..

සාක්ඛරප්පහේ දානං- අක්ෂර ප්‍රහේද සහිත මින් "ශික්ෂා නිරුක්ති" දෙක දක්වයි,

ඉතිහාස පඤ්ච මානං- අර්ථවත් වේදය සතරවනු කොට "මෙය මෙහි මෙසේ විය" යන මේ අදහස අනුව පවතින පුරාණ කතාව ඉතිහාසයයි. එය පස් වනු කොට යනුයි,

පදකෝ වෙය්‍යාකරණෝ- පදයන් ඉතිරි වියරණයන් හදාරානුයි- දනිනුයි "පදක වෙය්‍යාකරණ" නම්.

ලෝකායතං- විතණ්ඩ සත්ථ එනම් වාදය.

මහා පුරිස ලක්ෂණං- බුද්ධාදී මහා පුරුෂයන්ගේ ලක්ෂණ දක්වන දොළොස් දහසක් ග්‍රන්ථයන් ගෙන් පිරිමිත ශාස්ත්‍ර යයි. සොළොස් දහසක් ගාථා පදයන්ගෙන් යුතුවූ කොටස බුද්ධ මන්ත්‍ර නම් විය. යමෙකුන්ගේ වශයෙන් මෙනම් ලක්ෂණ වලින් යුතුවූවෝ බුදුවරයෝ නම් වෙති. මෙනම් ලක්ෂණ වලින් යුතු වූවෝ පසේ බුදුවරයෝ නම් වෙති. මෙයින් යුතු වූවෝ දැගසව්වෝ වෙති. මෙයින් -පෙ- අසු මහ සව්වෝවෙති. මෙයින් බුද්ධ මාතාව බුද්ධ පිතෘ (පියා) වෙති. අග්‍රෝපස්ථායකයා- අග්‍රෝපස්ථායිකාව- සක්විති රජ- යනුවෙන් මේ වෙනස පෙනියයි.

අනවයෝ- මේ ලෝකායත මහා පුරුෂ ලක්ෂණවල අඩුවක් නැතිව පරිපූර්ණ ස්වභාවයක් ඇත්තේය. "අවය" නම් අඩුපාඩු භාවයක් නැතිව යනුයි. එකී ලක්ෂණ අර්ථ වශයෙනුත් ග්‍රන්ථ වශයෙනුත් මනාසේ දැනගන්නට සමර්ථ- හැකි භාවයක් නැත්තේ "අනවය" නම්.

අනුඤ්ඤාත පටිඤ්ඤාතෝ- අනුදැනීමෙනුත් ප්‍රතිඥාදී මෙනුත් ගුරුවරයා විසින් "මම යමක් දනිමිද තෝද එය දැනගනුව, යනාදී ලෙසින් අනු දන්නා ලද්දේ අනුඤ්ඤාණ නම්. "ගුරුතුමනි, එසේය" යනුවෙන් තමා එය පිළිගෙන ඊට පිළිතුරු දීම "පටිඤ්ඤා" නම්. කිනම් අධිකාරයකද ස්වකීය ගුරුවරයා සම්බන්ධවූ ත්‍රිවිද්‍යාත්මක ප්‍රචවන පාලියෙහිය.

අයතොත- මෙය බමුණා සිතිය. "මේ ලෝකයේ මම බුදුන්ය, මම බුදුන්ය" යි කියා ගනිමින් හැසිරෙන්නෝ බොහෝය. එහෙයින් බුදුන්යයි ඇසූ ප්‍රමණින්ම ඔහු කරා පැමිණීම මා වැන්නෙකුට නො ගැළපේමය. එසේ පැමිණෙන්නන්ගේ ඉවත්වීමද බරකි. එයින් අනර්ථයක් සිදුවීමටද හැකිය. එනිසා

මම පළමුව අතවැසියා යවා බුදුවරයෙක්ද? එසේ නැත්තෙක්ද? යනුවෙන් භෝයා දැනගෙන ඔහු කරා යන්නෙමි. නම් ඉතා යෙහෙක. එහෙයින් තම මාණවකයාට අමතා "දරුව, මේ" යනාදිය කිය.

තං භවත්තං- ඔහුගේ භවත්- පින්වත්

තථා සන්නං සේව- එසේ ඇත්තේමය. මෙහි ඉන්පමි භූතාර්ථ යෙහි දුතියයි.

යථා කථං පනාහං භෝතං- "පින්වත, මම කෙසේනම් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් දැනගන්නෙමිද" යම් පරිද්දකින් ඔහු දැනගත්ට හැකිද එසේ මට කියවා යන තේරුමයි. "යථා" යනු නිපාත පදයි. 'කථං' යනු ආකාරය කෙසේ දැයි විචාර්මයි. "කචරාකාරයකින් මම ඒ භවත් ගෞතමයන් දැනගන්නෙමිද, යනුයි.

මෙසේ කී කල ඔහුට ගුරුවරයා "කීමෙක්ද? දරුව, නුඹ පොළොවෙහි හිඳගෙන පොළොව නොදුටුවෙකු මෙන්ද වන්ද සූර්යයන්ගේ ආලෝකයෙහි හිඳගෙන සඳහිරු නොදුටුවෙකු මෙන්දද කතා කරන්නෙහිද" යනාදිය පවසා දැන ගන්නා ආකාරය පහදා දෙමින් "දරුව" පැමිණිය යනාදිය පැවසීය.

මත්තේසු- වේදමත්ත්වල "තථාගත වරයෙක් උපදින්නේය යනු කල් ඇතිවම සුද්ධාවාස වැසි දෙවියෝ වේදයන්හි ලක්ෂණ බහා "මොව්හු බුද්ධ මත්ත්‍රයෝය"යි බ්‍රාහ්මණ වේසයෙන් වේදයන් කියවත්. ඒ අනුසාරයෙන් මහේශාකාස සත්වයෝ තථාගතයන් හැඳින ගනිත්. එහෙයින් පෙරවේදයන්හි මහා පුරුෂ ලක්ෂණ සඳහන්ව එහි. තථාගතයන් පිරිනිවන් පෑ කල ක්‍රමයෙන් ඒවා අහුරු දහන්වී යති. එහෙයින් මෙය දැන් නැත.

මහා පුරිස්ස- ප්‍රණීධි සමාදාන. ඥාන කරුණ ආදී ගුණයන්ගෙන් මහත් බවට පත් පුරුෂයාහට.

ද්වේව ගතියෝ- සම්පූර්ණ කිරිමි හෙවත් අවසාන කිරිමි දෙකෙක්මය මේ ගති ශබ්ද "කාම" යන්නෙහිද යෙදේ, "පඤ්ච බෝ පනිමා සාරි පුත්ත, ගතියෝ" -සාරි පුත්‍රය, මේ පස පඤ්චගතිත්‍රය, යනාදීන්හි භවයන්ගේ කොටස් දැක්වීමෙහි

යෙදෙයි "ගති මිගානං පචනං" යනාදීන්හි හිඳිනා තන්හිය. "ඒවං අධිමත්ත ගතිමත්තෝ යනාදී තන්හි ප්‍රඥාවෙහිය. "ගති-ගතං" යනාදියෙහි විසම භාවයෙහිය. මෙතැන වනාහි නිෂ්ටාවෙහි යෙදුනේය. හුදෙක් එහි යම් ලක්ෂණයකින් යුතුවූ රජෙක් වෙයිද එකී ලක්ෂණ පිහිටි පමණකින්ම ඔහු බුදු නොවෙයි. ජාති සාමඤ්ඤතා වශයෙන් ඒවා ඇති වෙතැයි කියති. "යම් ලක්ෂණයකින් යුතුවුවහුගේ" යනු ඒ සඳහා කිය.

සචේ අගාරං අප්ප්ඛාවසති- ඉදින් ගිහිගෙහි වසයි නම්- රාජාභෝගී වක්කවත්ති-සතර වැදෑරුම් ආශ්චර්ය ධර්මයන්ගෙනුත් සංග්‍රහ වස්තූන්ගෙනුත් ලෝකයා රඤ්ජනය (සතුට) ඇති කරවන හෙයින් ඔහුට 'රජ'යි කියති. චක්‍රරත්නය පවත්වා නුයි සේයි සතර සම්පත් චක්‍රයන් කරණ කොට ගෙන පවත්වන්නුයි එයින්ම ආත්මය අත් අතකට පෙරළානුයි- අනුන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහාද සිය ඉරියා පට චක්‍රයන්ගෙන් පවත්වාගෙන යනුයි- වක්කවත්ති- චක්‍රවර්ති නම්. මෙහි රජ යනු සාමාන්‍යතාවයි වක්කවත්ති යනු විශේෂ පදයයි.

ධම්මිකෝ- දැහැමෙන් හැසිරේනුයි ධම්මික නම්. ක්‍රමානුකූලව පවත්වාගෙන යයි යන අර්ථයි.

ධම්මරාජා- දැහැමින් රාජ්‍යය ලැබ රජවූ තැනැත්තා අනුන්ගේ හිත සැප සඳහා වැඩ කරන්නාද ධම්මික නම්. එසේම තමාට හිත වැඩ කර ගන්නා හෙයින්ද ධම්ම රාජ නම් වෙයි.

වාතුරත්තෝ- සතර දිශාවට හෝ සතර සාගර කෙළවරටම හෝ සතර මහා දීපයන්ටම එකම සැරසිල්ලක්වූ බැවින් පොළොවේ පළමුවන අධිපතියා යන අදහසයි.

විජ්ජාවි- ආධ්‍යාත්මික ක්‍රෝධාදී පසම්බුරුන් බාහිර හැම රජවරුන් ජයගත් තැනැත්තා

ජනපද චාවරියප්පත්තෝ- ජනපදයෙහි ස්ථාවර- ස්ථිර බවට පත් කවරෙකු විසිනුත් සොළවන්ට නො හැකි ජනපදය හෝ එහි තහවුරු බවට පැමිණි හෝ උත්සාහ රහිත ස්වකීය කර්මාන්තයෙහි නියැලුන නො සෙල්වෙන යන තේරුම් අනුව මෙසේ කීහ.

සෙය්‍යථිදං- නිපාතයකි. ඒව කවරහුද? යනු දැක්වීමයි.

එක්ක රත්නං- එකුය- රෝදයවූයේත් ආශාව උපදවන හෝ රත්නය වූයේත් ඒ වනුයි එක්කරතන නම්. සෙසු තන්හිද මෙ ක්‍රමයමයි. මේ රත්නයන් අතරෙහි සක්විති රජ තෙමේ එකු රත්නයෙන් නො දිනු සියල්ල ජයගනියි. හස්ති- අශ්ව රත්නයන් කරණ කොට තම රටෙහි කැමති පරිදි හැසිරෙයි. පරිත්‍යාසක රත්නය කරණ කොට විජිතයම ආරක්ෂා කෙරෙයි. සෙස්ස කරණකොට උප හෝග සැප අනුභව කරයි. මොහුගේ මේ පළමු වැන්නෙන් උත්සාහ ශක්තියද අන්තිම රත්නයෙන් මන්ත්‍ර ශක්තියද හස්ති අශ්ව ගෘහපති රත්නයන්ගෙන් ප්‍රභූ ශක්තියද පරිපූර්ණ වෙයි. ස්ත්‍රී හා මාණික්‍ය යන රත්නයන් ගෙන් ත්‍රිවිධ ශක්ති යෝග එල ලැබෙයි. ඔහු ස්ත්‍රී හා මාණික්‍ය රත්නයන් නිසා හෝගසම්පත් විදියි. සෙසු රත්නයන් නිසා ඵෙශ්වරියා සැප ලබයි. විශේෂ වශයෙන් මොහුට පළමු රත්න තුන අදෝස කුශල මූලයෙන් හටගත් කර්මානු භාවයෙන් සියල්ල සමුර්ධවේ. මධ්‍යම වූවෝ අලෝබ කුශල මූලයෙන් හටගත් කර්මානුභාවයෙන් හටගෙන සියල්ල සිදු කර දෙති. අන්තිම එක අමෝහ කුශල මූලයෙන් හටගත් කර්මානුභාවයෙන් සිදුවූකැයි දත යුතු. මේ දැක්වූයේ මෙහි කෙටි අදහසයි. විස්තරය වනාහි බොජ්ඣංග සංයුත්තයේ රත්න සූත්‍රයේ උපදේශයෙන් ගත යුතුය.

පරෝසහස්සං- දහසකට වැඩි.

සූරා- බිය නැති ජාතික- එනම්

විරංගරූපා- දිව්‍ය පුත්‍රයන්ගේ ශරීරයට බදු කයක් ඇති යනුවෙන් සමහරෙක් මේ ගැන වර්ණනා කරති. මෙය එහි ආකාරයයි.

වීරා- උතුම් වූ සුරයෝ යයි කියති. වීරයන්ගේ ශරීරය වීරාංග නම්. කොටස හෝ ලක්ෂණයද අංග යන්නෙන් කියති. වීර කරුණ වීරයායි.

වීරංග රූපා- මොවුන්ට වෙන්නුයි "වීරංග රූප" නම්. වීරයාමය ශරීර ඇත්තන් මෙනැයි යන තේරුමයි.

පරසේනප්ප මද්දනා- ඉදින් ප්‍රතිමුඛයෙහි සිටින්නේ පරසේනා නම් ඒ පරසේනාව මැඩලන්ට සමර්ථ යන අදහසයි.

ධම්මේන- ප්‍රාණියෙක් සතෙක් නොනැසිය යුතුය, යනාදී පඤ්ච සීල ධර්මයෙන්.

අරහං හෝති සම්මා සම්බුද්ධෝ ලෝකේ විචත්තච්ඡද්දෝ එහි රාග දෝස මෝහ මාන දිට්ඨි අවිජ්ජා දුශ්චරිත යන සත්වදැරුම් පියසි වලින් වැසුන කෙලෙස් අඳුරින් කළුවරවූ ඒ පියසි ඉවත් කර පෙරලා දමා භාත්පසින් හටගත් ආලෝකය ඇතිවී සිටියේනුයි- විචත්තච්ඡද නම්. ඉවත් කල වැසුම් ඇති දුරුකල මෝහාදිය ඇති යන තේරුම විචත්තච්ඡද යන්නෙන් ලැබෙයි. එහි මුල්පදයෙන් ප්‍රජාවට සුදුසු බවත්, දෙවැන්නෙන් එයට හේතුවත්- සමාස් සම්බුදු බවත් තෙවැන්නෙන් බුදු බවට හේතු වූ විචත්තච්ඡද භාවය කීවේයයි දත යුතුය. නොහොත් වැස්ම ඉවත් කළේනුයි විචත්තච්ඡද නම්. වට්ට නම් (ලෝකික) පියස්ස රහිතවූයේය යන අදහසයි. ලෝකික භාවය රහිත බැවින් "අරහං" රහත් නම් වෙයි. ලෝකික ස්වභාවය නමැති වැස්ම නැති බැවින් "සම්මා සම්බුද්ධ" නම්. මෙසේ මුල් පද දෙකට හේතු දෙකක් කිය, දෙවන විසාරද භාවය ප්‍රකාශ කිරීමෙන්ද පළමු සිද්ධියම දැක්විය. පළමු වැන්නෙන් දෙවන සිද්ධිය දැක්විය. තෙවන සතර වන පද වලින් තෙවන සිද්ධිය දැක්වෙයි. පළමු වැන්න ධම්ම වක්ඛු- දහම් ඇසද දෙවැන්න බුද්ධ වක්ඛු- බුදු ඇසද තෙවැන්න සමන්ත වක්ඛු- අවට සියල්ල දකින ඇසද සිදු කර දෙනැයි දතයුතු.

ත්වං මන්තානං පටිග්ගහේතා- මින් ඔහුගේ මන්ත්‍ර විෂයෙහි සුර භාවය උපදවයි. ඔහුද එම ගුරුවරයාගේ කතාවෙන් ලක්ෂණයන්හි ඉවත්ව ගිය මූලා බැව් ඇතිවූයේ එකම ආලෝකයක් මෙන් බුද්ධ මන්ත්‍රයන් දකිමින් "පින්වතාණනි, එසේය" යනු කිය. "පින්වතාණනි, ඔබ තුමා යම් විධියකින් පවස තොත් මම එසෙම කරන්නෙමි" යන අදහසයි.

වළවාරථ මාරුයින- වෙළඹක් යෙදූ රියක නැඟ, බ්‍රාහ්මණයා ගමන් යන රියෙන්ම අම්බට්ඨ මාණවකයා එහි යැවිය. පිරිවර මාණවකයෝද පොක්බරසාදී බමුණාගේ අනවැසියෝමය. ඒ බමුණා ඔවුන් අමතා අම්බට්ඨයා සමග යව් කියා අණ දන්නේය.

යාවතිකා යානස්ස භූමි- ඒ යානාවෙන් යාමට හැකි පමණකට

යානා පච්චෝරෝතිත්වා- එසේ ගොස් ආරාම බිම දොරටුව (දොරටු කාමරය) වෙත පැමිණ යානයෙන් බැස

තේන ධෝ පනසමයේන- අම්බට්ඨ මාණවකයා ආරාමයට සිටියි වේලෙහි හිර මුදුන්වේලෙහි (මධ්‍යාහ්න වේලෙහි) කුමක් හෙයින් ඒ අවස්ථාවේ සක්මන් කරද්ද? ප්‍රණීත භෝජන වැළඳීමෙන් පසු ටීන මිද්ධ ගති ඇතිවෙයි, එය දුරුකරණු සඳහාය. දවල් ප්‍රධන්වීර්යය වැඩීමෙහි යෙදුන (භාවනාවෙහි යෙදුනෝ) ඔව්හු එසේ භාවනා කොට පසු බත් වේලෙහි සක්මන් කොට නහා ශරීරය සෘතු ගන්වා හිඳ මහණ දම් වඩන්නන්ගේ සිත එකඟ වෙයි.

යේන තේ භික්ඛු- ඒ භික්ෂූහු යම් තැනකද එහි පැමිණ ඔහු "ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ කොහිද? යනුවෙන් පිරිවෙණින් පිරිවෙණට ගොස් විචාරා දැක ගන්නෙමි, යි සිතා එසේ බලමින් වනයෙහි වූ ඇතෙකු මෙන් මහා සක්මණෙහි සක්මන් කරද්දී පාංසුකුල සිව් රූ දැරූ භික්ෂූන් දැක ඔවුන් වෙතට පැමිණියේය. ඒ භික්ෂූන් යම් තැනකද" යනු ඒ සඳහා කිය.

දස්සනාය- දකිනු පිණිස දැකීමට දකිනු කැමති වී යන තේරුමයි.

අභිඤ්ඤාන කොලඤ්ඤෝ- ප්‍රකටව පෙනෙන කුලවත් භාවයක් ඇති එදා දඹදිව අම්බට්ඨ නම් කුලය ඉතා ප්‍රසිද්ධව පැවතුණේය.

අභිඤ්ඤානස්ස- රූපජාති මන්ත්‍ර කුල ප්‍රදේශ යන මෙයින් ඉතා ප්‍රසිද්ධ. අගරු- බරක් නැති. යමෙක් අම්බට්ඨයා හට දැක්වීමට අපොහොසත් වෙයිද ඔහුට අම්බට්ඨයා සමග කතා සල්ලාපයද ඉතා බර වැඩකි. "භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නම් එබඳු මාණවකයන් දහසක් සමග වුවත් ඔවුන් අසන ප්‍රශ්නයන් විසඳීමෙහි මෝඩ බවක් නම් නැත" යනු හඟිමින් "අගරු බෝ පන" යනු සිතූහ,

විහාරෝ- ගඳකිළිය සඳහා කීහ.

අතරමානෝ- ප්‍රමාදවෙමින් හෙමින් පා තගන්නේ වන් සපයා මනාව හමදින ලද මුතු සහිත මල් පෙති අතුරුණ ලද ඇතිරිල්ලක අයුරින් වැලි ඉවත නොදමමින් යන අදහසයි.

ආළින්දං- ඉදිරිය- ඉස්තෝප්පුව.

උක්කාසිත්වා- කාරා- කැරීම.

අග්ගලං- අගුල කවුලුව.

ආකෝට්ඨි- නිය අගින් මඳක් යතුරු සිදුර ළඟින් තට්ටු කරව, යනු කී සැටියි. දොරට වනාහි ඉතා උඩින් අමනුෂ්‍යයෝත් ඉතා යටින් දීර්ඝ ජාතිහුත් තට්ටු කරති- හප්පවති. එසේ තට්ටු නොකොට මැද යතුරුසිදුර අසල තට්ටු කළයුතුයයිද එසේ කිරීම "දොරට තට්ටු කිරීමේ වනය"යිද ඒ ගැන තතු දන්නෝ පවසති.

විවරි හගවා ද්වාරං- බුදුන් නැගිට දොර හැරියේ. නොවේ "හැරේවා"යි අත දිගු කෙළේය එයින් බුදුහු "තොප විසින් නොයෙක් කල්ප කෝටි ගණන්වල දන් දෙනු ලබන කල සිය අතින් දොර හැරීම නො කරණලදැයි, ද දොර තෙමීම හැරුණේයයිද දතයුතු. යම් හෙයකින් එය බුදුන්ගේ සිතින් හරින ලදද එහෙයින් "විවරි හගවා ද්වාරං" (බුදුහු දොර හැරියහ) යනු කියන්නට වටනේය.

හගවතා සද්ධං සම්මෝදිංසු- යම්සේ ඉවසිය යුතු සුව පෙවෙන් ආදිය විවාරන්නේ බුදුහු ඔවුන් සමගද ඔව්හුත් එසේම බුදුන් සමග සතුටු සාමිවි කථාවෙන් ප්‍රබෝධවත් වූහ. සිහිල් දිය උණුදිය සමග ඒ කී භාවයට පත්වූවා සේ සතුටුවූහ. "කෙසේද හවත් ගෞතමයන් වහන්ස, ඉවසිය යුතු භාවය (ප්‍රිය මනාප කම් කෙසේද?) යැපීමී තතු යහපත්ද? කෙසේද? තමුන්නාන්සේටත් තමුන්නාන්සේගේ සවිවන්ටත් ආබාධ අඩුබව ලෙඩරෝග, අඩුබව, සැහැල්ලුබව ශක්තිය සැප විහරණයද කෙබඳුද යනාදී කතාවකින් සතුටු වූහ. එය ප්‍රීතිය, ප්‍රමෝදබව, නම්වූ ප්‍රමුදිත භාවය, උපදවනුයෙන් ද සතුටුවීමට සුදුසුවනුයෙන්ද 'සම්මෝදනීය'යි කියති. අර්ථයන්ගෙන් ව්‍යඤ්ජනයන්ගෙන් මිහිරිභාවය හේතුකොට ගෙන බොහෝකලක් සිහිකිරීමට හා නිතර පැවැත්වීමටද සුදුසුවනුයෙන් සිහිකළයුතු බැවින්ද 'සාරාණිය, නම්. ඇසීමෙන්

සැපවත් බවක් ලබනුයෙන්ද 'සම්මෝදනිය' නම්, සිහි කිරීමෙන් සැපවත්බවක් ලබනුයෙන් සාරාණිය' නම්, ව්‍යඤ්ජනයන්ගේ පිරිසිදුභාවය නිසාද 'සම්මෝදනිය' නම්, අර්ථයේ පිරිසිදුබව නිසා 'සාරණිය' නම්. මෙසේ නොයෙක් ක්‍රමවලින් සම්මෝදනියවූත් සාරාණියවූත් කතා පවත්වා අවසානයේ එකත්පසක හිඳගත්හ.

අම්බට්ටියෝ පන මාණවෝ- ඔහු (අම්බට්ටියා) බුදුන්ගේ රූපශ්‍රී සම්පත්තිය ගැන සිතා පැහැදවීම් පමණකුළු නොකොට බුදුන් නොපහදන්නෙමි'යි සිතා බඩේ බැඳගත් සලුව ලිහා ගෙලෙහි එල්ලාගෙන එකඅතකින් සලුකොණ ගෙන සක්මණට බැස වරක් පපුවද වරක් බාහුවද වරක් පිටද දක්වමින් තවත් වරක් හස්ත විකාරද වරක් ඇස්බැම විකාරද දක්වමින් 'භවත් ගෞතමයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේගේ ධාතුසමතාව කෙසේද? කෙසේද? හික්ෂාභාර ලැබීමෙන් ක්ලාන්ත බවක් නැද්ද, ඔබගේ ආකාරයෙන් නම් නොමැලවුන- ක්ලාන්තතූන බවක්ම පෙනීයයි. ඔබගේ අගපසග ස්ථුලය. පැහැදීම් ඉපදවීමට හේතුවයි. ගිය ගිය තැන බොහෝජනයෝ ඔබට රජකුලයෙන් පැවිදිවූවෙක, බුදුවරයෙක, යනුවෙන් සලකා බොහෝසේ ගරුසැලකිලි කරති. ප්‍රණීත ඕෂ්ඨ අධික ආහාර පාන දෙති, පින්වත්නි! මේ ගෙය බලව්, එය හරියට විසිතුරු චිත්‍රශාලාවක් වැන්න, දිව්‍යප්‍රාසාදයක් වැන්න. මේ ඇඳ බලව්, මේ පාඨස්ත බලව්, කීමෙක්ද? මෙබඳු තැන්වල වසන්නහුට මහණදම් පිරිය හැකිද? නොහැකිය. ඉතා දුෂ්කරය' යනාදී මෙබඳු ලජ්ජා උපදවන කවටකම් කතාවක් පවසයි මෙය නුසුදුසු හැසිරීමක් බවත් මතක තබාගත යුත්තක් බවත් පවසයි. එහෙයින් ඒ සඳහා මෙසේද කීය, 'අම්බට්ටි නම් මාණවකයා වරක් සක්මන් කරමින් වැඩහුන් බුදුන් සමග සිහිකටයුතු කථාකරයි. වරක් හිටගෙන සිටීමින්ද හිඳගත් බුදුන් සමග යම් යම් දේ ගැන සිහිකටයුතු කථාකරයි' යනුයි.

අට්ඨෝ භගවා- ඉක්බිති බුදුහු මෙය පැවසූහ, "මේ මාණවකයා අත දිගුකර භවාග්‍රය අල්වාගන්නට මෙන්ද පා දිගුකර අවිච්ඡේද ඇවිදින්නට කැමැත්තෙන් මෙන්ද මහ මුහුද එතරකරනු කැමැත්තෙන් මෙන්ද මහමෙරට නගිනු

කැමැත්තෙන් මෙන්ද නුසුදුසු තැනදී වැයම් කරයි. ඒකාන්තයෙන් මම මොහු සමග කථාකරන්නෙමි," සිතා අම්බට්ඨයාට මෙය වදාළහ.

ආචාරියපාවරියේහි- ගුරුවරයන් ගෙන්ද ඔවුන්ගේ ගුරුවරයන්ගෙන්ද.

ගවිෂන්තෝවා- මෙහිදී තුන්වැදෑරුම් ඉරියව්වලදී බ්‍රාහ්මණයා ගුරුවර බමුණා සමග සුදුසු පරිදි කථාකිරීමට යෝග්‍ය වෙයි 'මේ මාණවකයා තදමානසෙන් යුතු බැවින් කතාව පුහුදුවක් කරමින් සතර ඉරියව්වලට යොදවන්නෙමි'යි සලකා හවත් ගෞතමය, භාන්සිව් සිටගෙන එසේ හුන්නෙකු සමග යනාදිය පැවසීය. ඊට අනතුරුව බුදුහු ඔහුට 'අම්බට්ඨය, යන්නෙකුට (තමාගේ) යන ගුරුවරයෙකු සමඟත් සිටින්නෙකුට සිටගෙන සිටින ගුරුවරයෙකු සමඟත් වාසිවී හුන්නෙකුට වාසිවී සිටි ගුරුවරයෙකු සමග කථාකිරීමට අවසර තිබේ. මෙය හැම බමුණු ගුරුවරයන්ගෙන්ම ලැබේ. නමුත් තෙර නම් භාන්සිව් සිටින ගුරුවරයෙකු සමග කථා කෙළෙහිය. කීමෙක්ද? තාගේ ගුරුවරයා ගොතෙක්ද? නැතහොත් තෝ ගොතෙක්ද?යි ඇසූහ. ඊට අම්බට්ඨයා කිසි "මේ ව බෝ හෝ ගෝතම මුණ්ඩකා'- හවත් ගෞතමය, යම් මුණ්ඩක කෙනෙක් (හිස බූගාගත් අග) වෙද්ද, යනාදිය කීය. එහි මුණ්ඩ මුණ්ඩක, යන පදත් සමණ සමණ යන පදත් තේරුමෙන් සමානය. මොහු පිළිකුල් සහගත බවක් දැක්වීමට මේ මුණ්ඩක ශබ්දය යෙදීය.

ඉබ්භා- ගෘහපතියෝ- ධනවත්තු.

කිණ්භා- කණ්භ- කලුචුවෝ.

බන්ධුපාදාපච්චා- මෙහි 'බන්ධු' යන්නෙන් බ්‍රහ්මයා අදහස් කරයි. ඔහුට බ්‍රාහ්මණයෝ 'පිතාමහ' (මුත්තා) යයි කියති. පාදයන්ගේ දරුවෝ 'පාදාපච්ච, නම්. බ්‍රහ්මයාගේ පා පිටුපසින් (විලුඹෙන්) උපන්නේය, යන අදහසයි ඒ පිළිබඳ ඔවුන්ගේ දෘෂ්ටිය මෙසේය. බ්‍රාහ්මණයෝ මහබඹුගේ මුඛයෙන් උපන්නාහ. ක්ෂත්‍රියයෝ හෘදයෙන් බිහිවූහ. වෙස්සයෝ නාභියෙන් (පෙකිණියෙන්) නික්මුණාහුය. ශුද්‍රායෝ දණහිසෙන් නික්මුණහ. ශ්‍රමණයෝ පිටිපතුලෙන් ඉපදුනෝය'යි මෙසේ ද කියමින් ඔහු

අනියමින් අවනම්බු කරයි. තවද බුදුන්ම කියමි'යි කියයි. ඉක්බිති බුදුහු 'අම්බට්ඨයා මෙහි පැමිණි මොහොතේ පටන් මා සමග කතාකරමින් මානසෙන් උඩගු වී කථාකරයි. සර්ප විෂයක් උගුරෙන් ගිලින්නාක් මෙන්ද ගිනිකඳක් වැළඳගන්නාක් මෙන්ද, මත් ඇතෙකු සොඬින් පිරිමදින්නාක් මෙන්ද තම පමණ නොදනියි. ඒකාන්තයෙන් මම මොහුට මෙය පහදා දෙන්නෙමි,' යනු සිතා මෙසේ පැවසූහ.

අත්ථිකවෙතො බො පනෙතේ අම්බට්ඨ- එහි අවුත් කලයුතු කටයුත්ත අත්ථ-අර්ථයයි අර්ථයක්- වැඩක් මොහුට ඇත්තේනුයි 'අත්ථික, නම්. ඒ මාණවකයාගේ පැමිණීමේ සිතයි එබඳු අවශ්‍ය කටයුත්තක් නිසා තාගේ මෙහි පැමිණීම සිදුවිය යන අදහසයි 'බො' 'පන' යන පද නිපාතයෝය.

යා යේව බෝ පනත්ථාය තමේව අත්ථං- යම්කිසි ප්‍රයෝජනයක් සඳහා එන්නහුද මාගේ හෝ වෙන කිසිවෙකුගේ සම්පයට යම් කලක එන්නහුද මෙහි අර්ථය යන්නෙන් දක්වන්නේද එයමයි.

මනසිකරෙය්‍යාථ- සිත්හි කරවි- මෙනෙහි කරවි එය මෙසේ විස්තර කරයි- 'තෝ ගුරුවරයාගේ ඕනෑකරණ කටයුත්තකට මෙහි එව්වෙක, අපට පරිභව කිරීමට නොවේ, එහෙයින් තෝම කටයුත්ත සිහිකර ගනුව, යනුයි.

අවුසිනවා යේව බො පන- කෙනෙකු හමුවීමට ගියවුත් වත් ආචාර දක්වා තමා ගිය කටයුත්ත සිහිකරගත යුතුය

මෙහි අදහස- ; පින්වතුනි, මේ අම්බට්ඨයා බලවී ගරු කුලයෙහි අසම්පූර්ණ කළ ආචාර විචාර ක්‍රම ඇති, යුතු අයුතුකම් ප්‍රගුණ නොකළ අශික්ෂිත ඇසු පිරුබවක් නැති මානසෙන් උඩගුඩුවෙක මම දැන ඉගෙන සම්පූර්ණ කළ සිරිත් විරිත් ඇති යුතු අයුතුකම් දත් ශික්ෂිත අසු පිරුබවක් ඇති කෙනෙක්මි,යි හඟිමි. මොහුගේ මෙසේ පරුෂවචන කියමින් හැසිරීමට කාරණාව නම් අනිකක් නොව සිරිත් විරිත් පුරුදු පුහුණු කිරීමේ අසම්පූර්ණ බවයි. ගුරුකුලයෙහි මනාව නොවැඩීම, අශික්ෂිතවීම, ඇසුපිරුතැන් අඩුවීම, යන මේ කරුණු නිසාම සිදුවූවකැයි කියති, යනුයි.

කුපිතෝ- කිපුන

අනන්තමනෝ- නොසතුටු සිත් ඇති කීමෙක්ද? බුදුහු ඔහුගේ කිපුනගතිය දැනගෙනම මෙසේ පැවසුවානුද? නැතහොත් අන්විදියකින් පැවසුවානුද? දැනගෙනමය, කුමක් දැන ගෙනද, මානසෙන් මිටිකි සිටීම දැනගෙනයි. බුදුහු මෙසේ දැන ගත්හ. මා මෙසේ කී කල්හි මොහු කිපී මාගේ ඤාතින්ට ආක්‍රෝෂ කරන්නේය. එවිට මම මොහුට දක්ෂ වෙදෙක් රොග දොෂය ශරීරය තුළින් උපුටා ඉවත් කරන්නාසේ ගෝත්‍රයෙන් ගෝත්‍රය-කුල ප්‍රදේශයෙන් කුලප්‍රදේශය නැගිටු හවාග්‍රයාගේ ප්‍රමාණයෙන් මෙන් නංවනලද මාන ධජය මුලින්ම සිද්ධමා හෙලන්නෙමි', යනුයි.

බුංසෙන්තෝ- ගටමින්.

වම්භෙන්තෝ- අවමන් කරමින්.

පාපිකෝ හවිස්සති- වණ්ඩ- දරුණුව ආදී දොස් ලාමක-පාපික නමි.

වණ්ඩ- මානසෙන් යුතු කෝපය වණ්ඩබවයි.

ඵරුසා- කෘෂර

ලහුසා- සැහැල්ලු, සුලුදෙයකින්ම සතුටුවෙති නොහොත් කෝපවෙති. දියමත ලු ලබුකබලක් මෙන් ස්වල්පයකින් ඉල්පෙන්, මිටිකෙන්

රහසා- බොහෝ කතාකරන, ශාක්‍යයන්ගේ මුඛය විවෘතවූකල අතික් කෙනෙකුට කථාකිරීමට ඉඩනැත, යන අදහසයි.

සමානා- ශ්‍රාන්ත- ඇති.

නසක්කරොන්ති- බ්‍රාහ්මණයන්ට යහපත් ආකාර නොපවත්වති.

නගරු කරොන්ති- බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි ගෞරව නොදක්වති.

න මානෙන්නි- සිතින් ප්‍රිය නොකරති.

න පූජෙන්නි- මල් ආදියෙන් ඔවුන්ට පූජා නොකරති.

න අපවායන්ති-වැදීමාදී ක්‍රියාවලින් ඔවුන්ට ගරු තත්වය පහත්භාවය නොදක්වති.

නයිදං- ඒ, මේ.-

යදි මේ සක්‍යා- මේ ශාක්‍යයෝ බ්‍රාහ්මණයන් ඉදිරියෙහි සැලකිළි නොදක්වති. -පෙ- නොපුදත්, ඔවුන්ට එසේ සැලකිළි නොදැක්වීමාදිය කිරීම අයුතුය, අනනුලෝමිකය.

අපරද්ධං- අපරාධ කළානුය.

ඒකමිදාහං- 'ඉදං' යනු නිපාතයි. 'ඒකං අහං' එක දිනක් යන තේරුමයි.

සන්ථාගාරං- රාජ්‍යානුශාසන ශාලාව- රැස්වීම්හල

සක්‍යා- අභිෂේකය ලත් රජවරු.

සක්‍යකුමාරා- අභිෂේක නොලත්හු.

උච්චේසු- ගැළපෙන පරිදි පිළියෙළ කළ පර්යංක පුටු වේවැල් ආසන පුවරු විසිතුරු ඇතිරිලි පලස් ආදී නොයෙක් නොයෙක් අසුන්වල.

සඤ්ජග්ගන්තා- කවටකම් කිරීමට වශයෙන් මහත් හඬින් සිනහසෙන.

සංකිලන්තා- මදසිතා ඇඟිලි ගැටීම් අත්පොලසන් දීම ආදිය කරණ.

මමඤ්ඤව මඤ්ඤ- මම මෙසේ හඟිමි. සිතමින්ම ඒ සමග සිනහ සෙමින් අනිකක් නැ'යි යෙහි. කුමක් හෙයින් ඔව්හු මෙසේ කළාහුද? ඔව්හු අම්බට්ඨයාගේ ගෝත්‍රය දනිති. මොහු එවිට හැදි වස්ත්‍රය එක් අතකින් එල්ලාගෙන වාටියෙන් රැගෙන ශරීරයේ මැද හරිය තෙක් නමා- මානමාදයෙන් මත්වුවෙකු සෙයින් එයි. එහෙයින් 'පින්වත්නි, බලවී අපගේ දාසයෙකු වූ එනම් ගෝත්‍රික අම්බට්ඨයාගේ ගමනාකාරය- හැසිරීම් විලාසය, යනු කියමින් මෙසේ කළානුය. ඔහුද තමාගේ කුලගෝත්‍රය දනියි. 'මාද දන්නේ' යනු එහෙයින් කිය.

ආසනේන- මේ ආසනය, මෙහි හිදගන්න, කියා මෙසේ කීම ආසනය පැවරීමයි. එය කිසිවෙකුත් නොකෙළේය.

ලට්ඨකිකා- කැට කිරිල්ලි. කුඹුරු අසල මැටිකැට අතුරෙහි වාසය කරණ කුඩා පක්ෂි ජාතියකි.

කුලාවකේ- කුඩුව- හිදිනා තැන.

කාමලාපිනි- කැමති කැමති දේ කපාකරණ, ඔහුට වෙන කිසියම් භංසයෙක් හෝ ලිහිණියෙක් හෝ මොණරෙක් හෝ පැමිණ 'කිමෙක්ද? තෝ කපාකරහිද, කියා නොවලක්වයි.

අභිසප්පිතුං- ක්‍රෝධ වශයෙන් එල්ලෙන්ට, මෙසේ කී කල මාණවකයා මෙසේ සිතයි 'මේ ශ්‍රමණ ගෞතමයා තම නෑයන් කැටකුරුල්ලන් මෙන් සලකාගෙනද අපගේ නෑයන් භංස ලිහිණි මොණරුන් සමාන කොටද දක්වයි. දැන් මොහු මාන මද රහිතයෙක්වූ යේවනැයි' සිතමින් මත්තෙහි සතර වර්ණය දක්වයි.

නිම්මාදේති- මාන මද නැතිකරයි.

යන්ත්‍රනාහං- ඉදින් මම.

කණ්භාය නෝහමස්මි හෝ ගෝතම- 'හවන් ගෞතමය, මම කණ්භායන නම් ගෝත්‍රිකයෙක්මි' මේ වාක්‍යය අම්බට්ඨයා තුන් වරක්ම මහ භය්‍යෙන් කීය. කුමක් හෙයින් කීවේද? කිමෙක්ද? එය අසුද්ධ බව නොදනිද? දනියි, එසේ දැනගෙනත් මේ කරුණ අන් බවයකින් වැසී සැඟවී ගියේය, මොහු විසින් එය නො දක්නා ලදී. එසේ නොදකින මහා ශ්‍රමණයා කුමක් කියයිද යනු හඟිමින් මානයෙන් තදවූ බැවින් කීය.

මාතා පෙත්තිකං- මව් පියන් සන්තක

නාම ගොත්තං- ප්‍රඥප්ති වශයෙන් නියම කරගෙන ව්‍යවහාර කිරීම නාම නම්. ප්‍රවේණි වශයෙන් කුල පරම්පරාවෙන් උරුමව එන්නේ ගෝත්‍ර නම්.

අනුස්සරතෝ- සිහි කරන්නහුට- කුලයේ අග සුද්ධ කරන්නාහට.

අය්‍ය පුත්තා- ස්වාමීහුගේ පුත්‍රයෝ.

දාසි පුත්තෝ- ගෙදර දාසියගේ පුතා. එහෙයින් දාසයා විසින් ස්වාමියා වෙත ඵලභීය යුතුය. එසේ නො ඵලභේන ඔහු දැක ශාක්‍යයෝ කවටකම් සහිතව සිනාසුනහ, යනු දක්වයි. මිත්පසු ඔහුගේ දාස භාවයත් ශාක්‍යයන්ගේ ස්වාමිභාවයත් දක්වා තමාගේ හා අම්බට්ඨයාගේත් කුල ගෝත්‍ර ගෙන හැර දක්වමින් "ශාක්‍යයෝ වනාහි" යනු කීය.

දහං- තබන්- පිහිටුවන්. ඔක්කාක රජු අපගේ පළමු පුරුෂයාය, යනුවෙන් කියති යන අදහසයි. ඒ රජු කපා කරණ

විට මුඛයෙන් ගිනි හුල් මෙන් ආලෝකය පිට වෙයි. එහෙයින් ඔහු ඔක්කාක යයි හැඳින්වූහ.

පබ්බාපේසි- බැහැර කෙළේය- පිටමං කෙළේය. දැන් ඔව්හු නම් වශයෙන් දක්වමින් "ඔක්කා මුඛ" යනු කිය. එහි මේ විස්තර කථාවයි. ප්‍රථම කල්පික මහා සම්මත නම් රජුගේ පුතු රෝජ රජ නමින් පහළ විය. රෝජගේ පුතු වර රෝජය, වරරෝජගේ පුතු කලාණය. කලාණගේ පුතු වර කලාණය වරකලාණගේ පුතු මන්ධාතුය, මන්ධාතුගේ පුතු වර මන්ධාතුය. වර මන්ධාතුගේ පුතු උපෝසතය, උපෝසතගේ පුතු වරය, වරගේ පුතු උප වරය, උප වරගේ පුතු මධ්‍යාදේවයන්, ඒ මධ්‍යාදේව පරපුරෙන් අසූ භාරදහසක් ක්ෂත්‍රිය රජවරු පැවත ආහ. ඔවුන්ට පසුව ඔක්කාක වංශිකයෝ තිදෙනෙක් වූහ. ඔවුන් අතුරෙන් තුන්වන ඔක්කාක හට මෙහෙසිහු පස්දෙනෙක් වූහ. භත්තා, චිත්තා, ජන්තු, ජාලිනී, විසාබා යනු ඒ පස්දෙනාය. ඒ එක එක ස්ත්‍රියකට පිරිවර ස්ත්‍රීහු පන්සියය බැගින් වූහ. ඒ පස්දෙනා අතුරෙන් සියල්ලන්ටම වැඩි මහල් තැනැත්තියට ඔක්කාමුඛ, කරකණ්ඩු, හත්ථිනී, කාසිනී පුර කියා පුත්තු සතර දෙනෙක් වූහ. ප්‍රියා, සුප්‍රියා, ආනන්දා, විජ්ජා, විජ්ජසේනා කියා දූවරු පස්දෙනෙක්, මෙසේ ඕනොමෝ දරුවන් නවදෙනෙකු ලබා කඵරිය කළාය. අනතුරුව රජ තවත් රුමක් තරුණ රජ දුවක් ගෙනවුත් අග මෙහෙසි තන්හි තබා ගත්තේය. ඕනොමෝ ජන්තු නම් පුතෙකු වැදූවාය. ඉක්බිති ඔහු ඉපදීමෙන් පස්වනදා සරසා රජුට දැක්වීය. රජ සතුටු ව ඇයට වරයක් දුනි, ඕනොමෝ නෑයන් හා මන්ත්‍රණයක් කොට තම පුතුට රාජ්‍යය ඉල්වීය. එවිට රජ "එම්බල, වසල තැනැත්තිය, තී මාගේ සෙසු පුත්‍රයන්ගේ විනාශය ගැන කැමතිවන්නෙහිද, යනුවෙන් තර්ජනය කෙළේය. ඕනොමෝ යළි යළිත් රහසිගතවත් රජු සතුටු කොට "මහ රජ තුමනි, බොරුකීම නම් නොහොබනේය" යනාදිය පවසා රජය ඉල්වයි. ඉක්බිති රජ පුතුන් අමතා 'දරුවෙනි, මම තොපගේ බාල ජන්තු කුමාරයන් දැක ඔහුගේ මවට වහා වරයක් දුනිමි. ඕනොමෝ එයින් තම පුතුට රාජ්‍යය පවරා දෙන්නට මගෙන් ඉල්වයි. තොප මංගල ඇතු මංගල අශ්වයා මංගල රථය යන

මේවාත් කැමති තරම් ඇත් අස් රිය සේනාවන්ද ගෙන මින් පිටව යව්. මගේ මරණින් පසු පැමිණ රාජ්‍යය කරව්, කියා ඇමතියන් අට දෙනෙකුත් සමග ගමනට යෙදවීය. ඒ පුත්‍රයෝත් නොයෙක් ලෙසින් හඬා වැළපී "පියාණනි, අපගෙහුත් සිදුවුනු වැරදිවලට ක්ෂමා වන්න"යි කියා රජුන් රාජ භාර්යාවකුත් ක්ෂමා කරවා ගත්හ. එවිට "අපිද සහෝදරයන් සමග යන්නෙමු"යි ඔවුන්ගේ සහෝදරයෝද පිය රජුගෙන් අවසර ලබාගෙන ගමනට සැරසුනහ. මෙසේ ඒ සියල්ලෝ සිව්වරග සෙනග සමග එම නගරයෙන් නික්මුණහ.

"කුමාරයෝ පිය රජුගේ මරණයෙන් පසු මෙහි පැමිණ රජය කරන්නාහ. අපිද ඔවුන්ට උපස්ථාන කරනු සඳහා යමු"යි සිතා බොහෝ මනුෂ්‍යයෝ ඒ කුමාරයන් ලුහුබැඳ ගියහ. පළමුවනදා යොදුනක් පමණ තන්හි සෙනග විය. දෙවනදා දෙයොදුනක් තන්හි සෙනග විය. තෙවනදා තෙයොදුන් තන්හි මහ සෙනග පිරුණේය. කුමාරයෝ මේ ගැන සාකච්ඡා කළහ. "මේ බල සෙනග ඉතා විශාලය. ඉදින් අපි කිසියම්ම ප්‍රදේශ රජෙකු පරදවා ජනපදය ගැනීමට වුවත් සමත්ය. එසේ කිරීම අපට තරම් නොවෙයි. අනුන් පෙළීමෙන් කවර වැඩෙක්ද, මේ දඹදිව ඉතා විශාලය. වනයෙහි නුවරක් තනමු"යි තීරණය කොට හිමාලය පෙදෙසට ගොස් නගරයක් තැනීමට ඔබ්බ නිමක් සෙවූහ.

එසමයෙහි අප බෝසත්හු බ්‍රාහ්මණ මහා සාර කුලයෙහි ඉපිද කපිල බ්‍රාහ්මණ නමින් ප්‍රසිද්ධව ගිහි ගෙන් නික්ම සෑම ප්‍රව්‍ර්ජාවෙන් පැවිදිව හිමව් පෙදෙසෙහි පොකුණක ඉවරෙහි පලා කොළ සහිත වන ලැහැබක් ළඟ පන්සලක් තනා ගෙන වසති. මේ සෑමවරයා "භූමිවාල" නම් එක් විජ්ජාවක් දනියි. යම් ශාස්ත්‍රයකින් උඩින් අසූරියන් පමණවූ අහසෙහිත් යටින්ද එසේම පොළොවෙහිත් ගුණ දෝෂ දැන ගැනීමට හැකිවෙයිද මෙකී භූමි වාල නම් විද්‍යාවෙන්ද සේ දත හැක. මේ පෙදෙසෙහි තණ වන ලැහැබ් වැල් යන මේවා දකුණට හුරුව පැදුම් දෙසට මුහුණ ලා හට ගැනෙති. සිංහ ව්‍යාඝ්‍රාදීහු මුවන් හුරන් ලුහු බැඳ ඇවිත් මේ පෙදෙසෙහිදී අල්ලා ගෙන කෑමට නොලබති. බළල්ලු

මැඩියන් මියන් එලවා ගෙනැවිත් මේ බිමේදී අල්වා ගැනීමට නො හැකි වෙති. ඒකාන්තයෙන්ම ඔවුනොවුන් තම තමන්ටම තැනි ගෙන නවතින්. මෙසේ කරුණු දන් ඔහු "මෙය පොළොවේ උතුම් පෙදෙසකැයි, තේරුම් ගෙන එහි තමාගේ පන්සල තනා ගත්තේය. අනතුරුව ඒ කුමරුන් නගරයක් තැනීමට සුදුසු බිමක් සොයමින් ඇවිදින කල තමන් වසන තැනට පැමිණියවුන් දැක විමසා ඒ ප්‍රවාතිය අසා දැන ඔවුන් කෙරෙහි අනුකම්පා උපදවා මෙසේ කියා:- මේ පන්සල පිහිටි තැන (බිම්හි) ඉදිකරන නගරය දඹදිව අගනුවර වන්නේය. මෙහි උපදින පුරුෂයන් අතුරෙන් එක් එක් පුරුෂයෙක් (බැහැරින් එන) පුරුෂයන් සියයක් නමුදු දහසක් නමුදු මැඩ පවත්වන්ට සමර්ථයෙක් වන්නේය. මෙතැන නුවරක් ඉදිකරවී පන්සල පිහිටි තැන රාජමාළිගය තනවී. මෙතැන පදිංචිය ගත් වණ්ඩාලයා වුවත් ඕනෑම සක්විති රජෙකු නමුදු ඉක්මවයි- බලයෙන් පරදවයි. "වහන්ස, මේ ඔබ වහන්සේ වසන ස්ථානය නොවේද?" "මා වසන තැනය"යි සිතා නගරය තැනීම නතර නොකරවී මට එක් පැත්තක පන්සලක් තනා නගරයක් ඉදිකර එයට 'කපිල වත්ථු' කියා නම් තබවී, යි පැවසීය. ඔව්හු එසේ කොට නිත්‍ය පදිංචිය එහි ඇති කළහ.

ඉක්බිති ඇමතිගේ "මේ රජ කුමරුවෝ දැන් වැඩි වියට පත් වූයේය. ඉදින් මොවුන්ගේ පියා වෙත සිටියාහු නම් මොවුන්ගේ ආවාහ විවාහ සිදු කරන්නේය. දැන් ඒ කටයුතු අපට බාරය, යනු සිතා කුමාරයන් සමග මන්ත්‍රණය කළාහුය "අපට ගැළපෙන ක්ෂත්‍රීය කුමරියෝ මෙහි නොදිටිමු. අපේ සහෝදරියන්ට ගැළපෙන කුමාරයෝත් මෙහි නැත. නො ගැළපෙන සම්බන්ධයෙන් අපට උපදින දෑ පුත්වරුද මව්පිය දෙපසින්ම අපිරිසිදුය. කුල හේදයකට එය කරුණු වෙයි. එහෙයින් අපි අපේ සහෝදරියන් සමගම සංවාසය කැමතිවෙමු"යි කීහ. ඔව්හු ජාතිභෙදයට බියෙන් වැඩිමල් සොහොයුරිය මව්නතතුරෙහි තබා සෙස්සන් සමග සංවාසය කළාහුය. ඔවුන් එසේ විවාහවී දෑ පුතුන් ලබා ඔවුන් හා යෙහෙන් වසනාකල දෙටු සොහොයුරියට කුෂ්ට රෝගයක් හටගත්තේය. කෝවිළාර

(පරසතු) මල් පෙත්තක් පැහැයට බඳු පැහැයක් මුලුගරියේම ඇතිවිය. රජ කුමරුවෝ මෑ සමග එකට හිඳින කන බොන අයටත් මේ රෝගය බෝවෙතැයි, සිතා එක දවසක් උයන් කෙළියට යන්නවුන් මෙන් සැරසී ඒ රෝගී සහෝදරියද රියෙක හිඳුවාගෙන වනයට ගෙන ගොස් පොළොව තුළ බිංගෙයක් තනා එහි කෑම් බිම් ආදී උපකරණත් සමග බහා ඒ බිංගෙහි හිඳුවා උඩින් වස්වා ගියාහුය.

මේ කාලයේම බරණැස රාම නම් රජද කුෂ්ට රෝගයකින් පෙළුනේය. අන්තඃපුර ස්ත්‍රීහුත් නාටක ජනයාත් ඔහු පිළිකල් කෙළේය. රාමරජ එම දුකෙන් වැඩිමහල් පුතුව රජය පවරා වනගතවී එහි කොළ අල ගෙඩි මුල් කමින් සිටින විට ඉතා ඉක්මණින්ම ඒ රෝගය සුවපත්විය.

රන්වන් පැහැයෙන් ශරීරය බබලන්නට විය, රජ ඒ මේ අත ඇවිදිමින් සිටියදී දිනක් බෙනය සහිත එක් මහ ගසක් දිටිය, ඒ බෙනය තුළ දහසය රියනක් පමණ බිම ඉඩපහසු තිබුණේය. රජ මෙය පිරිසිදු කොට දොරක්ද තනා හුලංකවුල ද යොදා හිණිමගක් තබා නැගීමට පහසු ඇති කොට එහි වාසය ඇරඹීය. ඔහු ගිනිකබලක්ද තනාගෙන රැ වන සතුන් ගෙන් ඇතිවන උවදුරු වලකාගත්තේය, රැයෙහි ඒ ඒ දෙසින් ඇසෙන ව්‍යාඝ්‍ර මුව හුරු ආදීන්ගේ කෑගැසීම් හඬ අසාගෙන සිට උදෑසන අසවල් පෙදෙසෙන් සිංහයෙක් ශබ්ද කෙළේය යි සලකා එහි ගොස් මරාදමනලද මස් ගෙනවුත් උයා කයි.

එක් දිනක් උදෑසන ගිනි දල්වාගෙන හුන් රජදුවගේ ශරීරගඳ අනුව පැමිණි ව්‍යාඝ්‍රයෙක් ඒ පෙදෙසේ පස් අවුස්සා දමා ලෑල්ල තුළ විවරයක් කෙළේය. ඒ විවරයෙන් ව්‍යාඝ්‍රයා දුටු ඕ තොමෝ දුක්බිතවූ අනතුරු හඟවන හඬින් හැඬුවාය. රජතුමා මේ ශබ්දය අසා මේ ශබ්දය ගැහැනු හඬකැයි දැන උදෙන්ම එහි ගොස් 'මෙහි කවරෙක්ද?' කියා හයියෙන් ඇසීය. 'හිමියනි, ස්ත්‍රියකි' යි ඕ කීවාය. කිනම් ගෝත්‍රික ස්ත්‍රියද? ඔක්කාක මහරජුගේ දුවයි. ගොඩට එවයි රජු කීය. 'නොහැකිය හිමියනි' ඕ කීවාය. ඒ කුමක් හෙයින්ද? මට සමේ රෝගයක් තිබේ, යයි කීවාය, ඔහු ඒ සියළු විස්තරය අසා ක්ෂත්‍රිය මානයෙන් උඬගුව

සිටින බැවින් බිංගෙයින් නොනික්මෙන ඇයට "මමද ක්ෂත්‍රියයෙක් වෙමි"යි තමාගේ ක්ෂත්‍රිය බව දන්වා හිණි මඟක් තබා ගොඩට ගෙන තමා වසනා තැනට කැඳවා ගෙනගොස් තමා වැළඳු බෙහෙත්ම දී ස්වල්ප දිනකින්ම රෝගය සුවපත් කොට ශරීරය රත්වත් පැහැති බබලන තත්ත්වයට පත්කෙළේය. ඇය සමග සංවාසයටද පැමිණියේය පළමු සංවාසයෙන්ම ඕ ගැබ්ගෙන පුතුන් දෙදෙනෙකු වැදුවාය. මෙසේ නැවත වාරයෙන් දෙදෙනෙකු වැදුවාය. මෙපරිද්දෙන් ඕ සොළොස් වරක් වැදුවාය. මෙසේ ඒ සියල්ලෝ දෙතිස් සහෝදරයෝ නම් වූහ. ඔවුන් ක්‍රමයෙන් වැඩුන කල පියා සියලු ශිල්පයන්හි හික්ම විය.

එක් දිනක් රාම රජුගේ නගර වැසි එක් පුරුෂයෙක් පර්වතයෙහි රුවන් සොයමින් ඇවිදිද්දී රජු දැක හැඳින්වේය. "දේවයන් වහන්ස, මම ඔබ හඳුනමි"යි ඒ පුරුෂයා කීය. එවිට රජතුමා ඔහුගෙන් සියලු පුවත් විචාළේය. එකෙණෙහිම එම දරුවෝද එතනට ආහ. ඒ පුරුෂයා ඔවුන් දැක- "මොව්හු කවරෝද?"යි ඇසීය. "මගේ පුත්තුය"යි රජ කීය. එහිදී ඔවුන්ගේ මව් පිළිබඳ වංශයද අසාදැන "මම ඒකාන්තයෙන් අගනා පඬුරක්- තැන්ගක් ලදිමි"යි සතුටු නගරයට ගොස් රජුට දැන්වීය. ඔහු 'පියා කැඳවා ගෙන එන්නෙමි'යි සිව්වර සෙනග සමග එහි ගොස් පියා වැඳ "දේවයනි, රජය බාර ගන්නැ"යි යාඥා කෙළේය. දරුව, එයින් කම් නැත. එහි මම නොයමි මෙහිම මා සඳහා මේ ගස උදුරා ඉවත් කරයිද මා නගරයක් ඉදි කරව යි කීය, ඔහු එසේ කොට එනම් රුක ඉවත් කොට මේ නගරය තැනූ බැවින් "කෝල නගර"යි ද

ව්‍යාඝ්‍ර මාර්ගයේ තැනූ බැවින් "ව්‍යාග්‍ය සප්ප්" යිද යන නම් දෙකම තබා පියා වැඳ සමු ගෙන සිය නුවරටම ගියේය. ඊට අනතුරුව කුමාරවරු වැඩි වියට පත්කල මව කීවාය. 'දරුවෙනි. කිඹුල්වත් නුවර වැසි ශාක්‍යයෝ (ශාක්‍යරජවරු) නුඹලාගේ මාමලාය. ඒ මාමාවරුන්ගේ දූවරු නුඹලාට හිමිය. මෙතම් ලක්ෂණයෙන් යුත් තැනැත්තිය කෙස්වැටියෙන්ද මෙතම් ලක්ෂණ ඇත්ති වස්ත්‍රයෙන්දැයි යන වශයෙන් තෙපි අල්වා ගනිවි. යම්විටක ඔව්හු නහන තොටට එද්ද, එවිට තෙපි

ගොස් යමෙකුට යම් තැනැත්තියක් ප්‍රියද ඔහු ඒ තැනැත්තිය ගනිවා'යි කීවාය. ඔව්හු එසේම ගොස් ඒ ස්ත්‍රීන් නා හිස් වේලමින් සිටියදී තම තමාට කැමති කැමති කුමාරිකාවන් තෝරාගෙන තමන්ගේ නම් ගොත් පවසා ගියාහුය. කිඹුල්වත්පුර ශාක්‍ය රජවරු එය අසා 'බොලව්' එය එසේම වේවා. ඔවුනුත් අපේම නැයෝය'යි නිශ්ශබ්ද වූහ.

මේ දැක්වූයේ 'කෝලියයන්ගේ' උපතයි. මෙසේ ඒ ශාක්‍ය කෝලිය. දෙරජුන් අතර ඔවුනොවුන්ගේ ආවාහ විවාහ සම්බන්ධය බුදුන්ගේ කාලය දක්වාම නොසිඳී වංශ පරම්පරාවෙන් පැවතගෙන ආවේය. එහි බුදුහු ශාක්‍යවංශයද දක්වමින් "තේ රටියස්මා පබ්බජ්ජා හිමවන් තපස්සේ පොක්ඛරණියා තීරේ" යනු වදාළහ.

සම්මන්ති- වසන්.

සක්‍යා වත හෝ- රටින් පිටමංව ගිය අය පවා වනයට ගොස් වසමින් ජාතිසම්භෙදයන් ඇති නොකරගෙන (කුලය රැකගෙන) ජීවත්වීමට සමර්ථවූවෝය. හෙවත් එවැනි බලයක් ඇත්තෝය.

තදග්ගේ - එය මුල් කරගෙන එතැන්පටන් සෝ ව තේසං පුබ්බ පුරිසෝ - ඒ ඔක්කාකරජ මොවුන්ගේ ආදි පුරුෂයාය. ගෘහපති වංශ සමග මොවුන්ගේ අල්ප මාත්‍රවූද සම්බන්ධවීමක් මිශ්‍රණයක් නැතැයි කියා මෙසේ ශාක්‍යවංශ තතු දක්වා මෙතැන්පටන් අම්බට්ඨ වංශයේ තතු දක්වති.

රඤ්ඤො බෝ පන - රජුට වනාහි

කණ්ණං ජනේසි - කලු පැහැයෙන් යුතුව කුස තුළදීම හටගත් කෙස් දැළිඳවුල් සහිත පුතෙකු වැදුවාය.

පච්චාහාසි - 'යකෙකු උපතැයි' බියෙන් පැනගොස් ගෙදර මිනිසුන් සැඟවී සිටින කල්හි එහා මෙහා ඇවිදීමෙන් මා සෝදව්, යනාදිය කියමින් මහත් ශබ්දකොට කැගැසීය.

තේ මාණවකා හගවන්තං ඒතදවෝවුං - තමා දෝෂාරෝපනයෙන් මිදීම පිණිස 'මේ නොමැනව්' යනාදිය කිය. ඔවුන්ට මෙබඳු අදහසක් විය. 'අම්බට්ඨයා අප ගුරුතුමාගේ වැඩිමහලු ගෝලයාය. ඉදින් අපි මෙතැනදී එකමුතුව බසකුත්

කථා නොකරමු නම් මොහු අප ගුරුවරයා ළඟදී වෙන්වූ තනිවූ අයෙකු වන්නේය, යන දෝෂාරෝපනයෙන් මිදීම සඳහා මෙය කීහ. සිතීන් නම් මාන මද රහිත භාවයම රූපි කෙරෙති. මොහු මානි තැනැත්තෙකු බැවින් සෙසු අතවැසියන්ටද අප්‍රිය වූවෙකි.

කල්‍යාණ වාක්කරණෝ - මිහිරි බස් කථාකිරීම.

අස්මිං වචනේ - තමා ඉගෙනගත් වේදකූය නම් බසෙහි.

පනිමන්තේතුං - අසන ලද ප්‍රශ්නයන්ට උත්තරදීමට මෙහිදී දාසියගේ පුතුගේ බසෙහි.

පටිමන්තේතුං - උත්තර කීමට

අථ ඛෝ භගවා - ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒකාන්තයෙන් මේ මාණවකයෝ මෙසේ හුන්නාහු මහහඬින් සෝෂා කරති. මෙසේ පවතිතොත් මේ කතාව කෙළවර වන්නේ නැත. එහෙයින් මොවුන් නිශ්ශබ්ද කොට අම්බට්ඨයා සමගම කතා කරමි'යි සිතා එම මාණවකයන්ට මෙය වදාළහ.

මන්තවිහෝ - මන්ත්‍රණය කරවි.

මයා සද්ධිං මන්තේතු - මා සමග කතා කරව.

මෙසේ වදාළ කල මාණවකයෝ සිතූහ. අම්බට්ඨයා දාසියගේ පුතූයයි කී කල ඔහුට තවත් හිස ඔසවන්නට නොහැකි විය. මොහු ජාතියෙන් ඉතා පහත් වූවෙකි. තවද ශ්‍රමණ ගෞතමයා මොහු දාසයෙකැයි කියයි. කවරෙක් මොහු සමග කලහ කරන්නේද? අම්බට්ඨයා තමා විසින් ගොටුවෙන් බඳනා ලද දෙයින් තමාම මිදේවායි තම තමන් මිදී - නිවැරදි කරුවන්වී ඔහු මතම හෙලන්නාහු 'භවත් ගෞතමය යහපත්ව උපන්නේය' යනාදිය පැවසූහ.

සහධම්මිකෝ -- හේතු සහිත- කාරණා සහිත

අකාමා ව්‍යාකාතබ්බෝ - තමා නොකැමතිවම ප්‍රකාශකළ යුතුය. අවශ්‍යයෙන්ම විසඳිය යුතුය.

අඤ්ඤේන වා අඤ්ඤං පටිවරිස්සසි - අන් වචනයකින් අන් වචනයක් ඉක්මවයි. හෙවත් ඉක්මවා කථා කරයි. පිළිවදන් දෙයි. යමෙක් 'නුඹ කිනම් ගෝත්‍රිකද?'යි ඇසුවේද, එයට 'මම ත්‍රිවේදයම දනිමි' යනාදිය කියමින් මොහු වෙන වචනයකින් එම වචනය වසා- ඉක්මවා දමයි.

පක්කම්ස්සයි වා - ඇසු ප්‍රශ්නය දැන දැනම එයට උත්තර නොදෙනු කැමැත්ත නිසා හුනස්නෙන් නැගිට යෑම හෝ කරයි.

තුණ්හි අහෝසි- 'ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ මා කණ්භා ගෝත්‍රික දාසියකගේ පුතකු බව කියනු කැමති වෙයි. තෙමේ යළි යළිත් එයම කියයි. දාසයෙක් වූ බවම අඟවයි. මොහු මේ විදියට දෙනුත් විටක් වෝදනා කොට නිශ්ශබ්ද වෙයි. එවිටම මමත් ආපසු හැරී යන්නෙමි'යි සිහි නිහඬවිය.

වජිරපාණි - චන්‍ද්‍රායුධයක් අතෙහි වූයේ යමෙකුගේද ඔහු වජිරපාණි නම් වෙයි.

යක්බෝ - එනම් ආලවක වෙසමුණි ආදී යකුන් නොවේ. මෙතැන 'යක්ෂ' නමින් දක්වන්නේ ශක්‍ර දිව්‍යරාජයාම යයි දතයුතු.

ආදිත්තං - ගිනි පැහැය, ඇවිලගත්

සම්පජ්ජලිතං - මනාව ඇවිලගත්

සජෝතිභූතං - අවටින් රැස් විහිදෙන, එකම ගිනි ජාලාවක්.

ධීතෝ හෝති මහත් හිස පර්වත හිසක් මොට්ටුවක් සමාන දළ හා බිය එළවන ඇස් නාසාදියයි. යන මේ ආකාර විකාර රූපයක් මවාගෙන සිටියේය. කුමක් හෙයින් මොහු මෙසේ පැමිණියේද? දෘෂ්ටිය විසඳීම සඳහාය. තවද 'මමද දහම් දෙසන්නෙමි නම් අනුත් මා මනාසේ නො දැනගන්නා හුයයි මෙසේ දහම් දෙසුම සඳහා බුදුහු අඩු උත්සාහ භාවයට පැමිණිකල ශක්‍රයා බ්‍රහ්මයා සමග පැමිණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මය දෙසත්වා. ඔබවහන්සේගේ අණට නොපිළිපදින්නවුන් අපි හික්මවන්නෙමු. ඔබවහන්සේගේ ධර්ම චක්‍රය වේවා, අපගේ ආඥාවක්‍රය වේවා'යි පිළිවදන් දුන්නේය. මේ අනුව අද අම්බට්ඨයා තැනිගත්වා ප්‍රශ්න විසඳන්නෙමි'යි සිතා පැමිණියේය.

භගවා වේව පස්සති අම්බට්ඨො ව - ඉදින් ඔහු අනික් අයත් දුටහොත් එම කරුණට නින්දා සහිත බවක් (අගෞරවයක්) ඇතිවන්නේය. ශ්‍රමණ ගෞතමයා අම්බට්ඨයා තමාගේ වාදයෙහි නොබැසගන්නෙකු බව දැන යක්ෂයා වෙත එළවා දැක්වුවහොත් එවිට අම්බට්ඨයා බියෙන් කීවේයයි පවසති.

එහෙයින් බුදුහුන් අම්බට්ඨයාත් යන දෙදෙනා අතර පමණක් යක්ෂයා පෙනීයයි. සෙස්සන්ට නොපෙනෙයි. ඔහු දැක අම්බට්ඨයාගේ මුල සිරුරෙන් දහඩිය නික්මුණේය. කුස තුළ පෙරළී මහත් හඬක් ඇතිවිය. ඔහු මේ පුද්ගලයෙකු අයත් දකින්නට ඇතැයි අවට බැලූ නමුත් කිසිවෙකුගෙන් ලොමුදැහැගැනීම මාත්‍රයකු නොදුටුවේය. එයින් මේ බිය මට පමණක්ම ඇතිවුවකි. ඉදින් මම 'යක්ෂයෙක්' යයි කියුව හොත් කිමෙක්ද? ඇස් ඇත්තේ නුඹට පමණක්ද? යකුන් දකින්නේ නුඹ පමණක්ද? මුලදී ඒ යකු නොදැක ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා වාදයට ඇවිලූන කලම යකු දුටුවෙහිද? යි කියන්නාහු. යනු සිතිය. මෙසේ සලකා 'දැන් මට මෙතැනදී ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හැර අන් සරණක් - පිහිටක් නැත' යනු හඟිමින් මෙසේ පැවසීය.

තාණ ගවේසි - ආරක්ෂාව සොයන

ලේන ගවේසි - පිහිට සොයන.

සරණ ගවේසි - පිහිට සොයන.

මේ දැක්වූ වචන අතර 'තාණ' නම් රැකෙණ ආරක්ෂා සහිත බව, සැඟවී සිටින තැන 'ලේන' නම්. සිහිකටයුතු පිහිට 'සරණ' නම්. බිය නැතිකරයි. විනාශ කරයි යන තේරුමයි.

උපනිසිදිත්වා - පැමිණ පහත් ආසනයක හිඳ.

බුදුවේතු - වදනු-කියවා.

දක්ඛණ ජනපදං - දක්ෂිණාපථය නමින් පරසිදු ගංගා නම් ගඟේ දකුණුපසින් පිහිටි ප්‍රසිද්ධ ජනපදයයි. එකල දක්ෂිණාපථයෙහි බොහෝ තාපසයෝ වෙති. ඔහු එහි ගොස් එක තාපසයෙකු වතාවත් වලින් සිත් දිනාගත්තේය. හෙතෙමේ ඔහුගේ උපකාර දැක කිය. 'එම්බා පුරුෂයා! තට මම මන්ත්‍රයක් දෙමි. තා කැමති මන්ත්‍රයක් ඉල්ලා ගනුව'යි පැවසීය. එවිට ඔහු 'පින්වත් ආචාර්යවරයාණනි, මට වෙන මන්ත්‍රයකින් කම් නැත. යම් ආනුභාවයකින් ආයුධයක් නොපෙරෙළෙයිද මට එබඳු මන්ත්‍රයක් දෙව, යනු'යි ඔහු 'පින්වත්! එය ඉතා මැනවි. තට දෙමි'යි කියා 'ධනු අගමනිය. අම්බට්ඨ' නම් විද්‍යාවක් දුන්නේය. ඔහු ඒ විද්‍යාව ඉගෙනගෙන එහිදීම පරීක්ෂාකොට 'දැන් මගේ මනදොළ පුරවාගන්නෙමි'යි. සෘෂි වෙස් ගෙන ඔක්කාක රජු

වෙත පැමිණියේය. "දකුණු දැනවීමට ගොස් ශ්‍රේෂ්ඨ මන්ත්‍රයක් පිරිවහාගෙන ඔක්කාක රජු කරා පැමිණ" යනු ඒ සඳහා කිය. මෙහි 'බ්‍රහ්මමන්තා යන්නෙන්' ආනුභාව සම්පන්න ශ්‍රේෂ්ඨ මන්ත්‍රයක්' යනු කියයි.

කෝතේ වරේමයං දාසිපුත්තෝ - බොල! මට මේ කවරෙක් නම් දාසියගේ පුතුයයි කියද්ද.

සෝ තං බුරප්පං - ඔහු රජු මරණු කැමති බැවින් යොදා පිළියෙළ කළ ඒ හීය- ඔහුගේ මන්ත්‍රානුභාවයෙන් විදින්නට හෝ ඉවත් කරන්නට නොහැකිවිය. එකෙණෙහිම මුලු සිරුරෙහි හටගත් දහ්ඩිය ඇත්තේ බියෙන් කම්පාවෙමින් සිටියේය.

අමච්චා - මහ ඇමතියෝ

පාරිසප්පා - පිරිසට අයත් අතික් පුද්ගලයෝ.

ඒතදවෝචුං - 'දණ්ඩකී රජුගේ කිසවච්ඡ තාපසයා කෙරෙහිවූ අපරාධ නමැති ආයුද වැස්සෙන් මුලු රට විනාශ විය. නාලිකිරද අප්පුනද පන්සියයක් තවුසන් අතුරෙහි අංඟිරසයන්ට අපරාධ කළහු පොළොව බිඳගෙන නිරයට පිවිසියේය'යි සිතන්නාහු බියෙන් තැතිගෙන 'පින්වත්නි, මේ යහපතකි' යනාදිය කීහ.

සොත්ථි හවිස්සති රඤ්ඤෝ - මේ බසට කණ් හයා බොහෝ චේලාවක් නිශ්ශබ්දව සිට ඊටපසු නොයෙක් අයුරින් ඉල්වන්නේ 'ඔබගේ රජු විසින් අප වැනි සෘෂිවරුන්ට ඊතල යැවීමෙන් බැරැරුම් දෙයක් කරණ ලදී' යනාදියද කියා පසුව මෙය දැන්වී

උද්ධිස්සති - බිඳෙන්නේය. බොල් මිටක් මෙන් විසිරී යයි. 'ඔහු මේ ජනයා තැතිගන්වන්නෙමි'යි බොරු කියයි. ඔහුගේ එම මන්ත්‍ර විජ්ජාවේ ආනුභාවය පවතින්නේ ඒ හීය දැඩිකොට විදිනා මොහොතේම මිස අන් අවස්ථාවක නොවේ. මෙයින් අන් වචනයන්හිදු මෙම ක්‍රමයමයි.

පල්ලෝමෝ - පර්ණලෝම - ලොමුඩැහැගැනීම් මාත්‍රයකුදු ඇති නොවෙයි. 'ඔහු මෙය ඉදින් රජ මට ඒ දැරිය දෙන්නේය'යි ප්‍රතිඥා දී කීවේය.

කුමාරේ බුරප්පං පතිට්ඨාපේසි- 'ඊතලය බසිවා'යි ඔහු විසින් මන්ත්‍රය ජපකළ කල්හි කුමරාගේ නැබෙහි පිහිටියේය.

ධිතරං අදාසි - හිස සෝදා දාසකමෙන් නිදහස් කොට දුන්නේය. ඔහු උසස් තනි තැබීය.

මා බෝ තුමිනේ මාණවකා- 'එක් පසකින් අම්බට්ඨයා ශාක්‍යයන්ගේ නැයෙකැයි, බුදුහු වදාළහ. ඉන් ඔහුට සැනසීමක් ඇතිවිය. එයින් අම්බට්ඨයා දිය කල සියයකින් නැවෙව් කලක මෙන් සිත් තැවුල නිවී ගියේ සැනසි 'ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මා නො නසන්නෙමි'යි සිතා එක් පසකින් මා නැයෙකු කොට දක්වයි. ඉන් මමද ක්ෂත්‍රියයෙක් වෙමි'යි සිතීය.

අනතුරුව බුදුහු "මේ අම්බට්ඨයා තමා ක්ෂත්‍රියයෙකැයි, හගිසි තමා ක්ෂත්‍රිය නොවන බව නොදනිසි. ඒකාන්තයෙන් මම මොහුට ඒ බව දන්වන්නෙමි'යි සිතා ක්ෂත්‍රිය පෙළපත දක්වන්ට මත්තෙහි එන 'අම්බට්ඨයා එය කුමකැයි දන්නෙහිදැ'යි යනුවෙන් දෙසීම ඇරඹූහ.

ඉධ - මෝ ලෝකයේ

බ්‍රාහ්මණේසු - බමුණන් අතර

ආසනං වා උදකං වා - උසස් ආසනයක් හෝ උසස් දියක්.

සද්ධෙ - මළවුන් උදෙසා පිළියෙළ කළ බත.

ථාලිපාකේ - මගුල් ආදිය උදෙසා පිළියෙළ කළ බත.

යඤ්ඤේ - යාග බත

පාහුනේ - ආගන්තුකයන් උදෙසා හෝ පඬුරු පිණිස පිළියෙළ කළ බත. පඬුරු පිණිසවූ බත යනු මෙහිදී වඩා සුදුසු බව තේරුම් ගත යුතුය.

අපිනුස්සා - මේ ක්ෂත්‍රිය පුතුට

ආවටං වා අස්ස අනාවටං වා - බ්‍රාහ්මණ කණ්ඩාවන් කෙරෙහි වැළැක්වීම හෝ නොවැළැක්වීම හෙවත් බමුණු දැරියක් බලන්නේ හෝ නොබලන්නේ හෝ යන තේරුමයි.

අනුප්පන්නෝ - ක්ෂත්‍රිය බවට නොපත්. පිරිසිදු නැති. යනුයි.

ඉත්ථියා වා ඉත්ථිං කරිත්වා - ස්ත්‍රියක් විසින් ස්ත්‍රියක සොයාගෙන.

කිස්මිඤ්චි දේව පකරණේ - කිසියම් දේව දෝෂයක් බමුණන්ට නොකටයුතු දේ කිරීමෙහි.

අස්සපුටේන - අළු ගොටුවකින්, හිසේ අළු විසුරුවා

ජනේතස්මිං - ජනතාව අතුරෙහි

යේ ගොත්ත පටිසාරතෝ - යම් ජනකෙනෙක් ඔහු කෙරෙහි ගෝත්‍රය සිහිකරද්ද, ඒ මම ගෝතම වෙමි, මම කාශ්‍යප වෙමි. යනුවෙනි. ලොව ගෝත්‍ර සිහිකරන්නවුන් අතුරෙහි ක්ෂත්‍රියයා ශ්‍රේෂ්ඨයි.

අනුමතා මයා - මාගේ සර්වඥතාඥානය සමග සසඳා දෙසනලදැයි යනු මා විසින් අනුදන්නා ලදී, යනුවෙන් කිය.

විජ්ජාවරණ සම්පන්නෝ - මේ පදය අසා අම්බට්ඨයා මෙසේ සිතීය. විද්‍යා නම් ත්‍රිවේදයයි. 'වරණ' නම් පන්සිල්ය. ඒවා අපටත් ඇත. විජ්ජාවරණ සම්පන්නයා ඒකාන්තයෙන් ශ්‍රේෂ්ඨය, යන මේ කීමෙන්ද දක්වන්නේ අපගේම ශ්‍රේෂ්ඨ බවයි. යනුවෙන් මෙසේ තීරණයට බැස මෙසේ ඇසීය.

කතමං පන තං හෝ ගෝතම, වරණං කතමා සා විජ්ජා-
බුදුහු ඔහුගේ බ්‍රාහ්මණ සමය අනුව සම්පූර්ණ කරනලද
ජාතිවාදාදියෙන් යුතු විජ්ජාවරණයන් අත්හැර - ඉවත්කර
නිරුත්තරවූ විජ්ජාවරණයන් දෙසනු කැමැත්තෙන් 'අම්බට්ඨය,
එසේ නොවේ' යනාදිය වදාළහ.

ජාතිවාදෝ - ජාතිය අරභයා පවත්නා වාදය, මෙම දෙය
බමුණාටම සුදුසුය- උරුමය ශුද්ධයාහට එය අයිති නැත. උරුම
නැත, යනාදී කියුමිය. සෙසු තන්හිද මෙම ක්‍රමයයි.

ජාතිවාද විනිබද්ධා - ජාතිවාදයෙහිම සම්බන්ධවූ,

ඉධ අම්බට්ඨ, තථාගතෝ - 'දැන් අපි යමක ඇලී සිටියෙමුද,
එයින් අපට ශ්‍රමණ ගෞතමයා මහ සුළඟෙහි බොල් රොඩු
පොළා හරින්නාක් මෙන් දුරින් ඉවත් කරයි. යමක අපි නො
ඇලෙමුද එහි යොදවයි. මේ විජ්ජාවරණ සම්පන්නිය අපට
දැනගත්තට වටනේයයි, සිතා යළිත් විජ්ජාවරණ ගැන ඇසීය.
ඉක්බිති බුදුහු ඔහුට විජ්ජාවරණයේ හටගැනීමේ පටන් සියල්ල
විස්තර කර දෙති.

ඉදම්පිස්ස හෝති සීලස්මිං - මෙහිදී බුදුහු වරණයන්ට
ඇතුළත් ත්‍රිවිධ සීලය බෙදා දක්වමින් 'මෙය වරණයෙහි පවතියි'
යනාදී ලෙසට පවරා නොදී සීල් වගයෙන්ම දක්වයි.

කුමක්හෙයින්ද යනහොත් ඔහුටද යම්කිසි සිලයක් ඇත. එහෙයින් වරණ වශයෙන් දැක්වීමේදී 'අපිද වරණ සම්පන්නයෝ වෙමු'යි ඒ ඒ කාරණාවෙහිම එල්ලෙන්නේය. ඔහු විසින් හිතයකින්වත් නොදුටුවීරු යමක් දක්වනලදද, එම කාරණාවගේ වශයෙන් පවරාදෙන්නේ- පළමුවන ධ්‍යානයට සමවැද වාසය කරයි. මෙයද ඔහු පිළිබඳව වරණයෙහි පවතියි -පෙ- සතරවන ධ්‍යානයට සමවැද වාසය කරයි, මෙයද ඔහු පිළිබඳව වරණයෙහි පවතියි. යනු කිය. මෙපමණකින් අෂ්ට සමාපත්තිහුද වරණයයි දක්වනලදී. විදසුන් නුවණේ පටන් අටවැදෑරුම් ප්‍රඥාව විජ්ජා යන්නෙන් දක්වයි.

අපාය මුඛානි - විනාශමුඛ

අනභිසම්භුණමානෝ - නොපමුණන, නොඉවසන.

බාරිවිධමාදාය - මෙහි 'බාරි' ගිනිගානා දඬුකෙණ්ඩිය ආදී තවුස් පිරිකර දක්වයි. 'විධ' නම් කදයි. එහෙයින් තවුස් පිරිකරින් පිරුණ කද ගෙන.

බාරිං විවිධං - කද නානාප්‍රකාරයයි ඇතැමෙක් කියති. ඔවුහු බාරි යන්නෙන් කදේ නම් නොයෙක් අයුරු බවත් එහි ඇතුළත් කෙණ්ඩිය ආදී පිරිකරත් වර්ණනා කරති.

පවත්තඵල භෝජනෝ - වැටුන ගෙඩි වළඳන.

පරිවාරිකෝ - කැපදේ කරදෙන පාත්‍රය පිළිගන්නා පා සෝදන වත් පිළිවෙත් කිරීම් වශයෙන් සේවය කරන, හුදෙක් ගුණයෙන් වැඩි රහත් සාමණේර කෙණෙක් පෘථග්ජන භික්ෂුවකගේ කියනලද නයින් සේවය කරන්නෙක් වෙයිද මේ කියන ලද්දේ එබැවින් ගැන නොවේ. ගුණ වශයෙනුත් වතාවත් කිරීම් වශයෙනුත් ලාමක පහත්තත්වයෙහි සිටියෙක. කුමක්හෙයින් තාපස පැවිද්ද ශාසනයේ විනාශ මුඛයකැයි ප්‍රකාශ කරනලදද, කල්යාණම මේ සසුන තාපස පැවිද්ද වශයෙන් පසුබසින්නේය. මේ සසුනෙහි පැවිදිව ත්‍රිවිධ ශික්ෂා සම්පූර්ණ කරනට අසමත්වන්නා ලජ්ජා සහිතව ශික්ෂාකාමීව ඔබ සමග පොහෝ කිරීමක් හෝ පවාරණය කිරීමක් හෝ සංඝ කර්මයක් හෝ නැතැයි පිළිකුල් උපදවා දුරුකරති. 'දැළිපිහිය පරිහරණය කිරීමක් මෙන් මේ සසුනෙහි පිළිවෙත් පිරීම ඉතා දුෂ්කරය.

තාපස පැවිද්ද නම් ඉතා පහසුය, බහුජන සම්මතය, යනු ඔහු සිතා වෙනස්වී තාපසයෙක් වෙයි. අනිකෙක් ඔහු දැක 'ඔබ විසින් කුමක් කරන ලදද?' යි අසයි. ඔහු නොපගේ ශාසනයෙක කාර්යය ඉතා බැරැරුමිය. අපේ තාපස ආගමේ නම් සිය කැමැත්තෙන් අපි මනාප ලෙස හැසිරෙමු' යි කිය. 'ඉදින් මමත් මෙසේ මෙහි පැවිදිවෙතොත් යෙහෙකැ' යි සිතා තාපසයෙක්ව ඔහු අනුව හික්මෙයි. මෙපරිද්දෙන්ම තවත් කෙනෙක් තවත් කෙනෙක් යන වශයෙන් තවසෝ බොහෝ වෙති. ඔවුන් පහළවූ කල සසුන පසුබසී. 'ලොව මෙබඳු බුදුවරයෙක් පහළවිය. එතුමාගේ මෙබඳු සසුනක් විය, යනුවෙන් ශ්‍රැතිමාත්‍රය පමණක්ම පවතියි. මේ කරුණ මුල්කරගෙන බුදුහු තවුස් පැවිද්ද සසුනේ විනාශමුඛය' යි වදාළහ.

කුද්දාල පිටකං - අල මුල් ගෙඩි ගැනීම සඳහා උදැල්ලක් හා කුඩයක්ද,

ගාමසාමන්තංවා - ගම අසල හෝ විජ්ජාවරණ සම්පත් ආදිය ලබන්නේ ගොවිකම් ආදියෙන්ද ජීවිකාව පවත්වාගෙන යෑම දුෂ්කරයයිද හඟින නොයෙක් ජනයාට කුහකකම හඟවනු සඳහා ගම අසල හෝ නියම්ගම අසල හෝ ගිනිහල් ගෙයක් කොට ගිනෙල් දී මීපැණි සහල් ආදියෙන් හා නොයෙක් දරවලින්ද හෝමපූජා පැවැත්වීම් වශයෙන් ගිනිපූජා පවත්වමින් වාසය කරයි.

චතුද්වාරං අගාරං කරිත්වා - දොරටු සතරකින් යුතු දන්හලක් කොට එහි දොර ළඟ මණ්ඩපයක් තනා එහි පැන් එළවා එන එන අයට පැනින් පවරයි. ක්ලාන්තවූ මගියෝ වෙහෙසවී එහි පැමිණ පැන් බී ඉතා සතුටුව තමා අතෙහිවූ බත්මුල හෝ සහල් ආදිය හේ දෙති. ඒ සියල්ල ගෙන ඇඹුල් කැඳ ආදිය පිස වඩා විශාල වශයෙන් යම් යම් දේ ලබාගැනීමේ අදහසින් ඇතමුන්ට දෙති. සමහරුන්ට බත් උයන භාජන හෝ දෙති. ඔවුන් විසින්ද දෙනලද ආමිස හෝ හැල් සහල්- උදු මුං මැ (පුබ්බන්තාපරන්න) ආදිය හෝ ගනියි. ඒවා වැඩිදියුණුව පිණිස යොදවයි. මෙසේ වැඩෙනු ලබන සම්පත් ඇතිවත්ම ගව මහිෂ දාසිදාසාදීන්ද පිරිවරා ගනියි, මහත් වස්තු සම්භාරයක්

ඇතිකර ගනියි. 'දොරටු සතරක් සහිත ගෙයක් තනා වාසය කරයි, යනු මේ නිසා කිය.

තමහං යථාසත්ති යථාබලං පටිසුපේස්සාමි- මේ මොහුගේ ප්‍රතිපත්තිමුඛයයි මේ මුවින් මොහු පිළිපදියි.

මෙපමණකින් බුදුහු සියලුම තවුස් පැවිදි තතු දැක්වූහ. ඒ කෙසේද? තවුසෝ අට ආකාරයකි. (කොටස් අටකි) ඒ. 1 සපුන්තහරිය 2 උඤ්ජාවරිය 3 අනග්ගිපක්කික 4 අසාමපාකික 5 අස්සමුට්ඨික 6 දන්වක්කලික 7 පවත්ත ඵලභෝජ 8 පණ්ඩුපලාසිකා යනුයි. එහි යමෙක් කේනිය ජට්ඨයා සෙයින් වස්තුව ඇතිකරගෙන අඹුදරුවන් සමග වසද්ද ඔව්හු සපුන්තහරිය නම්. යමෙක් වනාහි 'මුලු ජීවිත කාලයම පැවිද්ද සඳහා යෙදවීම නොහොබනේය'යි සලකා වී වැපිරීම් ගොයම් මැඩීම් ආදිය කිරීම් කෙත්වත් කිරීම් ආදියෙහි යෙදෙද්ද ඒවා ගෙන ගෙදර ගෙනවුත් පිසා වළඳ යැපෙද්ද ඔව්හු උඤ්ජාවාරික නම්. 'ගොයම් මඩින කමතක් ගානේ ඇවිද වී ගෙනවුත් කොටා පිරිසිදු කොට භුක්තිවිදීම නම් නුසුදුසුය'යි සිතා යමෙක් ගම් නියම්ගම්වල ඇවිද සහල් හික්ෂා ලබාගෙන ඒවා උසා වළඳන්ද ඔව්හු 'අනග්ගිපක්කික' නම්. 'තමාම උසාගෙන කෑමෙන් පැවිද්දාට ඇති ප්‍රයෝජන කිම?'යි සිතා ඇතමෙක් ගමට වැද පිසූ ආහාරම පිළිගෙන වළඳන්ද ඔව්හු 'අසාමපාකික' නම්. තවත් සමහරෙක් 'දිනක් පාසා ආහාර සෙවීම නම් පැවිද්දාට දුකකි' යනු සලකා ගල් පතුරකින් (ගල් මීටක් සහිත ආයුධයකින්) ඇඹරැල්ල ආදී ගස්වල පොතු ගෙන කොටා අනුභව කරද්ද, ඔව්හු අස්ම මුට්ඨික නම්. තවත් කෙනෙක් ගලෙන් ගස් පොතු කොට, ගෙන හැසිරීම නම් දුකකි'යි සලකා දන්වලින්ම ගලවාගෙන කති. ඔව්හු දන්වක්කලික නම්. තවත් සමහරෙක් 'දන් වලින් ගස් පොතු ගලවාගෙන කෑම පැවිද්දාහට ඉතා දුකෙකි'යි සිතා ගල්, පොලු ආදියෙන් ගසා කඩාගත් ගෙඩි වළඳද්ද ඔව්හු පවත්තඵලභෝජ නම්. තවත් කෙනෙක් 'ගල්, පොලු ආදියෙන් කඩාගත් ගෙඩි පරිභෝගය පැවිද්දාට අකැපය'යි සලකා ඉබේම වැටෙන ගෙඩි මල් පලාකොළ කමින් යැපෙද්ද, ඔව්හු පණ්ඩුපලාසික නම්. උත්කෘෂ්ට, මධ්‍යම, මෘදුක කියා ඔව්හු

කොටස් තුනකට බෙදේ. ඔවුන් අතුරෙන් යමෙක් වැදගත් තැනින් නොනැගිට අතින් ගතහැකි ප්‍රමාණ තනි චූටුන දේ ගෙන වළඳද්ද, ඔව්හු උත්කෘෂ්ටයෝය. යමෙක් එක ගසක් යටින් වෙනත් ගසක් කරා නොයද්ද ඔව්හු මධ්‍යමයෝය. යමෙක් ඒ ඒ ගස් කරාගොස් සොයාගෙන වළඳද්ද ඔව්හු මෘදුකයෝය. මේ තවුස් පැවිදි ක්‍රම අටම යටකී සතරෙහි ඇතුළත් වෙයි. කෙසේද? මොවුන් අතුරෙහි සපුන්ත හරිය, උඤ්ජාවරිය, යන දෙදෙනා දන් හල් ඇසුරු කරති. අනග්ගිපක්කික, අසාමපාකික යන දෙදෙනා ගිනිහල් ගෙවල් ඇසුරු කරති. අස්මමුට්ඨික, දන්තවක්කලික යන දෙදෙනා අල මුල් ගෙඩි වැළඳීමෙන් යැපෙන්නෝය. පණ්ඩුපලාසිකයා පවත්තඵලභෝජියෙකි. 'මෙපමණකින් බුදුහු සියලුම තාපස පැවිදි ක්‍රම විස්තර ලෙස දැක්වූහ, යනු ඒ නිසා කිය.

දැන් බුදුහු ආචාර්යායා සහිත අම්බට්ඨයාගේ විජ්ජාවරණ සම්පත්තියෙන් අපායමුඛයට නොපත් බව දක්වනු වස් 'අම්බට්ඨය, එය කුමක්දැයි සිතන්නෙහිදැ'යි ඇසූහ. එය ඉතා ප්‍රකට තේරුම් ඇත්තේමය.

අත්තනා අපායිකෝපි අපරිපුරමානෝ - තමා විසින් විජ්ජාවරණ සම්පත් අසම්පූර්ණ කරනලද බව.

දත්තිකං - දෙනලද

සම්මුඛිභාවම්පි නදදාති- කුක් හෙයින් නොදෙයිද? ඔහු වනාහි හුවෙන් ආචර්ජනී නම් එක් විජ්ජාවක් දැනිය යම් දිනක රජ මාහැඟි ලෙස සැරසෙයිද එකල රජ සම්පයේ හිඳගෙන ඒ සැරසිල්ලේ නම ගනියි. රජ නම ගත් කල 'නොදෙමි'යි කීමට අපොහොසත් වෙයි. එසේදී යළිත් දෙවන වරට ඇතිවන උත්සව දිනයේදී 'සැරසිල්ල ගෙනෙව්'යි කියා 'නැත, දේවයිනි, ඔබවහන්සේ විසින් එය බමුණාහට දෙන ලදී'යි පැවසූ කල 'එය කුමක්හෙයින් දුන්නේදැ'යි ඇසීය. ඒ ඇමතියෝ 'එම බමුණා ඉදිරියේදී ආචර්ජනී නම් මායාවක් කිරීමට දැනියි. එයින් ඔබවහන්සේ වසඟකරගෙන ගියේය'යි පැවසූහ. තවත් කෙනෙක් රජු හා ඉතා විශ්වාසී බව නො ඉවසමින් කීහ. 'දේවයිනි, මේ බමුණාගේ ශරීරයෙහි සුදු කබර සහිත කුෂ්ට

රෝගයක් තිබේ. ඔබවහන්සේ මොහු දුටුවිට වැළඳගෙන ඇඟ පිරිමදිවී. මේ කුෂ්ටය නම් කාය සංසර්ග වශයෙන් බෝවෙයි. එය පමණක් නොකරවී,' යනුයි. එතැන්පටන් ඔහුට රජ හමුවීමට අවස්ථාවක් නොදෙයි.

තිරෝ දුස්සේන මන්තේති- ඒ බමුණා නුවණැත්තේය, රාජ්‍යපාලන නීතියෙහි විශාරදයෙකි. ඔහු හා කථාකොට කරනලද කටයුත්තක් නම් නොවැරදෙයි. ඒ නිසා තිරයකින් අවට වටකොට කරනලද පවුරකින් ඇතුළත සිටගෙන පිටතින් සිටිනා ඔහු (බමුණා) සමග සාකච්ඡා කරයි. තිරෝ දුස්සේන නම් රෙදි තිරයකින් වටකළ-තිරය ඇතුළේ සිටගෙන යනුයි.

ධම්මිකං - නිවැරදි.

පයනං - ගෙනහැර දක්වන ලද

කතන්තස්ස රාජා - යම් රජෙකුගේ බ්‍රාහ්මණයෙක් මෙබඳු හික්මාවක් පිළිගන්නේද, කෙසේ නම් ඒ බමුණාට එම රජ හමුවීමට අවස්ථාව නොදෙන්නේද? මොහු නොදන්නේද යැයි වටිල්ලෙන් ගනියි එහෙයින් ඔහුට හමුවීමට පවා රජ ඉඩ නොදෙයි, යනු මෙහි තීරණය කළයුතු අදහස වෙයි. මේ කරුණ හැර රජුන්ගේත් බමුණන්ගේත් අන් කිසිවක් නොදනියිද මෙසේ සගවා තුබූ ඒ රහස පමණක් දැනගනියි, යනුවෙන් ඒකාන්තයෙන් මේ ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයා සියල්ල දන් හෙයින් මෙසේ අත්තිම තීරණයට බැසගත්තේයයි පැවසිය.

තං කිම්මඤ්ඤස්ස අම්බට්ඨ ඉධ රාජා - දැන් මේ අම්බට්ඨයාත් ඔහුගේ ගුරුවරයාත් මොහුගේ මන්ත්‍රය නිසා මානයෙන් උඩගැවුණුය, එහෙයින් ඔවුන්ගේ මන්ත්‍රය ඇසුරුකොට පවතින මානය මැඩීම සඳහා මත්තෙහි දේශනාව වඩා දියුණු කරමින් 'අම්බට්ඨය, ඒ කිමකැයි දන්නෙහිද? මෙහි රජ යනාදිය වදාළහ.

රජුපත්ථරේ - රියෙහි රජුගේ යහනාව පිණිස පලස් අතුරා පිළියෙළ කළ පෙදෙස.

උග්ගේතිවා - උසස්ව නැගීසිටි ඇමතියන් විසින්

රාජඤ්ඤේති - අභිෂේක නොකළ කුමරුන් විසින්

කඤ්චිදේව මන්තණං - 'අසවල්' පෙදෙසෙහි විලක් හෝ ඇලක් තැනීමට සුදුසුය. අසවල් තැන ගමක් හෝ නියම් ගමක්

හෝ නගරයක් හෝ ඉදිකිරීමට යෝග්‍යය.' යනුවෙන් මේ අයුරින් ප්‍රකාශකරණ බලවත් මන්ත්‍රයකි. රජු විසින් යමක් මේ අයුරින්ම මන්ත්‍රණය කරනලදද එයම එවැන්නන් විසින් හිස එසවීම බැම එසවීම ආදී ආකාරයෙන් පවසන්නේය.

රාජහණිනං - ඒ ඒ කටයුතු සිදුකරගැනීමට සමත් යමක් රජුනට කියන ලදද, ඔහුද ඒ ඒ කටයුතු සිදුකර ගැනීමට සමත්දේ කියයි, යන අදහසයි.

පවත්තාරෝ - පවත්වන.

යේසං - යමෙකු සතු.

මන්තපදං - වේද සංඛ්‍යාත මන්ත්‍රය.

ගීතං - අට්ඨක ආදී දසවිධ පැරණි බමුණන්ගෙන් පැවතෙන ස්වරසම්පන්නි වශයෙන් හදාරණ ලද.

පවුත්තං - අනුන්ට කියන ලද,

සමිහිතං - එළඹ සිටී, රාසි රාසිකොට - පිඩුකොට තැබූ,

තදනුගායනති - දැන් වනාහි බමුණෝ තත්ත්වලින් පෙර ගැයූ ගීත යළිත් ගයත්-හදාත්.

තදනුභාසනති - එයට අනුව පසති, මෙය පළමු කී දෙයටම සමාන පදයකි.

භාසිත මනුභාසනති - ඔවුන් විසින් කියනලද දේ අනුව කියති.

වාචිත මනුවාවෙන්ති - ඔවුන් විසින් අනුන්ට කියනලද දෙයට අනුව කියති.

සෙය්‍යට්ඨං? - ඔව්හු කවරේද? කෙබඳුද?

අට්ඨක - යන මේ ආදිය ඔවුන්ගේ නමය. ඔව්හු වනාහි දිවැසින් බලා අනුන් නැසීමාදියක් නොකොට කාශ්‍යප නම් සම්මා සම්බුදුන්ගේ ධර්ම මාර්ගය හා සසඳ මන්ත්‍ර ගෙතුන. පිළිවෙළ නොසිඳි පැවතෙන බමුණෝ පාණාපිපාතාදිය බහා ත්‍රිවේදයන් බිඳ බුද්ධ වචනය හා විරෝධිකම් ඇතිකළාහුය.

තේතං ධානං විජ්ජති - යම්හෙයකින් තෝ සෑම්චරයෙක් වන්නෙහිද, ඒ කාරණය විද්‍යමාන නොවේ. මෙහිදී බුදුහු 'මේ තෙමේ විචාරද්දීත් තමාගේ තත්වය වසා සඟවාගෙන සිටින බව දැනගෙන ප්‍රතිවචන නොදෙයි, යනුත් දනිති. ඒ නිසා

පිළිතුරු බස්ද නොගෙනම සාමී බව ප්‍රතික්ෂේප කරති. වර්ජනය කරති.

දැන් යම් හෙයකින් ඒ පැරණි දස බමුණෝ පිළිගදින් තොරවුවාහු ස්ත්‍රී ගදින් ඇත්වුවාහු බැඳුන කිලිටි සහිත බඟසර හැසිරෙන අරණ්‍ය සෙනසුනෙහි පර්වත පාදවල වන මුල් ගෙඩි ආදිය ආහාර කරගෙන වසති. යම් අවස්ථාවක කොතැනක හෝ යෑමට කැමති වෙද්ද එකල සෘද්ධි බලයෙන් අහසින්ම යෙති. ඔවුන්ට යාන වාහනවලින් වැඩක් නැත. හැම දිසාවලම මොවුන්ට මෙමත්‍රී ආදී බ්‍රහ්මවිහාර භාවනාවන්ම ආරක්ෂාවෝ වෙති. ඔවුන්ට ප්‍රාකාර-තාප්ප, කොට, මුරකාර ජනයා ආදියෙන් පලක් නැත. මේ අම්බට්ඨයා විසිනුත් ඔවුන් පිළිබඳ මේ වත් පිළිවෙත් ඇසුවිරුය. එහෙයින් ගුරුවරයා සහිත මොහුට ඔවුන්ගේ ප්‍රතිපත්තීන්ගෙන් දුරින්ම දුරුවූ බව දැක්වීමට 'අම්බට්ඨය, එය කුමකැයි දන්නෙහිද?' යනාදිය පැවසූහ.

විවිධකාලකං - සොයා ඉවත්කළ කල් ඇති.

වේදිකන්තපස්සාහි - රෙදි පටවල් රෙදි වෙලු ආදියෙන් වෙලන්තන් විසින් නමා පහසු කරනලද,

කුන්තවාලේහි - සැරසිලි සඳහා පිළියෙළ කිරීමට සුදුසු තැන්වල අස්කෙදිවලින් සරසන ලද, මෙහිදී අස්දෙනුන්ගේ කෙදි සහිත වල්ගද සරසන ලදී. රථ එසේ නොසරසන ලදී. අස් දෙනුන්ගෙන් යුතු බැවින් රියද 'කුන්තවාලා' යන්නෙන් හඳුන්වයි.

උක්ඛිණ්ණපරිබාසු - සරසන ලද අගලවල.

ඔක්ඛිත්ත පලිසාසු - තබනලද දොරපොළුවල.

නගරුපකාරිකාසු - මෙහි 'උපකාරිකා' යන්නෙන් අනුන් නැගීම වැළැක්වීම සඳහා භාත්පස නගර තාප්පයේ යට කොටසේ හුණු බදාම ගැමයයි කියයි. මෙහි වනාහි ඒ උපකාරිකා වලින් යුතු නගරයන්ම 'නගරු පකාරිකා' යන්නෙන් අදහස් කරනුලදී.

රක්ඛාපෙත්ති - එබඳු නගරවලත් වසන්නෝ පවා තම තමන්ගේ ආරක්ෂාවද ඇතිකර ගනිත්.

කංඛා - සර්වඥද? නැද්ද? යනුවෙන් ඇතිවන සැකය

විමති - එයටම සමාන පදයකි. විකාර අදහස, තීරණය කිරීමට අසමත් යන අර්ථයි. බුදුහු 'අම්බට්ඨයාට මේ

ආත්මභාවයේදී මාර්ග ලැබීමක් නැත යන මෙය වදාළහ. 'හුදෙක් දවස ගෙවියයි. මොහු ආවේ ලක්ෂන සෙවීම සඳහාය. ඒ කටයුත්තද දැන් ඔහු සිහි නොකරයි. ඒකාන්තයෙන් මොහුගේ සිහිය ඇතිවීම-ඉපදීම සඳහා නයක්‍රමයක් ඉදිරිපත් කරමි.' යනු කියා. මෙසේ කියා වැඩහිඳින කල හෝ නිදන කල බුදුවරයන්ගේ කිසිම ලක්ෂණයක් සෙවීමට නොහැකිවෙයි. සිටින විටත් සක්මන් කරන විටත් හැකිවෙයි. පුරුදුකම් ඇතිව බුදුන්ගේ ලකුණු සෙවීම සඳහා පැමිණි බව දැන හුනස්නෙන් නැගිට සක්මනට බැස්සහ. ඒ නිසාම බුදුහු නැගිට බැහැරකට පැමිණි බව දක්වයි.

සමන්තේසි - සෙවිය, ගණන් කරමින් සම කෙළේය.

යේ භූයෝන - පාඨ වශයෙන් බොහෝසේ දිටිය අල්ප දේ නොදිටිය. එයින් යමක් නොදුටුවේද ඔවුන් දැක්වීමට පැවසිය.

සංඛති - අනේ! ඒකාන්තයෙන් දකින්නේ නම්, යනුවෙන් බලාපොරොත්තු වෙයි.

විචිකිච්ඡති - ඒ ඒ තැනින් එකිනෙක සොයන්නේ වෙහෙසට පත්වේ දැකගැනීමට අපොහොසත් වෙයි.

නාදිමුච්චති - ඒ විචිකිච්ඡාවේ මගින් කෙළවරකට නොයයි.

න සම්පසීදති - එයින් 'මෙතුමා පරිපූර්ණ ලක්ෂණ ඇත්තෙකි' යනුවෙන් භාග්‍යවතුන් කෙරෙහි පැහැදීමකට නොපැමිණෙයි. සැකයෙන් හෝ දුබලව විමති සහිතව කියනලදී. විචිකිච්ඡාවෙන් මධ්‍යමයද තහවුරු ලෙස නොසිතාගැනීමෙන් බලවත්වද නොපැහැදීමෙන් ඒ කී තුන් ධර්මයන් අනුව සිතේ කිලුටු බව වේ.

කෝසෝතිතේ - වත්ථිකෝෂයෙන් සැඟවුන.

වත්ථගුය්හ - රහසඟ, ලිඟුව, බුදුන්ගේද ඇතාගේ සෙයින් කෝෂයෙන් සැඟවුන රන්වන් පියුම් ගැබකට සමාන පුරුෂලිඟුවක් ඇත. ඔහු එය වස්ත්‍රයෙන් සැඟවී ගිය බැවින් නොදක්නේ (කෝෂගතව ඇතිබැවින්ද මොහුනට යෙදේ) මුවතුළවූ දිවෙහි දිගු බවද නොසලකන්නේ ඒ ලක්ෂණ දෙකෙහි සැකයට පත්විය. වෙහෙසටද පත්විය.

තථා රූපං - කෙබඳු ආකාරයක්ද? කිමෙක්ද? මෙහි අනිකෙකු විසින් කියයුත්තක් ඇද්ද? මිළිඳු රජු විසින් අසන ලදුව නාගසේන තෙරුන් විසින් මෙසේ පවසන ලදී:-

"නාගසේනයන් වහන්ස, භාග්‍යවතුන් විසින් ඉතා බැරැරුම් දෙයක් කරන ලදී" යනුයි. එයැසූ නාගසේන තෙර මෙසේ අසයි,

"මහරජ! ඒ කිමෙක්ද?" කියයි.

'වහන්ස ඛුන්මායු ඛුන්මණයාගේ අතවැසි උත්තරහටද බාවාරියගේ අතවැසි සොළොස් බමුණන්ටද සේල බමුණගේ අතවැසි තුන්සියයක් මාණවකයන්ටද මහජනයා විසින් ලජ්ජා අවුස්සන තැන (බුදුහු) දැක්වූහ" යනුයි. (නාගසේන තෙර)

"මහරජ බුදුන් ලජ්ජාවියයුතු රහසඟ පිහිටි තැන දැක්වූයේ නොවේ. ඡායාමාත්‍රය පමණකි ඒ දැක්වූයේ ඉර්ධියෙන් පිළියෙළ කොට අඳනය හැඳ බඳපිටිය බැඳ සිව්ව පෙරවූ ඡායාරූපමාත්‍රය පමණක්මය, මහරජතුමනි! ඒ දැක්වූයේ. (මිළිඳු රජ)

වහන්ස, ඡායාව දුටුකල දුටුයේම නොවේද? සිටුව මහරජ ඒ හෘදය රූපය දැක වටහාගන්නා සත්වයෙක් වන්නේය. බුදුහු හෘදය මාංශය පිටතට දක්වා පෑම වැනි දෙයකි, කෙළේ."

'නාගසේනයන් වහන්ස, යෙහෙකි. ඔබ වහන්සේ ඉතා දක්ෂ සේක යනු කිය."

නින්තමෙන්වා - ඉවතට ගෙනහැර දක්වා.

අනුමසි - කර්කශ කුරක් මෙන් පිරිමැද්දේය. එසේ කිරීමෙන් මෙහි මෘදුබව ඇතිවේ, කණ පිරිමැද ඇදීමෙන්, දිගුවේ, නාසය පිරිමැදීමෙන් තුනී-මෘදු බව ඇතිවේ, නළල පිරිමැදීමෙන් පළල්වේ, යයි පවසන ලදී.

පතිමානෙන්තෝ - පමුණුවමින් මොහුගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තු වන්නේ, යන අදහසයි.

කථාසල්ලාපෝ - කතාවද සල්ලාපයද, පිළිතුරු දෙමින් කරන කතාව.

අහෝවත - ගැරහීම හඟවන වචනයයි.

රේ - පිළිකුළින් පහත් අයට ආමන්ත්‍රණය කරන පදයකි.

පණ්ඩිතකා - මෙයද පිළිකුල් උපදවමින් කිය. සෙසු දෙපදයෙහිද අරුත් මෙසේමය.

ඒවරුපෙන කිරහෝ පුරියෝ අත්ථවරකෙන්- 'ඔබ යම් බඳු, එබඳු වැඩ කරන හිතවතුන් ඇතිකල්හි එම තැනැත්තා නිරයටම යන්නේය, අන් තැනක නොයන්නේය' යන මේ වැකිය මේ අදහස දැක්වීම සඳහා කිය.

ආසප්ප ආසප්පා - ගට ගටා.

අමිහෙපි ඒවාං උපනියා උපනියා- 'අම්බට්ඨ පොක්ඛරසාති නම් බමුණා' යනාදිය කියා මෙනයින් එළවා සැඟවුන කරුණ ඉදිරිපත්කොට ශුද්ධ දාස ආදී කරුණු ගෙනහැර පා කිය. 'තා විසින් අපට ආක්‍රෝෂ කරන ලදී. යන අදහසයි.

පදසා යෙව පවත්තේසි - පයින් ගසා බිම හෙළිය. පෙර මොහු ගුරුතුමා සමග රියට නැග ගියේද, මොහුගේ එම ස්ථානයද පැහැරගෙන රිය ඉදිරිපසින් පයින්ම ගියේය.

අති විකාලෝ - නොකල්ය, සතුටු වියයුතු කථාවටද අවස්ථාවක් නැත.

ආගමානුබෝධහෝ - පින්වත, මෙහි පැමිණීම

අධිවාසේතු - ඉවසාවා පිළිගනිවා.

අප්පතනාය- තොප කෙරෙහි යම්කිසි ක්‍රියාවක් මාගෙන් අද වන්නේද ඒ පිනක් හෝ ප්‍රීතියක් ප්‍රමුදිත බවක් යන මේවාය. ඒවා ප්‍රයෝජන කරගෙනය.

අධිවාසේසි භගවා තුණ්හි භාවේන - බුදුහු කයේ කොටස් හෝ වචනයේ කොටස් නොසොල්වා ඇතුළතම ක්ෂාන්තිස හසුරුවමින් තුෂ්ණිමිභාවයෙන් ඉවසා වදාළහ. බ්‍රාහ්මණයාට අනුග්‍රහ කිරීමිවස් සිතින්ද පිළිගත්තේයයි කියනලදී.

පණිතේන - උතුම් ශ්‍රේෂ්ඨ.

සත්තථා - සියතින්

සත්තප්පෙත්වා - මනාසේ - කැමති පරිදි සතප්පා සම්පූර්ණ ලෙස කැමති පරිදි සැහීමට පමුණුවා.

සම්පවාරෙත්වා - මනාසේ පවරා, මෙපමණක් සැහෙයි, තවත් එපායි අතින් වළක්වා.

භුත්තාවිං - අනුභවකළ, වැළඳු

ඕණිතපත්තපාණිං - පාත්‍රයෙන් ඉවතට ගත් අත ඇතිව, අත ඉවතට ගත් යන තේරුමයි. අතද පාත්‍රයද සෝදා

එකත්පසෙක පාත්‍රය තබා හුන්නාවූ, යන තේරුමයි. 'ඕණිත්තපත්ත පාණි' කියාත් පාඨයක් ඇත. එහි අදහස නම් නොයෙක් ආකාරයෙන් පාත්‍රයෙන් ඉවත් කළ අත ඇති, යනුයි.

ඒකමන්තං නිසිදි - බුදුන් මෙබන්දෙකැයි සලකා එක ඉඩ ඇති පෙදෙසක හුන්නේය, යන තේරුමයි.

ආනුපුබ්බිකථං - පිළිවෙළ කථාව අනුපිළිවෙළ කථා නම් - දාන කථාවට අනතුරුව සීල කථාවද සීල කථාවට අනතුරුව ස්වර්ග කථාවද ස්වර්ග කතාවට අනතුරුව මාර්ග කථාවද යන පිළිවෙළින් මොවුන්ගේ අර්ථ පැහැදිලිකිරීම් වශයෙන් පවත්වන පිළිවෙළ කථාය.

සෙය්‍යට්ඨං දානකථා - දාන කථාව කෙසේද යත්-

ඕකාරං - පහත් - ලාමක බව.

සාමුක්කංසිකා - තෙමේ උසස්කොට - තමා විසින්ම උද්ධරණය කොට ගත් හෙවත් සයම්භූඥානයෙන් දකින ලද, අන්‍යයන්ට අසාධාරණවූ, ඒ ආර්ය්‍ය සත්‍ය දේශනාව කවරිද?

(i) දුක්ඛ (ii) සමුදය (iii) නිරෝධ (iv) මග්ග යනුයි.

ධම්මවක්ඛං - මෙහිදී සෝවාන් මාර්ගය අදහස් කරන ලදී. එහි උත්පත්ති ආකාරය දක්වනු සඳහා "යංකිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධ ධම්මං"- ඇතිවන යම්කිසි ධර්ම කෙනෙක් වේද, ඒ සියල්ල විනාශවනසසුලය, යනු කිය. එම නිරෝධය අරමුණු කරගෙන කෘත්‍ය වශයෙන් හැම සංස්කාර ධර්මයන් අවබෝධ කරමින් උපදියි.

දිට්ඨධම්මෝ - මොහු විසින් ආර්ය්‍ය සත්‍ය ධර්මය දක්නා ලද්දේනුයි- දිට්ඨධම්ම නම්. සෙසු පදයන්හිද මෙම ක්‍රමයමයි.

තිණ්ණ විචිකිච්ඡෝ - මොහු විසින් ඉක්මවූ විචිකිච්ඡාව ඇත්තේනුයි- තිණ්ණවිචිකිච්ඡ නම්.

විගතකථංකථෝ - පහව ගිය සැකය මොහුට ඇත්නුයි- විගතකථංකථී නම්.

වේසාරජ්ජප්පත්තෝ - විසාරදබවට පත්. කොතන්හිද? බුදුසසුනෙහි.

අපරප්පච්චයෝ - මොහුට පරෝපච්චය (මත්තෙහි ප්‍රත්‍යාවිම්) භාවයක් නැත. අන්‍යයාගේ ශ්‍රද්ධාව මෙහි නොපවතියි

යන තේරුම අනුව 'අපරප්පච්චය'යි කියයි. සෙස්ස හැම තන්හිම පෙරකී ක්‍රම අනුව පැවති බැවින් නොගැඹුරු බැවින් ප්‍රකටව වැටහේමය, යනුයි.

සුමංගල විපාසිනී නම් දීඝනිකාය අටුවාවෙහි
අම්බට්ඨ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේය.

සෝණදණ්ඩ සූත්‍ර වර්ණනාව - 4

'ඒවං මේ සුතං' -පෙ- අංගෙසු- යනුවෙන් සෝණදණ්ඩ සූත්‍ර දේශනාව ඇරඹීය. මෙහි ඒ ගැටළුපදයන් විස්තර කර දැක්වීමයි.

අංගෙසු - අංග නම් පැහැදිලි ඵලවන බව හේතුකොට ගෙන ලබන ලද නාම ව්‍යවහාර ඇති රජකුමරුවෝය. ඔවුන්ගේ වාසය සහිත එක ජනපදයක් වුවද රූඪී ශබ්ද වශයෙන් 'අංග' යයි කියයි. ඒ අංග ජනපදයෙනි.

චාරිකා- මෙහිද අතුරිත චාරිකාවද නිබද්ධ චාරිකාවද අදහස් කෙරිනි. එකල වනාහි දස දහසක් ලෝක ධාතුන් බලා වදාරන භාග්‍යවතුන්ගේ ඤාණ නමැති දැළට සෝණදණ්ඩ නම් බමුණා හසු වී පෙනී ගියේය. ඉක්බිති බුදුහු 'මේ බමුණා මගේ ඤාණ ජාලාවෙහි පෙනීයයි, කිමෙක්ද? මොහුට උපනිශ්‍රය සම්පත්තියක් ඇද්ද'යි බලන කල දුටහ. 'මා එහි ගිය කල මොහුගේ අතවැසියෝ දොළොස් අයුරකින් බමුණාගේ ගුණ වර්ණනා කියා මා හමුවට පැමිණීමට ඉඩ නොදෙති. ඔහු ඒ වාදය බිඳ දමා එකුත්තියේ අයුරකින් මාගේ ගුණ වණා මා කරා පැමිණ ප්‍රශ්න විචාරන්නේය. ඔහු ප්‍රශ්න විසඳීම් කෙළවර සරණ යන්නේය'යි දැන පත්සියයක් හික්මුණු පිරිවරා ඒ ජනපදයට වැඩීම සඳහා මගට බැසගත්තාහුය. 'අංග ජනපදයන්හි හැසිරෙන -පෙ- චම්පා නුවර යම්තැනකද එහි පැමිණියහ' යනු එහෙයින් කිය.

ගග්ගරාය පොක්බරණියා තීරේ - ඒ චම්පා නුවරට නුදුරෙහි ගග්ගරා නම් රජ මෙහෙසියක් විසින් සාරවන ලද බැවින් ගග්ගරා යන නම ලත් පොකුණක් ඇත. එහි ඉවුර හාත්පසින් නිල

පිතාදී වර්ණ පහින් යුතු මලින් ගැවසීගත් මහත් සපු වනයක් ඇත. බුහුදු ඒ මල් සුවඳින් සුවඳවත්වූ සපුවෙනෙහි වසති. ඒ නිසා 'ගග්ගරා පොකුණු ඉවුරෙහි' යනු කිය.

මාගධෙන සේනියේන බිම්බිසාරෙන - ඒ රජ මගධ රට වැසියන්ට ප්‍රධාන බැවින් 'මාගධ'යි කියති. මහත් පිරිවර සෙනහින් යුතු බැවින් 'සේනිය'යි කියති. 'බිම්බි' යනු රත්නය. එහෙයින් අගනා රන්වන් පැහැයෙන් යුතු බැවින් 'බිම්බිසාර'යි කියති, යනු දතයුතුය.

සංඝ - බොහෝ සමූහ වශයෙන් එක්වී ඝනවූ සමූහවූ බැවින් 'සංඝ' නම්.

සංඝි - එක එක දෙසට විහිදී ගිය සමූහයා ඇත්තේනුයි සංඝි නම්.

ගණිභූතා - පෙර නගරය තුළින් ගණන් කිරීමක් නැතිව බැහැරට නික්ම ගොස් සමූහ සහිත වීනුයි 'ගණිභූත' නම්.

බත්තං ආමන්තේසි - බත්ත නම් අසන ලද ප්‍රශ්නයන් විසඳීමට සමත් මහ ඇමතියාය. ඔහු කැඳවීය.

ආගමෙන්තු - මොහොතකට පැමිණේවා.

නානා චේරජ්ජකානං- නොයෙක් රාජ්‍යවල තවත් නොයෙක් කාසි කෝසලාදී රාජ්‍යවල උපන් ඒ රාජ්‍යවල හෝ වාසය කරන, ඒ රාජ්‍යවලින් පැමිණි හෝ යන මේ තේරුම් අනුව 'නානාචේරජ්ජක'යි කියති.

කේනවිදේව කරණියේන- එනුවර කටයුතු දෙකක් කරණකොට ගෙන බ්‍රාහ්මණයෝ රැස්වෙති. යාග හෝම සඳහාද මන්ත්‍ර සප්තධායනය සඳහා යන මේ දෙකයි. එදා එනුවර යාගයක් නම් පැවතුනේ නැත. සෝණදණ්ඩයාගේ සම්පයෙහි මන්ත්‍ර හදාරනු සඳහා මොව්හු පැමිණියාහුය. 'කිසියම් කටයුත්තක් සඳහා' යනු ඒ නිසා කිය.

අථ ඛෝ තේ බ්‍රාහ්මණා - ඔව්හු සෝණදණ්ඩ බමුණාගේ යාම අසා මෙය සිතූහ. 'මේ සෝණදණ්ඩ බමුණා නැගී ගිය අදහස් ඇතියෙකි. බෙහෙවින් සෙසු බමුණෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සරණ ගියාහුය. මොහු තවම එසේ නොවූහ. ඉදින් මොහුද දැන් එහි යයිද ඒකාන්තයෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ

පොළඹවා වසඟ කරවා ගන්නා මාසා බලයෙන් වසඟ කරවාගෙන තමන් සරණ ගත්වකි. ඒ හේතුවෙන් මොහුගේ ගෙදොරටද බමුණන්ගේ රැස්නොවීම සිදුවන්නේය. ඒ නිසා අපි ඒකාන්තයෙන් මොහුගේ ගමනට අනතුරු කරමු' යයි සාකච්ඡා කරගෙන එහි ගියාහුය. 'ඉක්බිති ඒ බමුණෝ' යනු ඒ සඳහා පැවසීය.

ඉමිනා පංගේන - මේ කාරණයෙන් මෙසේ එක් කරුණක් කියා යළිත් තමාගේ ගුණ කියන කල නොසතුටුවන සත්වයෙක් නම් නැත. ඒකාන්තයෙන් මොහුගේ ගුණ වර්ණනා කීමෙන් ගමන වළක්වමු'යි සිතා පින්වත් සෝණදණ්ඩ තෙමේ දෙපසින්ම පිරිසිදු කෙනෙකි, යනාදී කරුණු පැවසූහ.

උභතෝ - දෙපසින්. මව් පසින් හා පිය පසින්. පින්වත් ඔබගේ මව බැමිණියෙකි. මවගේ මවත් බැමිණියෙකි. ඇයගේ මවත් බැමිණියෙකි. පියා බමුණෙකි, පියාගේ පියාත් බමුණෙකි, ඔහුගේ පියාත් බමුණෙකි. යනුවෙන් මෙසේ ඔබ තුමාගේ මව්පසින් හා පිය පසින් යන දෙපාර්ශවයෙන්ම පිරිසිදුය.

සංසුද්ධ ගහණිකෝ - ඔබගේ මවු කුස පිළිසිදු ගැනීම ඉතා සුදුසු අන්දමින්ම සිදුවී තිබේ. 'සමන විපාක ඇතිව මවගේ කුස පිළිසිදු ගැනීමකි' මෙහි වනාහි කර්මජ තේජෝ ධාතු ග්‍රහණය කියන ලදී.

යාව සත්තමා පිනාමහ යුගා - මෙහි පියාගේ පියා පිනා මහ නම්. ඒ පිනාමහගේ යුගය පිනාමහයුගයයි. යුගය නම් ආයු ප්‍රමාණයයි. මෙය කියුම් මාත්‍රයක් පමණකි. අදහස වශයෙන් නම් මුත්තා (සීයා) ම පිනාමහ යුගය යන කියයි. ඊට ඉහත සිටි සියලු පැරණි මුතුන් මිත්තෝ පිනාමහ ග්‍රහණයෙන්ම ඇතුළත් වේ. මෙසේ කුල පරපුරේ හත්වන පුරුෂයා (සීයා) දක්වා පිරිසිදු බව දක්වයි.

අක්ඛිත්තෝ අනුපක්කුට්ඨෝ ජාතිවාදේන - 'මොහුගෙන් ඇති එල කීම, මොහු ඉවත් කරව්' යනුවෙන් මෙසේ ඉවත් නොකෙළේ-අපහාස නොකෙළේ, ආකෝෂ නින්දා ආදිය නොලැබූ තැනැත්තා 'අනුපක්කුට්ඨ' නම්. කිනම් කරුණකින්ද? ජාතිවාදයෙනි, මෙසේ හෙයින් මොහු හිත ජාතිකයෙකි' යන මේ ආදී වචනවලින්.

අඩිසෝ - අසාස-පෙණ්වරියා.

මහද්ධනෝ - මහත් ධනයෙන් යුතු ඔබතුමාගේ නිවසෙහි පොළොවේ පස් වැලිවලට සමානව බොහෝ ධනය ඇත. ශ්‍රමණ ගෞතමයා නම් නිර්ධනයෙකි. ධනය නැත්තෙකි. සිඟකෑමෙන් උදර පෝෂණය කරගෙන යැපෙන්නෙකැයි දක්වති.

මහා හෝගෝ - පඤ්චකාම සම්පත් වශයෙන් මහා උපහෝග සැප ඇති මෙසේ යම් ගුණ පවසද්ද ඒ ඒ පවසන ගුණය විරුද්ධව බුදුන්ගේ නුගුණම දක්වමු'යි සිතමින් කියති.

අභිරූපෝ - සෙසු මනුෂ්‍යයන්ට වඩා රූප ශෝභා ඇති.

දස්සනියෝ - බලන්නට දවසක් මුලුල්ලේ බලා සිටියත් එපානොවන- ඇතිනොවන. දැකීමට ඉතා යෝග්‍ය,

පාසාදිකෝ - දැකීමෙන්ම සිත පැහැදීම ඇති කරන.

පරමාය වණ්ණ පොක්ඛරතාය - 'පොක්ඛරතා' යන්නෙන් සුන්දර බව කියයි. වර්ණයෙන් සුන්දර බව වණ්ණ පොක්ඛරතාවයි. එකී වණ්ණ පොක්ඛරතාවෙන් යුතු, වර්ණ සම්පත්තියෙන් යන තේරුමයි. පුරාණාවාර්යයෝ මෙය ගැන මෙසේත් දැක්වූහ. 'පොක්ඛර' යන්නෙන් ශරීරය කියයි. 'වණ්ණ' යන්නෙන් වර්ණය-රූප සම්පත්තිය කියයි. ඔවුන්ගේ ඒ කියමනේ හැටියටත් වර්ණයත් පොක්ඛර බවත් 'වණ්ණපොක්ඛර' යන්නෙන් දක්වත්. උතුම් පිරිසිදු වර්ණයෙන් හා මනාලෙස ඒ ඒ අවයව පිහිටීමෙන් යුතු ශරීර සම්පත්තියෙනුත් යුක්තවූ යන අර්ථයි.

බ්‍රහ්මවණ්ණී - ශ්‍රේෂ්ඨ වර්ණයෙන්, පිරිසිදු වර්ණයත් අතුරෙහිද ඉතා උතුම් රත්වත් ගුණයෙන් යුතු.

බ්‍රහ්මවඩ්ඪී - මහා බ්‍රහ්මයාගේ ශරීරය හා සමාන ශරීරයෙන්.

අක්ඛුද්දාවකාසෝ දස්සනාය - පින්වතාගේ ශරීරයේ දර්ශනයට අවකාශය කුඩා නැත. විශාලය. ඔබගේ ඒ සියලු අඟපසඟ දර්ශනීයයි (ඉතා ලක්ෂණයි) ඉතා විශාලයි යනු මින් දක්වයි.

සීලවා - මොහුට සිල් ඇත්තේනුයි සිල්වත් නම්.

වුද්ධ සිලේන - වැඩුනු සීලයක් මොහුට ඇත්තේනුයි 'වුද්ධ සීල' නම්. එසේ සීලයෙන් මහලු ලෙස වැඩුන.

සමන්තාගතෝ-යුතු. මෙයත් 'වුද්ධසීල' යන පදයටම පරියාය නාමයකි. මේ සියල්ලම පන්සිල් සඳහා කියත්.

කල්‍යාණ වාවෝ - සුන්දර, යහපත් යන තේරුම් කල්‍යාණ යන පදයෙන් දක්වයි. භාත්පසින් පරිපූර්ණ පද ව්‍යාඤ්ජන සහිත වචන මොහුට ඇත්තේනුයි 'කල්‍යාණ වාවා' නම්.

කල්‍යාණ වාක්කරණෝ - යහපත් මිහිරි වචන කීමක් මොහුට ජිහිටි බැවින් 'කල්‍යාණ වාක්කරණයයි' කියයි. වාක්කරණය නම් කථා කිරීමයි.

පෝරි - ගුණයෙන් පරිපූර්ණවත් නාගරිකවත් ශිෂ්ටභාවයට පැමිණි බැවින් 'පෝරි'යි කියයි පළමුව හෝ නගරයෙහිවූ අනගි සුකුමාල ගතියෙන් සමානවූ නිසාද 'පෝරි'යි කියයි. ඒ පෝරි බවෙන් යුතු.

විස්සට්ඨාය - පළිබෝධ රහිත-දොස් නැති සන්දිට්ඨ විලබ්ධිනාදී දොසින් තොර.

අතේලගලාය- ගෙළ වැගිරීමෙන් තොර. සමහර අය කථා කරන කල කෙළ වැගිරෙයි. කෙළ බිත්ද වැටෙයි. කෙළ තැවරිගෙන ඉවත්වෙයි. ඔහුගේ වචන 'ඒලගල' නම්. 'අතේල ගල' යන්නෙන් ඊට (එකි ලක්ෂණවලට) විරුද්ධවූ යන තේරුම කියයි.

අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනිය- මුල මැද අග පැහැදිළිකර පවසන ලද අත්ථයාගේ දැනගැනීමට, තේරුම් ගැනීමට දක්ෂ.

ජිණ්ණෝ - ජරාවෙන් දිරු

වුද්ධෝ - අගපසඟවල වැඩිමි සීමාවට පැමිණි.

මහල්ලකෝ - ජාතියෙන් මහලුබවට පැමිණි. බොහෝ කල් ගෙවූ-පසුකල

අද්ධගතෝ - දීර්ඝ කාලයක් ගෙවූ, රාජ පරම්පරා දෙක තුනක් ඉක්මවූ.

වයෝ අනුප්පත්තෝ - ඉපදී ඉතා වයස්ගතව මහලුවී අන්තිම වයසට පැමිණි. පශ්චිම (අන්තිම) වයස නම් වර්ෂ සියයේ අන්තිමය වන තුන්වන කොටසයි.

ජිණ්ණෝ - පැරණි-පුරාණ බොහෝ කලක් පැවතගෙන
ආ කුල පරම්පරාවක්.

වුද්ධෝ - ශීලාවාරාදී ගුණයන්ගෙන් වුර්ධ. වැඩිවියටපත්
මහල්ලකෝ - ධන සම්පත්තියෙන් මහත් බවට පැමිණි.

අද්ධගතෝ - මගට බැසගත්, බමුණන්ගේ චුත්තයන්හි හා
හැසිරීමාදියෙහි සීමාව නොඉක්මවා හික්මවීමෙහි යෙදීම.

වයෝ අනුජ්ජත්තෝ - උත්පත්තියෙන් වුර්ධ බවටත්
අන්තිම වයසටත් පැමිණියේය.

ඒවං චුත්තේ - ඒ බමුණන් විසින් මෙසේ කීකල 'මේ
බමුණෝ ජාති ආදියෙන් මාගේ වර්ණනා කියත්. මාගේ වර්ණනා
කීම ගැන ඇලෙන්ට මට සුදුසුකමක් නැත. ඒකාන්තයෙන්
මම මොවුන්ගේ වාදයන් බිඳ දමා ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ මහත්
බව හඟවා මොවුන් එහි යැවීමට උත්සාහ කරවමි'යි සිතා
'එසේ නම් පින්වත්නි, මාගේ කීමද අසව්'යි පැවසීය. එහි දෙපසින්
පිරිසිදුය, යනාදිය තමාගේ ගුණයන්ට සමාන ගුණයෝමය. මගේ
ගුණ මොනවාද (ඉතා අල්ප ගුණයෝය) ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ
ජාති සම්පත් ආදී ඉතා මහත් ගුණයෝ ඇත' යනුවෙන් තමාගේ
ගුණයන්ට වඩා ඉතා උසස් ගුණයෝයි, හඟිමින් භාග්‍යවතුන්ගේ
අතින් විශාරද භාවයන්ද දැක්වීය.

මයමේව අරහාම - මෙසේ නියම කරමින් මේ කාරණය
දක්වයි. 'ඉදින් ගුණයන්ගේ මහත්බව සලකාත් බුදුන් වෙත
පැමිණිය යුතුය. මහමෙරන් අබ ඇටයත් දෙක සමානකොට
බැලීමෙන් මෙන්ද මහමුදන් ගව පා පිහිටි තැන සැදුන කුඩා
වලක් දෙස සමාන කොට බැලීමේදී මෙන්ද මහා විල් සතෙහි
ජලයත් පිලිබිඳත් දෙක ගැන සලකා බැලීමේදී මෙන් ශ්‍රමණ
ගෞතමයන්ගේ ජාති ආදී සම්පත් ගුණ හා අපගේ ගුණද සලකා
බැලීමේදී අපගේ ගුණ ඉතා ස්වල්ප බව පෙනෙයි. අඩුබව-
ලාමකබව පෙනෙයි. එහෙයින් අපිම ඒ භාග්‍යවත් ගෞතමයන්
දැකීම පිණිස එළඹීමට සුදුස්සෝ වෙමුයි' පැවසීය.

මහන්තං ඤාතිසංසං ඕභාය- මව්පසින් කුල අසුදහසක්ද
පිය පසින් කුල අසුදහසක්ද මෙසේ දෙපසින් ඤාති කුල එක්ලක්ෂ
හැටදහසක් අත්හැර දමා පැවිදි වූයේය.

භූමිගතඤ්ච වේභාසට්ඨඤ්ච - මෙහි රජ මිදුලෙහින් උයනෙහින් හුණු බදාමෙන් පිරියම් කොට ඔප දමනලද පොකුණු සත් රුවනින් පුරවා බිම් තබනලද ධනය 'භූමිගත' යන්නෙන් කියයි. ප්‍රාසාදාදියෙහි පුරවා තබනලද්ද, 'වේභසාගත' නම්. මෙකී සියල්ලම කුල පරපුරින් පැවත ආවේය. තථාගතයන් වහන්සේ උපන් දවසෙහිම සංඛය, ඵලය, උප්පලය, පුණ්ඩරිකය යන සතර මහා නිදන් පහළවිය. ඒවා අතුරෙන් සංඛ නම් නිධානය ගව්වක් පමණය. ඵල නම් නිධානය අඩ යොදුනකි. උප්පල නිධානය තුන් ගව්වකි. පුණ්ඩරික නිධානය යොදුනකි. ඒවායින් ධනය ගත් තැන් එකෙණෙහිම පිරෙයි. අඩුවක් නොපෙනෙයි. මෙසේ බුදුහු බොහෝ රන්මසු කහවණු ආදිය අතහැර දමා පැවිදිවූවෙකැයි දතයුතුය.

දහරෝව සමානෝ - තරුණයෙකම වූයේ සමානව

සුසුකාල කේසෝ - මනාසේ කලුවන් කෙස්. අඳුන් වන් කෙස් ඇතිව.

භද්දේන- යහපත්

පට්මේත වයසා- තුන් වැදෑරුම් වයස් අතුරින් මුල්වියෙහි

අකාමකානං- නොකැමති පරිදි අනාදරාර්ථයෙහි සාම් වචනයි.

අස්සමුඛා- මොවුන්ගේ මුහුණෙහි කඳුලු ඇත්නුයි 'අස් සමුඛ' නම්. ඒ කඳුලු සහිත මුහුණු ඇත්තන්ගේ කඳුලින් කිලිටි මුව ඇත්තන්ගේ යන තේරුමයි.

රුදන්තානං - හඬා වැළපෙන්නවුන්ගේ.

'අක්ඛුද්දාවකාසෝ - මෙතැන බුදුන්ගේ දර්ශනයට අවකාසයකැයි දතයුතුය. ඒ සඳහා දැක්වෙන එක් කථා පුවතකි මේ,- රජගහ නුවර එක්තරා බමුණෙක් 'ශ්‍රමණ හවන් ගෞතමයන්ගේ (ශරීර) ප්‍රමාණය ගත නොහැක, යනු අසා දැනගෙන බුදුන් පිටු සිඟා හැසිරෙන කාලයේ හැටරියනක් දිග හුණ ගසක් ගෙන නුවර දොරින් බැහැර සිටගෙන බුදුන් පැමිණෙන වේලාවෙහි ළංව සිටියේය. ඒ හුණ දණ්ඩ බුදුන්ගේ දණහිස් ප්‍රමාණයට පිහිටියේය. දෙවනදාත් එතරම් හුණගස් දෙකක් එකට ගටා සම්බන්ධකොට රැගෙන පෙරදින සේම

ළංව සිටියේය. බුදුහුන් හුණගස් දෙක මත පෙනෙමින් සිට ගෙන මෙය ඇසූහ. 'බමුණ, කුමක් කරන්නෙහිද' යනුයි. 'ඔබතුමන්ගේ ප්‍රමාණය ගනිමි'යි බමුණා කීය. 'ඉදින් බමුණා ඔබ මුලු සක්වළ තුළ ඇති සියලුම හුණගස් ගටා- ගළපා ගෙනාවත් ඔබට මගේ ප්‍රමාණය මැනගත්ට බැරිය' මා විසින් සාරාසංඛ්‍යෙය කල්ප ලක්ෂයක් මුලුල්ලෙහි පෙරුම් පුරණ ලදී. ඒවායේ ප්‍රමාණයක් මා විසින් නොගන්නා ලද්දේය. ඒ අනුව මගේ ප්‍රමාණයක් දැන් ඔබට ගතනොහැක. බමුණ! බුදුවරයෝ අතුලයයි. ප්‍රමාණ රහිත ගුණයෙන් යුතුය,' යනු වදාරා ධම්ම පදයෙහි එන ගාථාවක්ද දෙසූහ. ඒ ගාථාවගේ කෙළවර අසුසාර දහසක් ප්‍රාණිහු නිවන් අමාරස පානය කළහ. මේ සඳහා තවත් කථාවස්තුවක්:-

රාහු අසුරිඳු වූකලී යොදුන් භාරදාස් අටසියයක් උස්ය. මොහුගේ බාහු අතර ප්‍රමාණය යොදුන් දොළොස් සියයකි, අත්තල පාතලවල පළල් ප්‍රමාණය යොදුන් තුන්සියයකි. ඇඟිලි පුරුක් යොදුන් පණසකි. ඇස්බැම අතර යොදුන් පණසකි. මුඛය යොදුන් දෙසියකි. යොදුන් තුන්සියයක් ගැඹුරැති යොදුන් තුන්සියයක් පරිමණ්ඩල ප්‍රමාණ ඇති (වටකුරු ප්‍රමාණය) බෙල්ල යොදුන් තුන්සියයකි. නළල යොදුන් තුන්සියයකි හිස යොදුන් නවසියයකි. 'ඒ මම ඉතා උස් වෙමි. නැමි නමුත් බුදුන් බලන්ට නොහැක්කෙමි'යි කියා නොයයි. එබඳු ඔහු දිනක් බුදුන්ගේ ගුණ කථාව අසා 'කෙසේ නමුත් බලන්නෙමි'යි පැමිණියේය. බුදුහු ඔහුගේ අදහස් දැන 'සතර ඉරියව් අතුරෙන් කවරකින් දක්වන්නෙමි දැයි සිතා වදාරා 'සිටගෙන සිටිමින් දක්වතොත් එය කුඩා පහත් නමුත් උස්ව මෙන් පෙනෙයි. වැදහෙව සිටගෙන මොහුට ශරීරය දක්වන්නෙමි'යි ඉටාගත්හ. අතඳ තෙරුන් අමතා- 'ආනන්දය, ගඳකිළි නිසවත්තෙහි ඇඳක් පිළියෙළ කරව'යි වදාරා එහි සිංහසෙය්‍යාවෙන් ශයනය කළහ. (එකල) රාහු ඇවිත් වැදහොත් බුදුන් බෙල්ල බොහෝසේ නමා අහස් මැදපෑවු පුන්සඳ බලන්නාසේ බැලීය. 'අසුරේන්ද්‍රය' මේ කිමෙක්ද?'යි කී කල 'නැමි පහත්වී බුදුන් බැලීමට නොහැකි වන්නෙමි'යි නොඑති. 'අසුරේන්ද්‍රය, මා විසින් පෙරුම්

පුරණලද්දේ අධෝමුඛව (මුහුණ යටිකුරු කරගෙන) නොවේ. උඩුකුරු කරගෙනම දානාදිය දෙනලදී'යි වදාළහ. ඒයැසු රාහු එදිනම බුදුන් සරණ ගියේය. මෙසේ බුදුන් දැකීමට කුඩා අවකාශය නුසුදුසුය.

අරියසීලී - සිව්පිරිසිදු ශීලයෙන් යුතුවූයේ සිල්වත් නම්. එම සිල්වත් බව ආර්යාය, උත්තමය, පිරිසිදුය. එහෙයින් 'අරියසීලී'යි කිය.

කුසලසීලී - එය නිවැරදිකමින් කුසල් නම්. ඒ නිසා කුසලසීලී වෙයි. 'කුසලේන සිලේන' යනු මීට කියන පදයයි.

බහුත්තං ආචරිය පාචරියෝ - බුදුන්ගේ ඒ ඒ ධර්ම දේශනාවලදී අසුභාරදස් ගණනින් අප්‍රමාණ දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ නිවන් දුටහ. මාර්ග ඵල ලබන්. එහෙයින් බොහෝ දෙනාගේ ගුරුවරයාය. ශ්‍රාවක විනයාය ජන සමූහයාගේ ප්‍රාචාරයා (ගුරුවරයාගේ ගුරුවරයා) යාය.

බිණ කාමරාගෝ - මෙහිදී භාග්‍යවතුන්ගේ සියලුම කෙලෙස් කැමති පරිදි ව්‍යාපාර දමනලදී. බ්‍රාහ්මණයා ඒ තතු නොදනියි. තමා දන්නා තැන්හි මුව ගුණය පමණක් කියයි.

වීගත වා පල්ලෝ - පත්තමණ්ඩන විවරමණ්ඩන සේනාසන මණ්ඩන යන මේ දේවලින් මේ කුණු ශරීරය පිණවීම- ක්‍රීඩා කරවීම යයි කියන ලද වපල බවෙන් (අස්ථිර බවෙන්) තොරවූ.

අපාපපුරෙක්ඛාරෝ - පවින් තොරවූ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ඉදිරිපත් කරගෙන හැසිරෙයි.

බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පජාය - සැරියුත් මුලලත් මහකසුප් ආදී උතුමන්ගෙන් පිරිවරණලද-ගරු සැලකිළි සහිතව මේ පිරිවර ප්‍රජාව ශ්‍රමණ ගෞතමයන් පිරිවරාගෙන සැරිසරයි යන අදහසයි. තවද පිනෙන් පිරිවැරූ යන අදහසද ලැබෙයි. පව පෙරදැරි කරගෙන නොහැසිරෙයි, පව නොකැමති වෙයි. කවර නම් බ්‍රාහ්මණ ප්‍රජාවක් සමගද? තමා විරුද්ධ බ්‍රහ්ම ප්‍රජාව සමග සැරියුත් ආදී අවිරුද්ධ පිරිස ඔවුනොවුන්ට හිත සැප කැමතිවූ යන තේරුමයි.

තිරෝ රට්ඨා - අන් රටකින්

තිරෝ ජනපදා - අන් ජනපදයකින්

සම්පූර්ණයෙන්ම ආගමිකයින් - ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතාදීහුද දේව බ්‍රහ්ම නාග ගාන්ධර්ව ආදීහුද ප්‍රශ්න පිළියෙළ කරගෙන විචාරන්නෙමු පැමිණෙති. එහිදී සමහරෙක් ප්‍රශ්න කිරීමට හෝ දොස් නිදොස් කිරීමට විසඳීමට පිළිගැනීමට හෝ අසමත් බව සලකා නොවිමසාම නිශ්ශබ්දවම හිඳගනිති. සමහරෙක් විචාරති. බුදුහුම ඇතමෙකු ප්‍රශ්න කිරීමෙහි උත්සාහ ගන්නා විසඳති. මෙසේ ඒ සියල්ලන්ගේම විමති අදහස් තෙරට පැමිණ මහමුහුදේ රැළ මෙන් බුදුන් නමැති තෙරටම පැමිණ බිඳියත්.

ඒහි සාගතවාදී - දෙව් මිනිස් පැවිදි ගිහි යන මොවුන් අතර ඒ ඒ අය තමා හමුවට පැමිණෙයි. 'එනු මැනවි. යහපත් පැමිණීමකි' යන මෙබඳු කියමන් ඇති.

සබ්බලෝ - 'එහි සාධර්මය යනු කවරේද? කණට මිහිරි සත්‍ය මොළොක් වචනයක් වෙතොත් එය මෙහි කී සාධර්මය ගුණයෙන් යුතු මොළොක් වචනයයි.

සම්මෝදකෝ - පිළිසඳර කථාවෙහි දක්ෂ, පැමිණෙන පැමිණෙන සිව්පිරිසෙන් 'මහණ, ඔබ පිළිබඳ ඉවසිම් යැපිම් කොහොමද' යනාදී නයින් මුලු දීර්ඝ ගමන් විඩාව සංසිදුවමින් මෙන් සියල්ලට පළමුව සතුටුසාම්චි කථා පවත්වන යනුයි.

අභිභාකුටිකෝ - සමහර කෙනෙක් පිරිස මැදට පැමිණ තදකරගත් කට ඇතිව මුහුණ හකුලුවාගෙන සිටියි. එසේ නැතිව යනුයි. පිරිස දැකීමෙන් ලහිරු දැකීමෙන් පියුම සෙයින් මෙතුමාගේ මුව පියුම පිපෙයි. පුත්සඳ ශෝභාව උසුලයි.

උත්තානමුඛෝ - තවත් සමහර කෙනෙක් යටිකුරු කළ මුව ඇත්තන් සෙයින් පැමිණි පිරිස හා කිසිවක් කථා නොකරති. ඉතා දුර්ලභ කථා ඇත්තෝ වෙති. මෙතුමා එබන්දෙක් නොවේ. ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සුලභවූ කථා ඇතියෙක. උන්වහන්සේ වෙත පැමිණියවුන්ට 'කුමකට අපි මොහු කරා ආවෙමුදැයි' යන විපිළිසර ගතියක් ඇතිනොකරයි. දහම අසා සතුටු සිත් ඇත්තෝ වෙති යනු දක්වයි.

පුබ්බභාසී - කථා කරන කල සියල්ලන්ටම පළමුවෙන් කථා කරයි. එම කථාවද සුදුසු කාලයකින් සුදුසු ප්‍රමාණයකින් සුදුසු අර්ථයකින් යුතුවෙයි. වැඩකට නැති නිරර්ථක කථාවක් නොකරයි.

න තස්මිං ගාමේවා - යම්තැනක බුදුහු වෙසෙද්ද ඒ පෙදෙස මහේශාකාස දෙව්වරු ආරක්ෂා ගනිති. ඒ නිසා එහි වසන මනුෂ්‍යයන්ට උපද්‍රව නොපැමිණෙති. පාංසුපිසාවාදීහුද මිනිසුන් වෙහෙසත්, ඔව්හු එතුමන්ගේ ආනුභාවයෙන් දුරට ඉවත් වෙති. තවද බුදුන්ගේ මෙහිත්‍රී බලයෙන්ද අමනුෂ්‍යයෝ මනුෂ්‍යයන් නොපෙළත්.

සංඝී - අනුශාසනා කළයුතු හා තමා හෝ සම්පාදනය කරගත් භික්ෂු සමූහයක් මුත්තවහන්සේට ඇත්නුයි සංඝී නම් වේ.

ගණී - එබඳුම ගණයක් මොහුට ඇත්තේනුයි ගණී නම් මෙය පළමු පදයේම සමාන පදයකි.

ගණාවරියෝ - ආචාර ශික්ෂා වශයෙන් ගණයාගේ-සමූහයාගේ ගුරුවරයා හෙයින් ගණාවරිය නම් වේ.

පුපුරිත්ථකරානං - බොහෝ ආගම් සාදන්නන්ගේ.

යථාචා තථා චා - යම් ඒ අවේලකාදී කරුණකින් (රෙදි නොඅදින තාපස කොටසකි අවේලක යනු)

සමුදා ගච්ඡති- හාත්පසින් පහළවෙයි-ඇතිවෙයි. වැඩෙයි.

අත්ථිනෝ තේ භොන්ති- ඔව්හු අපගේ ආගන්තුකයෝද අලුත් අයද වෙති, යන තේරුමයි.

පරියාපුණාමි - දනිමි, පුහුණු කරමි.

අපරිමාණවණ්ණෝ - එසේම ඇතිවන සර්වඥයන් විසින් දැනගන්නා ලද අප්‍රමාණ වර්ණනා 'මා වැන්නවුන් ගැන කියනුම කිම,' යනු දක්වයි. ඒ සඳහා මෙසේද කියනලදී.-

'බුදුවරයෙක් කපක් මුලුල්ලේ අනිකක් නොවදාරමින් බුදුවරයෙකු තුළ පවතින ගුණ වර්ණනා පැවසුවත් ඒ කල්පය ගෙවීයයි එහෙත් බුදුගුණ කියා අවසන් නොවෙයි' යනුයි.

මේ ගුණ කථාව අසා ඒ බමුණෝ සිතූහ. 'යම්හෙයකින් සෝණදණ්ඩ බමුණා ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේගේ ගුණ වර්ණනා පවසයි. ඒ හවත් ගෞතමතෙමේ ඉතා උසස් ගුණ ඇත්තෙකි. මෙසේ එතුමන්ගේ ගුණ දන්නා අපගේ ගුරුවරයා විසින් බොහෝ දීර්ඝ කාලයක් මුලුල්ලේ පුහුණු කිරීමෙන් උසුලාගෙන එන ලද ඒ බුදුන්ගේ ගුණයන් අපිද අනුගමනය

කරමු, යනුයි.' 'එහෙයින් මෙසේ පැවසූ කල්හි ඒ බමුණෝ' යනාදිය කිය.

තත්ථ අලමේව - යුතුමය- ඉතා සුදුසුමය.

අපි පුටංසේන- පුටංස නම් මාර්ගෝපකරණයි. මාර්ගෝපකරණ රැගෙන පැමිණීමට යුතුය, යන අදහසයි. උපකරණ පොදිය කිසිල්ලේ ඇත්තා 'පුටංසක' නමින් හඳුන්වයි.

තිරෝ වනසණ්ඩගතස්ස - ඒ වනලැහැබ තුළට පිවිසි, විහාරය තුළට පිවිසි

අඤ්ජලිං පනාමෙත්වා- ඒ දේ මතුයෙහිම බැසගත් ඔව්හු මෙසේ සිතූහ. 'ඉදින් අපට මිසදිටුවෝ කුමක්හෙයින් තෙපි ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට වැන්දහුදැයි' ඇසූකල 'කිමෙක්ද ඇදිලි බැඳීමෙන් පමණක් වැඳීම නම් වෙයිද?'යි කියමු. ඉදින් අපට සමාසක් දෘෂ්ටිකයෝ 'කුමක් හෙයින් තෙපි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් නොවැන්දහුදැයි' දොස් නගන කල ඔවුන්ට 'කිමෙක්ද හිස බීම ඇතැගැනීමෙන් පමණක්වද වැඳීම සිදුවන්නේ, ඇදිලි බැඳීම වැඳීමක් නම් නොවේද'යි කියමු.

නාමගොත්තං - 'භවත් ගෞතමය, මම අසවලාගේ පුත්වූ දත්ත නම්, මිත්ත නම්. මෙහි ආවේමි' යනු කියන්නෝ නාමය අස්වත්- කියා හඳුන්වත්. 'භවත් ගෞතමය, මම වාසෙට්ඨ නම් කච්චායන නම්. මෙහි පැමිණියෙමි' යනු කියන්නෝ ගෝත්‍රයෙන් අස්වති-හඳුන්වා දෙති. මේ දිළිඳු දිරාගිය-ජරපත් කුලපුත්‍රයෝ 'පිරිස් මැද නම් ගොත් වශයෙන් ප්‍රකට වන්නෙමු'යි සිතා මෙසේ කළාහුයි.

යේ පන තුණ්හිභූතා නිසිදිංසු - යමෙක් නිශ්ශබ්දව හිඳගෙන සිටියාහුද ඔව්හු කෙරාටිකයෝද අන්ධබාලයෝද වෙති. ඔවුන් අතුරෙන් අන්ධබාලයෝ කථාසල්ලාප එකක් හෝ දෙකක් කරන්නේ විශ්වාස වෙයි. ඊටපසු එසේ විශ්වාසය ඇතිවූ විට හික්ෂා එකක් දෙකක් දීම නොයුතුයයි එයින් තමා මිදී නිශ්ශබ්දව හිඳිත්. අන්ධබාලයෝ තමන් මෝඩයන් බැවින් වංචල ගතියක් නැතිව (පිඩක්)- ගුලියක් සෙයින් යම්කිසි තැනකට වී නිශ්ශබ්දව සිටියි.

වේතසා වේතෝ පරිවිතක්කං- බුදුහු 'මේ බමුණා මෙතැනට පැමිණි වේලාවේ පටන් යටට හරවාගත් මුහුණ ඇතිව ශරීරය තදගතියෙන් යුතුකරගෙන කිසියම් දෙයක් ගැන සිතමින් හුන්නේය. මොහු කුමක් නම් සිතයිද' යනු සිහිකරන්නේ තම සිතින් ඔහුගේ සිත දැනගත්තේය. 'සිතින් සිතෙහි අදහස් දැන' යනු ඒ නිසා කිය.

විහඤ්ඤානි - විනාශයට පැමිණේ.

අනු විලෝකෙන්වා පරිසං - බුදුන් විසින් සිය ආගම් සම්බන්ධ ප්‍රශ්න ඇසීමෙන් දියෙහි ගැලී මැරෙන අයෙකු ඔසොවා ගොඩබිම තබන්නාසේ අස්වසනලද කය හා සිත ඇතිව පිරිසට සංග්‍රහ කරණු සඳහා දෘෂ්ටි සංවරයෙන්ම 'පින්වතුන් වහන්සේ අපගේ වචන සොයා බලන්නවා' යනු කියන්නාක් මෙන් පිරිස බලා වදාරා මෙය කිය.

සුඡං පග්ගණ්හන්තානං - යාග හෝම සුඡා සඳහා යාග හැන්ද ගන්නා බමුණන් අතරෙහි පළමුවැන්නා හෝ දෙවෙනියා යන අදහසයි. යාග හැන්දෙන් බෙදනු ලබන මහායාගය පිළිගන්නන්ට, යනු පොරාණයෝ කියති.

මෙසේ බමුණා ස්වකීය ආගම්වාදය වශයෙන් මෙසේ මනාසේ ප්‍රශ්න විසඳුවේය. බුදුහු විශේෂයෙන් උතුම් බමුණා දක්වනු සඳහා 'මොවුන්ට වනාහි' යනාදිය කිය.

ඒතදවෝවුං- "ඉදින් ජාති වර්ණ, මන්ත්‍ර යන මේවායින් යුතුවූ බමුණා නොවෙයි තවද එසේ නම් කවරෙක් නම් ලෝකයේ බමුණා නම් වන්නේද යනුයි. 'මේ සෝණදණ්ඩයා අප නොනසන්නේ නොවෙයි. ඒකාන්තයෙන් මොහුගේ වාදය අතහැර දමමු'යි සිතා මෙය කිය..

අපවදති- ප්‍රතික්ෂෙප කරයි.

අනුපක්ඛන්දති- ඇතුළත් වෙයි. මෙයට ඇතුල් වෙයි. 'ඉදින් ඔබ පැහැදීම් වශයෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ පිහිට සොයා යනු කැමැත්තේ නම් එසේ යනු මැනවි' මේ බ්‍රාහ්මණ ධර්ම නොබිඳුනු - විනාශ නොකරනු,' යන අදහසින් කීහ.

ඒතදවෝව - 'මේ බමුණන් මෙන් මෙසේ එකවරට ශබ්ද කරනවිට මේ කථාව කෙළවරකට නොයයි. ඒනිසා මම ඔවුන්

නිශ්ශබ්දකොට සෝණදණ්ඩයා සමග පමණක් කථාකරමි'යි සිතා මෙසේ කිය.

සහධම්මෙන - කාරණා සහිතව.

සමසමෝ - එක පැත්තකින් වන සම බව අනන්තරදමා සම්භාවයෙන් සම බවට පැමිණි. හැම අයුරින්ම සමානවූ යන තේරුමයි.

අනමස්ස මාතාපිතරෝ ජානාමි - 'කිමෙක්ද? සහෝදරියගේ පුතුගේ මවුපියන් නොදනිද්ද.' කුලයාගේ කෙළවර දක්වනු සඳහා මෙසේ කිය.

මුසාපි භාසෙය්‍යා - තමා බෙදා දැක්වීමට මුසාවාද කියයි.

කිං වණණෝ කරිස්සති- 'ඇතුළත ගුණයක් නැති කල කුමක් කරන්නේද? මොහුගේ බ්‍රාහ්මණ කම රැකගැනීමට කුමක් නම් සමර්ථවේද.' යන තේරුමයි. තවද යළිත් 'ස්වාභාවික ශීලයෙහි පිහිටියහුගේ බ්‍රාහ්මණ බව සිදුවෙයි' යන කියමන පරිදි මෙසේත් සීලය පමණක් සැලෙයි. එයද ඔහු තුළ නැතහොත් බ්‍රාහ්මණ බවක් නැත. යන මුළාවීම් මාත්‍රය මෙහි වර්ණාදියයි.

මෙය ඇසූ ඒ බමුණෝ 'ඇතිසැටිය ගුරුතුමා කිය. අපි නිකරුණේ කථා කෙළෙමු'යි නිශ්ශබ්දවූහ. එයට අනතුරුව බුදුහු වදාරන ප්‍රශ්න බමුණා විසින් දරාගැනීමට හැකිවෙයිද නොහැකියෙදි යනු විමසා බැලීම සඳහා 'මේ බමුණන්ට යනාදිය වදාළහ.

සීලපරිධෝතා - ශීලයෙන් පිරිසිදුව.

යත්ථ සීලං තත්ථ පඤ්ඤා - යම් පුද්ගලයෙකු කෙරෙහි සිල් පිහිටා ඇතොත් ඔහු කෙරෙහිම ප්‍රඥාවත් පිහිටියේය. දුශ්ශීල පුද්ගලයා තුළ ප්‍රඥාවක් නැතුවාක් මෙන්ම ප්‍රඥාවක් නැති කෙළතොලු පුද්ගලයන් තුළ සීලයකුත් නැති බව තේරුම් ගත යුතුයි.

සීල පඤ්ඤාණං - ශීල-ප්‍රඥා යන දෙක

ඒව මේතං බ්‍රාහ්මණ - බුදුහු බමුණාට වචනය අදුන්වා දෙමින් මෙය වදාළහ.

සීලපරිධෝතා පඤ්ඤා - සිව් පිරිසිදු සිල් නමැති ජලයෙන් සෝදනලද ශීලයෙන් ප්‍රඥාව සෝදයි යනු කෙසේ යෙදෙයිද?

යමෙකුගේ පෘථග්ජන ශීලය හැට වසක් අසූ වසක් නමුත් පරණවෙයිද එසේම අඛණ්ඩව ආරක්ෂා කරගෙන එයිද ඔහු මරණාසන්නයේදී හෝ හැම කෙලෙස් නසා ශීලයෙන් ප්‍රඥාව සෝදවාගෙන රහත් බව ලැබගනියි. කන්ථකසාල නම් පිරිවෙතේ මහාසට්ඨිවස්ස නම් තෙරුන් වැන්න:- තෙරුන් වහන්සේ මරණ මඤ්චකයෙහි වැදහෙව බලවත් වේදනාවෙන් කෙදිරිගාමීන් සිටියේය. මේ වේලාවේ වසහ නම් රජ තෙරුන් දැකීමට පැමිණියේ පිරිවෙන් දොර අසලදී ඒ හඬ අසා 'මේ කීමෙක්දැයි ඇසියි.' 'තෙරුන්ගේ කෙදිරිගානා හඬයයි' රජුට දැන්වීය. පැවිදිව හැටවසක් ඉක්මවූ තැනැත්තා විසිනුත් වේදනාව අල්ලාගැනීම පිළිබඳව අල්පමාත්‍ර පුරුද්දක් නමුත් ඇතිනොකර ගන්නා ලදැයිද ඒ නිසා එබඳු මහණහට නොවදිමියි'ද කියා ආපසුහැරී මහබෝධිය වැදීමට ගියේය. ඊට පසු උපස්ථාන කරන දහර (කුඩා) භික්ෂුවක් තෙරුන්ට එම පුවත දැන්වීය. 'වහන්ස, කීමෙක්ද? ලජ්ජා නොවන්නහුද' සැදැහැති ඒ රජතුමා කලකිරී නොවදින්නෙමි'යි කියා ගියේය යනු දැන්වීය. 'ඇවැත්නි, ඒ කුමක් නිසාද? ඔබවහන්සේගේ කෙදිරිගැමේ හඬ අසාය. 'එසේ නම් මට විවේකය සලසා දෙන්න'යි පවසා වේදනාව මැඩපවත්වා-යටපත්කොට රහත් බවට පැමිණ දහරයාට කථාකර 'ඇවැත්නි, ගොස් රජු කඳවාගෙන විත් දැන් වන්දවන්න'යි කීය. ඒ භික්ෂුව ගොස් 'දැන් තෙරුන් වදින්න'යි කීය. රජ ඉතා ආදරයෙන් බිමවැටී තෙරුන් වැද 'මම ආර්යයන් වහන්සේගේ රහත් බවට නොවදිමි. පෘථග්ජන භූමියේ පටන්ම රැකගෙන ආ ශීලයටම වදිමි'යි පැවසීය. මෙසේ සීලයෙන් ප්‍රඥාව සෝදවයි යනු දත යුතුය. යමෙකුගේ ඇතුළත ශීල සංවරයක් නැද්ද උද්ඝටිතඥ බව නිසා (ඇසූ පමණින් අවබෝධවන) සතරපද ගාථාවක් අසා කෙළවරදී ප්‍රඥාවෙන් ශීලය පිරිසිදු කරවාගෙන ප්‍රතිසම්භිදා සහිත රහත් බවට පැමිණෙයි. මේ දැක්වූයේ ප්‍රඥාවෙන් (ආර්යය මාර්ග නුවණින්) ශීලය සෝදා හැරියේ නම් වෙයි. ඒ සන්නති නම් මහඇමතියා මෙනි.

කතමං පන තං බ්‍රාහ්මණ - මෙය කුමක් හෙයින් කියුවක්ද? බුදුහු සිතුහ. බමුණු ආගමේ පන්සිල් 'සීල' යන්නෙන් නියමකරගෙන තිබේ. වේද තුන දැනගන්නා නුවණ ප්‍රඥා යනුවෙන් එහි ඇතුළත්ය. ඊට වඩා උසස් යමක් නොදනිත්. එහෙයින් මම බමුණාට පන්සිල් වලට උසස්වූ මාර්ග ශීල එල ශීලයන් හා මාර්ග ප්‍රඥා එල ප්‍රඥාවන්ද දක්වා රහත් බව පිළිගැන්වීමෙන් දේශනාව නිම වන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙක, යනු සිතිය. අනතුරුව ඔහුට උත්තර දෙනු කැමැත්තෙන් 'බමුණ, ඒ ශීලය නම් කවරේද? ඕ ප්‍රඥාව නම් කවරේද? යනු ඇසූහ.

ඉක්බිති බමුණා- 'මා විසින් ස්වකීය ආගම වශයෙන් ප්‍රශ්නයක් විසඳන ලදී. යළිත් ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මගෙන් තවත් ප්‍රශ්න අසති. දැන් මම මොහුගේ සිත සතුටුකොට එය විසඳනට හැකිවන්නෙමිද නැතහොත් නොවන්නෙමිද? ඉදින් හැකිවෙතොත් මුලින් මට ඇතිවූන ලජ්ජාවක් නැතිවියයි. එසේ නොහැකිවුවොත් 'නොහැක්කෙමි' යන මගේ වචනයේ වරදක් නැත' යනු සිතා බුදුන්ටම එය භාරකරමින් මෙසේ කිය.

තත්ථ එත්තක පරමා- ශීලප්‍රඥා මෙනෙකැයි යන බසම අපට උතුම්. ඒ අපි මෙපමණක්ම දනිමු. එයට වැඩියෙන් කියුමෙහි අදහස නොදනිමු. යන අදහසයි.

ඉධ බ්‍රාහ්මණ තථාගතෝ - ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු ශීල-ප්‍රඥා යන දෙකටම මුල්කරුණුවූ බුදුන්ගේ පහළවීමේ පටන් ශීල ප්‍රඥාවන්ගේ දැක්වීම් කළහ.

එහි අදහස සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයේ දැක්වූ පරිදිම දත යුතුය. මෙය විශේෂයකි. මෙහි ත්‍රිවිධ සිල්ම 'මෙයද ශීලය කෙරෙහිම රද පවතියි' යනු කී බැවින් මෙසේ ශීලයෙහිම ඇතුළත්ය. ප්‍රථම ආදී ධ්‍යානයෝ සතර අර්ථ වශයෙන් ප්‍රඥා සම්පදා නම්. මෙසේ ප්‍රඥාවගේ වශයෙන් ඇතුළත් නොකොට විදර්ශනාදී ප්‍රඥාවට පදට්ඨානවිම් මාත්‍රයෙන්ම දක්වා විදර්ශනා ප්‍රඥාවේ පටන් ප්‍රඥාවේ ඇතුළත් කර දක්වයි.

ස්වාතනාය- පදයේ අර්ථය අද පිණිසයි. මෙහි දැක්වූපරිදි තේරුම්ගත යුතුයි.

තේන මං සා පරිසා පරිභවෙය්‍යා- එහෙයින් ඔව්හු දුරදීම දැක අසුනෙන් නැගිටි කරුණ නිසා ඒ (බමුණු) පිරිස මට

‘මෙසේ කියයි. මේ සෝණදණ්ඩයා වයස්ගත මහල්ලෙකි ගෞතමයෝ වනාහි තරුණයහ. ගෞතමයන් සෝණදණ්ඩගේ මුණුපුරුකමටත් නොසැහෙයි. එබඳු සෝණදණ්ඩයා තමාගේ මුණුපුරාගේ තත්ත්වයටත් නොසැහෙන්නා දැක ආසනයෙන් නැගිටිවේය. කියා පරිභව කරන්නේය.

ආසනා මේතං වුට්ඨානං- මගේ අගෞරව වශයෙන් නැගිටීමක් නම් නැත. හෝග සම්පත් විනාශවන බියකිනුත් නොනැගිටීම්. ඒ කාරණය තොප විසිනුත් මා විසිනුත් තේරුම් ගතයුතුය. එහෙයිනි.

ආසනා මේ ඒතං භවං ගෝතමෝ පච්චුට්ඨානං ධාරේතු- මොහු හා සමාන කුහකයෙක් සොයාගැනීම ඉතා දුර්ලභය. බුදුන් කෙරෙහිද මොහුගේ අගෞරවයක් නැත. එහෙයින් හෝග විනාශ බියෙන් කුහක වශයෙන් මෙසේ කියයි. සෙසු පදවල තේරුම්ද මෙසේය.

ධම්මියා කථාය. ඒ වේලාවට සුදුසු දැහැම් කථාවෙන් මේ ආත්මයේ හා පරලොවත් යහපත සඳහා කරුණු දක්වා-

කුසලේ ධම්මේ සමාදපෙත්වා- කුසල ධර්මයන්හි සමාදන් කරවා- යොදවා

සමුත්තේ ජේත්වා- උත්සාහ ඇතිකරවා

සම්පනංසෙත්වා- එම උත්සාහයන්ගෙන් හා අනික් විද්‍යමාන ගුණයන්ගෙන්ද සතුටු කොට.

උට්ඨායාසනා පක්කාමි- දහම් රුවන් වැසි වස්වා නැගිට වැඩියහ.

බමුණා වනාහි තමාගේ කුහකබව නිසා බුදුන් මෙසේ දහම්වැසි වස්සවද්දීත් විශේෂවූ මාර්ග ඵලාවබෝධයක් ලැබ ගන්ට නොහැකිවිය. හුදෙක් ඔහුට අනාගතයේදී නිවන ලැබීම සඳහා වාසනාවන්තයෙක් වීම සිදුවිය. ඒ සඳහාම මූල හා අග කථා හේතුවිය, යනුයි.

සුමංගල විලාසිනි නම් දීඝනිකායට්ඨ කථාවේ

සෝණදණ්ඩ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේය.

කුටදන්ත සූත්‍ර වර්ණනාව - 5

ඒවං මේ සුතං -පෙ- මගඬේසු, යනුවෙන් කුටදන්ත සූත්‍රය ඇරඹීය. එහි මේ නොපැහැදිළි පදයන්ගේ විස්තරයි.

මගඬේසු- මගධ නම් ජනපද වාසී රාජකුමරුවෝ, ඔවුන් වසන එකජනපදයක් නමුත් රුචීනාම වශයෙන් ගෙන මගධ යයි කියයි. ඒ මගධ දැනටවෙහි මෙතැන්සිට මුල් දැක්වූ සූත්‍ර දෙකෙහි මෙනි.

අම්බලට්ඨිකා - බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයෙහිදී විස්තර විය.

කුටදන්තෝ - ඒ බමුණාගේ නමයි.

උපක්ඛට්ටෝ - සූදානම් වූයේ.

වච්ඡතර සතානි - වසුපැටියන් සියයක්.

උරබ්භ - තරුණ බැටළුවෝ, මොවුන් ගැන පෙළෙහි ආයේමය, එසේ පෙළෙහි නො ආ නොයෙක් මාග-පක්ෂි යන දෙවර්ගයෙන්ම හත්සියය, හත්සියය, බැගින් පිඩු වශයෙන් එකතු කරගත යුතුබව දතයුතුය. සියල්ලෙන්ම එකෙන් හත්සියය බැගින් ගෙන යාගකිරීමේ පූරෝක්තියක් කරනු කැමැත්තේ.

පුණ්ණපනිතානි- බැඳ තැබීම සඳහා යාගස්ථම්භය (යාග කණුව) කරා පමුණුවන ලද.

පටිවසන්ති- යාගය අනුභවකිරීම සඳහා වාසය කරයි.

තිට්ඨං- මෙහි විධා යන්නෙන් තැබීම දක්වයි, පිහිටුවයි, යන තේරුමයි.

සෝළස පරික්ඛාරං- සොළොස් පිරිවර.

භූතපුබ්බං - වූවිරු, මෙය බුදුහු පොළොවෙහි පිහිටි නිධානයක් මතුකර ඉදිරිපිට රැස්කර ගොඩගසන්නා සේ භවයෙන් සැඟවී ගිය පූර්ව චරිතය දක්වමින් මෙය වදාළහ.

මහාවිජිතෝ- ඔහු සාගරය කෙළවර කොට ඇති මහ පොළොව දිනුවේය. මෙසේ මහත් විජිතයක් මොහුට ඇත්තේනුයි මහාවිජිත නම්.

අඬ්ඬෝ- තමා සන්තක යම්කිසි ධනයම්පතකින් ආඬ්ඬුවූ

මහද්ධනෝ- අති විශාල අප්‍රමාණ ධන රාශියකින් සම්පූර්ණවූ.

මහාභෝග- පඤ්චකාමගුණ වශයෙන් ඉතා විශාලවූ භෝග සමූහයක් මොහුට ඇත්තේනුයි. මහාභෝග නම්. පිඩු පිඩු වශයෙන්ද රන්මසු රිදීමසු වශයෙන්ද රන්රිදීවල ප්‍රමාණය අනන්ත බැවින් 'පහුතජාත රූපරජත' යනුවෙන් හඳුන්වයි. 'නොයෙක් කෙළගණන් රන්රිදී මිල ඇති යන අදහසයි.

විත්ති- සතුට, විත්තියේ උපකරණ විත්තූපකරණයි. සතුට උපදවන දේ යන තේරුමයි.

පහුතවිත්තූපකරණෝ- රැස්කළ නොයෙක් ලක්ෂණ රන් රිදී භාජනාදී සතුට ඇතිකරණ දේ මොහුට ඇත්තේනුයි පහුතවිත්තූපකරණ' නම්.

පහුත ධනධඤ්ඤෝ- සත්රුවන් නම්වූ මාහැගි ධනය නිදන්කොට තබා ඇති- සියලුම හැල්වි ආදී ප්‍රබ්බන්ත හා උඳු මුං මැ ආදී අපරන්ත යන ධාන්‍යවලින් සම්පූර්ණ ලෙස පොහොසත්, මෙය මොහුගේ දිනපතා වැයවන දීමි - ගැනීමි වශයෙන් පවතින ධන- ධාන්‍යයන්ගේ තත්වයයි. දිනපතා තත්වයයි.

පරිපුණ්ණකෝස කොට්ඨාගාරෝ- කෝස නම් භාණ්ඩාගාරයයි, තැන්පත් කොටතැබූ ධනයෙන් පිරුණ භාණ්ඩාගාර ඇති, ධාන්‍යයෙන් පිරිගිය කොටුගල් ඇති තවද කෝස භාණ්ඩාගාර සතරකි ඒ 1 හස්ති 2 අශ්ව 3 රථ 4 රථි යනුයි. දන කොටුගල්, ධාන්‍යකොටුගල්, වස්තු කොටුගල් යනුවෙන් කොටුගල් තුන් වගයකි. මෙකී සියල්ලම පරිපූර්ණව මොහුට ඇත්තේනුයි, 'පරිපුණ්ණකෝසකොට්ඨාගාර'යි කියයි.

උදපාදි- හටගත්තේය. මේ රජතුමා දිනක් රුවන් බැලීම සඳහා හැසුරුනේය. ඔහු භාණ්ඩාගාර නිලධාරියාගෙන් විමසිය 'දරුව, මෙතරම් විශාල ධනයක් කවරෙකු විසින් එක්රැස් කරනලදද?' 'ඔබවහන්සේගේ මුතුන් මි මුතුන් ආදී කුලපරම්පරා හතක් විසින් මේවා රැස්කරණ ලදහ. මේවා මෙසේ ගොඩගසා තබා ඔව්හු කොහි ගියාහුද?' දේවයිනි! ඒ සියල්ලෝම මරණයට ගියාහුය. දරුව! තමාගේ වස්තුව නොගෙනම ගියාහුද? දේවයිනි! කුමක් කියවිද? මේ ධනයයි කියන ලද සියල්ලම හැරදමා යායුතුය. ඒවා රැගෙන යෑමක් නම් නැත. අනතුරුව රජතුමා

සිරියහන් ගැබට පිවිස 'මෙය මට වැටහුනේයයි යනු සිතිය.' සිතට මෙබඳු විතර්කයක් පහළ විය යනු ඒ නිසා කිය.

බ්‍රාහ්මණං ආමන්තෙත්වා- කුමක් හෙයින් ආමතුවේද? මොහු මෙසේ සිතිය. දන්දෙන්නහු විසින් නුවණැත්තෙකුගෙන් කරුණු විමසා දියයුතුය. ආමන්ත්‍රණය නොකොට කරණලද කර්මය පසුව පසුතැවිල්ල පිණිස හේතුවේ. ඒ නිසා අභිගැසිය, යනුයි අනතුරුව බමුණා සිතිය. 'මේ රජතුමා දනක් දෙනුකැමති වෙයි. එහෙත් මොහුගේ ජනපදයෙහි සොරු බොහෝය. ඒ සොරුන් නොසංසිඳවා දන්දෙනවිට ඒ රජතුමාගේ කිරි සහල් ආදී දීමට සුදුසු උපකරණ ගෙන එන්නන්ගේ ගෙවල් සොරු බිඳිති, වස්තුව පැහැරගනිති, ජනපදයම සොර බියෙන් කැළඹෙන්නේය, මේ කාරණා නිසා රජුගේ දානය දීම වැඩිකලක් නොපවතින්නේය, ඔහුගේ සිතත් එකඟ නොවන්නේය. ඒ නිසා මම මේ කාරණය එතුමාට දන්වමිසි, එයින් ඒ කරුණ රජුට දැන්විය.

සකණ්ටකෝ- සොරුන් නමැති කටුවලින් යුතු.

පන්ථද්‍රහානා- මග සතුරෝ

අකිච්චකාරි අස්ස- නොකළයුතු අධර්ම ක්‍රියා ඇති

දස්සබ්බං- සොරුන් නමැති උල් කොකු ඇති.

වධේනවා- මරණයෙන් හෝ කෙටීමෙන් හෝ

බන්ධනේනවා- සුරංගුලා, දම්වැලෙන් බැඳීමෙන්

ජානියාවා- විනාශයෙන්- හානියෙන්, 'සියයක් ගණිවි, දහසක් ගණිවි, යනුවෙන් මෙසේ පවත්නා දඩයෙන් යන තේරුමයි.

ගරහාය- පංචශිකයා මුඩුකිරීම, ගොම ඉසීම, ශ්‍රීවයෙන් තදකර බැඳීම, යන මේ ආදිය කොට ගැරහීම් බවට පැමිණවීමෙන්.

පබ්බජ්‍යාය- රටින් නෙරපා හැරීමෙන්.

සමුහනිස්සාමා- යහපත් කාරණා අනුව කල්පනා කිරීම රැස්කිරීමටද ඌහනයයි කියයි.

හතාවසේසකා- මැරී ඉතිරිවුවෝ.

උස්සහන්ති- උත්සාහ කරති.

අනුප්පාදේතු- දුන් ප්‍රමාණය නොසැහෙනවිට නැවතත් තව බිජ හා බන්ද කෘෂිද්‍රව්‍යද යන සියල්ල දෙවයි යන තේරුමයි.

පාහතං අනුප්පාදේතු- ශාක්ෂි නොකොට පඩුරු නොයවා මුලින් සිඳිම් වශයෙන් බඩුම්ල දෙව යන තේරුමයි. බඩුම්ල යන්නට 'පාහත' යනුද නමකි, ඒ සඳහා මෙසේද කිය.

"ඤාණවත්තයා කුඩා ගිනිපුපුර පිඹීමෙන් විශාල ගිනි ගොඩක් කරගන්නා සේ අල්පමාත්‍ර ධනයෙන් විශාල ධනස්කන්ධයක් රැස්කර ගනිති" යනුයි.

භත්තචේතනං- දිනපතා බතත් මාස්පතා වියදමට ඕනෑ මුදලත් යනුයි. ඒ ඒ කුලයේ කර්ම- කටයුතුවල දක්ෂකම අනුව තනතුරු ගම් නියමිගම් ආදියද යන මේ සියල්ල දෙව යනුයි.

සකම්මපසුතා- කෘෂිකර්ම වෙළඳම් ආදියේ යෙදුන

රාසිකෝ- ධන ධාන්‍යවල රාශිය

බෙමට්ඨිතා- ක්ෂෙමයෙන් බියක් නැතිව සිටිය,

අකණ්ටකා- සොරුන් නමැති කටු රහිත

මුදා මෝදමානා- සතුටින්පිනාගිය, මෙම පාඨයම ඔවුනොවුන්ගේ

ප්‍රමුදිත- සතුටින් ප්‍රබෝධ සිත් ඇති බව දැක්වීම් වස් යෙදුනේය.

අපාරුතසරා- සොරුන් නැති බැවින් ගෙවල දොරවල් නොවසන ලදී. හරිතලද දොරටු ඇති

ඒතදවෝච- සර්වප්‍රකාරයෙන්ම ජනපදයේ දියුණුවෙන් ආස්‍යවූ බව දැන මෙය කිය.

තේනහි භවං රාජා- බමුණා සිතිය, 'මේ රජතුමා මහ දනක් දීමට ඉතා කැමැත්තේය, එසේම මහත් උත්සාහ ඇත්තේය, ඉදින් ඔහුට ගැළපෙන ක්ෂත්‍රියාදීන් කැඳවා ඔවුන් හා සාකච්ඡා නොකොට දෙන්නේද එවිට ඔව්හු නොසතුටු වන්නාහුය. එහෙයින් ඔවුන් සතුටුවන අයුරින් මෙය කළ යුතුය, එසේ කරමි'යි ඒ නිසා ඔව්හු එසේ වන්නාහුය' යනාදිය කීහ,

තත්ථ නේගමා- නියමිගම් වැසියෝ,

ජානපදා- ජනපද වැසියෝ,

ආමන්තයතු- ආමන්ත්‍රණය කෙරෙන්නවා, දන්වන්නවා.

යං මම අස්ස- නොපගේ යම් දැන්වීමක් මට වන්නේද,
අමච්චා- ප්‍රිය යහලුවෝ.

පාරිසප්පා- අනික් අණ ඉටුකරණ පිරිවර.

යජතං භවං රාජා- පින්වත් තෙමේ යාගපූජා පවත්වන්නවා
ඔව්හු වනාහි මේ රජ 'මම අධිපතියා වෙමි, බලහත්කාරකම්
සහිතව දන් නොදී අපද කැඳවයි- අපටද ආමන්ත්‍රණය කරයි.
අනේ! ඔහු යහපත් ක්‍රියාවක් කෙළේය, යනු සිතා සතුටුව මෙසේ
කීහ. ඉදින් ඔහු අප නොකැඳවිනම් ඔහුගේ යාගස්ථානය
දැකීමටවත් නොයන්නෙමු.

යඤ්ඤාකාලෝ මහාරාජ- දෙයා ධර්මය දීමට ඕනෑ
උපකරණ නැතිකලත් මහලු වියෙහිදීත් මෙබඳු දන් දෙන්නට
නොහැක. ඔබ මහධනවතෙකුත් තරුණයෙකුත්වී සිටින විටම
මේ දානය දීම ඉතා සුදුසුයයිද, මේ ඔබගේ යාගකාලයයිද යනු
එය බැලීමට යන එන්නෝ පවසති.

අනුමතීපක්ඛා- අනුමතිය දීමෙන් පක්ෂවුවෝ

පරික්ඛාරා භවන්ති- පිරිවර වෙති. 'රිය සිල් පිරිකර කොටත්
ධ්‍යානය රිය රෝදය යොදවන අලවංගුව කොටත් රෝදය වීර්යය
කොටත් දැක්විය. මෙහි පරික්ඛාර යන්න අලංකාරය සඳහා
පැවසිය.

අට්ඨති අංගේහි- දෙපසින් මනාව උභයකුල පරිශුද්ධව
උපන්බව ආදියෙන්

යස්ස- අණතැබීමට සමත්.

සද්ධෝ- දීමෙහි ඵල ඇතැයි විශ්වාස කරන්නා.

දායකෝ- දීමෙහි දක්ෂයා, ඇදහිම් මාත්‍රයෙන් පමණක්
නොසිට පරිත්‍යාගයෙහිද සමතා යන තේරුමයි.

දානපතී- යම් දනක් දෙයිද එයට ස්වාමියා වී සිටගෙන
දෙයි, දාසයා නොවෙයි, සභායකයාද නොවෙයි යමෙක් තමා
මිහිරි දේ වළඳයිද අනුන්ට අමිහිරිදේ දෙයිද, ඔහු දානසංඛ්‍යාත
දෙයා ධර්මයට දාසයා වෙයි. යමෙක් යමක් වළඳයිද, ඔහු
එයින්ම දෙයිද, හෙතෙමේ සභායව දෙයි, යමෙක් යම්කිසි සුලු
දෙයකින් යැපී අනුන්ට මිහිරි දේ දෙයිද ඔහු ස්වාමියා- ප්‍රධානයා
වී දෙයි, මොහුද එබන්නෙක යන අදහසයි.

සමණධ්‍රාහ්මණ කපණද්ධික චනිබ්බක යාවකානං- මෙහි සංසිද්ධ වූ පච්ඡාදන අත්තෝ ශ්‍රමණයෝය, බහා තැබූ- යටපත් කළ පච්ඡාදන අත්තෝ ධ්‍රාහ්මණයෝය, කපණ නම් දුගියෝය, අද්ධික නම් මගියෝය, චනිබ්බක නම් 'ප්‍රිය මනාප දෙයක් දෙනලදී, සුදුසු කල්හි නිවැරදි දෙයක් දෙනලදී දෙනකල සිත් පහදවන්නේය, පින්වතා බලලොව යේවා- උපදිවා' යන මේ ආදී නයින් දානයේ ගුණවර්ණනා කරමින් හැසිරෙන්නෝ

යාවකයෝ 'පසැටක් පමණවත් දෙවච්ඡා, හැන්දක් පමණවත් දෙවච්ඡා, යනාදිය කියමින් සිඟමින් හැසිරෙති

ඕපානතුතෝ- දියතොටක් බඳු සියල්ලන්ගේම සාධාරණ පරිභෝගය සඳහා සතරමංසන්ධියක කරවූ පොකුණක් මෙන් යන තේරුමයි,

සුතජාතස්ස- සුත්‍රයා,

අතිතානාගාත පච්චුප්පන්නේ අත්තේ චිත්තේතුං- පෙර පින්කළ බැවින්ම මට මේ සම්පත් ලැබීන, යනුවෙන් මෙසේ සිතන්නේ අතිතාර්ථය ගැන සිතීමෙහි සමර්ථයෙක් වෙයි. 'දැන් කුසල් කොට මතුකල සම්පත් ලබන්නට හැකිය' යනු සිතන්නේ අනාගතාර්ථය සිතීමෙහි සමර්ථයෙක් වෙයි, 'මේ පින්කම් කිරීම සත්පුරුෂයන් විසින් පුරුදු පුහුණු කරණ ලද්දකි, මටද වස්තුව ඇත, දායක සිතද තිබේ. ඒනිසා මම නොවරදවා පින් කරමි' යනු සිතන්නේ වර්තමාන අර්ථය සිතීමෙහි සමර්ථයෙක් වෙයි'යි දතයුතුය.

ඉති ඉමානි- මෙසේ කියනලද මේ කරුණු මෙකී අංග අටෙන් යුතු වූවහුගේ දානයට හැම දිශාවෙන්ම මහජනයා එළඹෙයි, "මේ දුක් සහිතව ඉපදීම කෙතෙක් කලක් පවතියි ද? දැන්ම කලකිරී සිද්ධමන්තේය'යි මේ ආදිය සිතා කිසිවෙක් නොපැමිණෙන්නේ නොවෙතැයි සිතයි, එහෙයින් මේ අංග අට පරිෂ්කාරයෝ වෙතැයි කියනලදී.

සුථංපග්ගණන්තානං- මහා යාගය පිළිගන්නා තැන දන්නැත්තක් ලබාගන්නවුන්.

ඉමේහි චතුරි- 'මේ මනාසේ ඉපදීමාදියෙන්, මොවුන් ඇති කළ අයහපත් සංවිධානයෙන් පවත්වන දානය කොපමණ කලක්

පවතින්නේද, යනාදිය කියා එතැනින් ඉවත්වී ගිය කෙනෙක් නම් නැත, ගැරහීමක් නැති බැවින් එළඹෙන්නේය, එහෙයින් මොව්හුද පරිඡිකාරයෝ වෙතැයි කියනලදී.

තිස්සෝ විධා දේසේසි තැබීම් තුනක් දෙසිය, ඔහු සිතිය 'දන්දෙන අය තුන් තැනින් එකතැනකදී කම්පා වෙති, එහෙයින් මම මේ රජතුමා එම තැන් තුනෙහිම නිශ්චල ලෙස පිහිටවීම පළමුවම සිදුකරමි' යනු සිතා එතුමාට මේ ත්‍රිවිධ ක්‍රමය පැවසීය.

සෝ හෝ කෝ රඤ්ඤා- මෙය කරණාර්ථයේ ඡට්ඨිසි 'හෝතා රඤ්ඤා' කියාත් පාඨයකි.

විප්පට්ඨාරෝ න කරණියෝ- හෝග සම්පත් අඩුවූ කල පසුව පසුතැවිලිවීම නුසුදුසුය. පළමු චේතනාව ස්ථිර ලෙස පිහිටුවාගත යුතුය. මෙසේ දෙන දානය මහත්ඵල වන්නේය' යනු දක්වයි. අනික් දෙතැනත් මෙම ක්‍රමය මයි. මුංචන චේතනාවෙන් පසුව සිහිකරණ චේතනාවන් නිශ්චල කළ යුතුය එසේ නොකරන්නහුගේ දානය මහත්ඵල නොවෙයි, මහත් හෝගයන් ගැන සිත නොනැමෙයි. මහාරෝරුවයෙහි උපන් ගෘහපති සිටුවරයාට මෙනි.

දසභාකාරේහි- කරුණු දසයකින්, ඔහුට මෙබඳු අදහසක් විය. ඉදින් එරජ දුසිල් අය දැක 'මගේ මේ දාන විපාක ඵලය වැනසෙන්නේය. මෙබඳු දුසිල් පුද්ගලයෝ වළඳති, කියා සිල්වතුන් කෙරෙහිද විපිළිසර උපදවන්නේය. ඒ දානය මහත් ඵල නොවෙයි, දානය පිළිගන්නන් නිසා දායකයාට විපිළිසර ඇතිවෙයි, ඒකාන්තයෙන් මම පළමුවම ඒ විපිළිසර දුරු කරමි' යි යනුයි. එහෙයින් ප්‍රතිග්‍රාහකයන් කෙරෙහි ඒ දස ආකාරයකින් ඉපදීමට ඉඩ ඇති විපිළිසර දුරුකෙළේය.

තේසං යේව තේන- ඔවුන්ගේ ඒ පවිත් අයහපත් විපාකයක් ඇතිවෙයි, එය අනිකුත්හට ඇති නොවෙයි, යනු දක්වයි.

යජතං භව- පින්වත් තෙමේ දේවා යජත, යන්නෙන් වියදම් කිරීමද දක්වයි.

අන්තරං- ඇතුළත.

සෝලයහි ආකාරේහි චිත්තං සන්දස්සේසි- මෙහි බමුණු රජුගේ මහා දානයේ අනුමෝදනාව ඇරඹීය, යනුයි.

සන්දස්සේසි- 'මෙනම් දානය දෙන තැනැත්තා මෙබඳු සම්පත් ලබයි' යනු දක්වමින් කිය.

සමාදපේසි- එම අදහස මනාලෙස ගත්වමින් කිය.

සමුත්තේපේසි- විපිළිසර දුරුකිරීමෙන් සිත පිරිසිදු කෙළේය.

සම්පහංසේසි- "මහරජ, තොපවිසින් දනක් දීමෙන් යහපතක් කරණ ලදී' යනුවෙන් ස්තූති කරමින් කිය.

වත්තා ධම්මතෝ නත්ථි- දැහැමෙන් සෙමෙන් කරුණු කියන්නෝ නැත.

න රුක්ඛා ඡිත්ථිං සුසුපත්ථාය න දබ්බා ලුයිං සුබරිහි සත්ථාය- යමෙක් යාගස්ථම්භයන් ඔසවා 'අසවල් රජතුමා අසවල් ඇමතියා අසවල් බ්‍රාහ්මණයා මෙබඳු මහා යාගයක් පැවැත්වීය' කියා නම් ලියා තබන්, කුසතණ කපා වනමාලාවක ශෝභාවෙන් අවට වටකිරීම හා බීම විසිරීමද කරති. ඔවුහු ගස් නොසිදුහ. කුසතණ නොකැපූහ. කීමෙක්ද? හවයෙක් හෝ ඵල ආදීහු හෝ නසන්නාහුද යනු දක්වයි.

දාසා- අන්නෝ ජාතාදීහු

පෙස්සා- පළමුවම ධනය ගෙන කර්මාන්ත කරණ අය

කම්මකරා- බත්මිල ගෙන වැඩ කරන්නෝ.

දණ්ඩතජ්ජිතා- දඬු, සැරයටි, මුගුරු ආදිය රැගෙන වැඩ කරව්, වැඩ කරව්, කියා මෙසේ තර්ජනය කරන්නෝ.

භයතජ්ජිතා- 'ඉදින් වැඩ කරනොත් කරව, ඉදින් නො කරන්නේ නම් කපන්නෙමු, කොටන්නෙමු, මරන්නෙමු, කියා මෙසේ බියෙන් තැතිගන්නෝ, මොව්හු වනාහි දණ්ඩතජ්ජිතද භයතජ්ජිතද නොවෙති.

න අස්සුමුඛා රුදමානා පරිකම්මානිං අකංසු- ඉක්බිති ප්‍රිය සමුදාචාර වශයෙන් හැසුරුනහ, දාසය, දාසය, කියා හෝ කම්කරුව, කම්කරුව කියා හෝ වැඩකාරයා, වැඩකාරයා කියා හෝ එහි නොකැඳවන්, ඒ ඒ අයගේ නම් වශයෙන්ම පියව්වනගෙන් කැඳවා ස්ත්‍රී, පුරුෂ, බලවත් දුර්වල යන මොවුන්ගේ වශයෙන් ඔවුන්ට සුදුසුකර්මාන්ත දක්වා 'මේ මේ වැඩ කරව්'යි පවසති. ඔව්හුද තම තමා රූපි ලෙස කරති,

‘යමෙක් කැමති වූවාහුද ඔව්හු කළාහුය. යමෙක් නොකැමැති වූවාහුද ඔව්හු නොකළාහුය. යමක් කිරීමට කැමතිද ඒ දේ කළාහුය. යමක් නොකැමැතිද එය නොකළාහුය’ යනු ඒ නිසා කිය.

සප්පිතේලවනවනිත දබ්බධු ආණිතේන වේව සෝ යඤ්ඤෝ නිට්ඨානං අගමාසි- රජු වනාහි නුවරින් බැහැර දොරටු සතර ඇතුළතද විදි මැදද ඇතුළු නුවරද යන පස් තැන්වල මහ දන්හල් කරවා ඒ එක එක ශාලාවේ ලක්ෂය බැගින් කොට දිනක් දිනක් පාසා පන්ලක්ෂය බැගින් වියදම් කොට හිර උදාවූ තැන් පටන් ඒ ඒ වේලාවට සුදුසු දෙයින් සියතින් රන් හැන්ද ගෙන ප්‍රණීතවූ ගිතෙල් තලතෙල් ආදියෙන් මිශ්‍ර කරගත් කැද කැවිලි බත් ව්‍යංජන බීම ආදියෙන් මහජනයා සතුටු කෙළේය. බඳුන් ආදිය පුරවාගෙන යනු කැමැත්තන්ටත් එසේම දෙවිය. සවස් වරුවෙහි වස්තු සුවදවිලවුන් ආදියෙන් පූජා කෙළේය. ගිතෙල් ආදියෙන් මහ සැලි පුරවා ‘යමෙක් යමක් වළඳනු කැමතිද ඔහු ඒ ඒ දේ වළඳවා’යි කියන්නන් නොයෙක් සියගණන් තන්හි සිටුවීය. ගිතෙල් තලතෙල් වෙඩරු දී කිරි මිපැණි සකුරු ආදියෙන්ද ඒ යාගය නිමාවට ගියේය, යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

පහුතං සාපතෙය්‍යං ආදාය- බොහෝ ධනය ගෙන ඔව්හු සිතුහ. ‘මේ රජතුමා ගිතෙල් ආදිය දැනවීමෙන් නොගෙන්වා ගෙනම තමා සන්තකව ඇති දෙයින්ම මහදන් දෙයි. රජතුමා අප ලවා කිසිවක් නොගෙන්වයි. මෙහිදී නිශ්ශබ්දව සිටීම නුසුදුසුය. රජ මාළිගාවේ ඇති ධනය අවසන් නොවේමය. අප නොදෙන කල්හි රජතුමාට කවරෙක් නම් දෙයිද ඒකාන්තයෙන් ‘අපි ධනය රැගෙන එමු’යි කතිකා කරගෙන ඔව්හු ගම් නියම්ගම් තහරවලින් සම්පත් වස්තුව රැස්කොට ගැල් පුරවා රජු වෙත පැමිණවූහ. ‘බොහෝ සම්පත්’ යනු ඒ සඳහා කිය.

පුරත්ථිමෙන යඤ්ඤාවාටස්ස- නැගෙනහිර දිශාවේ ඇති තහර දොරටුව අසළ පිහිටි දාන ශාලාවයි. නැගෙනහිර දිගින් එන ක්ෂත්‍රියයෝ දන්හලෙන් කැද බී රජුගේ දන්හලින් වළඳ නුවරට ඇතුල් වෙත්. මෙබඳු පහසුකම් ඇති තැනක තැබූහ.

දක්බිණේන යඤ්ඤාවාටස්ස- දකුණු දිග නුවර දොරටුවෙහි දන්තලෙහි මුල්කී පරිදිම දකුණු දිශාභාගයේ පිහිටවූහ. පශ්චිම හා උත්තර දිශා පිළිබඳවද මෙම ක්‍රමයමයි.

අහෝ යඤ්ඤෝ- බමුණෝ ගිතෙල් ආදියෙන් සතුටට පත්වූ බව අසා 'ලොව මිහිරි යමක් ඇද්ද ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ එය පවසති. ඒකාන්තයෙන් ඔහුගේ යාගය පසසමු'යි සතුටු සිත් ඇතිව ප්‍රශංසා මුඛයෙන් මෙසේ කීහ.

තුණ්හිභුතෝව නිසින්නෝ හෝති - මතු පැවසිය යුතු අදහස සිතමින් නිශ්ශබ්දව හුන්නේය.

අභිජානාති පන භවං ගෝතමෝ- මෙය බමුණා ආරක්ෂාවට යොදන දෙය විමසමින් කීය. 'කිමෙක්ද? භවත් ගෞතමය, ඔබ එකල රජවීද නැතහොත් පෙරෙවි බමුණා වීද?' යනුවෙන් මෙසේ සෘජුව- කෙළින්ම අසමින් අගෞරවය පිණිස මෙන් සිටියි.

අත්ථි පන හෝ ගෝතම- බමුණා මෙහි 'මුලු මහත් දඹදිව වැසියන්ගේ' නැගී සිටීමෙන් දන් දීමට මහ ගරු බවක් වෙයි. එවිට මුලු දනව් වැසියෝම රැකිරක්ෂා කර්මාන්ත නොකොට නසිති. කිමෙක්ද අපටද මේ යාගයෙන් බැහැර අල්ප වියදමෙන් සිදුකරගතහැකි මහත් ඵල සහිත වෙනත් යාගයක් ඇද්දැයි යන මේ කාරණය විමසමින් කීය.

නිච්චදානාති - නිබඳ දන්, නොකඩවා පවත්වන දන්.

අනුකුල යඤ්ඤාති - අපගේ පිය මුතුන් මිත්තන් විසින් පවත්වාගෙන එනලද, යනුයි. ඒ පිය ආදීන්ගෙන් පටන්ගෙන පසු පසුව දුගී පුරුෂයන්ගේ පටන් වංශ පිළවෙළින් පැවැත්විය යුතු යාගයෝය. මේ අයුරෙන් නොකඩවා දෙන දන් සිල්වතුන් උදෙසා පවත්වති. එම සිරිත එම කුලයේ දිළින්දෝද පවත්වති. නොකඩ කරති. ඒ සඳහා මේ එක් කථා පුවතකි.

අතේපිඩු සිටුහුගේ ගෙහි දිනපතා දෙන බත් පන්සියයක් දෙති. දන්තමය ලභ බත් සලාක දන් පන්සියක්ද විය. ඉක්බිති මේ කුලය කල්යාණමත් ක්‍රමයෙන් දිළිඳු බවට පත්විය. මෑතකවූ ඒ කුලයේ එක දැරියක් දිනකට එක බත් සලාකයකට වඩා දීමට අපොහොසත් වූවාය. ඕ නොමෝ පසුකලකදී සේනවාහන

නම් රාජ්‍යයට ගොස් කලවිට පවිත්‍රකොට එකතු කරගත් ධාන්‍යයෙන් එම සලාකය දුන්නාය. එක තෙර නමක් මේ පුවත රජුට දැන්වීය. රජ ඇය කැඳවා අගමෙහෙසි තැන තැබීය. ඕ තොමෝ එතැන් පටන් යළිත් පෙරසේම ලහබත් දන් පන්සියයක් පැවැත්වූවාය.

දණ්ඩප්පහාරා- 'පිළිවෙළින් සිටිවී සිටිවී'යිද 'කෙළින් ගොස් ගනිවී ගනිවී'යිද යන මේ ආදිය කියා ගසනුලබන දඩු පහර හා ගෙල අල්ලා ගැනීම් ආදිය මින් දැක්වෙති.

අයං බෝ බ්‍රාහ්මණ හේතු -පෙ- මහානිසංසතරාව - මෙහි යම්හෙයකින් මහායාගයක් මෙන් මෙහි ලහ බිතින් බොහෝ වතාවත් කරන්නන් විසින් හෝ උපකරණයන්ගෙන් හෝ යන අදහසයි. එහෙයින් ස්වල්පතර වෙයිද මෙහි බොහෝ කටයුතු හානියෙන් හෝ පෙළිම් නම්වූ හිංසාව ඇත. ඒ නිසා අප්පසමාරම්භතර'යි කියයි. යම්හෙයකින් මෙය සංඝයාට පිරිනමන පුජාවක්- පරිත්‍යාගයක් හෙයින් 'යාග' යනුවෙන් හඳුන්වයි. යම්හෙයකින් අංගසයකින් යුත් දානයාගේ ආනිශංසයාගේ කුශල විපාකය මහමුහුදෙහි ජලස්කන්ධය සෙයින් ප්‍රමාණයක් කොට දැක්වීම අපහසුය. මෙයද එබඳුය. එහෙයින් 'මහත් ඵලතර' 'මහානිශංසතර'යි කියයි.

මෙය ඇසූ බමුණා සිතීය- මේ නිබඳ බත නැගිට දීමෙන් ඒ ඒ දවසෙහි කර්මාන්ත වැනසෙයි. අලුතින් අලුතින් උත්සාහ ඉපදවිය යුතුයි. මෙයින් වෙනත් ස්වල්පමාත්‍රවූ පහසුවෙන් පැවැත්විය හැකිවූ යාගයක් ඇද්ද, එහෙයින් ඇද්ද හවත් ගෞතමය' යනාදිය කිය. යම්හෙයකින් සලකා බන්දිම් කටයුත්තෙහි කෙළවරක් නැද්ද එක් අයෙකු නැගිට සෙසු කර්මාන්ත නොකොට සංවිධානය කළ යුතුමය. විහාර දානයෙහි කටයුතුවල කෙළවරක් තිබේ. පන්සලක් මහා විහාරයක් කරවීමට කෙළගණන් ධනය වියදම්කොට කරවන ලද්ද හත් අට වසක් හෝ වර්ෂ සියයක් හෝ දහසක් හෝ ගතවන්නට පුළුවන. හුදෙක් දිරාගිය තැන්වල ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම් මාත්‍රයම කළයුතුය එනිසා මේ විහාරදානය සලකා දානයෙන් අල්පතරද ඇරඹීම් පහසුවද පවතියි. යම්හෙයකින් වනාහි සූත්‍රාන්ත ක්‍රමයේ

පරිදි "සිතල දුරුකිරීම පිණිස" යනාදී ආනිසංස නවයක් කියනලදී, බන්ධක ක්‍රමයෙන් නම්.

"ශීත උෂ්ණ ගති දුරු කරති. චල් මුවන්ද දුරුකරයි. සර්ප මැසි මදුරුවන් වළකයි. වර්ෂා සෘතු වේදිද රැකදෙයි.

එසේම අවි සුළං වල දරුණු ගතිය නැතිකරයි. වාසය කිරීම, සැපපහසුව, ධ්‍යානවැඩීම විදර්ශනාවැඩීම යන මේවාටද හසුවෙයි.

සඟසතු කොට පුදන මේ විහාරදානය බුදුන් විසින් උතුම් කොට වර්ණනා කරන ලදී. එහෙයින් නුවණ ඇති පුද්ගලයා වැඩදායී ස්පර්ශයෙන් යුතුව-

මාහැඟි විහාරයන් කරවන්නේය. එහි බහුශ්‍රැත (හික්ෂුන්) යන් වාසය කරවන්නේය. එසේම ඔවුන්ට ආහාර පාන වස්ත්‍ර සෙනසුන් යන මේ දේ පුදන්නේය.

සෘජු පැහැදුන සිතින් ඒ ඒ දේ පුදන්නේය. එහි වැසි බහුශ්‍රැත හික්ෂුහු ඔවුන්ට දහම් දෙසති. ඒ ධර්මය ඇසීමෙන් හැම දුකින් මිදුන නිවන ලැබෙයි ඒ ධර්මය ඇසූ නුවණැති පුද්ගලයා ආශ්‍රව දුරුකොට මෙහිදීම පිරිනිවන් පාන්නේය.

කියා මෙසේ ආනිශංස දාහතක් දැක්වීය. එහෙයින් මෙය මෙසේ සලකා බත් දානයට වඩා මහත් ඵලද මහානිසංසයද වෙනැයිදතයුතුය. සංඝයාට පරිත්‍යාග කළ බැවින්ම යාගයයි කියයි.

මෙයද ඇසූ බමුණා සිතීය. ධන පරිත්‍යාග කොට විහාර දානය කිරීම අපහසුය තමා සතු තුට්ටුවක් පමණ සුළු මුදලද අනුන්ට දීම ඉතා අපහසුය. ඉදින් මම මෙයටත් වඩා සුලුයාගයක් ගැන් විමසමි'යි සිතා එය විමසමින් 'ඇද්ද වනාහි' යනාදිය කිය.

එහිද යම්හෙයකින් වරක් ධන පරිත්‍යාගයෙන් තැනවූ විහාරයෙහි යළි යළිත් වැසිමි කැඩිමි බිඳිමි ප්‍රතිසංස්කරණ කිරීමාදී වශයෙන් කටයුතු ඇත්තේමය. සරණගැනීම නම් එක හික්ෂුවක මේ ළඟ හෝ සංඝයා ළඟ හෝ ගණයා ළඟ හෝ එක් වරක් ගැනීමෙන්ම සරණ ගත්තේ නම් වෙයි එහි නැවත නැවත කළයුතු යමක් නැත. එහෙයින් එය විහාර දානයෙන්

අල්පතරඳ සුලු වියදමින් කිරීමද සිදුවෙයි. යම්හෙයකින් එම සරණාගමනය ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ලැබෙන විශාල පිතක් බඳු පිතකි. ශක්‍ර සම්පත්තිය පවා ලැබෙන්නකි. එහෙයින් මහත්ඵලතරඳ මහානිසංසතරඳ වෙතැයි දතයුතුය ත්‍රිවිධරත්නයට ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිදුකරන යාගයයි යනු මීට කියයි.

මෙය අසා බමුණා ඇසීය. තමාගේ ජීවිතය අනුන්ට පරිත්‍යාග කරන්ට දුෂ්කරය. ඒ නිසා මෙයටත් කුඩාවූ යාගයක් තිබේද? යනුයි. එයින් විමසා බලන ඔහු මෙය ඇසීය.

එහි පාණාතිපාතා චේරමණී ආදියෙහි චේරමණී යන්නෙන් විරතිය කියයි. ඕ තුන් ආකාරයයි. ඒ සම්පත්ත විරති, සමාදාන විරති, සේතු සාත විරති කියායි. එහි යමෙක් සිල්පද නොගෙන හුදෙක් ජාති ගෝත්‍ර කුල ප්‍රදේශයන් සිහිකොට 'මෙය මා වැන්නෙකුට සුදුසු නැතැ'යි සතුන් මැරීමාදිය නොකරයි. සපැමිණි වස්තු පරිහරණය කරයි. එයින් දුරින්ම වළකිත්. ඔහුගේ එම වැළකීම සම්පත්ත විරතියයි දතයුතුය. 'අද පටන් ජීවිතය නිසාවත් ප්‍රාණයක් නො නසමි'යි කියා හෝ 'සතුන් මැරීමෙන් වළකිමි'යි කියා හෝ 'වෙන්වීමේ- වැළකීමේ සිල්පදය පිළිගනිමි'යි කියා හෝ මේ අයුරින් සිල්පද ගන්නහුගේ වැළකීම සමාදාන විරතියයි දතයුතු. ආර්යය ශ්‍රාවකයන්ගේ මාර්ග සම්පයුත්තව වැළකීම සේතුසාත විරතියයි දතයුතු. එහි මුල්කී විරති දෙක දිවි තොරකිරීමාදී වශයෙන් ඉක්මවියයුතු ජීවිතින්ද්‍රියාදිය ඒ වස්තූකොට පවතිත්. තුන්වැන්න නිවන අරමුණුකොට පවතියි.

මෙහි යමෙක් පන්සිල් එකටම ගනියිද ඔහුගේ ඒ සිල් එක පදයක් බිඳුන කල සියල්ලම බිඳුනේ වේ. යමෙක් වෙන් වෙන් වශයෙන් ගනීද, ඔහු යමක් ඉක්මවතොත් එය පමණක් බිඳෙයි. සේතුසාත විරතියෙහි නම් විශේෂයක් නොමැත. අන්තවයකදී හෝ ආර්යය ශ්‍රාවකයා සිය ජීවිතය නිසාවත් සතුන් මැරීමක් නොකරයි. සුරා පානය නොකරයි. ඉදින් සුරාත් කිරිත් කවලම්කොට ඔහුගේ මුඛයෙහි වත්කරතොත් කිරි පමණක්ම උදරගතවෙයි. සුරා බැහැර වෙයි. ඒ කීමෙක්ද?

කොස්වාලිහිණියන්ගේ උදරයට කිරි මිශ්‍ර දියෙන් කිරි පමණක් ඇතුලු වෙයි. දිය ඇතුලු නොවෙයි. මෙය යෝනිසිද්ධ ක්‍රියාවක් නම් මෙයද ධර්මනාසිද්ධ ක්‍රියාවකැයි දතයුතු.

ඉදින් සරණාගමණයෙහි දෘෂ්ටිය සෘජු කිරීමේ කටයුත්ත ඉතා බැරැරුම් දෙයකි. සිල්පද සමාදන්වීමෙහි ඇත්තේ විරති මාත්‍රය පමණකි. එහෙයින් මෙය ඒ ගන්නා ආකාරයෙන් එසේ ගන්නනුටද මනාසේ ගන්නනුටද ස්වල්පවූ සුලු යෙදවීම් සහිතවූ පන්සිල් නම් දානයක්ද නොමැති බැවින් මෙහි ඇති මහත්ඵල මහානිසංස භාවයද දතයුතුය. මේ සදහා මෙසේ කියන ලදී:- මහණෙනි, මේ දාන පහ මහාදානයෝය, අග්‍ර දානයෝය, ශ්‍රේෂ්ඨයයි දැනගන්නා ලදහ. බොහෝ කලක් ප්‍රගුණ කරණ ලදහ. ප්‍රවේණියෙන් පැවැතෙන්නෝය. පැරණියහ. අනාකූලය අසංකීර්ණවූවරුය. සැක නොකරති. සැක නූපදවති. නින්දිත නොවූවාහුය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ නුවණැත්තන් විසින් ගරුකරන ලදහ. කවර නම් පසක්ද? මහණෙනි, මෙහි වනාහි ආර්යාය ශ්‍රාවකතෙමේ සතුන් මැරීම අතහැර එයින් වැළකුණේ වෙයි. සතුන් මැරීමෙන් වැළකුණ ආර්යාය ශ්‍රාවකයා මහණෙනි, අප්‍රමාණ සත්ව සමූහයකට අභය දෙයි අවෙවරය දෙයි. ක්‍රෝධය නැතිකරයි- මෙමත්‍රිය පතුරුවයි අප්‍රමාණවූ ප්‍රාණීන්ට මෙසේ අභය, අවෙවරය, මෙමත්‍රිය යන මේ දේ දී අප්‍රමාණවූ අභයටත් අවෙවරයටත්- මෙමත්‍රියටත් හිමිකාර කොටස්කාරයෝ වෙති. මහණෙනි, මේ පළමු දානය මහාදානය -පෙ- නුවණැත්තන් විසින් යනුයි මහණෙනි, යළිත් ආර්යාය ශ්‍රාවකයා අදින්නාදාන- නුදුන්දේ හැරගැනීමෙන් තොරව -පෙ- කාමයන්හි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකී -පෙ- බොරු කීමෙන් වැළකී -පෙ- රහමෙර පානය කිරීමෙන් වැළකී -පෙ- මහණෙනි, මොව්හු පස්දෙන මහාදානයෝය -පෙ- නුවණැත්තන් විසින්, යනුයි

මේ සීල පංචකයයි, ආත්ම ස්තේහයත් (තමා ගැන ඇති ආශාව) ජීවිතයත් පරිත්‍යාගකොට රකින්නෙමිසි සමාදන්වූ බැවින් යඤ්ඤ- යාගයයි කියයි. එහි හුදෙක් පන්සිල් ගැනීමෙන් සරණාගමණයට පැමිණීම උපස්සය. මෙය සරණයෙහි පිහිටා රකින සීලයක් වශයෙන් මහත්ඵල වෙනැයි කියන ලදී.

මෙයද අසා බමුණා සිතිය, පන්සිල් රැකීමට බැරවැඩිය මෙයට වඩා සැහැල්ලු පහසු මහත්ඵල ඇති මෙය සේ රැකිය යුතු වෙතත් යමක් තිබේද? යි සිතා විමසන ඔහු පෙරසේ ඇසීය.

ඉධ බ්‍රාහ්මණ- ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු තුන් ආකාර සිල් සම්පූර්ණ කිරීමේ යෙදී සිටින්නහුට ප්‍රථමධ්‍යානාදී යාගයන්ගේ අල්ප වියදම් ඇති මහත්ඵල ලැබෙන බව දක්වනු කැමතිව බුද්ධෝත්පාදයේ පටන් දේශනාව අරඹමින් 'බමුණු මෙහි-' යනාදිය පැවසූහ.

එහි යටකී ගුණවලින් යුතුවූ තැනැත්තේ පළමුවන ධ්‍යානයට පැමිණ ප්‍රථමාදී ධ්‍යානවල පිහිටා සිටියේ දෙවන දැහැන් ආදිය නිපදවමින් නොවෙහෙසෙයි. එහෙයින් ඒවා අල්ප ආයාස ඇතිව නිපදවිය හැක. යම්හෙයකින් මෙහි පළමුවන ධ්‍යානය එක් කල්පයක් බඹලොව ආයු දෙයිද දෙවැන්න අටකල්පයක්ද තෙවැන්න හැටහතර කල්පයක්ද සිව්වැන්න කල්ප පන්සියයක්ද යනුවෙනි. ඔහුම ආකාසානඤ්චායනාදිය සමාපත්ති වශයෙන් භාවිත කරන්නහු විසි, සතළිස්, සැට අසූසතර යන වශයෙන් කල්ප දහස් ගණනින් ආයු ලබයි. එහෙයින් මහත්ඵලද මහානිසංසද වෙයි. නිවරණාදී විරුද්ධ ධර්මයන් දුරුකරන බැවින් එය යාගයයි දතයුතුය. යම්හෙයකින් විදර්ශනාඥනයද චතුර්ථ ධ්‍යානය කෙළවරකොට ඇති ගුණයන්හි පිහිටාගෙන නිපදවන්නේ නොවෙහෙසෙයි. එහෙයින්ද අල්ප වැයකින් මහත්ඵල ලැබියහැක. විදර්ශනා සැපය සමාන සැපයකගේ අභාවය නිසා මහත්ඵලයි. විරුද්ධව පවතින කෙලෙස් දුරලන බැවින් යාග නම්. යම්හෙයකින් මනෝමය ඉර්ධියද විදර්ශනාඥනයෙහි පිහිටාගෙන නිපදවන්නේ නොවෙහෙසෙයි. එහෙයින් එය අල්ප උත්සාහයෙන් කළයුතු මහත්ඵල ඇත්තකි. තමාට සමාන රූප මැවීමෙහි සමර්ථ බැවින් මහත්ඵලයි. එයට විරුද්ධ කෙලෙස් දුරුකරන බැවින් යාග නම්. ඉර්ධිවිධ ඥානාදියද යම්හෙයකින් මනෝමය ඥානාදියෙහිම පිහිටා නිපදවන්නේ නොවෙහෙසෙයි. එහෙයින් අල්ප උත්සාහයෙන් මහත්ඵල ලැබියහැක. තමා තමා සතු විරුද්ධ කෙලෙස් දුරු කිරීමෙන් යාගය නම් වෙයි. මෙහි

කි ඉර්ධිවිධ ඥානයෙන් ඉර්ධියෙන් කරන නොයෙක් ආකාර ව්‍යාපෘති දැකීමට සමර්ථ බවක් ඇතිවේ. දිව්‍යකෂිත් දෙව් මිනිසුන්ගේ ශබ්ද ඇසිය හැක. චේතෝපරිය ඥානයෙන් අනුන්ගේ සොළොස් ආකාර සිත් දැනගත හැකිය. පූර්වේනිවාසානුස්මිති ඥානය තමන් කැමති කැමති තැන් සිහිකර බැලීමට සමත්ය. දිව්‍ය කැමති කැමති රූප දැකීමට සමත්ය. ආශ්‍රව ක්ෂයකර ඥානය ඉතා මිහිරි ලෝකෝත්තර මාර්ග සැප නිපදවීමට සමත්ය. ඒ නිසා මේවා මහත්ඵලයයි දතයුතුය.

ඉදින් රහත් බවට වඩා උසස් වෙනත් යාගයක් නම් නැත්තේද එහෙයින් රහත්බව කුලුගැන්වීමෙන් දේශනාව නිමකරමින් 'බමුණ මෙය වනාහි-' යනාදිය වදාළහ.

ඒවං චුත්තේ - බුදුන් මෙසේ දෙසූ කල කුටදත්ත බමුණා ඊට පැහැදි සරණ යනු කැමැත්තේ 'හවත් ගෞතමයන් වහන්ස, මෙය ඉතා යෙහෙක' යනාදිය කිය.

උපවායනං - පැමිණ ශරීරයේ බරගතිය සංසිඳුවමින් තුනී සිසිල් සුළඟක් හමවා, තවද මෙය කියා බමුණා පුරුෂයෙකු යැවිය "දරුව, යව යාගවලට පිවිස ඒ සියලු ප්‍රාණීන් බැඳුම් වලින් මුදනු මැව්," යනුයි. ඒ පුරුෂයා යහපතැයි පිළිගෙන ගොස් එසේ කොට අවුත් 'පින්වතුන් වහන්ස, ඒ ප්‍රාණීන් බැඳුම්වලින් මුදාහැරියෙමි"යි සැල කෙළේය.

යම්තාක් කලක් බමුණා ඒ පුවත නොඇසුවේද, ඒතාක් බුදුහු දහම් දෙසූහ. ඒ කුමක්හෙයින්ද? 'බමුණාගේ සිතේ අවුල් ගතියක් ඇත යනු අසා මොහුගේ සිතේ ඒකාන්තයෙන් 'මා සන්තක බොහෝ ප්‍රාණීන් මුදාහරින ලදැයි' පවතින සිතෙහි හැසිරීමේ ආකාරය පැහැදි ගියේය. බුදුහු ඔහුගේ සිතෙහි පැහැදි ඇති ස්වභාවය දැක ඒ මොහොතේ දහම් දෙසීම ඇරඹූහ. ඒ සඳහා 'ඉක්බිති බුදුහු' යනාදිය කිය. නැවත 'කල්ලචිත්ත' යනාදී අනුපිළිවෙළ කථාවන්ගේ පිහිටෙන් යටපත් කළ කෙලෙස් සහිත බව ඇතිවීම සඳහා කිය. සෙස්ස මුලදී කී පරිදිමයි.

මෙසේ සුමංගල විලාසිනී නම්වූ දීඝනිකායට්ඨ කථාවේ

කුටදත්ත සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේය.

මහාලි සූත්‍ර වර්ණනාව - 6

ඒවං මේ සූතං -පෙ- යන්නෙන් මහාලි සූත්‍රය ඇරඹෙයි. මහාලි සූත්‍රය විශාලා මහනුවරදී වදාළහ. මේ එහි නොපැහැදිලි පදයන්ගේ හැඳින්වීමයි.

වේසාලියං - යළි යළිත් ක්‍රමයෙන් විශාල බවට පත්වූ, බැවින් වේසාලි - විසාලා යන නම් වලින් ප්‍රසිද්ධවූ නුවර

මහා වනේ- නුවරින් බැහැර හිමාලය කන්ද හා ඒකාබද්ධව පිහිටි සංඝාත වනයක් ඇත. මහත්ව විශාලව හඳුනා වැඩුන බැවින් මේ වනයටද මහාවනයයි කියයි. ඒ වනයෙහි,

කුටාගාරසාලායං- ඒ වනලැහැබෙහි සංඝාරාමයක් පිහිටවූහ. එහි කැණීමඬල යොදා කණු මත කුටාගාර නමින් දෙව් විමනක් බදු ප්‍රාසාදයක් කරවූහ. එය මුල් කරගෙන ඒ මුලු මහත් සංඝාරාමයම 'කුටාගාරසාලා' යන නමින් ප්‍රසිද්ධවිය. බුදුහු ඒ විසාලාපුරය ඇසුරු කරගෙන ඒ සංඝාරාමයෙහි වසති. විසාලාපුරය ඇසුරු කරගෙන මහාවනයේ කුටාගාර ශාලාවෙහි වසති' යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

කෝසලකා- කොසොල්ටට වැසියෝ

මාගධකා - මගධරට වැසියෝ

කරණියේන - අවශ්‍යයෙන්ම කළයුතු වැඩ නොකිරීමටත් සුදුසු දෙය කෘත්‍ය නම්. නොවරදවා අවශ්‍යයෙන් කළ යුතු දෙය කරණිය නම්.

පතිසල්ලිනෝ හගවා - නොයෙක් අරමුණුවල හැසිරීමෙන් තොරව- වැළකී ඉවත්ව සැඟවී විවේකීව එකඟ බවට පැමිණ එක අරමුණක යෙදී ධ්‍යානයෙහි ඇලී ඒ සැපය වළඳති, යන තේරුමයි.

තත්ථෙව - එම විහාරයෙහිම

ඒකමන්තං - උෂ්ණ සහිත තැන්වලින් ඉවත්ව ඒ ඒ රුක් සෙවනවල හිඳිත්.

ඔට්ඨදධෝ - අඩ තොල් ඇති,

මගතියා ලිච්ඡවි පරියාස පෙරවරුයෙහි බුදුන් ප්‍රධාන සංඝයාට දන් දී බුදුන් හමුවෙහිදී උපෝසථාංග ඉටාගෙන සුවඳ

මල් ආදිය ගෙන්වාගෙන සෝෂාකිරීමෙන් මහත් ලිච්ඡවි රජ පිරිස රැස්කරවා ඒ නිල් කොළ රතු පැහැයෙන් යුතු වස්ත්‍ර ආභරණ සුවඳ විලෙවුන් යන මේවායින් සැරසුන තව්තිසා දෙව්ලොව දෙවි පිරිසක් සෙයින් බබළන මහත් ලිච්ඡවි රාජ පිරිස සමග පැමිණියේය.

අකාලෝ බෝ මහාලි - ඒ අඩ තොල් ඇත්තහුගේ මුල් නම මහාලිය. එහෙයින් ඔහුට තෙර එනමින් කැදවයි.

ඒකමන්තං නිසීදි - සුදුසු ගස් හෙවනවල ඒ ලිච්ඡවි රාජ පිරිස සමග රත්නත්‍රයේ ගුණ කියමින් හුන්නේය.

සීහෝ සමණුද්දේසෝ - ආයුෂ්මත් නාගිතගේ බැණා කෙනෙක් හත් ඇවිරිදිකල පැවිදිව සසුනෙහි යෙදුනේ 'සීහ' යන නමින් ප්‍රසිද්ධව සිටින සාමණේරයන්ය. ඒ සාමණේරයා එම මහ පිරිස දැක 'මේ පිරිස ඉතා විශාලය, මුලු විහාරය පිරිගෙන සිටිති. ඒකාන්තයෙන් බුදුහු අද මේ පිරිසට මහත් උත්සාහයකින් දහම් දෙසති. ඉදින් මම උපාධ්‍යායයන්ට දන්වා මහ පිරිස පැමිණි බව භාග්‍යවතුන්ට දන්වන්නේ නම් ඉතා යෙහෙක, යනු සිතා නාගිත තෙර යම් තැනකද එහි පැමිණියේය.

හන්නේ කස්සප - තෙරුන්ට ගෝත්‍ර නාමයෙන් කථා කරයි.

ඒ සාජනතා - මේ ජනසමූහයා.

ත්වඤ්ඤේව භගවතෝ ආරෝචේති - සීහ සාමණේර තෙමේ බුදුන් හා විශ්වාස ඇත්තේය. මේ තෙර ස්ථූල (මහත්) ශරීර ඇත්තෙක. එහෙයින් ඔහුගේ ශරීරය බර බව නිසා නැගිටීම් හිඳගැනීම් ආදියෙහි අලස බවක් ඇත. එය වහා දුරුනොවන්නකි. ඒ නිසා මේ සාමණේරයා බුදුන්හට විටින් විට උපස්ථාන කෙරෙයි. එහෙයින් තෙරුන් වහන්සේ ඔහුට මෙසේ කිය. 'ඔබද දසබලයන්වහන්සේ හා විශ්වාස ඇත්තේය, යනු කියා 'යව, ඔබම එය සැලකරව' යනු කිය.

විහාරපවිජායාය - වෙහෙර සෙවනෙහි කුටාගාර මහ ගෙය පිහිටි සෙවනෙහි යන තේරුමයි. ඒ කුටාගාරශාලාව දකුණු දිගට හා උතුරු දිගට දිගුය. නැගෙනහිරට මුහුණලා පිහිටියේය. එහෙයින් එය ඉදිරිපසින් මහසෙවනක් පැතිර ඇත. සීහ සාමණේරයා බුදුන්ට වැඩහිඳීමට එහි අසුනක් පැනවීය. ඉක්බිති

බුදුහු දොරටු අතරින් හා කවුලු අතරින් නික්ම දුවගොස් පැතිරෙන සවණක් බුදුරැසින් මනාසේ විසිතුරුව වළාකුල් අතරින් නික්මෙන පුන්සඳ මෙන් කුටාගාරශාලාවෙන් නික්මී ගොස් පනවනලද මාහැඟි බුද්ධාසනයෙහි වැඩහුන්න. 'ඉක්බිති බුදුහු විහාරයෙන් නික්ම ගොස් විහාර සෙවනෙහි පනවන ලද ආසනයෙහි හුන්න' යනු ඒ සඳහා පැවසීය.

පුරිමානි හන්නේ දිවසානි පුරිමතරානි - මෙහි ඊයේ දිනය පුරිම දිනය නම් එයින් එපිට දිනයන් පුරිමතර නම්. එතැන් පටන් සියල්ල 'පුරිම හා පුරිමතර' නම්.

යදග්ගේ - 'මුල් දිනයේ පටන් අන්තිම අග කෙළවර දිනය දක්වා වාසය කරමි' යන අදහසයි. ඒතාක් විසුවෙමි, යන තේරුමයි.

න චිරං තීනි වස්සානි - බොහෝ කලක් නොවේ, තුන් වසකි. මින් එහි ප්‍රමාණය දක්වයි. 'යදග්ගේ' යන්නෙන් යම් දිනයක් කෙළවර කොට බොහෝ කලක් නොවේ, තුන් වසක් වාසය කරමි, යන තේරුමයි. යම් දිනයක් මුල් කරගෙන බොහෝ කලක් නොවිසුවෙමි. වර්ෂ තුනක්මය, යනු කිවේ වෙයි.

මොහු බුදුන්ගේ පා සිව් රු උසුලමින් අවුරුදු තුනක් උපස්ථාන කෙළේය. ඒ සඳහා මෙසේ කියයි.

පියරූපානි - ප්‍රිය මනාප දේ.

කාමුපසංහිතානි - කාමාස්වාදයෙන් යුතු.

රජනියානි - රාග නමැති හටගැනීම.

නෝව බෝ දිබ්බානි සද්දානි - පුණ්ණකම්මත්තයා කුමක් හෙයින් ඒවා නොඅසයිද? ඔහු බුදුන් වෙත පැමිණ දිව්‍ය වක්ෂු පරිකර්ම භාවනාව ඉල්වීය. බුදුහු ඔහුට එය වදාළහ. ඔහු ඒ වදාළ පරිදි පිළිපැද දිව්‍ය උපද්‍රව්‍යාගෙන දෙවියන්ගේ රූප දැක මෙසේ සිතීය. මෙබඳු ශරීර සටහන් පිහිටා ඇතිකල ඔවුන්ගේ ශබ්දය මිහිරි විය යුතුය. එය ම කෙසේ නම් අසා යන්නෙමිද? යනු සිතා බුදුන් කරා එළඹ දිව්‍ය ශ්‍රෝත්‍ර පරිකර්ම භාවනාව ගැන විචාළේය. මොහු පෙර එක් සිල්වත් හික්ෂුචකගේ කන් පෙත්තට පහරදී බිහිරෙකු කෙළේය. ඒ පව නිසා පරිකර්ම කරතත් දිව්‍ය ශ්‍රෝතය ලැබිය නොහැකිය. ඒ සඳහා ඔහු

අභව්‍යයෙකු වෙයි. එහෙයින් බුදුහු මොහුට එම පරිකර්මය නොවදාළහ." ඔහු එපමණකින්ම බුදුන් කෙරෙහි වෛර බැඳ මෙසේ සිතීය.

"ඒකාන්තයෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්හට මෙබඳු සිතක් ඇතිවෙන්ට ඇත. මමත් ක්ෂත්‍රියයෙක් වෙමි. මොහුත් ක්ෂත්‍රියෙකි. ඉදින් මොහුගේ නුවණ වැඩිදියුණු වී ගියොත් ඔහුද සර්වඥවරයෙක් වන්නේය, යනු සිතා ඊර්ෂ්‍යාවෙන් මට එය නොවදාරති, යනුයි. ඔහු මෙසේ ක්‍රමයෙන් ගිහියෙකුට එම පුවත මහාලි ලිවිඡවිහට කීය.

ඒකං සභාවිතෝ - එක කොටසක් භාවිතාකරන දිව්‍යමය රූප දැකීම සඳහා හෝ දිව්‍යය ශබ්ද ඇසීම සඳහා හෝ යනුයි.

තිරියං - සරසට - අනුදිශා,

උභයං සභාවිතෝ කොට්ඨාස දෙකේම භාවිතය සඳහා ප්‍රයෝජන වෙත්.

අයං ඛෝ මහාලි හේතු - දිව්‍ය රූප දැකීම පිණිස එක් පක්ෂයක භාවිතයෙන් මේ සමාධි හේතුව වෙයි. මේ අදහස අසා එම ලිවිඡවි තෙමේ සිතීය. මේ දිවකණින් ශබ්ද ඇසීම මේ සසුනෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ අර්ථයකැයි සිතමි. මෙය ලබාගැනීමේ ප්‍රයෝජනය සඳහා මේ හික්ෂුහු අවුරුදු පණහ හැට නිවැරදි ප්‍රතිපත්ති සම්පූර්ණ කිරීමෙහි යෙදෙති. මම බුදුන්ගෙන් මේ අදහස විමසුවොත් ඉතා යෙහෙකැයි සිතමි.'

ඒතාසං නූත භන්තේ - එය විමසන මහාලි 'වහන්ස' මොවුන්ගේ-' යනාදිය කීය.

සමාධි භාවනානං - මෙහි සමාධියම සමාධි භාවනාවයි. දෙකොටසම පුරුදු පුහුණු සමාධිය යන තේරුමයි. ඉක්බිති මේ සසුනෙන් බැහැරවූ මේ සමාධි භාවනාව අධ්‍යාත්මික නොවේ, එහෙයින් එය අත්හැර යමක් බලාපොරොත්තුවෙන් හික්ෂුහු බඹසර හැසිරෙද්ද බුදුහු ඔවුන් දක්වනු සඳහා මෙය දෙසූහ.

තිණ්ණං සංයෝජනානං- සක්කායදිට්ඨි ආදී සංයෝජනා තුන ඒවා සසර දුක්ඛය. රියෙහි සතුන් යොදවත්- බදිත්. ඒ නිසා සංයෝජනයෝ යයි කියයි.

සෝකාපන්නෝ හෝති - ආර්යා මාර්ග නමැති සැඩ පහරට බැසගත්තේ වෙයි.

අවිනිපාත ධම්මෝ - සතර අපායෙහි නොවැටෙන ස්වභාවයයි.

නියතෝ - ධර්ම නියාමයෙන් නියතවූ

සම්බෝධිපරායනෝ - මාතු මාර්ග තුන නම් සමාස් සම්බෝධියට පැමිණෙන මාර්ගය මෙය වේනුයි හෙවත් මේ මගින් මතු මාර්ග තුනට පැමිණිය යුත්තේනුයි 'සම්බෝධි පරායන' නම්.

තනුත්තා - නැගී සිටීමේ මද බැවින්ද සමහර විටක ඉපදීම් වාසනා සහිත හෙයින්ද එය තුනී කළ,

ඕරම්භාගියානං - යට පහත භජනය කරන. යමෙක් බැඳුනේද ඔහු මතු සුද්ධාවාසභූමියෙහි ඉපදීමට නොහැකි වෙයි.

ඕපපාතිකෝ - සෙසු යෝනීන්ට විරුද්ධ ඒ යෝනීන් අත්හරින වචනයකි මෙය.

තත්ථ පරිනිබ්බායි - ඒ මතු භවයෙහිම පිරිනිවන් පානා ගතියෙන් යුතු.

අනාවත්ති ධම්මෝ - ඒ බ්‍රහ්ම ලෝකයෙන් නැවත පිළිසිඳ ගැනීම් වශයෙන් පහත-යට ලෝකවලට නොපැමිණෙන ගතියෙන් යුතු.

චේතෝ විමුත්ති - චිත්ත විමුත්තිය, හැම කෙලෙස් බැඳුම්වලින් තොර රහත්ඵල සිතට මේ නමකි.

පඤ්ඤා විමුත්ති - මෙහිද හැම කෙලෙස් බැඳුම් වලින් තොර රහත්ඵල නුවණම පඤ්ඤා විමුත්ති, යන්නෙන් දත යුතුය.

දිට්ඨෙව ධම්මේ - මේ ආත්මභාවයේදීම,

සයං - තෙමේ

අභිඤ්ඤා - මනාසේ දැනගෙන.

සච්ඡිකත්වා - ප්‍රත්‍යක්ෂකොට, ඉතා උසස් නුවණින් ඇති සැටියෙන් දැනගෙන යනු 'අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා' යන්නෙන් දක්වයි.

උපසම්පජ්ජ - පැමිණ ලැබ.

මෙයසා ලිච්ඡවි තෙමේ සිතිය. "මෙය උසස් ධර්මයෙක, පක්ෂියා මෙන් අහසට පැන හෝ ගොයා මෙන් බඩගා ගොස්

හෝ අවබෝධ කරන්ට නොහැක. ඒකාන්තයෙන් මෙය අවබෝධ කරන්නා විසින් පූර්වභාග ප්‍රතිපදාවෙහි 'යෙදිය යුතුය: පළමුකොට එය විමසමි, අනතුරුව එය විචාරමින් 'වහන්ස, ඇද්ද-' යනාදිය මෙසේ පැවසිය.

අට්ඨංගිකෝ - පඤ්චාංගික තුර්ය්‍ය මෙන්ද අට්ඨකුටික ග්‍රාමය මෙන්ද වී. අංග අටකින් යුතුවීම අට්ඨංගික නම් අංග වශයෙන් අන් මගක් නම් නැත.

සම්මාදිට්ඨිය - පෙ- සම්මාසමාධි යනු එහෙයින් කිය.

සම්මාදිට්ඨි - මනා දැකීම ලක්ෂණය කොට ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨියයි.

සම්මා සංකප්ප - සිත අරමුණට නැංවීම ලක්ෂණය කොට ඇත.

සම්මා වාචා - මනාව අල්වාගැනීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

සම්මා කම්මන්ත - මනාසේ පිහිටුවීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

සම්මා ආජීව - මනාව පිරිසිදු කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

සම්මා වායාම - මනාව දැඩිසේ අල්වාගැනීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

සම්මා සති - මනාව නැගිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

සම්මා සමාධි - මනාව පිහිටුවීම ලක්ෂණ කොට ඇත.

ඒවා අතුරෙහි එක එකට කටයුතු තුන තුන ඇත. ඒ කෙසේදයත්: සම්මා දිට්ඨිය සෙස්සන්ද සමග තමාට විරුද්ධ කෙලෙසුන් සමග මිත්ථායා දෘෂ්ටිය දුරුකරයි. නිරෝධය අරමුණ කරයි. ඒ හා යෙදුන ධර්මයන්ද බලයි. එය සඟවන ගතියෙන් යුතු මොහය දුරුකිරීම් වශයෙන් ඉවත් කළයුතු මෝහයෙන් දුරුකරයි. සම්මා සංකප්පාදියද එසේම මිච්ඡා සංකප්පාදිය දුරුකරති. නිරෝධයම අරමුණ කරති. විශේෂයෙන් වනාහි මෙහි සම්මාසංකප්පය තෙමේ සිත අරමුණට නංවයි. සම්මාවාචාව භාත්පසින් පරික්ෂාකොට ගනියි. සම්මා කම්මන්තය මනාසේ පිහිටුවයි. සම්මා ආජීවය මනාසේ පවිත්‍ර කරයි. සම්මාවායාමය මනාසේ දැඩිකොට ගනියි. සම්මාසතිය මනාසේ පිහිටුවෙයි උපස්ථාන කරයි. සම්මාසමාධිය මනාව සමාදන් කරවයි

යොදවයි. තවද මේ සම්මාදිට්ඨිය මුල් කොටසේදී නොයෙක් ක්ෂණද නොයෙක් අරමුණුද සහිත වෙයි. එහෙත් මාර්ගාවස්ථාවේදී ඒකක්ෂණද ඒකආරම්භණද වෙයි. කෘත්‍ය වශයෙන් නම් දුක්ඛේ ඤාණ ආදී නම් සතර ලබයි. සම්මාසංකප්ප ආදියද මුල් කොටසේදී නොයෙක් ක්ෂණ හා නොයෙක් අරමුණු සහිත වෙති. මාර්ගාවස්ථාවේදී ඒකක්ෂණ ඒකාරම්භණ වෙති. ඔවුන් අතුරෙන් සම්මාසංකප්පය කෘත්‍ය වශයෙන් නෙක්ඛම්මසංකප්පය ආදී නම් තුන ලබයි. සම්මා වාචාදී තුන විරති තුන වශයෙන්ද චේතනා නමින්ද දක්වත්. ඒවා මාර්ග අවස්ථාවේදී විරති වශයෙන් සිටිති. සම්මාවායාම සම්මාසති යන මේ දෙක කෘත්‍ය වශයෙන් සම්මප්පධාන සතිපට්ඨාන වශයෙන් නම් සතරක් ලබයි. සම්මාසමාධිය මුල් කොටසේදීත් මාර්ගාවස්ථාවේදීත් සම්මාසමාධි නමින්ම සිටියි.

මෙසේ මේ ධර්ම අට අතුරෙහිදී බුදුන් විසින් නිවන ලබා ගැනීමට බැසගත් යෝගියාහට බොහෝ උපකාරවන බැවින් පළමුවම සම්මාදිට්ඨිය දේශනාකරණ ලදී. මෙයම නුවණ පහන, නුවණ ආයුධය, යන නම්වලින්ද හැඳින්විය. එහෙයින් මේ පූර්වභාගයෙහිවූ විදර්ශනා ඥාන නම් සම්මාදිට්ඨියෙන් අවිද්‍යා නමැති අඳුර දුරුකොට කෙලෙස් සොරුන් නසමින් යෝගාවචරයාට යහතින් නිවනට පැමිණෙන්නට හැකි වෙයි. 'නිවන ලබාගැනීමට යෙදුන යෝගියාහට සම්මාදිට්ඨිය බොහෝ උපකාරවන බැවින් එය පළමුව දෙසන ලදී' යනු ඒ නිසා කිය.

සම්මාසංකප්පය එයට බොහෝ උපකාර වෙයි. එනිසා ඊට අනතුරුව කිය. යම්සේ රන් කාසි පරික්ෂාකරන්නෙක් කහවණුවක් අතින් පෙරල පෙරලා ඇසින් බලා 'මෙය බොරු කාසියකි. මෙය දක්ෂයෙකුගේ හොඳ කාසියකි.' යි ඇති සැටියෙන් දැනගනියි. මෙසේම යෝගාවචරයාද පූර්වභාගයේදී විතර්කයෙන් විමසා බලා, විදර්ශනාඥානයෙන් බලන්නේ' මේ ධර්මයෝ කාමාවචරයෝය, මේ ධර්මයෝ රූපාවචරයෝය, යනුවෙන් දැනගනියි. යම්සේ පුරුෂයෙක් කෙළවරින් ගෙන පෙරලා බලා දුන් මහගසක් වඩුවා වෑයෙන් සැස පිරිසිදු කොට ඒ දඬු කර්මාන්තයෙහි යොදවයි. මෙසේ විතර්කයෙන් නගා

විමසා බලන ධර්මයෙන් යෝගියා නුවණින් 'මොව්හු කාමාවචරයෝය. මොව්හු රූපාවචරයෝය,' යනාදී ලෙසට පිරිසිදු දැනගෙන ඒවා වැඩිමෙහි යොදවයි, ඒ නිසා කිය. සම්මා සම්කප්පය එයට බොහෝ උපකාරය, එහෙයින් ඊට අනතුරුව කිය' යනු. ඒ සම්මාසංකප්පය තෙමේ සම්මාදිට්ඨියට යම්සේද සම්මාවාචාවටද එසේම බොහෝ උපකාර ඇත්තේ වේ. එය මෙසේ කිය- ගෘහපතිය, පළමුව විතර්ක කොට විමසා බලා පසුව වචනය පිටකරයි' යනු එහෙයින් ඊට අනතුරුව සම්මා වාචාව කියනලදී. යම්හෙයකින් වනාහි 'මේ මේ දේ කරමු'යි පළමුව වචනයෙන් නියම කොට ලොව ඒ ඒ කටයුතු යොදවති.

එහෙයින් සම්මාවාචාව කායකර්මයට උපකාරව පවතිනුයි සම්මාවාචාවට අනතුරුව සම්මාකම්මන්තය දැක්විය, සතර වැදෑරුම් වව් දුශ්චරිතයන් තුන් ආකාර කායදුශ්චරිතයන් දුරුකොට දෙවැදෑරුම් සුසිරිත් පුරන්තනුගේම ආජීවාෂ්ටමක ශීලය පරිපූර්ණවෙයි. සෙස්සන්ගේ එසේ පරිපූර්ණ නොවෙයි. ඒ නිසා ඒ දෙකට අනතුරුව සම්මාආජීවය දැක්විය. මෙසේ පිරිසිදු දිව් රැකීමෙන් 'මගේ ජීවිකාව පිරිසිදුය'යි මෙපමණකින් සැහිමකට පත් නොවී ප්‍රමාදයෙන් නොවිසිය යුතුයි, තවද 'සෑම ඉරියව්වකම මේ සඳහා උත්සාහකළ යුතුයි. යන මෙය දැක්වීමට ඊට අනතුරුව සම්මාවායාමය කිය, ඉක්බිති පටන්ගන්නා ලද විර්යයෙන් කායාදී සතරවස්තුන් අතුරෙහි සිතිය මනාව එළවිය යුතුය. යන මෙය දක්වනු සඳහා ඊළඟට සම්මාසතිය දෙසන ලදී. මෙසේ මනාව වැටහී ගිය කල සමාධියට උපකාර අපකාර කරණ ධර්මයන්ගේ ගති විමසා බලා පදනෙතම් එක අරමුණක සිත පිහිටුවන්නට හැකිනම් ඒ සම්මාසතියට අනතුරුව සම්මාසමාධිය දේශනා කරණ ලදැයි දත යුත්තේය.

ඒ තේසං ධම්මානං සච්ඡිකිරියාය- මේ සෝවාන් ඵල ආදියේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම සඳහා

ඒකමිදාහං- මෙය කුමක් සඳහා පටන්ගන්නා ලදද? මේ රජ 'රූපය ආත්මයකි' කියා ගත් දෘෂ්ටි ඇත්තෙක. එහෙයින් මේ දේශනාවෙන් ඔහුගේ සිත විමුක්තියට නොනැමෙයි, එහෙයින් බුදුහු ඔහුගේ දෘෂ්ටිය ගෙනහැර දක්වනු පිණිස එක

කරුණක් ගෙනහැර පැමට මෙය ඇරඹිය. එහි මේ කෙටි අදහසයි. "මම එක් සමයක සෝසිතාරාමයෙහි වාසය කරමි. ඒ ඒ පැවිද්දෝ දෙදෙන මගෙන් මෙය විවාළන. අනතුරුව මම ඔවුන්ට බුද්ධෝත්පාදය දක්වා පාළි ධර්මය පවසමින් මෙය දෙසුවෙමි. ඇවැත්නි, ශ්‍රද්ධා සම්පන්න කුලපුත්‍රයා මේ ආකාර බුදුසසුනෙහි පැවිදිව මෙසේ ත්‍රිවිධ සිල් පරිපූරණය කොට පළමුවන ධ්‍යානාදියට පැමිණ සිටියේය. එවිට ඔහු 'එය ජීවයයි' යනාදිය කියන්නේය, කිමෙක්ද? මොහුගේ මේ කියමන සුදුසුද? එවිට ඔවුන් විසින් මෙසේ 'යුතුය'යි කී කල ඇවැත්නි, මෙය මම මෙසේ දනිමි. මෙසේ දකිමි. තවද මම නොකියමි'යි මෙසේ ඒ වාදය අතහැර දමා මත්තෙහි රහත් බව දක්වා මෙසේ කීම නුසුදුසුයයි මොහුට කීවෙමි. ඔව්හු මාගේ වචන අසා සතුටු සිත් ඇත්තෝ වූහ" යනුයි.

මෙසේ වදාළ කළ ඔහුද සතුටු සිත් ඇත්තේ විය, එහෙයින් මෙය කිය, බුදුහු මෙය වදාළහ. සතුටුසිත් ඇති ඔව්ද්ධ නම් ලිච්ඡවි තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනාව පිළිගත්තේය යනුයි.

මෙසේ සුමංගල විලාසිනි නම්, දීඝනිකායට්ඨකථාවෙහි මහාලි සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේය.

ජාලිය සූත්‍ර වර්ණනාව - 7

ඒවං මේසුතං යනුවෙන් ජාලිය සූත්‍රය ආරම්භ කෙළේය. මේ එහි නොපැහැදිළි පදවල තේරුම් වර්ණනා කිරීමයි,

සෝසිතාරාමේ- සෝසිත සිටුවිසින් කරවනලද පන්සලේ පෙර අජිත නම් රටක් විය. එහි කෝතුහල නම් දිළිත්දෙක් සාගිනි බියෙන් අඹුදරුවන් සහිතව සහිතව අන් රටකට යන්නේ පුතු උසුලා ගන්ට නොහැකිව අතහැර දමා ගියේය. මව නැවතී ඔහු රැගෙන ගියාය. ඔව්හු මෙසේ ගොස් එක් ගොපලු ගමකට පිවිසියහ. ගොපල්ලන්ට එදින බොහෝ කිරිබත් කිරි ආහාර පිළියෙළ කර තිබුනේය. ඔව්හු එයින් කිරිබත් ලැබගෙන අනුභව

කළහ. ඒ දුගී පුරුෂයා බොහෝ කිරිබත් අනුභව කෙළේ දිරවාගන්නට නොහැක්කේ රැ යාමයේ මියගොස් එහිම බැල්ලකගේ කුසෙහි පිළිසිඳගෙන බලුපැටවෙකුට උපන්නේය.

ඌ ගොපල්ලාට ප්‍රියවෙයි. එම ගොපල්ලාද පසේ බුදුවරයෙකුට උපස්ථාන කරයි. පසේ බුදුවරයාද දන් වළඳනා වේලෙහි බලුපැටවාට බත් පිඩක් දෙයි. ඌ පසේ බුදුන් කෙරෙහි ස්තේන උපදවා ගොපල්ලා සමඟ පන්සලටද යයි. ගොපල්ලා නැති කල දන් වළඳනා වේලාවට තෙමේම ගොස් කල් දැන්වීම සඳහා පන්සල් දොර සිට බුරයි. අතරමඟ දරුණු වන සිව්පාවන් දැක බුරා බියගන්වා එලවා දමයි. ඌ පසේ බුදුන් කෙරෙහි මොලොක් සිතින් කලුරිය කොට දෙව්ලොව උපන්නේය. එහිදී මොහුට 'සෝසක' දෙව්පුත් යන නම ව්‍යවහාර විය.

ඔහු දෙව්ලොවින් වුන වී අවුත් කොසඹෑනුවර එක් කුල ගෙයක උපන්නේය. පුත්‍රයන් නැති එක් සිටුවරයෙක් ඔහුගේ මව්පියන්ට ධනය දී ඔහු පුත්‍රයෙකු වශයෙන් තනාගනු පිණිස ගත්තේය. අනතුරුව තමන්ට පුතෙක් ලත් කල ධනය දී ගත් සෝසක පුත්‍ර මැරීමට හත්වරක්ම උත්සාහ කෙළේය. එහෙත් ඔහු මහපින් ඇත්තෙකු බැවින් ඒ හත්තැනදීම මරණයෙන් නිදහස්වී- මරණයට අසුනොවී අවසානයෙහි එක් සිටු දුවකගේ දක්ෂකම නිසා ලබනලද ජීවිතය ඇතිව ඊට පසු විටෙක පියාගේ මරණයෙන් ඒ සිටු පදවියට පත්ව සෝසක සිටු නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. මේ කොසඹෑ නුවරම තවත් කුක්කුට සිටුය, පාචාරිය සිටුය, කියා සිටුවරු දෙදෙනෙක් විසූහ. මොහුන් සමග මහසිටුවරු තිදෙනෙක් වූහ.

එසමයෙහි හිමාලය වනයේ සිට පන්සියයක් තාපසවරු ශරීරයන් සැපගන්වනු සඳහා කලින් කල-විටින් විට කොසඹෑ නුවරට එති. ඒ තාපසයන්හට මුල්කී සිටුවරු තිදෙනා තම තමන්ගේ උයන්වල කොලඅතු වලින් කුටිතනාදී ඒවායෙහි නතර කරවාගෙන උපස්ථාන කරති. එක් දිනක් ඒ තාපසවරු හිමාල වනයෙන් පිටත්ව එන්නාහු මහා කාන්තාරයකදී තැනිගත්තාහු ක්ලාන්තව මහත් වෙහෙසට පත්ව එක් මහත් නුගරුකක් යටට පැමිණ එහි අධිගෘහිත දේවතාවාගෙන් සංග්‍රහ උපකාර

බලාපොරොත්තුවෙන් හුන්නාහුය. ඒ දේවතාවා සියලු අලංකාරයන්ගේ සරසාගත් තම අත දිගුකොට ඔවුන්ට බොනපැන් නහනපැන් දී විඩාගතිය සංසිදවීය. ඔව්හු දේවතාවාගේ අනුභාවයට පුදුමවී මෙසේ ඇසූහ, 'එම්බා දේවතාව, ඔබ කිනම් කර්මයක් කොට මෙබඳු සම්පත් ලැබූයෙහිද? දේවතාවා කීය. 'ලොව භාග්‍යවත් බුදුන්වහන්සේ උපන්න. උන්වහන්සේ දැන් සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමයේ වෙසෙති. අනේපිඬු සිටුවරයා එතුමන්ට උපස්ථාන කරයි. ඔහු පොහෝ දිනවලෙහි තම සේවකයන්ට දිනපතා දෙන බත් මිලයම (පඩිය) දෙමින් පෙහෙවස් ගැන්වීම කරවයි. එහෙයින් මම එක් දිනක දවසේ මැද කොටසෙහි උදයබත සඳහා ආවේ කම්කරු වැඩ නොකරන අයෙක් දැක මනුෂ්‍යයෝ අද කුමක් හෙයින් කර්මාන්ත නොකරන්නහුදැයි' විචාළෙමි. ඔව්හු මට ඊට හේතු කරුණ දැන්වූහ. අනතුරුව මම මෙය කීවෙමි. 'දැන් දිනයෙන් අඩක් ගෙවී ගියේය. අර්ධඋපෝසථය රැකීමට හැකිද?' යනුයි. එයින් පසු මේ කරුණ සිටුවරයාට දන්වා 'හැකිය කෙරේවා'යි කීහ. එකල ඒ මම එදවස අර්ධ උපෝසථය සමාදන්ව එදවසම කල්වරය කොට (මැරී) මේ සම්පත් ලැබූයෙමි'යි, දැක්වීය.

ඉක්බිති ඒ තාපසයෝ 'බුදුරජ උපන්නේය' යනු අසා හටගත් බලවත් ප්‍රීතියෙන් පිනාගියාහුය. එතැනින්ම සැවැත් නුවරට යනු කැමතිව තිබියදීත් 'අපට උපස්ථාන කළ සිටුවරු අමතක නොකළ යුතුය. ඔව්හු බොහෝ උපකාර කොළෝය. ඔවුන්ටද මේ කාරණය දන්වන්නෙමු'යි කොසඹූ නුවරට ගොස් සිටුවරයන් විසින් කරණලද සත්කාර සම්මාන විද එදවසම අපි යමු'යි කීහ. 'කිමෙක්ද? වහන්ස, ඉක්මන් වන්නහුද? පෙර කල ඔබවහන්සේලා මෙහි පැමිණ හතර පස් මසක් පමණ තතරවී විවේක ගෙන යන්නාහු නොවේද? මේ වාරයෙහි මෙසේ ඉක්මන් වන්නේ ඇයිද? යනු ඇසූහ. එවිට ඔවුන්ට මේ පුවත සැළකළහ. 'එසේ නම් වහන්ස, අපි සියල්ලෝම සමගම යමු'යි කීකල 'අපි පළමුවම යමු. තෙපි හෙමින් එව්,' යයි පවසා සැවැත් නුවරට ගොස් බුදුන් වෙත පැවිදිව රහත් බවට පැමිණියහ. ඒ සිටුවරයෝද පන්සියය බැගින්වූ ගැල් පිරිවරාගෙන සැවැත්

පුරයට ගොස් දන් ආදිය දී කොසඹැනුවරට වඩිනු සඳහා බුදුන්ට ආරාධනාකොට ආපසු ගොස් විහාර තුනක් කෙරෙව්වාහුය. ඒවා අතුරින් කුක්කුට සිටුවරයා විසින් කරවනලද විහාරය කුක්කුටාරාමය නම්විය. පාචාරිය සිටු විසින් කරවන ලද්ද පාචාරිකම්බවන නම්. සෝසිත සිටු විසින් කරවනලද්ද? සෝසිතාරාමය, නම්ද විය. 'කොසඹැනුවර සෝසිතාරාමයෙහි වෙසෙති' යනු ඒ සඳහා කිය.

ජාලියෝ- මෙය මොහුගේ නමයි එනම් අය

මණ්ඩිස්සෝ- මෙය ඔහුගේ නමයි. එනම් අය යම්හෙයකින් මොහුගේ උපධායයා දැවයෙන් කල පාත්‍රයකින් පිඬුසිඟා හැසිරෙයි. දාරුක පත්තිකන්තේවාසී යනු ඒ නිසා කිය.

ඒතදවෝචුං- දෝෂාරෝපණය කිරීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් වාදයට නංවනු කැමැත්තෙන් මෙය කීහ. මෙසේ ඔවුන්ට අදහසක් විය. ඉදින් ශ්‍රමණ ගෞතමයා 'එය ජීවයක එය ශරීරයක යනුවෙන් පවසනොත් අපි ඔහුට මේ වාදය නංවමු හවත් ගෞතමය, ඔබගේ ලබ්ධියෙන් මෙහිම සත්වයා බිඳීයෙයි' යනු දැක්වෙයි. ඒ නිසා ඒ තොපගේ වාදය උච්ඡේදවාදයයි, ඉදින් ජීවය අනිකකි. ශරීරය අනිකකි, යනු පවසනොත් මේ වාදය ඔහුට නංවමු. ඔබගේ වාදයට අනුව නම් රූපය බිඳෙයි සත්වයා නොබිඳෙයි. ඒ නිසා තොපගේ වාදයේ ප්‍රකාර සත්වයා සාස්වත බවට පැමිණෙයි' යනුයි.

ඉක්බිති බුදුහු 'මොව්හු වාදයට, නංවනු සඳහා ප්‍රශ්න විචාරත්, මාගේ සසුනෙහි මේ අන්ත දෙකට නොපැමිණ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක්' ඇති බවක් මොව්හු නොදනිති. ඒකාන්තයෙන් මම මොවුන්ගේ මේ ප්‍රශ්න නොවිසදාම එකී ප්‍රතිපදාව මතු කිරීම සඳහා දහම් දෙසමි' යනු සිතා 'ඇවැත්නි' යනාදිය වදාළහ, යනුයි.

කල්ලන්තුවෝ සස්සේනං වචනය- මෙසේ ශ්‍රද්ධාවෙන් පැවිදිව ත්‍රිවිධ සිල් සම්පූර්ණ කොට පළමුවන ධ්‍යානයට පැමිණි ඔහුට මෙය කීමට යුතු නොවේද, මෙය කියන්ට යුතුය. යන තේරුමයි එය අසා පරිබ්‍රාජකයෝ 'යම්හෙයකින් පෘග්ග්ජනයා විවිකිව්ෂාවෙන් දුරුවුවෙක් නොවෙයිද එහෙයින් කිසි කලෙකත්

මෙසේ කියන්නේද? යනු හඟිමින් 'ඔහුගේ මේ වචනය හෙවත් කීම යෝග්‍යය යනු කීහ,

අථවපනාහං න වදාමි- මම මෙය මෙසේ දනිමි. මෙසේද නොකියමි. ඉක්බිති වනාහි මෙය කසිණ පරිකර්මකොට වඩන්නහුගේ ප්‍රඥාබලයෙන් උපන් මහත්ගතසිත්තය හැඟීමක් කැබුටෙමි.

න කල්ලං තස්සේතං- "යම් හෙයකින් රහත් තෙමේ පහවගිය මුලාබාව් ඇත්තේ දුරුකළ විවිකිවිජා ඇත්තේ වේද එහෙයින් ඔහුට මෙය කියන්නට නුසුදුසුය' යනු මේ පරිබ්‍රාජකයෝ හඟිමින් කියති. සෙස්ස හැම තන්හිම ප්‍රකටව පැහැදිළිව ඇත්තේමය.

සුමංගල විලාසිනී නම් දීඝනිකායට්ඨ කථාවෙහි

ජාලිය සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේය.

කස්සප සිහනාද වර්ණනාව - 8

ඒවං මේ සුතං යන්නෙන් සිහනාද සූත්‍රදේශනාව ඇරඹිය. එහි මේ නොපැහැදිලි- අප්‍රකට පදයන්ගේ විස්තර වර්ණනා දැක්වීමයි. උජ්ජුකුසුමං- උජ්ජුකුසුම යනු ඒ රටටත් නගරයටත් කියන නමයි. බුදුහු උජ්ජුකුසුම නගරය ඇසුරුකරගෙන වැඩවාසය කරති. කණ්ණකත්ථල මිගදායේ- ඒ නගරයට නුදුරින් කණ්ණකත්ථල නම් එක රමණීය භූමිභාගයක් ඇත. ඒ බිම වන මුවන්ගේ අභය පිණිස දෙනලද්දක් බැවින් මිගදාය කියාත් මෙය අර්ථ ගන්වති. ඒ කණ්ණකත්ථල නම් මිගදායෙහි

අවේලෝ- නග්ග (වස්ත්‍ර නොහදින) පරිබ්‍රාජකයෙක්
කස්සපෝ- ඔහුගේ නමයි.

තපස්සි- තවුස්දම් රැකීමෙහි යෙදුන

ලුබා ජීවි- වස්ත්‍ර නොඇඳීම මලමුත්‍රයෙහිම හැසිරීම යනාදී වශයෙන් රුක්ෂෙවු- මෘදු නොවූ දිවි පැවැත්මක් මොහුට ඇත්තේනුයි ලුබාජීවි නම්. එබඳු ලුබාජීවියෙක්

උපක්කෝසති- දෝෂාරෝපනය කරයි. කවටකම් කරයි. ලජ්ජා කරයි.

උපවදති- දොස් නගයි, පහත්කොට සිතයි, අවමන් කරයි, ධම්මස්ස වානුධම්මං ව්‍යාකරොන්ති- හවත් ගෞතමයන් විසින් ප්‍රකාශ කරන ලද කාරණයට අනුව පවත්නා කාරණයක් කියත්.

සහධම්මිකෝ වාදානුවාදෝ - අනුන් විසින් කියන ලද කාරණයෙන් කරුණු සහිත වී තොපගේ වාදය හෝ අනුවාදය හෝ නුවණැත්තන් විසින් ගැරහිය යුතුය කාරණය ස්වල්ප මාත්‍රවද එයට අදාල නොවෙයි මෙය කියනලද්දේ වෙයි. කීමෙක්ද, සර්වප්‍රකාරයෙන්ම තොපගේ වාදය ගැන ගර්භාවට කරුණක් නැත' යනුයි.

අනභිභක්ඛාතුකාමා - බොරුවෙන් නොකියනු කැමති.

ඒකච්චං තපස්සිං ලුබ්භිං- මෙහි ඇතැම් කෙනෙක් අවේලක පැවිද්ද ආදී තවුස් ගති වලින් යුතු බැවින් ඒ තවුස් තෙමේ රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තියෙන් ජීවිකාව පවත්වාගෙන යන්නෙමි'යි තණකොළ ගොම ආදිය අනුභව කිරීමෙන් නොයෙක් අයුරින් ආත්මය ක්ලාන්ත කරවයි. මද පින් ඇති බැවින් සැප සහිත ජීවත්වීමක්ද නොලබයි. ඔහු ත්‍රිවිධ දුසිරින් පුරා නිරයෙහි උපදියි. තවත් කෙනෙක් එබඳුම තපස් රැකීමෙන් යුතුව පිනැත්තෙක් වෙයිද ඔහු ලාභසත්කාර ලබයි. ඔහු දැන් මා හා සමාන අත් කෙනෙක් නැතැයි තමා උසස් තන්හි තබා ඉහළින් සිතා ගෙන තව බොහෝ සෙයින් ලාභ සත්කාර උපදවන්නෙමි'යි නුසුදුසු සෙවිම් වශයෙන් ත්‍රිවිධ දුසිරින් පුරා නිරයෙහි උපදියි. මේ දෙදෙනා සඳහා මුල් ක්‍රමය දැක්විය.

තවත් කෙනෙක් තවුස් දම් රැකීමෙහි යෙදුනේ රුක්ෂ ජීවිකා පැවතුම් ඇතිව මද පින් ඇත්තෙක් වෙයිද, ඔහු සැපවත් දිවි පැවැත්මක් නොලබයි. ඔහු පෙර පින් නොකළ බැවින් මට සැපවත් ජීවිකාවක් නොලැබෙයි ඒකාන්තයෙන් මම දැන් පින් කරමි, යි ත්‍රිවිධ සුවර්තයන් පුරා සවර්ගයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් රුක්ෂ ප්‍රතිපත්ති සහිත පින් ඇත්තෙක් වෙයිද ඔහු සැපවත් ජීවිකා පැවැත්මක් ලබයි. ඔහු පෙරත් පින්කර තිබූන නිසා මට සැප ලැබෙයි' යනු සිතා වැරදිසෙවිම් අනන්‍ය ත්‍රිවිධ සුසිරින් පුරා සවර්ගයෙහි උපදියි. මේ දෙදෙනා සඳහා දෙවන ක්‍රමය දැක්විය.

තවත් එක් තපස්වී කෙනෙක් මද දුක් සහිත විහරණ ඇත්තේය. බාහිර තාපස ආචාර ඇතිව තවුසෙක්ව හෝ ඡන්ත පරිබ්‍රාජකයෙක්ව හෝ මද පින් ඇති බැවින්ද තමන් මනාප ප්‍රත්‍ය නොලබයි. ඔහු අනේසනා වශයෙන් ත්‍රිවිධ දුසිරිත් පුරමින් තමන් සැපවත් කොට නිරයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් පින් ඇත්තේ වෙයිද ඔහු දැන් මා හා සමාන අන් කෙනෙක් නැතැයි මානය උපදවා අනේසනා වශයෙන් ලාභ සත්කාර උපදමින් මිත්ථ්‍යාදාෂ්ටි වශයෙන්-

‘මේ පරිබ්‍රාජිකාවගේ තරුණ මොළොක් ලොම් බහුල කොට ඇති බාහුවේ (අතේ) ස්පර්ශය ඉතා සැපවත් ය’ යනාදී වශයෙන් සිතා කාමයන් නමැති පාතාලයටම බැසගෙන ත්‍රිවිධ දුසිරිත් පුරා නිරයෙහි උපදියි. මේ දෙදෙනා සඳහා තුන්වන ක්‍රමය දැක්විය.

තවත් කෙනෙක් මද දුක් ඇතිව වසයි. ඔහු මද පින් ඇතියෙකි. ‘මම පෙරත් පින් නොකළ බැවින් සැපවත් ජීවිතයක් නොලැබුවෙමි’යි ත්‍රිවිධ සුසිරිත් පුරා ස්වර්ගයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් පින් ඇත්තෙක්ව ඉපිද සිටියි. ඔහු ‘මම පෙර පින් කළ බැවින් දැන් සැප ලැබුවෙමි. දැනුත් කුසල්ම කරමි’යි ත්‍රිවිධ සුසිරිත් පුරා ස්වර්ගයෙහි උපදියි. මේ දෙදෙනා සඳහා සතරවන ක්‍රමය දැක්විය. මේවා තීර්ථකයන්ගේ වශයෙන් ආවේය. බුදු සසුනෙහිද ලැබෙයි.

තවත් කෙනෙක් ධුතාංග සමාදන් වීම් වශයෙන් කටුකවූ දිවිපැවතුම් ඇත්තේ වෙයි. මද පින් ඇති බැවින් මුලු ගමේම ඇවිදුන් කුස පිරෙන තරම් ආහාරයක් නොලබයි. ඔහු ප්‍රත්‍ය උපදවන්නෙමිසි වෙදකම් කිරීමාදී වශයෙන් හෝ නොකටයුතු දේ කොට (තමා තුළ නැති) රහත් ගුණ හෝ අඟවා ත්‍රිවිධ කුහණ වස්තූන් ආශ්‍රය කොට හෝ නිරයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් එබඳුම වූයේ පින්වතෙක් වෙයි. ඔහු ඒ පින් සැපතින් මානය උපදවාගෙන උපන් ලාභයන් තහවුරු කරණු කැමැත්තෙන් අනේසනා වශයෙන් ත්‍රිවිධ දුසිරිත් පුරා නිරයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් සමාදන්වූ ධුතාංග ඇතිව මඳ පින් ඇතිව උපන්නේය. සැපවත් ජීවිකාවක් නොලබයි. ඔහු 'පෙරත් මම පින් නොකළ හෙයින් කිසිත් ලාභ සත්කාරයක් නොලබමි. ඉදින් දැන් අනේසන වශයෙන් (වැරදිලෙස) ලාභ ප්‍රයෝජන සෙවීම කළොත් මතුත්- දෙවන ජාතියේදීත් සැප සම්පත් දුර්ලභව උපදින්නෙමි'යි සිතා ක්‍රීඩිත සුසිරිත් පුරා රහත් බවට පත්වන්නට නොහැකිවූයේ ස්වර්ගයෙහි උපදියි.

තවත් කෙනෙක් පින් ඇත්තෙක්ව උපදියි. ඔහු 'මම පෙරත් පින් කළ බැවින් දැන් සැපවත්ව වසමි. දැනුත් පින්ම කරමිසි අනේසන- වැරදි සහිත ක්‍රම අත්හැරදමා ක්‍රීඩිත සුසිරිත් පුරා රහත් බව ලබන්නට නොහැක්කේ ස්වර්ගයෙහි උපදියි, යනුයි,

ආගතිංව- 'අසවල් තැනින් මොව්හු ආවාහුය'යි මෙසේ පැමිණි තැන දැක්වීම.

ගතිංව - දැන් යා යුතු නැත.

වුතිංව - එයින් වෙන්වීම, අස්ව යෑම.

උප්පතිංව - එයින් චුතවූවන්ගේ නැවත ඉපදීම.

කිං සබ්බං තපං ගරහිස්සාමි- කිනම් කරුණක් නිසා ගරහන්නෙමිද, ගැරහිය යුත්තම අපි ගර්හා කරමු. ප්‍රශසා කළ යුත්ත පසසමු. රෙදි පොදියක් කරන රඳවා මෙන් නොව සෝදන නොසෝදන දෙවර්ගයම එක් කරමුයි'යි යනු දක්වයි.

සන්තිකස්සප ඒකේ සමණ බ්‍රාහ්මණා - දැන් මුල්කී අදහස දක්වනු සඳහා මෙය කිය. 'කාශ්‍යපය, ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් වෙති.'

යන්තේ ඒකච්චං - පස්වැදෑරුම් සීලය එය ලොව ඇති කිසිකෙනෙකුත් අයහපතකැයි නොකියයි. තවද 'යන්තේ ඒකච්චං' යන්නෙන් පස්වැදෑරුම් චෛරය කියයි. එය කිසිවෙක් අයහපතකැයි නොකියයි. තවත් 'යන්තේ ඒකච්චං' යන්නෙන් පස් දොරෙහි පවතින අසංවරය කියයි. 'ඇස (රූප දැකීම) වැළැක්විය නොයුතුය ඇසින් ප්‍රිය මනාප - රූප දැකිය යුතුය' යනු ඔව්හු කියති. කන නැහැය යනාදිය පිළිබඳවද මෙම ක්‍රමයමයි. යළිත් 'යන්තේ ඒකච්චං' යන්නෙන් පස්දොරෙහි සංවර බව කියයි. මෙසේ අනුන්ගේ වාදයන් සමග තමාගේ

වාදයේ සමානාසමාන තත්වය දක්වා දැන් තමාගේ වාදය හා අනුන්ගේ වාදයන් තුළ පවතින සමානාසමානතාවයන් දක්වමින් 'අපි මෙය' යනාදිය කිය. එහිදී පන්සිල් ආදී වශයෙන් අදහස තේරුම් ගත යුතුය.

සමනුයුක්ඛත්වං - යෙදෙන්වා-යුක්ත කෙරෙන්වා. මෙහිදීද දෘෂ්ටිය විමසන්නේ යෙදේ නම් වෙයි.

සමනුගාහති- කරුණ විචාරන්නේ සමනුගාහති නම්.

සමනුභාසති - එකි දෙකරුණම විමසන්නේ සමනුභාසති නමින් දැක්වේ.

සත්ථාරා වා සත්ථාරං - ශාස්තෘන් වහන්සේ සමග ශාස්තෘන් වහන්සේ ගෙනහැර දක්වා- එක්තැන්කර දක්වා 'කීමෙක්ද? තොපගේ ශාස්තෘවරයා ඒ ධර්මයන් සියලු ආකාරයෙන්ම දුරුකර පවතීද නැතහොත් ශ්‍රමණ ගෞතමයෝද' යනුයි දෙවන පදයෙහිද මෙම ක්‍රමයමයි. දැන් එම අදහස යොදා දක්වනු සඳහා මෙසේ දැක්වීය.

අකුසල අකුසල සංඛාතො - අකුසල් හා අකුසල සංඛ්‍යාවෙහිලා ගණන් ගැණෙන - දැනගන්නා කොටසද තබනලදැයි යන තේරුමයි සියලු පදයන්හිම මෙම ක්‍රමයමයි.

සාවජ්ජා - දොස් සහිත

න අලමරියා - නිවැරදිය යන තේරුමට අනුව ආර්යායෝ විමට නොසැහේය, අසමර්ථ වේය යනුයි.

යං විඤ්ඤ සමනුයුක්ඛත්තා- යම්හෙයකින් නුවණැත්තේ අපද අනිකුන්ද විචාරන්නේ මෙසේ කියන්නේය. ඒ කාරණය පෙනෙයි- තිබෙයි. එයට හේතුවක් ඇත' යන තේරුමයි.

යං වා පන භොන්තෝ පරේ ගණාවරියා - පින්වත්නි, අනික් ගණාවාර්යාවරු යම් ඒ ස්වල්පමාත්‍ර යමක් හැරදමා පවතිත් යන තේරුමයි.

අමිහේ ව තත්ථ හේතුයොන පසංසෙය්‍යං - බුදුහු මෙය ශාස්තෘවරයෙක් තවත් ශාස්තෘවරයෙකු හා යොදා ප්‍රශ්න කිරීමේදී වදාළහ. සංඝයා හා සංඝයා යොදා ප්‍රශ්න කිරීමේදී කෙසේද? සංඝයාට ප්‍රශංසා කිරීමෙන්ද ශාස්තෘන්ටම ප්‍රශංසාව සිදුවන බැවින් පැහැදෙනනන් විසින් බුද්ධ සම්පන්නියෙන්

සංඝයා කෙරෙහි පැහැදෙනු ලැබෙති. එසේම සංඝ සම්පත්තිය කරණකොට ගෙන බුදුන් කෙරෙහිද පැහැදෙති. ඒ එසේමැයි. බුදුන්ගේ දේහවිලාශය හා ධර්ම දේශනාවද අසා ගුණ කතා කරන්නෝ මෙසේ පවසති. 'පින්වත්නි, ඒකාන්තයෙන් මෙබඳු ආකාර ශාස්තෘවරයෙකු වෙත හැසිරෙන ශ්‍රාවකයන්ට සිදුවූයේ මහත් ලාභයක්' යනුවෙන් මෙසේ බුද්ධ ශරීර සම්පත්තිය ගැන සලකා සංඝයා කෙරෙහි පහදිත්. හික්මුන්ගේ ආචාර ගෝචර ගමනා ගමනාදී ඉරියව් දැක මෙසේ කියන්නෝ වෙති. 'පින්වත්නි, ඒකාන්තයෙන් සම්පයෙහි හැසිරෙන ශ්‍රාවකයන්ගේ උපසම් ගුණ සම්පන්න මේ ශාස්තෘන්වහන්සේ කෙබඳු ආකාරයන්ගෙන් යුක්තයෙක් වන්නේද' යනුවෙන් මෙසේ සංඝ සම්පත්තිය කරණකොට ගෙන බුදුන් කෙරෙහි පහදිත්. මෙසේ ශාස්තෘන් වහන්සේට පැසසීම යම් සංඝ පැසසීමක් වේද එසේම යම් සංඝ පැසසුමකින් ශාස්තෘ පැසසුමක් වේද යන මේ දෙවිදියෙන් සංඝ පැසසුමෙන් ශාස්තෘන්ටම පැසසුමක් සිදුවන හෙයින් බුදුහු දෙවැදෑරුම් ක්‍රමයෙන් 'අපද බොහෝසෙයින් එහිදී පසස්සන්තානුය' යනු වදාළහ. ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ මේ ධර්මයන් ඉතිරි නොකොට දුරුකර පවතියි. 'පින්වත්නි, අනික් ගණාවාර්යායෝ' යනාදියෙහි මෙයම අදහස බව දත යුතුය.

සම්පන්න, සමාදාන, සේතුසාන, වශයෙන් විරතීහු තිදෙනෙකි. ඒවා අතුරෙන් සම්පන්න-සමාදාන විරතී මාත්‍රයන් පමණක් සෙස්සන්ට වෙයි. සේතුසාන විරතිය වනාහි සියල්ල හා සියල්ලට සබඳ බවක් නැත්තේය. තදංග, විෂ්කම්භණ, සමුච්ඡේද, පටිප්පස්සද්ධි, නිස්සරණ, පහාණ යන මේ පස්වැදෑරුම් ධර්මයන් අතුරෙහිද අෂ්ටසමාපත්ති වශයෙන්ද විදර්ශනා මාත්‍ර වශයෙන්ද තදංග විෂ්කම්භණ ප්‍රභාණ මාත්‍රවූ මෙය සෙස්සන්ට වෙයි. සෙසු ප්‍රභාණ තුණ සියල්ල හා සියල්ලට සබඳ බවක් නැත.

එසේම 1 සීල සංවරය 2 ධර්ම සංවරය 3 ඤාණ සංවරය 4 සතිසංවරය 5 විරිය සංවරය කියා සංවර පසකි. ඔවුන් අතුරෙන් පඤ්ච සීලයම ඉවසීමී වශයෙන්ද සෙස්සන්ට වෙයි. සෙස්ස සියල්ල හා සියල්ලට නැත්තේය.

මේ පොතෝ උදෙසිම පහකි. ඔවුන් අතුරෙන් පඤ්චසීලයම සෙස්සන්ට වෙයි. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර සීලය සියල්ල හා සියල්ලට නැත්තේය, යනුවෙන් මෙසේ අකුසල් දුර්ලිමෙහිද කුසල් මනා පරිදි ගැනීමෙහිද විරති තුන කෙරෙහිද දුරු කිරීම් පහ කෙරෙහිද සංවර පහ කෙරෙහිද උදෙසිම පහ කෙරෙහිද- 'මම මද මගේ ශ්‍රාවක සංඝයාද ලොව පෙනියයි. මා හා සමාන ශාස්තෘභවරයෙක්ද මගේ ශ්‍රාවක සංඝයා සමාන සංඝ සමූහයක්ද නැත' යනුවෙන් බුදුහු සිංහනාද කරති. මෙසේ සිංහනාද කොට එම සිංහ නාදයේ අවිපරිත බව අවබෝධ කරවනු සඳහා 'කාශ්‍යපය, මාර්ගය ඇත' යනාදිය දැක්වීය.

මග්ගෝ - ලෝකෝත්තර මාර්ගය

පටිපදා - පූර්වභාග ප්‍රතිපදාව

කාලවාදී - මේ ආදී පද බ්‍රහ්ම ජාල සූත්‍රයේ විස්තරවී ඇත. දැන් ඒ දෙවැදෑරුම් මාර්ගයන් ප්‍රතිපදාවක් එක්කොට දෙසන බුදුහු 'මේ ආර්යය' යනාදිය වදාළහ.

මෙය අසා අවේලයා සිතිය- 'ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ මට පමණක්ම මාර්ගයන් ප්‍රතිපදාවක් ඇතැයිද සෙස්සන්ට නැතැයිද හඟයි ඒ නිසා ඒකාන්තයෙන් මම මොහුට අපගේ මාර්ගයද කියමි'යි එයින් අවේලක ප්‍රතිපදාව කීයේය. 'මෙසේ කීකල අවේල කාශ්‍යපයා බුදුන්ට මෙය කිය -පෙ- දියට බැසීමෙහි යෙදුනේ වසයි, යනු ඒ නිසා කිය.

තපෝපක්කමා - තපස් කර්මය පටන්ගැනීම යනුයි.

සාමඤ්ඤ සංඛ්‍යාතා - මහණකම් සංඛ්‍යාත

බ්‍රහ්මඤ්ඤ සංඛ්‍යාතා - බ්‍රහ්මණ කර්ම සංඛ්‍යාත

අවේලකෝ - වස්ත්‍ර නැති - නග්න

මුත්තාවාරෝ - අත්හැර දැමූ ආචාර ඇති, අසුවි කර්මාදියෙහි ලෝකය පිළිබඳ කුලපුත්‍රයන්ගේ හැසිරීම් සිරිත් වලින් තොරව සිටගෙන මල පහ කරයි. මුත්‍ර කරයි, කයි, බුදියි.

හත්ථාපලේඛනෝ - අත්හි ආහාර පිඩ ඇති කල දිවෙන් අත ලෙවීමෙන් පිස දමයි. අශුවි පහකොටද අතේම දඩුකඩක් මෙන් නොනැමිගෙනම අතින් පිසදමයි. 'හික්ෂාව පිළිගනු සඳහා වහන්ස, වඩින්න'යි කීකල නොඑයි.

නතිට්ඨභදන්තිකෝ - වහන්ස, එසේනම් සිටුවයි කී කල නොසිටියි. හෙතෙමේ ඔහුගේ ඒ කියමන් දෙකම කෙසේ වන්නේදැයි නොකරයි.

අභහටං - පළමුව රැගෙන එන භික්ෂාව-ආහාරය.

උද්දිස්සකටං - 'මෙය තොප උදෙසා කරන ලදී' කියා මෙසේ පවරණ ලද භික්ෂාව.

නිමන්තණං - අසවල් කුලයට හෝ වීදියට හෝ ගමට හෝ වඩින්න'යි කියා මෙසේ පවරණ ආහාරයද නොඉවසයි-නොපිළිගනියි.

න කුම්භිමුඛා - සැළියෙන් අරගෙන දියයුතු භික්ෂාව නොනොගනියි.

න කලෝපි මුඛා - කලෝපි නම් සැළිය හෝ පැසයි. එයින්ද නොපිළිගනියි. කුමක් හෙයින්ද? සැළිය හෝ පැස මා නිසා හැන්දෙන් පහර ලබයි, යන හැඟීම නිසයි.

න ඵ්ලකමන්තරං - එළිපත්ත අතර කරගෙන දෙන භික්ෂාවද නොපිළිගනියි. කුමක්හෙයින්ද? 'මොහු මා නිසා අතරට වීම ලබයි' යන හැඟීම නිසයි. දඬු සැරයටි මොහොල් ආදිය ගැනද මෙම ක්‍රමයමයි.

ද්විත්තං - දෙදෙනෙක් අනුභව කරන වේලෙහි එකෙක් නැගිට දෙන කල නොපිළිගනියි. කුමක්හෙයින්ද? බත් පිඩට අන්තරායක් වේය යන අදහසිනි.

න ගබ්භිනියා - ගැබ්ණියගේ කුස තුළ සිටින දරුවා වෙහෙසට පැමිණෙයි. කිරි පොවන්නියගේ දරුවාට කිරෙන් අන්තරායක් වෙයි. පුරුෂයෙකු වෙතට ගිය තැනැත්තිය නැගිට ආවොත් රතියට අන්තරායක් වේය, යන හැඟීමෙන් ඒ අය දෙන භික්ෂාවද නොපිළිගනියි.

සංකිත්තිසු - අදහස ප්‍රකාශකොට පිළියෙළ කළ බතෙහි දුර්භික්ෂ කාලයෙහි අවේලක ශ්‍රාවකයෝ අවේලකයන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා ඒ ඒ තැනින් සතල් ආදිය සම්මාදන් කරගෙන බත් පිසති උක්කට්ඨ අවේලකයා එයින් පිඩු නොපිළිගනිති.

න යත්ථ සා - යම්තැනෙක බල්ලෙක් 'ආහාර ලබමි'යි පැමිණ සිටියිද එහි ඔහුට නොදී ගෙනන ලද්ද නොපිළිගනියි.

කුමක් හෙයින්ද? ඔහුට පිඩු අනතුරක් පැමිණේය හෙවත් ආහාරය වළකිය, යන හැඟීම නිසයි.

න මක්කිකා සණ්ඨසණ්ඨවාරිනි - සමූහ සමූහ වශයෙන් හැසිරෙන අවේලකයා දැක- 'මොහුට ආහාරය දෙන්නෙමු'යි මනුෂ්‍යයෝ බත් ගෙට පිවිසෙති. ඔවුන් පිවිසෙන කල්හි සැළිවල සැඟවී සිටි මැස්සෝ සමූහ සමූහව හැසිරෙති. වැටෙමින් දුවති, එයින් ගෙනෙන ලද ආහාරයද නොපිළිගනියි. කුමක් හෙයින්ද? මා නිසා මැස්සන්ගේ ගොදුරට අනතුරක් වූයේය, යන හැඟීම නිසයි.

පුට්ඨෝදකං - සියලු සත්‍ය සමූහයෙන් කරන ලද බිය රහිත විරියාවත් මෙහි සුරාපානය වැරදි සහිතය. මෙය හැම තන්හි වැරදි සහිත හැඟීමෙන් යුතුය.

ඒකාගාරිකෝ - එක ගෙයකම භික්ෂාව ලැබ නවතියි.

ඒකාලෝපිකෝ - එක් පිඩකින්ම යැපෙයි, ද්වාගාකාදියෙහිද මෙම ක්‍රමයමයි.

ඒකිස්සාපි දන්තියා - එක් කුඩා පාත්‍රයකින් දන්ති යන්නෙන් එක් කුඩා පාත්‍රයක් කියයි. අග්‍ර භික්ෂාව බහා තබන්.

ඒකාභිකං - එක දවසක් අතර.

අද්ධ මාසිකං - අඩ මසක් අතර

පරියාය භත්ත භෝජනං - වාර බත වැළඳීම. එක් දිනකින් දෙදිනකින් සත් දිනකින් අඩ මසකින් යන වශයෙන් මෙසේ දවස් වාර වශයෙන් පැමිණි බත වැළඳීම.

සාකභක්ඛෝ - අමු පලා බුදින

සමාකභක්ඛෝ - එනම් ධාන්‍ය වර්ගය බුදින එනම් ධාන්‍යයෙන් පිළියෙළ කරගත් සහල්වලින් පිසූ බත අනුභව කරනා නිවාරා ආදියෙහි යන තැන නිවාර නම් වනයෙහි ඉබේ හටගත් වී වර්ගයක්.

දද්දුලං - සම්කරුවන් විසින් සමක් ලියා හැරදැමූ ගුල. හටං - ලාටුව-සෙවෙල්

කණං - කුඩා සහල් කැබලි- හුන්සහල්

ආවාමෝ - බත් හැළියේ ලැගුන, දැවුන බත- පිසුන බත, එය විසිකළ තැනින් අනුලාගෙන කයි. බත් කැද-සහල් කැදැයිද කියති

පිඤ්ඤාකාදයෝ - පුනක්ක ආදිය
 පවත්තඵලභෝජී - වැටෙන ගෙඩි කන
 සාණානි - හන වස්ත්‍ර
 මසාණානි - මිශ්‍ර වස්ත්‍ර
 ඡවදුස්සානි - මළ සිරුරින් ඉවත්කළ වස්ත්‍ර. ඒරක නම්
 තණකොළ වර්ගය, ගොතා හෝ කළ වස්ත්‍ර.
 පාංසුකුලානි - පොළොවේ දැමූ වස්ත්‍ර, මළ සිරුර ඔතා
 දැමූ වස්ත්‍ර.

තිරිටකානි - වස්ත්‍ර විවීමට ගන්නා ගස් සුමුදු වලින් කළ
 වස්ත්‍ර වර්ගයක්

අජිනං - අඳුන් දිවියන්ගේ සම්

අජිනක්ඛිපං - එයම මැදින් පැලූ සම්

කුසවිරං - කුසතණ ගොතා කළ වස්ත්‍රය.

වාකවිරඵලකච්චේසු - වැහැරී සිව්‍ර ඵලක සිව්‍ර ආදිය
 ගැනද මෙම ක්‍රමයයි.

කේසකම්බලං - මිනිස් කෙස් වලින් කළ කම්බිලිය යමක්
 සඳහා කියන ලද්දේ? 'මහණෙනි, යම්සේ වනාහි යම් ඒ වියන
 ලද වස්ත්‍ර වෙද්ද, ඒවා අතුරෙන් කෙස් කම්බිලිය ඉතා පිළිකල්ය.
 මහණෙනි, කෙස් කම්බිලිය සිතල කාලයේදී සිතලය. උෂ්ණ
 කාලයේදී උෂ්ණය, දුර්වර්ණය, දුගඳය, දුක් සහගත ස්පර්ශයක්
 ඇත්තේය' යනුයි.

වාලකම්බලං - අස් කෙඳිවලින් කළ කම්බිලිය

උලුකපක්ඛිකං - බකමුණු පියාපතින් කළ වස්ත්‍ර

උක්කුටිකප්පධාන මනුයුත්තෝ - උක්කුටිකයෙන් හිඳීමේ
 විරියයෙන් යුතුවූ යන්නේ නමුදු උක්කුටිකයෙන් හිඳ ගෙනම
 පැන පැන යයි.

කණ්ටකා පස්සයිකෝ -- යකඩ කටුවෙන් හෝ පියවි
 කටුවෙන් හෝ බිම කොටා එහි සම් අතුරා සිටිම් සක්මන්
 කිරීමාදියද කරයි.

සෙය්‍යං - ශයනය කරන්නේද එහිම නිදයි.

ඵලක සෙය්‍යං - රූක් පුවරුවක නිදීම

ඵණ්ඩියිලසෙය්‍යං - උස් බිමෙක - උස් පොළොවක නිදීම

ඒකපස්සයිකෝ - එක් පසකින්ම ශයනය කරයි.

රජෝපල්ලධරෝ - ශරීරය තෙලෙන් තවරා දූවිලි නගින තැනක සිටියි. එවිට ඔහුගේ සිරුරෙහි දූවිලි ගැන්වෙයි. එය දරයි.

යථා සන්තතිතෝ- ලැබගත් ආසනය නොඉක්මවා (කෝපනය නොකොට) යමක්ම ලබයිද එහිම හිඳගනියිද එබඳු ස්වභාවයෙන් යුතු.

වේකටිකෝ- විකට නම් අශූචි අනුභවකරණ. විකටයන්නෙන් අශූචි කියයි.

අපානකෝ ඉවත දමනලද සිහිල්දිය බොන.

සායං තතියමස්සාති- සවස තුන්වැන්න කොට ඇති, උදය, මධ්‍යාහ්නය, සවසය කියා දිනයට තුන්වරක් පව් සෝදා හරිමි'යි දියට බැසීමෙහි යෙදී වාසය කරයි.

අවේලකෝ වේපි කස්සප හෝති - ඉක්බිති බුදුහු සීල සම්පත් ආදියෙන් තොරව ඔවුන්ගේ ඒ තපස් රැකීමේ ක්‍රම නිර්වචක (පලක්නැති) ඒවා බව දක්වනු සඳහා මෙය වදාළහ.

ආරකාවා - දුරින්ම.

අවේරං - ද්වේෂ චෛර යන්නෙන් තොර.

අබ්‍යාපජ්ඣං- දොම්නස හා ව්‍යාපාදය යන මෙයින් තොර දුෂ්කරං හෝ ගෝතම- "පෙර අපි ශ්‍රමණ බවත් බ්‍රාහ්මණ බවත් මෙපමණකැයි සිතා හැසිරුනෙමු. ඔබතුමා දැන් ශ්‍රමණ බවත් බ්‍රාහ්මණ බවත් වශයෙන් අනිකක් කියන්නහුය යනු දක්වන කාශ්‍යපයා මෙය කීය.

පකති ඛෝ ඒසා- මෙය පකතිකථාවකි.

ඉමායා ව කස්සප මත්තාය- 'කාශ්‍යපය ඉදින් මෙපමණකින් සුලු- පහත් පිළිවෙත් ක්‍රමයකින් ශ්‍රමණ බවත් බ්‍රාහ්මණ බවත් දුෂ්කර හෝ සුකර වන්නේද, එයින් ශ්‍රමණ බව දුෂ්කරය යන දක්ෂ්‍යබව වන්නේය යන මේ අදහස පදසම්බන්ධය දනවුණය.

දුජ්ජාතෝ- 'අපි පෙර මෙපමණකින් ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ වෙනැයි සිතා හැසිරුනෙමු ඔබතුමා එය අනික් විදියකින් කියන්නහුය, යනු මේ සඳහා කීය.

ඉක්බිති ඔහුගේ පකතිවාදය බුදුහු හැරදමා ස්වභාවයෙන් ම දුකසේ දැනගත හැකි බව යලිත් දැක්වූහ. එහිදී කියනලද නයින් පද සම්බන්ධය දැන තේරුම් බලාගත යුතුය.

කනමා පන සා හෝ ගෝතම- කුමක් හෙයින් විචාරයිද මේ නුවණ ඇති පුද්ගලයා බුදුන් දේශනා කරන අතරම එම කථාව ඉගෙන ගත්තේය. අනතුරුව තමාගේ ප්‍රතිපත්තියේ නිර්වචකභාවය තේරුම් ගෙන ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ ඔහුගේ මේ සීලසම්පත්තිය චිත්ත සම්පත්තිය ප්‍රඥාසම්පත්තිය යන මේවා නොවැඩුයේද ප්‍රත්‍යක්ෂ නොකෙළේද යන බව දැක්වූහ. එහෙයින් ඔහු ශ්‍රමණ බවෙන් දුරුවූයේය. යනාදිය දැක්වූහ.

හන්දදානි නං තා සම්පත්තියෝ පුච්ඡාමි- සීල සම්පත් ආදිය දැනගැනීම සඳහා විචාරයි. ඉක්බිති බුදුහු ඔහුට බුද්ධෝත්පාදය දක්වා මාලි ධර්මය දෙසන්නාහු ඒ සම්පත් දැක්වීමට 'කාශ්‍යපය' මෙහි යනාදිය දැක්වීය.

ඉමායව කස්සප සීල සම්පදාය- මෙය රහත් බව අරභයාම කියන ලදී. බුදුන්ගේ සසුන රහත්බව කෙළවර කොට ඇත්තකි. එහෙයින් රහත්ඵලයෙන් යුතු සීල චිත්ත ප්‍රඥා සම්පත්වලින් පිටත් ඒවාට වඩා වැදගත් අනික් ශ්‍රේෂ්ඨ හෝ ප්‍රණීත සීලසම්පත් ආදියක් නැත, මෙසේද පවසා දැන් නිරුත්තර බුද්ධ සිංහනාදය පවත්වන තථාගතයෝ 'කාශ්‍යපය, ඇතැම් මහණ බමුණුකෙණෙක්' යනාදිය කීහ.

අරියං උපක්ලේෂයන්ගෙන් තොර පරම විසුද්ධ

පරමං - උතුම් පන්සිල් වලින් පටන්ගෙන ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවරසීලය අවසන්කොට ඇති සියල්ලම සිල් නම්. ලෝකෝත්තර මාර්ගඵලයෙන් යුතුවූයේ පරම සීලයයි.

නාහං තත්ථ- එහි සාමාන්‍ය සීලයෙහිත් පරම සීලයෙහිත් මම 'තමා හා සමසමය, මගේ සීලය හා සමාන සීලයෙන් මා හා සමාන පුද්ගලයෙකු නොදකින්නෙමි' යන තේරුමයි.

අහමේව තත්ථ හියොයා- මම ම ඒ සීලයෙහි උතුමිය. කවර නම් සීලයක්ද?

යද්දං අධිසීලං- ඒ සීලය ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨය යන අදහසයි. මෙසේ මේ පළමුවන සිංහනාදය පවත්වති.

තපෝ ජගුව්ඡවාදා- යමෙකු තපසෙහි පිළිකුල් බවක් කියද්ද, එහි තවානුයි තප නම්. කෙලෙස් තවන වීර්යයට මේ නමකි. පහුම ඒ කෙලෙසුන් පිළිකුල් කරානුයි ජගුව්ඡ නම්.

අරියා පරමා- මෙහි නිදොස් බැවින් ආර්යයෝ අටදෙන ආරම්භ වස්තූන්ගේ වශයෙන් හෝ උපන් විදර්ශනාව විර්යා නම් තපසින් පිළිකුල් කෙරේනුයි තපෝජ්ගුවිෂ් නම්. එම තපෝ ජ්ගුවිෂ් බවම මාර්ගඵලයන්ගෙන් යුතු බැවින් පරම- උතුම් නම්.

අධිජේගුවිෂ්- මෙහි පිළිකුල්බව 'ජ්ගුවිෂ්-ජේගුවිෂ්' නම්. උතුම්- මහත් පිළිකුල් බව අධිජේගුවිෂ්ජියයි.

අහමේව හියෝ - මෙසේ මෙහි තේරුම දතයුතුය.

ප්‍රඥාධිකාරයෙහිද කම්මස්සකතා පඤ්ඤාවත් විපස්සනා පඤ්ඤාවත් 'පඤ්ඤා' යන්නෙන් කියවෙයි. මාර්ගඵලය සම්ප්‍රයුක්තවූයේ 'පරම පඤ්ඤා, නම්. උතුම් - ශ්‍රේෂ්ඨ ප්‍රඥාව 'අධිපඤ්ඤා' නම්. 'අහමේව ඵරාධ හියො' යන්නෙන් මම ම මෙහි බහුල වශයෙන්' යනුයි. විමුක්තාධිකාරයේදී තදංග, විස්කම්භන විමුක්තිහු විමුක්ති නමින් දැක්වෙයි. සමුච්ඡේද, පටිප්පස්සද්ධි, නිස්සරණ යන විමුක්තිහු පරම විමුක්තිහුය.

යදිදං අධිමුත්ති- යම් මේ අධිමුක්තියක් වේද, එහි බොහෝසෙයින් මමය යන තේරුමයි.

සුඤ්ඤාගාරේ- සුන්‍ය-ජනයාගෙන් තොර ගෙහි තනියම හිඳ යන තේරුමයි.

පරිසාසුව- අට පිරිස්හි, මෙසේ කියන ලදී. 'සාරිපුත්‍රය මේ සතරදෙන තථාගතයන් වහන්සේගේ විසාරද භාවයෝ නම් වෙති. යම් ඒ විසාරද බවකින් යුතු තථාගත තෙමේ ශ්‍රේෂ්ඨවූ කාරණය පිළිගනියිද පිරිස අතරෙහි අතිත සිංහනාද පවත්වයිද' යනුවෙන් විස්තර කළයුතුය.

පඤ්ඤාඤා ව නං පුච්ඡන්ති - නුවණැති වාක්ත දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ ඒ ප්‍රශ්නය මනාව පිළියෙළ කොට විචාරත්,

ව්‍යාකරෝති- එකෙණෙහිම විසඳයි.

චිත්තං ආරාධෙති- ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් මහජනයාගේ සිත සතුටු කෙරේමය.

තෝ ව ඛෝ සෝතබ්බං මඤ්ඤන්ති- සිත් දිනාගෙන කියන මොහුගේ වචනය අනුන් ඇසිය යුක්තක් කොට නොහැඟෙත්. මෙසේ කියන්නේය යන තේරුමයි.

සෝතබ්බං ඩස්ස මඤ්ඤන්ති- දෙවියෝද මනුෂ්‍යයෝද
මහත් උත්සාහයෙන් ඇසිය යුතුයයි හඟිත්,

පසිදන්ති- මනාසේ පැහැදුනාහු සුදුසු සේ සමර්ථ සිත්
ඇත්තාහු මොළොක් සිත් ඇත්තාහු වෙති.

පසන්නාකාරං කරොන්ති- මුදුනින්- ඉතා උසස් අන්දමින්ම
පැහැදුනාහු වෙති. ප්‍රණීත සිවුරු ආදියද වේලුවන විහාරය ආදී
මහා විහාරයන්ද පරිත්‍යාග කරන්නාහුය. පැහැදීම් ආකාරය
ඇතිකර ගනිති.

තථත්තාය- ඔහු යම් ධර්මයක් දේශනා කරයිද එපරිද්දෙන්
ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්ති පිරිම සඳහා පිළිපදිති යන තේරුමයි.

තථත්තාය ච පටිපජ්ජන්ති- එබඳු බව සඳහා පිළිපදිති. ඒ
භාග්‍යවතුන්ගේ බණ අසා සමහරෙක් සරණයන්හිද සමහරෙක්
පන්සිල්හිද පිහිටති,

තචත් කෙණෙක් ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදිවෙත්.
ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදුනවුන්ගේ සිත් ආරාධනා කරගනිති එම
ප්‍රතිපදාවෙහි පිළිපන්නාහු නොපිරිමට නොහැකි වෙත්. සර්ව
ප්‍රකාරයෙන්ම පුරත්, පිළිවෙත් පිරිමෙන් ඒ හවත් ගෞතමයන්ගේ
සිත සතුටුකරගෙන වසති යනු කියයුතුය. මේ ස්ථානයේ සිට
සිංහනාදය ගැළපිය යුතුය.

ඒකච්චං තපස්සිං නිරයේ නිබ්බත්තං පස්සාමි- බුදුන්ගේ
එක සිංහනාදයකි. අනිකෙකු ස්වර්ගයෙහි උපදිනු බලන්නෙමි
යනු එකකි. අකුසල ධර්මයන්ගේ දුරුකිරීමෙහි මම ම අග්‍රවෙමි,
යනු එකකි. කුසල ධර්මයන්හි සමාදන් කරවීමෙහි මම ම
අග්‍රවෙමි, යනු එකකි.

අකුසල ධර්මයන් දුරුකිරීමෙහි මගේ ශ්‍රාවක සංඝයාම
අග්‍රය යනු එකකි. කුසල ධර්මයන්හි සමාදන් කරවීමෙහි මගේ
ශ්‍රාවක සංඝයාම අග්‍රය යනු එකකි. සීලයෙන් මා හා සමානයෙක්
නැත යනු එකකි. විරියයෙන් මට සමානයෙක් නැත යනු
එකකි. ප්‍රඥාවෙන් මට සමානයෙක් නැත යනු එකකි.
විමුක්තියෙන් මට සමානයෙක් නැත යනු එකකි. සිංහනාද
කරමින් පිරිස මැද වැඩ හිඳ නාදකරමි යනු එකකි. විසාරදයෙක්ව
නාදකරමි යනු එකකි. මගෙන් ප්‍රශ්න විචාරත් යනු එකකි.

අසන ප්‍රශ්න විසඳමි, යනු එකකි. විසඳීමෙන් අන්‍යයාගේ සිත සතුටුකර ගනිමි, යනු එකකි. ඇසිය යුත්ත මට හැගෙති. යනු එකකි. අසා මට පහදති යනු එකකි. පැහැදෙති යනු එකකි. පැහැදුන අය පැහැදුන ආකාරය දක්වති යනු එකකි. යම් බඳු ප්‍රතිපත්තියක් දේශනා කරමිද එබඳු ප්‍රතිපත්තිය සඳහා පිළිපදිති යනු එකකි. එසේ පිළිපත්නාහුද මා ආරාධනය කරති- සිත සතුටු කරති. යනු එකකි. මෙසේ පළමු දහය අතුරෙන් එක එක බැගින් පිරිස අතුරෙහි නාද කරයි. යනාදී දසය පිරිවරය. මෙසේ ඒ දහය පළමු දහයේ පිරිවර වශයෙන් සියයකි. පළමු කී දසයයි. මුල්කී සියය යනුවෙන් සිංහනාද සියල්ල දසුත්තර සියයකි හෙවත් එකසිය දහසකි. මෙයින් වෙනත් සූත්‍රයකදී මෙතෙක් සිංහනාදයෝ දුර්ලභ වෙති. ඒ නිසා මේ සූත්‍රය 'මහා සිංහනාද සූත්‍රය' නමින් දක්වනු ලැබේ.

මෙසේ බුදුහු 'සිංහනාදය නම් ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ පවත්වයි. ඒ නාද කිරීමත් සූත්‍රාගාරයෙහිම පවත්වයි' යනුවෙන් මෙසේ වාදයන්ගේ වාද මතුවීම වළක්වා දැන් පිරිස අතර නාද පැවැත්වූ විරූ සිංහනාදය දක්වමින් 'මේ එකක් මම' යනාදිය වදාළහ.

තනු මං අඤ්ඤතරෝ බ්‍රහ්මචාරී - එහි රජගහනුවර ගිජ්ඣ්ඤාට පරිවනයෙහි වාසය කරන මගෙන් තාපස බ්‍රහ්මචාරීවූ එක්තරා නිග්‍රෝධ නම් පරිබ්‍රාජකයෙක් ඇසීය. අධිජේගුවිජේ යන්නෙන් විරියයෙන් පව් දුරුකිරීමේ පිළිවෙත ගැන ප්‍රශ්න විචාළේය. ගිජ්ඣ්ඤාට මහා විහාරයෙහි වැඩහුන් බුදුහු උදුම්බරිකා නම් දේවියගේ උයනෙහි හුන් නිග්‍රෝධ නම් පරිබ්‍රාජකයාගේද සන්ධ්‍යාන නම් උපාසකයාගේද ඒ පැවති කතාසල්ලාපය දිවකනින් අසා වදාරා එකෙකෙහිම අහසින් ගොස් ඔවුන් සමීපයෙහි පනවන ලද ආසනයෙහි වැඩහිඳ නිග්‍රෝධයා විසින් ඉතා පිළිකුල් කරන ලදුව විචාරන ලද ප්‍රශ්න විසඳූහ. ඒ සඳහා කියන ලදී-

පරං 'විය මත්තාය- පරම මාත්‍රයෙන්. ඉතා මහත් ප්‍රමාණයෙන්.

කෝති හන්තේ - අන්ධබාල නම් දෘෂ්ටිගතික මෝඩයා හැර අනික් පණ්ඩිත-නුවණැති කවර නම් ජන කෙනෙක් කවර නම් බුදුන්ගේ ධර්මය අසා නොසතුටු වන්නේද' යනු කියයි.

ලභෙය්‍යංගං - 'ඒකාන්තයෙන් බොහෝ කලක් මා නොයර්‍යානික නොවූ පක්ෂයෙහි යොදා තමා වෙහෙසට පත්වූයේ වියලි ගංතෙර නහන්නෙමි'යි පෙරලෙන්නෙකු මෙන්ද බොල් වී කොටන්නෙකු මෙන්ද කිසිදු වැඩක් සිදුකර නොගත්තේය. ඒකාන්තයෙන් මම ආත්මය යොදමි' යනු සිතා ඔහු මෙය කිය.

යෝ බෝ කස්සප අඤ්ඤාතිත්ථීය පුබ්බෝ - "බන්ධකයෙහිදී යම් ඒ තිත්ථීය පරිවාස ක්‍රමයක් පනවන ලදද, යම් කිසි අන්‍ය තීර්ථකයෙක් සාමණේර බිමෙහි පිහිටා සිටියේ 'වහන්ස, මම මෙනම් ඇති අන්‍ය තීර්ථකයෙක්මි. මේ බුද්ධ ශාසනයෙහි උපසම්පදා වනු කැමැත්තෙමි. වහන්ස, ඒ මම සංඝයා වෙතින් සිව්මසක් මුලුල්ලෙහි පිරිමට පිරිවෙස් ක්‍රමය ඉල්ලමි' යන මේ ආදී ක්‍රමයෙන් සමාදන්ව පරීක්ෂාව යටතේ වසයි. 'කාශ්‍යපය, යම් අන්‍ය තීර්ථකයෙක්' යනාදිය දැක්විය.

පබ්බජ්ජං - වනයේ සිලුටුකම වශයෙන් කියන ලදී. පරීක්ෂාව යටතේ නොසිටද පැවිද්ද ලබයි. එහෙත් උපසම්පදාව බලාපොරොත්තු වන්නා විසින් ඉතා දවල් යාමයෙහි ගමට ඇතුල්වීම නොසුදුසුය, යනාදී අටවත් සම්පූර්ණ කළ යුතුයි-හෙවත් පරීක්ෂාව යටතේ විසිය යුතුයි.

ආරද්ධ චිත්තා - අටවත් පිරිමෙන් සතුටු සිත් ඇතිව මෙහි මේ කෙටි ක්‍රමයයි. මෙය විස්තර වශයෙන් තිත්ථීය පරිවාසනය සමන්තපාසාදිකා නම් විය අටුවාවේ පබ්බජ්ජා බන්ධකයේ වර්ණනා කරනලද ක්‍රමයෙන් දැනගත යුතුය.

අපිච්චමත්ථං - තවද මා පිළිබඳව මෙහි.

පුද්ගලචේමත්තනා විදිනා- ඒ ඒ පුද්ගලයන්ගේ වෙනස් ආකාරය. 'මේ පුද්ගලයා පිරිවෙස් දීමට සුදුසුය. මේ පුද්ගලයා පිරිවෙස් ලැබීමට නොසුදුසුය. මෙසේ මෙය මට ප්‍රකටයයි දක්වයි. ඊට අනතුරුව කාශ්‍යපයා සිතිය, 'අනේ බුද්ධශාසනය

පුද්ගලය යම් තැනක මෙසේ ගටා කොටා සුදුසු හරයම ගනිති. නුසුදුසු කොටස හැරදමිති.' එයින් මනාසේ පැවිද්ද හටගත් උත්සාහ ඇත්තේ 'ඉදින් වහන්ස' යනාදිය කිය.

ඉක්බිති බුදුහු ඔහුගේ තියුණුවූ කැමැත්ත දැනගෙන 'කාශ්‍යපතෙමේ පරිවාසයට නුසුදුසුය' යනු වටහාගෙන එක්තරා හික්ෂුවක් කැඳවා 'යව මහණ, කාශ්‍යපයා තහවා පැවිදිකරගෙන එවයි' වදාළහ. ඔහු එසේ කර පැවිදිකොට ගෙන බුදුන් වෙත ගියේය. බුදුහු ඒ කාශ්‍යපයන් ගණමැද හිඳුවා උපසම්පදාව දෙවූහ. එනිසා අවේලක කාශ්‍යප තෙමේ බුදුන් හමුවේදී පැවිදි බවත් උපසම්පදාවත් ලැබීය' යනු කිය.

අවිරූපසම්පන්නෝ- උපසම්පදා වී වැඩිකල් නොගිය
චුපකට්ඨෝ- වස්තුකාමයන්ගෙන් හා ක්ලේශ
කාමයන්ගෙන් කයින් හා සිතින් වෙන්වූ

අප්පමත්තෝ- කම්මහතෙහි සිතිය අත්තොහරිතා
ආතාපි- කායික හා චෛතසික නම් කෙලෙස් තවන විරූප
තාපයෙන් යුතු.

පහිත්තෝ- කයෙහිත් ජීවිතයෙහිත් ආශාවක් නැති බැවින්-
බලාපොරොත්තු නැති බැවින් අත්හරිනලද ආත්මභාව ආශා
ඇති.

යස්සත්ථාය- යමෙකුගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා.

කුලපුත්තා- ආචාර කුල පුත්‍රයෝ.

සම්මදේව- හේතුවෙන්- කාරණයෙන්

තදනුත්තර- ඒ නිරුත්තර- ඉතා උතුම්.

බ්‍රහ්මවරියපරියෝසානං- 'මාර්ග බ්‍රහ්මවරියාවේ කෙළවරවූ
රහත් ඵලය' එය බලාපොරොත්තුවෙන් කුල පුත්‍රයෝ පැවිදිවෙති.

දිට්ඨෙව ධම්මේ- ඉහාත්මයේදීම- මේ ආත්මභාවයේදීම.

සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා- තමාගේ නුවණින්ම අවබෝධ
කරගෙන, අනිකක් ප්‍රත්‍යාකරගෙන යන තේරුමයි.

උපසම්පජ්ජ විහාසි- පැමිණ හෝ පිළියෙළ කරගෙන විසිය.
මෙසේ වසන්නේ ක්ෂය කළ ජාති ඇති -පෙ- මනාව
දැනගත්තේය. මෙසේ මොහුට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා භූමිය දක්වා

රහත්බව කුළුගැන්වීමෙන් දේශනාව නිම කරණු සඳහා 'එම ආයුෂ්මත් කාශ්‍යපතෙමේ රහත් බවට පත්විය' යනු දැක්විය.

අඤ්ඤතරෝ- එක්.

අරහතං- භාග්‍යවතුන්ගේ ශ්‍රාවකයන්වූ රහතුන්ගේ ගණයට ඇතුළත් විය, යනු මෙහි අදහසයි. අතරින් අතර යම් යම් කරුණු ගැන විස්තර නොදක්වනලදද ඒ ඒ කරුණු ඒ ඒ තන්හි කියනලද බැවින් ඒවා ප්‍රකටමය.

සුමංගල විලාසිනී නම් දීඝනිකාය අටුවාවෙහි කස්සප සීහනාද සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේය.

පොට්ඨපාද සූත්‍ර වර්ණනාව - 9

ඒවං මේ සුතං -පෙ- සාවත්ථීයං යනු, පොට්ඨපාද සූත්‍රයයි. එහි මේ අපූර්ව පද වර්ණනායි. (පෙර වර්ණනා නොකළාවූ පදයන්ගේ වර්ණනාවයි.)

සාවත්ථීයං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ, යනු සැවැත් නුවර ඇසුරුකොට ජෙන නම් රාජකුමාරයාගේ උයනෙහි අනේපිඩු සිටුහු විසින් යම් ආරාමයක් කරවන ලද්දේ නම් එහි වාසය කරණ සේක. "පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකො"යි නමින් පොට්ඨපාද නම්වූ සන් පිරිවැජ්ජෙකි, හෙතෙම වනාහි ගිහි කල බමුණු මහසල් කුලෙහි වූයේ කාමයන්හි දොස් දැක හතළිස් කෙළක් පමණවූ සම්පත් රාශිය හැරදමා පැවිදිව තීර්ථකයන්ගේ ගණැදුරෙක් විය.

මෙහි හිඳ සමය ප්‍රකාශ කෙරෙත් යයි "සමයප්පවාදකා, නම්. එතැන වනාහි වංකී, තාරුක්ඛ, පොක්ඛරසාති ආදීවූ බ්‍රාහ්මණයෝද නිගණ්ඨයෝද අවෙලක පරිබ්‍රාජකාදීවූ ප්‍රවෘජිතයෝද රැස්ව තම තමන්ගේ සමය කියත්, කථා කෙරෙත්. ප්‍රකාශ කෙරෙත්. එහෙයින් ඒ ආරාමය තෙම සමයප්පවාදක යයි කියනු ලැබේ. හේම තින්ද්‍රකාවීර නම්වූ තිඹිරි ගස් පෙළින් වටකළ බැවින් 'තින්ද්‍රකාවීර' නම්. යම්හෙයකින් වනාහි මෙහි එකම ශාලාවක් වීද, පසුව මහ පිනැති පිරිවැජ්ජෙකු නිසා

බොහෝ ශාලාවෝ කරන ලද්දාහ. එහෙත් ඒ පළමු එකම ශාලාව නිසා ලද නම් වශයෙන් 'එකසාලක'යයි කියනු ලැබේ. මල්ලිකා නම්වූ පසේනදී කොසොල් රජ බිසවගේ උයනවූ එය මල්, ගෙඩි වලින් යුත් අරමක් කොට දුන් බැවින් මල්ලිකාවගේ ආරාමය යන ප්‍රසිද්ධියට පැමිණියේය. සමයප්පවාදක, නම්වූද, තිත්දකාවීර නම්වූද, එකසාලක නම්වූද, මල්ලිකාවගේ ආරාම නම්වූද එහි 'පට්ටසති' යනු විසීමට පහසු බැවින් වාසය කරයි.

ඉක්බිති එක් දවසක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අප්පයම්චේලෙහි සර්වඥතාඥානය පතුරා ලොව බලා වදාරණ සේක් නුවණ නමැති දළ ඇතුළට පැමිණි පිරිවැජියා දැක "මේ පොට්ඨපාද තෙම මාගේ නුවණ නමැති දැළේ පැණෙයි. කුමක් වන්නේදෝහෝ" යි බලා වදාරණ සේක් "මම අද එහි යන්නෙමි. එකල්හි මා පොට්ඨපාද තෙම නිරෝධයද නිරෝධයෙන් නැගිසිටීමද විචාරන්නේය. ඔහුට මම සියලු බුදුවරයන්ගේ නුවණ හා සසඳ ඒ කරුණු දෙක කියන්නෙමි. තවද හෙතෙම කීපදවසක් ඇවෑමෙන් චිත්ත නම් භස්ත්‍යාවාර්යා පුත්‍රයා රැගෙන මා වෙතට එන්නේය. ඔවුන්ට මම ධර්මය දේශනා කරන්නෙමි, දේශනා කෙළවර පොට්ඨපාද තෙම මා සරණ කොට යන්නේය. චිත්‍ර නම් භස්ත්‍යාවාර්යා පුත්‍රතෙම මා සම්පයෙහි පැවිදිව රහත් බවට පැමිණෙන්නේයයි" දැක වදාළ සේක.

ඉන්පසු උදෑසනම සිරුර පිළිදැගුම්කොට මනා රත් දෙපට (හඳුනා සිව්වර) හැඳ විදුලිය බඳු කාබහණ බැඳ යුගදුරු පව්ව වටකොට සිටි මහමේ බඳු මෙසවර්ණ පාංශුකුල විවරය එකස්කොට පොරවා 'ඉතා අගනා ශෛලමය පාත්‍රය වම් දසරුවෙහි එල්වා සැවැත්නුවරට පිටු පිණිස පිවිසෙන්නෙමි' යි හිමිවත් පර්වත පාදයෙන් නික්මුණු සිංහ රාජයෙකු මෙන් විහාරයෙන් නික්මුණු සේක. මේ කරුණ සඳහා අප් බො හගවා, යනාදිය කියන ලදී.

"එතදහොයි" යනු නුවර දොර සම්පයට ගොස් තමන් කැමති පරිදි හිරු දෙස බලා ඉතා උදෑසන බවම දැක මෙබඳු සිතක් විය. 'යන්නානාහං' යනු සැකය. පහළ කරන්නාක් වැනි

නිපාත පදයෙකි. බුදුවරුන්ට වනාහි සැකයක් නම් නැත. "මෙය කරන්නෙමු" මෙය නොකරන්නෙමු. මොහුට දහම් දෙසන්නෙමු. මොහුට නොදෙසන්නෙමු"යි මෙබඳු කල්පනාවෙක් පළමුකොටම වේ. මේ (පරිච්ඡේදය තෙම) සියලු බුදුවරුන්ට ලැබේ.

"යන්නුනාහං" යනු එහෙයින් කීහ. ඉදින් වනාහි මම යන අර්ථයි.

"උන්නාදිනියා" යනු උසස්කොට නාද කරන්නාවූ, මෙසේ ශබ්දකරන්නාවූද මොහු උඩට ගමන් කිරීම් වශයෙන් උස්වූ දිශාවල පැතිරීම් වශයෙන් මහත්වූ ශබ්දය වේනුයි උච්චාසද්ද මහාසද්ද බැවින් උස්වූ හඬ මහත් වූ හඬ ඇති, ඒ පිරිවැජ්ජනන්ට නම් උදෑසනම නැගිට කටයුතු වූ චෛත්‍යයෙහි වතක් හෝ බෝධියෙහි වතක් හෝ ආචාර්යය උපාධ්‍යායයන්ගේ වතක් හෝ නුවණින් මෙනෙහි කිරීමක් හෝ නැත. එහෙයින් ඔව්හු උදෑසනම නැගිට තරුණ හිරුඋස්හි හුන්නාහු "මොහුගේ අත හොඳය. මොහුගේ පා හොඳය"යි මෙසේ ඔවුනොවුන්ගේ අත් පා ආදිය අරභයා හෝ ස්ත්‍රී, පුරුෂ, දරු දැරි ආදීන්ගේ ගුණ හෝ අත්‍යවූ කාමාශ්වාද භාවාශ්වාද ආදී කරුණක් අරභයා හෝ කථා පටන් ගෙන පිළිවෙළින් රාජ කථා ආදීවූ තත් වැදෑරුම්වූ තිරිසන් කථා කියත්. එහෙයින් "උන්නාදිනියා උච්චාසද්ද මහා සද්දය අනෙක විහිතං නිරවඡාන කථා කථෙත්තියා"යි කියන ලදී.

ඉන්පසු ඒ පොට්ඨපාද නම් පරිව්‍රාජක තෙම ඒ පරිව්‍රාජකයන් බලා "මේ පිරිවැජ්ජෝ ඉතාම ඔවුනොවුන්ට ගෞරව නැත්තාහ. අපිද මහණ ගොයුම්හුගේ පහළවීමෙහි පටන් හිරු නැගිහැට්හි කදෝපැණියන් බඳුවුවෝ වෙමු. අපගේ ලාභසත්කාරද පිරිහී ගියේය. ඉදින් වනාහි මෙතැනට ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ හෝ ගෞතම ශ්‍රාවකයෙක් හෝ මොහුගේ ගිහි උපස්ථායකයෙක් නමුත් එන්නේ නම් ඉතාම ලජ්ජාවිය යුත්තක් වන්නේය. පිරිස් දොස වනාහි පිරිස් දෙටුවාගේම මත නගීය"යි ඔබමොබඳ බලනුයේ භගවත්හු දුටුයේය. එහෙයින් "අද්දසා බො

පොට්ඨපාදො පරිබ්බාජකො -පෙ- තුණ්හි අහෙසුං"යි කියන ලදී.

එහි "සණ්ඨපෙසි" යනු හික්මවිය. මේ පිරිසේ වරද වැසුයේ. යම්සේ මනාව සිටියා වේද, එසේ එය තැබිය. යම්සේ නම් පිරිස් මැදට පිවිසෙන පුරුෂයෙක් වරද සැඟවීමට හැදිවත සකස් කෙරේද, පෙරෙව් වත සකස් කෙරේද, දූලි වැදුනු තැන් පිසදමාද, මෙසේ මේ පිරිසේ වරද සැඟවීමට 'අප්පසද්දා භොත්තො'යි හික්මවමින් යම්සේ මනාව පිහිටියාවේද එසේ එය තැබිය යන අර්ථයි.

"අප්පසද්දා කාමො"යි ස්වල්පවූ ශබ්දය කැමතිවේ. තනිව හිඳියි, තනිව සිටියි. ගණයා හා ගැවසීමෙන් නොයැපෙයි. "උපසංකම් තබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යා" යනු මෙහි ඉය යුතුයයි හඟින්නේය. කුමක්හෙයින් වනාහි මෙතෙම භාග්‍යවත්තූගේ එළඹීම බලාපොරොත්තුවේද, යත්? තමාගේ අභිවෘද්ධිය ප්‍රාර්ථනා කරමිනි, පිරිවැජ්ජේ වනාහි බුදුවරුන් හෝ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් හෝ තමන් ළඟට ආකල්හි "අද අපගේ ළඟට මහණ ගොයුම් ආයේය. සැරියුත් තෙර ආයේය. ඔව්හු වනාහි එසේ මෙසේ අය ළඟට නොයත්. අපගේ උතුම් බව බලව්" යයි තමන්ගේ උපස්ථායකයන් වෙත තමන් ඔසවත්, උසස් තන්හි තබත් භාග්‍යවතුන්ගේ උපස්ථායකයන්ද අල්වා ගන්ට වැයම් කරත්. ඔව්හු වනාහි භාග්‍යවතුන්ගේ උපස්ථායකයන් දැක මෙසේ කියත්. "තොපගේ ශාස්තෘවූ භවත් ගෞතම තෙමේද ගෞතම ශ්‍රාවකයෝද අප ළඟට එත්. අපි ඔවුනොවුන් සමගිවූවෝ වෙමු, තෙපි වනාහි අප ඇසිනුත් දකින්නට නොකැමැත්තහුය. ගරු කිරීමක් නොකරන්නහුය. කිම තොපට අප විසින් අපරාධයක් කරන ලදදැ"යි, එකල්හි ඇතැම් මිනිස්සු බුදුවරු පවා මොවුන් ළඟට යත්. අපට කිම දැයි එතැන් පටන් ඔවුන් දැක නොපමා වෙත්, "තුණ්හි අහෙසුං"යි පොට්ඨපාද පරිව්‍රාජකයා පිරිවරා නිශ්ශබ්දව හුන්නාහුය.

"ස්වාගතං භත්තෙ" යනු ස්වාමීනි, භාග්‍යවත්තූගේ මනා ඊමකි. භාග්‍යවත්තූ ආ කල්හි අපට සතුටක් වෙයි. ගිය කල්හි

ශෝකයෙක් වේයයි දක්වයි. "විරස්සං බො භන්තෙ"යි කුමක් හෙයින් කියේද යත්?" කිම භාග්‍යවත් තෙම පෙරත් එහි ගිය විරුද? නොගිය විරුද. මිනිසුන්ගේ වනාහි කොහි යන්නහුද, කොහි සිට ආවහුද? කිම මංමුළාවුවහුද? බොහෝ කලකින් ආවහු"යයි මේ ආදිවූ ප්‍රිය කථා ව්‍යවහාරයෝ වෙත්. එහෙයින් මෙසේ කිහ. මෙසේද කියා මානායෙන් තදව හුන්නේය. හුනස්නෙන් නැගිටද භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පෙරගමන් කෙළේය. ළඟට එළඹී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි දැක ආසනයෙන් නොපවරන්නෙක් හෝ ගෞරව නොකරන්නෙක් හෝ දුර්ලභ වේ. කුමක්හෙයින්ද? උසස් කුල ඇති බැවිනි. මේ පිරිවැජ් තෙමේද තමන් හුන් අස්න ගසා දමා භාග්‍යවතුන්ට අස්නෙන් පවරමින් "නිසීදතු භන්තෙ භගවා ඉදමාසනං පඤ්ඤත්තං"යි කිහ.

"අන්තරා කථා විප්පකථා" යනු හුන්නාවූ තොපගේ මුල පටන් "මාගේ පැමිණීම තෙක් මේ අතර කිනම් කථාවක් කරමින් හුන්නේද, මා පැමිණීමෙන් කවර කථාවක් කෙළවරට නොගියාද, කියවි. එය කෙළවරට පමුණුවා දෙමියි" සර්වඥ ප්‍රචාරණයෙන් පැවරුණේක. එකල්හි පරිව්‍රාජක තෙම මේ කථාව නිසරුවූ වෘත්තය ඇසුරු කළාවූ නිර්ජාත කථාවකි. නුඹ වහන්සේ ඉදිරියෙහි කීමට නුසුදුසුයයි දක්වමින් "තිට්ඨතෙසා භන්තෙ" යනාදිය කිහ.

"ස්වාමීනි, මේ කථාව තිබියේවායි. ඉදින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසනු කැමති වන්නේ නම් පසුවත් මේ කථාව දුර්ලභ නොවන්නිය. අපට වනාහි මේ කථාවෙන් පලක් නැත. භාග්‍යවත්හුගේ වනාහි පැමිණීම ලැබ අපි අන්‍යවූ හොඳ කරුණක්ම විචාරමුයි" ප්‍රකාශ කරයි. එහෙයින් එය විචාරමින් "පුරිමානි භන්තෙ" යනාදිය කිහ.

එහි කුතුහල සාලාවෙහියයි. කුතුහල සාලාව නම් වෙනම ශාලාවක් නැත. යම්තැනෙක වනාහි නානා තීර්ථකවූ මහණ බමුණෝ තන්වැදැරුම්වූ කථා පවත්වත්ද, ඒ ශාලාව බොහෝ දෙනාගේ "මෙනෙම කුමක් කියයිද, මෙනෙම කුමක් කියාදැ"යි

කුහුල් සිත් පැවතීමට කරුණු වන හෙයින් "කුතුහල සාලා"යි කියනු ලැබේ. "අභිසංඤ්ඤා නිරොධො" යන මෙහි අභි යනු උපසර්ග මාත්‍රයකි. "සංඤ්ඤා නිරොධො" යනු සිත් නිරුද්ධවීමෙහි ක්ෂණික නිරොධයෙහි කථාවක් උපන්නාය යන අර්ථයි.

මේ වනාහි ඒ කථාව ඉපදීමට කරුණයි. යම් කලෙක වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජාතකයක් හෝ කියාද, ශික්ෂා පදයක් හෝ පනවාද, එකල භාග්‍යවත්තුගේ කීර්ති සොෂාව මුළු දඹදිව පැතිරේ, තීර්ථකයෝ එය අසා 'භවත් ගෝයුම් තෙමේ පෙර සිරිතක් කියේය. "කිම, අපි එබඳු කිසිවක් කියන්නට නොහැක්කමුදැ"යි භාග්‍යවත්තට සමානව කටයුතු කරමින් එක් භවයකින් වෙනස්වූ කාලයක් කියත්. "භවත් ගෝතම තෙම ශික්ෂාපදයක් පැනෙව්වේය, අපි කුමට පනවන්නට නොහැක්කමුදැ"යි තමන්ගේ ශ්‍රාවකයන්ට කිසියම් ශික්ෂාපදයක් පනවත්.

එකල්හි වනාහි භාග්‍යවත් තෙම අටවැදැරුම් පිරිස් මැද හිඳ නිරොධ කථාව වදාළේය. තීර්ථකයෝ එය අසා "භවත් ගෝතම තෙමේ වනාහි නිරොධයක් නම් කියේය. අපිත් එය කියන්නෙමු"යි රැස්ව කථා කළාහුය. එහෙයින් "අභිසංඤ්ඤා නිරොධො කථා උද්පාදි"යි කියන ලදී.

"තත්‍රෙකච්චො" යනු ඔවුන් අතුරෙන් ඇතැම්හු, එහි පළමු තැනැත්තෙකු මේ යමෙක් බාහිරවූ තීර්ථායතනයෙහි පැවිදි වූයේ සිත් පැවැත්මෙහි දොස් දැක සිත් නැති බව ශාන්තයයි සමාපත්ති උපදවා මෙයින් චූතව පන්සියයක් කල්ප අසඳු භවයෙහි සිට නැවත මෙහි උපදිද, ඔහුගේ සංඥා ඉපදීමෙහිද නිරුද්ධවීමෙහිද හේතුව නොදක්නේ "අහෙනු අප්පච්චයා"යි කීහ. දෙවැන්නා එය වළක්වා මිගසිංග තාපසයාගේ සංඥා රහිතවීම ගෙන "උපෙතිපි අපෙතිපි"යි කීහ.

මිගසිංග තාපස තෙමේ වනාහි තමන් තවන දරුණු තපස් ඇති භාත්පසින් මැරූ ඉඳුරන් ඇත්තෙක් විය. ඔහුගේ සිල් තෙදින් සක්වීමන උණුවිය. සක් දෙව් රජ "තාපස තෙම සක්

තනතුර පතන්නේදෝ හෝ"යි අලම්බුසා නම් දිව්‍ය කන්‍යාව "තාපසයාගේ තපස බිඳ එව"යි යැවීය. ඕ තොමෝ එහි ගියාය. තවුස්තම පළමු දවස ඇ දැකම පලාගොස් පන්සලට වැදුනේය. දෙවන දවස කාමච්ඡන්දනීවරණයෙන් (තපස) බිඳුනේ ඇය අල්වා ගත්තේය. හෙතෙම ඒ දිව්‍යවූ ස්පර්ශයෙන් ස්පර්ශ කරන ලද්දේ විසඳුව තුන් හවුරුද්දක් ඇවෑමෙන් සංඥාව නැවත ලැබීය. ඒ ඒ දෘෂ්ටිගතික තෙමේද තුන් හවුරුද්දක් ඇවෑමෙන් නිරෝධයෙන් නැගී සිටියේයයි හඟිමින් මෙසේ කීය.

තෙවැන්නා එය වළකා ආපර්වත ප්‍රයෝගය සඳහා "උපකඩ්ඪන්තිපි අපකඩ්ඪන්තිපි"යි කීය. අපර්වත වේද දන්නෝ වනාහි අපර්වතය යොදා සතෙකු හිස් සිඳුනෙකු මෙන්ද අත් සිඳුනෙකු මෙන්ද මළ එකකු මෙන්ද කොට දක්වත්. ඔහුගේ නැවත ප්‍රකෘතිවීම දැක ඒ දෘෂ්ටිගතික තෙම "මෙතෙම නිරෝධයෙන් නැගිටිවේය"යි හඟිමින් මෙසේ කීය.

සිව්වැන්නා එය වලභා යක්ෂ දාසීන්ගේ මදයෙන්වූ නිද්‍රාව සඳහා "සන්තිහො දෙවතා"යි කීය. යක්ෂ දාසියෝ වනාහි මුළු රැ දෙවියන්ට පූජා කරමින් නටා ගී කියා අරුණු නැගෙන කල්හි එක් රා තැටියක් බි පෙරලී නිදා දාවල් නැගිටිත්. එය දැක ඒ දෘෂ්ටිගතික තෙම "නිදිගත් කල්හි නිරෝධයට සමවැදුනාහ. පිබිදි කල්හි නිරෝධයෙන් නැගිටිවාහ"යි හඟිමින් මෙසේ කීය.

"මේ පොට්ඨපාද පරිව්‍රාජක තෙමේ වනාහි ඤාණවත්ත ගති ඇත්තෙකි. එහෙයින් මොහුට ඒ කථාව අසා විපිළිසරයෙක් උපති. "මොවුන්ගේ කථා කෙලතොලු කථා වැනිය. නිරෝධ සතරක්ම මොවුහු පනවත්. මේ නිරෝධය නම් එකක්ම වියයුතුයි. බොහෝ නොවෙත්. ඒ එකද අනිකක්ම විය යුතුයි. එය වනාහි සර්වඥයන් වහන්සේ හැර අනිකෙකු විසින් දැනගන්ට නොහැකිය. ඉදින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි වන්නේ නම් මේ නිරෝධය මේ නිරෝධය නොවේයයි පහන් දහසක් දැල්වූවාක් මෙන් අද මට ප්‍රකට කරන්නේයයි බුදුන් සිහි කෙළේය. එහෙයින් 'තස්ස මය්හං භන්තෙ' යනාදිය කීය.

එහි "අභොනුන" යනු අනුස්සරණාර්ථයෙහි නිපාත දෙකකි එහෙයින් භාග්‍යවතුන් සිහිකරන ඔහුට මෙබඳු සිතක් විය. "අභොනුන භගවා අභොනුන සුගතො"යි "යො ඉමෙසං" යනු යමෙක් මේ නිරෝධ ධර්මයන්ට සුකුසලො, මනා දක්ෂයෙක් නිපුණයෙක් ඡෙකයෙක් වේද, ඒ භාග්‍යවත් තෙමේ කියන්නේ නම් ඉතා යෙහෙක, ඒ සුගත තෙමේ කියන්නේ නම් ඉතා මැනවයි" මේ මෙහි අදහසයි.

"පකතඤ්ඤ" යනු පුරුදු වසඟවීම ඇති බැවින් ප්‍රකෘතිය ස්වභාවය දනිනුයි පකතඤ්ඤ නම්. "කථන්තු ඛො"යි මෙය පරිව්‍රාජක තෙම "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අපි නොදනිමු, නුඹවහන්සේ දන්නහුය. අපට කියව් යයි" ආයාචනය කරමින් කියයි, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාරණ සේක් 'තත්‍ර පොට්ඨපාද යනාදිය වදාළහ.

එහි 'තත්‍ර' යනු ඒ මහණ බමුණන් අතුරෙහි "ආදිතොව තෙසං අපරාද්ධං" යනු ඔවුන්ට මුලදීම වැරදුනි. ගිහිගෙයි සිටියදීම පැකුළුනාහුයයි දක්වයි, "සහෙතුසප්පච්ඡා" යනු මෙහි හෙතුද ප්‍රත්‍යයද කාරණයට නම් වේ. කරුණු සහිත වීමෙන් යන අර්ථයි. ඒ කාරණය වනාහි දක්වමින් 'සික්ඛා එකා'යි කීහ.

එහි "සික්ඛා එකාසඤ්ඤා උප්පජ්ජන්ති" යනු ශික්ෂාවෙන් ඇතැම් සංඥාවෝ උපදිත් යනු අර්ථයි. "කාවසික්ඛාති භගවා අවොච" යනු ඒ ශික්ෂාව නම් කවර්දැයි භාග්‍යවත් තෙම විස්තර කිරීමට කැමති බැවින් පිළිවිසිම් වශයෙන් වදාළේය.

තවද යම්භෙයකින් අධිශීල ශික්ෂාය, අධිචිත්ත ශික්ෂාය, අධි ප්‍රඥා ශික්ෂායයි ශික්ෂා තුනක් වෙන්ද, එහෙයින් ඔවුන් දක්වමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංඥාවගේ හේතු සහිතවූ ඉපදීම හා නිරුද්ධවීම දක්වන්ට බුද්ධෝත්පාදයෙහි පටන් පෙල දහම් තබමින් 'ඉධ පොට්ඨපාද තථාගතො ලොකෙ' යනාදිය වදාළසේක.

එහි අධිශීල ශික්ෂාය, අධි චිත්ත ශික්ෂායයි ශික්ෂා දෙකක්ම ස්වරූප වශයෙන් ආහ. තෙවැන්න වනාහි "මේ දුක් නිරුද්ධ කිරීමට පිළිපදිනා මගයයිම පොට්ඨපාදය මා විසින් එකං සිකවූ

ධර්මයක් දෙශනා කරන ලදැයි, මෙහි සමයක් දෘෂ්ටි සමයක් සංකල්පනාවන්ගේ වශයෙන් ඇතුළත් බැවින් ආවාහයයි දතයුතු.

"කාම සඤ්ඤා" යනු පඤ්චකාම ගුණයන්ගෙන් යුත් රාගයද කුප්පත් කාමාවචරයද වේ. එහි පඤ්චකාම ගුණයෙන් යුත් රාගය තෙම අනාගාමී මාර්ගයෙන් මුල් සිද්ධිට යේ. අසමුත්පන්න කාමාවචරය වනාහි මෙතැන්හි වටී. එහෙයින් තස්සයා පුරිමා කාමසඤ්ඤා'යි ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් යුක්ත වූවහුගේ යම් සංඥාවක් පූර්වයෙහි උපන් විරූ කාම සංඥාව හා සමාන බැවින් පුරිමා කාමසඤ්ඤායි කියනු ලබන්නේද, ඕනොමෝ නිරුද්ධවේ. නුපන්නිද නුපදී යන අර්ථයි. "විචේකජ පිතිසුඛ සුඛම සච්චසඤ්ඤා යෙව තස්මිං සමයේ හොති" යනු ඒ ප්‍රථම ධ්‍යාන සමයෙහි විචේකයෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සැපයයි කියන ලද සියුම් සංඥා තොමෝ සත්‍යවේ. වූවා වේ. යන අර්ථයි.

නොහොත් කාමච්ඡන්දය ආදීවූ ඖදාරික අංගයන් දුරු කිරීම් වශයෙන් සියුම්වූද ඔවුහු හටගත් බැවින් සත්‍යවූද සංඥාවෝ වෙන්නුයි සුඛම සච්ච සඤ්ඤා නම් වේ. විචේකයෙන් හටගත් ප්‍රීතියෙන් හා සැපයෙන් යුක්තවූ සියුම්වූද සත්‍යවූද සංඥාවෝ යයි 'විචේකජ පිතිසුඛ සුඛම සච්ච සඤ්ඤා' නම් වේ ඕනොමෝ මොහුට ඇත්තියයි මෙසේ මෙහි අර්ථය දතයුතුයි. සියළු තන්හි මේ ක්‍රමයයි. 'එවම්පි සික්ඛා'යි මෙහි යම් හෙයකින් ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවදිමින්ද අධිෂ්ඨාන කරමින්ද එයින් නැගිටිමින් හික්මේද, එහෙයින් එය මෙසේ හික්මිය යුතු හෙයින් ශික්ෂායයි කියනු ලැබේ. ඒ ශික්ෂා නම් වූ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් මෙසේ එක් විචේකයෙන් හටත් ප්‍රීතිය හා සැපය ඇති සියුම්වූද සත්‍යවූද සංඥාවක් උපදී. මෙසේ එක් කාම සංඥාවක්ද නිරුද්ධ වේය යනු අර්ථයි.

"අධි සික්ඛාති හගවා අවොච" යනු මෝ තොමෝ පළමුකොට ප්‍රථම ධ්‍යාන නම්වූ එක් ශික්ෂාවකැයි භාග්‍යවත් තෙම වදාළේය. මේ ක්‍රමයෙන් සියළු තන්හි අර්ථ දතයුතුයි.

යම් හෙයකින් වනාහි අෂ්ට සමාපත්තිය අංග වශයෙන් සිහිකිරීම බුදුවරුන්ටම වේද, ශ්‍රාවකයන් අතර සැරියුත් තෙරුන්

සමාන වූවෙකුටත් නැද්ද, කලාප වශයෙන් සිහිකිරීමම ශ්‍රාවකයන්ට වේද, මෙයද සංඥා සංඥායයි මෙසේ අංග වශයෙන් සිහි කිරීම උපුටා දක්වන ලද්දීද, එහෙයින් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය පරමකොට ඇත්තාවූම සංඥාව දක්වා නැවත එයම සංඥාග්‍රයයි දක්වන්නට "යතො ඛො පොට්ඨපාද භික්ඛු -පෙ- සඤ්ඤාග්ගං ථුසති"යි වදාළේය.

එහි "යතො ඛො පොට්ඨපාද භික්ඛු" යනු පොට්ඨපාදය යම් මහණෙක් නම් "ඉධ සකසඤ්ඤී භොති" යනු මේ ශාසනයෙහි ස්වකීය සංඥා ඇත්තේ වේද, මෙම හෝ පාඨයි. තමාගේ ප්‍රථම ධ්‍යාන සංඥාවෙන් සංඥා ඇත්තේ වේද යන අර්ථයි.

"සොතකො අමුත්‍ර කතො අමුත්‍ර" යනු ඒ භික්ෂු තෙම ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් අසවල් ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි ඉනුත් අසවල් තෘතීය ධ්‍යානයෙහි යයි මෙසේ ඒ ඒ ධ්‍යාන සංඥාවෙන් ස්වකීය සංඥා ඇත්තේ වේ. ස්වකීය සංඥා ඇතිව පිළිවෙලින් සංඥාග්‍රහ ස්පර්ශ කරයි. සඤ්ඤාග්ගා'යි ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය කියනු ලැබේ. කුමක් හෙයින්ද යත්? ලොකිකවූ කටයුතු කරන සමාපත්තීන්ගෙන් අග්‍ර බැවිනි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙහි වනාහි සිට නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයටද නිරෝධයටද සමවදිත්. මෙසේ ඕ තොමෝ ලොකිකවූ කටයුතු කරන සමාපත්තීන්ගෙන් අග්‍ර බැවින් සංඥාග්‍රයයි කියනු ලැබේ. එය ස්පර්ශ කරයි, එයට පැමිණෙයි යන අර්ථයි.

දැන් අභිසංඥා නිරෝධය දක්වන්නට 'තස්ස සඤ්ඤාග්ගෙධීතස්ස' යනාදිය කීහ.

එහි "වෙනෙය්‍යං අභිසංඛරෙය්‍යං" යන පද දෙකෙහිද ධ්‍යානයට සමවදිමින් සිතයි නම්, නැවත නැවත කල්පනා කරයි. යන අර්ථයි. මතු සමාපත්තිය පිණිස ඇල්මකරන්නේ අභිසංස්කරණය කෙරේ නම්, "ඉමාවමෙ සඤ්ඤානි රුජ්ඣෙධය්‍යං" යනු මේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සංඥාවෝද නිරුද්ධ වන්නාහුය. 'අඤ්ඤාව ඔළාරිකා'යි අන්‍ය ඔහුදාරික භවාංග සංඥාවෝ උපදින්නාහුය. 'සො නවෙව වෙනෙති

නාභිසංඛරොති" යනු මෙහි ඒකාන්තයෙන්ම මෙතෙම සිතමිනුත් නොසිතයි. අභිසංස්කරණය කරමින්ද අභිසංස්කරණය නොකෙරෙයි. මේ භික්ෂුහුගේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙන් නැගිට නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයට සමච්ඡද එකක් දෙකක් විත්තවාරයන් සිටින්නෙමිසි ආභොගයක් හෙවත් සිතින් වැළඳ ගැන්මක් සමන්තාභාරයක් හෙවත් කල්පනා කිරීමක් නැත. මතු නිරෝධ සමාපත්තිය පිණිසම නැවත ආභොගසමන්තාගාරය ඇත්තේය. ඒ මේ කාරණය පුත්‍රසරාවික්ඛණයෙන් හෙවත් පුත්‍රගේ ගෙය දක්වා කීමෙන් දැක්විය යුතුයි. පියාගේ ගෙය මැදින් වනාහි ගොස් පසුපස පුතාගේ ගෙය වේ. එයින් පිණි බොජුන් ගෙන අසුන් හලට ආ තරුණ භික්ෂුව තෙරනමක් මනාපවූ පිණ්ඩපාතය කොයින් ගෙනායේදැයි ඇසිය. හෙතෙම 'අසවල් ගෙයින්'යි ලැබුනු ගෙයම කියේය. යම් හෙයකින් වනාහි මොහු පියාගේ ගෙය මැදින් ගියේද එහි ආභොගයකුත් නැත. එහි ආසන ශාලාව මෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තිය දත යුතුයි. පියාගේ ගෙය මෙන් නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය (දත යුතුයි) පුතාගේ ගෙය මෙන් නිරෝධ සමාපත්තිය (දත යුතුයි) ආසන ශාලාවෙහි සිට පියාගේ ගෙය මෙනෙහි නොකොට පුත්‍රයාගේ ගෙය කිම මෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙන් නැගිට නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයට සමච්ඡද එකක් දෙකක් විත්ත වාරයන් සිටින්නෙමි'යි මෙනෙහි නොකොටම මතු නිරෝධ සමාපත්තිය පිණිසම මෙනෙහි කිරීමවේ. මෙසේ මෙතෙම සිතමිනුත් නොසිතයි. අභිසංස්කරණය කරමිනුත් අභිසංස්කරණය නොකරයි. "තාවෙව සඤ්ඤො"යි ඒ ධ්‍යාන සංඥාවෝ නිරුද්ධ වෙත්. 'අඤ්ඤොව'යි අන්‍යවූද ඖදාරික භවාංග සංඥාවෝ නූපදිත්. "සො නිරෝධං ථූසති" යනු ඒ මෙසේ පිළිපත් භික්ෂු තෙම සංඥාවෙන් දතයුතු නිරෝධය ස්පර්ශ කරයි, විදියි, ලබයි.

"අනුප්‍රබ්බාභිසඤ්ඤො නිරෝධ සම්පජාන සමාපත්ති" යන මෙහි අභි යනු උපසර්ග මාත්‍රයකි, සම්පජාන පදය නිරෝධ

පදය හා ඇතුළත් කොට කියන ලදී. අනු පිළිවෙළින් සම්පජාන සංඥා ඇති නිරෝධ සමාපත්තියයි. මේ වනාහි මෙහි අර්ථය වේ.

එහිදු සම්පජාන සඤ්ඤා නිරෝධ සමාපත්ති යනු මනාව දන්නනුගේ කෙළවර සංඥා නිරෝධ සමාපත්තියයි. මනාව දන්නාවූ පණ්ඩිත භික්ෂුහුගේ හෝ සංඥා නිරෝධ සමාපත්තියයි. මේ විශේෂ අර්ථය වේ. දැන් මෙහි සිට නිරෝධ සමාපත්ති කථාව කිය යුතුයි. ඒ මේ කථාව වනාහි සියලු ආකාරයෙන් විශුද්ධි මාර්ගයෙහි ප්‍රඥා භාවනානිසංසාධිකාරයෙහි කියන ලදී. එහෙයින් එහි කියන ලද්දෙන්ද ගත යුතුයි.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පොට්ඨපාද පරිව්‍රාජකයාට නිරෝධ කථාව කියා නැවත ඔහුට එබඳු කථාවක් අන් තැනෙක්හි නැති බව දන්වන්ට 'තං කිං පඤ්ඤසි' යනාදිය වදාළසේක.

පිරිවැජ් තෙමේද "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අද ඔබගේ කථාව හැර මා විසින් මෙබඳු කථාවක් නොඇසුවීරුයයි" ප්‍රතිඥා කරමින් 'නොහෙතං හන්තෙ' යි කියා නැවත සකස් කොට භාග්‍යවත්තුගේ කථා උගත් බැව් දක්වමින් 'එවං බො අහං හන්තෙ' යනාදිය කිය.

එකල්හි ඔහුට භාග්‍යවත්තෙම 'තා විසින් මනාව උගන්නා ලදැයි' අනු දන්වමින් 'එවං පොට්ඨපාද යනු වදාළේය.

ඉක්බිති පරිව්‍රාජක තෙම 'භාග්‍යවත්තු විසින් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය සංඥාග්‍රයයි කියන ලදී. මෙයම සංඥාග්‍රය දෝ හෝ නොහොත් සෙසු සමාපත්ති වලත් සංඥාග්‍රය ඇත්දැයි සිතා ඒ කරුණ විචාරමින් "එකඤ්ඤෙවනු බො" යනාදිය කිය.

භාග්‍යවත් තෙමේද මොහුට විසඳුයේය. එහි 'පුට්ඨි' යනු බොහෝ වූද 'යථා යථා බො පොට්ඨපාද නිරෝධං ඵ්ඨසති" යනු පෘථුවි කසිණාදීන් අතර යම් යම් කසිණයකින් හෝ ප්‍රථම ධ්‍යානාදීන්ගෙන් යම් යම් ධ්‍යානයකින් හෝ, මෙය කියන ලද වෙයි. ඉදින් වනාහි පෘථුවි කසිණය කරුණු වීමෙන් පෘථිවි කසිණ සමාපත්තියට එක වරක් සමවදීමින් පළමු සංඥා

නිරෝධය ස්පර්ශ කරයි නම් එක් සංඥාග්‍රයකි. තවද දෙවරක් හෝ තුන්වරක් හෝ සියක් වරක් හෝ දහස් වරක් හෝ සිය දහස් වරක් හෝ සමවදිමින් පළමු සංඥා නිරෝධය ස්පර්ශ කෙරේ නම් සිය දහස් සංඥා වෙත්. අවශේෂ කසිණ ධ්‍යානයන්හිද මේ ක්‍රමය වේ.

ඉදින් ප්‍රථම ධ්‍යානය කරුණුවීමෙන් එක් වරක් පළමු සංඥා නිරෝධය ස්පර්ශ කෙරේ නම් එක් සංඥාග්‍රයක් වේද, එකල්හි දෙවරක් හෝ තුන්වරක් හෝ සිය වරක් හෝ දහස් වර හෝ සිය දහස්වර හෝ සමවදිමින් පළමු සංඥා නිරෝධය ස්පර්ශ කෙරේ නම් සිය දහසක් සංඥාග්‍රයෝ වෙත්. සෙසු ධ්‍යාන සමාපත්තිව මේ ක්‍රමයයි. මෙසේ එක් වර සමවදිමී වශයෙන් හෝ සියල්ලම හැදිනිමී ලක්ෂණයෙන් සංග්‍රහකොට හෝ එක් සංඥාග්‍රයක් වේ. ඔබ මොබ සමවදිමී වශයෙන් බොහෝ වෙත්.

"සඤ්ඤානුබො භන්තෙ"යි ස්වාමීනි, නිරෝධයට සමවදින භික්ෂුහට සංඥාව පළමුකොට උපද්දැයි විචාරයි. ඔහුට භාග්‍යවත් තෙම 'සඤ්ඤා බො පොට්ඨපාද'යි ප්‍රකාශකෙළේය. එහි 'සඤ්ඤා'යි ධ්‍යාන සංඥාවය. 'ඤාණං'යි විදර්ශනා නුවණයි. අන් ක්‍රමයෙකි 'සඤ්ඤා'යි විදර්ශනා සංඥාවයි. 'ඤාණං'යි මාර්ග ඥානයයි අන් ක්‍රමයෙකි, 'සඤ්ඤා'යි මාර්ග සංඥාවයි 'ඤාණං'යි ඵල ඥානයයි.

ත්‍රිපිටක මහාසීව ස්ථවිර තෙමේ වනාහි මෙසේ කීය. 'මේ භික්ෂුහු කුමක් කියද්ද? පොට්ඨපාද තෙම යට භගවත්හු නිරෝධය විචාළේය. දැන් නිරෝධයෙන් නැගිටීම විචාරමින් භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නිරෝධයෙන් නැගිටින්නහුට කීම, පළමුකොට අර්හත් ඵල සංඥාව උපද්ද? නොහොත් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නුවණදැයි කියයි. එකල්හි මොහුට භාග්‍යවත් තෙම යම් හෙයකින් ඵල සංඥාව පළමුව උපද්ද, පසුව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නුවණද එහෙයින් 'සඤ්ඤා බො පොට්ඨපාද' යනාදිය වදාළේය."

එහි "සඤ්ඤාප්පාදා" යනු අර්හත්ඵල සංඥාව ඉපදීමෙන් පසු අර්හත්ඵලයයි මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නුවණ ඉපදීම වේ.

"ඉදස්පච්චයා කිරිමෙ" යනු එල සමාධි සංඥාව හෙතුකොට වනාහි මට මාගේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නුවණ උපන්නේයි.

දැන් පරිව්‍රාජක තෙම යම්සේ නම් ගම් හුරෙක් සුවද පැතින් නාවා සුවද ගල්වා මල්දමක් පළඳවා සිරියහන්හි නංවන ලද්දෙක් සුව නොවිඳිද, වහා අපවිත්‍ර තැනටම ගොස් සුව ලබාද, මෙපරිද්දෙන්ම භාග්‍යවත්තු විසින් මටසිඵ්වුළු තිලකුණෙන් යුත් දෙශනා නමැති ජලයෙන් නහවන ලද්දේ විලවුන් ගැල්වීමෙන් සරසන ලද්දේද නිරෝධ කථා නමැති සිරියහනට නංවන ලද්දේද, එහි සුවයක් නොලබමින් අපවිත්‍ර තැනකට බඳු තමාගේ දෘෂ්ටිය ගෙන එයම විචාරමින් "සඤ්ඤානුබෝ හන්නෙ පුරිසස්ස අත්තා" යනාදිය කිය.

ඉක්බිති මොහුගේ අනුමතිය ගෙන ප්‍රකාශ කරණු කැමති භාග්‍යවත් තෙම 'කංපනත්වං' යනාදිය වදාළේය. එහෙයින් හෙතෙම "අරුපිච්ච ආත්මයයි මෙබඳු ලබ්ධි ඇත්තේද භාග්‍යවත් තෙම දෙශනාවට ඉතා දක්ෂය. හෙතෙම මුලදීම මාගේ ලබ්ධිය නොනසාවායි සිතා තමාගේ ලබ්ධිය රකිමින් 'ඔළාරිකං බෝ' යනාදිය කිය.

එකල්හි මොහුට භාග්‍යවත් තෙම එහි දොස් දක්වමින් 'ඔළාරිකොව හිතෙ' යනාදිය වදාළේය. එහි "එවං සත්තං" යනු මෙසේ ඇතිකල්හි, මෙය වනාහි ආධාරාර්ථයෙහි කර්ම විභක්තියයි. මෙසේ ඇතිකල්හි ආත්මය අනුව එන්නාවූ තොපටයයි මේද මෙහි අර්ථය වේ. සතර ස්කන්ධයන්ගේද එකට ඉපදීම එකට නිරුද්ධවීම ඇති බැවින් නැවත යම් සංඥාවක් උපදිද, ඕතොමෝද නිරුද්ධවේ. අන්‍යෝන්‍යයන් උපාදානය කොට වනාහි අන්‍යවූ සංඥාවෝද උපදිත්. අන්‍යවූ සංඥාවෝද නිරුද්ධ වෙත්යයි කියන ලදී. දැන් අන්‍යවූ ලබ්ධියක් දක්වමින් 'මනොමයං බෝ අහං හන්නෙ' යනාදිය කියා එහිදු දොස් දුන් කල්හි යම්සේ නම් උමතුටුවෙක් යම්තාක් මොහුගේ සිහිය පිහිටාද, ඒතාක් අනිකක් ගෙන අනිකක් හැර දමාද, සිහිය ඇතිවන කල්හි වනාහි කියයුත්තම කියාද, මෙපරිද්දෙන්ම අනිකක් ගෙන අනිකක් හැරදමා දැන් තමාගේ ලබ්ධියම දක්වමින් 'අරුපිං බෝ' යනාදිය" කිය.

එහිදු යම්හෙයකින් හෙතෙම සංඥාවගේ ඉපදීම නිරුද්ධ වීම කැමතිවේද, ආත්මය වනාහි ශාස්වතයයි හඟීද, එහෙයින් එසේම මොහුට දොස් දක්වමින් භාග්‍යවත් තෙම 'ඒවං සන්තං යනාදිය වදාළේය.

ඉන්පසු පරිව්‍රාජක තෙම මිට්ඨා දර්ශනයෙන් මඬනා ලද බැවින් හගවත්හු විසින් කියනු ලබන්නාවූද ඒ නානාත්වය නොදන්නේ 'සක්කා පනෙතං භන්තෙ මයා' යනාදිය කිය.

එකල්හි භාග්‍යවත් තෙම මොහුට යම්හෙයකින් හෙතෙම සංඥාවගේ ඉපදීම නිරුද්ධවීම දකිමින්ද සංඥාමයවූ ආත්මය නිත්‍යයයිම හඟීද, එහෙයින් 'දුප්ඡාතං ඛො' යනාදිය වදාළේය. එහි මේ කෙටි අදහසයි. "තොපගේ දෘෂ්ටිය අනිකකි. ක්ෂාන්තිය අනිකකි. කැමැත්ත අනිකකි. අන් පරිද්දකින්ම තොපගේ දර්ශනය පැවත්ති අනිකක්ම තොපට වැටහීමද කැමති වීමද වේ. අන් තැනෙකම තොපගේ යෙදීම වේ. අන් පිළිවෙතකම යෙදීම නැවත යෙදීම වේ. අන් තැනෙක තොපගේ ඇදුරු පරපුරද වේ. අන්‍යවූ නිර්ථායනනයෙකින් ඇදුරුබව වේ. එහෙයින් මෙබඳු අන්‍ය දෘෂ්ටි ඇති අන් වැටහීම් ඇති අන් කැමතිවීම් ඇති අන් තැනෙක යෙදීම් ඇති අන් තන්හිවූ ඇදුරු පරපුර ඇති තොප විසින් මෙය දැනගනු නොහැකියයි" (වදාළේය.)

ඉක්බිති පරිව්‍රාජක තෙම "සංඥාව හෝ පුරුෂයාගේ ආත්මය වේවා අනිකක් හෝ සංඥාව වේවා ඒ මොහුගේ ශාස්වතාදී භාවය විවාරන්නෙමි"යි නැවත 'කිංපන භන්තෙ' යනාදිය කිය.

එහි 'ලොකො'යි ආත්මය සඳහා කියයි. 'නහෙනං පොට්ඨපාද අර්ථ සංහිතං' යි පොට්ඨපාදය, මේ දෘෂ්ටිගතිය මෙලොව පරලොව වැඩ ඇසුරු කෙළේ නොවෙයි, ආත්මාර්ථ පරාර්ථ ඇසුරු කෙළේ නොවෙයි. 'න ධම්ම සංහිතං'යි නව ලොවතුරු දහම් ඇසුරු කෙළේ නොවෙයි. "න ආදි බ්‍රහ්මවරියකං"යි ශික්ෂාත්‍රය නම්වූ ශාසන බ්‍රහ්මවර්‍යයාගේ ආදීමාත්‍රයක් නොවේ. අධිශීල ශික්ෂා මාත්‍රයක්ද නොවේ. 'න නිබ්බිදාය'යි සංසාරවර්තයෙහි කලකිරීම පිණිස නොපවතී. 'න විරාගාය'යි වර්තයෙහි නොඇලීම පිණිස නොපවතී.

'න නිරෝධාය'යි සංසාර වර්තයාගේ නිරුද්ධ කිරීම පිණිස නොපවතී. 'න උපසමාය'යි වර්තය සංසිද්ධි පිණිස නොපවතී. 'න අභිඤ්ඤාය'යි වර්තය විශිෂ්ට ඤාණයෙන් දැනීම පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස නොපවතී. 'න සම්බොධාය'යි වර්තය මනාකොට අවබෝධ කිරීම පිණිස නොපවතී. 'න නිබ්බාණාය'යි අමාන මහා නිර්වාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස නොපවතී.

"ඉදං දුක්ඛං" යන ආදීන්හි තෘෂ්ණාව හැර ත්‍රේභූමිකවූ පංචස්කන්ධයෝ දුක්ඛයයි, ඒ දුක්ඛයාගේම හටගැනීම වන හෙයින් ප්‍රත්‍යය සහිතවූ තෘෂ්ණාව 'දුක්ඛ සමුදය'යි දෙදෙනාගේ නොපැවැත්ම 'දුක්ඛ නිරෝධය'යි ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තෙම 'දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාය'යි මා විසින් ප්‍රකාශ කරන ලදය යන අර්ථයි.

මෙසේද වනාහි කියා භාග්‍යවත් තෙමේ මේ පරිව්‍රාජකයාට මාර්ග ප්‍රාතුර්භාවයක් හෝ එල ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමක් හෝ නැත. මටද භික්ෂුවාරයට වේලාවයයි සිතා නිශ්ශබ්ද විය. පරිව්‍රාජක තෙමේද ඒ ආකාරය දැන භාග්‍යවත්හට ගමනට කාලය සැළ කරන්නාක් මෙන් 'එව මෙතං' යනාදිය කීය.

"වාචාසත්ති නොදකෙන" යනු වචන තමැති කැවිටෙන් "සං ජම්හරිං අකංසු" යනු සංහරිතයකු නිතර ගැවසුනෙකු කළාහුය. මතු මතු විද්දාහුයි කියන ලද වේ. 'භූතං'යි ස්වභාවයෙන් විද්‍යාමානවූ, 'තච්ඡං තථාං'යි එයටම සමාන වචනයයි. 'ධම්මට්ඨිකකං'යි නව ලොව්තුරු දහමහි සිටි ස්වභාව ඇති 'ධම්ම නියාමකං'යි ලොව්තුරු දහම් නියමය ඇති බව බුදුවරුන්ගේ වනාහි චතුස්සත්‍යයෙන් තොරවූ කථාවක් නම් නැත. එහෙයින් ඕ තොමෝ මෙබඳු වේ.

"චිත්තෝච හත්ථි සාරිපුත්තෝ" යනු හෙතෙම වනාහි සැවැත්තුවර ඇත් ඇඳුරෙකුගේ පුතෙකි. භාග්‍යවත්හු සම්පයෙහි පැවිදිව තුන් පිටකය උගෙන සිටුම්වූ අර්ථාන්තරයන්හි දක්ෂයෙක් විය. පෙරකළ පව් කම් වශයෙන් වනාහි සත් වරක් සිව්තුරු හැර ගිහිවූයේ වේ. කසුප් සම්බුදුන්ගේ වනාහි සස්තෙහි යහළුවෝ දෙදෙනෙක් වූහ. ඔවුනොවුන් සමගිව එකට හදාරත්.

ඔවුන් අතුරෙන් එකෙක් කලකිරුනේ ගිහි බැව්හි සිත් උපදවා අනිකාට දැන්වීය. හෙතෙම ගිහිබැව්හි දොසද ප්‍රවුජ්‍යාවෙහි අනුසස්ද දක්වා ඔහුට අවවාද කෙළේය. හෙතෙම එය අසා සිත් අලවා නැවත එක් දවසක් එබඳු සිතක් උපන් කල්හි ඔහුට මෙය කීයේය. "ඇවැත්නි, මට මෙබඳු සිතක් උපදී. මම මේ පාත්‍රසිව්‍ර රු ඔබට දෙන්නෙමිසි, හෙතෙම පාත්‍ර සිව්‍රවලට ලෝභයෙන් ඔහුට ගිහිබැව්හි අනුසස් දක්වා ප්‍රවුජ්‍යාවෙහි දොස් කීයේය. එකල්හි මොහුගේ එය අසාම ගිහි බැවින් සිත වැරදී ප්‍රවුජ්‍යාවෙහිම ඇළුණේය. මෙසේ මෙතෙම එකල්හි සිල්වන් හික්ෂුවක් හට ගිහි බැව්හි අනුසස් කී බැවින් දැන් සයවරක් සිව්‍ර හැර සත්වන වර පැවිදිවූයේ. මහමුගලන් තෙරුන්ද මහා කොට්ඨික තෙරුන්ද අභිධර්ම කථාව කියන කල්හි අතරතුර කථාව හෙළිය. එකල්හි ඔහු මහා කොට්ඨික ස්ථවරතෙම පහකෙළේය. හෙතෙම මහා ශ්‍රාවකයෙකු කී කල්හි පිහිටන්ට නොහැකි වෙමින් සිව්‍ර හැර ගිහිවූයේ වේ. පොට්ඨපාදගේ වනාහි මෙතෙම ගිහි යහළුවෙක් වේ. එහෙයින් සිව්‍ර හැර දෙතුන් දිනකින් පොට්ඨපාද වෙතට ගියේය. එකල්හි හෙතෙම ඔහු දැක "යහළුව නුඹ විසින් කුමක් කරන ලදද? මෙබඳු නම් ශාස්තෘ ශාසනයෙන් බැහැර ගියේද, එව තොපට දැන් පැවිදිවන්ට වටීය'යි ඔහු ගෙන භාග්‍යවත්තූගේ සමීපයට ගියේය. එහෙයින් 'චිත්‍ර නම් හස්තාචාර්ය්‍ය පුත්‍ර තෙමේද පොට්ඨපාද නම් පරිව්‍රාජක තෙමේදැ'යි කියන ලදී.

"අන්ධා' යනු ප්‍රඥා චක්ෂුස නැති බැවින් අන්ධයෝ, එයම නැති බැවින් අවක්ෂුකයෝ, 'තවඤ්ඤෙව තෙසං එකො චක්ඛුමා' යනු සුභාමිත දුර්භාමිත දන්නා බැව් පමණින් ප්‍රඥා චක්ෂුසින් චක්ෂුර්මත්වූ 'එකංසිකා' යනු එක් කොටස් ඇති 'පඤ්ඤත්තා' යනු තබන ලදී. 'අනෙකංසිකා' යනු එක් කොටස් නැති. එකම කොටසකින් ශාස්ත්‍රයයි හෝ අශාස්ත්‍රයයි හෝ නොකියන ලදී. යන අර්ථයි.

"සන්ති බො පොට්ඨපාද" යනු මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කුමක් හෙයින් පටන් ගත්තේද? යත්. සස්තෙන් බැහැර වූවන්

විසින් පනවන ලද නිෂ්ටාවගේ නෛයර්යයාණික නොවන බව දැක්වීම පිණිසයි. සියළුම තීර්ථකයෝ මෙසේ භාග්‍යවත් තෙම අමෘත මහා නිර්වාණය (පනවාද) මෙසේ තම තමාගේ සමයෙහි ලෝකප්‍රසිද්ධතාවයෙන් වශයෙන් නිෂ්ටාව පනවත්. ඕ නොමෝද නෛයර්යයාණික නොවේ. පැනවූ පරිදිම නෛයර්යයාණික නොවේ, නොපැමිණේ. ඒකාන්තයෙන් පණ්ඩිතයන් විසින් බැහැර කරන ලද්දී නවතී. එය දක්වනට භාග්‍යවත් තෙම මෙය වදාළේය. එහි "එකන්තසුඛං ලෝකං ජාතංපස්සං" යනු පූර්ව දිශාවෙහි ඒකාන්ත සැප ඇති ලෝකය වේ. පශ්චිමමාදීන්ගෙන් එක්තරා දිශාවෙක්හි හෝ වේයයි, මෙසේ දන්තානු දක්තානු වාසය කරව්ද, තොප විසින් ඒ ලෝකයෙහි මිනිසුන්ගේ ශරීර සටහන් ආදිය දක්නාලද විරුද්ධයි, 'අප්පට්ඨිත කතං' යනු අප්පට්ඨිත බව ප්‍රභරණ විරහිත බව (ප්‍රතිපක්ෂයන්ගේ උත්තර සහිත බව) නෛයර්යයාණික නොවේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. 'ජනපදකලාණි' යනු ජනපදයෙහි පැහැ සටහන් විලාසාදීන් අන් ස්ත්‍රීන් හා අසමාන වූයේ වෙයි. මෙසේ භාග්‍යවත් තෙම අනුන්ගේ නිෂ්ටාව අනෛයර්යයාණික බව දක්වා තමාගේ නිෂ්ටාව නෛයර්යයාණික බව දක්වන්නට 'තයො ඛො මෙ පොට්ඨපාද' යනාදිය වදාළේය.

එහි 'අන්ත පටිලාභො'යි ආත්මභාව ප්‍රතිලාභයයි, මෙහිද භාග්‍යවත් තෙම ආත්මභාව ප්‍රතිලාභ තුනකින් හව තුනක් දැක්වීය. ඔදාරිකවූ ආත්මභාව ප්‍රතිලාභයෙන් අවිච්ඡි පටන් පරනිර්මිත වසවර්තිය කෙළවර කොට ඇති කාම භවය දැක්වීය. මනොමය ආත්මභාව ප්‍රතිලාභයෙන් ප්‍රථම ධ්‍යාන භූමිය පටන් අකනිෂ්ට බ්‍රහ්ම ලෝකය කෙළවර කොට ඇති රූප භවය දැක්වීය. අරූප ආත්මභාව ප්‍රතිලාභයෙන් ආකාශානන්දවායනන බ්‍රහ්ම ලෝකය පටන් නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන බ්‍රහ්ම ලෝකය කෙළවර කොට ඇති අරූපභාවය දැක්වීය. සංකිලෙසික ධර්මයෝ නම් දොළොස් අකුශල චිත්තෝත්පාදයෝයි. වොදානිය ධර්ම නම් සමථ විදර්ශනාවෝයි, "පඤ්ඤා පාරිපූරිං වෙපුල්ලන්තං" යනු මාර්ග ප්‍රඥා ඵල ප්‍රඥාවන්ගේ සම්පූර්ණ

විමටද විපුලභාවයටද 'පාමුප්පං' යනු තරුණ ප්‍රීතියයි. 'පීති' යනු බලවත් සතුටයි. කුමක් කියන ලද්දේ වේද, යත් - තෙමේ විශිෂ්ට ඥානයෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට පැමිණ වාසය කෙරෙයි යමක් කිවුද, එහි මෙසේ වාසය කරන්නාවූ ඔහුට ප්‍රමොදයද වන්නේය. ප්‍රීතියද කය සැහැල්ලු වීමද, එළඹ සිටි සිහියද උතුම් නුවණද සැපවූ විහරණයද වන්නේය. සියළු විහරණයන් අතුරෙහිද මේ විහරණයම සැපයයි කියනට සුදුසුය. සංසිදුනේය, ඉතා මිහිරිය යනුයි. එහි ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි ප්‍රමොදය ආදිවූ ධර්ම සයක්ම ලැබෙත්. ද්විතීය ධ්‍යානයෙහි දුර්වල ප්‍රීතියයි කියන ලද ප්‍රමොදයය නවතී සෙසු පස ලැබෙත්. තෘතීය ධ්‍යානයෙහි ප්‍රීතියද නවතී, සෙසු සතර ලැබෙත්. සතර වැන්නෙහිද එසේය. මේ සතර ධ්‍යානයන්හි සම්පසාද සූත්‍රයෙහි පිරිසිදු විදර්ශනාව පාදකකොට ඇති ධ්‍යානයම කියන ලදී. පාසාදික සූත්‍රයෙහි සතර මාර්ගයන් සමග විදර්ශනාව කියනලදී. දංසුත්තරිය සූත්‍රයෙහි චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් යුත් එල සමාපත්තිය කියන ලදී. මේ පොට්ඨපාද සූත්‍රයෙහි ප්‍රමොදයය ප්‍රීතියට සමාන වචන ඇත්තක්ම කොට ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් යුක්ත වූවහුගේ එල සමාපත්තිය නම් කියනලදැයි දනගුතුයි.

"අයං වා සො" යන මෙහි වා ශබ්දය ප්‍රකාශ අර්ථකොට ඇත්තේ වේ. මේ හෙතෙමේ යයි මෙසේ විභාවනය කොට ප්‍රකාශකොට විවරණය කරන්නෙමු. යම්සේ අන්‍යයෝ ඒකාන්ත සැප ඇති ආත්මයක් හඳුනන්නහුදැයි මෙසේ විචාරණ ලද්දාහු නැතැයි කියද්ද, මෙසේ නොකියමු යන අර්ථයි. 'සප්පාටිහරකතං' යනු සප්පාටිහරණය හෙවත් අන්‍යයන්ගේ උත්තර රහිත බව, නෙයර්‍යයාණිකය යන අර්ථයි.

"මොසො හොති" යනු සිස්වේ. හේ එකල්හි නැත්තේය යන අධිප්‍රායයි. 'සච්චො හොති' යනු වූයේ වේ. එයම එකල්හි සත්‍ය වේය යන අර්ථයි. මෙහි වනාහි මේ චිත්ත තෙම තමා අසර්වඥ බැවින් ආත්ම ප්‍රතිලාභ තුනක් කියා, ආත්ම ප්‍රතිලාභය නම් මේ ප්‍රඥප්ති මාත්‍රයකැයි මතු කරනට නොහැකි විය. ආත්ම ප්‍රතිලාභයයිම කෙළවර කෙළේය. ඉක්බිති මොහුට භාග්‍යවත්

තෙම රූපාදී ධර්මයෝද මෙහි ආත්ම ප්‍රතිලාභය වේය යන මෙය නාම මාත්‍රයකි. ඒ ඒ රූපාදීන් ඇතිකල්හි මෙබඳු ව්‍යවහාර වෙන්යයි දක්වනු කැමැත්තේ ඔහුගේම කථාව ගෙන නාම ප්‍රඥප්ති වශයෙන් පැමිණවීමට "චිත්තය යම් කලෙක්හි" යනාදිය වදාළේය. මෙසේද වනාහි වදාරා නැවත විචාරා හික්මවන පිණිස නැවත "චිත්තය ඉදින් වනාහි එය මෙසේ විචාරන්නාහු නම්" යනාදිය වදාළේය.

එහි "යොමෙ අහොසි අතීතො අත්ත පටිලාභො, ස්වෙව මේ අත්ත පටිලාභො, තස්මිං සමයේ සච්චො අහෝසි, මොඝො අනාගතො මොඝො පච්චුප්පන්නො" යන මෙහි පළමුකොට මේ කරුණ දක්වයි. යම්හෙයකින් මොව්හු ඉක්ම ගියාවූ ධර්මයෝද ඔව්හු දැන් නැත වූවාහුය යන සංඛ්‍යාවටම ගියාහුය. එහෙයින් මාගේ ඒ ආත්ම ප්‍රතිලාභයද එකල්හිම සත්‍යය විය. අනාගතවූද ප්‍රත්‍යුත්පන්නවූද ධර්මයන්ගේ වනාහි එකල්හි නොවීමෙන් එකල්හි සිස්වූ අනාගතයක්ද සිස්වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නයක්ද වියයි මෙසේ අර්ථ වශයෙන් නාම මාත්‍රවූම ආත්ම ප්‍රතිලාභයක් ප්‍රතිඥා කරයි. අනාගත පච්චුප්පන්නයන් කෙරෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ ප්‍රකාශය හා තමාගේ ප්‍රකාශය සසඳනට 'එව මෙව ඛො චිත්ත' යනාදිය වදාරා නැවත උපමාවකින් ඒ කරුණ සාධමින් 'සෙය්‍යථාපි චිත්ත ගවා ධීරං' යනාදිය වදාළසේක.

එහි මේ කෙටි අදහස වේ. යම්සේ දෙනගෙන් කිරි, ආදියෙන් දී ආදීහු වෙන්ද, එහි යම් කලෙක්හි කිරිවේද, එකල්හි දීයයි හෝ වෙඬරු ආදීන්ගෙන් කිසිවකැයි හෝ සංඛ්‍යාවට නිරුක්තියට නාමයට ව්‍යවහාරයට නොපැමිණේ. කුමක්හෙයින්ද යත්, යම් කරුණු කියා දී යයි. ආදී ව්‍යවහාරය වේද, ඔවුන් නැති බැවිනි. නැවත කිරීමයයි එකල්හි ව්‍යවහාරයට යේ. කුමක් හෙයින්ද, යම් කරුණු නිසා කිරි යයි සංඛ්‍යාව නිරුක්තිය නාමය ව්‍යවහාරය වේද, එබැවිනැයි සියළු තන්හි මේ ක්‍රමයයි. 'ඉමා ඛො චිත්ත' යනු ඔහුදාරිකවූ ආත්ම ප්‍රතිලාභයයිද මනෝමයවූ ආත්ම ප්‍රතිලාභයයි, අරුපවූ ආත්ම ප්‍රතිලාභයයිද, චිත්තය මොහු

වනාහි ලෝක ව්‍යවහාර වෙත්. මොව්හු ලෝකයෙහි ව්‍යවහාරමාත්‍රවූවාහු අනුදැනීම් පමණ ඇත්තාහු වෙත්. එසේ මොව්හු ලෝකයෙහි නිරුක්තිමාත්‍රවූවාහු, වාග්පථ මාත්‍රවූවාහු, ව්‍යවහාරමාත්‍රවූවාහු, නාම ප්‍රඥප්තිමාත්‍රවූවාහු වෙතියි, මෙසේ භාග්‍යවත් තෙම යට ආත්ම ප්‍රතිලාභ තුන කියා දැන් මේ සියල්ල ව්‍යවහාර මාත්‍රයකැයි කියයි. කුමක්හෙයින්ද යත්, යම්හෙයකින් පරමාර්ථ වශයෙන් සත්වයෙක් නම් නැත්තේද, මේ ලෝකය තෙම සූත්‍යවූවක් සිස් වූවක් වේ. බුදුවරුන්ගේ වනාහි සම්මුති කථාවද පරමාර්ථ කථාවදැයි කථා දෙකක් වෙත්. එහි සත්වයෙක, පුරුෂයෙක, දෙවියෙක, බ්‍රහ්මයෙකැයි ආදිය ඇත්තී සම්මුති කථා නම් වේ. අනිත්‍යය, දුක්ඛය, අනාත්මය ස්කන්ධයෝය, ධාතුහුය, ආයතනයෝය, සතිපට්ඨානයෝය, සමයක් ප්‍රධානයෝයයි ආදී වශයෙන් පැවති කථාව පරමාර්ථ කථා නම් වේ. එහි යමෙක් සම්මුති දේශනාවෙන් සත්වයෙකැයි හෝ පුරුෂයෙකැයි හෝ දෙවියෙකැයි හෝ බ්‍රහ්මයෙකැයි හෝ කී කල්හි ඔවුන් දැනගන්නට අවබෝධ කරන්නට නිවණට යන්නට අර්හත්වයෙන් ජයග්‍රාහය කරන්නට හැකිවේද, ඔහුට භාග්‍යත් තෙම මුලදීම සත්වයෙකැයි හෝ පුරුෂයෙකැයි හෝ දෙවියෙකැයි හෝ බ්‍රහ්මයෙකැයි හෝ කියයි. යමෙක් පරමාර්ථ දේශනාවෙන් අනිත්‍යයයි හෝ දුක්ඛයයි හෝ යනාදීන් අතුරෙන් යමක් අසා දැනගන්නට අවබෝධ කරන්නට නිවණට යන්නට අර්හත්වයෙන් ජයග්‍රහණය කරන්නට හැකිවේද, ඔහුට අනිත්‍යය හෝ යනාදීන් ගෙන් යමක්ම කියයි.

එසේ සම්මුති කථාවෙන් අවබෝධ කරන සත්වයාහට වනාහි පළමුකොට පරමාර්ථ කථාව නොකියයි. සම්මුති කථාවෙන් වනාහි අවබෝධ කොට පසුව පරමාර්ථ කථාව කියයි. පරමාර්ථ කථාවෙන් අවබෝධ කරන සත්වයා හටද පළමු කොට සම්මුති කථාව නොකියයි පරමාර්ථ කථාවෙන් වනාහි අවබෝධකොට පසුව සම්මුති කථාව කියයි. ප්‍රකෘතියෙන් වනාහි පළමුකොටම පරමාර්ථ කථාව කියන්නනුගේ දේශනාව රුක්ෂාකාරවේ. එහෙයින් බුදුවරු පළමුකොට සම්මුතිය කථාව

කියා පසුව පරමාර්ථ කථාව කියත්. සම්මුති කථාව කියන්නාහුද සත්‍යයම ස්වභාවයම මුසා නොවූවක්ම කියත්. 'කියන්නවුන්ගෙන් උතුම්ම සර්වඥ තෙම සම්මුතියද පරමාර්ථයද යන සත්‍ය දෙකක් වදාළේය. තෙවැන්නක් නොම ලැබේ. (ගාථාවේ අදහසයි) ලෝකයෙහි සම්මුති කාරණයෙන් සලකුණු කීම සත්‍යය වේ. ධර්මයන්ගේ වීම ලක්ෂණකොට ඇති හෙයින් පරමාර්ථ වචනය සත්‍යය වේ යනු (අදහසයි.)

"යාහි තථාගතො වොහරති අපරාමසං" යනු යමක් වනාහි ලෝක ව්‍යවහාර වලින් ලෝක නිරුක්ති වලින් තථාගත තෙම තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටිවලින් අල්වා ගැනීමී රහිත බැවින් පරාමර්ශනය නොකෙරෙමින් ව්‍යවහාර කෙරේ යනුයි දේශනාව පෙරළා රහත්බැව් කුළුගැන්වීමෙන් නිමවා වදාළසේක. සෙස්ස ප්‍රකටවූ අර්ථ ඇත්තේමැයි.

(පොට්ඨපාද සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.)

සුභ සූත්‍ර වර්ණනාව - 10

"එවං මෙ සුතං" යනු සුභ සූත්‍රයයි. එහි මේ අප්‍රකට පදයන්ගේ වර්ණනාවයි 'අචිර පරිනිබ්බතෙ' යනු පිරිනිවන් පෑ නොබෝකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිව් කල්හි පිරිනිවීමෙන් මතු මාසයක් පමණකුල කල්හි නිදාන වර්ණනයෙහි කී ක්‍රමයෙන් භාග්‍යවතුන්ගේ පා සිව් රූ ගෙන අවුත් බීරව් රේචන නම් බෙහෙතක් බී විහාරයෙහි හුන් දවස සඳහා මෙය කියන ලදී. "නොදෙයා පුත්තො" යනු නොදෙයා බ්‍රාහ්මණයාගේ පුත්‍රයායි. හෙතෙම වනාහි සැවැත්නුවර නුදුරු තන්හි තුදී නම් ගමක් ඇත. එයට අධිපති බැවින් නොදෙයා යයි ව්‍යවහාරයට ගියේය. මහත්වූ ධනය ඇත්තේ වනාහි පන්සාළිය කෙළක් වස්තු ඇත්තේ වෙයි. ඉතාම මසුරුවූයේ දෙන්නහුගේ සම්පත්වල නොපිරිහීමක් නම් නැතැයි සිතා කිසිවෙකුටත් කිසිවකුත් නොදෙයි. කියන ලද මැයි.

"අඳුන් ගෙවියාමද, හුඹස් බැඳීමද, මී රැස්කිරීමද දැක නුවණැත්තේ ගිහිගෙයි වාසය කරන්නේයයි (ගාථාවේ අදහසයි)

මෙසේ නොදීමම උගන්වා මරණින් පසු ඒ ගෙයිම සුනඛයෙක්ව උපන්නේය. සුභ මානවක තෙමේ ඒ බල්ලාට ඉතාම ප්‍රිය කරයි. තමා අනුභව කරන බතම කවයි. ඔසවා ගෙන ගොස් භොද යහනෙක්හි සයනය කරවයි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් දවසක් මානවකයා නික්ම ගිය කල්හි ඒ ගෙදරට පිඩු පිණිස වැඩිසේක. සුනඛ තෙම භාග්‍යවත්හු දැක බුරුමින් ළඟට ගියේය. එහෙයින් උභ්‍යං භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදාළේය. "තොදෙය්‍යය, තෝ පෙරත් මට භො භොයි නින්දාකොට බල්ලෙක් විය. දැනුදු බුරා අවිච්ඡි නිරයට යන්නේය" යනුයි. සුනඛ තෙම එය අසා විපිළිසරව උදුන් අතර හඬ ගොඩෙහි ලැග්ගේය. ගෙදර මිනිස්සු ඔසවා ශයනයෙහි භොවන්ට නොහැකිවූහ. සුභ මානවක තෙම අවුත් "කවරෙකු විසින් මේ බල්ලා යහනින් බැස්සවීදැයි" ඇසීය. මිනිස්සු "කිසිවෙකු විසින් නොවේයයි" කියා ඒ පුවත සැළකළාහුය. මානවකතෙම එය අසා 'මාගේ පියා බඹලොව උපන්නේය. මහණ ගොයුම් තෙම වනාහි මාගේ පියා බල්ලෙකු කරයි. මෙතෙමේ කටට ආ යම් කිසිවක්ම කියායයි' කිපී භාග්‍යවතුන්ට මුසාවාදයෙන් චෝදනා කරණු කැමැත්තේ විහාරයට ගොස් ඒ පුවත විවාළේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට එසේම කියා නොරැවටීම පිණිස මෙය වදාළේය. "මානවකය, නුඹගේ පියා විසින් නොකියනලද ධනයක් ඇත්දැයි" "හවත් ගෞතමයන් වහන්ස, ලක්ෂයක් වටිනා රන් මාලයක්ද, ලක්ෂයක් වටිනා මිරිවැඩි සහලක්ද, ලක්ෂයක් වටිනා රන් තලියක්ද, කහවණු ලක්ෂයක්ද ඇතැයි කීය." "යව, ඒ බල දිය නුමුසු මී සහිත කිරිබත් වළඳවා යහනට නංවා මද නින්දට බැසගත් කල්හි අසව, සියල්ල තට කියන්නේය. එවිට උභ්‍යං මේ මාගේ පියායයි දැනගනුවයි" කීයේය. හෙතෙම එසේ කෙළේය. සුනඛ තෙම සියල්ල දැක්වූයේය. එකල්හි උභ්‍යං මාගේ පියායයි දැන භාග්‍යවත්හු කෙරෙහි පහන් සිත් ඇතිව ගොස් භාග්‍යවතුන්ගෙන් තුදුස් පැණයක් විවාරා විසඳුම් කෙළවර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සරණකොට ගියේ වේ. "සුභො මානවො තොදෙය්‍ය පුත්තො" යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

"සාවත්තියං පටිවසති" යනු තමා පරිභෝග කරන ගමන් අවුත් වාසය කරයි. 'අඤ්ඤතරං මානවකං ආමන්තෙසි' යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ පිරිනිවිසේක. ආනන්ද තෙරුන්වහන්සේ වනාහි මුත්තවහන්සේගේ පාත්‍ර සිව් රු ගෙන ආසේක. මහජනයා එය දැකීමට එළඹෙයි අසා විහාරයට වනාහි ගොස් මහජනයා මැද සුවසේ පිළිසඳුර කරන්ට හෝ දැහැමි කථාවක් අසන්නට හෝ නොහැක, ගෙදරට ආවාමුම උන්වහන්සේ දැක සුවසේ පිළිසඳුර කරන්නෙමි. මාගේ එක් සැකයක්ද ඇත. එයද උන්වහන්සේ විචාරන්නෙමි යි සිතා එක්තරා මානවකයෙකු කැඳවීය. "අප්පාබාධං" යනාදීන්හි ආබාධෝයි විසභාගවූ වේදනාව කියනු ලැබේ. යමක් එක් පෙදෙසෙක්හි ඉපිද සතර ඉරියව් යපටින් බැන්දාක් මෙන් ගණිද, ඔහුගේ අභාවය විචාරවයි කියයි. 'අප්පාතංකො' යි දුක් ජීවිතය කරන්නාවූ රෝගය කියනු ලැබේ. ඔහුගේද අභාවය විචාරවයි කියයි. ගිලනාට වූකලී ඉන් නැගිටීම නම් ගරුවේ. කයෙහි බලයක් නොවෙයි. එහෙයින් නොගිලන් බවද, බලයද විචාර. 'එසු විහාරං' යි යාම, සිටීම, හිඳීම, සයනය යන සතර ඉරියව්වල සැප විහරණය විචාරවයි කියයි. ඉක්බිති මොහුට ඇසියයුතු ආකාරය දක්වමින් සුභෝ යනාදිය කීහ.

"කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදාය" යනු කාලයද වේලාවද නුවණින් ගෙන සලකා යන අර්ථයි. ඉදින් අපට හෙට යාමට කල් වන්නේ නම් කයෙහි බල මාත්‍රයකුත් පැතිරෙන්නේ නම් ගමන් හේතුවෙන් අන් අපහසු විහරණයකුත් නොවන්නේ නම් එකල්හි මේ කාලය ද ගමනට කරුණු එක්වීම නම්වූ සමයද සලකා එසේවීනම් හෙට එන්නෙමු යි කියන ලද්දේ වෙයි. "චේතකෙන භික්ඛුනා" යනු චේතිය රට උපන් බැවින් චේතකයයි මෙසේ ලද නම් ඇති "සම්මොදනියං කථං සාරාණියං" යනු "පින්වත් ආනන්ද ස්ථවිරයෙනි, දශබලයන් වහන්සේට කීනම් රෝගයක් වීද, භාග්‍යවත් තෙමේ කුමක් වැළඳුයේද, ශාස්තෘහුගේ පිරිනිවණින් ඔබට ශෝකය පහළවීද, ශාස්තෘන් වහන්සේ නම් ඔබටම පමණක් පිරිනිවියේ නොවේ. දෙවියන් සහිත ලෝකයට මහත් පිරිහීමකි. යම් කලෙක්හි ඒ දෙවියන්

සහිත ලෝකයාට අග්‍රවූ පුද්ගල තෙමේ පිරිනිවිද්දේ දැන් අන්‍යවූ කවරෙක් නම් මරණින් මිදෙන්නේද, දැන් අන් කවරෙකු දැක මෘත්‍යුරාජයා ලජ්ජා වන්නේදැයි" මේ ආදී ක්‍රමයෙන් මරණය පිළිබඳවද, සතුවූවිය යුතුවූද, සිහිකටයුතුවූද කථාව කොට නිමවා තෙරුන්ට ඊයේ බී බෙහෙතට සුදුසු ආහාරාදී බත් කිසි කෙළවර එකත්පස්ව හුන්නේය. "උපට්ඨාකො සන්තිකා වචරො" යනු උපස්ථායකට සමීපයෙහි හැසිරෙන්නෙක් සිදුරු සොයන්නෙක් නොවේ. 'සමීපචාරී' යන මෙය පළමු පදයට සමාන වචනයකි. "යෙසං සො භවං ගොතමො" යි කුමක් හෙයින් විචාරයිද, ඔහුට වනාහි මෙබඳු සිතක් විය. 'යම් ධර්මයන්හි භවත් ගොතම තෙම මේ ලෝකයා පිහිටුවීද, ඒ ධර්මයෝ උන්වහන්සේගේ ඇවෑමෙන් නටුවාහුදෝ නොහොත් දරා සිටිත්ද? ඉදින් දරා සිටිත් නම් ආනන්ද ස්ථවිර තෙම දන්නේය. එබැවින් උන්වහන්සේ විචාරමිසි,' එහෙයින් විචාරයි. එකල්හි මොහුට තෙරුන් වහන්සේ තුන්පිටකය කඳු තුනකින් සංග්‍රහකොට දක්වමින් 'තිණ්ණං ඛො' යනාදිය කියේය. මනාවකතෙම කොටින් කියන ලද්ද නොසලකමින් විස්තර වශයෙන් විචාරන්නෙමිසි සිතා 'කතමෙසං තිණ්ණං' යනාදිය කිය. එහෙයින් තෙරුන් විසින් 'අරියස්ස සීලක්ඛන්ධස්ස' යි ඔවුන් දැක්වූ කල්හි නැවත 'කතමො පන සො භො ආනන්ද අරියො සීලක්ඛන්ධො' යි එක එක විචාළේය. තෙරුන් වහන්සේද මොහුට බුද්ධෝත්පාදය දක්වා පෙළ දහම දෙසමින් පිළිවෙළින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාළ ක්‍රමයෙන්ම සියල්ල විසඳුයේක.

එහි "අර්ථ වෙ වෙන්ථ උත්තරිං කරණියං" යනු මෙහි භගවත්හුගේ ශාසනයෙහි ශීලයම සාරය නොවේ. හුදෙක් මෙය වනාහි ප්‍රතිෂ්ඨා මාත්‍රයක් වේ. මින් මත්තෙහිද වනාහි අන්‍යවූද කටයුතු ඇත්තේම යයි දක්වයි. 'ඉතො බහිද්ධා' යනු බුද්ධ ශාසනයෙන් පිටත් තන්හි "කතඤ්ච මානව භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති" යනු මෙය ආයුෂ්මත් ආනන්ද ස්ථවිර තෙම "කතමො පන සො භො ආනන්ද අරියො සමාධික්ඛන්ධො" යි මෙසේ සමාධි ස්කන්ධය විචාරණ ලද්දේද,

යම් ඒ "සීල සම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්ත ද්වාරො සතිසම්පජ්ඣේඤාන සමන්තාගතො සත්තුවිට්ඨො"යි මෙසේ සීලයට අනතුරුව ඉන්ද්‍රිය සංවරාදීවූ සීල සමාධීන් අතර දෙකටම උපකාර ධර්මයෝ උදෙසන ලද්දාහුද, ඔවුන් දක්වා සමාධි ස්කන්ධය දක්වනු කැමැත්තේ පටන් ගත්තේය. මෙහිද රූප ධ්‍යානයෝම ආවාහුය. අරූප ධ්‍යානයෝ නොවෙත්. ගෙන හැර වනාහි දැක්විය යුතුයි. චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් වනාහි සංගෘහිත නොවූ අරූප සමාපත්තියක් නම් නැත්තේමය. "අර්ථ වෙ වෙන්ථ උත්තරිං" යනු මෙහිද භගවත්හුගේ ශාසනයෙහි සිත එකඟ කිරීම් පමණකින්ම කෙළවරට පැමිණීමක් නම් නැත්තේය. මෙයින් මත්තෙහි වනාහි අන් කටයුතුද ඇත්තේමයයි දක්වයි. "නත්ථිවෙවෙන්ථ උත්තරි- කරණියං" යන මෙහිද භගවත්හුගේ ශාසනයෙහි මින් මත්තෙහි කටයුත්තක් නම් නැත්තේමය. භාග්‍යවත්හුගේ ශාසනය අර්භත්වය කෙළවර කොට ඇත්තේමයයි දක්වයි. සෙස්ස හැම තන්හි ප්‍රකට අර්ථ ඇත්තේමැයි.

(සුභ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි)

ත්‍රිපිටකය

දීඝනිකාය අටුවාව - I

ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා
සිංහලයට පරිවර්තනය කළ
සම්පූර්ණ ත්‍රිපිටකය පොත් පෙළ

1. දීඝ නිකාය 1
2. දීඝ නිකාය 2
3. දීඝ නිකාය 3
4. මජ්ඣිම නිකාය 1
5. මජ්ඣිම නිකාය 2
6. මජ්ඣිම නිකාය 3
7. මජ්ඣිම නිකාය 4
8. මජ්ඣිම නිකාය 5
9. සංයුත්ත නිකාය 1
10. සංයුත්ත නිකාය 2
11. සංයුත්ත නිකාය 3
12. සංයුත්ත නිකාය 4
13. සංයුත්ත නිකාය 5
14. සංයුත්ත නිකාය 6
15. සංයුත්ත නිකාය 7
16. අභිගුත්තර නිකාය 1
17. අභිගුත්තර නිකාය 2
18. අභිගුත්තර නිකාය 3
19. අභිගුත්තර නිකාය 4

20. ඔද්දක නිකාය 1
21. ඔද්දක නිකාය 2
22. ඔද්දක නිකාය 3
23. ඔද්දක නිකාය 4
24. ඔද්දක නිකාය 5
25. ඔද්දක නිකාය 6
26. ඔද්දක නිකාය 7
27. චිතය පිටකය 1
28. චිතය පිටකය 2
29. චිතය පිටකය 3
30. චිතය පිටකය 4
31. අභිධර්ම පිටකය 1
32. අභිධර්ම පිටකය 2
33. අභිධර්ම පිටකය 3
34. අභිධර්ම පිටකය 4
35. අභිධර්ම පිටකය 5
36. අභිධර්ම පිටකය 6
37. අභිධර්ම පිටකය 7
38. අභිධර්ම පිටකය 8
- අටුවා කෙත්
39. විශුද්ධි මාර්ගය 1
40. විශුද්ධි මාර්ගය 2
41. දීඝ නිකාය අටුවාව 1
42. දීඝ නිකාය අටුවාව 2
43. දීඝ නිකාය අටුවාව 3
44. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 1
45. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 2
46. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 3
47. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 4
48. සංයුත්ත නිකාය අටුවාව 1

425/-

සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

රාජ්‍ය සම්මාන ලත් පොත් ප්‍රකාශකයෝ
661, 665, 675, පී. ද ඇස්. කුරුමිගම මාවත, කොළඹ 10.
දුරකථන: (011) 2685369, 2686925 ෆැක්ස්: 2674187

www.godage.com godageem@slt.lk

ISBN 978 959 90 3747 6

9 789553 036476